നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

പദരൂപസിദ്ധി

ഗന്ഥാരമ്ഭ

[ക]

വിസുദ്ധസദ്ധമ്മസഹസ്സദീധിതിം ,
സുബുദ്ധസമ്ബോധിയുഗന്ധരോദിതം;
തിബുദ്ധഖേത്തേകദിവാകരം ജിനം,
സധമ്മസങ്ഘം സിരസാ'ഭിവന്ദിയ.

[ഖ]

കച്ചായനഞ്ചാചരിയം നമിത്വാ,
നിസ്സായ കച്ചായനവണ്ണനാദിം;
ബാലപ്പബോധത്ഥമുജും കരിസ്സം,
ബ്യത്തം സുകണ്ഡം **പദരൂപസിദ്ധിം**.

൧. സന്ധികണ്ഡ

തത്ഥ ജിനസാസനാധിഗമസ്സ അക്ഖരകോസല്ലമൂലകത്താ തം സമ്പാദേതബ്ബന്തി ദസ്സേതും അഭിധേയ്യപ്പയോജനവാക്യമിദമുച്ചതേ.

൧. **അത്ഥോ അക്ഖരസഞ്ഞാതോ**.

യോ കോചി ലോകിയലോകുത്തരാദിഭേദോ വചനത്ഥോ, സോ സബ്ബോ അക്ഖരേഹേവ സഞ്ഞായതേ. സിഥിലധനിതാദിഅക്ഖരവിപത്തിയഞ്ഹി അത്ഥസ്സ ദുന്നയതാ ഹോതി, തസ്മാ അക്ഖരകോസല്ലം ബഹൂപകാരം ബുദ്ധവചനേസു, ഏത്ഥ പദാനിപി അക്ഖരസന്നിപാതരൂപത്താ അക്ഖരേസ്വേവ സങ്ഗയ്ഹന്തി.

തസ്മാ അക്ഖരകോസല്ലം, സമ്പാദേയ്യ ഹിതത്ഥികോ;
ഉപട്ഠഹം ഗരും സമ്മാ, ഉട്ഠാനാദീഹി പഞ്ചഹി.

സഞ്ഞാവിധാന

തത്ഥാദോ താവ സദ്ദലക്ഖണേ വോഹാരവിഞ്ഞാപനത്ഥം സഞ്ഞാവിധാനമാരഭീയതേ.

൨. **അക്ഖരാപാദയോ ഏകചത്താലീസം**.

അക്ഖരാ അപി ആദയോ ഏകചത്താലീസം, തേ ച ഖോ ജിനവചനാനുരൂപാ അകാരാദയോ നിഗ്ഗഹീതന്താ ഏകചത്താലീസമത്താ വണ്ണാ പച്ചേകം അക്ഖരാ നാമ ഹോന്തി. തം യഥാ - ആ ഇ ഈ ഉ ഊ ഏ ഓ, ക

ഖ ഗ ഘ ങ, ച ഛ ജ ഝ ഞ, ട ഠ ഡ ഢ ണ, ത ഥ ദ ധ ന, പ ഫ ബ ഭ മ, യ ര ലവ സ ഹ ള അം-ഇതി അക്ഖരാ.

നക്ഖരന്തീതി **അക്ഖരാ,** അ ആദി യേസം തേ **ആദയോ**. അകാരാദീനമനുക്കമോ പനേസ ഠാനാദിക്കമേസന്നിസ്സിതോ, തഥാ ഹി ഠാനകരണപ്പയതനേഹി വണ്ണാ ജായന്തേ, തത്ഥ **ഛ ഠാനാനി** കണ്ഠതാലുമുദ്ധദന്തഓട്ഠനാസികാവസേന.

തത്ഥ - **അവണ്ണ കവഗ്ഗ** ഹകാരാ **കണ്ഠജാ**.

ഇവണ്ണ ചവഗ്ഗ **യ**കാരാ **താലുജാ**. ടവഗ്ഗ **ര**കാര **ള**കാരാ **മുദ്ധജാ**. **തവഗ്ഗ ല**കാര **സ**കാരാ **ദന്തജാ**. **ഉവണ്ണ** പവഗ്ഗാ **ഓട്ഠജാ**. ഏകാരോ **കണ്ഠതാലുജോ**. ഓകാരോ **കണ്ഠോട്ഠജോ**.

വകാരോ **ദന്തോട്ഠജോ**.

നിഗ്ഗഹീതം **നാസികട്ഠാനജം**.

ങ ഞ ണ ന മാ **സകട്ഠാനജാ, നാസികട്ഠാനജാ** ചാതി.

> **ഹ**കാരം പഞ്ചമേഹേവ, അന്തട്ഠാഹി ച സംയുതം;
> ഓരസന്തി വദന്തേത്ഥ, കണ്ഠജം തദസംയുതം.

കരണം ജിവ്ഹാമജ്ഝം താലുജാനം, ജിവ്ഹോപഗ്ഗം മുദ്ധജാനം, ജിവ്ഹാഗ്ഗം ദന്തജാനം, സേസാ സകട്ഠാനകരണാ.

പയതനം സംവുതാദികരണവിസേസോ. സംവുതത്ത**മ**കാരസ്സ, വിവടത്തം സേസസരാനം **സ**കാര**ഹ**കാരാനഞ്ച, ഫുട്ഠം വഗ്ഗാനം, ഈസംഫുട്ഠം യരലവാനന്തി.

ഏവം ഠാനകരണപ്പയതനസുതികാലഭിന്നേസു അക്ഖരേസു സരാ നിസ്സയാ, ഇതരേ നിസ്സിതാ. തത്ഥ -

> നിസ്സയാദോ സരാ വുത്താ, ബ്യഞ്ജനാ നിസ്സിതാ തതോ;
> വഗ്ഗേകജാ ബഹുത്താദോ, തതോ ഠാനലഹുക്കമാ.

വുത്തഞ്ച -

> ''പഞ്ചന്നം പന ഠാനാനം, പടിപാടിവസാപി ച;
> നിസ്സയാദിപ്പഭേദേഹി, വുത്തോ തേസമനുക്കമോ''തി.

ഏകേനാധികാ ചത്താലീസം **ഏകചത്താലീസം,** ഏതേന ഗണനപരിച്ഛേദേന -

> അധികക്ഖരവന്താനി, ഏകതാലീസതോ ഇതോ;
> ന ബുദ്ധവചനാനീതി, ദീപേതാചരിയാസഭോ.

അപിഗ്ഗഹണം ഹേട്ഠാ വുത്താനം അപേക്ഖാകരണത്ഥം.

൩. തത്ഥോദന്താ സരാ അട്ഠ.

തത്ഥ തേസു അക്ഖരേസു **അ**കാരാദീസു **ഓ**കാരന്താ അട്ഠ അക്ഖരാ സരാ നാമ ഹോന്തി. തം യഥാ - **അ ആ ഇ ഈ ഉ ഊ ഏ** ഓ-ഇതി സരാ.

ഓ അന്തോ യേസം തേ **ഓദന്താ,** ദകാരോ സന്ധിജോ, സരന്തി ഗച്ഛന്തീതി **സരാ,** ബ്യഞ്ജനേ സാരേന്തീതിപി **സരാ**.

"തത്ഥാ"തി വത്തതേ.

൪. ലഹുമത്താ തയോ രസ്സാ.

തത്ഥ അട്ഠസു സരേസു ലഹുമത്താ തയോ സരാ രസ്സാ നാമ ഹോന്തി. തം യഥാ - അ ഇ ഉ-ഇതി രസ്സാ.

ലഹുകാ മത്താ പമാണം യേസം തേ **ലഹുമത്താ, മത്താ**സദ്ദോ ചേത്ഥ അച്ഛരാസങ്ഘാതഅക്ഖിനിമീലനസങ്ഖാതം കാലം വദതി, തായ മത്തായ ഏകമത്താ **രസ്സാ,** ദ്വിമത്താ **ദീഘാ,** അഡ്ഢമത്താ **ബ്യഞ്ജനാ. ലഹു**ഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ ഛന്ദസി ദിയഡ്ഢമത്തസ്സാപി ഗഹണത്ഥം. രസ്സകാലയോഗതോ **രസ്സാ,** രസ്സകാലവന്തോ വാ **രസ്സാ**.

സരരസ്സഗ്ഗഹണാനി ച വത്തന്തേ.

൫. അഞ്ഞേ ദീഘാ.

തത്ഥ അട്ഠസു സരേസു രസ്സേഹി അഞ്ഞേ ദ്വിമത്താ പഞ്ച സരാ ദീഘാ നാമ ഹോന്തി. തം യഥാ - ആ ഈ ഊ ഏ ഓ-ഇതി ദീഘാ.

അഞ്ഞഗ്ഗഹണം ദിയഡ്ഢമത്തികാനമ്പി സങ്ഗഹണത്ഥം. ദീഘകാലേ നിയുത്താ, തബ്ബന്തോ വാ **ദീഘാ**. ക്വചി സംയോഗപുബ്ബാ ഏകാരോകാരാ രസ്സാ ഇവ വുച്ചന്തേ. യഥാ - ഏത്ഥ, സേയ്യോ, ഓട്ഠോ, സോത്ഥി. **ക്വചീ**തി കിം? മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ. പുത്തോ ത്യാഹം മഹാരാജ.

൬. ദുമ്ഹി ഗരു.

ദ്വിന്നം സമൂഹോ **ദു,** തസ്മിം ദുമ്ഹി. സംയോഗഭൂതേ അക്ഖരേ പരേ യോ പുബ്ബോ രസ്സക്ഖരോ, സോ ഗരുസഞ്ഞോ ഹോതി. യഥാ - ദത്വാ, ഹിത്വാ, ഭുത്വാ.

"ഗരൂ"തി വത്തതേ.

൭. ദീഘോ ച.

ദീഘോ ച സരോ ഗരുസഞ്ഞോ ഹോതി. യഥാ - നാവാ, നദീ, വധൂ, ദ്വേ, തയോ. ഗരുകതോ അഞ്ഞോ "ലഹുകോ"തി വേദിതബ്ബോ.

൮. സേസാ ബ്യഞ്ജനാ.

ഠപേത്വാ അട്ഠ സരേ സേസാ അഡ്ഢമത്താ അക്ഖരാ **ക**കാരാദയോ നിഗ്ഗഹീതന്താ തേത്തിംസ ബ്യഞ്ജനാ നാമ ഹോന്തി. വുത്തേഹി അഞ്ഞേ **സേസാ**. ബ്യഞ്ജീയതി ഏതേഹി അത്ഥോതി **ബ്യഞ്ജനാ**. തം യഥാ - ക ഖ ഗ ഘ ങ, ച ഛ ജ ഝ ഞ, ട ഠ ഡ ഢ ണ, ത ഥ ദ ധ ന, പ ഫ ബ ഭ മ, യ ര ലവ സ ഹ ള അം-ഇതി ബ്യഞ്ജനാ. **ക**കാരാദീസ്വകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ.

"ബ്യഞ്ജനാ"തി വത്തതേ.

൯. വഗ്ഗാ പഞ്ചപഞ്ചസോ മന്താ.

തേസം ഖോ ബ്യഞ്ജനാനം **ക**കാരാദയോ **മ**കാരന്താ പഞ്ചവീസതി ബ്യഞ്ജനാ പഞ്ചപഞ്ചവിഭാഗേന വഗ്ഗാ നാമ ഹോന്തി. തം യഥാ - ക ഖ ഗ ഘ ങ, ച ഛ ജ ഝ ഞ, ട ഠ ഡ ഢ ണ, ത ഥ ദ ധ ന, പ ഫ ബ ഭ മ-ഇതി വഗ്ഗാ.

തേ പന പഠമക്ഖരവസേന **ക**വഗ്ഗ**ച**വഗ്ഗാദിവോഹാരം ഗതാ, **വഗ്ഗോ**തി സമൂഹോ, തഥ പഞ്ചപഞ്ചവിഭാഗേനാതി വാ പഞ്ച പഞ്ച ഏതേസമത്ഥീതി വാ **പഞ്ചപഞ്ചസോ,** മോ അന്തോ യേസം തേ **മന്താ**.

൧൦. അംഇതി നിഗ്ഗഹീതം.

അകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ, **ഇതി**സദ്ദോ പനാനന്തരവുത്തനിദസ്സനത്ഥോ, അംഇതി യം **അ**കാരതോ പരം വുത്തം ബിന്ദു, തം നിഗ്ഗഹീതം നാമ ഹോതി. രസ്സസ്സരം നിസ്സായ ഗയ്ഹതി, കരണം നിഗ്ഗഹേത്വാ ഗയ്ഹതീതി വാ **നിഗ്ഗഹീതം**.

കരണം നിഗ്ഗഹേത്വാന, മുഖേനാവിവടേന യം;
വുച്ചതേ നിഗ്ഗഹീതന്തി, വുത്തം ബിന്ദു സരാനുഗം.

ഇധ അവുത്താനം പരസമഞ്ഞാനമ്പി പയോജനേ സതി ഗഹണത്ഥം പരിഭാസമാഹ.

൧൧. പരസമഞ്ഞാ പയോഗേ.

യാ ച പന പരസ്മിം സക്കതഗന്ഥേ, പരേസം വാ വേയ്യാകരണാനം സമഞ്ഞാ ഘോസാഘോസലോപസവണ്ണസംയോഗലിങ്ഗാദികാ, താ പയോഗേ സതി ഏത്ഥാപി യുജ്ജന്തേ.

പരസ്മിം, പരേസം വാ സമഞ്ഞാ **പരസമഞ്ഞാ,** വേയ്യാകരണേ, വേയ്യാകരണമധീതാനം വാ സമഞ്ഞാത്യത്ഥോ. പയുജ്ജനം **പയോഗോ,** വിനിയോഗോ.

തത്ഥ വഗ്ഗാനം പഠമദുതിയാ, **സ**കാരോ ച **അഘോസാ**. വഗ്ഗാനം തതിയചതുത്ഥപഞ്ചമാ, യ ര ലവ ഹ ളാ ചാതി ഏകവീസതി **ഘോസാ** നാമ.

ഏത്ഥ ച വഗ്ഗാനം ദുതിയചതുത്ഥാ **ധനിതാ**തിപി വുച്ചന്തി, ഇതരേ **സിഥിലാ**തി. വിനാസോ **ലോപോ**. രസ്സസ്സരാ സകദീഘേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം

സവണ്ണാ നാമ, യേ **സരൂപാ**തിപി വുച്ചന്തി. സരാനന്തരിതാനി ബ്യഞ്ജനാനി **സംയോഗോ**. ധാതുപ്പച്ചയവിഭത്തിവജ്ജിതമത്ഥവം **ലിങ്ഗം**. വിഭത്യന്തം **പദം**. ഇച്ചേവമാദി.

ഇതി സഞ്ഞാവിധാനം.

സരസന്ധിവിധാന

അഥ സരസന്ധി വുച്ചതേ.

ലോക അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ, പഞ്ഞാ ഇന്ദ്രിയം, തീണി ഇമാനി, നോ ഹി ഏതം, ഭിക്ഖുനീ ഓവാദോ, മാതു ഉപട്ഠാനം, സമേതു ആയസ്മാ, അഭിഭൂ ആയതനം, ധനാ മേ അത്ഥി, സബ്ബേ ഏവ, തയോ അസ്സു ധമ്മാ, അസന്തോ ഏത്ഥ ന ദിസ്സന്തി ഇതീധ സരാദിസഞ്ഞായം സബ്ബസന്ധികരണട്ഠാനേ ബ്യഞ്ജനവിയോജനത്ഥം പരിഭാസമാഹ.

൧൨. പുബ്ബമധോഠിതമസ്സരം സരേന വിയോജയേ.

സരേനാതി നിസ്സക്കേ കരണവചനം, സഹയോഗേ വാ, സന്ധിതബ്ബേ സരസഹിതം പുബ്ബബ്യഞ്ജനം അനതിക്കമന്തോ അധോഠിതമസ്സരഞ്ച കത്വാ സരതോ വിയോജയേതി സരതോ ബ്യഞ്ജനം വിയോജേതബ്ബം. ഏത്ഥ ച **അസ്സര**ഗ്ഗഹണസാമത്ഥിയേന "ബ്യഞ്ജന"ന്തി ലദ്ധം.

൧൩. സരാ സരേ ലോപം.

സരാ ഖോ സബ്ബേപി സരേ പരേ ഠിതേ ലോപം പപ്പോന്തി. **ലോപോ**തി അദസ്സനം അനുച്ചാരണം. ഏത്ഥ **സരാ**തി കാരിയീനിദ്ദേസോ. **ബഹുവചനം** പനേത്ഥ ഏകേകസ്മിം സരേ പരേ ബഹൂനം ലോപഞാപനത്ഥം. **സരേ**തി നിമിത്തനിദ്ദേസോ, നിമിത്തസത്തമീ ചായം, നിമിത്തോപാദാനസാമത്ഥിയതോ വണ്ണകാലബ്യവധാനേ സന്ധികാരിയം ന ഹോതി. **ലോപ**ന്തി കാരിയനിദ്ദേസോ, ഇദം പന സുത്തം ഉപരി പരലോപവിധാനതോ പുബ്ബലോപവിധാനന്തി ദട്ഠബ്ബം, ഏവം സബ്ബത്ഥ സത്തമീനിദ്ദേസേ പുബ്ബസ്സേവ വിധി, ന പരസ്സ വിധാനന്തി വേദിതബ്ബം.

"അസ്സരം, അധോഠിത"ന്തി ച വത്തതേ, സിലിട്ഠകഥനേ പരിഭാസമാഹ.

൧൪. നയേ പരം യുത്തേ.

സരരഹിതം ഖോ ബ്യഞ്ജനം അധോഠിതം പരക്ഖരം നയേ യുത്തേ ഠാനേതി പരനയനം കാതബ്ബം. ഏത്ഥ **യുത്ത**ഗ്ഗഹണം നിഗ്ഗഹീതനിസേധനത്ഥം, തേന "അക്കോച്ഛി മം അവധി മ"ന്തിആദീസു പരനയനസന്ദേഹോ ന ഹോതി.

ലോകഗ്ഗപുഗ്ഗലോ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം, തീണിമാനി, നോഹേതം, ഭിക്ഖുനോവാദോ, മാതുപട്ഠാനം, സമേതായസ്മാ, അഭിഭായതനം, ധനാ മത്ഥി, സബ്ബേവ, തയസ്സു ധമ്മാ, അസന്തേത്ഥ ന ദിസ്സന്തി.

യസ്സ ഇദാനി, സഞ്ഞാ ഇതി, ഛായാ ഇവ, കഥാ ഏവ കാ, ഇതി അപി, അസ്സമണീ അസി, ചക്ഖു ഇന്ദ്രിയം, അകതഞ്ഞൂ അസി, ആകാസേ ഇവ, തേ അപി, വന്ദേ അഹം, സോ അഹം, ചത്താരോ ഇമേ, വസലോ ഇതി, മോഗ്ഗല്ലാനോ ആസി ബീജകോ, പാതോ ഏവാതീധ പുബ്ബലോപേ സമ്പത്തേ ''സരേ''തി അധികാരോ, ഇധ പന ''അത്ഥവസാ വിഭത്തിവിപരിണാമോ''തി കത്വാ ''സരോ, സരമ്ഹാ, ലോപ''ന്തി ച വത്തമാനേ -

൧൩. വാ പരോ അസരൂപാ.

അസമാനരൂപമ്ഹാ സരമ്ഹാ പരോ സരോ ലോപം പപ്പോതി വാ. സമാനം രൂപം അസ്സാതി സരൂപോ, ന സരൂപോ **അസരൂപോ,** അസവണ്ണോ . യസ്മാ പന മരിയാദായം, അഭിവിധിമ്ഹി ച വത്തമാനോ **ആ**ഉപസഗ്ഗോ വിയ **വാ**സദ്ദോ ദ്വിധാ വത്തതേ, കത്ഥചി വികപ്പേ, കത്ഥചി യഥാവവത്ഥിതരൂപപരിഗ്ഗഹേ, ഇധ പന പച്ഛിമേ, തതോ നിച്ചമനിച്ചമസന്തഞ്ച വിധിമേത്ഥ **വാ**സദ്ദോ ദീപേതി. ''നയേ പരം യുത്തേ''തി പരം നേതബ്ബം.

യസ്സദാനി യസ്സ ഇദാനി, സഞ്ഞാതി സഞ്ഞാ ഇതി, ഛായാവ ഛായാ ഇവ, കഥാവ കാ കഥാ ഏവ കാ, ഇതീപി ഇതി അപി, അസ്സമണീസി അസ്സമണീ അസി. ചക്ഖുന്ദ്രിയ മിതി നിച്ചം. അകതഞ്ഞൂസി അകതഞ്ഞൂ അസി, ആകാസേവ ആകാസേ ഇവ, തേപി തേ അപി, വന്ദേഹം വന്ദേ അഹം, സോഹം സോ അഹം, ചത്താരോമേ ചത്താരോ ഇമേ, വസലോതി വസലോ ഇതി, മോഗ്ഗല്ലാനോസി ബീജകോ മോഗ്ഗല്ലാനോ ആസി ബീജകോ, പാതോവ പാതോ ഏവ.

ഇധ ന ഭവതി - പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, സദ്ധിന്ദ്രിയം, സത്തുത്തമോ, ഏകൂനവീസതി, യസ്സേതേ, സുഗതോവാദോ, ദിട്ഠാസവോ, ദിട്ഠോഘോ, ചക്ഖായതനം, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ ഇച്ചാദി.

ഭവതി ച വവത്ഥിതവിഭാസായ.

> അവണ്ണതോ സരോദാനീ-തീവേവാദിം വിനാ പരോ;
> ന ലുപ്പതഞ്ഞതോ ദീഘോ, ആസേവാദിവിവജ്ജിതോ.

ബന്ധുസ്സ ഇവ, ഉപ ഇക്ഖതി, ഉപ ഇതോ, അവ ഇച്ച, ജിന ഈരിതം, ന ഉപേതി, ചന്ദ ഉദയോ, യഥാ ഉദകേ ഇതീധ പുബ്ബാവണ്ണസ്സരാനം ലോപേ കതേ ''പരോ, അസരൂപേ''തി ച വത്തതേ, തഥാ ''ഇവണ്ണോ യം നവാ''തി ഇതോ **ഇവണ്ണ**ഗ്ഗഹണഞ്ച, ''വമോദുദന്താന''ന്തി ഇതോ **ഉ**ഗ്ഗഹണഞ്ച സീഹഗതിയാ ഇധാനുവത്തേതബ്ബം.

൧൪. ക്വചാസവണ്ണം ലുത്തേ.

ഇവണ്ണഭൂതോ, ഉകാരഭൂതോ ച പരോ സരോ അസരൂപേ പുബ്ബസ്സരേ ലുത്തേ ക്വചി അസവണ്ണം പപ്പോതി. നത്ഥി സവണ്ണാ ഏതേസന്തി **അസവണ്ണാ,** ഏകാരോകാരാ, തത്ഥ ഠാനാസന്നവസേന ഇവണ്ണുകാരാനമേകാരോകാരാ ഹോന്തി.

ബന്ധുസ്സേവ, ഉപേക്ഖതി, ഉപേതോ, അവേച്ച, ജിനേരിതം, നോപേതി, ചന്ദോദയോ, യഥോദകേ. **കചീ**തി കിം? തത്രിമേ, യസ്സിന്ദ്രിയാനി, മഹിദ്ധികോ, സബ്ഭീതിയോ, തേനുപസങ്കമി, ലോകുത്തരോ. **ലുത്തേ**തി കിം? ഛ ഇമേ ധമ്മാ, യഥാ ഇദം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ. **അസരൂപേ**തി കിം? ചത്താരിമാനി, മാതുപട്ഠാനം.

ഏത്ഥ ച സതിപി ഹേട്ഠാ **വാ**ഗ്ഗഹണേ **കചി**കരണതോ അവണ്ണേ ഏവ ലുത്തേ ഇധ വുത്തവിധി ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. തതോ ഇധ ന ഭവതി - ദിട്ഠുപാദാനം, പഞ്ചഹുപാലി, മുദിന്ദ്രിയം, യോ മിസ്സരോതി.

തത്ര അയം, ബുദ്ധ അനുസ്സതി, സ അത്ഥികാ, പഞ്ഞവാ അസ്സ, തദാ അഹം, യാനി ഇധ ഭൂതാനി, ഗച്ഛാമി ഇതി, അതി ഇതോ, കികീ ഇവ, ബഹു ഉപകാരം, മധു ഉദകം, സു ഉപധാരിതം, യോപി അയം , ഇദാനി അഹം, സചേ അയം, അപ്പസ്സുതോ അയം, ഇതര ഇതരേന, സദ്ധാ ഇധ വിത്തം, കമ്മ ഉപനിസ്സയോ, തഥാ ഉപമം, രത്തി ഉപരതോ, വി ഉപസമോ ഇച്ചത്ര പുബ്ബസ്സരാനം ലോപേ കതേ -

''കചീ''തി അധികാരോ, ''പരോ, ലുത്തേ''തി ച വത്തതേ.

൭൭. ദീഘം.

സരോ ഖോ പരോ പുബ്ബസ്സരേ ലുത്തേ കചി ദീഘഭാവം പപ്പോതീതി ഠാനാസന്നവസേന രസ്സസ്സരാനം സവണ്ണദീഘോ.

തത്രായം, ബുദ്ധാനുസ്സതി, സാത്ഥികാ, പഞ്ഞവാസ്സ, തദാഹം, യാനീധ ഭൂതാനി, ഗച്ഛാമീതി, അതീതോ, കികീവ, **ബ**ഹൂപകാരം, മധൂദകം, സൂപധാരിതം, യോപായം, ഇദാനാഹം, സചായം, അപ്പസ്സുതായം, ഇതരീതരേന, സദ്ധീധ വിത്തം, കമ്മൂപനിസ്സയോ, തഥൂപമം, രത്തൂപരതോ, വൂപസമോ.

കചീതി കിം? അചിരം വത'യം കായോ, കിമ്പിമായ, തീണിമാനി, പഞ്ചസുപാദാനക്ഖന്ധേസു, തസ്സത്ഥോ, പഞ്ചങ്ഗികോ, മുനിന്ദോ, സതിന്ദ്രിയം, ലഹുട്ഠാനം, ഗച്ഛാമഹം, തത്രിദം, പഞ്ചഹുപാലി, നത്ഥഞ്ഞം. **ലുത്തേ**തി കിം? യഥാ അയം, നിമി ഇവ രാജാ, കികീ ഇവ, സു ഉപധാരിതം.

ലോകസ്സ ഇതി, ദേവ ഇതി, വി അതി പതന്തി, വി അതി നാമേന്തി, സങ്ഘാടി അപി, ജീവിതഹേതു അപി, വിജ്ജു ഇവ, കിംസു ഇധ വിത്തം, സാധു ഇതി ഇതീധ പരസ്സരാനം ലോപേ കതേ -

''ലുത്തേ, ദീഘ''ന്തി ച വത്തതേ.

൭൮. പുബ്ബോ ച.

പുബ്ബോ സരോ പരസ്സരേ ലുത്തേ കചിദീഘം പപ്പോതി. **ച**ഗ്ഗഹണം ലുത്തദീഘഗ്ഗഹണാനുകഡ്ഢനത്ഥം, തം **''ചാ**നുകഡ്ഢിതമുത്തരത്ര നാനുവത്തതേ''തി ഞാപനത്ഥം.

ലോകസ്സാതി, ദേവാതി, വീതിപതന്തി, വീതിനാമേന്തി, സങ്ഘാടീപി, ജീവിതഹേതൂപി, വിജ്ജൂവ, കിംസൂധ വിത്തം, സാധൂതി.

കചീതി കിം? യസ്സദാനി, ഇതിസ്സ, ഇദാനിപി, തേസുപി, ചക്ഖുന്ദ്രിയം, കിന്നുമാവ.

അധിഗതോ ഖോ മേ അയം ധമ്മോ, പുത്തോ തേ അഹം, തേ അസ്സ പഹീനാ, പബ്ബതേ അഹം, യേ അസ്സ ഇതീധ പുബ്ബലോപേ സമ്പത്തേ -

൨൩. യമേദന്തസ്സാദേസോ.

ഏകാരസ്സ പദന്തഭൂതസ്സ ഠാനേ സരേ പരേ കചി **യ**കാരാദേസോ ഹോതി. **അ**കാരേമേതേയേസദ്ദാദിസ്സേവായം വിധി, **യ**ന്തി യം രൂപം, ഏ ഏവ അന്തോ **ഏദന്തോ,** ആദേസിട്ഠാനേ ആദിസ്സതീതി **ആദേസോ**. ''ബ്യഞ്ജനേ''തി അധികിച്ച ''ദീഘ''ന്തി ദീഘോ.

അധിഗതോ ഖോ മ്യായം ധമ്മോ, പുത്തോ ത്യാഹം, ത്യാസ്സ പഹീനാ, പബ്ബത്യാഹം, യ്യാസ്സ.

കചീതി കിം? തേ നാഗതാ, പുത്താ മത്ഥി. **അന്ത**ഗ്ഗഹണം കിം? ധമ്മചക്കം പവത്തേന്തോ, ദമേന്തോ ചിത്തം.

യാവതകോ അസ്സ കായോ, താവതകോ അസ്സ ബ്യാമോ, കോ അത്ഥോ, അഥ ഖോ അസ്സ, അഹം ഖോ അജ്ജ, യോ അയം, സോ അസ്സ, സോ ഏവ, യതോ അധികരണം, അനു അദ്ധമാസം, അനു ഏതി, സു ആഗതം, സു ആകാരോ, ദു ആകാരോ, ചക്ഖു ആപാഥം, ബഹു ആബാധോ, പാതു അകാസി, ന തു ഏവാതീധ -

൨൪. വമോദുദന്താനം.

ഓകാരുകാരാനം അന്തഭൂതാനം സരേ പരേ കചി **വ**കാരാദേസോ ഹോതി. **ക ഖ യ ത**സദ്ദാദിഓകാരസ്സേദം ഗഹണം.

യാവതക്വസ്സ കായോ, താവതക്വസ്സ ബ്യാമോ, ക്വത്ഥോ, അഥ ഖ്വസ്സ, അഹം ഖ്വജ്ജ, യ്വായം, സ്വസ്സ, സ്വേവ, യത്വാധികരണം, അന്വദ്ധമാസം, അന്വേതി, സ്വാഗതം, സ്വാകാരോ, ദ്വാകാരോ, ചക്ഖ്വാപാഥം, ബഹ്വാബാധോ, പാത്വാകാസി, ന ത്വേവ.

കചീതി കിം? കോ അത്ഥോ, അഥ ഖോ അഞ്ഞതരാ, യോഹം, സോഹം, ചത്താരോമേ, സാഗതം, സാധാവുസോ, ഹോതൂതി. **അന്ത**ഗ്ഗഹണം കിം? സവനീയം, വിരവന്തി.

പടിസന്ഥാരവുത്തി അസ്സ, സബ്ബാ വിത്തി അനുഭുയ്യതേ, വി അഞ്ജനം, വി ആകതോ, നദീ ആസന്നോ ഇതീധ മണ്ഡൂകഗതിയാ ''അസരൂപേ''തി വത്തതേ.

൨൫. ഇവണ്ണോ യം നവാ.

പുബ്ബോ ഇവണ്ണോ അസരൂപേ സരേ പരേ **യ**കാരം പപ്പോതി നവാ. ഇ ഏ്വവ വണ്ണോ **ഇവണ്ണോ, നവാ**സദ്ദോ **ക്വചി**സദ്ദപരിയായോ.

പടിസന്ഥാരവുത്യസ്സ, സബ്ബാ വിത്യാനുഭുയ്യതേ, ബ്യഞ്ജനം, ബ്യാകതോ, നദ്യാസന്നോ.

നവാതി കിം? പഞ്ചഹങ്ഗേഹി, താനി അത്തനി, ഗച്ഛാമഹം, മുത്തചാഗീ അനുദ്ധതോ. **അസരൂപേ**തി കിം? ഇതിഹിദം, അഗ്ഗീവ, അത്ഥീതി.

അതി അന്തം, അതി ഓദാതാ, പതി അയോ, പതി ആഹരതി, പതി ഏതി, ഇതി അസ്സ, ഇതി ഏതം, ഇതിആദി ഇതീധ "ഇവണ്ണോ യം നവാ"തി **യ**കാരാദേസേ സമ്പത്തേ -

൨൨. സബ്ബോ ചന്തി.

അതിപതിഇതീനം **തി**സദ്ദസ്സേദം ഗഹണം.

സബ്ബോ **തി**ഇച്ചേസോ സദ്ദോ സരേ പരേ ക്വചി **ച**കാരം പപ്പോതി. **തീ**തി നിദ്ദേസതോ അകത**യ**കാരസ്സേവായം വിധി, ഇതരഥാ **ക്വചി**ഗ്ഗഹണസ്സ ച "അതിസ്സ ചന്തസ്സാ"തിസുത്തസ്സ ച നിരത്ഥകതാ സിയാ. "പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ"തി ദ്വിത്തം.

അച്ചന്തം , അച്ചോദാതാ, പച്ചയോ, പച്ചാഹരതി, പച്ചേതി, ഇച്ചസ്സ, ഇച്ചേതം, ഇച്ചാദി.

ക്വചീതി കിം? ഇതിസ്സ, ഇതി ആകങ്ഖമാനേന.

"തേ ന വാഇവണ്ണേ"തി ഇതോ "ന ഇവണ്ണേ"തി ച വത്തതേ.

൨൩. അതിസ്സ ചന്തസ്സ.

അതിഇച്ചേതസ്സ അന്തഭൂതസ്സ **തി**സദ്ദസ്സ ഇവണ്ണേ പരേ "സബ്ബോ ചം തീ"തി വുത്തരൂപം ന ഹോതി. **അതിസ്സാ**തി **അതി**ഉപസഗ്ഗാനുകരണമേതം. തേനേവേത്ഥ വിഭത്തിലോപാഭാവോ. ഏത്ഥ ച **അന്ത**സദ്ദോ സദ്ദവിധിനിസേധപ്പകരണതോ **അതി**സദ്ദന്തഭൂതം **തി**സദ്ദമേവ വദതി, ന ഇവണ്ണന്തി ദട്ഠബ്ബം, ഇതരഥാ ഇദം സുത്തമേവ നിരത്ഥകം സിയാ.

> **"**ഇവണ്ണോ യം നവാ"തീധ, അസരൂപാധികാരതോ;
> ഇവണ്ണസ്സ സരൂപസ്മിം, **യാ**ദേസോ ച ന സമ്ഭവേ.

ചകാരോ അനുത്തസമുച്ചയത്ഥോ, തേന **ഇതിപതീ**നമന്തസ്സ ച ന ഹോതി. അതി ഇസിഗണോ അതീസിഗണോ, ഏവം അതീതോ, അതീരിതം, ഇതീതി, ഇതീദം, പതീതോ.

അഭി അക്ഖാനം, അഭി ഉഗ്ഗതോ, അഭി ഓകാസോ ഇതീധ **യ**കാരേ സമ്പത്തേ -

"സരേ"തി വത്തതേ.

൨൪. അബ്ഭോ അഭി.

അഭിഇച്ചേതസ്സ സബ്ബസ്സ സരേ പരേ **അബ്ഭാ**ദേസോ ഹോതി.

"അഭീ"തി പഠമന്തസ്സ, വുത്തിയം ഛട്ഠിയോജനം;
ആദേസാപേക്ഖതോ വുത്തം, "അംമോ"തിആദികേ വിയ.

പുബ്ബസ്സരലോപോ , അബ്ഭക്ഖാനം, അബ്ഭുഗ്ഗതോ, അബ്ഭോകാസോ.

അധി അഗമാ, അധി ഉപഗതോ, അധി ഓഗാഹേത്വാ ഇതീധ

൨൫. അജ്ഝോ അധി.

അധിഇച്ചേതസ്സ സബ്ബസ്സ സരേ പരേ **അജ്ഝാ**ദേസോ ഹോതി. അജ്ഝഗമാ, അജ്ഝുപഗതോ, അജ്ഝോഗാഹേത്വാ.

അഭി ഇച്ഛിതം, അധി ഈരിതം ഇതീധ

"അബ്ഭോ അഭി, അജ്ഝോ അധീ"തി ച വത്തതേ.

൨൬. തേ ന വാ ഇവണ്ണേ.

തേ ച ഖോ **അഭിഅധി**ഇച്ചേതേ ഉപസഗ്ഗാ **ഇവണ്ണേ** പരേ അബ്ഭോ അജ്ഝോഇതി വുത്തരൂപാ ന ഹോന്തി വാ. സരലോപപരനയനാനി. അഭിച്ഛിതം, അധീരിതം. **വാ**തി കിം? അബ്ഭീരിതം, അജ്ഝിണമുത്തോ, അജ്ഝിട്ഠോ.

ഏകമിധ അഹന്തീധ

൨൭. ദോ ധസ്സ ച.

ധഇച്ചേതസ്സ സരേ പരേ ക്വചി ദകാരോ ഹോതി. **ഏക**സദ്ദതോ പരസ്സ **ഇധ**സ്സ ധകാരസ്സേവായം, സരലോപദീഘാ. ഏകമിദാഹം. **ക്വചീ**തി കിം? ഇധേവ.

ചസദ്ദേന ക്വചി **സാധു**സ്സ **ധ**സ്സ **ഹ**കാരോ, യഥാ - സാഹു ദസ്സനം.

യഥാ ഏവ തഥാ ഏവാതീധ

"നവാ"തി വത്തതേ, "സരമ്ഹാ"തി ച.

൨൮. ഏവാദിസ്സ രി പുബ്ബോ ച രസ്സോ.

യഥാതഥാദ്വയപരസ്സേദം ഗഹണം. ദീഘസരമ്ഹാ പരസ്സ **ഏവ**സദ്ദാദിഭൂതസ്സ **ഏ**കാരസ്സ **രി**കാരോ ഹോതി, പുബ്ബോ ച സരോ രസ്സോ ഹോതി നവാ. യഥരിവ, തഥരിവ. **നവാ**തി കിം? യഥേവ, തഥേവ.

തി അന്തം,തി അദ്ധം, അഗ്ഗി അഗാരേ, സത്തമീ അത്ഥേ, പഞ്ചമീ അന്തം, ദു അങ്ഗികം, ഭിക്ഖു ആസനേ, പുഥു ആസനേ, സയമ്ഭൂ ആസനേ ഇതീധ **യവാ**ദേസേസു സമ്പത്തേസു -

"സഞ്ഞാ"തി വത്തതേ.

൨൯. ഇവണ്ണുവണ്ണാ ഝലാ.

ഇവണ്ണഉവണ്ണഇച്ചേതേ യഥാക്കമം **ഝല**സഞ്ഞാ ഹോന്തി. **വണ്ണ**ഗ്ഗഹണം സവണ്ണഗ്ഗഹണത്ഥം.

ഝലസഞ്ഞാ പസഞ്ഞാവ, ന ലിങ്ഗന്തംവ നിസ്സിതാ;
ആഖ്യാതേ ലിങ്ഗമജ്ഝേ ച, ദ്വിലിങ്ഗന്തേ ച ദസ്സനാ.

൩൦. ഝലാനമിയുവാ സരേ വാ.

ഝലഇച്ചേതേസം **ഇയഉവ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ സരേ പരേ, സരലോപോ.

തിയന്തം, തിയദ്ധം, അഗ്ഗിയാഗാരേ, സത്തമിയത്ഥേ, പഞ്ചമിയന്തം, ദുവങ്ഗികം, ഭിക്ഖുവാസനേ, പുഥുവാസനേ, സയമ്ഭുവാസനേ. **വാ**തി കിം? അഗ്യാഗാരേ, സത്തമീഅത്ഥേ, ഭിക്ഖുആസനേ നിസീദതി.

ഗോ അജിനം, ഗോ ഏളകം ഇതീധ

"ഗോ, അവോ, സമാസേ"തി ച വത്തതേ.

൩൧. ഓ സരേ ച.

ഗോഇച്ചേതസ്സ ഓകാരസ്സ സരേ പരേ **അവാ**ദേസോ ഹോതി സമാസേ. ഗവാജിനം, ഗവേളകം. **ച**സദ്ദഗ്ഗഹണേന ഉവണ്ണസ്സ **ഉവഅവാ**ദേസോ. യഥാ - ഭുവി, പസവോ.

പുഥ ഏവാതീധ

൩൨. ഗോ സരേ പുഥസ്സാഗമോ ക്വചി.

പുഥഇച്ചേതസ്സ നിപാതസ്സ അന്തേ ക്വചി **ഗ**കാരാഗമോ ഹോതി സരേ പരേ. ആഗച്ഛതീതി **ആഗമോ,** അസന്തുപ്പത്തി ആഗമോ. ഏത്ഥ ച "സരേ"തി നിമിത്താസന്നവസേന പുഥസ്സ അന്തേതി ലബ്ഭതി. പുഥഗേവ, പുഥ ഏവ.

പാ ഏവാതീധ

"സരേ, ഗോ, ആഗമോ, ക്വചീ"തി ച വത്തതേ.

൩൩. പാസ്സ ചന്തോ രസ്സോ.

പാഇച്ചേതസ്സ അന്തേ സരേ പരേ ക്വചി ഗകാരാഗമോ ഹോതി, **പാ**സ്സ അന്തോ ച സരോ രസ്സോ ഹോതി. പഗേവ വുത്യസ്സ, പാ ഏവ.

"വാ, സരേ"തി ച വത്തതേ.

൩൪. യവ മ ദ ന ത ര ലാ ചാഗമാ.

സരേ പരേ **യ**കാരാദയോ അട്ഠ ആഗമാ ഹോന്തി വാ. **ച**സദ്ദേന **ഗ**കാരാഗമോ ച, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

തത്ഥ **യകാരാഗമോ യഥാ**ദിഭോ ഇകാരേകാരാദീസു. യഥാ ഇദം യഥയിദം, ബ്യഞ്ജനേതി അധികിച്ച "രസ്സ"ന്തി രസ്സത്തം, യഥാ ഇദം വാ, യഥാ ഏവ, യഥായേവ, യഥേവ, ഏവം മായിദം, മായേവം, തംയിദം, തംയേവ, നയിദം, നയിമസ്സ, നയിമാനി, നവയിമേ ധമ്മാ, ബുദ്ധാനംയേവ, സന്തിയേവ, ബോധിയായേവ, സതിയേവ, പഥവീയേവ, ധാതുയേവ, തേസുയേവ, സോയേവ, പാടിയേക്കം.

തഥാ സരേ **വിപരി**യാദിതോ ച. വി അഞ്ജനാ വിയഞ്ജനാ, ബ്യഞ്ജനാ വാ, ഏവം വിയാകാസി, ബ്യാകാസി. പരിഅന്തം പരിയന്തം, ഏവം പരിയാദാനം, പരിയുട്ഠാനം, പരിയേസതി, പരിയോസാനമിതി നിച്ചം. നി ആയോഗോ നിയായോഗോ. ഇധ ന ഭവതി, പരിക്ഖതോ, ഉപപരിക്ഖതി.

വകാരോ തിസദ്ദാദിതോ അവണ്ണുകാരേസു. തി അങ്ഗുലം തിവങ്ഗുലം, ഏവം തിവങ്ഗികം, ഭൂവാദയോ, മിഗീ ഭന്താ വുദിക്ഖതി, പവുച്ചതി, പാഗുഞ്ഞവുജുതാ.

മകാരോ ലഹുപ്പഭുതിതോ സരേ ഛന്ദാനുരക്ഖണാദിമ്ഹി. ലഹു ഏസ്സതി ലഹുമേസ്സതി, ഏവം ഗരുമേസ്സതി, ഇധമാഹു, കേന തേ ഇധ മിജ്ഝതി, ഭദ്രോ കസാമിവ, ആകാസേ മഭിപൂജയി, ഏകമേകസ്സ, യേന മിധേകച്ചേ, ആസതിമേവ.

ദകാരോ ഉഉപസഗ്ഗ സകി കേനചി കിഞ്ചി കിസ്മിഞ്ചി കോചി സമ്മാ യാവ താവ പുന യ തേ'തത്തസാദീഹി. **ഉ**ഉപസഗ്ഗതോ നിച്ചം, ഉ അഗ്ഗോ ഉദഗ്ഗോ, ഏവം ഉദയോ, ഉദപാദി, ഉദാഹടം, ഉദിതോ, ഉദീരിതം, ഉദേതി.

നിപാതതോ ച, സകി ഏവ സകിദേവ, ഏവം സകദാഗാമി, മഹാവുത്തിസുത്തേന **ഇ**കാരസ്സ **അ**കാരോ. തഥാ കേനചിദേവ, കിഞ്ചിദേവ, കിസ്മിഞ്ചിദേവ, കോചിദേവ, സമ്മാ അത്ഥോ സമ്മദത്ഥോ, രസ്സത്തം. ഏവം സമ്മദക്ഖാതോ, സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്താനം, സമ്മദേവ, യാവദത്ഥം, യാവദേവ, താവദേവ, പുനദേവ.

നാമതോ, യദത്ഥം, തദത്ഥം, യദന്തരാ, തദന്തരാ, തദങ്ഗവിമുത്തി, ഏതദത്ഥം, അത്തദത്ഥം, സദത്ഥപസുതോ സിയാ. യതേതത്തസേഹി സമാസേയേവ.

ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞദത്ഥം, മനസാദഞ്ഞാ വിമുത്താനം, ബഹുദേവ രത്തിം, അഹുദേവ ഭയം.

വാതി കിം? കേനചി അത്ഥകാമേന, സമ്മാ അഞ്ഞായ, യാവാഹം, താവാഹം, പുനാപരം, അത്തത്ഥം.

നകാരോ ആയതാദിമ്ഹി. ഇതോ ആയതി ഇതോ നായതി, ചിരം നായതി.

തകാരോ യസ്മാ തസ്മാ അജ്ജാദിതോ ഇഹഗ്ഗാദിമ്ഹി. യസ്മാതിഹ, തസ്മാതിഹ, അജ്ജതഗ്ഗേ.

രകാരോ നി ദുപാതു പുന ധീ പാത ചതുരാദിതോ. നി അന്തരം നിരന്തരം, ഏവം നിരാലയോ, നിരിന്ധനോ, നിരീഹകം, നിരുത്തരോ, നിരോജം. ദു അതിക്കമോ ദുരതിക്കമോ, ദുരാഗതം, ദുരുത്തം. പാതുരഹോസി, പാതുരഹേസും. പുനരാഗച്ഛേയ്യ, പുനരുത്തം, പുനരേവ, പുനരേതി. ധിരത്ഥു. പാതരാസോ.

ചതുസദ്ദാദിതോ, ചതുരങ്ഗികം, ചതുരാരക്ഖാ, ചതുരിദ്ധിപാദപടിലാഭോ, ചതുരോഘനിത്ഥരണത്ഥം. ഭത്തുരത്ഥേ, വുത്തിരേസാ, പഥവീധാതുരേവേസാ.

തഥാ സരതോ ഇവേവേസു ഛന്ദാനുരക്ഖണേ. നക്ഖത്തരാജാരിവ താരകാനം, വിജ്ജുരിവബ്ഭകൂടേ, ആരഗ്ഗേരിവ സാസപോ, സാസപോരിവ ആരഗ്ഗേ, ഉസഭോരിവ, സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ.

വാതി കിം? ഖാധിട്ഠിതം, പാത്വാകാസി, പുനപി.

ലകാരോ ഛസങ്ഖ്യാഹി. ലളാനമവിസേസോ. ഛ അഭിഞ്ഞാ ഛളഭിഞ്ഞാ, ഛളങ്ഗം, ഛളാസീതി, ഛളംസാ, സളായതനം.

വാതി കിം? ഛ അഭിഞ്ഞാ.

ഇതി സരസന്ധിവിധാനം നിട്ഠിതം.

ഇത്ഥിലിങ്ഗ

അഥ ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി വുച്ചന്തേ.

അകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗസദ്ദോ അപ്പസിദ്ധോ.

ആകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **കഞ്ഞാ**സദ്ദോ. ''കഞ്ഞ''ഇതി ഠിതേ -

൧൮൭. **ഇത്ഥിയമതോ ആപ്പച്ചയോ**.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനാ **അ**കാരന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ പരോ **ആ**പ്പച്ചയോ ഹോതി.

> പകത്യത്ഥജോതകാ ഇത്ഥി-പ്പച്ചയാ സ്യാദയോ വിയ;
> ണാദയോ പച്ചയത്ഥസ്സ, സകത്ഥസ്സാപി വാചകാ.

''സരലോപോ''തിആദിനാ പുബ്ബസ്സരേ ലുത്തേ, പരനയനേ ച കതേ ''ധാതുപ്പച്ചയവിഭത്തിവജ്ജിതമത്ഥവം ലിങ്ഗ''ന്തി വുത്തത്താവ പച്ചയന്തസ്സാപി

അലിങ്ഗത്താ വിഭത്തുപ്പത്തിയമസമ്പത്തായം “തദ്ധിതസമാസകിതകാ നാമം വാ’തവേതുനാദീസു ചാ”തി ഏത്ഥ **വ**ഗ്ഗഹണേന ഇത്ഥിപ്പച്ചയന്തസ്സാപി നാമബ്യപദേസോ. പുരേ വിയ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, “സേസതോ ലോപം ഗസിപീ”തി **സി**ലോപോ. സാ കഞ്ഞാ.

ബഹുവചനേ “ആലപനേ സി ഗസഞ്ഞോ”തി ഇതോ “സഞ്ഞോ”, “തേ ഇത്ഥിഖ്യാ പോ”തി ഇതോ “ഇത്ഥിഖ്യാ”തി ച വത്തതേ.

൧൭൭. ആ ഘോ.

ലിങ്ഗസ്സന്തോ **ആ**കാരോ യദാ ഇത്ഥിഖ്യോ, തദാ **ഘ**സഞ്ഞോ ഹോതീതി **ഘ**സഞ്ഞായം “ഘപതോ ച യോനം ലോപോ”തി വികപ്പേന **യോ**ലോപോ. താ കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോ.

ആലപനേ “സഖതോ ഗസ്സേ വാ”തി ഇതോ “ഗസ്സാ”തി വത്തതേ.

൧൭൮. ഘതേ ച.

ഘതോ പരസ്സ **ഗ**സ്സ **ഏ**കാരോ ഹോതി, സരലോപാദി. ഭോതി കഞ്ഞേ, ഭോതിയോ കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോ.

അംമ്ഹി സരലോപപകതിഭാവാ കഞ്ഞം, കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോ.

തതിയാദീസു “ആയ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ തു”തി ഇതോ “ആയോ, ഏകവചനാന”ന്തി ച വത്തതേ.

൧൭൯. ഘതോ നാദീനം.

ഘസഞ്ഞതോ ലിങ്ഗസ്സാകാരാ പരേസം **നാ**ദീനം **സ്മിം**പരിയന്താനം ഏകവചനാനം വിഭത്തിഗണാനം **ആയാ**ദേസോ ഹോതി. സരലോപപരനയനാനി. കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാഹി കഞ്ഞാഭി, കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാനം, കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാഹി കഞ്ഞാഭി, കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാനം.

സ്മിംമ്ഹി -

൧൮൦. ഘപതോ സ്മിം യം വാ.

ഘപതോ പരസ്സ **സ്മിം**വചനസ്സ **യം** ഹോതി വാ, അഞ്ഞത്ഥായാദേസോ. കഞ്ഞായം കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാസു.

ഏവമഞ്ഞേപി -

സദ്ധാ മേധാ പഞ്ഞാ വിജ്ജാ, ചിന്താ മന്താ വീണാ തണ്ഹാ;
ഇച്ഛാ മുച്ഛാ ഏജാ മായാ, മേത്താ മത്താ സിക്ഖാ ഭിക്ഖാ.

ജങ്ഘാ ഗീവാ ജിവ്ഹാ വാചാ,
ഛായാ ആസാ ഗങ്ഗാ നാവാ;
ഗാഥാ സേനാ ലേഖാ സാലാ,

മാലാ വേലാ പൂജാ ഖിഡ്ഡാ.

പിപാസാ വേദനാ സഞ്ഞാ, ചേതനാ തസിണാ പജാ;
ദേവതാ വട്ടകാ ഗോധാ, ബലാകാ പരിസാ സഭാ.

ഊകാസേഫാലികാ ലങ്കാ, സലാകാ വാലികാ സിഖാ;
വിസാഖാ വിസിഖാ സാഖാ, വചാ വഞ്ഝാ ജടാ ഘടാ.

ജേട്ഠാ സോണ്ഡാ വിതണ്ഡാ ച, കരുണാ വനിതാ ലതാ;
കഥാ നിദ്ദാ സുധാ രാധാ, വാസനാ സിംസപാ പപാ.

പഭാ സീമാ ഖമാ ജായാ,
ഖത്തിയാ സക്ഖരാ സുരാ;
ദോലാ തുലാ സിലാ ലീലാ,
ലാലേ'ലാ മേഖലാ കലാ.

വളവാ'ലമ്ബുസാ മൂസാ, മഞ്ജൂസാ സുലസാ ദിസാ;
നാസാ ജുണ്ഹാ ഗുഹാ ഈഹാ, ലസികാ വസുധാദയോ.

അമ്മാദീനം ആലപനേവ രൂപഭേദോ. അമ്മോ, അമ്മാ അമ്മായോ.

ഗസ്സ "ഘതേ ചാ"തി **ഏ**കാരേ സമ്പത്തേ -

൧൫൩. ന അമ്മാദിതോ.

അമ്മാ അന്നാഇച്ചേവമാദിതോ പരസ്സ ഗസ്സ ആലപനേകവചനസ്സ ന ഏകാരത്തം ഹോതി. "ആകാരോ വാ"തി രസ്സത്തം.

ഭോതി അമ്മ ഭോതി അമ്മാ, ഭോതിയോ അമ്മാ അമ്മായോ. ഏവം അന്നാ, അന്നാ അന്നായോ, ഭോതി അന്ന ഭോതി അന്നാ, ഭോതിയോ അന്നാ അന്നായോ. അമ്ബാ , അമ്ബാ അമ്ബായോ, ഭോതി അമ്ബ ഭോതി അമ്ബാ, ഭോതിയോ അമ്ബാ അമ്ബായോ ഇച്ചാദി.

ആകാരന്തം.

ഇകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **രത്തി**സദ്ദോ;
തഥേവ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, **സി**ലോപോ, രത്തി.

ബഹുവചനേ "സഞ്ഞാ, ഇവണ്ണുവണ്ണാ"തി ച വത്തതേ.

൧൫൪. തേ ഇത്ഥിഖ്യാ പോ.

ഇത്ഥിയാ ആഖ്യാ സഞ്ഞാ **ഇത്ഥിഖ്യാ,** ലിങ്ഗസ്സന്താ തേ ഇവണ്ണുവണ്ണാ യദാ ഇത്ഥിഖ്യാ, തദാ **പ**സഞ്ഞാ ഹോന്തീതി **പ**സഞ്ഞായം "ഘപതോ ചാ"തിആദിനാ **യോ**ലോപോ, "യോസു കത"ഇച്ചാദിനാ ദീഘോ. രത്തീ രത്തിയോ രത്യോ വാ, ഹേ രത്തി, ഹേ രത്തീ ഹേ രത്തിയോ.

"അംമോ"തിആദിനാ നിഗ്ഗഹീതം, രത്തിം, രത്തീ രത്തിയോ;

തതിയാദീസു "ഏകവചനാനം, നാദീന"ന്തി ച വത്തതേ.

൧൮൯. പതോ യാ.

പസഞ്ഞതോ ഇവണ്ണുവണ്ണേഹി പരേസം **നാദീ**നമേകവചനാനം വിഭത്തിഗണാനം **യാ**ആദേസോ ഹോതി. രത്തിയാ, രത്തീഹി രത്തീഭി രത്തിഹി രത്തിഭി, രത്തിയാ, രത്തീനം രത്തിനം.

പഞ്ചമിയം -

൧൯൦. അമാ പതോ സ്മിംസ്മാനം വാ.

പഇച്ചേതസ്മാ പരേസം **സ്മിം സ്മാ**ഇച്ചേതേസം യഥാക്കമം **അം ആ**ആദേസാ ഹോന്തി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ , തേന **ഉ**വണ്ണന്തതോ ന ഹോന്തി, **ഇ**വണ്ണന്തതോപി യഥാപയോഗം.

"സരേ, യകാരോ"തി ച വത്തതേ, സീഹമണ്ഡൂകഗതീഹി **യോവചനേകവചന**ഗ്ഗഹണഞ്ച.

൧൯൧. പസഞ്ഞസ്സ ച.

പസഞ്ഞസ്സ ഇവണ്ണസ്സ **യോ**വചനേകവചനവിഭത്തീനമാദേസേ സരേ പരേ **യ**കാരോ ഹോതി. ഏത്ഥ ച **യ**കാരസ്സേവാധികാരതോ **പസഞ്ഞ**ഗ്ഗഹണേന **ഇ**വണ്ണോവ ഗയ്ഹതി, **ച**ഗ്ഗഹണം "രത്തോ"തിആദീസു നിവത്തനത്ഥം. രത്യാ രത്തിയാ, രത്തീഹി രത്തീഭി രത്തിഹി രത്തിഭി, രത്തിയാ, രത്തീനം രത്തിനം. **സ്മിം**വചനേ **അ**മാദേസ**യ**കാരാദേസാ, രത്യം. "ഘപതോ സ്മിം യം വാ"തി **യം**ആദേസോ, രത്തിയം.

അഞ്ഞത്ഥ "അം, സ്മിം, വാ"തി ച വത്തതേ.

൧൯൨. ആദിതോ ഓ ച.

ആദിഇച്ചേതസ്മാ **സ്മിം**വചനസ്സ **അം** ഓആദേസോ ഹോന്തി വാ. **ച**സദ്ദേന അഞ്ഞസ്മാപി **ആ അം** ഓആദേസാ. രത്യാ രത്തിം രത്തോ രത്തിയാ, രത്തീസു രത്തിസു.

ഏവമഞ്ഞാനിപി -

പത്തി യുത്തി വുത്തി കിത്തി, മുത്തി തിത്തി ഖന്തി കന്തി;
സന്തി തന്തി സിദ്ധി സുദ്ധി, ഇദ്ധി വുദ്ധി ബുദ്ധി ബോധി.

ഭൂമി ജാതി പീതി സൂതി, നന്ദി സന്ധി സാണി കോടി;
ദിട്ഠി വുഡ്ഢി തുട്ഠി യട്ഠി, പാളി ആളി നാളി കേളി;
സതി മതി ഗതി ചുതി, ധിതി യുവതി വികതി.

രതി രുചി രസ്മി അസനി വസനി ഓസധി അങ്ഗുലി ധൂലി ദുന്ദുഭി ദോണി അടവി ഛവി ആദീനി **ഇ**കാരന്തനാമാനി.

ഇകാരന്തം.

ഈകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **ഇത്ഥീ**സദ്ദോ;
"ഇത്ഥ"ഇതീധ "ഇത്ഥിയം, പച്ചയോ"തി ച വത്തതേ.

൧൮൭. നദാദിതോ വാ ഈ.

നദാദിതോ വാ **അനദാദി**തോ വാ ഇത്ഥിയം വത്തമാനാ ലിങ്ഗമ്ഹാ ഈപ്പച്ചയോ ഹോതി. **വാഗ്ഗഹണമനദാദി**സമ്പിണ്ഡനത്ഥം, തേന **പുഥുഗവാദി**തോ ച ഈ.

സരലോപേ "കചാസവണ്ണം ലുത്തേ"തി അസവണ്ണേ സമ്പത്തേ പകതിഭാവോ നാമബ്യപദേസോ, **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**. ഇത്ഥീ, ഇത്ഥീ "അഘോ രസ്സ"ന്തിആദിനാ രസ്സത്തം, ഇത്ഥിയോ. സമ്ബോധനേ "ഝലപാ രസ്സ"ന്തി രസ്സത്തം. ഭോതി ഇത്ഥി, ഭോതിയോ ഇത്ഥീ ഇത്ഥിയോ.

ദുതിയേകവചനേ "ഘപതോ സ്മിം യം വാ"തി ഇതോ "വാ"തി വത്തതേ.

൧൮൮. അം യമീതോ പസഞ്ഞതോ.

പസഞ്ഞതോ **ഈ**കാരതോ പരസ്സ **അം**വചനസ്സ **യം** ഹോതി വാ. ഇത്ഥിയം ഇത്ഥിം, ഇത്ഥീ ഇത്ഥിയോ, ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീഹി ഇത്ഥീഭി, ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീനം, ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീഹി ഇത്ഥീഭി, ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീനം, ഇത്ഥിയം ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീസു.

ഏവം നദീ, നദീ. **യോ**ലോപാഭാവേ "തതോ യോനമോ തൂ"തി ഏത്ഥ **തു**സദ്ദേന യോനമോകാരോ ച, "പസഞ്ഞസ്സ ചാ"തി ഈകാരസ്സ **യ**കാരോ, "യവതം തലന"ഇച്ചാദിനാ ദ്യസ്സ **ജ**കാരോ, ദ്വിത്തം. നജ്ജോ സന്ദന്തി, നദിയോ.

ഏത്ഥ ചേവം സിജ്ഝന്താനം **നജ്ജോ**ആദീനം വുത്തിയം ആനത്തഗ്ഗഹണാദിനാ നിപ്ഫാദനം **അത്രജ സുഗതാ**ദീനം വിയ നിപ്ഫാദനൂപായന്തരദസ്സനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഹേ നദി, ഹേ നദീ ഹേ നജ്ജോ ഹേ നദിയോ, നദിയം നദിം, നദീ നജ്ജോ നദിയോ.

അമാദിസുത്തേ **ആ പതോ**തി യോഗവിഭാഗേന കചി നാസാനഞ്ചാത്തം, തേന ന ജച്ചാ വസലോ ഹോതി, പഥബ്യാ ഏകരജ്ജേനാതി ആദി ച സിജ്ഝതി, പുരേ വിയ **യ**കാരജകാരാദേസദ്വിത്താനി.

നജ്ജാ കതം നദിയാ, നദീഹി നദീഭി, നജ്ജാ നദിയാ, നദീനം, നജ്ജാ നദിയാ, നദീഹി നദീഭി, നജ്ജാ നദിയാ, നദീനം, നജ്ജം നദിയം നദിയാ, നദീസു.

അഞ്ഞേപി -

മഹീ വേതരണീ വാപീ, പാടലീ കദലീ ഘടീ;

നാരീ കുമാരീ തരുണീ, വാരുണി ബ്രാഹ്മണീ സഖീ.

ഗന്ധബ്ബീ കിന്നരീ നാഗീ, ദേവീ യക്ഖീ അജീ മിഗീ;
വാനരീ സൂകരീ സീഹീ, ഹംസീ കാകീ ച കുക്കുടീ -

ഇച്ചാദയോ **ഇത്ഥീ**സദ്ദസമാ.

തഥേവ **മാതുല**സദ്ദതോ ഈപ്പച്ചയേ കതേ -

൧൮൭. മാതുലാദീനമാനത്തമീകാരേ.

മാതുല അയ്യക വരുണഇച്ചേവമാദീനമന്തോ **ആനത്ത**മാപജ്ജതേ ഈകാരേ പച്ചയേ പരേ, അന്താപേക്ഖായം ഛട്ഠീ, സരലോപാദി. മാതുലാനീ, ഏവം അയ്യകാനീ, വരുണാനീ, സേസം **ഇത്ഥീ**സദ്ദസമം.

അനദാദീസു പുഥുസദ്ദതോ ഈപ്പച്ചയോ. "ഓ സരേ ചാ"തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദേന **ഉ**കാരസ്സ **അവാ**ദേസോ. പുഥവീ, പുഥവിയോ. **സസ്മാ സ്മിംസു** പുഥബ്യാ പുഥവിയാ, പുഥബ്യാ പുഥവിയാ, പുഥബ്യം പുഥവിയം പുഥവിയാ ഇച്ചാദി.

ഗോസദ്ദതോ "നദാദിതോ വാ ഈ"തി ഈപ്പച്ചയോ. മഹാവുത്തിനാ വാ "ഗാവ സേ"തി ഏത്ഥ **ഗാവ**ഇതി യോഗവിഭാഗേന വാ **ഓ**കാരസ്സ **ആവാ**ദേസോ. ഗാവീ, ഗാവീ ഗാവിയോ ഇച്ചാദി **ഇത്ഥീ**സദ്ദസമം.

"മാനവ"ഇതീധ "ഇത്ഥിയം, വാ, ഈ"തി ച വത്തതേ.

൧൮൮. ണവ ണിക ണേയ്യ ണന്തുഹി.

ണവ ണിക ണേയ്യ ണന്തുപ്പച്ചയന്തേഹി ഇത്ഥിയം വത്തമാനേഹി ലിങ്ഗേഹി ഈപ്പച്ചയോ ഹോതി. **വാ**ധികാരോ കത്ഥചി നിവത്തനത്ഥോ, സരലോപാദി. മാനവീ, ഏവം നാവികീ, വേനതേയ്യീ, ഗോതമീ.

"ഗുണവന്തു ഈ"ഇതീധ "വാ"തി വത്തതേ.

൧൮൯. ന്തുസ്സ തമീകാരേ.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പ്പച്ചയസ്സ **ത**കാരോ ഹോതി വാ **ഈ**കാരപ്പച്ചയേ പരേ, അഞ്ഞത്ഥ സരലോപാദി. ഗുണവതീ, ഗുണവതീ ഗുണവതിയോ, ഗുണവന്തീ, ഗുണവന്തീ ഗുണവന്തിയോ ഇച്ചാദി **ഇത്ഥീ**സദ്ദസമം.

ഏവം കുലവതീ, സീലവതീ, യസവതീ, രൂപവതീ, സതിമതീ, ഗോത്തമതീ.

മഹന്തസദ്ദതോ "നദാദിതോ വാ ഈ"തി **ഈ**പ്പച്ചയോ, **ന്തു**ബ്യപദേസോ വികപ്പേന **ത**കാരാദേസോ. മഹതീ മഹന്തീ.

"ഭവന്ത ഈ"ഇതീധ "ഈകാരേ"തി വത്തതേ.

൧൯൦. ഭവതോ ഭോതോ.

സബ്ബസ്സേവ **ഭവന്തസദ്ദസ്സ ഭോതാദേസോ** ഹോതി ഈകാരേ ഇത്ഥിഗതേ പരേ. സാ ഭോതീ, ഭോതീ ഭോതിയോ, ഹേ ഭോതി, ഹേ ഭോതീ ഭോതിയോ ഇച്ചാദി.

"ഭിക്ഖു" ഇതീധ "ഇത്ഥിയ"ന്തി വത്തതേ "വാ"തി ച.

൯൩. പതിഭിക്ഖുരാജീകാരന്തേഹി ഇനീ.

പതി ഭിക്ഖു രാജ ഇച്ചേതേഹി **ഈ**കാരന്തേഹി ച ഇത്ഥിയം വത്തമാനേഹി ലിങ്ഗേഹി **ഇനീ**പ്പച്ചയോ ഹോതി.

"സരലോപോ'മാദേസ"ഇച്ചാദിസുത്തേ **തു**ഗ്ഗഹണേന ക്വചി പുബ്ബലോപസ്സ നിസേധനതോ "വാ പരോ അസരൂപാ"തി സരലോപോ. ഭിക്ഖുനീ, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുനിയോ ഇച്ചാദി.

ഗഹപതിസദ്ദതോ ഇനീ, "അത്ത"മിതി വത്തതേ.

൯൪. പതിസ്സിനീമ്ഹി.

പതിസദ്ദസ്സ അന്തോ **അത്ത**മാപജ്ജതേ **ഇനീ**പ്പച്ചയേ പരേ. തഥേവ പരസരേ ലുത്തേ "പുബ്ബോ ചാ"തി ദീഘോ, ഗഹപതാനീ.

തഥേവ **രാജ**സദ്ദതോ **ഇനീ,** സരലോപപകതിഭാവാ, രാജിനീ. **ഈ**കാരന്തേസു **ദണ്ഡീ**സദ്ദതോ ഇനീ, സരലോപാദി, ദണ്ഡിനീ, ദണ്ഡിനീ ദണ്ഡിനിയോ, ഏവം ഹത്ഥിനീ, മേധാവിനീ, തപസ്സിനീ, പിയഭാണിനീ ഇച്ചാദി.

"പോക്ഖരിനീ" ഇതീധ "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ഇ**കാര**ന**കാരാനം **അ**കാര**ണ**കാരാദേസാ, പോക്ഖരണീ, പോക്ഖരണീ. "തതോ യോനമോ തൂ"തി സുത്തേ **തു**ഗ്ഗഹണേന യോനമോകാരോ ച, **ഈ**കാരസ്സ **യ**കാരോ, "യവത"മിച്ചാദിസുത്തേ **കാര**ഗ്ഗഹണേന **ണ്യ**സ്സ **ഞ**കാരോ, ദ്വിത്തം. പോക്ഖരഞ്ഞോ പോക്ഖരണിയോ വാ ഇച്ചാദി.

വാധികാരോ അനുത്തസമുച്ചയത്ഥോ, തേന **വിദൂ യക്ഖാ**ദിതോപി **ഇനീ,** പരചിത്തവിദുനീ, സരലോപരസ്സത്താനി, പരചിത്തവിദുനീ പരചിത്തവിദുനിയോ, യക്ഖിനീ യക്ഖിനിയോ, സീഹിനീ സീഹിനിയോ ഇച്ചാദി.

ഈകാരന്തം.

ഉകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **യാഗു**സദ്ദോ.

തസ്സ **രത്തി**സദ്ദസ്സേവ രൂപനയോ. അമാദേസാദിഅഭാവോവ വിസേസോ.

യാഗു, യാഗൂ യാഗുയോ, ഹേ യാഗു, ഹേ യാഗൂ യാഗുയോ, യാഗും, യാഗൂ യാഗുയോ, യാഗുയാ, യാഗൂഹി യാഗൂഭി യാഗുഹി യാഗുഭി, യാഗുയാ, യാഗൂനം യാഗുനം, യാഗുയാ, യാഗൂഹി യാഗൂഭി യാഗുഹി യാഗുഭി, യാഗുയാ, യാഗൂനം യാഗുനം, യാഗുയം യാഗുയാ, യാഗൂസു യാഗുസു.

ഏവം ധാതു ധേനു കാസു ദദ്ദു കച്ഛു കണ്ഡു രജ്ജു കരേണു പിയങ്ഗു സസ്സുആദീനി.

മാതുസദ്ദസ്സ ഭേദോ. തസ്സ **പിതു**സദ്ദസ്സേവ രൂപനയോ. "ആരത്ത"മിതി ഭാവനിദ്ദേസേന **ആരാ**ദേസാഭാവേ "പതോ യാ"തി **യാ**ദേസോവ വിസേസോ.

മാതാ, മാതരോ, ഭോതി മാത, ഭോതി മാതാ ഭോതിയോ മാതരോ, മാതരം, മാതരേ മാതരോ, മാതരാ മാതുയാ മത്യാ, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ഉ**കാരലോപോ , രസ്സത്തഞ്ച. മാതരേഹി മാതരേഭി മാതൂഹി മാതൂഭി മാതുഹി മാതുഭി, മാതു മാതുസ്സ മാതുയാ, മാതരാനം മാതാനം മാതൂനം മാതുനം, മാതരാ മാതുയാ, മാതരേഹി മാതരേഭി മാതൂഹി മാതൂഭി, മാതു മാതുസ്സ മാതുയാ, മാതരാനം മാതാനം മാതൂനം മാതുനം, മാതരി, മാതരേസു മാതൂസു മാതുസു.

ഏവം ധീതാ, ധീതരോ, ദുഹിതാ, ദുഹിതരോ ഇച്ചാദി.

ഉകാരന്തം.

ഊകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **ജമ്ബൂ**സദ്ദോ.

ജമ്ബൂ, ജമ്ബൂ ജമ്ബുയോ, ഹേ ജമ്ബു, ഹേ ജമ്ബൂ ജമ്ബുയോ, ജമ്ബും, ജമ്ബൂ ജമ്ബുയോ ഇച്ചാദി **ഇത്ഥീ**സദ്ദസമം.

ഏവം വധൂ ച സരഭൂ, സരബ്ബൂ സുതനൂ ചമൂ;
വാമൂരൂ നാഗനാസൂരൂ, സമാനി ഖലു ജമ്ബുയാ.

ഊകാരന്തം.

ഓകാരന്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **ഗോ**സദ്ദോ.

തസ്സ പുല്ലിങ്ഗ**ഗോ**സദ്ദസ്സേവ രൂപനയോ.

കഞ്ഞാ രത്തി നദീ ഇത്ഥീ, മാതുലാനീ ച ഭിക്ഖുനീ;
ദണ്ഡിനീ യാഗു മാതാ ച, ജമ്ബൂ ഗോതിത്ഥിസങ്ഗഹോ.

ഇത്ഥിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

നപുംസകലിങ്ഗ

അഥ നപുംസകലിങ്ഗാനി വുച്ചന്തേ.

അകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ **ചിത്ത**സദ്ദോ.

പുരേ വിയ **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി, "ചിത്ത സി" ഇതീധ -

"നപുംസകേഹി, അതോ നിച്ച"ന്തി ച വത്തതേ.

ഹ്ന്മ. സിം.

സി, അംഇതി ദ്വിപദമിദം. **അ**കാരന്തേഹി നപുംസകലിങ്ഗേഹി പരസ്സ **സി**വചനസ്സ **അം** ഹോതി നിച്ചം. സരലോപപകതിഭാവാദി, ചിത്തം.

ബഹുവചനേ “യോനം നി നപുംസകേഹീ”തി വത്തതേ.

൫൯൬. അതോ നിച്ചം.

അകാരന്തേഹി നപുംസകലിങ്ഗേഹി **യോ**നം നിച്ചം **നി** ഹോതി. “സബ്ബയോനീനമാഏ”തി **നിസ്സ** വാ **ആ**കാരോ. അഞ്ഞത്ഥ “യോസു കത”ഇച്ചാദിനാ ദീഘോ. ചിത്താ ചിത്താനി.

> യോനം നിഭാവേ ചാഏത്തേ, സിദ്ധേപി അവിസേസതോ;
> “അതോ നിച്ച”ന്തി ആരമ്ഭാ, ആഏത്തം ക്വചിദേവിധ.

ആലപനേ **ഗ**ലോപോ. ഹേ ചിത്ത, ഹേ ചിത്താ ചിത്താനി, ദുതിയായം **നിസ്സ** വികപ്പേനേകാരോ. ചിത്തം, ചിത്തേ ചിത്താനി. സേസം **പുരിസ**സദ്ദേന സമം.

ഏവമഞ്ഞാനിപി -

> പുഞ്ഞ പാപ ഫല രൂപ സാധനം,
> സോത ഘാന സുഖ ദുക്ഖ കാരണം;
> ദാന സീല ധന ഝാന ലോചനം,
> മൂല കൂല ബല ജാലമങ്ഗലം.
>
> നളിന ലിങ്ഗ മുഖ’ങ്ഗ ജല’മ്ബുജം,
> പുലിന ധഞ്ഞ ഹിരഞ്ഞ പദാ’മതം;
> പദുമ വണ്ണ സുസാന വനാ’യുധം,
> ഹദയ ചീവര വത്ഥ കുലി’ന്ദ്രിയം.
>
> നയന വദന യാനോ’ദാന സോപാന പാനം,
> ഭവന ഭുവന ലോഹാ’ലാത തുണ്ഡ’ണ്ഡ പീഠം;
> കരണ മരണ ഞാണാ’രമ്മണാ’രഞ്ഞ താണം,
> ചരണ നഗര തീരച്ഛത്ത ഛിദ്ദോ’ദകാനി -

ഇച്ചാദീനി.

കമ്മസദ്ദസ്സ തതിയേകവചനാദീസു രൂപഭേദോ.

കമ്മം, കമ്മാ കമ്മാനി, ഹേ കമ്മ, ഹേ കമ്മാ കമ്മാനി, കമ്മം, കമ്മേ കമ്മാനി.

“വാ, ഉ, നാമ്ഹി, ചാ”തി ച വത്തതേ.

൫൯൭. അ കമ്മന്തസ്സ ച.

കമ്മസദ്ദന്തസ്സ **ഉ**കാര **അ**കാരാദേസാ ഹോന്തി വാ **നാ**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. **അന്ത**ഗ്ഗഹണേന **ഥാമദ്ധാ**ദിനമന്തസ്സപി **ഉ**ത്തം. ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന **യുവ**

മഘവാനമന്തസ്സ ആ ഹോതി ക്വചി **നാ സുഞ്ഞഞ്ചേതേസു**. കമ്മുനാ കമ്മനാ കമ്മേന വാ, കമ്മേഹി കമ്മേഭി.

സസ്മാസു "ഉ നാമ്ഹി ചാ"തി ഏത്ഥ **ചസദ്ദേന പുമ കമ്മഥാമ**ന്തസ്സ ചുകാരോ വാ **സസ്മാസൂ**തി **ഉ**ത്തം. കമ്മുനോ കമ്മസ്സ, കമ്മാനം, കമ്മുനാ കമ്മാ കമ്മമ്ഹാ കമ്മസ്മാ, കമ്മേഹി കമ്മേഭി, കമ്മുനോ കമ്മസ്സ, കമ്മാനം.

സ്മിംവചനേ "ബ്രഹ്മതോ തു സ്മിംനീ"തി ഏത്ഥ **തു**സദ്ദേന ക്വചി **നി** ഹോതി. കമ്മനി കമ്മേ കമ്മമ്ഹി കമ്മസ്മിം, കമ്മേസു.

ഏവം ഥാമുനാ ഥാമേന ഥാമസാ വാ, ഥാമുനോ ഥാമസ്സ, ഥാമുനാ ഥാമാ. അദ്ധുനാ, അദ്ധുനോ ഇച്ചാദി പുരിമസമം.

ഗുണവന്തു സി, "സവിഭത്തിസ്സ, ന്തുസ്സ, സിമ്ഹീ"തി ച വത്തതേ.

൧൭൭. അം നപുംസകേ.

നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ ലിങ്ഗസ്സ സമ്ബന്ധിനോ **ന്തു**പ്പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **അം** ഹോതി **സിമ്**ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. ഗുണവം ചിത്തം.

യോമ്ഹി "ന്തുസ്സന്തോ യോസു ചാ"തി **അത്തം**, **ഇ**കാരോ ച. ഗുണവന്തി, ഗുണവന്താനി, സേസം ഞേയ്യം.

ഗച്ഛന്ത സി, "സിമ്ഹി ഗച്ഛന്താദീനം ന്തസദ്ദോ അ"മിതി **അം**. ഗച്ഛം ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്താ ഗച്ഛന്താനി.

അകാരന്തം.

ആകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ **അസ്സദ്ധാ**സദ്ദോ.

"അസ്സദ്ധാ"ഇതി ഠിതേ -

"സമാസസ്സാ"തി അധികിച്ച "സരോ രസ്സോ നപുംസകേ"തി സമാസന്തസ്സ രസ്സത്തം, സമാസത്താ നാമബ്യപദേസോ, **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**. സേസം **ചിത്ത**സമം.

അസ്സദ്ധം കുലം, അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധാനി കുലാനി ഇച്ചാദി.

തഥാ **മുഖനാസികാ**സദ്ദോ. തസ്സ ദ്വന്ദേകത്താ സബ്ബത്ഥേകവചനമേവ. മുഖനാസികം, ഹേ മുഖനാസിക, മുഖനാസികം, മുഖനാസികേന ഇച്ചാദി.

ആകാരന്തം.

ഇകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ **അട്ഠി**സദ്ദോ.

സ്യാദ്യുപ്പത്തി, **സി**ലോപോ, അട്ഠി.

"വാ"തി വത്തതേ.

൧൯൯. യോനം നി നപുംസകേഹി.

നപുംസകലിങ്ഗേഹി പരേസം സബ്ബേസം **യോനം നി** ഹോതി വാ.

അട്ഠീനി, അഞ്ഞത്ഥ നിച്ചം **യോ**ലോപോ, ദീഘോ ച, അട്ഠീ, തഥാ ഹേ അട്ഠി, ഹേ അട്ഠീ അട്ഠീനി, അട്ഠിം, അട്ഠീ അട്ഠീനി, അട്ഠിനാ ഇച്ചാദി **അഗ്ഗി**സദ്ദസമം.

ഏവം സത്ഥി ദധി വാരി അക്ഖി അച്ഛി അച്ചി ഇച്ചാദീനി.

ഇകാരന്തം.

ഈകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ **സുഖകാരീ**സദ്ദോ.

''സുഖഭാരീ സി'' ഇതീധ അനപുംസകത്താഭാവാ **സി**സ്മിമ്പി ''അഘോ രസ്സ''മിച്ചാദിനാ രസ്സത്തം, **സി**ലോപോ. സുഖകാരി ദാനം, സുഖകാരീ സുഖകാരീനി, ഹേ സുഖകാരി, ഹേ സുഖകാരീ ഹേ സുഖകാരീനി, സുഖകാരിനം സുഖകാരിം, സുഖകാരീ സുഖകാരീനി.

സേസം **ദണ്ഡീ**സദ്ദസമം. ഏവം **സീഘയായീ**ആദീനി.

ഈകാരന്തം.

ഉകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ **ആയു**സദ്ദോ. തസ്സ **അട്ഠി**സദ്ദസ്സേവ രൂപനയോ.

ആയു, ആയൂ ആയൂനി, ഹേ ആയു, ഹേ ആയൂ ഹേ ആയൂനി, ആയും, ആയൂ ആയൂനി, ആയുനാ ആയുസാതി മനോഗണാദിത്താ സിദ്ധം. ആയൂഹി ആയൂഭി, ആയുനോ ആയുസ്സ, ആയൂനമിച്ചാദി.

ഏവം ചക്ഖു വസു ധനു ദാരു തിപു മധു ഹിങ്ഗു സിഗ്ഗു വത്ഥു മത്ഥു ജതു അമ്ബു അസ്സുആദീനി.

ഉകാരന്തം.

ഊകാരന്തോ **ന**പുംസകലിങ്ഗോ **ഗോത്രഭൂ**സദ്ദോ.

ഗോത്രഭൂ സി, നപുംസകത്താ രസ്സത്തം, **സി**ലോപോ. ഗോത്രഭു ചിത്തം, ഗോത്രഭൂ ഗോത്രഭൂനി, ഹേ ഗോത്രഭു, ഹേ ഗോത്രഭൂ ഹേ ഗോത്രഭൂനി, ഗോത്രഭും, ഗോത്രഭൂ ഗോത്രഭൂനി, ഗോത്രഭുനാ ഇച്ചാദി പുല്ലിങ്ഗേ **അഭിഭൂ**സദ്ദസമം.

ഏവം അഭിഭൂ സയമ്ഭൂ ധമ്മഞ്ഞൂആദീനി.

ഊകാരന്തം.

ഓകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ **ചിത്തഗോസ**ദ്ദോ.

“ചിത്താ ഗാവോ അസ്സ കുലസ്സാ”തി അത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹിസമാസേ കതേ “സരോ രസ്സോ നപുംസകേ”തി ഓകാരസ്സ ൦ാനപ്പയതനാസന്നത്താ രസ്സത്തമുകാരോ, **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**, **സി**ലോപോ. ചിത്തഗു കുലം, ചിത്തഗൂ ചിത്തഗൂനി ഇച്ചാദി **ആയു**സദ്ദസമം.

ഓകാരന്തം.

ചിത്തം കമ്മഞ്ച അസ്സദ്ധ-മഥട്ഠി സുഖകാരി ച;
ആയു ഗോത്രഭൂ ധമ്മഞ്ഞൂ, ചിത്തഗൂതി നപുംസകേ.

നപുംസകലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

സബ്ബനാമ

അഥ സബ്ബനാമാനി വുച്ചന്തേ.

സബ്ബ, കതര, കതമ, ഉഭയ, ഇതര, അഞ്ഞ, അഞ്ഞതര, അഞ്ഞതമ, പുബ്ബ, പര, അപര, ദക്ഖിണ, ഉത്തര, അധര, യ, ത, ഏത, ഇമ, അമു, കിം, ഏക, ഉഭ, ദ്വി, തി, ചതു, തുമ്ഹ, അമ്ഹ ഇതി സത്തവീസതി സബ്ബനാമാനി, താനി സബ്ബനാമത്താ തിലിങ്ഗാനി.

തത്ഥ **സബ്ബ**സദ്ദോ നിരവസേസത്ഥോ, സോ യദാ പുല്ലിങ്ഗവിസിട്ഠത്ഥാഭിധായീ, തദാ രൂപനയോ. പുരേ വിയ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**, “സോ”തി **സിസ്സ ഓ**കാരോ, സരലോപപരനയനാനി. സബ്ബോ ജനോ.

ബഹുവചനേ “സബ്ബ യോ” ഇതീധ “പരസമഞ്ഞാ പയോഗേ”തി സബ്ബാദീനം സബ്ബനാമസഞ്ഞാ.

“യോ”തി വത്തതേ.

൨൦൦. സബ്ബനാമകാരതേ പഠമോ.

സബ്ബേസം ഇത്ഥിപുമനപുംസകാനം നാമാനി **സബ്ബനാമാനി,** തേസം സബ്ബേസം സബ്ബനാമസഞ്ഞാനം ലിങ്ഗാനം **അ**കാരതോ പരോ പഠമോ **യോ ഏ**ത്തമാപജ്ജതേ. സബ്ബേ പുരിസാ.

അകാരതോതി കിം? സബ്ബാ അമൂ.

ഹേ സബ്ബ സബ്ബാ, ഹേ സബ്ബേ, സബ്ബം, സബ്ബേ, സബ്ബേന, സബ്ബേഹി സബ്ബേഭി.

ചതുത്ഥേകവചനേ **ആയാ**ദേസേ സമ്പത്തേ -

“അതോ, ആ ഏ, സ്മാസ്മിംനം, ആയ ചതുത്ഥേകവചനസ്സാ”തി ച വത്തതേ.

൨൦൧. തയോ നേവ ച സബ്ബനാമേഹി.

അകാരന്തേഹി സബ്ബനാമേഹി പരേസം **സ്മാ സ്മിം** ഇച്ചേതേസം, ചതുത്ഥേകവചനസ്സ ച **ആ ഏ ആയ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ നേവ ഹോന്തീതി **ആയാ**ദേസാഭാവോ. **ച**ഗ്ഗഹണം കത്ഥചി പടിസേധനിവത്തനത്ഥം, തേന പുബ്ബാദീഹി **സ്മാ സ്മിം**നം **ആ ഏ** ച ഹോന്തി. സബ്ബസ്സ.

''അകാരോ, ഏ''തി ച വത്തതേ.

൨൦൨. സബ്ബനാമാനം നംമ്ഹി ച.

സബ്ബേസം സബ്ബനാമാനം **അ**കാരോ **ഏ**ത്തമാപജ്ജതേ **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി.

''സബ്ബനാമതോ''തി ച വത്തതേ.

൨൦൩. സബ്ബതോ നം സംസാനം.

സബ്ബതോ സബ്ബനാമതോ പരസ്സ **നം**വചനസ്സ **സം സാനം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി.

സബ്ബേസം സബ്ബേസാനം, സബ്ബസ്മാ സബ്ബമ്ഹാ, സബ്ബേഹി സബ്ബേഭി, സബ്ബസ്സ, സബ്ബേസം സബ്ബേസാനം, സബ്ബസ്മിം സബ്ബമ്ഹി, സബ്ബേസു.

ഇത്ഥിയം ''ഇത്ഥിയമതോ ആപ്പച്ചയോ''തി **ആ**പ്പച്ചയോ. അഞ്ഞം **കഞ്ഞാ**സദ്ദസമം അഞ്ഞത്ര **സ നം സ്മിം**വചനേഹി. സബ്ബാ പജാ, സബ്ബാ സബ്ബായോ, ഹേ സബ്ബേ, ഹേ സബ്ബാ സബ്ബായോ, സബ്ബം, സബ്ബാ സബ്ബായോ, സബ്ബായ, സബ്ബാഹി സബ്ബാഭി.

ചതുത്ഥേകവചനേ ''സബ്ബനാമതോ വാ'', **സബ്ബതോ കോ**തി ഇതോ ''സബ്ബതോ''തി ച വത്തതേ.

൨൦൪. ഘപതോ സ്മിംസാനം സംസാ.

സബ്ബതോ സബ്ബനാമതോ **ഘപ**സഞ്ഞതോ **സ്മിം സ**ഇച്ചേതേസം യഥാക്കമം **സംസാ**ആദേസാ ഹോന്തി വാ.

''സംസാസ്വേകവചനേസു ചാ''തി വത്തതേ.

൨൦൫. ഘോ രസ്സം.

ഘസഞ്ഞോ **ആ**കാരോ രസ്സമാപജ്ജതേ **സംസാ**സ്വേകവചനേസു വിഭത്താദേസേസു പരേസു.

''സാഗമോ''തി വത്തതേ.

൨൦൬. സംസാസ്വേകവചനേസു ച.

സം സാഇച്ചേതേസു ഏകവചനട്ഠാനസമ്ഭൂതേസു വിഭത്താദേസേസു പരേസു ലിങ്ഗമ്ഹാ **സ**കാരാഗമോ ഹോതി.

സബ്ബസ്സാ സബ്ബായ, സബ്ബാസം സബ്ബാസാനം, സബ്ബായ, സബ്ബാഹി സബ്ബാഭി, സബ്ബസ്സാ സബ്ബായ, സബ്ബാസം സബ്ബാസാനം.

സ്മിംമ്ഹി "സബ്ബനാമതോ, ഘപതോ"തി ച വത്തതേ.

൨൦൭. നേതാഹി സ്മിമായയാ.

ഏതേഹി സബ്ബനാമേഹി **ഘപ**സഞ്ഞേഹി പരസ്സ **സ്മിം**വചനസ്സ നേവ **ആയ യാ**ദേസാ ഹോന്തീതി **ആയാ**ഭാവോ. **വാ**ധികാരതോ ക്വചി ഹോതി ദക്ഖിണായ ഉത്തരായാതി ആദി.

സംയമാദേസാ, സബ്ബസ്സം സബ്ബായം, സബ്ബാസു.

നപുംസകേ സബ്ബം ചിത്തം, സബ്ബാനി, ഹേ സബ്ബ, ഹേ സബ്ബാനി, സബ്ബം, സബ്ബാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗേ വിയ ഞേയ്യം.

ഏവം **കതരാ**ദീനം **അഞ്ഞതമ**സദ്ദപരിയന്താനം തീസുപി ലിങ്ഗേസു രൂപനയോ.

തത്ഥ **കതരകതമ**സദ്ദാ പുച്ഛനത്ഥാ.

ഉഭയസദ്ദോ ദ്വിഅവയവസമുദായവചനോ.

ഇതരസദ്ദോ വുത്തപ്പടിയോഗവചനോ.

അഞ്ഞസദ്ദോ അധികതാപരവചനോ.

അഞ്ഞതര അഞ്ഞതമസദ്ദാ അനിയമത്ഥാ.

"യോ, സബ്ബനാമകാരതേ പഠമോ"തി ച വത്തതേ.

൨൦൮. ദ്വന്ദട്ഠാ വാ.

ദ്വന്ദസമാസട്ഠാ സബ്ബനാമകാരതോ പരോ പഠമോ **യോ** **ഏ**ത്തമാപജ്ജതേ വാ. കതരോ ച കതമോ ചാതി കതരകതമേ, കതരകതമാ വാ ഇച്ചാദി.

പുബ്ബാദയോ ദിസാദിവവത്ഥാനവചനാ.

പുബ്ബോ കാലോ. ബഹുവചനേ "ധാതുലിങ്ഗേഹി പരാ പച്ചയാ"തി ഏത്ഥ **പരാ**തി നിദ്ദേസതോ പുബ്ബാദീഹി **യോ**വചനസ്സ വികപ്പേനേകാരോ.

പുബ്ബേ പുബ്ബാ, ഹേ പുബ്ബ, ഹേ പുബ്ബേ ഹേ പുബ്ബാ, പുബ്ബം, പുബ്ബേ, പുബ്ബേന, പുബ്ബേഹി പുബ്ബേഭി, പുബ്ബസ്സ, പുബ്ബേസം പുബ്ബേസാനം. "സ്മാസ്മിംനം വാ"തി വികപ്പേനാകാരേകാരാ. പുബ്ബാ പുബ്ബസ്മാ പുബ്ബമ്ഹാ, പുബ്ബേഹി പുബ്ബേഭി, പുബ്ബസ്സ, പുബ്ബേസം പുബ്ബേസാനം, പുബ്ബേ പുബ്ബസ്മിം പുബ്ബമ്ഹി, പുബ്ബേസു.

ഇത്ഥിയം പുബ്ബാ ദിസാ, പുബ്ബാ പുബ്ബായോ ഇച്ചാദി **സബ്ബാ**സദ്ദസമം.

നപുംസകേ പുബ്ബം ഠാനം, പുബ്ബാനി, ഹേ പുബ്ബ, ഹേ പുബ്ബാനി, പുബ്ബം, പുബ്ബാനി, സേസം പുല്ലിങ്ഗസമം. ഏവം **പരാപരദക്ഖിണുത്തരാധര**സദ്ദാ.

"സബ്ബനാമതോ, ദ്വന്ദട്ഠാ"തി ച വത്തതേ.

൨൦൯. നാഞ്ഞം സബ്ബനാമികം.

ദ്വന്ദട്ഠാ സബ്ബനാമതോ പരസ്സ **യോ**വചനസ്സ ഠപേത്വാ **ഏ**ത്തം അഞ്ഞം സബ്ബനാമികം കാരിയം ന ഹോതീതി **സംസാന**മാദേസാഭാവോ. പുബ്ബാപരാനം, പുബ്ബുത്തരാനം അധരുത്തരാനം, "നാഞ്ഞം സബ്ബനാമിക"ന്തി വിനാധികാരേന യോഗേന തതിയാസമാസേപി. മാസപുബ്ബായ, മാസപുബ്ബാനം.

"നാഞ്ഞം സബ്ബനാമിക"ന്തി ച വത്തതേ.

൨൧൦. ബഹുബ്ബീഹിമ്ഹി ച.

ബഹുബ്ബീഹിമ്ഹി ച സമാസേ സബ്ബനാമികവിധാനം നാഞ്ഞം ഹോതി. പിയപുബ്ബായ, പിയപുബ്ബാനം, പിയപുബ്ബേ.

ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന ദിസത്ഥസബ്ബനാമാനം ബഹുബ്ബീഹിമ്ഹി സബ്ബനാമികവിധാനംവ ഹോതി.

ദക്ഖിണസ്സാ ച പുബ്ബസ്സാ ച യദന്തരാളന്തി അത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി, ദക്ഖിണപുബ്ബസ്സം, ദക്ഖിണപുബ്ബസ്സാ, ഏവം ഉത്തരപുബ്ബസ്സം, ഉത്തരപുബ്ബസ്സാ ഇച്ചാദി.

യതേതസദ്ദാദീനമാലപനേ രൂപം ന സമ്ഭവതി. **യ**സദ്ദോ അനിയമത്ഥോ.

യോ പുരിസോ, യേ പുരിസാ, യം, യേ. യാ കഞ്ഞാ, യാ യായോ, യം, യാ യായോ. യം ചിത്തം, യാനി, യം, യാനി. സേസം സബ്ബത്ഥ **സബ്ബ**സദ്ദസമം.

ത ഏത ഇമ അമു കിംഇച്ചേതേ പരമ്മുഖ സമീപ അച്ചന്തസമീപദൂര പുച്ഛനത്ഥവചനാ.

തസദ്ദസ്സ ഭേദോ. "ത സി" ഇതീധ -

"അനപുംസകസ്സായം സിമ്ഹീതി, സ"മിതി ച വത്തതേ.

൨൧൧. ഏതതേസം തോ.

ഏത തഇച്ചേതേസം അനപുംസകാനം **ത**കാരോ **സ**കാരമാപജ്ജതേ **സി**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. സോ പുരിസോ.

സബ്ബനാമഗ്ഗഹണഞ്ച, ഇതോ **ത**ഗ്ഗഹണഞ്ച വത്തതേ.

൨൧൨. തസ്സ വാ നത്തം സബ്ബത്ഥ.

തഇച്ചേതസ്സ സബ്ബനാമസ്സ തകാരസ്സ നത്തം ഹോതി വാ സബ്ബത്ഥ ലിങ്ഗേസു. നേ തേ, നം തം, നേ തേ, നേന തേന, നേഹി നേഭി തേഹി തേഭി.

"സബ്ബസ്സ, തസ്സ വാ സബ്ബത്ഥാ"തി ച വത്തതേ.

൨൧൭. സസ്മാസ്മിംസംസാസ്വത്തം.

തഇച്ചേതസ്സ സബ്ബനാമസ്സ സബ്ബസ്സേവ **അത്തം** ഹോതി വാ **സ സ്മാ സ്മിം സം സാ**ഇച്ചേതേസു വചനേസു സബ്ബത്ഥ ലിങ്ഗേസു. അസ്സ നസ്സ തസ്സ, നേസം തേസം നേസാനം തേസാനം.

"സ്മാഹിസ്മിംനം മ്ഹാഭിമ്ഹി വാ"തി ഇതോ "സ്മാസ്മിംനം, മ്ഹാമ്ഹീ"തി ച വത്തതേ.

൨൧൮. ന തിമേഹി കതാകാരേഹി.

ത ഇമഇച്ചേതേഹി കതാകാരേഹി പരേസം **സ്മാസ്മിം**നം **മ്ഹാ മ്ഹി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ന ഹോന്തി.

പകതിസന്ധിവിധാന

അഥ സരാനമേവ സന്ധികാരിയേ സമ്പത്തേ പകതിഭാവോ വുച്ചതേ.

"സരാ, പകതീ"തി ച വത്തതേ.

൩൭. സരേ ക്വചി.

സരാ ഖോ സരേ പരേ ക്വചി ഛന്ദഭേദാസുഖുച്ചാരണട്ഠാനേ, സന്ധിച്ഛാരഹിതട്ഠാനേ ച പകതിരൂപാനി ഹോന്തി, ന ലോപാദേസവികാരമാപജ്ജന്തീതി അത്ഥോ.

തത്ഥ **പകതിട്ഠാനം** നാമ ആലപനന്താ അനിതിസ്മിം അച്ഛന്ദാനുരക്ഖണേ അസമാസേ പദന്തദീഘാ ച ഇകാരുകാരാ ച നാമപദന്താതീതക്രിയാദിമ്ഹീതി ഏവമാദി.

ആലപനന്തേസു താവ - കതമാ ചാനന്ദ അനിച്ചസഞ്ഞാ, കതമാ ചാനന്ദ ആദീനവസഞ്ഞാ, സാരിപുത്ത ഇധേകച്ചോ, ഏഹി സിവിക ഉട്ഠേഹി, ഉപാസകാ ഇധേകച്ചോ, ഭോതി അയ്യേ, ഭിക്ഖു അരോഗം തവ സീലം, സിഞ്ച ഭിക്ഖു ഇമം നാവം, ഭിക്ഖവേ ഏവം വദാമി, പഞ്ചിമേ ഗഹപതയോ ആനിസംസാ ഇച്ചേവമാദീസു പകതിഭാവോ, പുബ്ബസ്സരലോപ**യവാ**ദേസാദയോ ന ഹോന്തി.

ക്വചിഗ്ഗഹണേന **ഇതി**സ്മിം ഛന്ദാനുരക്ഖണേ സന്ധി ഹോതി, യഥാ - സക്കാ ദേവീതി, നമോ തേ ബുദ്ധ വീരത്ഥു.

സരേതി കിം? സാധു മഹാരാജാതി, ഏവം കിര ഭിക്ഖൂതി.

അസമാസേ പദന്തദീഘേസു - ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഗാഥാ അജ്ഝഭാസി, ദേവാ ആഭസ്സരാ യഥാ, തേവിജ്ജാ ഇദ്ധിപ്പത്താ ച, ഭഗവാ ഉട്ഠായാസനാ, ഭഗവാ ഏതദവോച, അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി, ഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ, ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ, യം ഇത്ഥീ അരഹാ അസ്സ, സാമാവതീ ആഹ, പാപകാരീ ഉഭയത്ഥ തപ്പതി, നദീ ഓത്ഥരതി, യേ തേ ഭിക്ഖൂ അപ്പിച്ഛാ, ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി, ഭിക്ഖൂഉജ്ഝായിംസു, ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു, ഇമസ്മിം ഗാമേ ആരക്ഖകാ, സബ്ബേ ഇമേ, കതമേ ഏകാദസ, ഗമ്ഭീരേ ഓദകന്തികേ, അപ്പമാദോ അമതപദം, സങ്ഘോ ആഗച്ഛതു, കോ ഇമം പഥവിം വിച്ചേസ്സതി, ആലോകോ ഉദപാദി, ഏകോ ഏകായ, ചത്താരോ ഓഘാ.

നിപാതേസുപി - അരേ അഹമ്പി, സചേ ഇമസ്സ കായസ്സ, നോ അഭിക്കമോ, അഹോ അച്ഛരിയോ, അഥോ അന്തോ ച, അഥ ഖോ ആയസ്മാ, അഥോ ഓട്ഠവചിത്തകാ, തതോ ആമന്തയീ സത്ഥാ.

കച്ചിഗ്ഗഹണേന അകാര ഇതീവേവേത്ഥാദീസു സന്ധിപി. യഥാ - ആഗതത്ഥ, ആഗതമ്ഹാ, കതമാസ്സു ചത്താരോ, അപ്പസ്സുതായം പുരിസോ, ഇത്ഥീതി, ച മരീവ, സബ്ബേവ, സ്വേവ, ഏസേവ നയോ, പരിസുദ്ധേത്ഥായസ്മന്തോ, നേത്ഥ, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ, സചേസ ബ്രാഹ്മണ, തഥൂപമം, യഥാഹ.

അസമാസേതി കിം? ജിവ്ഹായതനം, അവിജ്ജോഘോ, ഇത്ഥിന്ദ്രിയം, അഭിഭായതനം, ഭയതുപട്ഠാനം. **അച്ഛന്ദാനുരക്ഖണേ**തി കിം? സദ്ധീധ വിത്തം പുരിസസ്സ സേട്ഠം, യോ മിസ്സരോ.

നാമപദന്തഇകാരുകാരേസു - ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി, പുപ്ഫാനി ആഹരിംസു, സത്ഥു അദാസി.

കച്ചീതി കിം? മനസാകാസി.

൩൬. സരാ പകതി ബ്യഞ്ജനേ.

സരാ ഖോ ബ്യഞ്ജനേ പരേ പകതിരൂപാ ഹോന്തീതി യേഭുയ്യേന ദീഘരസ്സലോപേഹി വികാരാഭാവോ. യഥാ - അച്ചയോ, പച്ചയോ, ഭാസതി വാ കരോതി വാ, വേദനാക്ഖന്ധോ, ഭാഗ്യവാ, ഭദ്രോ കസാമിവ, ദീയതി, തുണ്ഹീഭൂതോ, സോ ധമ്മം ദേസേതി.

ഇതി പകതിസന്ധിവിധാനം നിട്ഠിതം.

ബ്യഞ്ജനസന്ധിവിധാന

അഥ ബ്യഞ്ജനസന്ധി വുച്ചതേ.

“ബ്യഞ്ജനേ”തി അധികാരോ, “സരാ, കച്ചീ”തി ച വത്തതേ.

൩൭. ദീഘം.

സരാ ഖോ ബ്യഞ്ജനേ പരേ കച്ചി ദീഘം പപ്പോന്തീതി സുത്തസുഖുച്ചാരണഛന്ദാനുരക്ഖണട്ഠാനേസു ദീഘോ.

ത്യസ്സ പഹീനാ ത്യാസ്സ പഹീനാ, സ്വസ്സ സ്വാസ്സ, മധുവ മഞ്ഞതി ബാലോ മധുവാ മഞ്ഞതീ ബാലോ, തഥാ ഏവം ഗാമേ മുനീ ചരേ, ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ, ന മങ്കൂ ഭവിസ്സാമി, സ്വാക്ഖാതോ, യ്വാഹം, കാമതോ ജായതീ സോകോ, കാമതോ ജായതീ ഭയം, സക്കോ ഉജ്ജൂ ച സുഹുജ്ജൂ ച, അനൂപഘാതോ, ദൂരക്ഖം, ദൂരമം, സൂരക്ഖം, ദൂഹരതാ.

കചീതി കിം? ത്യജ്ജ, സ്വസ്സ, പതിലിയ്യതി.

യിട്ഠം വാ ഹുതം വാ ലോകേ, യദി വാ സാവകേ, പുഗ്ഗലാ ധമ്മദസാ തേ, ഭോവാദീ നാമ സോ ഹോതി, യഥാഭാവീ ഗുണേന സോ ഇതീധ -

പുബ്ബസ്മിംയേവാധികാരേ -

൩൮. രസ്സം.

സരാ ഖോ ബ്യഞ്ജനേ പരേ കചി രസ്സം പപ്പോന്തീതി ഛന്ദാനുരക്ഖണേ, ആഗമേ, സംയോഗേ ച രസ്സത്തം.

ഛന്ദാനുരക്ഖണേ താവ യിട്ഠംവ ഹുതംവ ലോകേ, യദിവ സാവകേ, പുഗ്ഗല ധമ്മദസാ തേ, ഭോവാദി നാമ സോ ഹോതി, യഥാഭാവി ഗുണേന സോ.

ആഗമേ യഥയിദം, സമ്മദക്ഖാതോ.

സംയോഗേ പരാകമോ പരക്കമോ, ആസാദോ അസ്സാദോ, ഏവം തണ്ഹക്ഖയോ, ഝാനസ്സ ലാഭിമ്ഹി, വസിമ്ഹി, ഫുല്ലച്ഛയോ.

കചീതി കിം? മായിദം, മനസാ ദഞ്ഞാ വിമുത്താനം, യഥാക്കമം, ആഖ്യാതികം, ദീയ്യതി, സൂയ്യതി.

ഏസോ ഖോ ബ്യന്തിം കാഹിതി, സോ ഗച്ഛം ന നിവത്തതി ഇച്ചത്ര -

തസ്മിംയേവാധികാരേ -

൩൯. ലോപഞ്ച തത്രാകാരോ.

സരാ ഖോ ബ്യഞ്ജനേ പരേ കചി ലോപം പപ്പോന്തി, തത്ര ലുത്തേ ഠാനേ **അ**കാരാഗമോ ച ഹോതി. **ഏതത**സദ്ദന്തോകാരസ്സേവായം ലോപോ.

ഏസ ഖോ ബ്യന്തിം കാഹിതി, സ ഗച്ഛം ന നിവത്തതി, ഏവം ഏസ ധമ്മോ, ഏസ പത്തോസി, സ മുനി, സ സീലവാ.

കചീതി കിം? ഏസോ ധമ്മോ, സോ മുനി, സോ സീലവാ.

ചസദ്ദേന **ഏത**സദ്ദന്തസ്സ സരേപി കചി ലോപോ. യഥാ - ഏസ അത്ഥോ, ഏസ ആഭോഗോ, ഏസ ഇദാനി.

വിപരിണാമേന "സരമ്ഹാ, ബ്യഞ്ജനസ്സാ"തി ച വത്തതേ.

൪൦. പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ.

സരമ്ഹാ പരസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ ദ്വേഭാവോ ഹോതി ഠാനേ. ദ്വിന്നം ഭാവോ ദ്വിഭാവോ, സോ ഏവ ദ്വേഭാവോ.

ഏത്ഥ ച **ഠാനം** നാമ രസ്സാകാരതോ പരം പ പതി പടികമുകുസ കുധ കീ ഗഹ ജുത ഞാസി സു സമ്ഭൂ സര സസാദീനമാദിബ്യഞ്ജനാനം ദ്വേഭാവം, തിക തയ തിംസ വതാദീനമാദി ച, വതു വടുദിസാദീനമന്തഞ്ച, ഉ ദു നി-ഉപസഗ്ഗ ത ചതു ഛ സന്തസദ്ദാദേസാദിപരഞ്ച, അപദന്താ നാകാരദീഘതോ **യ**കാരാദി ച,

> യവതം തലനാദീന-മാദേസോ ച സയാദിനം;
> സഹ ധാത്വന്തസ്സാദേസോ, സീസകാരോ തപാദിതോ.

ഛന്ദാനുരക്ഖണേ ച - ഘര ഝേ ധംസു ഭമാദീനമാദി ച, രസ്സാകാരതോ വഗ്ഗാനം ചതുത്ഥദുതിയാ ച ഇച്ചേവമാദി.

തത്ഥ **പ പതി പടീസു** താവ - ഇധ പമാദോ ഇധപ്പമാദോ, ഏവം അപ്പമാദോ, വിപ്പയുത്തോ, സുപ്പസന്നോ, സമ്മാ പധാനം സമ്മപ്പധാനം, രസ്സത്തം, അപ്പതിവത്തിയോ, അധിപതിപ്പച്ചയോ, സുപ്പതിട്ഠിതോ, അപ്പടിപുഗ്ഗലോ, വിപ്പടിസാരോ, സുപ്പടിപന്നോ, സുപ്പടിപത്തി.

കമാദിധാതൂസു - പക്കമോ, പടിക്കമോ, ഹേതുക്കമോ, ആകമതി അക്കമതി, ഏവം പരക്കമതി, യഥാക്കമം.

പക്കോസതി, പടിക്കോസതി, അനുക്കോസതി, ആകോസതി, അക്കോസതി.

അക്കുദ്ധോ, അതിക്കോധോ.

ധനക്കീതോ, വിക്കയോ, അനുക്കയോ.

പഗ്ഗഹോ, വിഗ്ഗഹോ, അനുഗ്ഗഹോ, നിഗ്ഗഹോ, ചന്ദഗ്ഗഹോ, ദിട്ഠിഗ്ഗാഹോ.

പജ്ജോതോ, വിജ്ജോതതി, ഉജ്ജോതോ.

കതഞ്ഞൂ, വിഞ്ഞൂ, പഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണം, അനുഞ്ഞാ, മനുഞ്ഞാ, സമഞ്ഞാ.

അവസ്സയോ, നിസ്സയോ, സമുസ്സയോ.

അപ്പസ്സുതോ, വിസ്സുതോ, ബഹുസ്സുതോ, ആസവാ അസ്സവാ.

പസ്സമ്ഭന്തോ, വിസ്സമ്ഭതി.

അട്ടസ്സരോ, വിസ്സരതി, അനുസ്സരതി.

പസ്സസന്തോ, വിസ്സസന്തോ, മഹുസ്സസന്തോ, ആസാസോ അസ്സാസോ.

അവിസ്സജ്ജേന്തോ, വിസ്സജ്ജേന്തോ, പരിച്ചജന്തോ, ഉപദ്ദവോ, ഉപക്കിലിട്ഠോ, മിത്തദ്ദു, ആയബ്ബയോ, ഉദബ്ബഹി ഇച്ചാദി.

സരമ്ഹാതി കിം? സമ്പയുത്തോ, സമ്പതിജാതോ, സമ്പടിച്ഛന്നം, സങ്കമന്തോ, സങ്ഗഹോ.

ഠാനേതി കിം? മാ ച പമാദോ, പതിഗയ്ഹതി, വചീപകോപം രക്ഖേയ്യ, യേ പമത്താ യഥാ മതാ, മനോപകോപം രക്ഖേയ്യ, ഇധ മോദതി, പേച്ച മോദതി.

തികാദീസു - കുസലത്തികം, പീതിത്തികം, ഹേതുത്തികം, വേദനാത്തികം, ലോകത്തയം, ബോധിത്തയം, വത്ഥുത്തയം. ഏകത്തിംസ, ദ്വത്തിംസ, ചതുത്തിംസ. സീലബ്ബതം, സുബ്ബതോ, സപ്പീതികോ, സമന്നാഗതോ, പുനപ്പുനം ഇച്ചാദി.

വതു വടു ദിസാദീനമന്തേ യഥാ - വത്തതി, വട്ടതി, ദസ്സനം, ഫസ്സോ ഇച്ചാദി.

ഉ ദു നി ഉപസഗ്ഗാദിപരേസു - ഉകംസോ ഉക്കംസോ. ദുകരം ദുക്കരം, നികങ്ഖോ നിക്കങ്ഖേ.

ഏവം ഉഗ്ഗതം, ദുച്ചരിതം, നിജ്ജടം, ഉഞ്ഞാതം, ഉന്നതി, ഉത്തരോ, ദുക്കരോ, നിദ്ദരോ, ഉന്നതോ, ദുപ്പഞ്ഞോ, ദുബ്ബലോ, നിമ്മലോ, ഉയ്യുത്തോ, ദുല്ലഭോ, നിബ്ബത്തോ, ഉസ്സാഹോ, ദുസ്സഹോ, നിസ്സാരോ.

തഥാ തക്കരോ, തജ്ജോ, തന്നിന്നോ, തപ്പഭവോ, തമ്മയോ.

ചതുക്കം, ചതുദ്ദിസം, ചതുപ്പാദോ, ചതുബ്ബിധം, ചതുസ്സാലം.

ഛക്കം, ഛന്നവുതി, ഛപ്പദികാ, ഛബ്ബസ്സാനി.

സക്കാരോ, സക്കതോ, സദ്ദിട്ഠി, സപ്പുരിസോ, മഹബ്ബലോ.

ഠാനേതി കിം? നികായോ, നിദാനം, നിവാസോ, നിവാതോ, തതോ, ചതുവീസതി, ഛസട്ഠി.

യകാരാദിമ്ഹി - നീയ്യതി, സൂയ്യതി, അഭിഭൂയ്യ, വിചേയ്യ, വിനേയ്യ, ധേയ്യം, നേയ്യം, സേയ്യോ, ജേയ്യോ, വേയ്യാകരണോ.

ആദിസദ്ദേന ഏത്തോ, ഏത്താവതാ.

അനാകാരഗ്ഗഹണം കിം? മാലായ, ദോലായ, സമാദായ.

ഠാനേതി കിം? ഉപനീയതി, സൂയതി, തോയം.

യവതമാദേസേ - ജാതി അന്ധോ, വിപലി ആസോ, അനി ആയോ, യദി ഏവം, അപി ഏകച്ചേ, അപി ഏകദാ ഇച്ചത്ര, **ഇ**കാരസ്സ ''ഇവണ്ണോ യം നവാ''തി **യ**കാരേ കതേ -

“സബ്ബസ്സ സോ ദാമ്ഹി വാ”തി ഇതോ മണ്ഡൂകഗതിയാ **വാ**തി വത്തതേ.

൪൧. യവതം തലനദകാരാനം ബ്യഞ്ജനാനി ചലഞജകാരത്തം.

യകാരവന്താനം **തലനദ**കാരാനം സംയോഗബ്യഞ്ജനാനി യഥാക്കമം **ചലഞജ**കാരത്തമാപജ്ജന്തേ വാ.

കാരഗ്ഗഹണം **യവതം സകാര ക ച ട പവഗ്ഗാ**നം **സകാരകചടപ**വഗ്ഗാദേസത്ഥം, തഥാ **യവതം ത ധ ണ**കാരാനം **ഛ ഝഞ**കാരാദേസത്ഥഞ്ച, തതോ യവതമാദേസസ്സ അനേന ദ്വിഭാവോ.

ജച്ചന്ധോ, വിപല്ലാസോ, അഞ്ഞായോ, യജ്ജേവം, അപ്പേകച്ചേ അപ്പേകദാ.

വാതി കിം? പടിസന്ഥാരവുത്യസ്സ, ബാല്യം, ആലസ്യം.

സരമ്ഹാതി കിം? അഞ്ഞായോ, ആകാസാനഞ്ചായതനം.

തപാദിതോ **സിമ്ഹി** - തപസ്സീ, യസസ്സീ.

ഛന്ദാനുരക്ഖണേ - നപ്പജ്ജഹേ വണ്ണബലം പുരാണം, ഉജ്ജുഗതേസു സേയ്യോ, ഗച്ഛന്തി സുഗ്ഗതിന്തി.

വഗ്ഗചതുത്ഥദുതിയേസു പന തസ്മിംയേവാധികാരേ “പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ”തി ച വത്തതേ.

വഗ്ഗചതുത്ഥദുതിയാനം സദിസവസേന ദ്വിഭാവേ സമ്പത്തേ നിയമത്ഥമാഹ.

൪൨. വഗ്ഗേ ഘോസാഘോസാനം തതിയപഠമാ.

സരമ്ഹാ പരഭൂതാനം വഗ്ഗേ ഘോസാഘോസാനം ബ്യഞ്ജനാനം യഥാക്കമം വഗ്ഗതതിയ പഠമക്ഖരാ ദ്വിഭാവം ഗച്ഛന്തി ഠാനേതി ഠാനാസന്നവസേന തബ്ബഗ്ഗേ തതിയപഠമാവ ഹോന്തി.

ഏത്ഥ ച സമ്പത്തേ നിയമത്താ **ഘോസാഘോസ**ഗ്ഗഹണേന ചതുത്ഥദുതിയാവ അധിപ്പേതാ, ഇതരഥാ അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോസിയാ. തേന “കതഞ്ഞൂ, തന്നയോ, തമ്മയോ”തിആദീസു വഗ്ഗപഞ്ചമാനം സതിപി ഘോസത്തേ തതിയപ്പസങ്ഗോന ഹോതി, ഠാനാധികാരതോ വാ.

ഘരാദീസു പ ഉ ദു നിആദിപരചതുത്ഥേസു താവ - പഘരതി പഗ്ഘരതി, ഏവം ഉഗ്ഘരതി, ഉഗ്ഘാടേതി, ദുഗ്ഘോസോ, നിഗ്ഘോസോ, ഏസേവ ചജ്ഝാനഫലോ, പഠമജ്ഝാനം, അഭിജ്ഝായതി, ഉജ്ഝായതി, വിദ്ധംസേതി, ഉദ്ധംസിതോ, ഉദ്ധാരോ, നിദ്ധാരോ, നിദ്ധനോ, നിദ്ധുതോ, വിബ്ഭന്തോ, ഉബ്ഭതോ, ദുബ്ഭിക്ഖം, നിബ്ഭയം, തബ്ഭാവോ, ചതുദ്ധാ, ഛബ്ബുബ്ഭി, ഛദ്ധാ, സദ്ധമ്മോ, സബ്ഭൂതോ, മഹദ്ധനോ, മഹബ്ഭയം.

യവത മാദേസാദീസു - ബോജ്ഝങ്ഗാ, ആസബ്ഭം, ബുജ്ഝിതബ്ബം, ബുജ്ഝതി.

ഠാനേതി കിം? സീലവന്തസ്സ ഝായിനോ, യേ ഝാനപ്പസുതാ ധീരാ, നിധാനം, മഹാധനം.

രസ്സാകാരതോപരം വഗ്ഗദുതിയേസു - പഞ്ച ഖന്ധാ പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ഏവംരൂപക്ഖന്ധോ, അക്ഖമോ, അഭിക്ഖണം, അവിക്ഖേപോ, ജാതിക്ഖേത്തം, ധാതുക്ഖോഭോ, ആയുക്ഖയോ. സേതഛത്തം സേതച്ഛത്തം, ഏവം സഞ്ഛന്നം, വിച്ഛിന്നം, ബോധിച്ഛായാ, ജമ്ബുച്ഛായാ, സമുച്ഛേദോ. തത്ര ഠിതോ തത്രട്ഠിതോ, ഏവം ഥലട്ഠം, ജലട്ഠം, അധിട്ഠിതം, നിട്ഠിതം, ചത്താരിട്ഠാനാനി, ഗരുട്ഠാനിയോ, സമുട്ഠിതോ, സുപ്പട്ഠാനോ. യസത്ഥേരോ, യത്ഥ, തത്ഥ, പത്ഥരതി, വിത്ഥാരോ, അഭിത്ഥുതോ, വിത്ഥമ്ഭിതോ, അനുത്ഥുനം, ചതുത്ഥോ, കുത്ഥ. പപ്ഫോടേതി, മഹപ്ഫലം, നിപ്ഫലം, വിപ്ഫാരോ, പരിപ്ഫുസേയ്യ, മധുപ്ഫാണിതം.

ആകാരതോ - ആഖാതോ ആക്ഖാതോ, ഏവം തണ്ഹാക്ഖയോ, ആണാക്ഖേത്തം, സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ, ആഛാദയതി, ആച്ഛാദയതി, ഏവം ആച്ഛിന്ദതി, നാവാട്ഠം, ആത്ഥരതി, ആപ്ഫോടേതി.

സരമ്ഹാതി കിം? സങ്ഖാരോ, തങ്ഖണേ, സഞ്ഛന്നം, തണ്ഠാനം, സന്ഥുതോ, തമ്ഫലം.

ഠാനേതി കിം? പൂവഖജ്ജകം, തസ്സ ഛവിയാദീനി ഛിന്ദിത്വാ, യഥാ ഠിതം, കഥം, കമ്മഫലം.

നികമതി, നിപത്തി, നിചയോ, നിചരതി, നിതരണം ഇച്ചത്ര - ''ദോ ധസ്സ ചാ''തി ഏത്ഥ ചഗ്ഗഹണസ്സ ബഹുലത്ഥത്താ തേന **ച**ഗ്ഗഹണേന യഥാപയോഗം ബഹുധാ ആദേസോ സിയാ.

യഥാ - **നി ഉപസഗ്ഗതോ** കമു പദ ചി ചര തരാനം പഠമസ്സ വഗ്ഗദുതിയോ ഇമിനാ ദ്വിത്തം, നിക്ഖമതി, നിപ്ഫത്തി, നിച്ഛയോ, നിച്ഛരതി, നിത്ഥരണം.

തഥാ **ബോ വസ്സ** കുവ ദിവ സിവ വജാദീനം ദ്വിരൂപസ്സാതി **വ**കാരദ്വയസ്സ **ബ**കാരദ്വയം, യഥാ - കുബ്ബന്തോ, ഏവം കുബ്ബാനോ, കുബ്ബന്തി, സധാത്വന്തയാദേസസ്സ ദ്വിത്തം. ദിവതി ദിബ്ബതി, ഏവം ദിബ്ബന്തോ, സിബ്ബതി, സിബ്ബന്തോ, പവജതി പബ്ബജതി, പബ്ബജന്തോ, നിവാനം നിബ്ബാനം, നിബ്ബുതോ, നിബ്ബിന്ദതി, ഉദബ്ബയം ഇച്ചാദി.

ലോ രസ്സ പരി തരുണാദീനം ക്വചി. പരിപന്നോ പലിപന്നോ, ഏവം പലിബോധോ, പല്ലങ്കം, തരുണോ തലുനോ, മഹാസാലോ, മാലുതോ, സുഖുമാലോ.

ടോ തസ്സ ദുക്കതാദീനം ക്വചി. യഥാ - ദുക്കതം ദുക്കടം, ഏവം സുകടം, പഹടോ, പത്ഥടോ, ഉദ്ധടോ, വിസടോ ഇച്ചാദി.

കോ തസ്സ നിയതാദീനം ക്വചി. നിയതോ നിയകോ.

യോ ജസ്സ നിജാദിസ്സ വാ, നിജംപുത്തം നിയംപുത്തം.

കോ ഗസ്സ കുലൂപഗാദീനം, കുലൂപഗോ കുലൂപകോ.

തഥാ **ണോ നസ്സ പ പരിആദിതോ**. പനിധാനം പണിധാനം, ഏവം പണിപാതോ, പണാമോ, പണീതം, പരിണതോ, പരിണാമോ, നിന്നയോ നിണ്ണയോ, ഏവം ഉണ്ണതോ, ഓണതോ ഇച്ചാദി.

പതിഅഗ്ഗി, പതിഹഞ്ഞതി ഇതീധ -

൪൩. ക്വചി പടി പതിസ്സ.

പതിഇച്ചേതസ്സ ഉപസഗ്ഗസ്സ സരേ വാ ബ്യഞ്ജനേ വാ പരേ ക്വചി **പടി**ആദേസോ ഹോതി പുബ്ബസ്സരലോപോ. പടഗ്ഗി, പടിഹഞ്ഞതി.

ക്വചീതി കിം? പച്ചത്തം, പതിലീയതി.

പുഥജനോ പുഥഭൂതം ഇതീധ ''അന്തോ''തി വത്തതേ.

൪൪. പുഥസ്സു ബ്യഞ്ജനേ.

പുഥഇച്ചേതസ്സ അന്തോ സരോ **ഉ**കാരോ ഹോതി ബ്യഞ്ജനേ പരേ, ദ്വിത്തം. പുഥുജ്ജനോ, പുഥുഭൂതം.

ബ്യഞ്ജനേതി കിം? പുഥ അയം. ''പുഥസ്സ അ പുഥ''ഇതി സമാസേനേവ സിദ്ധേ പുന **അന്ത**ഗ്ഗഹണാധികാരേന ക്വചി അപുഥന്തസ്സാപി ഉത്തം സരേ.

മനോ അഞ്ഞം മനുഞ്ഞം, ഏവം ഇമം ഏവുമം, പരലോപോ, ഇതി ഏവം ഇത്വേവം, **ഉ**കാരസ്സ **വ**കാരോ.

അവകാസോ, അവനദ്ധോ, അവവദതി, അവസാനമിതീധ -

''ക്വചി ബ്യഞ്ജനേ''തി ച വത്തതേ.

൪൫. ഓ അവസ്സ.

അവഇച്ചേതസ്സ ഉപസഗ്ഗസ്സ **ഓ**കാരോ ഹോതി ക്വചി ബ്യഞ്ജനേ പരേ. ഓകാസോ, ഓനദ്ധോ, ഓവദതി, ഓസാനം.

ക്വചീതി കിം? അവസാനം, അവസുസ്സതു.

ബ്യഞ്ജനേതി കിം? അവയാഗമനം, അവേക്ഖതി.

അവഗതേ സൂരിയേ, അവഗച്ഛതി, അവഗഹേത്വാ ഇതീധ -

''അവസ്സേ''തി വത്തതേ ഓഗ്ഗഹണഞ്ച.

൪൬. തബ്ബിപരീതൂപപദേ ബ്യഞ്ജനേ ച.

അവസദ്ദസ്സ ഉപപദേ തിട്ഠമാനസ്സ തസ്സോകാരസ്സ വിപരീതോ ച ഹോതി ബ്യഞ്ജനേ പരേ.

തസ്സ വിപരീതോ തബ്ബിപരീതോ, ഉപോച്ചാരിതം പദം ഉപപദം, **ഓകാരവിപരീതോ**തി ഉകാരസ്സേതം അധിവചനം. **ച**സദ്ദോ **കത്ഥചി** നിവത്തനത്ഥോ, ദ്വിത്തം. ഉഗ്ഗതേ സൂരിയേ, ഉഗ്ഗച്ഛതി, **ഉ**ഗ്ഗഹേത്വാ.

അതിപ്പഖോ താവ, പരസതം, പരസഹസ്സം ഇതീധ -

''ആഗമോ''തി വത്തതേ.

൪൭. ക്വചി ഓ ബ്യഞ്ജനേ.

ബ്യഞ്ജനേ പരേ ക്വചി ഓകാരാഗമോ ഹോതീതി **അതിപ്പ പര**സദ്ദേഹി ഓകാരാഗമോ ''യവമദ''ഇച്ചാദിസുത്തേ **ച**സദ്ദേന **അതിപ്പ**തോ ഗകാരാഗമോ ച.

അതിപ്പഗോ ഖോ താവ, പരോസതം, പരോസഹസ്സം, എത്ഥ ''സരാ സരേ ലോപ''ന്തി പുബ്ബസ്സരലോപോ.

മനമയം, അയമയം ഇതീധ ''മനോഗണാദീന''ന്തി വത്തതേ.

൪൮. എതേസമോ ലോപേ.

എതേസം മനോഗണാദീനമന്തോ ഓത്തമാപജ്ജതേ വിഭത്തിലോപേ കതേ.

മനോമയം, അയോമയം, എവം മനോസേട്ഠാ, അയോപത്തോ, തപോധനോ, തമോനുദോ, സിരോരുഹോ, തേജോകസിണം, രജോജല്ലം, അഹോരത്തം, രഹോഗതോ.

ആദിസദ്ദേന ആപോധാതു, വായോധാതു.

സീഹഗതിയാ **വാ**ധികാരതോ ഇധ ന ഭവതി, മനമത്തേന മനച്ഛട്ഠാനം, അയകപല്ലം, തമവിനോദനോ, മനആയതനം.

ഇതി ബ്യഞ്ജനസന്ധിവിധാനം നിട്ഠിതം.

നിഗ്ഗഹീതസന്ധിവിധാന

അഥ നിഗ്ഗഹീതസന്ധി വുച്ചതേ.

തണ്ഹം കരോ, രണം ജഹോ, സം ഠിതോ, ജുതിം ധരോ, സം മതോ ഇതീധ ''നിഗ്ഗഹീത''ന്തി അധികാരോ, ''ബ്യഞ്ജനേ''തി വത്തതേ.

൪൯. വഗ്ഗന്തം വാ വഗ്ഗേ.

വഗ്ഗഭൂതേ ബ്യഞ്ജനേ പരേ നിഗ്ഗഹീതം ഖോ വഗ്ഗന്തം വാ പപ്പോതീതി നിമിത്താനുസ്വരാനം ഠാനാസന്നവസേന തബ്ബഗ്ഗപഞ്ചമോ ഹോതി. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. തേന ''തണ്ഹങ്കരോ, രണഞ്ജഹോ, സണ്ഠിതോ, ജുതിന്ധരോ, സമ്മതോ''തിആദീസു നിച്ചം.

തങ്കരോതി തം കരോതി, തങ്ഖണം തംഖണം, സങ്ഗഹോ സംഗഹോ, തങ്ഘതം തം ഘതം. ധമ്മഞ്ചരേ ധമ്മം ചരേ, തഞ്ഛന്നം തം ഛന്നം, തഞ്ജാതം തം ജാതം, തഞ്ഞാണം തം ഞാണം. തണ്ഠാനം തം ഠാനം, തണ്ഡഹതി ഭം ഡഹതി. തന്തനോതി തം തനോതി, തന്ഥിരം തം ഥിരം, തന്ദാനം തം ദാനം, തന്ധനം തം ധനം, തന്നിച്ചുതം തം നിച്ചുതം. തമ്പത്തോ തം പത്തോ, തമ്ഫലം തം ഫലം, തേസമ്ബോധോ തേസം ബോധോ, സമ്ഭൂതോ സംഭൂതോ, തമ്മിത്തം തം മിത്തം. കിങ്കതോ കിം കതോ, ദാതുങ്ഗതോ ദാതും ഗതോതി ഏവമാദീസു വികപ്പേന.

ഇധ ന ഭവതി, ന തം കമ്മം കതം സാധു, സരണം ഗച്ഛാമി.

സതി ചോപരി **വാ**ഗ്ഗഹണേ വിജ്ഝന്തരേ വാ ഇധ **വാ**ഗ്ഗഹണകരണമത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം, തേന നിഗ്ഗഹീതസ്സ **സം**ഉപസഗ്ഗപുമന്തസ്സ **ലേ ല**കാരോ. യഥാ - പടിസംലീനോ പടിസല്ലീനോ, ഏവം പടിസല്ലാണോ, സല്ലക്ഖണാ, സല്ലേഖോ, സല്ലാപോ, പുംലിങ്ഗം പുല്ലിങ്ഗം.

പച്ചത്തം ഏവ, തം ഏവ, തഞ്ഹി തസ്സ, ഏവഞ്ഹി വോ ഇതീധ "വാ"തി അധികാരോ.

൫൦. ഏഹേ ഞം.

ഏകാര**ഹ**കാരേ പരേ നിഗ്ഗഹീതം ഖോ **ഞ**കാരം പപ്പോതി വാ, **ഏ**കാരേ **ഞാ**ദേസസ്സ ദ്വിഭാവോ.

പച്ചത്തഞ്ഞേവപച്ചത്തം ഏവ, തഞ്ഞേവ തം ഏവ, തഞ്ഹി തസ്സ തഞ്ഹി തസ്സ, ഏവഞ്ഹി വോ ഏവഞ്ഹി വോ.

വവത്ഥിതവിഭാസത്താ **വാ**സദ്ദസ്സ **ഏവഹി**നിപാതതോ അഞ്ഞത്ഥ ന ഹോതി, യഥാ - ഏവമേതം, ഏവം ഹോതി.

സംയോഗോ, സംയോജനം, സംയതോ, സംയാചികായ, യം യദേവ, ആനന്തരികം യമാഹു ഇതീധ "ഞ"മിതി വത്തതേ.

൫൧. സ യേ ച.

നിഗ്ഗഹീതം ഖോ **യ**കാരേ പരേ സഹ **യ**കാരേന **ഞ**കാരം പപ്പോതി വാ, **ഞാ**ദേസസ്സ ദ്വിത്തം.

സഞ്ഞോഗോ സംയോഗോ, സഞ്ഞോജനം സംയോജനം, സഞ്ഞതോ സംയതോ, സഞ്ഞാചികായ സംയാചികായ, യഞ്ഞദേവ യം യദേവ, ആനന്തരികഞ്ഞമാഹു ആനന്തരികം യമാഹു.

വാസദ്ദസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താവ **സം**പദന്തതോ ച സബ്ബനാമ**യ**കാരപരതോ ച നിഗ്ഗഹീതാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഹോതി. യഥാ - ഏതം യോജനം, തം യാനം, സരണം യന്തി.

ഏത്ഥ ച "സഹ യേ ചാ"തി വത്തബ്ബേ "സ യേ ചാ"തി വചനതോ സുത്തന്തേസു സുഖുച്ചാരണത്ഥമക്ഖരലോപോപീതി ദട്ഠബ്ബം, തേന പടിസങ്ഖായ യോനിസോ പടിസങ്ഖാ യോനിസോ, സയം അഭിഞ്ഞായ സച്ഛികത്വാ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ, പരിയേസനായ പരിയേസനാതിആദി സിജ്ഝതി.

തം അഹം ബ്രൂമി, യം ആഹു, ധനം ഏവ, കിം ഏതം, നിന്ദിതും അരഹതി, യം അനിച്ചം, തം അനത്താ, ഏതം അവോച, ഏതം ഏവ ഇച്ചത്ര -

൩൨. മദാ സരേ.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ ഖോ സരേ പരേ **മ**കാരദകാരാദേസാ ഹോന്തി വാ. ഏത്ഥ ച **വാ**സദ്ദാധികാരസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ ദകാരോ **യതേത**സദ്ദതോ പരസ്സേവ.

തമഹം ബ്രൂമി, യമാഹു, ധനമേവ, കിമേതം, നിന്ദിതുമരഹതി, യദനിച്ചം, തദനത്താ, ഏതദവോച, ഏതദേവ.

വാതി കിം? തം അഹം, ഏതം ഏവ, അക്കോച്ഛി മം അവധി മം.

ഏത്ഥ ച **മദാ**തി യോഗവിഭാഗേന ബ്യഞ്ജനേപി വാ **മ**കാരോ. തേന "ബുദ്ധമ സരണമ ഗച്ഛാമീ"തിആദി സിജ്ഝതി.

താസം അഹം സന്തികേ, വിദൂനം അഗ്ഗം, തസ്സ അദാസിം അഹം ഇതീധ "സരേ"തി വത്തതേ.

൩൩. ക്വചി ലോപം.

നിഗ്ഗഹീതം ഖോ സരേ പരേ ലോപം പപ്പോതി ക്വചി ഛന്ദാനുരക്ഖണേ സുഖുച്ചാരണട്ഠാനേ. പുബ്ബസ്സരലോപോ, പരസ്സ അസംയോഗന്തസ്സ ദീഘോ.

താസാഹം സന്തികേ, വിദൂനഗ്ഗം, തസ്സ അദാസാഹം, തഥാഗതാഹം, ഏവാഹം, ക്യാഹം.

ക്വചീതി കിം? ഏവമസ്സ, കിമഹം.

അരിയസച്ചാനം ദസ്സനം, ഏതം ബുദ്ധാനം സാസനം, സംരത്തോ, സംരാഗോ, സംരമ്ഭോ, അവിസംഹാരോ, ചിരം പവാസിം, ഗന്തും കാമോ, ഗന്തും മനോ ഇതീധ "ക്വചി ലോപ"ന്തി വത്തതേ.

൩൪. ബ്യഞ്ജനേ ച.

നിഗ്ഗഹീതം ഖോ ബ്യഞ്ജനേ ച പരേ ലോപം പപ്പോതി ക്വചി ഛന്ദാനുരക്ഖണാദിമ്ഹി. **ര**കാര**ഹ**കാരേസു ഉപസഗ്ഗന്തസ്സ ദീഘോ.

അരിയസച്ചാന ദസ്സനം, ഏതം ബുദ്ധാന സാസനം, സാരത്തോ, സാരാഗോ, സാരമ്ഭോ, അവിസാഹാരോ, ചിരപ്പവാസിം, ദിത്തം, ഗന്തുകാമോ, ഗന്തുമനോ.

കചീതി കിം? ഏതം മങ്ഗലമുത്തമം.

കതം ഇതി, കിം ഇതി, അഭിനന്ദും ഇതി, ഉത്തത്തം ഇവ, ചക്കം ഇവ, കലിം ഇദാനി, കിം ഇദാനി, ത്വം അസി, ഇദം അപി, ഉത്തരിം അപി, ദാതും അപി, സദിസം ഏവ ഇതീധ "നിഗ്ഗഹീതമ്ഹാ, ലോപ"ന്തി ച വത്തതേ.

൩൭. പരോ വാ സരോ.

നിഗ്ഗഹീതമ്ഹാ പരോ സരോ ലോപം പപ്പോതി വാ. നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം.

കതന്തി, കിന്തി, അഭിനന്ദുന്തി, ഉത്തത്തംവ, ചക്കംവ, കലിന്ദാനി, കിന്ദാനി, ത്വംസി, ഇദമ്പി, ഉത്തരിമ്പി, ദാതുമ്പി, സദിസംവ.

വാതി കിം? കതം ഇതി, കിമിതി, ദാതുമപി, സാമം ഏവ.

അയമ്പി **വാ**സദ്ദസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ ഇതീവീദാനിസീപേവാദിതോ അഞ്ഞത്ഥ ന ഹോതി. യഥാ - അഹം ഏത്ഥ, ഏതം അഹോസി.

ഏവം അസ്സ തേ ആസവാ, പുപ്ഫം അസ്സാ ഉപ്പജ്ജതി ഇതീധ സരേ പരേ ലുത്തേ വിപരിണാമേന "പരസ്മിം, സരേ, ലുത്തേ"തി ച വത്തതേ.

൩൮. ബ്യഞ്ജനോ ച വിസഞ്ഞോഗോ.

നിഗ്ഗഹീതമ്ഹാ പരസ്മിം സരേ ലുത്തേ ബ്യഞ്ജനോ സഞ്ഞോഗോ ചേ, വിസഞ്ഞോഗോവ ഹോതീതി സംയോഗേകദേസസ്സ പുരിമബ്യഞ്ജനസ്സ ലോപോ.

ദ്വിന്നം ബ്യഞ്ജനാനമേകത്ര ഠിതി സഞ്ഞോഗോ, ഇധ പന സംയുജ്ജതീതി സഞ്ഞോഗോ, പുരിമോ വണ്ണോ, വിഗതോ സഞ്ഞോഗോ അസ്സാതി **വിസഞ്ഞോഗോ,** പരോ.

ഏവം സ തേ ആസവാ, പുപ്ഫംസാ ഉപ്പജ്ജതി.

ലുത്തേതി കിം? ഏവമസ്സ.

ചസദ്ദേന തിണ്ണം ബ്യഞ്ജനാനം സരൂപസംയോഗോപി വിസഞ്ഞോഗോ ഹോതി. യഥാ - അഗ്യാഗാരം, വുത്യസ്സ.

ചക്ഖു ഉദപാദി, അവ സിരോ, യാവചിധ ഭിക്ഖവേ, അണുഥൂലാനി, ത സമ്പയുത്താ ഇഭീധ "സരേ, ആഗമോ, കചി, ബ്യഞ്ജനേ"തി ച വത്തതേ.

൩൯. നിഗ്ഗഹിതഞ്ച.

നിഗ്ഗഹീതഞ്ച ആഗമോ ഹോതി സരേ വാ ബ്യഞ്ജനേ വാ കചി സുഖുച്ചാരണട്ഠാനേ. നിഗ്ഗഹീതസ്സ രസ്സാനുഗതത്താ രസ്സതോയേവായം.

ചക്ഖും ഉദപാദി, അവംസിരോ, യാവഞ്ചിധ ഭിക്ഖവേ, അണുംഥൂലാനി, തംസമ്പയുത്താ, ഏവം തങ്ഖണേ, തംസഭാവോ.

കാചീതി കിം? ന ഹി ഏതേഹി, ഇധ ചേവ.

ഏവം വുത്തേ, തം സാധു, ഏകം സമയം ഭഗവാ, അഗ്ഗിംവ സനമം ഇതീധ ലോപാദേസകാരിയേ സമ്പത്തേ യേഭുയ്യേന തദപവാദത്ഥമാഹ.

൪൨. അം ബ്യഞ്ജനേ നിഗ്ഗഹീതം.

നിഗ്ഗഹീതം ഖോ ബ്യഞ്ജനേ പരേ അംഇതി ഹോതി.

അകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ, "സരലോപോ"തിആദിനാ പുബ്ബസ്സരലോപോ വാ.

ഏവം വുത്തേ, തം സാധു, ഏകം സമയം ഭഗവാ, അഗ്ഗിംവ സന്ധമം.

ഇധ അവുത്തവിസേസാനമ്പി വുത്തനയാതിദേസത്ഥമതിദേസമാഹ.

൪൩. അനുപദിട്ഠാനം വുത്തയോഗതോ.

യേ ഇധ അമ്ഹേഹി വിസേസതോ ന ഉപദിട്ഠാ ഉപസഗ്ഗനിപാതാദയോ, തേസം വുത്തയോഗതോ വുത്തനയേന സരസന്ധാദീസു വുത്തനയാനുസാരേന രൂപസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ.

തേന "ദോ ധസ്സ ചാ"തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന പരിയാദീനം രഹനാദിവണ്ണസ്സ വിപരിയയോ യവാദീഹി, യഥാ - പരിയുദാഹാസി പയിരുദാഹാസി, അരിയസ്സ അയിരസ്സ, ബഹ്വാബാധോ ബവ്ഹാബാധോ, ന അഭിനേയ്യ അനഭിനേയ്യ.

"തം ഇമിനാപി ജാനാഥാ"തി ഏത്ഥ "പരോ വാ സരോ"തി സരേ ലുത്തേ "തത്രാകാരോ"തി യോഗവിഭാഗേന **അ**കാരോ നിഗ്ഗഹീതസ്സ ദകാരോ, തദമിനാപി ജാനാഥ ഇച്ചാദി.

ഇതി നിഗ്ഗഹീതസന്ധിവിധാനം നിട്ഠിതം.

സഞ്ഞാവിധാനം സരസന്ധി സന്ധി,
നിസേധനം ബ്യഞ്ജനസന്ധി സന്ധി;
യോ നിഗ്ഗഹീതസ്സ ച സന്ധികപ്പേ,
സുനിച്ഛയോ സോപി മയേത്ഥ വുത്തോ.

ഇതി രൂപസിദ്ധിയം സന്ധികണ്ഡോ

പഠമോ.

൨. നാമകണ്ഡ

അഥ നാമികവിഭത്യാവതാരോ വുച്ചതേ.

അത്ഥാഭിമുഖം നമനതോ, അത്തനി ചത്ഥസ്സ നാമനതോ **നാമം,** ദബ്ബാഭിധാനം.

തം പന ദുവിധം അന്വത്ഥരുള്ഹീവസേന, തിവിധം പുമിത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗവസേന. യഥാ - രുക്ഖോ, മാലാ, ധനം.

ചതുബ്ബിധം സാമഞ്ഞഗുണക്രിയായദിച്ഛാവസേന, യഥാ - രുക്ഖോ, നീലോ, പാചകോ, സിരിവഡ്ഢോതിആദി.

അട്ഠവിധം അവണ്ണിവണ്ണുവണ്ണോകാരനിഗ്ഗഹീതന്തപകതിഭേദേന.

പുല്ലിങ്ഗ

തത്ഥ പഠമം **അ**കാരന്തമ്ഹാ പുല്ലിങ്ഗാ ജാതിനിമിത്താ **പുരിസ**സദ്ദാ **സ്യാ**ദിവിഭത്തിയോ പരാ യോജീയന്തേ.

൫൦. ജിനവചനയുത്തഞ്ഹി.

അധികാരോയം. തത്ഥ പഞ്ച മാരേ ജിതവാതി ജിനോ, ബുദ്ധോ. ജിനസ്സ വചനം ജിനവചനം, തസ്സ ജിനവചനസ്സ യുത്തം **ജിനവചനയുത്തം,** തേപിടകസ്സ ബുദ്ധവചനസ്സ മാഗധികായ സഭാവനിരുത്തിയാ യുത്തം അനുരൂപമേവാതി ഇദം അധികാരത്ഥം വേദിതബ്ബം.

സാ മാഗധീ മൂലഭാസാ, നരാ യായാദികപ്പികാ;
ബ്രഹ്മാനോ ച'സ്സുതാലാപാ, സമ്ബുദ്ധാ ചാപി ഭാസരേ.

അധികാരോ പന തിവിധോ സീഹഗതികമണ്ഡൂകഗതികയഥാനുപുബ്ബികവസേന, അയം പന സീഹഗതികോ പുബ്ബാപരവിലോകനതോ, യഥാനുപുബ്ബികോയേവ വാ.

സക്കതവിസദിസം കത്വാ ജിനവചനാനുരൂപവസേന പകതിട്ഠപനത്ഥം പരിഭാസമാഹ.

൫൧. ലിങ്ഗഞ്ച നിപച്ചതേ.

ലിങ്ഗംപാടിപദികം, യഥാ യഥാ ജിനവചനയുത്തഞ്ഹി ലിങ്ഗം, തഥാ തഥാ ഇധ ലിങ്ഗം നിപച്ചതേ ഠപീയതി. **ച**സദ്ദേന ധാതവോ ചാതി ജിനവചനാനുരൂപതോ "പുരിസ"ഇതി ലിങ്ഗേ ഠപിതേ തതോ തസ്സ ധാതുപ്പച്ചയവിഭത്തിവജ്ജിതസ്സ അത്ഥവതോ സദ്ദസ്സ "പരസമഞ്ഞാ പയോഗേ"തി പരിഭാസതോ ലിങ്ഗസഞ്ഞായം -

ഇതോ പരം വിഭത്തിപ്പച്ചയാദിവിധാനേ സബ്ബത്ഥ **ലിങ്ഗ**ഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ.

൫൨. തതോ ച വിഭത്തിയോ.

തതോ ജിനവചനയുത്തേഹി ലിങ്ഗേഹി പരാ വിഭത്തിയോ ഹോന്തി. **ച**സദ്ദഗ്ഗഹണേന തവേതുനാദിപച്ചയന്തനിപാതതോപി. കമ്മാദിവസേന, ഏകത്താദിവസേന ച ലിങ്ഗത്ഥം വിഭജന്തീതി വിഭത്തിയോ.

കാ ച പന താ വിഭത്തിയോ? "വിഭത്തിയോ"തി അധികാരോ.

൫൫. സിയോ, അംയോ, നാഹി, സനം, സ്മാഹി, സനം, സ്മിംസു.

സ്യാദയോ ദ്വിസത്ത വിഭത്തിയോ നാമ ഹോന്തി. തത്ഥ സി, യോ ഇതി പഠമാ, അം, യോ ഇതി ദുതിയാ, നാ, ഹി ഇതി തതിയാ, സ, നം ഇതി ചതുത്ഥീ, സ്മാ, ഹി ഇതി പഞ്ചമീ, സ, നം ഇതി ഛട്ഠീ, സ്മിം, സു ഇതി സത്തമീ.

ഇദം പന സഞ്ഞാധികാരപരിഭാസാവിധിസുത്തേസു **സഞ്ഞാസുത്ത**ന്തി ദട്ഠബ്ബം, വുത്തഞ്ഹി വുത്തിയം "വിഭത്തിഇച്ചനേന ക്വത്ഥോ, അമ്ഹസ്സ മമം സവിഭത്തിസ്സ സേ"തി, ഇതരഥാ പുരിമസുത്തേന ഏകയോഗോ കത്തബ്ബോതി. ഏത്ഥ ച പഠമാദിവോഹാരോ, ഏകവചനാദിവോഹാരോ ച അന്വത്ഥവസേന, പരസമഞ്ഞാവസേന വാ സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബോ.

ഏകസ്സ വചനം ഏകവചനം, ബഹൂനം വചനം ബഹുവചനം, ദ്വിന്നം പൂരണീ ദുതിയാതിആദി, ഇതരഥാ പുരിമസുത്തേ **ച**സദ്ദേന സഞ്ഞാകരണേ അപ്പകതനിരത്ഥകവിധിപ്പസങ്ഗോ സിയാ.

"ജിനവചനയുത്തഞ്ഹി, ലിങ്ഗഞ്ച നിപച്ചതേ"തി ച വത്തതേ. ഇധ പന പദനിപ്ഫാദനമ്പി ജിനവചനസ്സാവിരോധേനാതി ഞാപേതും പരിഭാസന്തരമാഹ.

൫൪. തദനുപരോധേന.

യഥാ യഥാ തേസം ജിനവചനാനം ഉപരോധോ ന ഹോതി, തഥാ തഥാ ഇധ ലിങ്ഗം, **ച**സദ്ദേനാഖ്യാതഞ്ച നിപച്ചതേ, നിപ്ഫാദീയതീതി അത്ഥോ. തേനേവ ഇധ ച ആഖ്യാതേ ച ദ്വിവചനാഗ്ഗഹണം, സക്കതവിസദിസതോ വിഭത്തിപ്പച്ചയാദിവിധാനഞ്ച കതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

തത്ഥ അവിസേസേന സബ്ബസ്യാദിവിഭത്തിപ്പസങ്ഗേ "വത്തിച്ഛാനുപുബ്ബികാ സദ്ദപ്പവത്തീ"തി വത്തിച്ഛാവസാ -

൫൭. ലിങ്ഗത്ഥേ പഠമാ.

ലിങ്ഗത്ഥാഭിധാനമത്തേ പഠമാവിഭത്തി ഹോതീതി പഠമാ. തത്ഥാപി അനിയമേനേകവചനബഹുവചനപ്പസങ്ഗേ "ഏകമ്ഹീ വത്തബ്ബേ ഏകവചന"ന്തി പരിഭാസതോ ലിങ്ഗത്ഥസ്സേകത്തവചനിച്ഛായം പഠമേകവചനം **സി**.

"അതോ നേനാ"തി ഇതോ "അതോ"തി വത്തതേ, **ലിങ്ഗ**ഗ്ഗഹണഞ്ച.

൫൮. സോ .

സി, ഓഇതി ദ്വിപദമിദം. ലിങ്ഗസ്സ **അ**കാരതോ പരസ്സ **സി**വചനസ്സ **ഓ**കാരോ ഹോതി.

സുത്തേസു ഹി പഠമാനിദ്ദിട്ഠസ്സ കാരിയിനോ ഛട്ഠീവിപരിണാമേന വിവരണം ആദേസാപേക്ഖന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഏത്ഥ ച **സീ**തി വിഭത്തി ഗയ്ഹതേ വിഭത്തികാരിയവിധിപ്പകരണതോ, “തതോ ച വിഭത്തിയോ”തി ഇതോ **വിഭത്തി**ഗ്ഗഹണാനുവത്തനതോ വാ, ഏവം സബ്ബത്ഥ **സ്യാ**ദീനം കാരിയവിധാനേ വിഭത്തിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

“വാ പരോ അസരൂപാ”തി പരലോപേ സമ്പത്തേ തദപവാദേന പുബ്ബലോപമാഹ.

൱൭. സരലോപോ’മാദേസപ്പച്ചയാദിമ്ഹി സരലോപേ തു പകതി.

പുബ്ബസ്സരസ്സ ലോപോ ഹോതി **അം**വചനേ, ആദേസപ്പച്ചയാദിഭൂതേ ച സരേ പരേ, സരലോപേ കതേ തു പരസരസ്സ പകതിഭാവോ ഹോതി. ഏത്ഥ ച “സരലോപേ”തി പുനഗ്ഗഹണം ഇമിനാവ കതസരലോപനിമിത്തേയേവ പരസ്സ വികാരേ സമ്പത്തേ പകതിഭാവത്ഥം. പരസരസ്സ പകതിഭാവവിധാനസാമത്ഥിയതോ അമാദേസപ്പച്ചയാദിഭൂതേ സരേ പരേതിപി സിദ്ധം.

ത്യാദിവിഭത്തിയോ ചേത്ഥ, പച്ചയത്തേന ഗയ്ഹരേ;
ആദിഗ്ഗഹണമാഖ്യാത-കിതകേസ്വാഗമത്ഥിദം.

പച്ചയസാഹചരിയാ, ചാദേസോ പകതീപരോ;
പദന്തസ്സരലോപോ ന, തേന’ബ്ഭാഹാദികേ പരേ.

തുഗ്ഗഹണം **ഭിക്ഖുനീ**ആദീസു സരലോപനിവത്തനത്ഥം, “നയേ പരം യുത്തേ”തി പരം നേതബ്ബം. പുരിസോ തിട്ഠതി.

പുരിസോ ച പുരിസോ ചാതി പുരിസ പുരിസഇതി വത്തബ്ബേ -

൱൮. സരൂപാനമേകസേസ്വസകിം.

സരൂപാനം സമാനരൂപാനം പദബ്യഞ്ജനാനം മജ്ഝേ ഏകോവ സിസ്സതേ, അഞ്ഞേ ലോപമാപജ്ജന്തേ അസകിന്തി ഏകസേസോ. ഏത്ഥ ച “സരൂപാന”ന്തി വുത്തത്താവ സിദ്ധേ അസകിമ്പയോഗേ പു**നാസകിം**ഗഹണം **ഏ**കവിഭത്തിവിസയാനമേവാസകിമ്പയോഗേ ഏവായന്തി ദസ്സനത്ഥം, ന ച വിച്ഛാപയോഗേ’തിപ്പസങ്ഗോ. “വഗ്ഗാ പഞ്ചപഞ്ചസോ മന്താ”തി ഏത്ഥ “പഞ്ചപഞ്ചസോ”തി നിദ്ദേസേനേവ വിച്ഛാപയോഗസിദ്ധിയാ ഞാപിതത്താ, അഥ വാ സഹവചനിച്ഛായ’മയ’മേകസേസോ.

യോഗവിഭാഗതോ ചേത്ഥ, ഏകസേസ്വസകിം ഇതി;
വിരൂപേകസേസോ ഹോതി, വാ “പിതൂന”ന്തിആദിസു.

തഥേവ ലിങ്ഗത്ഥസ്സ **ബഹുത്ത**വചനിച്ഛായം "ബഹുമ്ഹി വത്തബ്ബേ ബഹുവചന"ന്തി പഠമാബഹുവചനം **യോ,** പുരിസ യോ ഇതീധ "അതോ, വാ"തി ച വത്തതേ.

൬൯. സബ്ബയോനീനമാഏ.

അകാരന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ പരേസം സബ്ബേസം പഠമായോനീനം, ദുതിയായോനീനഞ്ച യയാക്കമം ആകാരേകാരാദേസാ ഹോന്തി വാതി **ആ**കാരോ, **സബ്ബ**ഗ്ഗഹണം സബ്ബാദേസത്ഥം, സരലോപാദി പുരിമസദിസമേവ, പുരിസാ തിട്ഠന്തി.

വാ ഇച്ചേവ രൂപാ രൂപാനി, അഗ്ഗയോ, മുനയോ.

വാസദ്ദോയം വവത്ഥിതപിഭാസത്ഥോ, തേന ചേത്ഥ -

> നിച്ചമേവ ച പുല്ലിങ്ഗേ, അനിച്ചഞ്ച നപുംസകേ;
> അസന്തം **ഝേ** കതത്തേ തു, വിധിം ദീപേതി **വാ**സുതി.

തഥേവാലപനവചനിച്ഛായം "ലിങ്ഗത്ഥേ പഠമാ"തി വത്തതേ.

൭൦. ആലപനേ ച.

അഭിമുഖം കത്വാ ലപനം **ആലപനം,** സമ്ബോധനം. തസ്മിം ആലപനത്ഥാധികേ ലിങ്ഗത്ഥാഭിധാനമത്തേ ച പഠമാവിഭത്തി ഹോതി. പുരേ വിയ ഏകവചനാദി.

പുരിസ സി ഇച്ചത്ര -

൭൧. ആലപനേ സി ഗസഞ്ഞോ.

ആലപനത്ഥേ വിഹിതോ **സി ഗ**സഞ്ഞോ ഹോതീതി **ഗ**സഞ്ഞായം "ഭോ ഗേ തൂ"തി ഇതോ "ഗേ"തി വത്തതേ.

൭൨. അകാരപിതാദ്യന്താനമാ.

ലിങ്ഗസ്സ സമ്ബന്ധീ **അ**കാരോ ച **പിതുസത്ഥു**ഇച്ചേവമാദീനമന്തോ ച **ആ**കാരത്തമാപജ്ജതേ **ഗേ** പരേ.

"ഗേ, രസ്സ"മിതി ച വത്തതേ.

൭൩. ആകാരോ വാ.

ലിങ്ഗസ്സ സമ്ബന്ധീ **ആ**കാരോ രസ്സമാപജ്ജതേ **ഗേ പരേ** വികപ്പേന, അദൂരട്ഠസ്സാലപനേവായം.

൭൪. സേസതോ ലോപം ഗസിപി.

“സിം, സോ, സ്യാ ച, സഖതോ ഗസ്സേ വാ, ഘതേ ചാ”തി ഏവമാദീഹി നിദ്ദിട്ഠേഹി അഞ്ഞോ സേസോ നാമ, തതോ സേസതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ **ഗസി**ഇച്ചേതേ ലോപമാപജ്ജന്തേ. **അപി**ഗ്ഗഹണം ദുതിയത്ഥസമ്പിണ്ഡനത്ഥം, ഏത്ഥ ച സതിപി **സി**ഗ്ഗഹണേ **വ**ഇതി വചനമേവ ഞാപകമഞ്ഞത്ഥാപി **സി**ഗ്ഗഹണേ ആലപനാഗ്ഗഹണസ്സ. കേചി ആലപനാഭിബ്യത്തിയാ **ഭവന്ത**സദ്ദം വാ **ഹേ**സദ്ദം വാ പയുജ്ജന്തേ. ഭോ പുരിസ തിട്ഠ, ഹേ പുരിസാ വാ.

ബഹുവചനേ **ന** വിസേസോ, ഭവന്തോ പുരിസാ തിട്ഠഥ.

തത്ഥേവ കമ്മത്ഥവചനിച്ഛായം “വ,”തി വത്തതേ.

൨൭. യം കരോതി തം കമ്മം.

യം വാ കരോതി, യം വാ വികരോതി, യം വാ പാപുണാതി, തം കാരകം ക്രിയാനിമിത്തം കമ്മസഞ്ഞം ഹോതി.

൨൮. കമ്മത്ഥേ ദുതിയാ.

കമ്മത്ഥേ ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി. പുരേ വിയ ദുതിയേകവചനം അം, “സരലോപോ”തിആദിനാ സരേ ലുത്തേ “ദീഘ”ന്തി ദീഘേ സമ്പത്തേ പകതിഭാവോ ച, പുരിസം പസ്സ.

ബഹുവചനേ “സബ്ബയോനീനമാഏ”തി **യോ**വചന**സ്സേ**കാരോ, പുരിസേ പസ്സ.

തത്ഥേവ കത്തുവചനിച്ഛായം -

൨൯. യോ കരോതി സ കത്താ.

യോ അത്തപ്പധാനോ ക്രിയം കരോതി, സോ കത്തുസഞ്ഞോ ഹോതി.

“തതിയാ”തി വത്തതേ.

൩൦. കത്തരി ച.

കത്തരി ച കാരകേ തതിയാവിഭത്തി ഹോതീതി തതിയേകവചനം **നാ**.

൩൧. അതോ നേന.

ഏനാതി അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ. **അ**കാരന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ പരസ്സ **നാ**വചനസ്സ **ഏനാ**ദേസോ ഹോതി, സരലോപാദി, പുരിസേന കതം.

ബഹുവചനമ്ഹി -

൩൨. സുഹിസ്വകാരോ ഏ.

സു, ഹിഇച്ചേതേസു വിഭത്തിരൂപേസു പരേസു ലിങ്ഗസ്സ സമ്ബന്ധീ **അ**കാരോ **ഏ**ത്തമാപജ്ജതേ.

വ്വ൧. സ്മാഹിസ്മിംനം മ്ഹാഭിമ്ഹി വാ.

സബ്ബതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ **സ്മാ ഹി സ്മിം**ഇച്ചേതേസം യഥാക്കമം **മ്ഹാ, ഭി, മ്ഹി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, പുരിസേഹി, പുരിസേഭി കതം.

തഥേവ കരണവചനിച്ഛായം -

വ്വ൨. യേന വാ കയിരതേ തം കരണം.

യേന വാ കയിരതേ, യേന വാ പസ്സതി, യേന വാ സുണാതി, തം കാരകം കരണസഞ്ഞം ഹോതി.

വ്വ൩. കരണേ തതിയാ.

കരണകാരകേ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി, സേസം കത്തുസമം, ആവിട്ഠേന പുരിസേന സോ പുഞ്ഞം കരോതി, പുരിസേഹി, പുരിസേഭി.

തഥേവ സമ്പദാനവചനിച്ഛായം -

വ്വ൪. യസ്സ ദാതുകാമോ രോചതേ ധാരയതേ വാ തം സമ്പദാനം.

യസ്സ വാ ദാതുകാമോ, യസ്സ വാ രോചതേ, യസ്സ വാ ധാരയതേ, തം കാരകം സമ്പദാനസഞ്ഞം ഹോതി.

വ്വ൫. സമ്പദാനേ ചതുത്ഥീ.

സമ്പദാനകാരകേ ചതുത്ഥീവിഭത്തി ഹോതീതി ചതുത്ഥിയാ ഏകവചനം **സ**.

വ്വ൬. സാഗമോ സേ.

സബ്ബതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ **സ**കാരാഗമോ ഹോതി **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി പരേ. പുരിസസ്സ ധനം ദദാതി.

ബഹുവചനമ്ഹി "ദീഘ"ന്തി വത്തതേ.

വ്വ൭. സുനംഹിസു ച.

സു നം ഹിഇച്ചേതേസു പരേസു ലിങ്ഗസ്സ അന്തഭൂതാ സബ്ബേ രസ്സസരാ ദീഘമാപജ്ജന്തേ, ചഗ്ഗഹണമികാരുകാരാനം ക്വചി നിവത്തനത്ഥം. പുരിസാനം.

തഥേവാപാദാനവചനിച്ഛായം -

വ്വ൮. യസ്മാ ദപേതി ഭയമാദത്തേ വാ തദപാദാനം.

യസ്മാ വാ അവധിഭൂതാ അപേതി, യസ്മാ വാ ഭയം, യസ്മാ വാ ആദത്തേ, തം കാരകം അപാദാനസഞ്ഞം ഹോതി.

വ്വ൯. അപാദാനേ പഞ്ചമീ.

അപാദാനകാരകേ പഞ്ചമീവിഭത്തി ഹോതീതി പഞ്ചമിയാ ഏകവചനം **സ്മാ**.

"അതോ, സബ്ബേസം, ആ ഏ"തി ച വത്തതേ.

൯൦. സ്മാസ്മിംന വാ.

അകാരന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ സബ്ബേസം **സ്മാ സ്മിം**ഇച്ചേതേസം യഥാക്കമം ആകാരേകാരാദേസാ ഹോന്തി വാ, അഞ്ഞത്ഥ **മ്ഹാ**ദേസോ. പുരിസാ അപേതി, പുരിസമ്ഹാ, പുരിസസ്മാ.

ബഹുവചനേ സബ്ബത്ഥ തതിയാസമം, **ഹിസ്സ ഭി**ആദേസോ ഹോതി. പുരിസേഹി, പുരിസേഭി അപേതി.

തഥേവ സാമിവചനിച്ഛായം -

൯൧. യസ്സ വാ പരിഗ്ഗഹോ തം സാമി.

യസ്സ വാ പരിഗ്ഗഹോ, തം സാമിസഞ്ഞം ഹോതി.

൯൨. സാമിസ്മിം ഛട്ഠീ.

സാമിസ്മിം ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി. ഠപേത്വാ **ആയാ**ദേസം സബ്ബത്ഥ ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം സമാനം രൂപം. പുരിസസ്സ ഏതം ധനം, പുരിസാനം.

തഥേവ ഓകാസവചനിച്ഛായം -

൯൩. യോധാരോ തമോകാസം.

യോ കത്തുകമ്മാനം ക്രിയായ ആധാരോ, തം കാരകം ഓകാസസഞ്ഞം ഹോതി.

൯൪. ഓകാസേ സത്തമീ.

ഓകാസകാരകേ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതീതി സത്തമിയാ ഏകവചനം സ്മിം, തസ്സ "സ്മാസ്മിംനം വാ"തി **ഏ**കാരോ, **മ്ഹി**ആദേസോ ച, പുരിസേ പതിട്ഠിതം, പുരിസമ്ഹി, പുരിസസ്മിം.

ബഹുവചനേ "സുഹിസ്വകാരോ ഏ"തി **ഏ**കാരോ, പുരിസേസു.

പുരിസോ, പുരിസാ, ഭോ പുരിസ ഭോ പുരിസാ വാ, ഭവന്തോ പുരിസാ, പുരിസം, പുരിസേ, പുരിസേന, പുരിസേഹി പുരിസേഭി, പുരിസസ്സ, പുരിസാനം, പുരിസാ പുരിസസ്മാ പുരിസമ്ഹാ, പുരിസേഹി പുരിസേഭി, പുരിസസ്സ, പുരിസാനം, പുരിസേ പുരിസസ്മിം പുരിസമ്ഹി, പുരിസേസു.

തഥാ സുഗതോ, സുഗതാ, ഭോ സുഗത ഭോ സുഗതാ വാ, ഭവന്തോ സുഗതാ, സുഗതം, സുഗതേ, സുഗതേന, സുഗതേഹി സുഗതേഭി, സുഗതസ്സ,

സുഗതാനം, സുഗതാ സുഗതസ്മാ സുഗതമ്ഹാ, സുഗതേഹി സുഗതേഭി, സുഗതസ്സ, സുഗതാനം, സുഗതേ സുഗതസ്മിം സുഗതമ്ഹി, സുഗതേസു.

ഏവം സുരാ'സുര നരോ'രഗ നാഗ യക്ഖാ,
ഗന്ധബ്ബ കിന്നര മനുസ്സ പിസാച പേതാ;
മാതങ്ഗ ജങ്ഗമ തുരങ്ഗ വരാഹ സീഹാ,
ബ്യഗ്ഘ'ച്ഛ കച്ഛപ തരച്ഛ മിഗ'സ്സ സോണാ.

ആലോക ലോക നിലയാ'നില ചാഗ യോഗാ, വായാമ ഗാമ
നിഗമാ'ഗമ ധമ്മ കാമാ;
സങ്ഘോ'ഘ ഘോസ പടിഘാ'സവ കോധ ലോഭാ,
സാരമ്ഭ ഥമ്ഭ മദ മാന പമാദ മക്ഖാ.

പുന്നാഗ പൂഗ പനസാ'സന ചമ്പക'മ്ബാ,
ഹിന്താല താല ബകുല'ജ്ജുന കിംസുകാ ച;
മന്ദാര കുന്ദ പുചിമന്ദ കരഞ്ജ രുക്ഖാ,
ഞേയ്യാ മയൂര സകുനണ്ഡജ കോഞ്ച ഹംസാ -

ഇച്ചാദയോപി.

മനോഗണാദിസ്സ തു നാസസ്മാസ്മിംസു വിസേസോ. അഞ്ഞത്ഥ പുരിസസമം.

മനോ, മനാ, ഹേ മന ഹേ മനാ വാ, ഭവന്തോ മനാ, മനം, മനേ.

"വാ"തി വത്തതേ.

൯൧. മനോഗണാദിതോ സ്മിംനാനമിആ.

മനോപഭുതി ഗണോ മനോഗണോ, മനോഗണാദിതോ **സ്മിം, നാ**ഇച്ചേതേസം യഥാക്കമം ഇകാരാകാരാദേസാ ഹോന്തി വാ. **ആദിഗ്ഗഹണേന ബിലപദാദിതോ**പി.

"മനോഗണാദിതോ"തി വത്തതേ.

൯൨. സ സരേ വാഗമോ.

ഏതേഹേവ മനോഗണാദീഹി സരേ പരേ **സാ**ഗമോ ഹോതി വാ. മനസാ, മനേന.

വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, തേന "മനോ മനാ മനം മനേ മനആയതന"ന്തിആദീസു ന ഹോതി. "മാനസികം, ചേതസിക"ന്തിആദീസു നിച്ചം. മനേഹി, മനേഭി.

"മനോഗണാദിതോ, വാ"തി ച വത്തതേ.

൯൩. സസ്സ ചോ.

മനോഗണാദിതോ പരസ്സ **സസ്സ** വിഭത്തിസ്സ **ഓ**കാരോ ഹോതി വാ. **സാ**ഗമോ.

മനസോ മനസ്സ, മനാനം, മനാ മനസ്മാ മനമ്ഹാ, മനേഹി മനേഭി, മനസോ മനസ്സ, മനാനം, മനസി മനേ മനസ്മിം മനമ്ഹി, മനേസു.

ഏവം വചോ വയോ തേജോ,
തപോ ചേതോ തമോ യസോ;
അയോ പയോ സിരോ ഛന്ദോ,
സരോ ഉരോ രഹോ അഹോ -

ഇച്ചാദി **മനോഗണോ**.

ഗുണവന്തുസദ്ദസ്സ ഭേദോ. ഗുണവന്തു സി ഇതീധ -

"സവിഭത്തിസ്സ, ന്തുസ്സാ"തി ച അധികാരോ.

൯൧. ആ സിമ്ഹി.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ആ**ആദേസോ ഹോതി സിമ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. ഗുണവാ.

"യോമ്ഹി, പഠമേ"സീഹഗതിയാ "വാ"തി ച വത്തതേ.

൯൯. ന്തുസ്സ ന്തോ.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ന്തോ**ആദേസോ ഹോതി വാ **യോ**മ്ഹി പഠമേ, ഗുണവന്തോ തിട്ഠന്തി.

"സുനംഹിസു, അത്ത"ന്തി ച വത്തതേ.

൧൦൦. ന്തുസ്സന്തോ യോസു ച.

ന്തുപച്ചയസ്സ അന്തോ **ഉ**കാരോ **അത്ത**മാപജ്ജതേ **സുനംഹി യോ**ഇച്ചേതേസു, **ച**ഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞേസു അം **നാ സ്മാസ്മിം**സു ച. ഗുണവന്താ, ഛട്ഠിയാ സിദ്ധേപി **അന്താ**ദേസേ പുന **അന്ത**ഗ്ഗഹണകരണതോ **യോ**നം **ഇ**കാരോ ച ക്വചി. ഗുണവന്തി.

"അ"മിതി വത്തതേ.

൧൦൧. അവണ്ണാ ച ഗേ.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **അം അ**വണ്ണഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **ഗേ** പരേ.

ഭോ ഗുണവം ഭോ ഗുണവ ഭോ ഗുണവാ, ഭവന്തോ ഗുണവന്തോ ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തം, ഗുണവന്തേ.

“വാ”തി വത്തതേ.

൧൦൨. തോതിതാ സസ്മിംനാസു.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **തോതി താ**ആദേസാ ഹോന്തി വാ **സസ്മിംനാ**ഇച്ചേതേസു യഥാസങ്ഖ്യം. ഗുണവതാ ഗുണവന്തേന, ഗുണവന്തേഹി ഗുണവന്തേഭി.

൧൦൩. ന്തസ്സ സേ വാ.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ന്തസ്സ**ഇച്ചയമാദേസോ ഹോതി വാ **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി. ഗുണവന്തസ്സ ഗുണവതോ.

൧൦൪. നംമ്ഹി തം വാ.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **തം**ആദേസോ ഹോതി വാ **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. ഗുണവതം ഗുണവന്താനം.

“അമ്ഹ തുമ്ഹ ന്തു”ഇച്ചാദിനാ **സ്മാ**വചനസ്സ നാബ്യപദേസോ.

> ഗുണവതാ ഗുണവന്താ ഗുണവന്തസ്മാ ഗുണവന്തമ്ഹാ, ഗുണവന്തേഹി ഗുണവന്തേഭി, ഗുണവന്തസ്സ ഗുണവതോ, ഗുണവതം ഗുണവന്താനം, ഗുണവതി ഗുണവന്തേ ഗുണവന്തസ്മിം ഗുണവന്തമ്ഹീ, ഗുണവന്തേസു.

ഏവം ഗണവാ കുലവാ ബലവാ യസവാ ധനവാ സുതവാ ഭഗവാ ഹിമവാ ഫലവാ സീലവാ പഞ്ഞവാ ഇച്ചാദയോ.

ഹിമവന്തുസദ്ദതോ **സി**മ്ഹി കതേ -

“അത്തം, ന്തുസ്സ’ന്തോ”തി ച വത്തമാനേ -

൧൦൫. സിമ്ഹീ വാ.

ന്തുപച്ചയസ്സ അന്തോ **അത്തം** ഹോതി വാ **സി**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. ഹിമവന്തോ, ഹിമവാ, സേസം സമം.

പുന **വാ**ഗ്ഗഹണകരണം **ഹിമവന്തു**സദ്ദതോ അഞ്ഞത്ര അത്തനിസേധനത്ഥം, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. തേന ഗുണവന്താദീസു നാതിപ്പസങ്ഗോ.

> ഏവം സതിമാ ധിതിമാ ഗതിമാ മതിമാ മുതിമാ മുത്തിമാ ജുതിമാ സിരിമാ ഹിരിമാ ഥുതിമാ രതിമാ യതിമാ സുചിമാ കലിമാ ബലിമാ കസിമാ രുചിമാ ബുദ്ധിമാ ചക്ഖുമാ ബന്ധുമാ ഹേതുമാ സേതുമാ കേതുമാ രാഹുമാ ഭാണുമാ ഖാണുമാ വിജ്ജുമാ ഇച്ചാദയോ.

തഥ **സതിമന്തു ബന്ധുമന്തു**സദ്ദാനം **അംസേ**സു രൂപഭേദോ. “അത്തം, ന്തുസ്സാ”തി ച വത്തതേ.

൧൦൬. സബ്ബസ്സ വാ അംസേസു.

സബ്ബസ്സേവ **ന്തു**പച്ചയസ്സ **അത്തം** ഹോതി വാ **അംസ**ഇച്ചേതേസു. ഇധാപി **വാ**സദ്ദസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ നാതിപ്പസങ്ഗോ . സതിമം സതിമന്തം, ബന്ധുമം ബന്ധുമന്തം, സതിമസ്സ സതിമതോ സതിമന്തസ്സ, ബന്ധുമസ്സ ബന്ധുമതോ ബന്ധുമന്തസ്സ, സേസം സമം.

ഗച്ഛന്തസദ്ദസ്സ ഭേദോ, ഗച്ഛന്ത സി,

"വാ"തി വത്തതേ.

൧൦൭. സിമ്ഹി ഗച്ഛന്താദീനം ന്തസദ്ദോ അം.

ഗച്ഛന്തിച്ചേവമാദീനം **അന്ത**പ്പച്ചയന്താനം **ന്ത**സദ്ദോ അംരൂപം ആപജ്ജതേ വാ **സി**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. സരലോപ**സി**ലോപാ, സോ ഗച്ഛം, ഗച്ഛന്തോ വാ ഗണ്ഹാതി.

"ഗച്ഛന്താദീനം, ന്തസദ്ദോ"തി ച വത്തമാനേ -

൧൦൮. സേസേസു ന്തുവ.

ഗച്ഛന്താദീനം **ന്ത**സദ്ദോ **ന്തു**പച്ചയോവ ദട്ഠബ്ബോ സേസേസു വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു, **അസ്മിമ്**ഹി കാരിയാതിദേസോയം. സേസം ***ഗുണവന്തു***സമം.

> തേ ഗച്ഛന്തോ ഗച്ഛന്താ, ഭോ ഗച്ഛം ഭോ ഗച്ഛ ഭോ ഗച്ഛാ, ഭവന്തോ ഗച്ഛന്തോ ഗച്ഛന്താ, [ഗച്ഛം] ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്തേ, ഗച്ഛതാ ഗച്ഛന്തേന, ഗച്ഛന്തേഹി ഗച്ഛന്തേഭി, ഗച്ഛതോ ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗച്ഛതം ഗച്ഛന്താനം, ഗച്ഛതാ ഗച്ഛന്തസ്മാ ഗച്ഛന്തമ്ഹാ, ഗച്ഛന്തേഹി ഗച്ഛന്തേഭി, ഗച്ഛതോ ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗച്ഛതം ഗച്ഛന്താനം, ഗച്ഛതി ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തസ്മിം ഗച്ഛന്തമ്ഹി, ഗച്ഛന്തേസു.

> ഏവം മഹം ചരം തിട്ഠം, ദദം ഭുഞ്ജം സുണം പചം;
> ജയം ജീരം ചവം മീയം, സരം കുബ്ബം ജപം വജം -

ഇച്ചാദയോ.

ഭവന്തസദ്ദസ്സ **ഗ യോ നാ സ**വചനേസു വിസേസോ. സോ ഭവം.

"ഭവതോ"തി വത്തതേ.

൧൦൯. ഓഭാവോ ക്വചി യോസു വകാരസ്സ.

ഭവന്തഇച്ചേതസ്സ വകാരസ്സ ഓഭാവോ ഹോതി ക്വചി **യോ**ഇച്ചേതേസു. തേ ഭോന്തോ ഭവന്തോ ഭവന്താ.

"ഭവതോ"തി വത്തതേ.

൧൧൦. ഭോ ഗേ തു.

സബ്ബസ്സേവ **ഭവന്ത**സദ്ദസ്സ **ഭോ** ഹോതി **ഗേ** പരേ. **തു**സദ്ദേന ഭന്തേ, ഭോന്താദി ച, **ഗ**ലോപോ, ഭോ ഭന്തേ ഭോന്ത ഭോന്താ, ഭോന്തോ ഭവന്തോ ഭവന്താ, ഭവന്തം, ഭോന്തേ ഭവന്തേ.

നാസേസു ''ഓഭാവോ കചീ''തി യോഗവിഭാഗേന **ഓ**ഭാവോ.

ഭോതാ ഭവതാ ഭവന്തേന, ഭോതോ ഭവതോ ഭവന്തസ്സ ഇച്ചാദി.

൧൧൧. ഭദന്തസ്സ ഭദ്ദന്ത ഭന്തേ.

സബ്ബസ്സേവ **ഭദന്ത**സദ്ദസ്സ **ഭദ്ദന്ത ഭന്തേ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി കചി **ഗേ** പരേ **യോ**സു ച. ഭോ ഭദ്ദന്ത ഭന്തേ, ഭദന്ത ഭദന്താ വാ ഇച്ചാദി **പുരിസ**സദ്ദസമം.

൧൧൨. സന്തസദ്ദസ്സ സോ ഭേ ബോ ചന്തേ.

സബ്ബസ്സേവ **സന്ത**സദ്ദസ്സ **സ**സദ്ദാദേസോ ഹോതി **ഭ**കാരേ പരേ, അന്തേ ച **ബ**കാരാഗമോ ഹോതി.

ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന അഭകാരേപി സമാസേ കചി **സ**കാരാദേസോ. സബ്ഭി.

ഭേതി കിം? സന്തേഹി, സേസം **ഗച്ഛന്ത**സദ്ദസമം.

അത്ഥി **രാജ ബ്രഹ്മ അത്ത സഖ**സദ്ദാദീനം ഭേദോ, തഥേവ **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി, ''രാജ സി''ഇതി ഠിതേ -

''ബ്രഹ്മത്തസഖരാജാദിതോ''തി അധികാരോ.

൧൧൩. സ്യാ ച.

ബ്രഹ്മ അത്ത സഖ രാജഇച്ചേവമാദിതോ **സി**വചനസ്സ **ആ**കാരോ ഹോതി. **ആദി**സദ്ദേന **ആതുമാ**ദിസദ്ദതോ ച. സരലോപാദി. രാജാ തിട്ഠതി.

൧൧൪. യോനമാനോ.

ബ്രഹ്മത്തസഖരാജാദിതോ യോനം ആനോആദേസോ ഹോതി. രാജാനോ തിട്ഠന്തി, ഭോ രാജ ഭോ രാജാ, ഭവന്തോ രാജാനോ.

''വാ''തി വത്തതേ.

൧൧൫. ബ്രഹ്മത്തസഖരാജാദിതോ അമാനം.

ബ്രഹ്മാദീഹി പരസ്സ അംവചനസ്സ **ആനം** ഹോതി വാ. രാജാനം പസ്സ രാജം വാ, രാജാനോ.

''സവിഭത്തിസ്സ, രാജസ്സാ''തി ച വത്തതേ.

൧൧൬. നാമ്ഹി രഞ്ഞാ വാ.

സബ്ബസ്സേവ **രാജ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **രഞ്ഞാ**ആദേസോ ഹോതി വാ **നാമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. രഞ്ഞാ കതം രാജേന വാ.

൧൧൭. രാജസ്സ രാജു സുനംഹിസു ച.

സബ്ബസ്സ **രാജ**സദ്ദസ്സ **രാജു**ആദേസോ ഹോതി **സു നം ഹി**ഇച്ചേതേസു വചനേസു. **ച**സദ്ദോ വികപ്പനത്ഥോ, "സുനംഹിസു ചാ"തി ദീഘോ, രാജൂഹി രാജൂഭി, രാജേഹി രാജേഭി വാ.

"സവിഭത്തിസ്സാ"തി അധികാരോ.

൧൧൮. രാജസ്സ രഞ്ഞോരാജിനോ സേ.

സബ്ബസ്സേവ **രാജ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **രഞ്ഞോ രാജിനോ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി. രഞ്ഞോ, രാജിനോ ദേതി.

"രാജസ്സാ"തി വത്തതേ.

൧൧൯. രഞ്ഞം നം മ്ഹി വാ.

സബ്ബസ്സേവ **രാജ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **രഞ്ഞം**ആദേസോ ഹോതി വാ **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. രഞ്ഞം രാജൂനം രാജാനം.

പഞ്ചമിയം -

൧൨൦. അമ്ഹതുമ്ഹന്തുരാജബ്രഹ്മത്തസഖസത്ഥുപിതാദീഹി സ്മാ നാവ.

അമ്ഹതുമ്ഹന്തുരാജബ്രഹ്മത്തസഖസത്ഥുപിതുഇച്ചേവമാദീഹി **സ്മാ**വചനം **നാ**വ ദട്ഠബ്ബന്തി **സ്മാ**വചനസ്സ നാഭാവാതിദേസോ. **അതിദേസോ** പന ഛബ്ബിധോ.

വുത്തഞ്ച -

"ബ്യപദേസോ നിമിത്തഞ്ച, തംരൂപം തംസഭാവതാ;
സുത്തഞ്ചേവ തഥാ കാരി-യാതിദേസോതി ഛബ്ബിധോ"തി.

തത്രായം **ബ്രഹ്മത്തസഖാ**ദീസു പാഠസാമത്ഥിയതോ **രൂപാതിദേസോ**. സേസം തതിയാസമം.

രഞ്ഞാ അപേതി, രാജൂഹി രാജൂഭി, രാജേഹി രാജേഭി, രഞ്ഞോ, രാജിനോ സന്തകം, രഞ്ഞം രാജൂനം രാജാനം.

"രാജസ്സാ"തി വത്തതേ.

൧൨൧. സ്മിംമ്ഹി രഞ്ഞേ രാജിനി.

സബ്ബസ്സേവ **രാജ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **രഞ്ഞേരാജിനി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **സ്മിം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. രഞ്ഞേ, രാജിനി പതിട്ഠിതം, രാജൂസു

രാജേസു.

ബ്രഹ്മസദ്ദസ്സ ച **ഗ നാ സ സ്മിം**സു വിസേസോ. ബ്രഹ്മാ, ബ്രഹ്മാനോ.

ആലപനേ ച "ഏ"തി വത്തതേ.

൧൨൨. ബ്രഹ്മതോ ഗസ്സ ച.

ബ്രഹ്മസദ്ദതോ **ഗ**സ്സ ച **ഏ**കാരോ ഹോതി, **ച**ഗ്ഗഹണം **ഏ**ഗ്ഗഹണാനുകഡ്ഢനത്ഥം, ഭോ ബ്രഹ്മേ, ഭവന്തോ ബ്രഹ്മാനോ, ബ്രഹ്മാനം ബ്രഹ്മം, ബ്രഹ്മാനോ.

വിപരിണാമേന "ബ്രഹ്മസ്സ, അന്തോ"തി ച വത്തതേ.

൧൨൩. ഉത്തം സനാസു.

ബ്രഹ്മസദ്ദസ്സ അന്തോ **ഉത്ത**മാപജ്ജതേ **സ നാ**ഇച്ചേതേസു വചനേസു. **ഉത്ത**മിതി ഭാവനിദ്ദേസോ കത്ഥചി അഭാവദസ്സനത്ഥോ. ബ്രഹ്മുനാ, ബ്രഹ്മേഹി ബ്രഹ്മേഭി.

സസ്മിം **ഉ**ത്തേ കതേ "ഇവണ്ണുവണ്ണാ ഝലാ"തി **ല**സഞ്ഞായം -

൧൨൪. ഝലതോ സസ്സ നോ വാ.

ഝലസഞ്ഞേഹി ഇവണ്ണുവണ്ണേഹി പരസ്സ **സ**ഇച്ചേതസ്സ വചനസ്സ **നോ**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി വാ. ബ്രഹ്മുനോ ബ്രഹ്മസ്സ, ബ്രഹ്മാനം ബ്രഹ്മൂനം വാ, **ഉത്ത**മിതി യോഗവിഭാഗേന അഞ്ഞത്ഥാപി ഉത്തം.

പഞ്ചമിയം നാഭാവാതിദേസോ. ബ്രഹ്മുനാ, ബ്രഹ്മേഹി ബ്രഹ്മേഭി, ബ്രഹ്മുനോ ബ്രഹ്മസ്സ, ബ്രഹ്മാനം ബ്രഹ്മൂനം വാ.

൧൨൫. ബ്രഹ്മതോ തു സ്മിം നി.

ബ്രഹ്മസദ്ദതോ **സ്മിം**വചനസ്സ **നി** ഹോതി. **തു**സദ്ദേന **കമ്മചമ്മമുദ്ധാ**ദിതോ ച ക്വചി. ബ്രഹ്മനി, ബ്രഹ്മേസു.

അത്തസദ്ദസ്സ തതിയാദീസ്വേവ വിസേസോ.

അത്താ, അത്താനോ, ഭോ അത്ത ഭോ അത്താ, ഭവന്തോ അത്താനോ, അത്താനം അത്തം, അത്താനോ.

നാമ്ഹി "അകമ്മന്തസ്സ ചാ"തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദേന **അത്ത**ന്തസ്സ അത്തം വാ. അത്തനാ അത്തേന വാ.

൧൨൬. അത്തന്തോ ഹിസ്മിമനത്തം.

അത്തസദ്ദസ്സ അന്തോ **അനത്ത**മാപജ്ജതേ **ഹി**സ്മിം പരേ. അത്തനേഹി അത്തനേഭി.

“തതോ, അത്തതോ”തി ച വത്തതേ.

൧൮൭. സസ്സ നോ.

തതോ **അത്ത**സദ്ദതോ **സസ്സ** വിഭത്തിസ്സ **നോ** ഹോതി. അത്തനോ, അത്താനം.

൧൮൮. സ്മാ നാ.

തതോ **അത്ത**സദ്ദതോ **സ്മാ**വചനസ്സ **നാ** ഹോതി. അത്തനാ അപേതി.

നാഭാവാതിദേസേനേവ സിദ്ധേപി ഉത്തരസുത്തേന ഏകയോഗമകത്വാ ഭിന്നയോഗകരണം അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം, തേന **അത്തന്തത**കാരസ്സ **ര**കാരോ **ജ**കാരേ ക്വചി. അത്രജോ അത്തജോ വാ. അത്തനേഹി അത്തനേഭി, അത്തനോ, അത്താനം.

“അത്തതോ”തി വത്തതേ.

൧൮൯. തതോ സ്മിം നി.

തതോ **അത്ത**സദ്ദതോ **സ്മിം**വചനസ്സ **നി** ഹോതി. അത്തനി, അത്തേസു.

സഖസദ്ദസ്സ ഭേദോ. സഖാ, സഖാനോ.

“യോന”മിതി വത്തതേ.

൧൯൦. സഖതോ ചായോനോ.

സഖസദ്ദതോ **യോനം ആയോ നോ**ആദേസാ ച ഹോന്തി. സഖായോ.

൧൯൧. സഖന്തസ്സി നോനാനംസേസു.

സഖസദ്ദന്തസ്സ **ഇ**കാരാദേസോ ഹോതി **നോനാനംസ**ഇച്ചേതേസു പരേസു. സഖിനോ തിട്ഠന്തി.

ആലപനേ ഗസഞ്ഞായം -

൧൯൨. സഖതോ ഗസ്സേ വാ.

സഖതോ ഗസ്സ **അ**കാര **ആ**കാര **ഇ**കാര ഈകാര**ഏ**കാരാദേസാ ഹോന്തി. **വാ**സദ്ദേന അഞ്ഞസ്മാപി ക്വചി **ഏ**കാരോ. യഥാ - ഭദ്ദന്തേ ഇസേ ഇതി.

അ ച ആ ച ഇ ച ഈ ച ഏ ചാതിപി ഏ, പുബ്ബസ്സരാനം കമേന ലോപോ.

ഭോ സഖ ഭോ സഖാ ഭോ സഖി ഭോ സഖീ ഭോ സഖേ, ഭവന്തോ സഖാനോ സഖായോ സഖിനോ.

“സഖന്തസ്സ, ആരോ ചാ”തി ച വത്തതേ.

൯൩൩. സുനമംസു വാ.

സഖന്തസ്സ ആരോ ഭോതി വാ **സുനം അംഇച്ചേതേസു** പരേസു. സഖാരം സഖാനം സഖം, സഖാനോ സഖായോ സഖിനോ, സഖിനാ.

“സഖന്തസ്സാ”തി വത്തതേ.

൯൩൪. ആരോ ഹിമ്ഹി വാ.

സഖന്തസ്സ ആരോ ഹോതി വാ **ഹിമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. സഖാരേഹി സഖാരേഭി, സഖേഹി സഖേഭി.

ഇകാരാദേസേ “ഝലതോ സസ്സ നോ വാ”തി **നോ**. സഖിനോ സഖിസ്സ, സഖാരാനം സഖീനം.

സ്മാവചനസ്സ **നാ**ഭാവോ. സഖിനാ, സഖാരേഹി സഖാരേഭി സഖേഹി സഖേഭി, സഖിനോ സഖിസ്സ, സഖാരാനം സഖീനം.

“സഖതോ”തി ച വത്തതേ.

൯൩൫. സ്മിമേ .

സഖതോ **സ്മിം**വചനസ്സ **ഏ**കാരോ ഹോതി. നിച്ചത്ഥോയമാരമ്ഭോ. സഖേ, സഖാരേസു സഖേസു.

ആതുമസദ്ദസ്സ പഠമാദുതിയാസു **അത്ത**സദ്ദസ്സേവ രൂപനയോ. ആതുമാ, ആതുമാനോ, ഭോ ആതുമ ഭോ ആതുമാ, ഭവന്തോ ആതുമാനോ, ആതുമാനം ആതുമം, ആതുമാനോ, ആതുമേന ഇച്ചാദി **പുരിസ**സമം.

പുമസദ്ദസ്സ ഭേദോ. പുമ സി,

“സവിഭത്തിസ്സാ”തി അധികാരോ.

൯൩൬. പുമന്തസ്സാ സിമ്ഹി.

പുമസദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ആ**കാരാദേസോ ഹോതി **സിമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. **അന്ത**ഗ്ഗഹണേന **മഘവയുവാ**ദീനമന്തസ്സ ച. പുമാ.

“പുമന്തസ്സാ”തി അധികാരോ.

൯൩൭. യോസ്വാനോ.

പുമന്തസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ആനോ**ആദേസോ ഹോതി **യോ**സു വിഭത്തീസു. പുമാനോ.

൯൩൮. അമാലപനേകവചനേ.

പുമന്തസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **അം** ഹോതി ആലപനേകവചനേ പരേ. ഹേ പുമം, ഹേ പുമാനോ, പുമം, പുമാനോ.

“ആ, വാ”തി ച വത്തതേ.

൧൭൯. ഉ നാമ്ഹി ച.

പുമന്തസ്സ **ആഉആദേസാ** ഹോന്തി വാ **നാമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. **ച**സദ്ദേന പുമകമ്മഥാമന്തസ്സ ച്’കാരോ വാ **സസ്മാ**സു. പുമാനാ പുമുനാ പുമേന വാ.

“ആനേ”തി വത്തതേ.

൧൮൦. ഹിവിഭത്തിമ്ഹി ച.

പുമന്തസ്സ **ഹിവിഭത്തിമ്ഹീ** ച **ആനേആദേസോ** ഹോതി. **വിഭത്തി**ഗ്ഗഹണം സവിഭത്തിഗ്ഗഹണനിവത്തനത്ഥം. പുമാനേഹി പുമാനേഭി.

ചസദ്ദേന **യുവമഘവാ**ദീനമന്തസ്സ വാ **ആനാ**ദേസോ ഹോതി സബ്ബവിഭത്തീസു. “ഉ നാമ്ഹി ചാ”തി എത്ഥ **ച**സദ്ദേന പുമന്തസ്സുകാരോ വാ **സസ്മാ**സു വിഭത്തീസു. “ഝലതോ സസ്സ നോ വാ”തി **നോ**. പുമുനോ പുമസ്സ, പുമാനം.

“സ്മാ, നാ”തി വത്തതേ.

൧൮൧. ഝലതോ ച.

ഝലഇച്ചേതേഹി **സ്മാ**വചനസ്സ **നാ** ഹോതി. **ച**ഗ്ഗഹണം കചി നിവത്തനത്ഥം. പുമാനാ പുമുനാ പുമാ പുമസ്മാ പുമമ്ഹാ, പുമാനേഹി പുമാനേഭി പുമേഹി പുമേഭി, പുമുനോ പുമസ്സ, പുമാനം.

൧൮൨. ആനേ സ്മിംമ്ഹി വാ.

പുമന്തസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ആനേആദേസോ** ഹോതി വാ സ്മിംമ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. പുമാനേ പുമേ പുമസ്മിം പുമമ്ഹി.

൧൮൩. സുസ്മിമാ വാ.

പുമന്തസ്സ **സുഇച്ചേതസ്മിം** പരേ **ആആദേസോ** ഹോതി വാ. പുമാസു പുമേസു.

യുവാദീസു “യുവ സി” ഇതീധ -

“പുമന്തസ്സാ സിമ്ഹീ”തി എത്ഥ **അന്ത**ഗ്ഗഹണേന ആകാരോ, “ഹിവിഭത്തിമ്ഹി ചാ”തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **ആനാ**ദേസോ ച.

> യുവാ യുവാനോ, യുവാനാ യുവാ, ഹേ യുവ ഹേ യുവാ ഹേ യുവാന ഹേ യുവാനാ, ഭവന്തോ യുവാനാ, യുവാനം യുവം, യുവാനേ യുവേ.

“അകമ്മന്തസ്സ ചാ”തി എത്ഥ **ച**സദ്ദേന **യുവമഘവാ**ദീനമന്തസ്സ **ആ** ഹോതി വാ **നാസുഇച്ചേ**തേസൂതി **ആ**ത്തം.

> യുവാനാ യുവേന യുവാനേന വാ, യുവാനേഹി യുവാനേഭി യുവേഹി യുവേഭി, യുവാനസ്സ യുവസ്സ, യുവാനാനം യുവാനം, യുവാനാ യുവാനസ്മാ യുവാനമ്ഹാ, യുവാനേഹി യുവാനേഭി യുവേഹി യുവേഭി, യുവാനസ്സ യുവസ്സ, യുവാനാനം യുവാനം, യുവാനേ യുവാനസ്മിം യുവാനമ്ഹി യുവേ യുവമ്ഹി യുവസ്മിം, യുവാനേസു യുവാസു യുവേസു.

ഏവം മഘവാ മഘവാനോ, മഘവാനാ ഇച്ചാദി **യുവ**സദ്ദസമം.

അകാരന്തം.

ആകാരന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ **സാ**സദ്ദോ.

സാ സി, സിലോപോ, സാ സുനഖോ.

ബഹുവചനേ -

൧൮൪. അഘോ രസ്സമേകവചനയോസ്വപി ച.

ഘസഞ്ഞക**ആ**കാരവജ്ജിതോ ലിങ്ഗസ്സന്തോ സരോ രസ്സമാപജ്ജതേ ഏകവചനേസു **യോ**സു ച പരേസൂതി രസ്സത്തം. **അപി**ഗ്ഗഹണം **സിമ്ഹി** നിവത്തനത്ഥം. സേസം നേയ്യം.

> സാ തിട്ഠന്തി, ഹേ സ ഹേ സാ, ഹേ സാ, സം, സേ, സേന, സാഹി സാഭി, സസ്സ സായ, സാനം, സാ സസ്മാ സമ്ഹാ, സാഹി സാഭി, സസ്സ, സാനം, സേ സസ്മിം സമ്ഹി, സാസു.

ഏവം പച്ചക്ഖധമ്മാ ഗാണ്ഡീവധന്വാപഭുതയോ.

ആകാരന്തം.

ഇകാരന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ **അഗ്ഗി**സദ്ദോ. **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി, അഗ്ഗി സി,

“അന്തോ, സിമ്ഹി, വാ”തി ച വത്തതേ.

൧൮൫. അഗ്ഗിസ്സിനി.

അഗ്ഗിസ്സ അന്തോ **ഇനി** ഹോതി വാ **സിമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. “സേസതോ ലോപം ഗസിപീ”തി **സി**ലോപോ. അഗ്ഗിനി അഗ്ഗി.

ബഹുവചനേ “ഇവണ്ണുവണ്ണാ ഝലാ”തി **ഝല**സഞ്ഞായം -

“ഝലതോ, വാ”തി ച വത്തതേ.

൧൮൬. ഘപതോ ച യോനം ലോപോ.

ഘപസഞ്ഞേഹി ഇത്ഥിവാചകേഹി ആകാരിവണ്ണുവണ്ണേഹി, **ഝല**സഞ്ഞേഹി ച പരേസം **യോ**വചനാനം ലോപോ ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസായം.

൧൪൭. യോസു കതനികാരലോപേസു ദീഘം.

ലിങ്ഗസ്സന്തഭൂതാ സബ്ബേ രസ്സസരാ **യോസു** കതനികാരലോപേസു ദീഘമാപജ്ജന്തേ. കതാ **നി**കാരലോപാ യേസം തേ **കതനികാരലോപാ**. അഗ്ഗീ.

"പഞ്ചാദീനമത്ത"ന്തി ഇതോ "അത്ത"മിതി വത്തതേ.

൧൪൮. യോസ്വകതരസ്സോ ഝോ.

യോസു പരേസു അകതരസ്സോ **ഝോ അത്ത**മാപജ്ജതേ. അഗ്ഗയോ.

ഝോതി കിം? രത്തിയോ.

ആലപനേപേവം. ഹേ അഗ്ഗി, ഹേ അഗ്ഗീ ഹേ അഗ്ഗയോ.

ദുതിയേകവചനേ പുബ്ബസ്സരലോപേ സമ്പത്തേ -

൧൪൯. അം മോ നിഗ്ഗഹീതം ഝലപേഹി.

ഝലപഇച്ചേതേഹി പരസ്സ **അം**വചനസ്സ, **മ**കാരസ്സ ച നിഗ്ഗഹീതം ആദേസോ ഹോതി. അഗ്ഗിം.

അഗ്ഗീ അഗ്ഗയോ, അഗ്ഗിനാ, അഗ്ഗീഹി അഗ്ഗീഭി, "സുനംഹിസു ചാ"തി ഏത്ഥ ചഗ്ഗഹണേന കത്ഥചി ദീഘാഭാവോ. അഗ്ഗിഹി അഗ്ഗിഭി.

"ഝലതോ സസ്സ നോ വാ"തി **നോ**. അഗ്ഗിനോ അഗ്ഗിസ്സ, അഗ്ഗീനം.

"സ്മാ നാ"തി വത്തമാനേ "ഝലതോ ചാ"തി വികപ്പേന **നാ**. അഗ്ഗിനാ അഗ്ഗിസ്മാ അഗ്ഗിമ്ഹാ, അഗ്ഗീഹി അഗ്ഗീഭി അഗ്ഗിഹി അഗ്ഗിഭി, അഗ്ഗിനോ അഗ്ഗിസ്സ, അഗ്ഗീനം അഗ്ഗിനം, അഗ്ഗിമ്ഹി അഗ്ഗിസ്മിം, അഗ്ഗീസു അഗ്ഗിസു.

ഏവമഞ്ഞേപി -

ജോതി പാണി ഗണ്ഠി മുട്ഠി, കുച്ഛി വത്ഥി സാലി വീഹി;
ബ്യാധി ഓധി ബോധി സന്ധി, രാസി കേസി സാതി ദീപി.

ഇസി മുനി മണി ധനി യതി ഗിരി രവി കവി,
കപി അസി മസി നിധി വിധി അഹി കിമി പതി;
ഹരി അരി തിമി കലി ബലി ജലധി ഗഹപതി,
ഉരുധിതി വരമതി നിരുപധി അധിപതി.

അഞ്ജലി സാരഥി അതിഥി സമാധി ഉദധിപ്പഭുതയോ.

ഇകാരന്തം.

ഈകാരന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ ദണ്ഡീസദ്ദോ.

"ദണ്ഡീ സി" ഇതീധ -

"അഘോ രസ്സമേകവചനയോസ്വപി ചാ"തി രസ്സത്തേ സമ്പത്തേ ഏത്ഥേവാ**പി**ഗ്ഗഹണേന **സി**സ്മിം തദഭാവേ സിദ്ധേ നിയമത്ഥമാഹ.

"രസ്സ"ന്തി വത്തമാനേ -

൧൯൦. ന സിസ്മിമനപുംസകാനി.

സിസ്മിം നപുംസകവജ്ജിതാനി ലിങ്ഗാനി ന രസ്സമാപജ്ജന്തേതി രസ്സത്താഭാവോ, **സി**ലോപോ. ദണ്ഡീ തിട്ഠതി.

അനപുംസകാനീതി കിം? സുഖകാരി ദാനം.

ഏത്ഥ ച -

> വിസദാവിസദാകാര-വോഹാരോഭയമുത്തകാ;
> പുമാദിജാനനേ ഹേതു-ഭാവതോ ലിങ്ഗമീരിതാ.

യോലോപേ ദണ്ഡീ തിട്ഠന്തി.

ഇതരത്ര "അഘോ രസ്സ"മിച്ചാദിനാ രസ്സത്തേ കതേ -

"ഝതോ, കതരസ്സാ"തി ച വത്തതേ.

൧൯൧. യോനം നോ.

സബ്ബേസം **യോ**നം സാലപനാനം **ഝ**തോ കതരസ്സാ പരേസം **നോ**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി. ദണ്ഡിനോ തിട്ഠന്തി.

കതരസ്സാതി കിം? അഗ്ഗയോ.

> അധികാരം വിനാ "യോനം,
> നോ"തി യോഗവിഭാഗതോ;
> ക്വചി അകതരസ്സാപി,
> നോ സാരമതിനോ യഥാ.

ആലപനേ "ഗേ"തി വത്തതേ.

൧൯൨. ഝലപാ രസ്സം.

ഝലപഇച്ചേതേ രസ്സമാപജ്ജന്തേ **ഗേ** പരേ. ഭോ ദണ്ഡി.

"അഘോ രസ്സ"ന്തിആദിനാവ സിദ്ധേപി രസ്സത്തേ പുനാരമ്ഭോ നിയമത്ഥോ, തേന "ഭോ ഗോ"തിആദീസു ന ഭവതി. ദണ്ഡീ ദണ്ഡിനോ.

ദുതിയായം രസ്സത്തേ കതേ "അ"മിതി വത്തതേ, "ഘപതോ സ്മിം യം വാ"തി ഇതോ മണ്ഡൂകഗതിയാ "വാ"തി വത്തതേ.

൧൭൬. നം ഝതോ കതരസ്സാ.

ഝതോ കതരസ്സാ പരസ്സ **അം**വചനസ്സ **നം** ഹോതി വാ. ദണ്ഡിനം ദണ്ഡിം, ദണ്ഡീ ദണ്ഡിനോ, ദണ്ഡിനാ, ദണ്ഡീഹി ദണ്ഡീഭി, ദണ്ഡിനോ ദണ്ഡിസ്സ, ദണ്ഡീനം.

"ഝലതോ ചാ"തി **നാ**. ദണ്ഡിനാ ദണ്ഡിസ്മാ ദണ്ഡിമ്ഹാ, ദണ്ഡീഹി ദണ്ഡീഭി, ദണ്ഡിനോ ദണ്ഡിസ്സ, ദണ്ഡീനം.

"ഝതോ, കതരസ്സാ"തി ച വത്തതേ, പുരേ വിയ "വാ"തി ച.

൧൭൭. സ്മിം നി.

ഝതോ കതരസ്സാ പരസ്സ **സ്മിം**വചനസ്സ **നി**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി വാ. ദണ്ഡിനി ദണ്ഡിസ്മിം ദണ്ഡിമ്ഹി, ദണ്ഡീസു.

ഏവമഞ്ഞാനിപി -

ധമ്മീ സങ്ഘീ ഞാണീ ഹത്ഥീ, ചക്കീ പക്ഖീ ദാഠീ രട്ഠീ;
ഛത്തീ മാലീ വമ്മീ യോഗീ, ഭാഗീ ഭോഗീ കാമീ സാമീ.

ധജീ ഗണീ സസീ കുട്ഠീ, ജടീ യാനീ സുഖീ സിഖീ;
ദന്തീ മന്തീ കരീ ചാഗീ, കുസലീ മുസലീ ബലീ.

പാപകാരീ സത്തുഘാതീ, മാല്യകാരീ ദീഘജീവീ;
ധമ്മചാരീ സീഘയായീ, സീഹനാദീ ഭൂമിസായീ -

ഇച്ചാദീനി **ഈ**കാരന്തനാമാനി.

ഗാമണീസദ്ദസ്സ തു സത്തമിയം ഭേദോ.

ഗാമണീ, ഗാമണീ ഗാമണിനോ, ഭോ ഗാമണി, ഭോന്തോ ഗാമണീ
ഭോന്തോ ഗാമണിനോ, ഗാമണിനം ഗാമണിം, ഗാമണീ ഗാമണിനോ.

സേസം **ദണ്ഡീ**സമം. **നി**ആദേസാഭാവോവ വിസേസോ. ഏവം **സേനാനീ സുധീ**പ്പഭുതയോ.

ഈകാരന്തം.

ഉകാരന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ **ഭിക്ഖു**സദ്ദോ.

തഥേവ **ഭിക്ഖു**സദ്ദതോ **സി, സി**ലോപോ. സോ ഭിക്ഖു.

ബഹുവചനേ "ഘപതോ ച യോനം ലോപോ"തി **യോ**ലോപോ, "യോസു കത"ഇച്ചാദിനാ ദീഘോ. തേ ഭിക്ഖൂ.

ലോപാഭാവേ ‘‘വാ, യോന’’ന്തി ച വത്തതേ.

൧൭൭. ലതോ വോകാരോ ച.

ലസഞ്ഞതോ പരേസം **യോ**വചനാനം **വോ**കാരാദേസോ ഹോതി വാ. **കാര**ഗ്ഗഹണേന **യോ**നം **നോ** ച ഹോതി. **ച**സദ്ദഗ്ഗഹണം കത്ഥചി നിവത്തനത്ഥം. അഥ വാ **ച**ഗ്ഗഹണം നോഗ്ഗഹണാനുവത്തനത്ഥം, തേന **ജന്തുസബ്ബഞ്ഞൂ**ആദിതോ **യോ**നം **നോ** ച ഹോതി. **വാ**സദ്ദോ വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോ. തേന -

> ഭിക്ഖുപ്പഭുതിതോ നിച്ചം, വോ യോനം ഹേതുആദിതോ;
> വിഭാസാ ന ച വോ നോ ച, അമുപ്പഭുതിതോ ഭവേ.

‘‘അത്തം, അകതരസ്സോ’’തി ച വത്തതേ.

൧൭൮. വേവോസു ലോ ച.

വേ വോഇച്ചേതേസു **ച** പരേസു അകതരസ്സോ **ലോ** അത്തമാപജ്ജതേ. ഭിക്ഖവോ, ഭോ ഭിക്ഖു, ഭവന്തോ ഭിക്ഖൂ.

ലോപാഭാവേ -

൧൭൯. അകതരസ്സാ ലതോ യ്വാലപനസ്സ വേവോ.

അകതരസ്സാ **ല**തോ പരസ്സ ആലപനേ വിഹിതസ്സ **യോ**ഇച്ചേതസ്സ **വേ വോ**ആദേസാ ഹോന്തി. **അ**ത്തം. ഭവന്തോ ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖവോ. ‘‘അം മോ നിഗ്ഗഹീതം ഝലപേഹീ’’തി നിഗ്ഗഹീതം.

> ഭിക്ഖും, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖവോ, ഭിക്ഖുനാ, ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖൂഭി ഭിക്ഖുഹി ഭിക്ഖുഭി, ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനം, ഭിക്ഖുനാ ഭിക്ഖുസ്മാ ഭിക്ഖുമ്ഹാ, ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖൂഭി ഭിക്ഖുഹി ഭിക്ഖുഭി, ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനം, ഭിക്ഖുമ്ഹി ഭിക്ഖുസ്മിം, ഭിക്ഖൂസു ഭിക്ഖുസു.

ഏവം സേതു കേതു രാഹു ഭാനു പങ്ഗു ഉച്ഛു വേളു മച്ചു സിന്ധു ബന്ധു നേരു മേരു സത്തു കാരു ഹേതു ജന്തു രുരു പടു ഇച്ചാദയോ.

ഹേതുജന്തുസദ്ദാനം പഠമാദുതിയാസു വിസേസോ.

> ഹേതു, ഹേതൂ ഹേതവോ ഹേതുയോ, ഭോ ഹേതു, ഭോന്തോ ഹേതൂ ഹേതവേ ഹേതവോ, ഹേതും, ഹേതൂ ഹേതവോ ഹേതുയോ. സേസം **ഭിക്ഖു**സമം.

> ജന്തു, ജന്തൂ ജന്തവോ. **കാര**ഗ്ഗഹണേന യോനം നോ ച ഹോതി. ജന്തുനോ ജന്തുയോ, ഭോ ജന്തു, ജന്തൂ ജന്തവേ ജന്തവോ, ജന്തും, ജന്തൂ ജന്തവോ ജന്തുനോ ജന്തുയോ ഇച്ചാദി.

സത്ഥുസദ്ദസ്സ ഭേദോ. ‘‘സത്ഥു സി’’ഇതീധ -

“അന്തോ”തി വത്തതേ.

൧൭൪. സത്ഥുപിതാദീനമാ സിസ്മിം സിലോപോ ച.

സത്ഥു പിതു മാതു ഭാതു ധീതു കത്തുഇച്ചേവമാദീനമന്തോ **ആ**ത്തമാപജ്ജതേ **സി**സ്മിം, **സി**ലോപോ ച ഹോതി. സത്ഥാ.

“സത്ഥു പിതാദീന”ന്തി അധികാരോ.

൧൭൫. അഞ്ഞേസ്വാരത്തം .

സത്ഥു പിതാദീനമന്തോ **സി**വചനതോ അഞ്ഞേസു വചനേസു **ആര**ത്തമാപജ്ജതേ. **ആരത്ത**മിതിഭാവനിദ്ദേസേന കത്ഥചി അനിയമം ദസ്സേതി.

ആരഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ.

൧൭൬. തതോ യോനമോ തു.

തതോ **ആരാ**ദേസതോ സബ്ബേസം **യോ**നം **ഓ**കാരാദേസോ ഹോതി.

തുഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞേഹിപി **ചതുഉഭനദീഗ**വാദീഹി **യോനമോ**കാരോ ഹോതി, സരലോപാദി. സത്ഥാരോ.

ആലപനേ “അകാരപിതാദ്യന്താനമാ”തി **ആത്തം**. “ഗേ രസ്സ”ന്തി അധികിച്ച “ആകാരോ വാ”തി വികപ്പേന രസ്സത്തം, **വ**ലോപോ. ഭോ സത്ഥ ഭോ സത്ഥാ, ഭവന്തോ സത്ഥാരോ, സത്ഥാരം, സത്ഥാരേ സത്ഥാരോ.

“തതോ”തി ച വത്തതേ.

൧൭൭. നാ ആ.

തതോ **ആരാ**ദേസതോ **നാ**വചനസ്സ **ആ**കാരാദേസോ ഹോതി. സത്ഥാരാ, സത്ഥുനാതി **ആരത്ത**മിതിഭാവനിദ്ദേസേന സിദ്ധം. സത്ഥാരേഹി സത്ഥാരേഭി.

“വാ നംമ്ഹീ”തി ഇതോ “വാ”തി വത്തതേ.

൧൭൮. ഉ സസ്മിം സലോപോ ച.

സത്ഥു പിതുഇച്ചേവമാദീനമന്തസ്സ **ഉ**ത്തം ഹോതി വാ **സ**സ്മിം, **സ**ലോപോ ച ഹോതി. **ആരാ**ദേസാപവാദോയം. സത്ഥു, അഞ്ഞത്ഥ ഭാവനിദ്ദേസേനാരാഭാവോ. സത്ഥുസ്സ സത്ഥുനോ.

“ആരത്ത”ന്തി വത്തതേ.

൧൭൯. വാ നംമ്ഹി.

സത്ഥു പിതുആദീനമന്തോ **ആര**ത്തമാപജ്ജതേ വാ **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. സത്ഥാരാനം.

ആരാഭാവേ "വാ നംമ്ഹീ"തി വത്തതേ.

൧൬൪. സത്ഥുനത്തഞ്ച.

സത്ഥുസദ്ദന്തസ്സ, **പിതാദീനമന്തസ്സ** ച **അത്തം** ഹോതി വാ **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി, പുന **സത്ഥു**ഗ്ഗഹണം സത്ഥുനോ നിച്ചവിധാനത്ഥം. സത്ഥാനം.

"അമ്ഹതുമ്ഹന്തുരാജബ്രഹ്മത്തസഖസത്ഥുപിതാദീഹി സ്മാ നാവാ"തി **സ്മാ**വചനസ്സ**നാ**ഭാവോ. സത്ഥാരാ, സത്ഥാരേഹി സത്ഥാരേഭി, സത്ഥു സത്ഥുനോ സത്ഥുസ്സ, സത്ഥാരാനം സത്ഥാനം.

"ആരതോ"തി വത്തതേ.

൧൬൫. തതോ സ്മിമി.

തതോ **ആരാ**ദേസതോ **സ്മിം**വചനസ്സ **ഇ**കാരാദേസോ ഹോതി. പുന **തതോ**ഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞസ്മാപി **സ്മിം**വചനസ്സ **ഇ**കാരോ. യഥാ - ഭുവി, ദിവി.

൧൬൬. ആരോ രസ്സമികാരേ.

ആരാദേസോ രസ്സമാപജ്ജതേ ഇകാരേ പരേ, സത്ഥരി, സത്ഥാരേസു.

> ഏവം കത്താ, കത്താരോ, ഭോ കത്ത ഭോ കത്താ, ഭവന്തോ കത്താരോ, കത്താരം, കത്താരേ കത്താരോ, കത്താരാ, കത്താരേഹി കത്താരേഭി. "ഉ സസ്മിം സലോപോ ചാ"തി **ഉ**ത്തം, സലോപോ ച. കത്തു കത്തുനോ കത്തുസ്സ, കത്താരാനം കത്താനം കത്തൂനം കത്തുനം, കത്താരാ, കത്താരേഹി കത്താരേഭി, കത്തു കത്തുനോ കത്തുസ്സ, കത്താരാനം കത്താനം കത്തൂനം കത്തുനം, കത്തരി, കത്താരേസു, **ആരാ**ഭാവേ കത്തൂസു കത്തുസു.

ഏവം -

ഭത്തു വത്തു നേതു സോതു, ഞാതു ജേതു ഛേത്തു ഭേത്തു. ദാതു ധാതു നത്തു ബോദ്ധു, വിഞ്ഞാപേതു ആദയോപി.

"ഉ സസ്മിം സലോപോ ചാ"തി വത്തതേ.

൧൬൭. സകമന്ധാതാദീനഞ്ച.

സകമന്ധാതുഇച്ചേവമാദീനമന്തോ ച **ഉ**ത്തമാപജ്ജതേ **സ**സ്മിം, **സ**ലോപോ ച, നിച്ചം പുനബ്ബിധാനാ. സകമന്ധാതു വിയ അസ്സ രാജിനോ വിഭവോ, സേസം സമം. ഏവം മഹാമന്ധാതുപ്പഭുതയോ.

പിതുസദ്ദസ്സ ഭേദോ. **സി**മ്ഹി **ആ**ത്തം, **സി**ലോപോ, പിതാ.

യോമ്ഹി "ആരോ, രസ്സ"ന്തി ച വത്തതേ.

൧൬൮. പിതാദീനമസിമ്ഹി .

പിതാദീന**മാരാ**ദേസോ രസ്സമാപജ്ജതേ **അസിമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. **സിസ്മിം ആരാ**ദേസാഭാവേപി **അസിമ്ഹീ**തി അധികവചനമത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം, തേന **തോആദിമ്ഹി പിതാ**ദീനമികാരോ ച. യഥാ - പിതിതോ, മാതിതോ, ഭാതിതോ, ധീതിതോ, പിതിപക്ഖോ, മാതിപക്ഖോതി.

> പിതരോ, സേസം **കത്തു**സമം. ഭോ പിത ഭോ പിതാ, ഭവന്തോ പിതരോ, പിതരം, പിതരേ പിതരോ, പിതരാ പിതുനാ, പിതരേഹി പിതരേഭി. ഭാവനിദ്ദേസേന **ആരാ**ദേസാഭാവേ പിതൂഹി പിതൂഭി പിതുഹി പിതുഭി, പിതു പിതുനോ പിതുസ്സ, പിതരാനം പിതാനം പിതൂനം, ദീഘാഭാവേ പിതുനം വാ, പിതരാ, പിതരേഹി പിതരേഭി പിതൂഹി പിതൂഭി പിതുഹി പിതുഭി, പിതു പിതുനോ പിതുസ്സ, പിതരാനം പിതാനം പിതൂനം പിതുനം, പിതരി, പിതരേസു പിതൂസു പിതുസു.

ഏവം ഭാതാ, ഭാതരോ ഇച്ചാദി.

ഉകാരന്തം.

ഊകാരന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ **അഭിഭൂ**സദ്ദോ.

തഥേവ **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി, **സി**ലോപോ. സോ അഭിഭൂ, **യോ**ലോപേ കതേ തേ അഭിഭൂ.

"അഘോ രസ്സ"ന്തിആദിനാ രസ്സത്തം, **വോ**കാരോ. കതരസ്സത്താ **അത്താ**ഭാവോ. അഭിഭുവോ, ഭോ അഭിഭു, ഭവന്തോ അഭിഭൂ അഭിഭുവോ.

കതരസ്സത്താ **വേആ**ദേസോ ന ഹോതി. സേസം **ഭിക്ഖു**സദ്ദസമം, രസ്സത്തമേവ വിസേസോ. അഭിഭും, അഭിഭൂ അഭിഭുവോ , അഭിഭുനാ, അഭിഭൂഹി അഭിഭൂഭി, അഭിഭുനോ അഭിഭുസ്സ, അഭിഭൂനം ഇച്ചാദി.

ഏവം സയമ്ഭൂ, വേസ്സഭൂ, പരാഭിഭൂ, സഹഭൂആദയോ. **സഹഭൂ**സദ്ദസ്സ **യോ**നം **നോആ**ദേസോവ വിസേസോ. സഹഭൂ, സഹഭൂ സഹഭുവോ സഹഭുനോ ഇച്ചാദി.

തഥാ **സബ്ബഞ്ഞൂ**സദ്ദസ്സ **യോ**സ്വേവ വിസേസോ. സോ സബ്ബഞ്ഞൂ തേ സബ്ബഞ്ഞൂ, **യോ**ലോപാഭാവേ രസ്സത്തം, "ലതോ വോകാരോ ചാ"തി ഏത്ഥ **കാര**ഗ്ഗഹണേന **യോ**നം **നോആ**ദേസോ. **വാ**ധികാരസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ ന ച **വോ**കാരോ. സബ്ബഞ്ഞുനോ, ഭോ സബ്ബഞ്ഞു, ഭോന്തോ സബ്ബഞ്ഞൂ സബ്ബഞ്ഞുനോ, സബ്ബഞ്ഞും, സബ്ബഞ്ഞൂ സബ്ബഞ്ഞുനോ ഇച്ചാദി.

ഏവം മഗ്ഗഞ്ഞൂ ധമ്മഞ്ഞൂ അത്ഥഞ്ഞൂ കാലഞ്ഞൂ രത്തഞ്ഞൂ മത്തഞ്ഞൂ കതഞ്ഞൂ തഥഞ്ഞൂ വിഞ്ഞൂ വിദൂ വേദഗൂ പാരഗൂ ഇച്ചാദയോ.

ഊകാരന്തം.

ഏകാരന്തോ അപ്പസിദ്ധോ.

ഓകാരന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ **ഗോ**സദ്ദോ.

തതോ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**, **സിലോപോ**, ഗോ ഗച്ഛതി.

“ഗാവ സേ”തി ഇതോ “ഗോ”തി അധികാരോ, “ആവാ”തി ച വത്തതേ.

൬൩൯. യോസു ച.

ഗോഇച്ചേതസ്സ ഓകാരസ്സ **ആവാ**ദേസോ ഹോതി **യോസു**. **ച**സദ്ദേന **നാ സ്മാ സ്മിംസു**ഇച്ചേതേസു ച. “തതോ യോനമോ തൂ”തി ഏത്ഥ **തു**ഗ്ഗഹണേന യോനമോകാരോ, സരലോപാദി. ഗാവോ തിട്ഠന്തി.

൬൩൦. അവംമ്ഹി ച.

ഗോഇച്ചേതസ്സ ഓകാരസ്സ **ആവ അവ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **അംമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. സേദ്ദേന **യോ നാ സ സ്മാസ്മിംസു**ഇച്ചേതേസു ച **അവാ**ദേസോ ഹോതി. ഗവോ ഗച്ഛന്തി, ഹേ ഗോ, ഹേ ഗാവോ ഹേ ഗവോ.

ദുതിയായം **“അംമ്ഹീ”**തി വത്തതേ.

൬൩൧. ആവസ്സു വാ.

ആവഇച്ചേതസ്സ ഗാവാദേസസ്സ അന്തസരസ്സ **ഉ**കാരാദേസോ ഹോതി വാ **അംമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. ആവസ്സ അ ആവ, തസ്സ **ആവ**സദ്ദന്തസ്സ. “അംമോ”തിആദിനാ നിഗ്ഗഹീതം. ഗാവും ഗാവം ഗവം, ഗാവോ ഗവോ.

“ഗോണ, വാ”തി വത്തതേ.

൬൩൨. സുഹിനാസു ച.

സു ഹി നാഇച്ചേതേസു സബ്ബസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ **ഗോണാ**ദേസോ ഹോതി വാ. **ച**സദ്ദേന സേസേസു ച. ഗോണോ, ഗോണാ, ഹേ ഗോണ ഹേ ഗോണാ, ഗോണം, ഗോണേ, ഗോണേന, ഗോണേഹി ഗോണേഭി, ഗോണസ്സ.

൬൩൩. ഗോണ നംമ്ഹി വാ.

സബ്ബസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ **ഗോണാ**ദേസോ ഹോതി വാ **നംമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. ഗോണാനം, ഗോണാ ഗോണസ്മാ ഗോണമ്ഹാ, ഗോണേഹി ഗോണേഭി, ഗോണസ്സ, ഗോണാനം, ഗോണേ ഗോണസ്മിം ഗോണമ്ഹി, ഗോണേസു.

ഗോണാദേസാഭാവേ ഗാവേന ഗവേന, ഗോഹി ഗോഭി.

൬൩൪. ഗാവ **സേ.**

“ഗോ ആവ സേ”ഇതി തിപദമിദം. ഗോസ്സ ഓ ഗോ, **ഗോ**സദ്ദോകാരസ്സ **ആവാ**ദേസോ ഹോതി **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി. ഗാവസ്സ ഗവസ്സ.

നംമ്ഹി “ഗോ, അവാ”തി ച വത്തതേ.

൬൩൫. തതോ നമം പതിമ്ഹാലുത്തേ ച സമാസേ.

തതോ **ഗോ**സദ്ദതോ പരസ്സ **നം**വചനസ്സ **അം**ആദേസോ ഹോതി, **ഗോ**സദ്ദോകാരസ്സ **അവാ**ദേസോ ച **പതി**മ്ഹി പരേ അലുത്തേ ച സമാസേ. **ച**സദ്ദേന അസമാസേപി **അം അവാ**ദേസാ. ഗവംപതിസ്സ ഥേരസ്സ, ഗവം.

“സുഹിനാസു ചാ”തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദേന നംമ്ഹി **ഗു**ആദേസോ. “നോ ച ദ്വാദിതോ നംമ്ഹീ”തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **ന**കാരാഗമോ ച. ഗുന്നംഗോനം വാ.

ഗാവാ ഗാവമ്ഹാ ഗാവസ്മാ ഗവാ ഗവമ്ഹാ ഗവസ്മാ, ഗോഹി ഗോഭി, ഗാവസ്സ ഗവസ്സ, ഗവം ഗുന്നം ഗോനം, ഗാവേ ഗാവമ്ഹി ഗാവസ്മിം ഗവേ ഗവമ്ഹി ഗവസ്മിം, ഗാവേസു ഗവേസു ഗോസു.

ഓകാരന്തം.

പുരിസോ ഗുണവാ രാജാ, സാ’ഗ്ഗി ദണ്ഡീ ച ഭിക്ഖു ച;
സത്ഥാ’ഭിഭൂ ച സബ്ബഞ്ഞൂ, ഗോതി പുല്ലിങ്ഗസങ്ഗഹോ.

പുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

അസ്മാ നസ്മാ തസ്മാ നമ്ഹാ തമ്ഹാ, നേഹി നേഭി തേഹി തേഭി, അസ്സ നസ്സ തസ്സ, നേസം തേസം നേസാനം തേസാനം, അസ്മിം നസ്മിം തസ്മിം നമ്ഹി തമ്ഹി, നേസു തേസു.

ഇത്ഥിയം “താ സി” ഇതീധ **സാ**ദേസ**സി**ലോപാ. സാ കഞ്ഞാ, നത്തം. നാ താ നായോ തായോ, നം തം, നാ താ നായോ തായോ, നായ തായ, നാഹി താഹി നാഭി താഭി.

“ഏതിമാസമീ”തി ഇതോ **ഏതിമാ**ഗ്ഗഹണഞ്ച “തസ്സാ വാ”തി ഇതോ **ത**ഗ്ഗഹണഞ്ച പഞ്ചമിയന്തവസേന വത്തതേ “വാ”തി ച.

൨൧൭. തതോ സസ്സ സ്സായ.

തതോ **താ ഏതാ ഇമാ**തോ പരസ്സ **സസ്സ** വിഭത്തിസ്സ **സ്സായാ**ദേസോ ഹോതി വാ.

“സംസാസ്വേകവചനേസു ച, ഇ”ഇതി ച വത്തതേ.

൨൧൮. തസ്സാ വാ.

താഇച്ചേതസ്സ ഇത്ഥിയം വത്തമാനസ്സ അന്തസ്സ **ഇ**കാരോ ഹോതി വാ **സം സാസ്വേ**കവചനേസു വിഭത്താദേസേസു. തിസ്സായ തസ്സായ അസ്സായ നസ്സായ അസ്സാ നസ്സാ തിസ്സാ തസ്സാ നായ തായ, നാസം താസം.

പഞ്ചമീഛട്ഠീസു തതിയാചതുത്ഥീസമം. സത്തമിയം അസ്സം നസ്സം തിസ്സം തസ്സം നായം തായം, നാസു താസു.

നപുംസകേ **സി**മ്ഹി**സാ**ദേസാഭാവാ നത്തം. നം തം, നാനി താനി, നം തം, നാനി താനി, നേന തേന ഇച്ചാദി പുല്ലിങ്ഗസമം.

ഏത സി, "ഏതതേസം തോ"തി **സ**കാരാദേസോ. ഏസോ പുരിസോ, ഏതേ, ഏതം, ഏതേ ഇച്ചാദി **സബ്ബ**സദ്ദസമം.

ഇത്ഥിയം **ഏതാ സി, സാ**ദേസോ. ഏസാ കഞ്ഞാ, ഏതാ ഏതായോ, ഏതം, ഏതാ ഏതായോ, ഏതായ, ഏതാഹി ഏതാഭി.

സ സ്മിംസു പന "സംസാസ്വേകവചനേസു ചാ"തി വത്തതേ.

൨൧൭. ഏതിമാസമി.

അന്താപേക്ഖായം ഛട്ഠീ, **ഏതാ ഇമാ**ഇച്ചേതേസമന്തോ സരോ **ഇ**കാരോ ഹോതി **സംസാ**സ്വേകവചനേസു വിഭത്താദേസേസു. **സാ**ദേസഗതികത്താ **സ്സായാ**ദേസേപി. **ച**സദ്ദാധികാരതോ **അഞ്ഞേകാ**സദ്ദാദീനമന്തസ്സ ച.

> ഏതിസ്സായ ഏതിസ്സാ ഏതായ, ഏതാസം ഏതാസാനം, ഏതായ, ഏതാഹി ഏതാഭി, ഏതിസ്സായ ഏതിസ്സാ ഏതായ, ഏതാസം ഏതാസാനം, ഏതിസ്സം ഏതായം, ഏതാസു.

ചസദ്ദതോ അഞ്ഞിസ്സാ അഞ്ഞായ, അഞ്ഞിസ്സം അഞ്ഞായം. ഏകിസ്സാ ഏകായ, ഏകിസ്സം ഏകായം. ഇതരിസ്സാ ഇതരായ, ഇതരിസ്സം ഇതരായം ഇച്ചാദി.

നപുംസകേ ഏതം, ഏതാനി, ഏതം, ഏതാനി, സേസം ഞേയ്യം.

ഇമസദ്ദസ്സ ഭേദോ. **ഇമ സി** -

"സബ്ബസ്സിമസ്സാ"തി വത്തതേ.

൨൧൮. അനപുംസകസ്സായം സിമ്ഹി.

ഇമസദ്ദസ്സ സബ്ബസ്സേവ അനപുംസകസ്സ **അയം**ആദേസോ ഹോതി **സി**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി, **സി**ലോപോ. അയം പുരിസോ, ഇമേ, ഇമം, ഇമേ.

൨൧൯. അനിമി നാമ്ഹി ച.

ഇമസദ്ദസ്സ സബ്ബസ്സേവ **അന ഇമി**ആദേസാ ഹോന്തി **നാ**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. അനിത്ഥിലിങ്ഗസ്സേവേതം ഗഹണം. അനേന ഇമിനാ.

"സുനംഹിസൂ"തി വത്തതേ.

൨൨൦. സബ്ബസ്സിമസ്സേ വാ.

സബ്ബസ്സ **ഇമ**സദ്ദസ്സ **ഏ**കാരോ ഹോതി വാ **സു നം ഹി**ഇച്ചേതേസു വചനേസു.

> ആപ്പച്ചയന്താനിദ്ദേസാ, സബ്ബത്ഥാതി അവുത്തതോ;
> അനിത്ഥിലിങ്ഗസ്സേവേത്ഥ, ഗഹണഞ്ഹി ഇമസ്സിതി.

ഏഹി ഏഭി ഇമേഹി ഇമേഭി.

“സബ്ബസ്സ, വാ, സബ്ബത്ഥ, സസ്മാസ്മിംസംസാസ്വത്ത”ന്തി ച വത്തതേ.

൨൨൭. ഇമസദ്ദസ്സ ച.

ഇമസദ്ദസ്സ ച സബ്ബസ്സേവ **അത്തം** ഹോതി വാ **സ സ്മാ സ്മിംസം സാ**ഇച്ചേതേസു വചനേസു സബ്ബത്ഥ ലിങ്ഗേസു.

> അസ്സ ഇമസ്സ, ഏസം ഏസാനം ഇമേസം ഇമേസാനം, അസ്മാ ഇമസ്മാ ഇമമ്ഹാ, ഏഹി ഏഭി ഇമേഹി ഇമേഭി, അസ്സ ഇമസ്സ, ഏസം ഏസാനം ഇമേസം ഇമേസാനം, അസ്മിം ഇമസ്മിം ഇമമ്ഹി, ഏസു ഇമേസു.

ഇത്ഥിയം **ഇമാ സി, അയ**മാദേസസിലോപാ.

> അയം കഞ്ഞാ, ഇമാ ഇമായോ, ഇമം, ഇമാ ഇമായോ, ഇമായ, ഇമാഹി ഇമാഭി. ചതുത്ഥിയം **അത്തം**, **ഇ**കാര- **സ്സായാ**ദേസാ ച, അസ്സായ ഇമിസ്സായ അസ്സാ ഇമിസ്സാ ഇമായ, ഇമാസം ഇമാസാനം. സത്തമിയം അസ്സം ഇമിസ്സം ഇമിസ്സാ വാ, “തേസു വുദ്ധിലോപാ”ദിനാ **സ്മിം**വചനസ്സ വാ **സാ**ദേസോ. ഇമായം, ഇമാസു. സേസം ഞേയ്യം.

നപുംസകേ **ഇമ സി,** “സവിഭത്തിസ്സ, വാ”തി ച വത്തതേ.

൨൨൮. ഇമസ്സിദമംസിസു ന പുംസകേ.

നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ സബ്ബസ്സേവ **ഇമ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ഇദം** ഹോതി വാ **അം സി**സു പരേസു.

ഇദം ചിത്തം വിരോചതി, ഇമം, ഇമാനി, ഇദം പുപ്ഫം പസ്സസി, ഇമം, ഇമാനി, അനേന ഇമിനാ, ഏഹി ഏഭി ഇമേഹി ഇമേഭി ഇച്ചാദി പുല്ലിങ്ഗേ വിയ ഞേയ്യം.

അമുസദ്ദസ്സ ഭേദോ. **അമു സി** -

“വാ, അനപുംസകസ്സ, സിമ്ഹീ”തി ച വത്തതേ.

൨൨൯. അമുസ്സ മോ സം.

അനപുംസകസ്സ **അമു**സദ്ദസ്സ **മ**കാരോ **സ**കാരമാപജ്ജതേ വാ **സിമ്ഹി** പരേ. അസു രാജാ.

“സബ്ബനാമതോ, വാ”തി ച വത്തതേ.

൨൩൦. സബ്ബതോ കോ.

സബ്ബതോ സബ്ബനാമതോ പരോ **ക**ഇച്ചയമാഗമോ ഹോതി വാ. പുന **സബ്ബതോ**ഗ്ഗഹണേന **ഹീനാ**ദിതോപി **കോ**. “അമുസ്സ മോ സ”ന്തി വിനാധികാരേന

യോഗേന **ക**കാരേപി **സ**ാദേസോ.

അസുകോ , അസുകാ, അസുകം. **സ**ാദേസാഭാവേ അമുകോ, അമുകാ, അമുകം ഇച്ചാദി.

ബഹുവചനേ "ലതോ വോകാരോ ചാ"തി സുത്തേ അനുവത്തമാനവാഗ്ഗഹണേന **വോ**കാരോ ന ഹോതി, നിച്ചം **യോ**ലോപോ, ദീഘോ ച.

അമൂ പുരിസാ, അമും, അമൂ, അമുനാ, അമൂഹി അമൂഭി അമുഹി അമുഭി, അമുസ്സ. "അമുസ്സാദു"ന്തി വിനാധികാരേന യോഗേന **അദും**ആദേസോ, അദുസ്സ, അമൂസം അമൂസാനം അമുസം അമുസാനം, അമുസ്മാ അമുമ്ഹാ, അമൂഹി അമൂഭി അമുഹി അമുഭി, അമുസ്സ അദുസ്സ, അമൂസം അമൂസാനം അമുസം അമുസാനം, അമുസ്മിം അമുമ്ഹി, അമൂസു അമുസു.

ഇത്ഥിയം **സിമ്ഹി** **സ**ാദേസാദി.

അസു കഞ്ഞാ അസുകാ അമുകാ വാ, അമൂ അമുയോ, അമും, അമൂ അമുയോ, അമുയാ, അമൂഹി അമൂഭി, അമുസ്സാ അമുയാ, അമൂസം അമൂസാനം, അമുയാ, അമൂഹി അമൂഭി, അമുസ്സാ അമുയാ, അമൂസം അമൂസാനം, അമുസ്സം അമുയം അമുയാ, അമൂസു.

നപുംസകേ **അമുസി**. "സവിഭത്തിസ്സ", **ഇമസ്സിദ**മിച്ചാദിതോ "അംസിസു നപുംസകേ"തി ച വത്തതേ.

൨൨൭. അമുസ്സാദും.

നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ സബ്ബസ്സേവ **അമു**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **അദും** ഹോതി **അംസി**സു പരേസു. അദും പുപ്ഫം, അമൂ അമൂനി, അദും, അമൂ അമൂനി, അമുനാ ഇച്ചാദി പുല്ലിങ്ഗസമം.

കിംസദ്ദസ്സ ഭേദോ. "കിം സി" ഇതീധ -

"കിസ്സ ക വേ ചാ"തി ഇതോ "കിസ്സ, ക"ഇതി ച വത്തതേ.

൨൨൮. സേസേസു ച.

കിമിച്ചേതസ്സ **ക**സദ്ദോ ആദേസോ ഹോതി **വ**പ്പച്ചയതോ സേസേസു വിഭത്തിഭേദേസു. ഏത്ഥ ച "കിസ്സ ക വേ ചാ"തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **വ**പ്പച്ചയാവസിട്ഠ **ഥ**മാദിപ്പച്ചയാനം ഗഹിതത്താ **സേസ**ഗ്ഗഹണേന വിഭത്തിയോവ ഗയ്ഹന്തേ. **ച**ഗ്ഗഹണം കത്ഥചി നിവത്തനത്ഥം, തേന "കിസ്സ, കിസ്മി"ന്തിആദി ച സിജ്ഝതി. "സോ"തി **സി**സ്സ **ഓ,** സരലോപാദി.

കോ ഏസോ, കേ, കം, കേ, കേന, കേഹി കേഭി, കസ്സ കിസ്സ, നിഗ്ഗഹീതലോപാദി, കേസം കേസാനം, കസ്മാ കമ്ഹാ, കേഹി കേഭി, കസ്സ കിസ്സ, കേസം കേസാനം, കസ്മിം കിസ്മിം കമ്ഹി കിമ്ഹി, കേസു.

ഇത്ഥിയം "കിം സി"ഇതീധ "സേസേസു ചാ"തി വിഭത്തിയം പരായം **കാ**ദേസേ കതേ "ഇത്ഥിയമതോ ആപ്പച്ചയോ"തി മജ്ഝേ **ആ**പ്പച്ചയോ, **സി**ലോപോ.

കാ ഏസാ കഞ്ഞാ, കാ കായോ, കം, കാ കായോ ഇച്ചാദി **സബ്ബാ**സദ്ദസമം.

നപുംസകേ **കിം സി,** ലോപവിധിസ്സ ബലവതരത്താ പഠമം **സി**ലോപേ കതേ പുന വിഭത്തിപരത്താഭാവാ, "തദനുപരോധേനാ"തി പരിഭാസതോ വാ **കാ**ദേസാഭാവോ. കിം ഏതം, കാനി.

ദുതിയേകവചനേ "ക്വചി ലോപ"ന്തി നിഗ്ഗഹീതലോപേ കതേ "അംമോ നിഗ്ഗഹീതം ഝലപേഹീ"തി നിഗ്ഗഹീതം. കിം, കാനി ഇച്ചാദി പുല്ലിങ്ഗസമം.

ഏകസദ്ദോ സങ്ഖ്യാതുല്യാസഹായഞ്ഞവചനോ. യദാ സങ്ഖ്യാവചനോ, തദാ സബ്ബത്ഥേകവചനന്തോവ, അഞ്ഞത്ഥ ബഹുവചനന്തോപി. ഏകോ, ഏകാ, ഏകം ഇച്ചാദി സബ്ബത്ഥ **സബ്ബ**സദ്ദസമം. **സംസാ**സ്വേവ വിസേസോ.

ഉഭസദ്ദോ **ദ്വി**സദ്ദപരിയായോ, സദാ ബഹുവചനന്തോവ.

"ഉഭ യോ" ഇതീധ "തതോ യോനമോ തൂ"തി ഏത്ഥ **തു**ഗ്ഗഹണേന ക്വചി **യോ**നമോകാരോ. ഉഭോ പുരിസാഉഭേ വാ, ഉഭോ പുരിസേ ഉഭേ. **സു ഹി**സു "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ ക്വചി ഏകാരസ്സോകാരോ. ഉഭോഹി ഉഭോഭി ഉഭേഹി ഉഭേഭി.

൨൨൭. ഉഭാദിതോ നമിന്നം.

ഉഭഇച്ചേവമാദിതോ നംവചനസ്സ **ഇന്നം** ഹോതി.

ഉഭിന്നം, ഉഭോഹി ഉഭോഭി ഉഭേഹി ഉഭേഭി, ഉഭിന്നം, ഉഭോസു ഉഭേസു.

ദ്വിആദയോ സങ്ഖ്യാസങ്ഖ്യേയ്യവചനാ, ബഹൂനം വാചിതത്താ സദാ ബഹുവചനന്താവ.

"ദ്വി യോ"ഇതീധ "സവിഭത്തിസ്സ, ഇത്ഥിപുമനപുംസകസങ്ഖ്യ"ന്തി ച അധികാരോ.

൨൨൮. യോസു ദ്വിന്നം ദ്വേ ച.

ദ്വിഇച്ചേതസ്സ സങ്ഖ്യാസദ്ദസ്സ ഇത്ഥിപുമനപുംസകേ വത്തമാനസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **ദ്വേ**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി **യോ**സു പരേസു. **ച**സദ്ദേന ദുവേ ച, ക്വചി ദുവി ച **നംമ്ഹി. ബഹുവചനു**ച്ചാരണം **ദ്വി**സദ്ദതോ ബഹുവചനമേവ ഹോതീതി ഞാപനത്ഥം. ദ്വേ ധമ്മാ, ദ്വേ ഇത്ഥിയോ, ദ്വേ രൂപാനി, ദുവേ വാ, ഏവം ദുതിയായമ്പി, ദ്വീഹി ദ്വീഭി.

നംമ്ഹി ദീഘേ സമ്പത്തേ -

൨൨൯. നോ ച ദ്വാദിതോ നംമ്ഹി.

ദ്വിഇച്ചേവമാദിതോ സങ്ഖ്യാതോ **ന**കാരാഗമോ ഹോതി **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. **ച**സദ്ദഗ്ഗഹണേന ഇത്ഥിയം **തി ച തു**സദ്ദതോ **സ്സ**ഞ്ചാഗമോ **നം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. ദ്വിന്നം ദുവിന്നം വാ, ദ്വീഹി ദ്വീഭി, ദ്വിന്നം ദുവിന്നം, ദ്വീസു.

തിസദ്ദസ്സ ഭേദോ. ''തി യോ''ഇതീധ

യോലോപേ സമ്പത്തേ

''യോസൂ''തി വത്തതേ.

൨൩൦. തി ചതുന്നം തിസ്സോ ചതസ്സോ തയോചത്താരോതീണി ചത്താരി.

തി ചതുന്നം സങ്ഖ്യാനം ഇത്ഥിപുമനപുംസകേ വത്തമാനാനം സവിഭത്തീനം യഥാക്കമം **തിസ്സോ ചതസ്സോ തയോ ചത്താരോതീണി ചത്താരി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **യോ**സു പരേസു. തയോ പുരിസാ, തയോ പുരിസേ പസ്സ, തീഹി തീഭി.

''ന''മിതി വത്തതേ.

൨൩൧. ഇണ്ണമിണ്ണന്നം തീഹി സങ്ഖ്യാഹി.

തിഇച്ചേതസ്മാ സങ്ഖ്യാസദ്ദാ പരസ്സ **നം**വചനസ്സ **ഇണ്ണം ഇണ്ണന്നം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി, സരലോപാദി. തിണ്ണം തിണ്ണന്നം, തീഹി തീഭി, തിണ്ണം തിണ്ണന്നം, തീസു.

ഇത്ഥിയം തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ, തിസ്സോ, തീഹി തീഭി, **നം**മ്ഹി **സ്സ**ഞ്ചാഗമോ, തിസ്സന്നം, **സ്സം**ബ്യവധാനതോ **ഇണ്ണാ**ഭാവോ, സേസം സമം.

നപുംസകേ തീണി, തീണി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസമം.

തഥാ **ചതു**സദ്ദസ്സപി യോസു ''തിചതുന്ന''ന്തിആദിനാ യഥാവുത്താദേസോ, ''തതോ യോനമോ തൂ''തി എത്ഥ **തു**സദ്ദേന കചി **ഓ**കാരോ ച. ചത്താരോ ചതുരോ വാ, ചത്താരോ ചതുരോ, ചതൂഹി ചതൂഭി ചതുബ്ഭി, ചതുന്നം, **ന**കാരാഗമോ. ചതൂഹി ചതൂഭി ചതുബ്ഭി, ചതുന്നം, ചതൂസു.

ഇത്ഥിയം ചതസ്സോ, ചതസ്സോ, **നം**മ്ഹി **സ്സ**ഞ്ചാഗമോ, ''തേസു വുദ്ധീ''തിആദിനാ ചതുരുകാരസ്സ **അ**കാരോ. ചതസ്സന്നം. സേസം സമം.

നപുംസകേ ചത്താരി, ചത്താരി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസമം.

തഥാ -

നീലാദിഗുണനാമഞ്ച, ബഹുബ്ബീഹി ച തദ്ധിതം;
സാമഞ്ഞവുത്യതീതാദി-കിതന്തം വാച്ചലിങ്ഗികം.

എത്ഥേദം വുച്ചതേ -

ഏസേ’സോ ഏതമിതി ച,
പസിദ്ധി അത്ഥേസു യേസു ലോകസ്സ;
ഥീപുന്നപുംസകാനിതി,
വുച്ചന്തേ താനി നാമാനി.

തിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

അലിങ്ഗനാമ

അഥാലിങ്ഗേസു നാമേസു **തുമ്ഹഅമ്ഹ**സദ്ദാ വുച്ചന്തേ.

തേസം പനാലിങ്ഗത്താ തീസു ലിങ്ഗേസു സമാനരൂപം. **“തുമ്ഹഅമ്ഹ”**ഇതി ഠിതേ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**.

“സവിഭത്തീനം, തുമ്ഹഅമ്ഹാക”ന്തി അധികാരോ.

൨൩൨. ത്വമഹം സിമ്ഹി ച.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹഅമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം യഥാക്കമം **ത്വംഅഹം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **സി**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. **ച**സദ്ദേന **തുമ്ഹസ്സ തുവഞ്ച** ഹോതി. ത്വം പുമാ, ത്വം ഇത്ഥീ, ത്വം നപുംസകം, തുവം സത്ഥാ വാ. അഹം പുമാ, അഹം ഇത്ഥീ, അഹം നപുംസകം.

ബഹുവചനേ “സബ്ബനാമകാരതേ പഠമോ”തി **ഏ**കാരോ. തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ, ഭിയ്യോ അമ്ഹേ മഹേമസേ.

“അമ്ഹസ്സാ”തി വത്തതേ.

൨൩൩. മയം യോമ്ഹി പഠമേ.

സബ്ബസ്സ **അമ്ഹ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **മയം**ആദേസോ ഹോതി **യോ**മ്ഹി പഠമേ. മയം ഗച്ഛാമ.

ഏത്ഥ ച ഏകസ്മിമ്പി ഗാരവബഹുമാനേന ബഹുത്തസമാരോപാ ബഹുവചനം ഹോതി.

“അംമ്ഹീ”തി വത്തതേ.

൨൩൪. തവം മമഞ്ച നവാ.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം **തവം മമം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി നവാ യഥാക്കമം **അം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. തവം, മമം പസ്സ.

൨൩൫. തം മമംമ്ഹി.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം **തം മം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി യഥാക്കമം **അം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. തം, മം.

൨൩൫. തുമ്ഹസ്സ തുവം ത്വമംമ്ഹി.

സബ്ബസ്സ **തുമ്ഹ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **തുവം ത്വം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **അംമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി. തുവം ത്വം.

ബഹുവചനേ "തുമ്ഹമ്ഹേഹി, ആക"ന്തി ച വത്തതേ.

൨൩൬. വാ യ്വപ്പഠമോ.

തുമ്ഹമ്ഹേഹി പരോ അപ്പഠമോ **യോ ആകം** ഹോതി വാ. തുമ്ഹാകം പസ്സാമി, തുമ്ഹേ പസ്സാമി, അമ്ഹാകം പസ്സസി, അമ്ഹേ പസ്സസി.

൨൩൭. നാമ്ഹി തയാ മയാ.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം **തയാ മയാ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി യഥാക്കമം **നാമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി.

൨൩൮. തയാതയീനം തകാരോ ത്വത്തം വാ.

തയാ തയിഇച്ചേതേസം **തകാരോ ത്വത്ത**മാപജ്ജതേ വാ. ത്വയാ തയാ, മയാ, തുമ്ഹേഹി തുമ്ഹേഭി, അമ്ഹേഹി അമ്ഹേഭി.

"സസ്മിം, വാ"തി വത്തതേ.

൨൪൦. സസ്സം.

തുമ്ഹമ്ഹേഹി സസ്സ വിഭത്തിസ്സ **അമാ**ദേസോ ഹോതി വാ. തുമ്ഹം, അമ്ഹം ദീയതേ.

൨൪൧. തവ മമ സേ.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം യഥാക്കമം **തവമമ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി, വികപ്പേനായം വിജ്ഝന്തരസ്സ വിജ്ജമാനത്താ.

"സേ"തി വത്തതേ.

൨൪൨. തുയ്ഹം മയ്ഹഞ്ച.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം യഥാക്കമം **തുയ്ഹംമയ്ഹം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ച ഹോന്തി **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി. തവ, മമ തുയ്ഹം, മയ്ഹം വാ ദീയതേ.

൨൪൩. അമ്ഹസ്സ മമം സവിഭത്തിസ്സ സേ.

സബ്ബസ്സേവ **അമ്ഹ**സദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **മമം**ആദേസോ ഹോതി **സേ** വിഭത്തിമ്ഹി. മമം ദീയതേ.

“സസ്സ”ന്തി ഇതോ സീഹഗതിയാ “അ”മിതി വത്തതേ.

൨൪൪. തുമ്ഹമ്ഹേഹി നമാകം.

തുമ്ഹമ്ഹേഹി പരസ്സ **നം**വചനസ്സ **ആകം**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി, **അഞ്ച**. “തേസു വുദ്ധീ”തിആദിനാ **അമ്ഹസ്സ** ക്വചി **അസ്മാ**ദേസോ. തുമ്ഹം തുമ്ഹാകം, അമ്ഹം അമ്ഹാകം അസ്മാകം വാ.

പഞ്ചമിയം “അമ്ഹതുമ്ഹന്തുരാജ”ഇച്ചാദിനാ **സ്മാ**വചനസ്സ **നാ**ഭാവാതിദേസോ. തയാ, മയാ അപേതി, തുമ്ഹേഹി, അമ്ഹേഹി തുമ്ഹേഭി അമ്ഹേഭി, തുമ്ഹം അമ്ഹം തവ മമ, തുയ്ഹം, മയ്ഹം മമം പരിഗ്ഗഹോ, തുമ്ഹം തുമ്ഹാകം, അമ്ഹം അമ്ഹാകം അസ്മാകം ധമ്മതാ.

“സ്മിംമ്ഹീ”തി വത്തതേ.

൨൪൫. തുമ്ഹമ്ഹാകം തയി മയി.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം **തയി മയി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി യഥാക്കമം **സ്മിം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. **ത**കാരസ്സ **ത്വ**ത്തം. ത്വയി തയി മയി, തുമ്ഹേസു അമ്ഹേസു.

തേസം ഏവ **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം പദതോ പരേസം ക്വചി ആദേസന്തരവിധാനേ രൂപഭേദോ.

“നവാ”തി അധികാരോ.

൨൪൬. പദതോ ദുതിയാചതുത്ഥീഛട്ഠീസു വോ നോ.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പദസ്മാ പരേസം **വോ നോ**ആദേസാ ഹോന്തി യഥാക്കമം ദുതിയാചതുത്ഥീഛട്ഠീസു ബഹുവചനേസു നവാ. ഏത്ഥ ച “ഏകവചനേസൂ”തി വക്ഖമാനത്താ “ബഹുവചനേസൂ”തി ലദ്ധം. പഹായ വോ ഗമിസ്സാമി, മാ നോ അജ്ജ വികന്തിംസു, ധമ്മം വോ ഭിക്ഖവേ ദേസിസ്സാമി, സംവിഭജേഥ നോ രജ്ജേന, തുട്ഠോസ്മി വോ പകതിയാ, സത്ഥാ നോ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ.

നവാതി കിം? ഭയം തുമ്ഹാക നോ സിയാ, ഏസോ അമ്ഹാകം സത്ഥാ.

“പദതോ, ചതുത്ഥീഛട്ഠീസൂ”തി വത്തതേ.

൨൪൭. തേമേകവചനേസു ച.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പദസ്മാ പരേസം **തേ മേ**ആദേസാ ഹോന്തി യഥാക്കമം ചതുത്ഥീഛട്ഠീസു ഏകവചനേസു നവാ. ദദാമി തേ ഗാമവരാനി പഞ്ച, ദദാഹി മേ ഗാമവരം, ഇദം തേ രട്ഠം, അയം മേ പുത്തോ.

നവാതി കിം? ഇദം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പനത്ഥായ ദമ്മി, സുണാഥ വചനം മമ.

നവാധികാരതോ ചേത്ഥ,
വോ നോ തേ മേതി യേ ഇമേ;
പാദാദോ ച ച വാ ഏവാ-
ദിയോഗേ ച ന ഹോന്തി തേ.

യഥാ -

ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന മാണവ;
തുയ്ഹഞ്ചാപി മഹാരാജ, മയ്ഹഞ്ച രട്ഠവഡ്ഢന.

ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ചാതി.

പദതോതി കിം? തവ ഞാതി, മമ ഞാതി.

''തേ മേ''തി വത്തതേ.

൨൪൭. ന അംമ്ഹി.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പദസ്മാ പരേസം **തേ മേ**ആദേസാ ന ഹോന്തി **അം**മ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. പസ്സേയ്യ തം വസ്സസതം ആരോഗ്യം. സോ മമബ്രവീതി.

''തേമേകവചനേ''തി വത്തതേ.

൨൪൮. വാ തതിയേ ച.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പദസ്മാ പരേസം **തേ മേ** ആദേസാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം തതിയേകവചനേ പരേ . കതം തേ പാപം, കതം തയാ പാപം, കതം മേ പുഞ്ഞം, കതം മയാ പുഞ്ഞം.

''വാ, തതിയേ''തി ച വത്തതേ.

൨൪൯. ബഹുവചനേസു വോ നോ.

സബ്ബേസം **തുമ്ഹ അമ്ഹ**സദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പദസ്മാ പരേസം **വോ നോ**ആദേസാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം തതിയാബഹുവചനേ പരേ. കതം വോ കമ്മം, കതം നോ കമ്മം.

ബഹുവചനനിദ്ദേസേന ക്വചി **യോ**മ്ഹി പഠമേ ച **വോ നോ** ഹോന്തി. ഗാമം വോ ഗച്ഛേയ്യാഥ, ഗാമം നോ ഗച്ഛേയ്യാമ.

തഥാ **പഞ്ചാദീനമട്ഠാരസ**ന്താനം, **കതി**സദ്ദസ്സ ചാലിങ്ഗത്താ തിലിങ്ഗേപി സമാനരൂപം, അലിങ്ഗത്താ ഏവ **പഞ്ചാ**ദിതോ ഇത്ഥിപ്പച്ചയാഭാവോ.

''പഞ്ച യോ''ഇതീധ -

“യോസു ദ്വിന്നം ദ്വേ ചാ”തി ഇതോ “യോസൂ”തി വത്തതേ, “ഇത്ഥിപുമനപുംസകസങ്ഖ്യ”ന്തി ച.

൨൭൯. പഞ്ചാദീനമകാരോ.

അന്താപേക്ഖായം ഛട്ഠീ, **പഞ്ചാ**ദീനം **അട്ഠാരസ**ന്താനം സങ്ഖ്യാനം ഇത്ഥിപുമനപുംസകേ വത്തമാനാനമന്തസ്സ സവിഭത്തിസ്സ **അ**കാരോ ഹോതി **യോസു** പരേസു. **ആ ഏ**ആദേസാപവാദോയം, പഞ്ചക്ഖന്ധാ, പഞ്ച ഗതിയോ, പഞ്ച ഇന്ദ്രിയാനി. ഏവം ദുതിയായഞ്ച.

“സുനംഹിസൂ”തി വത്തതേ.

൨൮൦. പഞ്ചാദീനമത്തം.

പഞ്ചാദീന**മട്ഠാരസ**ന്താനം സങ്ഖ്യാനമന്തോ **അത്തമാ**പജ്ജതേ **സു നം ഹി**ഇച്ചേതേസു പരേസു. **ഏ**ത്തദീഘാപവാദോയം. പഞ്ചഹി പഞ്ചഭി , പഞ്ചന്നം, പഞ്ചഹി പഞ്ചഭി, പഞ്ചന്നം, പഞ്ചസു. ഏവം **ഛ സ ത്ത അട്ഠനവ ദസ**സദ്ദാ.

“ഏകഞ്ച ദസ ചാ”തി അത്ഥേ ദ്വന്ദസമാസേ, “ഏകേന അധികാ ദസാ”തി അത്ഥേ തപ്പുരിസേ വാ കതേ

“സങ്ഖ്യാനേ”തി വത്തതേ.

൨൮൧. ദ്വേകട്ഠാനമാകാരോ വാ.

ദ്വിഏകഅട്ഠഇച്ചേതേസമന്തോ **ആ**കാരോ ഹോതി വാ സങ്ഖ്യാനേ ഉത്തരപദേ പരേ. വവത്ഥിതവിഭാസായം. **ഏ**കാദസ, ദ്വാദസ, അട്ഠാരസ.

സങ്ഖ്യാനേതി കിമത്ഥം? ഏകദന്തോ, ദ്വിദന്തോ, അട്ഠത്ഥമ്ഭോ.

“വാ”തി വത്തതേ.

൨൮൨. ഏകാദിതോ ദസ്സ ര സങ്ഖ്യാനേ.

ഏകാദിതോ സങ്ഖ്യാതോ പരസ്സ ദസസ്സ ആദിസ്സ ദസ്സ **ര**കാരോ ഹോതി വാ സങ്ഖ്യാനേ. സേസം സമം. ഏകാരസ, ഏകാദസ.

ദ്വേ ച ദസ ച, ദ്വീഹി വാ അധികാ ദസാതി ദ്വിദസ ഇതീധ -

“വാ”തി വത്തതേ.

൨൮൩. വീസതിദസേസു ബാ ദ്വിസ്സ തു.

വീസതി ദസഇച്ചേതേസു പരേസു ദ്വിസദ്ദസ്സ **ബാ** ഹോതി വാ. **തു**സദ്ദേന **തിം**സായമ്പി. **ര**കാരോ, **ആ**ത്തഞ്ച. ബാരസ, ദ്വാദസ.

തയോ ച ദസ ച, തീഹി വാ അധികാ ദസാതി തേരസ. ഏത്ഥ “തേസു വുദ്ധീ”തിആദിനാ **തി**സദ്ദസ്സ **തേ**ആദേസോ ആനവുതിയാ.

ചത്താരോ ച ദസ ച, ചതൂഹി വാ അധികാ ദസാതി ചതുദ്ദസ ഇച്ചത്ര -

“ഗണനേ, ദസസ്സാ”തി ച വത്തതേ.

൨൬൫ . ചതൂപപദസ്സ ലോപോ തുത്തരപദാദി ചസ്സ ചു ചോപി നവാ.

ഗണനേ ദസസ്സാദിമ്ഹി ഠിതസ്സ **ചതു**ഇച്ചേതസ്സ ഉപപദസ്സ **തു**സദ്ദോ ലോപോ ഹോതി, ഉത്തരപദാദിമ്ഹി ഠിതസ്സ **ചതൂ**പപദസ്സ **ച**കാരസ്സ **ചു ചോ**ആദേസാ ഹോന്തി നവാ. ചുദ്ദസ, ചോദ്ദസ, ചതുദ്ദസ.

അപിഗ്ഗഹണേന അനുപപദസ്സാപി ഗണനേ പദാദി**ച**കാരസ്സ ലോപോ, **ചു ചോ** ഹോന്തി നവാ. യഥാ - താലീസം, ചുത്താലീസം, ചോത്താലീസം, ചത്താലീസം.

പഞ്ച ച ദസ ച, പഞ്ചഹി വാ അധികാ ദസാതി അത്ഥേ പഞ്ചദസ. “തേസു വുദ്ധീ”തിആദിനാ **പഞ്ച**സദ്ദസ്സ **ദസ വീസതീസു** ക്വചി **പന്നപണ്ണ**ആദേസാ. പന്നരസ, പണ്ണരസ.

ഛ ച ദസ ച, ഛഹി വാ അധികാ ദസാതി അത്ഥേ ഛദസ ഇതീധ -

“ഛസ്സാ”തി വത്തതേ.

൨൬൭. ദസേ സോ നിച്ചഞ്ച.

ഛഇച്ചേതസ്സ സങ്ഖ്യാസദ്ദസ്സ നിച്ചം **സോ** ഹോതി **ദസേ** പരേ.

“സങ്ഖ്യാനം, വാ”തി ച വത്തതേ.

൨൬൮. ല ദരാനം.

സങ്ഖ്യാനം **ദ**കാര**ര**കാരാനം **ല**കാരാദേസോ ഹോതി വാ.

ലളാനമവിസേസോ . വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, തേന “സോളസ” ഇതി നിച്ചം, “തേളസ, തേരസ, ചത്താലീസം, ചത്താരീസ”മിതി വിഭാസാ, ദസ പന്നരസാദീസു ന ച ഹോതി.

സത്ത ച ദസ ച, സത്തഹി വാ അധികാ ദസാതി അത്ഥേ സത്തരസ, സത്തദസ.

അട്ഠ ച ദസ ച, അട്ഠഹി വാ അധികാ ദസാതി അത്ഥേ അട്ഠദസ ഇതീധ **ആ**ത്തേ കതേ -

“വാ, ദസ്സ, ര, സങ്ഖ്യാനേ”തി ച വത്തതേ.

൨൬൯. അട്ഠാദിതോ ച.

അട്ഠാദിതോ ച **ദസ**സദ്ദസ്സ ദകാരസ്സ **ര**കാരോ ഹോതി വാ സങ്ഖ്യാനേ. അട്ഠാരസ, അട്ഠാദസ.

അട്ഠാദിതോതി കിം? ചതുദ്ദസ.

കതിസദ്ദോ ബഹുവചനന്തോവ, "കതി യോ" ഇതീധ

നിച്ചം **യോ**ലോപാദി, രസ്സത്തം, കതി തിട്ഠന്തി, കതി പസ്സസി, കതിഹി കതിഭി, കതിനം, കതിഹി കതിഭി, കതിനം, കതിസു.

അലിങ്ഗനാമം നിട്ഠിതം.

വിഭത്തിപ്പച്ചയവിധാന

അഥ വിഭത്തിപ്പച്ചയന്താ വുച്ചന്തേ.

തേസം പനാലിങ്ഗത്താ, നിപാതത്താ ച തിലിങ്ഗേ, വചനദ്വയേ ച സമാനം രൂപം.

പുരിസസ്മാ, പുരിസേഹി വാതി അത്ഥേ -

൨൩൭. ക്വചി തോ പഞ്ചമ്യത്ഥേ.

സബ്ബസ്മാ സുദ്ധനാമതോ, സബ്ബനാമതോ ച ലിങ്ഗമ്ഹാ ക്വചി **തോ**പച്ചയോ ഹോതി പഞ്ചമ്യത്ഥേ.

൨൩൮. ത്വാദയോ വിഭത്തിസഞ്ഞാ.

തോആദി യേസം **ദാനി**പരിയന്താനം പച്ചയാനം തേ ഹോന്തി പച്ചയാ **ത്വാദയോ,** തേ പച്ചയാ വിഭത്തിസഞ്ഞാ ഹോന്തി. തേന തദന്താനമ്പി വിഭത്യന്തപദത്തം സിദ്ധം ഹോതി.

പുരിസതോ, ഏവം രാജതോ വാ, ചോരതോ വാ, അഗ്ഗിതോ വാ, ഗഹപതിതോ വാ, ഹത്ഥിതോ, ഹേതുതോ, സബ്ബഞ്ഞുതോ, കഞ്ഞതോ, യുത്തിതോ, ഇത്ഥിതോ, ഭിക്ഖുനിതോ, ഏത്ഥ ച "ക്വചാദിമജ്ഝുത്തരാനം ദീഘരസ്സാപച്ചയേസു ചാ"തി **തോ**പച്ചയേ രസ്സത്തം. യാഗുതോ, ജമ്ബുതോ, ചിത്തതോ, ആയുതോ ഇച്ചാദി.

സബ്ബനാമതോ സബ്ബസ്മാ, സബ്ബേഹീതി വാ അത്ഥേ സബ്ബതോ, ഏവം യതോ, തതോ, കതരതോ, കതമതോ, ഇതരതോ, അഞ്ഞതോ, ഏകതോ, ഉഭയതോ, പുബ്ബതോ, പരതോ, അപരതോ, ദക്ഖിണതോ, ഉത്തരതോ, അമുതോ.

"കിസ്സ, കു"ഇതി ച വത്തതേ.

൨൩൯. ത്രതോഥേസു ച.

കിമിച്ചേതസ്സ **കു** ഹോതി **ത്രതോ ഥ**ഇച്ചേതേസു ച പരേസു. കസ്മാ, കേഹീതി വാ കുതോ.

“തോഥേസൂ”തി വത്തതേ.

൨൬൫. സബ്ബസ്സേതസ്സാകാരോ വാ.

സബ്ബസ്സ **ഏതസദ്ദസ്സ അകാരോ** ഹോതി വാ **തോഥഇച്ചേതേസു**. ഏതസ്മാ, ഏതേഹീതി വാ അതോ.

“സബ്ബസ്സേതസ്സാ”തി ച വത്തതേ.

൨൬൬. ഏ തോഥേസു ച.

സബ്ബസ്സ **ഏതസദ്ദസ്സ ഏകാരോ** ഹോതി വാ **തോഥഇച്ചേതേസു**. ദ്വിത്തം, ഏത്തോ.

“സബ്ബസ്സാ”തി വത്തതേ.

൨൬൭. ഇമസ്സി ഥംദാനിഹതോധേസു ച.

ഇമസദ്ദസ്സ സബ്ബസ്സേവ **ഇ**കാരോ ഹോതി **ഥംദാനിഹതോധ**ഇച്ചേതേസു ച. ഇമസ്മാതി ഇതോ.

“ക്വചി തോ”തി യോഗവിഭാഗേന **ആദി**പ്പഭുതീഹി **തോ** സത്തമിയത്ഥേ. **അനിച്ചാദീ**ഹി തതിയത്ഥേ ച. യഥാ - ആദിമ്ഹീതി അത്ഥേ ആദിതോ. ഏവം മജ്ഝതോ, ഏകതോ, പുരതോ, പച്ഛതോ, പസ്സതോ, പിട്ഠിതോ, പാദതോ, സീസതോ, അഗ്ഗതോ, മൂലതോ, പരതോ ഇച്ചാദയോ.

തതിയത്ഥേ അനിച്ചേനാതി അനിച്ചതോ, അനിച്ചതോ സമ്മസതി. ഏവം ദുക്ഖതോ, രോഗതോ, ഗണ്ഡതോ ഇച്ചാദയോ.

“അത്ഥേ, ക്വചീ”തി ച വത്തതേ.

൨൬൮. ത്രഥ സത്തമിയാ സബ്ബനാമേഹി.

സബ്ബനാമേഹി പരാ **ത്ര ഥ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി ക്വചി സത്തമ്യത്ഥേ. സബ്ബസ്മിം, സബ്ബേസു ചാതി സബ്ബത്ര സബ്ബത്ഥ. ഏവം യത്ര യത്ഥ, തത്ര തത്ഥ, ഇതരത്ര ഇതരത്ഥ, അഞ്ഞത്ര അഞ്ഞത്ഥ, ഉഭയത്ര ഉഭയത്ഥ, പരത്ര പരത്ഥ, കുത്ര കുത്ഥ, “ത്രതോഥേസു ചാ”തി **കു**ത്തം. “കിസ്സ ക വേ ചാ”തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **കാ**ദേസോ. കത്ഥ, അമുത്ര അമുത്ഥ.

“സബ്ബസ്സേതസ്സാകാരോ”തി വത്തതേ.

൨൬൯. ത്രേ നിച്ചം.

സബ്ബസ്സേവ **ഏതസദ്ദസ്സ അ**കാരോ ഹോതി നിച്ചം **ത്രേ** പരേ. അത്ര. “സബ്ബസ്സേതസ്സാകാരോ വാ”തി **അ**ത്തം, **“ഏ** തോഥേസു ചാ”തി **ഏ**കാരോ, അത്ഥ, ഏത്ഥ.

“ക്വചി, അത്ഥേ, സത്തമിയാ”തി ച അധികാരോ, സബ്ബസ്മിന്തി അത്ഥേ -

൨൬൯. സബ്ബതോ ധി.

സബ്ബഇച്ചേതസ്മാ **ധി**പ്പച്ചയോ ഹോതി കാചി സത്തമ്യത്ഥേ. സബ്ബധി.

൨൭൦. കിസ്മാ വോ.

കിമിച്ചേതസ്മാ **വ**പ്പച്ചയോ ഹോതി കാചി സത്തമ്യത്ഥേ.

൨൭൧. കിസ്സ ക വേ ച.

കിമിച്ചേതസ്സ **ക**സദ്ദോ ആദേസോ ഹോതി **വ**പ്പച്ചയേപരേ. **ച**ഗ്ഗഹണേന **ഥഹ**മാദിഅവപ്പച്ചയേപി. "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ക**കാരേ **അ**കാരസ്സ ലോപോ ച **വമ്ഹി**. ക്വ ഗതോസി ത്വം.

"കിസ്മാ"തി വത്തതേ.

൨൭൨. ഹിംഹംഹിഞ്ചനം .

കിമിച്ചേതസ്മാ **ഹിം ഹം ഹിഞ്ചനം**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി കാചി സത്തമ്യത്ഥേ.

"കിസ്സാ"തി വത്തതേ.

൨൭൩. കു ഹിംഹംസു ച.

കിമിച്ചേതസ്സ **കു** ഹോതി **ഹിം ഹം** ഇച്ചേതേസു. **ച**ഗ്ഗഹണേന **ഹിഞ്ചനംദാചന**മിച്ചാദീസുപി. കിസ്മിന്തി കുഹിം, കുഹം, കുഹിഞ്ചനം, കഹം **കാ**ദേസോ.

"ഹിം ഹ"ന്തി വത്തതേ.

൨൭൪. തമ്ഹാ ച.

തഇച്ചേതസ്മാ ച സബ്ബനാമതോ **ഹിംഹം**പച്ചയാ ഹോന്തി കാചി സത്തമ്യത്ഥേ. തസ്മിന്തി തഹിം, തഹം.

൨൭൫. ഇമസ്മാ ഹധാ ച.

ഇമസദ്ദതോ **ഹധ**പ്പച്ചയാ ഹോന്തി കാചി സത്തമ്യത്ഥേ. "ഇമസ്സി ധ"ന്തിആദിനാ **ഇ**കാരോ. ഇമസ്മിന്തി ഇഹ, ഇധ.

൨൭൬. യതോ ഹിം.

യഇച്ചേതസ്മാ സബ്ബനാമതോ **ഹിം**പച്ചയോ ഹോതി കാചി സത്തമ്യത്ഥേ. യസ്മിന്തി യഹിം.

"കാലേ"തി അധികാരോയം.

കസ്മിം കാലേതി അത്ഥേ

൨൭൫. കിംസബ്ബഞ്ഞേകയകുഹി ദാ ദാചനം.

കിം സബ്ബഅഞ്ഞഏകയഇച്ചേതേഹി സബ്ബനാമേഹി ദാപച്ചയോ ഹോതി. **കു**ഇച്ചേതസ്മാ **ദാചന**ഞ്ച കാലേ ക്വചി സത്തമ്യത്ഥേ.

"കിസ്സ ക വേ ചാ"തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന കാദേസോ, കദാ.

൨൭൬. സബ്ബസ്സ സോ ദാമ്ഹി വാ.

സബ്ബഇച്ചേതസ്സ സദ്ദസ്സ **സ**സദ്ദാദേസോ ഹോതി വാ **ദാ**പച്ചയേ പരേ. സബ്ബസ്മിം കാലേതി സദാ, സബ്ബദാ.

ഏവം അഞ്ഞദാ, ഏകദാ, യദാ, കസ്മിം കാലേതി കുദാചനം, "കു ഹിംഹംസു ചാ"തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **കു**ത്തം, **"കു"**ഇതി നിപാതനേന വാ.

"ദാ"തി വത്തതേ.

൨൭൭. തമ്ഹാ ദാനി ച.

തഇച്ചേതസ്മാ സബ്ബനാമതോ **ദാനി**ദാപച്ചയാ ഹോന്തി കാലേ ക്വചി സത്തമ്യത്ഥേ. തസ്മിം കാലേതി തദാനി, തദാ.

൨൭൮. ഇമസ്മാ രഹിധുനാദാനി ച.

ഇമസദ്ദതോ **രഹി ധുനാ ദാനി**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി കാലേ ക്വചി സത്തമ്യത്ഥേ.

"സബ്ബസ്സ, ഇമസ്സാ"തി ച വത്തതേ.

൨൭൯. ഏത രഹിമ്ഹി.

സബ്ബസ്സ **ഇമ**സദ്ദസ്സ **ഏത**ാദേസോ ഹോതി **രഹി**മ്ഹി പച്ചയേ പരേ. ഇമസ്മിം കാലേതി ഏതരഹി.

൨൮൦. അ ധുനാമ്ഹി ച.

സബ്ബസ്സേവ **ഇമ**സദ്ദസ്സ **അ**കാരോ ഹോതി **ധുനാ**പച്ചയേ പരേ. അധുനാ, **ഇമ**സദ്ദസ്സ **ഇ**കാരോ. ഇമസ്മിം കാലേതി ഇദാനി.

വിഭത്തിപ്പച്ചയവിധാനം നിട്ഠിതം.

ഓപസഗ്ഗികപദ

അഥാലിങ്ഗസങ്ഖ്യാവിഭത്തിഭേദാ ഉപസഗ്ഗനിപാതാ വുച്ചന്തേ.

പ പരാ നി നീ ഉ ദു സം വി അവ അനു പരി അധി അഭി പതി സു ആ അതി അപി അപ ഉപ ഇതി **പീസതി ഉപസഗ്ഗാ.**

തത്ഥ **പസദ്ദോ** പകാരാ’ദികമ്മ പധാനി’സ്സരിയ’ന്തോഭാവവിയോഗ തപ്പര ഭുസത്ഥ സമ്ഭവതിത്തി അനാവില പത്ഥനാദീസു. **പഇതി** അയമുപസഗ്ഗോ ഏതേസു പകാരാദീസു അത്ഥേസു വത്തതി, യഥാ - **പകാരേ** പഞ്ഞാ, **ആദികമ്മേ** വിപ്പകതം, **പധാനേ** പണീതം, പധാനം പധാനത്തം, **ഇസ്സരിയേ** പഭൂ അയം ദേസസ്സ, **അന്തോഭാവേ** പക്ഖിത്തം, **വിയോഗേ** പവാസീ, **തപ്പരേ** പാചരിയോ, **ഭുസത്ഥേ** പവുദ്ധകായോ, **സമ്ഭവേ** ഹിമവതാ ഗങ്ഗാ പഭവതി, **തിത്തിയം** പഹൂതമന്നം, **അനാവിലേ** പസന്നമുദകം, **പത്ഥനേ** പണിഹിതം.

പരാഇതി പരിഹാനി പരാജയ ഗതിവിക്കമാ’മസനാദീസു. യഥാ - **പരിഹാനിയം** പരാഭവോ, **പരാജയേ** പരാജിതോ, **ഗതിയം** പരായനം. **വിക്കമേ** പരക്കമതി, **ആമസനേ** അങ്ഗസ്സ പരാമസനം.

നിഇതി നിസ്സേസ നിഗ്ഗത നീഹരണ’ന്തോപവേസനാ’ഭാവനിസേധ നിക്ഖന്ത പാതുഭാവാ’വധാരണ വിഭജന ഉപമൂ’പധാരണാ’വസാനഛേകാദീസു. **നിസ്സേസേ** നിരുത്തി, നിരവസേസം ദേതി, **നിഗ്ഗതേ** നിക്കിലേസോ, നിയ്യാതി, **നീഹരണേ** നിദ്ധാരണം, **അന്തോപവേസനേ** നിഖാതോ, **അഭാവേ** നിമ്മക്ഖികം, **നിസേധേ** നിവാരേതി, **നിക്ഖന്തേ** നിബ്ബാനോ, നിബ്ബാനം, **പാതുഭാവേ** നിമ്മിതം, **അവധാരണേ** നിച്ഛയോ, **വിഭജനേ** നിദ്ദേസോ, **ഉപമായം** നിദസ്സനം, **ഉപധാരണേ** നിസാമനം, **അവസാനേ** നിട്ഠിതം, **ഛേകേ** നിപുണോ.

നീഇതി നീഹരണാ’വരണാദീസു. **നീഹരണേ** നീഹരതി, **ആവരണേ** നീവരണം.

ഉഇതി ഉഗ്ഗതു’ദ്ധകമ്മ പധാന വിയോഗ സമ്ഭവ അത്ഥലാഭസത്തി സരൂപകഥനാദീസു. **ഉഗ്ഗതേ** ഉഗ്ഗച്ഛതി, **ഉദ്ധകമ്മേ** ആസനാ ഉട്ഠിതോ, ഉക്ഖേപോ, **പധാനേ** ഉത്തമോ, ലോകുത്തരോ, **വിയോഗേ** ഉബ്ബാസിതോ, **സമ്ഭവേ** ഉബ്ഭൂതോ, **അത്ഥലാഭേ** ഉപ്പന്നം ഞാണം, **സത്തിയം** ഉസ്സഹതി ഗന്തും, **സരൂപകഥനേ** ഉദ്ദിസതി സുത്തം.

ദുഇതി അസോഭനാ’ഭാവകുച്ഛിതാ’സമിദ്ധി കിച്ഛ വിരൂപതാദീസു. **അസോഭനേ** ദുഗ്ഗന്ധോ, **അഭാവേ** ദുബ്ഭിക്ഖം, **കുച്ഛിതേ** ദുക്കടം, **അസമിദ്ധിയം** ദുസ്സസ്സം, **കിച്ഛേ** ദുക്കരം, **വിരൂപതായം** ദുബ്ബണ്ണോ, ദുമ്മുഖോ.

സംഇതി സമോധാന സമ്മാസമ സമന്തഭാവസങ്ഗത സങ്ഖേപഭുസത്ഥ സഹത്ഥ അപ്പത്ഥ പഭവാ’ഭിമുഖഭാവ സങ്ഗഹ പിധാന പുനപ്പുനകരണ സമിദ്ധാദീസു. **സമോധാനേ** സന്ധി, **സമ്മാസമേസു** സമാധി , സമ്പയുത്തോ, **സമന്തഭാവേ** സംകിണ്ണാ സമുല്ലപനാ, **സങ്ഗതേ** സങ്ഗമോ, **സങ്ഖേപേ** സമാസോ, **ഭുസത്ഥേ** സാരത്തോ, **സഹത്ഥേ** സംവാസോ, **അപ്പത്ഥേ** സമഗ്ഘോ. **പഭവേ** സമ്ഭവോ, **അഭിമുഖഭാവേ** സമ്മുഖം, **സങ്ഗഹേ** സങ്ഗണ്ഹാതി, **പിധാനേ** സംവുതം, **പുനപ്പുനകരണേ** സന്ധാവതി, **സമിദ്ധിയം** സമ്പന്നോ.

വിഇതി വിസേസ വിവിധ വിരുദ്ധ വിഗത വിയോഗ വിരൂപതാദീസു. **വിസേസേ** വിമുത്തി വിസിട്ഠോ, **വിവിധേ** വിമതി വിചിത്രം, **വിരുദ്ധേ** വിവാദോ, **വിഗതേ** വിമലം, **വിയോഗേ** വിപ്പയുത്തോ, **വിരൂപതായം** വിരൂപോ.

അവഇതി അധോഭാഗ വിയോഗ പരിഭവ ജാനന സുദ്ധി നിച്ഛയദേസ ഥേയ്യാദീസു. **അധോഭാഗേ** അവക്ഖിത്തചക്ഖു, **വിയോഗേ** ഓമുക്കഉപാഹനോ അവകോകിലം വനം, **പരിഭവേ** അവജാനനം അവമഞ്ഞതി, **ജാനനേ** അവഗച്ഛതി, **സുദ്ധിയം** വോദാനം, **നിച്ഛയേ** അവധാരണം, **ദേസേ** അവകാസോ, **ഥേയ്യേ** അവഹാരോ.

അനുഇതി അനുഗതാ'നുപച്ഛിന്ന പച്ഛത്ഥ ഭുസത്ഥ സാദിസ്സ ഹീനതതിയത്ഥ ലക്ഖണി'ത്ഥമ്ഭൂതക്ഖാന ഭാഗ വിച്ഛാദീസു. **അനുഗതേ** അന്വേതി, **അനുപച്ഛിന്നേ** അനുസയോ, **പച്ഛാസദ്ദത്ഥേ** അനുരഥം, **ഭുസത്ഥേ** അനുരത്തോ, **സാദിസ്സേ** അനുരൂപം. **ഹീനേ** അനുസാരിപുത്തം പഞ്ഞവന്തോ, **തതിയത്ഥേ** നദിമന്വവസിതാ സേനാ, **ലക്ഖണേ** രുക്ഖം അനു വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, **ഇത്ഥമ്ഭൂതക്ഖാനേ** സാധു ദേവദത്തോ മാതരം അനു, **ഭാഗേ** യദേത്ഥ മം അനുസിയാ തം ദീയതു, **വിച്ഛായം** രുക്ഖം രുക്ഖം അനു വിജ്ജോതതേ ചന്ദോ.

പരിഇതി സമന്തതോഭാവ പരിച്ഛേദ വജ്ജനാ'ലിങ്ഗന നിവാസനപൂജാഭോജനാ'വജാനന ദോസക്ഖാന ലക്ഖണാദീസു. **സമന്തതോഭാവേ** പരിവുതോ, **പരിച്ഛേദേ** പരിഞ്ഞേയ്യം, **വജ്ജനേ** പരിഹരതി , **ആലിങ്ഗനേ** പരിസ്സജതി, **നിവാസനേ** വത്ഥം പരിധസ്സതി, **പൂജായം** പാരിചരിയാ, **ഭോജനേ** ഭിക്ഖും പരിവിസതി. **അവജാനനേ** പരിഭവതി, **ദോസക്ഖാനേ** പരിഭാസതി, **ലക്ഖണാദീസു** രുക്ഖം പരി വിജ്ജോതതേ വിജ്ജുഇച്ചാദി.

അധിഇതി
അധികി'സ്സ'രൂപരിഭാവാ'ധിഭവനജ്ഝായനാ'ധിട്ഠാനനിച്ഛയപാപുണനാദീസു. **അധികേ** അധിസീലം, **ഇസ്സരേ** അധിപതി, അധി ബ്രഹ്മദത്തേ പഞ്ചാലാ, **ഉപരിഭാവേ** അധിരോഹതി, പഥവിം അധിസേസ്സതി, **അധിഭവനേ** അധിഭവതി, **അജ്ഝായനേ** ബ്യാകരണമധീതേ, **അധിട്ഠാനേ** ഭൂമികമ്പാദിം അധിട്ഠാതി, **നിച്ഛയേ** അധിമോക്ഖോ, **പാപുണനേ** ഭോഗക്ഖന്ധം അധിഗച്ഛതി.

അഭിഇതി അഭിമുഖഭാവ വിസിട്ഠാ'ധി കു'ദ്ധകമ്മ കുല സാരുപ്പവന്ദന ലക്ഖണി'ത്ഥമ്ഭൂതക്ഖാന വിച്ഛാദീസു. **അഭിമുഖഭാവേ** അഭിമുഖോ അഭിക്കമതി, **വിസിട്ഠേ** അഭിധമ്മോ, **അധികേ** അഭിവസ്സതി, **ഉദ്ധകമ്മേ** അഭിരുഹതി, **കുലേ** അഭിജാതോ, **സാരുപ്പേ** അഭിരൂപോ, **വന്ദനേ** അഭിവാദേതി, **ലക്ഖണാദീസു** പുരിമസമം.

പതിഇതി പതിഗത പടിലോമപതിനിധി പതിദാന നിസേധനിവത്തന സാദിസ്സ പതികരണാ'ദാന പതിബോധ പടിച്ച ലക്ഖണി'ത്ഥമ്ഭൂതക്ഖാന ഭാഗവിച്ഛാദീസു. **പതിഗതേ** പച്ചക്ഖം, **പടിലോമേ** പതിസോതം, **പതിനിധിമ്ഹി** ആചരിയതോ പതി സിസ്സോ, **പതിദാനേ** തേലത്ഥികസ്സ ഘതം പതി ദദാതി, **നിസേധേ** പടിസേധനം, **നിവത്തനേ** പടിക്കമതി, **സാദിസ്സേ** പതിരൂപകം, **പതികരണേ** പതികാരോ, **ആദാനേ** പതിഗ്ഗണ്ഹാതി, **പതിബോധേ** പടിവേധോ, **പടിച്ചേ** പച്ചയോ, **ലക്ഖണാദീസു** പുരിമസമം.

സുഇതി സോഭന സുട്ഠുസമ്മാ സമിദ്ധി സുഖത്ഥാദീസു. **സോഭനേ** സുഗന്ധോ, **സുട്ഠുസമ്മാദത്ഥേസു** സുട്ഠു ഗതോ സുഗതോ, സമ്മാ ഗതോതിപി സുഗതോ, **സമിദ്ധിയം** സുഭിക്ഖം, **സുഖത്ഥേ** സുകരോ.

ആഇതി അഭിമുഖഭാവു’ദ്ധകമ്മ മരിയാദാ’ഭിവിധി പത്തി’ച്ഛാപരിസ്സജന ആദികമ്മഗ്ഗഹണ നിവാസ സമീപ’വ്ഹാനാദീസു. **അഭിമുഖഭാവേ** ആഗച്ഛതി, **ഉദ്ധകമ്മേ** ആരോഹതി, **മരിയാദായം** ആപബ്ബതാ ഖേത്തം, **അഭിവിധിമ്ഹി** ആകുമാരം യസോ കച്ചായനസ്സ, **പത്തിയം** ആപത്തിമാപന്നോ, **ഇച്ഛായം** ആകങ്ഖാ, **പരിസ്സജനേ** ആലിങ്ഗനം, **ആദികമ്മേ** ആരമ്ഭോ, **ഗഹണേ** ആദിയതി ആലമ്ബതി, **നിവാസേ** ആവസഥോ, **സമീപേ** ആസന്നം, **അവ്ഹാനേ** ആമന്തേസി.

അതിഇതി അഭിക്കമനാ’തിക്കന്താ’തിസയ ഭുസത്ഥാദീസു. **അതിക്കമനേ** അതിരോചതി അമ്ഹേഹി, അതീതോ, **അതിക്കന്തേ** അച്ചന്തം, **അതിസയേ** അതികുസലോ, **ഭുസത്ഥേ** അതിക്കോധോ അതിവുദ്ധി.

അപിഇതി സമ്ഭാവനാ’പേക്ഖാ സമുച്ചയ ഗരഹ പഞ്ഹാദീസു. **സമ്ഭാവനായം** അപി ദിബ്ബേസു കാമേസു, മേരുമ്പി വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, **അപേക്ഖായം** അയമ്പി ധമ്മോ അനിയതോ, **സമുച്ചയേ** ഇതിപി അരഹം, അന്തമ്പി അന്തഗുണമ്പി ആദായ, **ഗരഹേ** അപി അമ്ഹാകം പണ്ഡിതക, **പഞ്ഹേ** അപി ഭന്തേ ഭിക്ഖം ലഭിത്ഥ.

അപഇതി അപഗത ഗരഹ വജ്ജന പൂജാ പദുസ്സനാദീസു. **അപഗതേ** അപമാനോ അപേതോ, **ഗരഹേ** അപഗബ്ഭോ, **വജ്ജനേ** അപസാലായ ആയന്തി വാണിജാ, **പൂജായം** വുദ്ധാപചായീ, **പദുസ്സനേ** അപരജ്ഝതി.

ഉപഇതി ഉപഗമന സമീപൂ’പപത്തി സാദിസ്സാ’ധികൂ’പരിഭാവാ’നസന ദോസക്ഖാന സഞ്ഞാ പുബ്ബകമ്മ പൂജാ ഗയ്ഹാകാര ഭുസത്ഥാദീസു. **ഉപഗമനേ** നിസിന്നം വാ ഉപനിസീദേയ്യ, **സമീപേ** ഉപനഗരം, **ഉപപത്തിയം** സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, അഥ വാ **ഉപപത്തി** യുത്തി, യഥാ - ഉപപത്തിതോ ഇക്ഖതീതി ഉപേക്ഖാ, **സാദിസ്സേ** ഉപമാനം ഉപമാ, **അധികേ** ഉപ ഖാരിയം ദോണോ, **ഉപരിഭാവേ** ഉപസമ്പന്നോ, **അനസനേ** ഉപവാസോ, **ദോസക്ഖാനേ** പരം ഉപപദതി, **സഞ്ഞായം** ഉപധാ ഉപസഗ്ഗോ, **പുബ്ബകമ്മേ** ഉപക്കമോ ഉപകാരോ, **പൂജായം** ബുദ്ധുപട്ഠാകോ, മാതുപട്ഠാനം, **ഗയ്ഹാകാരേ** സോചേയ്യപച്ചുപട്ഠാനം, **ഭുസത്ഥേ** ഉപാദാനം, ഉപായാസോ, ഉപനിസ്സയോതി. ഇതി അനേകത്ഥാ ഹി ഉപസഗ്ഗാ.

വുത്തഞ്ച -

“ഉപസഗ്ഗ നിപാതാ ച, പച്ചയാ ച ഇമേ തയോ;
നേകേനേകത്ഥവിസയാ, ഇതി നേരുത്തികാബ്രവു”ന്തി.

തത്ഥ ഉപസഗ്ഗാനം നാമാഖ്യാതവിസേസകത്താ ലിങ്ഗസഞ്ഞായം അനിയമേന സ്യാദിമ്ഹി സമ്പത്തേ തേസം സങ്ഖ്യാകമ്മാദിഭേദാഭാവാ തേഹി പഠമേകവചനമേവ ഭവതി.

“ലോപ”ന്തി വത്തമാനേ

൨൨൨. **സബ്ബാസമാവുസോപസഗ്ഗനിപാതാദീഹി ച.**

ആവുസോസദ്ദതോ, ഉപസഗ്ഗനിപാതേഹി ച സബ്ബാസം പരാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ഹോതി. **ആദി**സദ്ദേന കചി **സുത്തപദാ**ദീഹി ച. ഏത്ഥ ച **ആവുസോ**തിമസ്സ വിസും ഗഹണം സസങ്ഖ്യത്തദീപനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഉപേച്ചത്ഥം സജ്ജന്തീതി, ഉപസഗ്ഗാ ഹി പാദയോ;
ചാദീ പദാദിമജ്ഝന്തേ, നിപാതാ നിപതന്തിതി.

പഹരണം പഹാരോ, ഏവം പരാഭവോ, നിവാസോ, നീഹാരോ, ഉഹാരോ, ദുഹാരോ, സംഹാരോ, വിഹാരോ, അവഹാരോ, അനുഹാരോ, പരിഹാരോ, അധിഹാരോ, അഭിഹാരോ, പതിഹാരോ, സുഹാരോ, ആഹാരോ, അതിഹാരോ, അപിഹാരോ, അപഹാരോ , ഉപഹാരോ. പഹരതി, പരാഭവതി, നിവസതി, നീഹരതി, ഉദ്ധരതി ഇച്ചാദി യോജേതബ്ബം.

ധാത്വത്ഥം ബാധതേ കോചി, കോചി തമനുവത്തതേ;
തമേവഞ്ഞോ വിസേസേതി, ഉപസഗ്ഗഗതീ തിധാ.

ഓപസഗ്ഗികപദം നിട്ഠിതം.

നേപാതികപദ

സമുച്ചയവികപ്പനപടിസേധപൂരണാദിഅത്ഥം അസത്വവാചകം **നേപാതികം** പദം.

തത്ര **ച**ഇതി സമുച്ചയാ'ന്വാചയേ'തരീതരയോഗസമാഹാരാ'വധാരണാദീസു.

വാഇതി വികപ്പനൂ'പമാന സമുച്ചയ വവത്ഥിതവിഭാസാസു.

ന നോ മാ അ അലം ഹലം ഇച്ചേതേ പടിസേധനത്ഥേ.

അലം പരിയത്തി ഭൂസനേസു ച.

പൂരണത്ഥം ദുവിധം അത്ഥപൂരണം പദപൂരണഞ്ച.

തത്ഥ അഥ ഖലു വത വഥ അഥോ അസ്സു യഗ്ഘേ ഹി ചരഹി നം തം വാ ച തുവ വോ പന ഹവേ കീവ ഹ തതോ യഥാ സുദം ഖോ വേ ഹം ഏനം സേയ്യഥിദം ഇച്ചേവമാദീനി പദപൂരണാനി.

തത്ഥ - **അഥ**ഇതി പഞ്ഹാ'നന്തരിയാ'ധികാരാദീസു ച.

ഖലുഇതി പടിസേധാ'വധാരണ പസിദ്ധീസു ച.

വതഇതി ഏകംസ ഖേദാ'നുകമ്പസങ്കപ്പേസു ച.

അഥോഇതി അന്വാദേസേ ച.

ഹിഇതി ഹേതു അവധാരണേസു ച.

തുഇതി വിസേസ ഹേതു നിവത്തനാദീസു ച.

പനഇതി വിസേസേപി.

ഹവേ, വേഇച്ചേതേ ഏകംസത്ഥേപി.

ഹംഇതി വിസാദ സമ്ഭമേസുപി.

സേയ്യഥിദന്തി തം കതമന്തി അത്ഥേപി.

അത്ഥപൂരണം ദുവിധം വിഭത്തിയുത്തം, അവിഭത്തിയുത്തഞ്ച.

അത്ഥി സക്കാ ലബ്ഭാ ഇച്ചേതേ പഠമായം.

ആവുസോ അമ്ഭോ ഹമ്ഭോ രേ അരേ ഹരേ ജേഇച്ചേതേ ആമന്തനേ.

ദിവാ ഭിയ്യോ നമോ ഇച്ചേതേ പഠമായം, ദുതിയായഞ്ച.

സയം സാമം സം സമ്മാ കിന്തി ഇച്ചേതേ തതിയത്ഥേ, **സോതോ ധാപച്ചയന്താ** ച. സുത്തസോ പദസോ അനിച്ചതോ ദുക്ഖതോ ഏകധാ ദ്വിധാ ഇച്ചാദി.

തവേ തുംപച്ചയന്താ ചതുത്ഥിയാ, കാതവേ ദാതവേ കാതും കാരേതും ദാതും ദാപേതും ഇച്ചാദി.

സോ തോപച്ചയന്താ പഞ്ചമിയത്ഥേ, ദീഘസോ ഓരസോ രാജതോ വാ ചോരതോ വാ ഇച്ചാദി.

തോ സത്തമ്യത്ഥേപി, **ത്രഥാദിപച്ചയന്താ** ച. ഏകതോ പുരതോ പച്ഛതോ പസ്സതോ പിട്ഠിതോ പാദതോ സീസതോ അഗ്ഗതോ മൂലതോ യത്ര യത്ഥ യഹിം തത്ര തത്ഥ തഹിം തഹം ഇച്ചാദി.

സമന്താ സാമന്താ പരിതോ അഭിതോ സമന്തതോ ഏകജ്ഝം ഏകമന്തം ഹേട്ഠാ ഉപരി ഉദ്ധം അധോ തിരിയം സമ്മുഖാ പരമ്മുഖാ ആവി രഹോ തിരോ ഉച്ചം നീചം അന്തോ അന്തരാ അജ്ഝത്തം ബഹിദ്ധാ ബാഹിരാ ബാഹിരം ബഹി ഓരം പാരം ആരാ ആരകാ പച്ഛാ പുരേ ഹുരം പേച്ച ഇച്ചേതേ സത്തമിയാ.

സമ്പതി ആയതി അജ്ജ അപരജ്ജു പരജ്ജ സുവേ സ്വേ പരസുവേ ഹിയ്യോ പരേ സജ്ജു സായം പാതോ കാലം കല്ലം ദിവാ നത്തം നിച്ചം സതതം അഭിണ്ഹം അഭിക്ഖണം മുഹും മുഹുത്തം ഭൂതപുബ്ബം പുരാ യദാ തദാ കദാ ഇച്ചാദയോ കാലസത്തമിയാ. ഇതി വിഭത്തിയുത്താനി.

അവിഭത്തിയുത്തേസു ച **അപ്പേവ അപ്പേവനാമ നു** ഇച്ചേതേ സംസയത്ഥേ.

അദ്ധാ അഞ്ഞദത്ഥു തഗ്ഘ ജാതു കാമം സസക്കംഇച്ചേതേ ഏകംസത്ഥേ.

ഏവഇതി അവധാരണേ.

കച്ചിനു'കിന്നുനനുകഥം കിംസു കിംഇച്ചേതേ പുച്ഛനത്ഥേ.

ഏവം ഇതി ഇത്ഥം ഇച്ചേതേ നിദസ്സനേ.

ഇതി ഹേതു വാക്യപരിസമത്തീസു ച.

യാവ താവ യാവതാ താവതാ കിത്താവതാ ഏത്താവതാ കീവ ഇച്ചേതേ പരിച്ഛേദനത്ഥേ.

ഏവം സാഹു ലഹു ഓപായികം പതിരൂപം ആമ സാധു ഇതി സമ്പടിച്ഛനത്ഥേ.

യഥാ തഥാ യഥേവ തഥേവ ഏവം ഏവമേവ ഏവമ്മേവം ഏവമ്പി യഥാപി സേയ്യഥാപി സേയ്യഥാപിനാമ വിയ ഇവ യഥരിവ തഥരിവ യഥാനാമ തഥാനാമ യഥാഹി തഥാഹി യഥാചതഥാച ഇച്ചേതേ പടിഭാഗത്ഥേ.

യഥാഇതി യോഗ്ഗതാ വിച്ഛാ പദത്ഥാനതിവത്തനിദസ്സനേസു ച.

ഏവംഇതി ഉപദേസ പഞ്ഹാദീസു ച.

കിഞ്ചാപിഇതി അനുഗ്ഗഹത്ഥേ.

അഹോഇതി ഗരഹ പസംസന പത്ഥനേസു ച.

നാമഇതി ഗരഹ പസംസന സഞ്ഞാ പഞ്ഹേസു ച.

സാധുഇതി പസംസന യാചനേസു ച.

ഇങ്ഘ ഹന്ദ ഇച്ചേതേ ചോദനത്ഥേ.

സാധു സുട്ഠു ഏവമേതന്തി അനുമോദനേ.

കിരഇതി അനുസ്സവണ അസ്സദ്ധേയ്യേസു.

നൂനഇതി അനുമാനാ'നുസ്സരണ പരിവിതക്കനേസു.

കസ്മാഇതി കാരണപുച്ഛനേ.

യസ്മാ തസ്മാ തഥാഹി തേന ഇച്ചേതേ കാരണച്ഛേദനത്ഥേ.

സഹ സദ്ധിം സമം അമാഇതി സമക്രിയായം.

വിനാ രിതേഇതി വിപ്പയോഗേ.

നാനാ പുഥു ബഹുപ്പകാരേ.

പുഥു വിസും അസങ്ഘാതേ ച.

ദുട്ഠു കു ജിഗുച്ഛായം.

പുന അപ്പഠമേ.

കഥഞ്ചി കിച്ഛത്ഥേ ച.

ധാ ക്ഖത്തും സകിഞ്ച സങ്ഖ്യാവിഭാഗേ.

ഈസകം അപ്പത്ഥേ.

സണികം മന്ദത്ഥേ.

ഖിപ്പം അരം ലഹു ആസും തുണ്ണം അചിരം സീഘത്ഥേ.

ചിരം ചിരസ്സം ദീഘകാലേ.

ചേ യദി സങ്കാവട്ഠാനേ.

ധുവം ഥിരാവധാരണേസു.

ഹാ വിസാദേ.

തുണ്ഹീ അഭാസനേ.

സച്ഛി പച്ചക്ഖേ.

മുസാ മിച്ഛാ അലികം അസച്ചേ.

സുവത്ഥി ആസീസത്ഥേ ഇച്ചാദി.

തുന ത്വാന ത്വാപച്ചയന്താ ഉസ്സുക്കനത്ഥേ ഭവന്തി.

യഥാ - പസ്സിതുന പസ്സിയ പസ്സിത്വാന പസ്സിത്വാ ദിസ്വാ ദിസ്വാനദസ്സേത്വാ ദാതുന ദത്വാന ദത്വാ ഉപാദായ ദാപേത്വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ വിചേയ്യ വിനേയ്യ നിഹച്ച സമേച്ച അപേച്ച ഉപേച്ച ആരബ്ഭ ആഗമ്മ ഇച്ചാദി.

ഏവം നാമാഖ്യാതോപസഗ്ഗവിനിമുത്തം യദബ്യയലക്ഖണം, തം സബ്ബം നിപാതപദന്തി വേദിതബ്ബം.

വുത്തഞ്ച -

“മുത്തം പദത്തയാ യസ്മാ, തസ്മാ നിപതത്യന്തരാ;
നേപാതികന്തി തം വുത്തം, യം അബ്യയ സലക്ഖണ”ന്തി.

നേപാതികപദം നിട്ഠിതം.

പുല്ലിങ്ഗം ഇത്ഥിലിങ്ഗഞ്ച, നപുംസകമഥാപരം;
തിലിങ്ഗഞ്ച അലിങ്ഗഞ്ച, നാമികം പഞ്ചധാ ഠിതം.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിയം നാമകണ്ഡോ ദുതിയോ.

൩. കാരകകണ്ഡ

അഥ വിഭത്തീനമത്ഥഭേദോ വുച്ചന്തേ.

തത്ഥ ഏ്വകമ്പി അത്ഥം കമ്മാദിവസേന, ഏ്വകത്താദിവസേന ച വിഭജന്തീതി **വിഭത്തിയോ,** സ്യാദയോ. താ പന പഠമാദിഭേദേന സത്തവിധാ.

തത്ഥ കസ്മിം അത്ഥേ പഠമാ?

൨൮൩. ലിങ്ഗത്ഥേ പഠമാ.

ലിങ്ഗത്ഥാഭിധാനമത്തേ പഠമാവിഭത്തി ഹോതി.

ലിങ്ഗസ്സ അത്ഥോ **ലിങ്ഗത്ഥോ**. ഏ്വത്ഥ ച ലീനം അങ്ഗന്തി ലിങ്ഗം, അപാകടോ അവയവോ, പുരിസോതിആദീനഞ്ഹി പകതിപ്പച്ചയാദിവിഭാഗകപ്പനായ നിപ്ഫാദിതാനം സദ്ദപ്പതിരൂപകാനം നാമികപദാനം പഠമം ഠപേതബ്ബം പകതിരൂപം അപാകടത്താ, അവയവത്താ ച ലിങ്ഗന്തി വുച്ചതി. അഥ വാ വിസദാവിസദോഭയരഹിതാകാരവോഹാരസങ്ഖാതേന തിവിധലിങ്ഗേന സഹിതത്ഥസ്സ, തബ്ബിനിമുത്തസ്സുപസഗ്ഗാദീനമത്ഥസ്സ ച ലീനസ്സ ഗമനതോ, ലിങ്ഗനതോ വാ ലിങ്ഗന്തി അന്വത്ഥനാമവസേന വാ "ധാതുപ്പച്ചയവിഭത്തിവജ്ജിതമത്ഥവം ലിങ്ഗ"ന്തി വചനതോ പരസമഞ്ഞാവസേന വാ ലിങ്ഗന്തി ഇധ പാടിപദികാപരനാമധേയ്യം **സ്യാ**ദിവിഭത്യന്തപദപകതിരൂപമേവ വുച്ചതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ലിങ്ഗസ്സത്ഥോ നാമ പബന്ധവിസേസാകാരേന പവത്തമാനേ രൂപാദയോ ഉപാദായ പഞ്ഞാപീയമാനോ തദഞ്ഞാനഞ്ഞഭാവേന അനിബ്ബചനീയോ സമൂഹസന്താനാദിഭേദോ ഉപാദാപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതോ ഘടപടാദിവോഹാരത്ഥോ ച പഥവീധാതുഫസ്സാദീനം സഭാവധമ്മാനം കാലദേസാദിഭേദഭിന്നാനം വിജാതിയവിനിവത്തോ സജാതിയസാധാരണോ യഥാസങ്കേതമാരോപസിദ്ധോ തജ്ജാപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതോ കക്ഖളത്തഫുസനാദിസാമഞ്ഞാകാരോ ച.

സോ പന കമ്മാദിസംസട്ഠോ, സുദ്ധോ ചാതി ദുവിധോ. തത്ഥ കമ്മാദീസു ദുതിയാദീനം വിധീയമാനത്താ കമ്മാദിസംസഗ്ഗരഹിതോ ലിങ്ഗസങ്ഖ്യാപരിമാണയുത്തോ, തബ്ബിനിമുത്തുപസഗ്ഗാദിപദത്ഥഭൂതോ ച സുദ്ധോ സദ്ദത്ഥോ ഇധ **ലിങ്ഗത്ഥോ** നാമ.

യോ പന ആഖ്യാതകിതകതദ്ധിതസമാസേഹി വുത്തോ കമ്മാദിസംസട്ഠോ അത്ഥോ, സോപി ദുതിയാദീനം പുന അത്തനാ വത്തബ്ബസ്സ അത്ഥവിസേസസ്സാഭാവേന അവിസയത്താ, ലിങ്ഗത്ഥമത്തസ്സ സമ്ഭവതോ ച പഠമായേവ വിസയോ.

ഹോതി ചേത്ഥ -

> പഠമാവുപസഗ്ഗത്ഥേ, കേസഞ്ചത്ഥേ നിപാതസദ്ദാനം;
> ലിങ്ഗാദികേ ച സുദ്ധേ-ഭിഹിതേ കമ്മാദിഅത്ഥേപി.

സലിങ്ഗേ താവ - ഏസോ പുരിസോ, ഏതേ പുരിസാ, ഏസാ കഞ്ഞാ, ഏതാ കഞ്ഞായോ, ഏതം ചിത്തം, ഏതാനി ചിത്താനി.

സസങ്ഖ്യേ - ഏകോ ദ്വേ.

സപരിമാണേ - ദോണോ ഖാരീ ആള്ഹകം.

ലിങ്ഗാദിവിനിമുത്തേ സത്താമത്തേ - ച വാ ഹ അഹം അത്ഥി സക്കാലബ്ഭാ ഇച്ചാദി.

"ലിങ്ഗത്ഥേ പഠമാ"തി അധികിച്ച "ആലപനേ ചാ"തി ആലപനത്ഥേ ച പഠമാ, അഭിമുഖം കത്വാ ലപനം ആലപനം, ആമന്തനം അവ്ഹാനന്തി അത്ഥോ.

ഏത്ഥ ച ആമന്തനം നാമ പഗേവ ലദ്ധസരൂപസ്സ സദ്ദേന അഭിമുഖീകരണം, കതാഭിമുഖോ പന "ഗച്ഛാ"തിആദിനാ നയേന ക്രിയായ യോജീയതി, തസ്മാ ആമന്തനസമയേ ക്രിയായോഗാഭാവതോ ഇദം കാരകവോഹാരം ന ലഭതി.

വുത്തഞ്ച

"സദ്ദേനാഭിമുഖീകാരോ, വിജ്ജമാനസ്സ വത്ഥുനോ;
ആമന്തനം വിധാതബ്ബേ, നത്ഥി 'രാജാ ഭവേ'തിദ"ന്തി.

ഭോ പുരിസ ഏഹി, ഭോ പുരിസാ വാ, ഭവന്തോ പുരിസാ ഏഥ.

കസ്മിം അത്ഥേ ദുതിയാ?

൨൮൪. കമ്മത്ഥേ ദുതിയാ.

കമ്മത്ഥേ ലിങ്ഗമ്ഹാ ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

അനഭിഹിതേ ഏവായം, "കമ്മനി ദുതിയായം ത്തോ"തി വചനഞ്ചേത്ഥ ഞാപകം.

കിം കമ്മം?

"യേന വാ കയിരതേ തം കരണ"ന്തി ഇതോ "വാ"തി വത്തതേ.

൨൮൫. യം കരോതി തം കമ്മം.

യം വാ കരോതി, യം വാ വികരോതി, യം വാ പാപുണാതി, തം കാരകം കമ്മസഞ്ഞം ഹോതി.

ഇധ ലിങ്ഗകാലവചനമതന്തം. കരീയതീതി **കമ്മം**. തത്ഥ കാരകം, സാധകം ക്രിയാനിപ്ഫത്തിയാ കാരണമുച്ചതേ, തം പന **കാരകം** ഛബ്ബിധം കമ്മം കത്താ കരണം സമ്പദാനമപാദാനമോകാസോ ചാതി. തത്ഥ സഭാവതോ, പരികപ്പതോ വാ കമ്മാദിമ്ഹി സതിയേവ ക്രിയാഭാവതോ കമ്മാദീനം ഛന്നമ്പി കാരകവോഹാരോ സിദ്ധോവ ഹോതി.

തം പന **കമ്മം** തിവിധം നിബ്ബത്തനീയം വികരണീയം പാപണീയഞ്ചാതി. യഥാ - മാതാ പുത്തം വിജായതി, ആഹാരോ സുഖം ജനയതി. ഘടം കരോതി ദേവദത്തോ, കട്ഠമങ്ഗാരം കരോതി, സുവണ്ണം കേയൂരം, കടകം വാ കരോതി, വീഹയോ ലുനാതി. ദേവദത്തോ നിവേസനം പവിസതി, ആദിച്ചം പസ്സതി, ധമ്മം സുണാതി, പണ്ഡിതേ പയിരുപാസതി.

വുത്തഞ്ച

> ''നിബ്ബത്തിവികതിപ്പത്തി-ഭേദേന തിവിധം മതം;
> കത്തു ക്രിയാഭിഗമ്മം തം, സുഖങ്ഗാരം നിവേസന''ന്തി.

ഏത്ഥ ച ഇച്ഛിതാനിച്ഛിതകഥിതാകഥിതാദിഭേദമനപേക്ഖിത്വാ സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന ''യം കരോതി തം കമ്മ''ന്തി വുത്തത്താ, അത്ഥന്തരവികപ്പനവാധികാരതോ ച സബ്ബത്ഥ ഇമിനാവ കമ്മസഞ്ഞാ ഹോതി.

തത്ഥ **അനിച്ഛിതകമ്മം** യഥാ - കണ്ടകം മദ്ദതി, വിസം ഗിലതി, ഗാമം ഗച്ഛന്തോ രുക്ഖമൂലം ഉപഗച്ഛതി.

അകഥിതകമ്മം യഥാ - യഞ്ഞദത്തം കമ്ബലം യാചതേ ബ്രാഹ്മണോ. ഏത്ഥ ഹി ''കമ്ബല''മിതി കഥിതകമ്മം ദ്വികമ്മികായ യാചനക്രിയായ പത്തുമിച്ഛിതതരത്താ. ''യഞ്ഞദത്ത''മിതി അപ്പധാനത്താ അകഥിതകമ്മം. തഥാ സമിദ്ധം ധനം ഭിക്ഖതേ, അജം ഗാമം നയതി, പരാഭവന്തം പുരിസം, മയം പുച്ഛാമ ഗോതമം, ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച ഇച്ചാദി.

അഭിഹിതകമ്മേ പന ന ഹോതി, യഥാ - കടോ കരീയതേ ദേവദത്തേന, സുഗതേന ദേസിതോ ധമ്മോ, യഞ്ഞദത്തോ കമ്ബലം യാചീയതേ ബ്രാഹ്മണേന ഇച്ചാദി.

''ദുതിയാ''തി അധികാരോ.

൨൮൩. ഗതി ബുദ്ധി ഭുജ പഠ ഹര കര സയാദീനം കാരിതേ വാ.

ഗമു സപ്പ ഗതിമ്ഹി, **ബുധ** ബോധനേ, **ബുധ** അവഗമനേ വാ, **ഭുജ** പാലനബ്യവഹരണേസു, **പഠ** ബ്യത്തിയം വാചായം, **ഹര** ഹരണേ, **കര** കരണേ, **സി** സയേ ഇച്ചേവമാദീനം ധാതൂനം പയോഗേ കാരിതേ സതി പയോജ്ജകകത്തുഭൂതേ കമ്മനി ലിങ്ഗമ്ഹാ ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി വാ. നിച്ചസമ്പത്തേ വികപ്പത്ഥോയം, തേന തസ്സ പക്ഖേ തതിയാ ഹോതി.

യോ കോചി പുരിസോ ഗാമം ഗച്ഛതി, തമഞ്ഞോ പയോജയതി. പുരിസോ പുരിസം ഗാമം ഗമയതി, പുരിസേന വാ ഗാമം ഗമയതി. ഏവം സിസ്സം ധമ്മം ബോധേതി ആചരിയോ, മാതാ പുത്തം ഭോജനം ഭോജയതി, സിസ്സം ധമ്മം പാഠേതി ആചരിയോ, പുരിസോ പുരിസം ഭാരം ഹാരേതി, തഥാ പുരിസോ പുരിസം കമ്മം കാരയതി, പുരിസേന വാ കമ്മം കാരാപയതി, പുരിസോ പുരിസം സയാപയതി. ഏവം സബ്ബത്ഥ കാരിതേ കത്തുകമ്മനി ദുതിയാ.

കാരിതേതി കിം? പുരിസോ ഗാമം ഗച്ഛതി.

അഭിഹിതേ ന ഭവതി, പുരിസേന പുരിസോ ഗാമം ഗമീയതേ, സിസ്സോ ധമ്മം ബോധീയതേ ഇച്ചാദി.

൨൯൭. കാലദ്ധാനമച്ചന്തസംയോഗേ.

അച്ചന്തം നിരന്തരം സംയോഗോ**അച്ചന്തസംയോഗോ**. കാലദ്ധാനം ദബ്ബഗുണക്രിയാഹി അച്ചന്തസംയോഗേ തേഹി കാലദ്ധാനവാചീഹി ലിങ്ഗേഹി ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

കാലേ താവ - സത്താഹം ഗവപാനം, മാസം മംസോദനം, സരദം രമണീയാ നദീ, സബ്ബകാലം രമണീയം നന്ദനം, മാസം സജ്ഝായതി, തയോ മാസേ അഭിധമ്മം ദേസേസി.

അദ്ധാനേ - യോജനം വനരാജി, യോജനം ദീഘോ പബ്ബതോ, കോസം സജ്ഝായതി.

അച്ചന്തസംയോഗേതി കിം? മാസേ മാസേ ഭുഞ്ജതി, യോജനേ യോജനേ വിഹാരം പതിട്ഠാപേസി.

൨൯൮. കമ്മപ്പവചനീയയുത്തേ.

കമ്മപ്പവചനീയേഹി നിപാതോപസഗ്ഗേഹി യുത്തേ യോഗേ സതി ലിങ്ഗമ്ഹാ ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

കമ്മം പവചനീയം യേസം തേ **കമ്മപ്പവചനീയാ,** പരസമഞ്ഞാവസേന വാ അന്വാദയോ കമ്മപ്പവചനീയാ.

തത്ഥ **അനു**സദ്ദസ്സ ലക്ഖണേ, സഹത്ഥേ, ഹീനേ ച കമ്മപ്പവചനീയസഞ്ഞാ വുത്താ. യഥാ - പബ്ബജിതമനു പബ്ബജിംസു, നദിമന്വവസിതാ ബാരാണസീ, നദിയാ സഹ അവബദ്ധാതി അത്ഥോ, അനു സാരിപുത്തം പഞ്ഞവാ.

ലക്ഖണാദീസു "ലക്ഖണി'ത്ഥമ്ഭൂതക്ഖാനഭാഗ വിച്ഛാസു പതി പരി അനവോ"തി പതി പരി അനൂനം കമ്മപ്പവചനീയസഞ്ഞാ വുത്താ.

ലക്ഖണേ സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യും, രുക്ഖം പതി വിജ്ജോതതേ ചന്ദോ, രുക്ഖം പരി, രുക്ഖം അനു.

ഇത്ഥമ്ഭൂതക്ഖാനേ സാധു ദേവദത്തോ മാതരം പതി, മാതരം പരി, മാതരം അനു.

ഭാഗേ യദേത്ഥ മം പതി സിയാ, മം പരി, മം അനു, തം ദീയതു.

വിച്ഛായോഗേ അത്ഥമത്ഥം പതി സദ്ദോ നിവിസതി, രുക്ഖം രുക്ഖം പതി വിജ്ജോതതേ ചന്ദോ, രുക്ഖം രുക്ഖം പരി, രുക്ഖം രുക്ഖം അനു.

"അഭിരഭാഗേ"തി അഭിസ്സ ഭാഗവജ്ജിതേസു ലക്ഖണാദീസു കമ്മപ്പവചനീയസഞ്ഞാ വുത്താ. തം ഖോ പന ഭവന്തം ഗോതമം ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ, സാധു ദേവദത്തോ മാതരം അഭി.

നിപാതേ ധി ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹന്താര മിച്ചേവമാദി.

൨൮൯. ക്വചി ദുതിയാ ഛട്ഠീനമത്ഥേ.

ഛട്ഠീനം അത്ഥേ ക്വചി ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി. അന്തരാഅഭിതോ പരിതോ പതി പടിഭാതിയോഗേ അയം. അന്തരാ ച രാജഗഹം അന്തരാ ച നാളന്ദം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ, രാജഗഹസ്സ ച നാളന്ദായ ച മജ്ഝേതി അത്ഥോ. അഭിതോ ഗാമം വസതി, പരിതോ ഗാമം വസതി, നദിം നേരഞ്ജരം പതി, നേരഞ്ജരായ നദിയാ സമീപേതി അത്ഥോ. പടിഭന്തു തം ചുന്ദ ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഉപമാ മം പടിഭാതി, ഉപമാ മയ്ഹം ഉപട്ഠഹതീതി അത്ഥോ.

"ക്വചി ദുതിയാ, അത്ഥേ"തി ച വത്തതേ.

൨൯൦. തതിയാസത്തമീനഞ്ച.

തതിയാസത്തമീനമത്ഥേ ച ക്വചി ലിങ്ഗമ്ഹാ ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

തതിയത്ഥേ സചേ മം നാലപിസ്സതി, ത്വഞ്ച മം നാഭിഭാസസി, വിനാ സദ്ധമ്മം കുതോ സുഖം, ഉപായമന്തരേന ന അത്ഥസിദ്ധി.

സത്തമിയത്ഥേ - കാലേ, ഉപാന്വജ്ഝാവസസ്സ പയോഗേ, അധിസിട്ഠാവസാനം പയോഗേ, തപ്പാനചാരേ ച ദുതിയാ.

കാലേ താവ - പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ, ഏകം സമയം ഭഗവാ. ഇമം രത്തിം ചത്താരോ മഹാരാജാനോ.

ഉപാദിപുബ്ബസ്സ വസധാതുസ്സ പയോഗേ - ഗാമം ഉപവസതി, ഗാമം അനുവസതി, വിഹാരം അധിവസതി, ഗാമം ആവസതി, അഗാരം അജ്ഝാവസതി. തഥാ പഥവിം അധിസേസ്സതി, ഗാമം അധിതിട്ഠതി, ഗാമം അജ്ഝാവസതി.

തപ്പാനചാരേസു - നദിം പിവതി, ഗാമം ചരതി ഇച്ചാദി.

കസ്മിം അത്ഥേ തതിയാ?

൨൯൧. കരണേ തതിയാ.

കരണകാരകേ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

കിം കരണം?

൨൯൨. യേന വാ കയിരതേ തം കരണം.

യേന വാ കത്താ ഉപകരണഭൂതേന വത്ഥുനാ ക്രിയം അബ്യവധാനേന കരോതി, യേന വാ വികരോതി, യേന വാ പാപുണാതി, തം കാരകം കരണസഞ്ഞം ഹോതി.

കരീയതേ അനേനാതി **കരണം,** എത്ഥ ച സതിപി സബ്ബകാരകാനം ക്രിയാസാധകത്തേ "യേന വാ കയിരതേ"തി വിസേസേത്വാ വചനം കത്തൂപകരണഭൂതേസു കാരകേസു സാധകതമസ്സേവ ഗഹണത്ഥം.

വുത്തഞ്ച

"യസ്സ സബ്ബവിസേസേന, ക്രിയാസംസിദ്ധിഹേതുതാ;
സമ്ഭാവീയതി തം വുത്തം, കരണം നാമ കാരക"ന്തി.

തം പന ദുവിധം അജ്ഝത്തിക ബാഹിരവസേന.

യഥാ - ഹത്ഥേന കമ്മം കരോതി, ചക്ഖുനാ രൂപം പസ്സതി, മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ. ദത്തേന വീഹയോ ലുനാതി, അഗ്ഗിനാ കുടിം ഝാപേതി.

"തതിയാ"തി അധികാരോ.

൨൯൭. കത്തരി ച.

കത്തരി ച കാരകേ ലിങ്ഗമ്ഹാ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി. ചഗ്ഗഹണേന ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ, ക്രിയാപവഗ്ഗേ, പുബ്ബസദിസസമൂനത്ഥ കലഹ നിപുണ മിസ്സക സഖിലത്ഥാദിയോഗേ, കാലദ്ധാനേസു, പച്ചത്തകമ്മത്ഥപഞ്ചമിയത്ഥാദീസു ച തതിയാ.

കോ ച കത്താ?

൨൯൮. യോ കരോതി സ കത്താ.

യോ ക്രിയം അത്തപ്പധാനോ ഹുത്വാ കരോതി, സോ കത്തുസഞ്ഞോ ഹോതി.

സോ തിവിധോ സുദ്ധകത്താ ഹേതുകത്താ കമ്മകത്താതി. തത്ഥ യോ സയമേവ ക്രിയം കരോതി, സോ **സുദ്ധകത്താ**. യോ അഞ്ഞം കാതും സമത്ഥം അകരോന്തം കമ്മം നിയോജേതി, സോ **ഹേതുകത്താ,** യഥാ - ഗന്തും സമത്ഥോ ദേവദത്തോ, തമഞ്ഞോ പയോജേതി "ഗമയതി ദേവദത്ത"ന്തി.

യം പന തത്ഥ തത്ഥ ഗച്ഛതി ദേവദത്തോ, തമഞ്ഞോ പയോജയതി "ഗമയതി ദേവദത്ത"ന്തി ഹേതവത്ഥനിദസ്സനം, തമ്പി സാമത്ഥിയദസ്സനവസേന വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ യദി സയമേവ ഗച്ഛതി, കിം തത്ഥ പയോജകബ്യാപാരേന അകരോന്തം ബലേന കാരയതി, പാസാണം ഉട്ഠാപയതീതിആദികഞ്ച ന സിജ്ഝേയ്യ.

എത്ഥ പന

"കത്താ"തി വത്തതേ.

൨൯൯. യോ കാരേതി സ ഹേതു.

യോ കത്താരം കാരേതി, സോ ഹേതുസഞ്ഞോ ഹോതി, കത്താ ചാതി ഹേതുകത്തുസഞ്ഞാ.

യോ പന പരസ്സ ക്രിയം പടിച്ച കമ്മഭൂതോപി സുകരത്താ സയമേവ സിജ്ഝന്തോ വിയ ഹോതി, സോ **കമ്മകത്താ** നാമ, യഥാ - സയം കരീയതേ കടോ, സയമേവ പച്ചതേ ഓദനോതി.

വുത്തഞ്ച

"അത്തപ്പധാനോ കിരിയം, യോ നിബ്ബത്തേതി കാരകോ;
അപ്പയുത്തോ പയുത്തോ വാ, സ കത്താതി പവുച്ചതി.

ഹേതുകത്താതി കഥിതോ,
കത്തുനോ യോ പയോജകോ;
കമ്മകത്താതി സുകരോ,
കമ്മഭൂതോ കഥീയതേ"തി.

നനു ച "സംയോഗോ ജായതേ"തിആദീസു കഥം പുരേ അസതോ ജനനക്രിയായ കത്തുഭാവോസിയാതി? വുച്ചതേ - ലോകസങ്കേതസിദ്ധോ ഹി സദ്ദപ്പയോഗോ, അവിജ്ജമാനമ്പി ഹി ലോകോ സദ്ദാഭിധേയ്യതായ വിജ്ജമാനം വിയ ഗഹേത്വാ വോഹരതി , വികപ്പബുദ്ധിഗഹിതാകാരോയേവ ഹി സദ്ദേനാഭിധീയതേ, ന തു വത്ഥുസഭാവോ, അഞ്ഞഥാ സുതമയഞാണേനപി പച്ചക്ഖേന വിയ വത്ഥുസഭാവസച്ഛികരണപ്പസങ്ഗോ ച മുസാവാദ കുദിട്ഠിവാദാദീനമഭാവപ്പസങ്ഗോ ച സിയാ, തസ്മാ ബുദ്ധിപരികപ്പിതപഞ്ഞത്തിവസേനപി സദ്ദപ്പവത്തി ഹോതീതി അസതോ സംയോഗാദിസ്സപി ഹോതേവ ജനനക്രിയായ കത്തുകാരകതാതി.

യഥാഹ

"വോഹാരവിസയോ സദ്ദോ, നേകന്തപരമത്ഥികോ;
ബുദ്ധിസങ്കപ്പിതോ അത്ഥോ, തസ്സത്ഥോതി പവുച്ചതി.

ബുദ്ധിയാ ഗഹിതത്താ ഹി, സംയോഗോ ജായതേ ഇതി;
സംയോഗോ വിജ്ജമാനോവ, കത്താ ഭവതി ജാതിയാ"തി.

തത്ര **തതിയാ** ജിനേന ദേസിതോ ധമ്മോ, ബുദ്ധേന ജിതോ മാരോ, അഹിനാ ദട്ഠോ നരോ, ബുദ്ധേന ബോധിതോ ലോകോ, സദ്ധേഹി കാരിതോ വിഹാരോ.

അഭിഹിതേ ന ഭവതി. കടം കരോതി ദേവദത്തോ, കാരേതി വാ.

ഇത്ഥമ്ഭൂതസ്സ ലക്ഖണേ - സാ ഭിന്നേന സീസേന പഗ്ഘരന്തേന ലോഹിതേന പടിവിസ്സകാനം ഉജ്ഝാപേസി, ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേന അഞ്ഞം നവം പത്തം ചേതാപേയ്യ, തിദണ്ഡകേന പരിബ്ബാജകമദ്ദക്ഖി.

അപവഗ്ഗേ - ഏകാഹേനേവ ബാരാണസിം പായാസി, നവഹി മാസേഹി വിഹാരം നിട്ഠാപേസി, യോജനേന അധീതം ബ്യാകരണം, **ക്രിയാപവഗ്ഗോ**തി ക്രിയായ ആസും പരിനിട്ഠാപനം.

പുബ്ബാദിയോഗേ - മാസേന പുബ്ബോ, പിതരാ സദിസോ, മാതരാ സമോ, കഹാപണേന ഊനോ, ധനേന വികലോ, അസിനാ കലഹോ, ആചാരേന നിപുണോ, വാചായ നിപുണോ, ഗുളേന മിസ്സകം, തിലേന മിസ്സകം, വാചായ സഖിലോ, മണിനാ അത്ഥോ, ധനേന അത്ഥോ, പിതരാ തുല്യോ.

കാലദ്ധാനേസു - മാസേന ഭുഞ്ജതി, യോജനേന ഗച്ഛതി.

പച്ചത്തേ - അത്തനാവ അത്താനം സമ്മന്നതി.

കമ്മത്ഥേ - തിലേഹി ഖേത്തേ വപതി.

പഞ്ചമിയത്ഥേ - സുമുത്താ മയം തേന മഹാസമണേന.

൨൯൬. സഹാദിയോഗേ ച.

സഹ സദ്ധിം സമം നാനാ വിനാ അലം കിമിച്ചേവമാദീഹി യോഗേ ലിങ്ഗമ്ഹാ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി, **ച**സദ്ദേന സഹത്ഥേപി.

തത്ഥ **സഹ**സദ്ദേന യോഗോ ക്രിയാ ഗുണ ദബ്ബ സമവായേ സമ്ഭവതി. യഥാ - വിതക്കേന സഹ വത്തതി, പുത്തേന സഹ ഥൂലോ, അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികേഹി സഹ ആചരിയുപജ്ഝായാനം ലാഭോ, നിസീദി ഭഗവാ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന, സഹസ്സേന സമം മിതാ, സബ്ബേഹി മേ പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ, സങ്ഘോ വിനാപി ഗഗ്ഗേന ഉപോസഥം കരേയ്യ, അലം തേ ഇധ വാസേന, കിം മേ ഏകേന തിണ്ണേന, പുരിസേന ഥാമദസ്സിനാ, കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, കിം തേ അജിനസാടിയാ.

സഹത്ഥേ - ദേവദത്തോ രാജഗഹം പാവിസി കോകാലികേന പച്ഛാസമണേന, ദുക്ഖോ ബാലേഹി സംവാസോ.

൨൯൭. ഹേത്വത്ഥേ ച.

യോഗഗ്ഗഹണമിഹാനുവത്തതേ, ഹേത്വത്ഥേ, ഹേത്വത്ഥപ്പയോഗേ ച ലിങ്ഗമ്ഹാ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

കിസ്മിഞ്ചി ഫലേ ദിട്ഠസാമത്ഥിയം കാരണം ഹേതു, സോയേവ അത്ഥോ, തസ്മിം ഹേത്വത്ഥേ, അന്നേന വസതി, ധമ്മേന വസതി, വിജ്ജായ വസതി.

> ന ജച്ചാവസലോ ഹോതി,
> ന ജച്ചാ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ;
> കമ്മുനാ വസലോ ഹോതി,
> കമ്മുനാ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ.

ദാനേന ഭോഗവാ, ആചാരേന കുലീ.

> കേന പാണി കാമദദോ, കേന പാണി മധുസ്സവോ;
> കേന തേ ബ്രഹ്മചരിയേന, പുഞ്ഞം പാണിമ്ഹി ഇജ്ഝതി.

ഹേത്വത്ഥപ്പയോഗേ - കേന നിമിത്തേന, കേന പയോജനേന, കേനട്ഠേന, കേന ഹേതുനാ വസതി.

൨൯൮. സത്തമ്യത്ഥേ ച.

സത്തമ്യത്ഥേ ച ലിങ്ഗമ്ഹാ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി.

കാലദ്ധാനദിസാദേസാദീസു ചായം. തേന സമയേന, തേന കാലേന, കാലേന ധമ്മസ്സവണം, സോ വോ മമച്ചയേന സത്ഥാ, മാസേന ഭുഞ്ജതി, യോജനേന ധാവതി. പുരത്ഥിമേന ധതരട്ഠോ, ദക്ഖിണേന വിരൂള്ഹകോ, പച്ഛിമേന വിരൂപക്ഖോ, ഉത്തരേന കസിവന്തോ ജനോഘമപരേന ച, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി ഇച്ചാദി.

൨൯൯. യേനങ്ഗവികാരോ.

യേന ബ്യാധിമതാ അങ്ഗേന അങ്ഗിനോ വികാരോ ലക്ഖീയതേ, തത്ഥ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി. ഏത്ഥ ച അങ്ഗമസ്സ അത്ഥീതി **അങ്ഗം,** സരീരം. അക്ഖിനാ കാണോ, ഹത്ഥേന കുണീ, പാദേന ഖഞ്ജോ, പിട്ഠിയാ ഖുജ്ജോ.

൩൦൦. വിസേസനേ ച.

വിസേസീയതി വിസേസിതബ്ബം അനേനാതി **വിസേസനം,** ഗോത്താദി. തസ്മിം ഗോത്തനാമജാതിസിപ്പവയോഗുണസങ്ഖാതേ വിസേസനത്ഥേ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി, **ചസദ്ദേന പകതി**ആദീഹി ച. ഗോത്തേന ഗോതമോ നാഥോ.

സാരിപുത്തോതി നാമേന, വിസ്സുതോ പഞ്ഞവാ ച സോ;
ജാതിയാ ഖത്തിയോ ബുദ്ധോ, ലോകേ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ.

തദഹു പബ്ബജിതോ സന്തോ, ജാതിയാ സത്തവസ്സികോ;
സോപി മം അനുസാസേയ്യ, സമ്പടിച്ഛാമി മത്ഥകേ.

സിപ്പേന നളകാരോ സോ, ഏകൂനതിംസോ വയസാ, വിജ്ജായ സാധു, പഞ്ഞായ സാധു, തപസാ ഉത്തമോ, സുവണ്ണേന അഭിരൂപോ.

പകതിആദീസു - പകതിയാ അഭിരൂപോ, യേഭുയ്യേന മത്തികാ, സമേന ധാവതി, വിസമേന ധാവതി, ദ്വിദോണേന ധഞ്ഞം കിണാതി, സഹസ്സേന അസ്സകേ കിണാതി ഇച്ചാദി.

കസ്മിം അത്ഥേ ചതുത്ഥീ?

൩൦൧. സമ്പദാനേ ചതുത്ഥീ.

സമ്പദാനകാരകേ ലിങ്ഗമ്ഹാ ചതുത്ഥീവിഭത്തി ഹോതി.

കിഞ്ച സമ്പദാനം?

൩൦൨. യസ്സ ദാതുകാമോ രോചതേ ധാരയതേ വാ തം സമ്പദാനം.

യസ്സ വാ ദാതുകാമോ, യസ്സ വാ രോചതേ, യസ്സ വാ ധാരയതേ, തം കാരകം സമ്പദാനസഞ്ഞം ഹോതി. സമ്മാ പദീയതേ അസ്സാതി **സമ്പദാനം,** പടിഗ്ഗാഹകോ.

തം പന തിവിധം ദിയ്യമാനസ്സാനിവാരണജ്ഝേസനാനുമതിവസേന. യഥാ - ബുദ്ധസ്സ പുപ്ഫം യജതി, ബോധിരുക്ഖസ്സ ജലം ദദാതി. **അജ്ഝേസനേ** - യാചകാനം ധനം ദദാതി. **അനുമതിയം** - ഭിക്ഖൂനം ദാനം ദേതി.

യഥാഹ

"അനിരാകരണാരാധ-നാബ്ഭനുഞ്ഞവസേന ഹി;
സമ്പദാനം തിധാ വുത്തം, രുക്ഖ യാചക ഭിക്ഖവോ"തി.

ദാതുകാമോതി കിം? രഞ്ഞോ ദണ്ഡം ദദാതി.

രോചനാദീസു പന - സമണസ്സ രോചതേ സച്ചം, മായസ്മന്താനമ്പി സങ്ഘഭേദോ രുച്ചിത്ഥ, യസ്സായസ്മതോ ഖമതി, ദേവദത്തസ്സ സുവണ്ണച്ഛത്തം ധാരയതേ യഞ്ഞദത്തോ.

"സമ്പദാനം, വാ"തി ച വത്തതേ.

൩൦൩. സിലാഘ ഹനു ഠാ സപ ധാര പിഹ കുധ ദുഹി സ്സാസൂയ രാധിക്ഖ പച്ചാസുണ അനുപതിഗിണപുബ്ബകത്താരോചനത്ഥതദത്ഥ തുമത്ഥാലമത്ഥ മഞ്ഞാനാദരപ്പാണിനി ഗത്യത്ഥകമ്മനി ആസിസത്ഥ സമ്മുതി ഭിയ്യസത്തമ്യത്ഥേസു ച.

ചതുപ്പദമിദം . **സിലാഘ** കത്ഥനേ, **ഹനു** അപനയനേ, ഠാ ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, **സപ** അക്കോസേ, **ധര** ധാരണേ, **പിഹ** ഇച്ഛായം ഇച്ചേതേസം ധാതൂനം പയോഗേ, **കുധ** കോപേ, **ദുഹ** ജിഘംസായം, **ഇസ്സ** ഇസ്സായം, **ഉസൂയ** ദോസാവികരണേ ഇച്ചേതേസം തദത്ഥവാചീനഞ്ച ധാതൂനം പയോഗേ ച **രാധ** ഹിംസാസംരാധേസു, **ഇക്ഖ** ദസ്സനങ്കേസൂതി ഇമേസം പയോഗേ ച **പതി ആ**പുബ്ബസ്സ **സു** സവണേതി ഇമസ്സ ച **അനുപതി**പുബ്ബസ്സ **ഗേ**സദ്ദേതി ഇമസ്സ ച പുബ്ബകത്താ ച ആരോചനത്ഥപ്പയോഗേ, തദത്ഥേ, തുമത്ഥേ, അലമത്ഥപ്പയോഗേ ച മഞ്ഞതിപ്പയോഗേ അനാദരേ അപ്പാണിനി ച ഗത്യത്ഥാനം കമ്മനി ച ആസിസത്ഥപ്പയോഗേ ച സമ്മുതി ഭിയ്യപ്പയോഗേസു ച സത്തമ്യത്ഥേ ചാതി തം കമ്മാദികാരകം സമ്പദാനസഞ്ഞം ഹോതി, ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന പഹിണതികപ്പതി പഹോതി ഉപമാഞ്ജലികരണ ഫാസു അത്ഥസേയ്യപ്പഭുതിയോഗേ ച പുരേ വിയ ചതുത്ഥീ.

സിലാഘാദിപ്പയോഗേ താവ - ബുദ്ധസ്സ സിലാഘതേ. ഉപജ്ഝായസ്സ സിലാഘതേ, ഥോമേതീതി അത്ഥോ.

ഹനുതേ മയ്ഹമേവ, ഹനുതേ തുയ്ഹമേവ, അപലപതീതി അത്ഥോ.

ഉപതിട്ഠേയ്യ സക്യപുത്താനം വഡ്ഢകീ, ഏത്ഥ ച ഉപട്ഠാനം നാമ ഉപഗമനം. ഭിക്ഖുസ്സ ഭുഞ്ജമാനസ്സ പാനീയേന വാ വിധൂപനേന വാ ഉപതിട്ഠേയ്യ.

തുയ്ഹം സപതേ, മയ്ഹം സപതേ, ഏത്ഥ ച **സപനം** നാമ സച്ചകരണം.

ധാരയതിപ്പയോഗേ ധനികോയേവ സമ്പദാനം, സുവണ്ണം തേ ധാരയതേ, ഇണം ധാരയതീതി അത്ഥോ. തസ്സ രഞ്ഞോ മയം നാഗം ധാരയാമ.

പിഹപ്പയോഗേ ഇച്ഛിതോയേവ, ദേവാപി തസ്സ പിഹയന്തി താദിനോ, ദേവാപി തേസം പിഹയന്തി, സമ്ബുദ്ധാനം സതീമതം, പത്ഥേന്തീതി അത്ഥോ.

കോധാദിഅത്ഥാനം പയോഗേ യം പതി കോപോ, തസ്സ കുജ്ഝ മഹാവീര, യദിഹം തസ്സ കുപ്പേയ്യം.

ദുഹയതി ദിസാനം മേഘോ, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

തിത്ഥിയാ ഇസ്സന്തി സമണാനം.

ദുജ്ജനാ ഗുണവന്താനം ഉസൂയന്തി, കാ ഉസൂയാ വിജാനതം.

രാധിക്ഖപ്പയോഗേ യസ്സ വിപുച്ഛനം കമ്മവിഖ്യാപനത്ഥം, **വാ**ധികാരതോ ദുതിയാ ച. ആരാധോ മേ രഞ്ഞോ, രഞ്ഞോ അപരജ്ഝതി, രാജാനം വാ അപരജ്ഝതി, ക്യാഹം അയ്യാനം അപരജ്ഝാമി, ക്യാഹം അയ്യേ അപരജ്ഝാമി വാ.

ആയസ്മതോ ഉപാലിത്ഥേരസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ ഉപതിസ്സോ, ആയസ്മന്തം വാ.

പച്ചാസുണ അനുപതിഗിണാനം പുബ്ബകത്താ ച സുണോതിസ്സ ധാതുസ്സ പച്ചായോഗേ, ഗിണസ്സ ച അനുപതിയോഗേ പുബ്ബസ്സ കമ്മുനോ യോ കത്താ, സോ സമ്പദാനസഞ്ഞോ ഹോതി. യഥാ - ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച, ഏത്ഥ "ഭിക്ഖൂ"തി അകഥിതകമ്മം, "ഏത"ന്തി കഥിതകമ്മം, പുബ്ബസ്സ വചനകമ്മസ്സ കത്താ ഭഗവാ. ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും, ആസുണന്തി ബുദ്ധസ്സ ഭിക്ഖൂ, തഥാ ഭിക്ഖു ജനം ധമ്മം സാവേതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ജനോ അനുഗിണാതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ജനോ പതിഗിണാതി, സാധുകാരദാനാദിനാ തം ഉസ്സാഹയതീതി അത്ഥോ.

> യോ വദേതി സ കത്താതി, വുത്തം കമ്മന്തി വുച്ചതി;
> യോ പടിഗ്ഗാഹകോ തസ്സ, സമ്പദാനം വിജാനിയാതി.

ആരോചനത്ഥപ്പയോഗേ യസ്സ ആരോചേതി, തം സമ്പദാനം. ആരോചയാമി വോ ഭിക്ഖവേ, പടിവേദയാമി വോ ഭിക്ഖവേ, ആമന്തയാമി തേ മഹാരാജ, ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമാതി വാ. ഏത്ഥ ച **ആരോചന**സദ്ദസ്സ കഥനപ്പകാരത്ഥത്താ ദേസനത്ഥാദിപ്പയോഗേപി ചതുത്ഥീ. ധമ്മം വോ ദേസേസ്സാമി, ദേസേതു ഭന്തേ ഭഗവാ ധമ്മം ഭിക്ഖൂനം, യഥാ നോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ, നിരുത്തിം തേ പവക്ഖാമി ഇച്ചാദി.

തദത്ഥേ സമ്പദാനസഞ്ഞാ, ചതുത്ഥീ ച.

"അതോ, വാ"തി ച വത്തതേ.

൩൦. ആയ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ തു.

അകാരന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ പരസ്സ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസോ ഹോതി വാ, സരലോപാദി.

ബുദ്ധസ്സത്ഥായ ധമ്മസ്സത്ഥായ സങ്ഘസ്സത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജാമി, പിണ്ഡപാതം പടിസേവാമി നേവ ദവായ ന മദായ ന മണ്ഡനായ ന വിഭൂസനായ, ഊനസ്സ പാരിപൂരിയാ, അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ സംവത്തതി.

തുമത്ഥേ - ലോകാനുകമ്പായ, ലോകമനുകമ്പിതുന്തി അത്ഥോ. തഥാ ഫാസുവിഹാരായ.

അലംസദ്ദസ്സ അത്ഥാ അരഹപടിക്ഖേപാ. **അരഹത്ഥേ** - അലം മേ രജ്ജം, അലം ഭിക്ഖു പത്തസ്സ, അക്ഖധുത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ നാലം ദാരഭരണായ, അലം മല്ലോ മല്ലസ്സ, അരഹതി മല്ലോ മല്ലസ്സ.

പടിക്ഖേപേ - അലം തേ ഇധ വാസേന, അലം മേ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേന, കിം മേ ഏകേന തിണ്ണേന, കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, കിം തേത്ഥ ചതുമട്ഠസ്സ.

മഞ്ഞതിപ്പയോഗേ അനാദരേ അപ്പാണിനി കമ്മനിയേവ - കട്ഠസ്സ തുവം മഞ്ഞേ, കളിങ്ഗരസ്സ തുവം മഞ്ഞേ, ജീവിതം തിണായപി ന മഞ്ഞമാനോ.

അനാദരേതി കിം? സുവണ്ണം തം മഞ്ഞേ. **അപ്പാണിനീ**തി കിം? ഗദ്രഭം തുവം മഞ്ഞേ.

ഗത്യത്ഥകമ്മനി വാധികാരതോ ദുതിയാ ച. അപ്പോ സഗ്ഗായ ഗച്ഛതി, അപ്പോ സഗ്ഗം ഗച്ഛതി, നിബ്ബാനായ വജന്തിയാ, മൂലായ പടികസ്സേയ്യ, മൂലം പടികസ്സേയ്യ.

ആസീസനത്ഥേ ആയുഭദ്ദകുസലാദിയോഗേയേവ, ആയസ്മതോ ദീഘായു ഹോതു, "തോതിതാ സസ്മിംനാസൂ"തി **ന്തുസ്സ** സവിഭത്തിസ്സ **തോ** ആദേസോ. ഭദ്ദം ഭവതോ ഹോതു, കുസലം ഭവതോ ഹോതു, അനാമയം ഭവതോ ഹോതു, സുഖം ഭവതോ ഹോതു, അത്ഥം ഭവതോ ഹോതു, ഹിതം ഭവതോ ഹോതു, സ്വാഗതം ഭവതോ ഹോതു, സോത്ഥി ഹോതു സബ്ബസത്താനം.

സമ്മുതിപ്പയോഗേ - സാധു സമ്മുതി മേ തസ്സ ഭഗവതോ ദസ്സനായ.

ഭിയ്യപ്പയോഗേ ഭിയ്യോസോ മത്തായ.

സത്തമിയത്ഥേ ആവികരണ പാതുഭവനാദിയോഗേ - തുയ്ഹഞ്ചസ്സ ആവികരോമി, തസ്സ മേ സക്കോ പാതുരഹോസി.

ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന പഹിണാദിക്രിയായോഗേ, ഫാസുആദിനാമപയോഗേ ച - തസ്സ പഹിണേയ്യ, ഭിക്ഖൂനം ദൂതം പാഹേസി, കപ്പതി സമണാനം ആയോഗോ, ഏകസ്സ ദിന്നം ദ്വിന്നം തിണ്ണം പഹോതി, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമി. തഥാ തസ്സ ഫാസു ഹോതി, ലോകസ്സത്ഥോ, മണിനാ മേ അത്ഥോ, സേയ്യോ മേ അത്ഥോ ഇച്ചാദി.

“ചതുത്ഥീ”തി വത്തതേ.

൩൦൫. നമോയോഗാദീസ്വപി ച.

നമോസദ്ദയോഗേ, സോത്ഥിസ്വാഗതാദീഹി ച യോഗേ ലിങ്ഗമ്ഹാ ചതുത്ഥീവിഭത്തി ഹോതി. നമോ തേ ബുദ്ധ വീരത്ഥു, നമോ കരോഹി നാഗസ്സ, നമത്ഥു ബുദ്ധാനം, നമത്ഥു ബോധിയാ, സോത്ഥി പജാനം, സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം.

“കാലേ, ഭവിസ്സതീ”തി ച വത്തതേ.

൩൦൬. ഭാവവാചിമ്ഹി ചതുത്ഥീ.

ഭാവവാചിമ്ഹി ചതുത്ഥീവിഭത്തി ഹോതി ഭവിസ്സതികാലേ. ഭവനം **ഭാവോ**. പച്ചിസ്സതേ, പചനം വാ പാകോ, പാകായ വജതി, പചിതും ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. ഏവം ഭോഗായ വജതി ഇച്ചാദി.

കസ്മിം അത്ഥേ പഞ്ചമീ?

൩൦൭. അപാദാനേ പഞ്ചമീ.

കിമപാദാനം?

൩൦൮. യസ്മാദപേതി ഭയമാദത്തേ വാ തദപാദാനം.

യസ്മാ വാ അവധിതോ അപേതി, യസ്മാ വാ ഭയഹേതുതോ ഭയം ഭവതി, യസ്മാ വാ അക്ഖാതാരാ വിജ്ജം ആദദാതി, തം കാരകം അപാദാനസഞ്ഞം ഹോതി. അപനേത്വാ ഇതോ ആദദാതീതി **അപാദാനം**.

തം പന തിവിധം വിസയഭേദേന നിദ്ദിട്ഠവിസയം, ഉപാത്തവിസയം, അനുമേയ്യവിസയഞ്ചാതി.

അപാദാനസഞ്ഞാവിസയസ്സ ക്രിയാവിസേസസ്സ നിദ്ദിട്ഠത്താ **നിദ്ദിട്ഠവിസയം**. യഥാ - ഗാമാ അപേന്തി മുനയോ, നഗരാ നിഗ്ഗതോ രാജാ.

ഏത്ഥ ച “പാപാ ചിത്തം നിവാരയേ, പാപാ നിവാരേന്തീ”തിആദീസു യദിപി കായസംയോഗപുബ്ബകാപഗമനം നത്ഥി, തഥാപി ചിത്തസംയോഗപുബ്ബകസ്സ അപഗമനസ്സ സമ്ഭവതോ ഇമിനാ ച അപാദാനസഞ്ഞാ.

യത്ഥ പന അപഗമനക്രിയം ഉപാത്തം അജ്ഝാഹടം വിസയം കത്വാ പവത്തതി, തം **ഉപാത്തവിസയം**. യഥാ - വലാഹകാ വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, കുസൂലതോ പചതീതി. ഏത്ഥ ച “വലാഹകാ നിക്ഖമ്മ, കുസൂലതോ അപനേത്വാ”തി ച പുബ്ബക്രിയാ അജ്ഝാഹരീയതി.

അനുമേയ്യവിസയം യഥാ - മാഥുരാ പാടലിപുത്തകേഹി അഭിരൂപാ. ഏത്ഥ ഹി കേനചി ഗുണേന ഉക്കംസീയന്തീതി അനുമേയ്യോവ ക്രിയാവിസേസോ. ഇധ പന **ദൂരന്തികാദിസുത്തേ വിഭത്ത**ഗ്ഗഹണേന അപാദാനസഞ്ഞാ.

വുത്തഞ്ച

> ‘‘നിദ്ദിട്ഠവിസയം കിഞ്ചി, ഉപാത്തവിസയം തഥാ;
> അനുമേയ്യവിസയഞ്ചാതി, അപാദാനം തിധാ മത’’ന്തി.

തദേവ ചലാചലവസേന ദുവിധമ്പി ഹോതി.

ചലം യഥാ - ധാവതാ ഹത്ഥിമ്ഹാ പതിതോ അങ്കുസധാരീ.

അചലം യഥാ - പബ്ബതാ ഓതരന്തി വനചരാ.

ഭയഹേതുമ്ഹി - ചോരാ ഭയം ജായതി, തണ്ഹായ ജായതീ ഭയം, പാപതോ ഉത്തസതി, **അക്ഖാതരി** - ഉപജ്ഝായാ സിക്ഖം ഗണ്ഹാതി, ആചരിയമ്ഹാ അധീതേ, ആചരിയതോ സുണാതി.

‘‘അപാദാന’’ന്തി അധികാരോ.

൩൦൯. ധാതുനാമാനമുപസഗ്ഗയോഗാദീസ്വപി ച.

ധാതവോ ച നാമാനി ച **ധാതുനാമാനി,** തേസം അവിഹിതലക്ഖണാനം ധാതുനാമാനം പയോഗേ, ഉപസഗ്ഗയോഗേ ച **ആദി**സദ്ദേന നിപാതയോഗേ ച തംയുത്തം കാരകം അപാദാനസഞ്ഞം ഹോതി.

ധാതുപ്പയോഗേ താവ - **പരാജി**യോഗേ യോ അസയ്ഹോ, പഭൂയോഗേ പഭവോ, ജനിയോഗേ ജായമാനസ്സ പകതി ച. യഥാ - ബുദ്ധസ്മാ പരാജേന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയാ. ഹിമവതാ പഭവന്തി പഞ്ച മഹാനദിയോ, അനവതത്തമ്ഹാ മഹാസരാ പഭവന്തി, അചിരവതിയാ പഭവന്തി കുന്നദിയോ. കാമതോ ജായതീ സോകോ, യസ്മാ സോ ജായതേ ഗിനി, ഉരസ്മാ ജാതോ പുത്തോ, കമ്മതോ ജാതം ഇന്ദ്രിയം.

നാമപ്പയോഗേ അഞ്ഞത്ഥിതരാദീഹി യുത്തേ - നാഞ്ഞത്ര ദുക്ഖാ സമ്ഭോതി, നാഞ്ഞം ദുക്ഖാ നിരുജ്ഝതി, തതോ അഞ്ഞേന കമ്മേന, തതോ ഇതരം, ഉഭതോ സുജാതോ പുത്തോ ഇച്ചാദി.

ഉപസഗ്ഗയുത്തേസു അപപരീഹി വജ്ജനത്ഥേഹി യോഗേ, മരിയാദാഭിവിധിഅത്ഥേ ആയോഗേ **പതി**നാ പതിനിധിപതിദാനത്ഥേന യോഗേ ച. യഥാ - അപസാലായ ആയന്തി വാണിജാ, സാലം വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ. തഥാ പരിപബ്ബതാ ദേവോ വസ്സതി, പബ്ബതം വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ. **മരിയാദായം** - ആപബ്ബതാ ഖേത്തം. **അഭിവിധിമ്ഹി** - ആബ്രഹ്മലോകാ സദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി, ബ്രഹ്മലോകം അഭിബ്യാപേത്വാതി അത്ഥോ. **പതിനിധിമ്ഹി** - ബുദ്ധസ്മാ പതി സാരിപുത്തോ ധമ്മദേസനായ ആലപതി തേമാസം. **പതിദാനേ** - ഘതമസ്സ തേലസ്മാ പതി ദദാതി, കനകമസ്സ ഹിരഞ്ഞസ്മാ പതി ദദാതി.

നിപാതയുത്തേസു രിതേ നാനാ വിനാദീഹി യോഗേ - രിതേ സദ്ധമ്മാ കുതോ സുഖം ലഭതി. തേ ഭിക്ഖൂ നാനാകുലാ പബ്ബജിതാ. വിനാ സദ്ധമ്മാ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി നാഥോ ലോകേ വിജ്ജതി. അരിയേഹി പുഥഗേവായം ജനോ, യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി.

അപിഗ്ഗഹണേന കമ്മാപാദാനകാരകമജ്ഝേപി പഞ്ചമീ കാലദ്ധാനേഹി, പക്ഖസ്മാ വിജ്ഝതി മിഗം ലുദ്ദകോ, ഇതോ പക്ഖസ്മാ മിഗം വിജ്ഝതീതി വുത്തം ഹോതി. ഏവം മാസസ്മാ ഭുഞ്ജതി ഭോജനം, കോസാ വിജ്ഝതി കുഞ്ജരം.

ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന **പഭുത്യാ**ദിഅത്ഥേ, തദത്ഥപ്പയോഗേ ച - യതോഹം ഭഗിനി അരിയായ ജാതിയാ ജാതോ, യതോ സരാമി അത്താനം, യതോ പത്തോസ്മി വിഞ്ഞുതം, യത്വാധികരണമേനം, യതോ പഭുതി, യതോ പട്ഠായ, തതോ പട്ഠായ ഇച്ചാദി.

൨൭൦. രക്ഖണത്ഥാനമിച്ഛിതം .

രക്ഖണത്ഥാനം ധാതൂനം പയോഗേ യം ഇച്ഛിതം, തം കാരകം അപാദാനസഞ്ഞം ഹോതി, **ച**കാരാധികാരതോ അനിച്ഛിതഞ്ച. രക്ഖണഞ്ചേത്ഥ നിവാരണം, തായനഞ്ച. കാകേ രക്ഖന്തി തണ്ഡുലാ, യവാ പടിസേധേന്തി ഗാവോ.

അനിച്ഛിതം യഥാ - പാപാ ചിത്തം **നി**വാരയേ, പാപാനിവാരേന്തി, രാജതോ വാ ചോരതോ വാ അഗ്ഗിതോ വാ ഉദകതോ വാ നാനാഭയതോ വാ നാനാരോഗതോ വാ നാനാഉപദ്ദവതോ വാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹന്തു.

‘‘ഇച്ഛിത’’മിതി വത്തതേ.

൨൭൧. യേന വാ’ദസ്സനം.

യേന അദസ്സനമിച്ഛിതം അന്തരധായന്തേന, തം കാരകം അപാദാനസഞ്ഞം ഹോതി വാ, അന്തരധാനേവായം. ഉപജ്ഝായാ അന്തരധായതി സിസ്സോ, നിലീയതീതി അത്ഥോ. മാതാപിതൂഹി അന്തരധായതി പുത്തോ.

വാതി കിം? ജേതവനേ അന്തരഹിതോ. **യേനാ**തി കിം? യക്ഖോ തത്ഥേവ അന്തരധായതി.

൨൭൨. ദൂരന്തികദ്ധകാലനിമ്മാനത്വാലോപദിസായോഗവിഭത്താരപ്പയോഗ സുദ്ധപ്പമോചന ഹേതു വിവിത്തപ്പമാണ പുബ്ബയോഗ ബന്ധന ഗുണവചന പഞ്ഹ കഥനഥോകാകത്തൂസു ച.

ദൂരത്ഥേ, അന്തികത്ഥേ, അദ്ധനിമ്മാനേ, കാലനിമ്മാനേ, ത്വാലോപേ, ദിസായോഗേ, വിഭത്തേ, ആരതിപ്പയോഗേ, സുദ്ധത്ഥപ്പയോഗേ, പമോചനത്ഥപ്പയോഗേ, ഹേത്വത്ഥേ, വിവിത്തത്ഥപ്പയോഗേ, പമാണത്ഥേ, പുബ്ബയോഗേ, ബന്ധനത്ഥപ്പയോഗേ, ഗുണവചനേ , പഞ്ഹേ, കഥനേ, ഥോകത്ഥേ, അകത്തരി ച യദവധിഭൂതം, ഹേതുകമ്മാദിഭൂതഞ്ച, തം കാരകം അപാദാനസഞ്ഞം ഹോതി, **ച**സദ്ദേന യഥായോഗം ദുതിയാ, തതിയാ, ഛട്ഠീ ച.

ഏത്ഥ ച ദൂരന്തികഞ്ച ദൂരന്തികത്ഥഞ്ചാതി **ദൂരന്തിക**ന്തി സരൂപേകസേസം കത്വാ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, തേന ദൂരന്തികത്ഥപ്പയോഗേ, തദത്ഥേ ച അപാദാനസഞ്ഞോ ഹോതി.

ദൂരത്ഥപ്പയോഗേ താവ - കീവദൂരോ ഇതോ നളകാരഗാമോ, തതോ ഹവേ ദൂരതരം വദന്തി, ഗാമതോ നാതിദൂരേ. ആരകാ തേ മോഘപുരിസാ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ, ആരകാ തേഹി ഭഗവാ. **ദൂരത്ഥേ** - ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, അദ്ദസ ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം.

അന്തികത്ഥപ്പയോഗേ - അന്തികം ഗാമാ, ആസന്നം ഗാമാ, സമീപം ഗാമാ, ഗാമസ്സ സമീപന്തി അത്ഥോ.

ദുതിയാ, തതിയാ ച, ദൂരം ഗാമം ആഗതോ, ദൂരേന ഗാമേന ആഗതോ, ദൂരതോ ഗാമാ ആഗതോതി അത്ഥോ. ദൂരം ഗാമേന വാ. അന്തികം ഗാമം ആഗതോ, അന്തികം ഗാമേന വാ, ആസന്നം ഗാമം, ആസന്നം ഗാമേന വാ ഇച്ചാദി.

അദ്ധകാലനിമ്മാനേ നിമ്മാനം നാമ പരിമാണം, തസ്മിം ഗമ്യമാനേ - ഇതോ മഥുരായ ചതൂസു യോജനേസു സങ്കസ്സം, രാജഗഹതോ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ സാവത്ഥി.

കാലനിമ്മാനേ - ഇതോ ഏകനവുതികപ്പമത്ഥകേ വിപസ്സീ ഭഗവാ ലോകേ ഉദപാദി, ഇതോ വസ്സസഹസ്സച്ചയേന ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി.

ത്വാപച്ചയന്തസ്സ ലോപോ നാമ തദത്ഥസമ്ഭവേപി അവിജ്ജമാനതാ, തസ്മിം ത്വാലോപേ കമ്മാധികരണേസു - പാസാദാ സങ്കമേയ്യ, പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ സങ്കമേയ്യാതി അത്ഥോ . തഥാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധാ സങ്കമേയ്യ, അഭിധമ്മാ പുച്ഛന്തി, അഭിധമ്മം സുത്വാ വാ, അഭിധമ്മാ കഥയന്തി, അഭിധമ്മം പഠിത്വാ വാ, ആസനാ വുട്ഠഹേയ്യ, ആസനേ നിസീദിത്വാ വാ.

ദിസത്ഥവാചീഹി യോഗേ, ദിസത്ഥേ ച - ഇതോ സാ പുരിമാ ദിസാ, ഇതോ സാ ദക്ഖിണാ ദിസാ, ഇതോ സാ പച്ഛിമാ ദിസാ, ഇതോ സാ ഉത്തരാ ദിസാ, അവീചിതോ ഉപരിഭവഗ്ഗാ, ഉദ്ധം പാദതലാ, അധോ കേസമത്ഥകാ ഇച്ചാദി. **ദിസത്ഥേ** - പുരത്ഥിമതോ ദക്ഖിണതോതിആദി. ഏത്ഥ പന സത്തമിയത്ഥേ **തോപച്ചയോ**പി ഭവിസ്സതി.

വിഭത്തം നാമ സയം വിഭത്തസ്സേവ തദഞ്ഞതോ ഗുണേന വിഭജനം, തസ്മിം വിഭത്തേ - യതോ പണീതതരോ വാ വിസിട്ഠതരോ വാ നത്ഥി, അത്തദന്തോ തതോ വരം. കിഞ്ചാപി ദാനതോ സീലമേവ വരം, തതോ മയാ സുതാ അസ്സുതമേവ ബഹുതരം, സീലമേവ സുതാ സേയ്യോ. ഛട്ഠീ ച, ഛന്നവുതീനം പാസണ്ഡാനം പവരം യദിദം സുഗതവിനയോ.

ആരതിപ്പയോഗോ നാമ വിരമണത്ഥസദ്ദപ്പയോഗോ. തത്ഥ - അസദ്ധമ്മാ ആരതി, വിരതി പാപാ, പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ, അപ്പടിവിരതോ മുസാവാദാ.

സുദ്ധത്ഥപ്പയോഗേ - ലോഭനീയേഹി ധമ്മേഹി സുദ്ധോ അസംസട്ഠോ, മാതിതോ ച പിതിതോ ച സുദ്ധോ അനുപക്കുട്ഠോ അഗരഹിതോ.

പമോചനത്ഥപ്പയോഗേ - പരിമുത്തോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി, മുത്തോ മാരബന്ധനാ, ന തേ മുച്ചന്തി മച്ചുനാ, മുത്തോഹം സബ്ബപാസേഹി.

ഹേത്വത്ഥേ, സരൂപേകസേസസ്സ ഗഹിതത്താ ഹേത്വത്ഥപ്പയോഗേ ച സബ്ബനാമതോ - കസ്മാ നു തുമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ, കസ്മാ ഇധേവ മരണം ഭവിസ്സതി, കസ്മാ ഹേതുനാ, യസ്മാ ച കമ്മാനി കരോന്തി, യസ്മാ തിഹ ഭിക്ഖവേ, തസ്മാ തിഹ ഭിക്ഖവേ ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം, തസ്മാ ബുദ്ധോസ്മി ബ്രാഹ്മണ, യസ്മാ കാരണാ, തസ്മാ കാരണാ, കിം കാരണാ. ദുതിയാ, ഛട്ഠീ ച, കിം കാരണം, തം കിസ്സ ഹേതു, കിസ്സ തുമ്ഹേ കിലമഥ.

കേന ഹേതുനാ, കേന കാരണേന, യേന മിധേകച്ചേ സത്താ, തേന നിമിത്തേന, തേന വുത്തമിച്ചാദീസു "ഹേത്വത്ഥേ ചാ"തി തതിയാ.

വിവിത്തം നാമ വിവേചനം, തദത്ഥപ്പയോഗേ - വിവിത്തോ പാപകാ ധമ്മാ, വിവിച്ചേവ കാമേഹി, വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി.

പമാണത്ഥേ തതിയാ ച, ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച യോജനം, ഗമ്ഭീരതോ ച പുഥുലതോ ച യോജനം ചന്ദഭാഗായ പരിമാണം, പരിക്ഖേപതോ നവയോജനസതപരിമാണോ മജ്ഝിമപദേസോ.

ദീഘസോ നവ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ പമാണികാ കാരേതബ്ബാ.

ഏത്ഥ ച "സ്മാഹിസ്മിംന"മിച്ചാദിതോ "സ്മാ"തി ച "സോ, വാ"തി ച വത്തമാനേ

൩൧൩. ദീഘോരേഹി .

ദീഘ ഓരഇച്ചേതേതി **സ്മാ**വചനസ്സ **സോ**ആദേസോ ഹോതി വാ.

ദീഘസോ, ദീഘമ്ഹാ വാ, [ഓരസോ, ഓരമ്ഹാ വാ] തതിയാ ച, യോജനം ആയാമേന, യോജനം വിത്ഥാരേന, യോജനം ഉബ്ബേധേന സാസപരാസി.

പഠമത്ഥവാചകേന **പുബ്ബ**സദ്ദേന യോഗോ **പുബ്ബയോഗോ,** ഏത്ഥ ച **പുബ്ബ**ഗ്ഗഹണം അദിസത്ഥവുത്തിനോ **പുബ്ബാ**ദിഗ്ഗഹണസ്സുപലക്ഖണന്തി ദട്ഠബ്ബം, തേന **പരാ**ദിയോഗേപി. യഥാ - പുബ്ബേവ മേ ഭിക്ഖവേ സമ്ബോധാ, ഇതോ പുബ്ബേനാഹോസി, തതോ പരം പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ധാതുലിങ്ഗേഹി പരാ പച്ചയാ, തതോ അപരേന സമയേന, തതോ ഉത്തരിമ്പി ഇച്ചാദി.

ബന്ധനത്ഥപ്പയോഗേ ബന്ധനഹേതുമ്ഹി ഇണേ പഞ്ചമീ, തതിയാ ച ഹോതി, സതസ്മാ ബദ്ധോ നരോ രഞ്ഞാ, സതേന വാ ബദ്ധോ നരോ.

ഫലസാധനഹേതുഭൂതസ്സ ഗുണസ്സ വചനം **ഗുണവചനം,** തസ്മിം ഗുണവചനേ പഞ്ചമീ, തതിയാ ച, ഇസ്സരിയാ ജനം രക്ഖതി രാജാ, ഇസ്സരിയേന വാ, സീലതോ നം പസംസന്തി, സീലേന വാ, പഞ്ഞായ വിമുത്തിമനോ ഇച്ചാദി.

പഞ്ഹകഥനേസു - കുതോസി ത്വം, കുതോ ഭവം, പാടലിപുത്തതോ. ഏത്ഥ ച **കഥനം** നാമ വിസ്സജ്ജനം.

ഥോകത്ഥേ അസത്വവചനേ കരണേ തതിയാ ച, ഥോകാ മുച്ചതി, ഥോകേന മുച്ചതി വാ, അപ്പമത്തകാ മുച്ചതി, അപ്പമത്തകേന വാ, കിച്ഛാ മുച്ചതി,

കിച്ചേന വാ.

അകത്തരി അകാരകേ ഞാപകഹേതുമ്ഹി - കമ്മസ്സ കതത്താ ഉപചിതത്താ ഉസ്സന്നത്താ വിപുലത്താ ഉപ്പന്നം ഹോതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ, **ന** താവിദം നാമരൂപം അഹേതുകം സബ്ബത്ഥ സബ്ബദാ സബ്ബേസഞ്ച ഏകസദിസഭാവാപത്തിതോ.

ഹുത്വാ അഭാവതോ നിച്ചാ, ഉദയബ്ബയപീളനാ;
ദുക്ഖാ അവസവത്തിത്താ, അനത്താതി തിലക്ഖണം.

"പഞ്ചമീ"തി വത്തതേ.

൩൧൮. കാരണത്ഥേ ച.

കരോതി അത്തനോ ഫലന്തി **കാരണം,** കാരകഹേതു [ജനകഹേതു], തസ്മിം കാരണത്ഥേ ച പഞ്ചമീവിഭത്തി ഹോതി, വികപ്പേനായം, ഹേത്വത്ഥേ തതിയായ ച വിഹിതത്താ, അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം യഥാഭൂതം അദസ്സനാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം, അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ, സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം, അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ, സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ, വിഞ്ഞാണനിരോധാ ഇച്ചാദി.

കസ്മിം അത്ഥേ ഛട്ഠീ?

൩൧൯. സാമിസ്മിം ഛട്ഠീ.

കോ ച സാമീ?

൩൨൦. യസ്സ വാ പരിഗ്ഗഹോ തം സാമീ.

പരിഗ്ഗയ്ഹതീതി **പരിഗ്ഗഹോ,** യോ യസ്സ പരിഗ്ഗഹോ ആയത്തോ സമ്ബന്ധീ, തം പതി സോ അത്ഥോ സാമിസഞ്ഞോ ഹോതി. **വാ**ഗ്ഗഹണേന സാമിതബ്ബ രുജാദിയോഗേപി.

ഏത്ഥ ച ക്രിയാഭിസമ്ബന്ധാഭാവാ ന കാരകതാ സമ്ഭവതി. സാമിഭാവോ ഹി ക്രിയാകാരകഭാവസ്സ ഫലഭാവേന ഗഹിതോ, തഥാ ഹി "രഞ്ഞോ പുരിസോ"തി വുത്തേ യസ്മാ രാജാ ദദാതി, പുരിസോ ച പതിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്മാ "രാജപുരിസോ"തി വിഞ്ഞായതി. ഏവം യോ യസ്സ ആയത്തോ സേവകാദിഭാവേന വാ ഭണ്ഡഭാവേന വാ സമീപ സമൂഹാവയവവികാര കാരിയഅവത്ഥാ ജാതി ഗുണ ക്രിയാദിവസേന വാ, തസ്സ സബ്ബസ്സാപി സോ സമ്ബന്ധാധാരഭൂതോ വിസേസനട്ഠാനീ ആഗമീവസേന തിവിധോപി അത്ഥോ **സാമീ** നാമാതി ഗഹേതബ്ബോ.

വുത്തഞ്ച

"ക്രിയാകാരകസഞ്ജാതോ,
അസ്സേദം ഭാവഹേതുകോ;

സമ്ബന്ധോ നാമ സോ അത്ഥോ,
തത്ഥ ഛട്ഠീ വിധീയതേ.

പാരതന്ത്യഞ്ഹി സമ്ബന്ധോ,
തത്ഥ ഛട്ഠീ ഭവേതിതോ;
ഉപാധിട്ഠാനാ ഗമിതോ,
ന വിസേസ്യാദിതോ തിതോ"തി.

വിസേസനതോ താവ - രഞ്ഞോ പുരിസോതി, എത്ഥ ച രാജാ പുരിസം അഞ്ഞസാമിതോ വിസേസേതി നിവത്തേതീതി **വിസേസനം,** പുരിസോ തേന വിസേസീയതീതി **വിസേസിതബ്ബോ,** ഏവം സബ്ബത്ഥ വിസേസിതബ്ബയോഗേ വിസേസനതോവ ഛട്ഠീ.

ഭണ്ഡേന സമ്ബന്ധേ - പഹൂതം മേ ധനം സക്ക, എതസ്സ പടിവീസോ, ഭിക്ഖുസ്സ പത്തചീവരം.

സമീപസമ്ബന്ധേ - അമ്ബവനസ്സ അവിദൂരേ, നിബ്ബാനസ്സേവ സന്തികേ.

സമൂഹസമ്ബന്ധേ - സുവണ്ണസ്സ രാസി, ഭിക്ഖൂനം സമൂഹോ.

അവയവസമ്ബന്ധേ - മനുസ്സസ്സേവ തേ സീസം, രുക്ഖസ്സ സാഖാ.

വികാരസമ്ബന്ധേ - സുവണ്ണസ്സ വികതി, ഭട്ഠധഞ്ഞാനം സത്തു.

കാരിയസമ്ബന്ധേ - യവസ്സ അങ്കുരോ, മേഘസ്സ സദ്ദോ, പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ.

അവത്ഥാസമ്ബന്ധേ - ഖന്ധാനം പാതുഭാവോ, ഖന്ധാനം ജരാ, ഖന്ധാനം ഭേദോ.

ജാതിസമ്ബന്ധേ - മനുസ്സസ്സ ഭാവോ, മനുസ്സാനം ജാതി.

ഗുണസമ്ബന്ധേ - സുവണ്ണസ്സ വണ്ണോ, വണ്ണോ ന ഖീയേഥ തഥാഗതസ്സ, ബുദ്ധസ്സ ഗുണഘോസോ, പുപ്ഫാനം ഗന്ധോ, ഫലാനം രസോ, ചിത്തസ്സ ഫുസനാ, സിപ്പികാനം സതം നത്ഥി, തിലാനം മുട്ഠി, തേസം സമായോഗോ, സന്ധിനോ വിമോക്ഖോ, തഥാഗതസ്സ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ, പുബ്ബചരിയം വാ, സുഖം തേ, ദുക്ഖം തേ, ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി, പഞ്ഞായ പടുഭാവോ, രൂപസ്സ ലഹുതാ, രൂപസ്സ മുദുതാ, രൂപസ്സ ഉപചയോ.

ക്രിയാസമ്ബന്ധേ - പാദസ്സ ഉക്ഖിപനം, പാദസ്സ അവക്ഖേപനം വാ, ഹത്ഥസ്സ സമിഞ്ജനം, പാദാനം പസാരണം, ധാതൂനം ഗമനം, ധാതൂനംയേവ ഠാനം, നിസജ്ജാ, സയനം വാ. തഥാ തസ്സ നാമഗോത്താദി, തസ്സ കാരണം, തസ്സ മാതാപിതരോ, തസ്സ പുരതോ പാതുരഹോസി, തസ്സ പച്ഛതോ, നഗരസ്സ ദക്ഖിണതോ, വസ്സാനം തതിയേ മാസേ, ന തസ്സ ഉപമാ, കുവേരസ്സ ബലി ഇച്ചാദി.

ഠാനിതോ - യമേദന്തസ്സാദേസോ, ഓ അവസ്സ.

ആഗമിതോ - പുഥസ്സാഗമോ ഇച്ചാദി.

സാമിയോഗേ - ദേവാനമിന്ദോ, മിഗാനം രാജാ.

തബ്ബ രുജാദിയോഗേ - മഹാസേനാപതീനം ഉജ്ഝാപേതബ്ബം വികന്ദിതബ്ബം വിരവിതബ്ബം, ദേവദത്തസ്സ രുജതി, തസ്സ രോഗോ ഉപ്പജ്ജതി, രജകസ്സ വത്ഥം ദദാതി, മുസാവാദസ്സ ഓത്തപ്പം ഇച്ചാദി.

"ക്വചി, തതിയാസത്തമീന"ന്തി ച വത്തതേ.

൩൧൭. ഛട്ഠീ ച.

തതിയാസത്തമീനമത്ഥേ ക്വചി ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി.

യജസ്സ കരണേ - പുപ്ഫസ്സ ബുദ്ധം യജതി, പുപ്ഫേന വാ, ഘതസ്സ അഗ്ഗിം ജുഹോതി.

സുഹിതത്ഥയോഗേ - പത്തം ഓദനസ്സ പൂരേത്വാ, ഓദനേനാതി അത്ഥോ. ഇമമേവ കായം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി, പൂരം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ, പൂരതി ബാലോ പാപസ്സ.

തുല്യത്ഥകിമലമാദിയോഗേ - പിതുസ്സ തുല്യോ, പിതരാ വാ തുല്യോ, മാതു സദിസോ, മാതരാ സദിസോ വാ, കിം തസ്സ ച തുട്ഠസ്സ, കിം തേന തുട്ഠേനാതി അത്ഥോ. അലം തസ്സ ച തുട്ഠസ്സ.

കത്തരി കിതപ്പച്ചയയോഗേ - സോഭനാ കച്ചായനസ്സ കതി, കച്ചായനേന വാ, രഞ്ഞോ സമ്മതോ, രഞ്ഞാ വാ, ഏവം രഞ്ഞോ പൂജിതോ, രഞ്ഞോ സക്കതോ, രഞ്ഞോ അപചിതോ, രഞ്ഞോ മാനിതോ, അമതം തേസം ഭിക്ഖവേ അപരിഭുത്തം, യേസം കായഗതാസതി അപരിഭുത്താ ഇച്ചാദി.

സത്തമിയത്ഥേ കുസലാദിയോഗേ - കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ സിക്ഖിതാ ചാതുരിത്ഥിയോ, കുസലോ ത്വം രഥസ്സ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനം, കുസലോ മഗ്ഗസ്സ, കുസലോ അമഗ്ഗസ്സ, സന്തി ഹി ഭന്തേ ഉള്ളാരാ യക്ഖാ ഭഗവതോ പസന്നാ, ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും, ദിവസേ തിക്ഖത്തും വാ, മാസസ്സ ദ്വിക്ഖത്തും ഇച്ചാദി.

"ക്വചി, ഛട്ഠീ"തി ച വത്തതേ.

൩൧൮. ദുതിയാപഞ്ചമീനഞ്ച.

ദുതിയാപഞ്ചമീനമത്ഥേ ച ക്വചി ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി.

ദുതിയത്ഥേ കമ്മനി കിതകയോഗേ - തസ്സ ഭവന്തി വത്താരോ, സഹസാ കമ്മസ്സ കത്താരോ, അമതസ്സ ദാതാ, ഭിന്നാനം സന്ധാതാ, സഹിതാനം അനുപ്പദാതാ, ബോധേതാ പജായ, കമ്മസ്സ കാരകോ നത്ഥി, വിപാകസ്സ ച വേദകോ, അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ, പാപാനം അകരണം സുഖം, ചതുന്നം

മഹാഭൂതാനം ഉപാദായ പസാദോ, അച്ഛരിയോ അരജകേന വത്ഥാനം രാഗോ, അച്ഛരിയോ അഗോപാലകേന ഗാവീനം ദോഹോ.

തഥാ സരിച്ഛാദീനം കമ്മനി - മാതു സരതി, മാതരം സരതി, ന തേസം കോചി സരതി, സത്താനം കമ്മപ്പച്ചയാ, പുത്തസ്സ ഇച്ഛതി, പുത്തമിച്ഛതി.

കരോതിസ്സ പതിയതനേ ച - പതിയതനം അഭിസങ്ഖാരോ, ഉദകസ്സ പതികുരുതേ, ഉദകം പതികുരുതേ, കണ്ഡസ്സ പതികുരുതേ, കണ്ഡം പതികുരുതേ.

പഞ്ചമിയത്ഥേ പരിഹാനിഭയത്ഥയോഗേ - അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, കിം നു ഖോ അഹം തസ്സ സുഖസ്സ ഭായാമി, സബ്ബേ തസന്തി ദണ്ഡസ്സ, സബ്ബേ ഭായന്തി മച്ചുനോ, ഭീതോ ചതുന്നം ആസിവിസാനം ഇച്ചാദി.

ക്വചീതി കിം? ഗമ്ഭീരഞ്ച കഥം കത്ഥാ, കാലേന ധമ്മിം കഥം ഭാസിതാ ഹോതി, പരേസം പുഞ്ഞാനി അനുമോദിതാ, ബുജ്ഝിതാ സച്ചാനി, കടം കാരകോ, പസവോ ഘാതകോ.

തഥാ **ന നിട്ഠാദീസു ച** - സുഖകാമീ വിഹാരം കതോ, രഥം കതവന്തോ, രഥം കതാവീ, കടം കത്വാ, കടം കരോന്തോ, കടം കരാനോ, കടം കുരുമാനോ ഇച്ചാദി.

കസ്മിം അത്ഥേ സത്തമീ?

൩൧൩. ഓകാസേ സത്തമീ.

ഓകാസകാരകേ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി.

കോ ച ഓകാസോ?

൩൧൪. യോധാരോ തമോകാസം.

ആധാരീയതി അസ്മിന്തി **ആധാരോ,** അധികരണം. കത്തുകമ്മസമവേതാനം നിസജ്ജപചനാദിക്രിയാനം പതിട്ഠാനട്ഠേന യോ ആധാരോ, തം കാരകം ഓകാസസഞ്ഞം ഹോതി.

കടേ നിസീദതി ദേവദത്തോ, ഥാലിയം ഓദനം പചതി. എത്ഥ ഹി ദേവദത്തതണ്ഡുലാനം കത്തുകമ്മാനം ധാരണതോ തംസമവേതം ആസനപചനസങ്ഖാതം ക്രിയം ധാരേതി നാമ.

സോ പനായമോകാസോ ചതുബ്ബിധോ ബ്യാപികോ ഓപസിലേസികോ സാമീപികോ വേസയികോതി.

തത്ഥ **ബ്യാപികോ** നാമ യത്ഥ സകലോപി ആധാരഭൂതോ അത്ഥോ ആധേയ്യേന പത്ഥടോ ഹോതി, യസ്മിഞ്ച ആധേയ്യഭൂതം കിഞ്ചി ബ്യാപേത്വാ തിട്ഠതി, തം യഥാ - തിലേസു തേലം അത്ഥി, ഖീരേസു ജലം, ദധിമ്ഹി സപ്പീതി.

ഓപസിലേസികോ നാമ പച്ചേകസിദ്ധാനം ഭാവാനം യത്ഥ ഉപസിലേസേന ഉപഗമോ ഹോതി, യസ്മിഞ്ച ആധേയ്യോ ഉപസിലിസ്സതി അല്ലീയിത്വാ തിട്ഠതി, തം യഥാ - ആസനേ നിസിന്നോ സങ്ഘോ, ഥാലിയം ഓദനം പചതി, ഘടേസു ഉദകം അത്ഥി, ദൂരേ ഠിതോ, സമീപേ ഠിതോതി.

സാമീപികോ നാമ യത്ഥ സമീപേ സമീപിവോഹാരം കത്വാ തദായത്തവുത്തിതാദീപനത്ഥം ആധാരഭാവോ വികപ്പീയതി, തം യഥാ - ഗങ്ഗായം ഘോസോ വസതി, ഗങ്ഗായ സമീപേ വജോ വസതീതി അത്ഥോ. ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ, സാവത്ഥിയാ സമീപേതി അത്ഥോ.

വേസയികോ നാമ യത്ഥ അഞ്ഞത്ഥാഭാവവസേന, ദേസന്തരാവച്ഛേദവസേന വാ ആധാരഭാവോ പരികപ്പോ, തം യഥാ - ആകാസേ സകുണാ പക്ഖന്തി, ഭൂമീസു മനുസ്സാ ചരന്തി, ജലേസു മച്ഛാ, പാദേസു പതിതോ, പാപസ്മിം രമതീ മനോ, പസന്നോ ബുദ്ധസാസനേ, പഞ്ഞായ സാധു, വിനയേ നിപുണോ, മാതരി സാധു, പിതരി നിപുണോ ഇച്ചാദി.

സബ്ബോപി ചായമാധാരോ പധാനവസേന വാ പരികപ്പിതവസേന വാ ക്രിയായ പതിട്ഠാ ഭവതീതി **ഓകാസോ**ത്വേവ വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ.

വുത്തഞ്ചേതം

"കിരിയാ കത്തുകമ്മാനം,
യത്ഥ ഹോതി പതിട്ഠിതാ;
'ഓകാസോ'തി പവുത്തോ സോ,
ചതുധാ ബ്യാപികാദിതോ.

ബ്യാപികോ തിലഖീരാദി,
കടോ ഓപസിലേസികോ;
സാമീപികോ തു ഗങ്ഗാദി,
ആകാസോ വിസയോ മതോ"തി.

"ഛട്ഠീ, സത്തമീ"തി ച അധികാരോ.

൩൨൭. സാമിസ്സരാധിപതിദായാദസക്ഖീപതിഭൂപസൂതകുസലേഹി ച.

സാമീ ഇസ്സര അധിപതി ദായാദ സക്ഖിപതിഭൂ പസൂത കുസലഇച്ചേതേഹി യോഗേ ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി, സത്തമീ ച. ഉഭയത്ഥം വചനം.

ഗവം സാമി, ഗോസു സാമി, ഗവം ഇസ്സരോ, ഗോസു ഇസ്സരോ, ഗവം അധിപതി, ഗോസു അധിപതി, ഗവം ദായാദോ, ഗോസു ദായാദോ, ഗവം സക്ഖി, ഗോസു സക്ഖി, ഗവം പതിഭൂ, ഗോസു പതിഭൂ, ഗവം പസൂതോ, ഗോസു പസൂതോ, ഗവം കുസലോ, ഗോസു കുസലോ.

൩൨൮. നിദ്ധാരണേ ച.

നീഹരിത്വാ ധാരണം **നിദ്ധാരണം,** ജാതി ഗുണ ക്രിയാ നാമേഹി സമുദായതോ ഏകദേസസ്സ പുഥക്കരണം, തസ്മിം നിദ്ധാരണത്ഥേ ഗമ്യമാനേ

തതോ സമുദായവാചിലിങ്ഗമ്ഹാ ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി, സത്തമീ ച.

മനുസ്സാനം ഖത്തിയോ സൂരതമോ, മനുസ്സേസു ഖത്തിയോ സൂരതമോ, കണ്ഹാ ഗാവീനം സമ്പന്നഖീരതമാ, കണ്ഹാ ഗാവീസു സമ്പന്നഖീരതമാ, അദ്ധികാനം ധാവന്തോ സീഘതമോ, അദ്ധികേസു ധാവന്തോ സീഘതമോ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ അരഹതം അഞ്ഞതരോ അഹോസി, അരഹന്തേസു വാ ഇച്ചാദി.

൩൧൩. അനാദരേ ച.

അനാദരേ ഗമ്യമാനേ ഭാവവതാ ലിങ്ഗമ്ഹാ ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി, സത്തമീ ച. അകാമകാനം മാതാപിതൂനം രുദന്താനം പബ്ബജി, മാതാപിതൂസു രുദന്തേസു പബ്ബജി.

ആകോടയന്തോ സോ നേതി,
സിവിരാജസ്സ പേക്ഖതോ;
മച്ചു ഗച്ഛതി ആദായ,
പേക്ഖമാനേ മഹാജനേ.

൩൧൪. കമ്മകരണനിമിത്തത്ഥേസു സത്തമീ.

കമ്മകരണനിമിത്തഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു ലിങ്ഗമ്ഹാ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി.

കമ്മത്ഥേ - ഭിക്ഖൂസു അഭിവാദേന്തി, മുദ്ധനി ചുമ്ബിത്വാ, പുരിസസ്സ ബാഹാസു ഗഹേത്വാ.

കരണത്ഥേ - ഹത്ഥേസു പിണ്ഡായ ചരന്തി, പത്തേസു പിണ്ഡായ ചരന്തി, പഥേസു ഗച്ഛന്തി, സോപി മം അനുസാസേയ്യ, സമ്പടിച്ഛാമി മത്ഥകേ.

നിമിത്തത്ഥേ - ദീപി ചമ്മേസു ഹഞ്ഞതേ, കുഞ്ജരോ ദന്തേസു ഹഞ്ഞതേ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയം, മുസാവാദനിമിത്തം മുസാവാദപ്പച്ചയാതി അത്ഥോ.

''സത്തമീ''തി അധികാരോ.

൩൧൫. സമ്പദാനേ ച.

സമ്പദാനത്ഥേ ച ലിങ്ഗമ്ഹാ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി. സങ്ഘേ ദിന്നം മഹപ്ഫലം, സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹി, സങ്ഘേ തേ ദിന്നേ അഹഞ്ചേവ പൂജിതോ ഭവിസ്സാമി.

യാ പലാലമയം മാലം, നാരീ ദത്വാന ചേതിയേ;
അലത്ഥ കഞ്ചനമയം, മാലം ബോജ്ഝങ്ഗികഞ്ച സാ.

൩൧൬. പഞ്ചമ്യത്ഥേ ച.

പഞ്ചമ്യത്ഥേ ച ലിങ്ഗമ്ഹാ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി. കദലീസു ഗജേ രക്ഖന്തി.

൩൮൭. കാലഭാവേസു ച.

കാലോ നാമ നിമേസ ഖണ ലയ മുഹുത്ത പുബ്ബണ്ഹാദികോ, **ഭാവോ** നാമ ക്രിയാ, സാ ചേത്ഥ ക്രിയന്തരൂപലക്ഖണാവ അധിപ്പേതാ, തസ്മിം കാലത്ഥേ ച ഭാവലക്ഖണേ ഭാവത്ഥേ ച ലിങ്ഗമ്ഹാ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി.

കാലേ - പുബ്ബണ്ഹസമയേ ഗതോ, സായന്ഹസമയേ ആഗതോ, അകാലേ വസ്സതി തസ്സ, കാലേ തസ്സ ന വസ്സതി, ഫുസ്സമാസമ്ഹാ തീസു മാസേസു വേസാഖമാസോ, ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി ചക്ഖുമാ.

ഭാവേനഭാവലക്ഖണേ - ഭിക്ഖുസങ്ഘേസു ഭോജീയമാനേസു ഗതോ, ഭുത്തേസു ആഗതോ, ഗോസു ദുയ്ഹമാനാസു ഗതോ, ദുദ്ധാസു ആഗതോ, ജായമാനേ ഖോ സാരിപുത്ത ബോധിസത്തേ അയം ദസസഹസ്സിലോകധാതു സംകമ്പി സമ്പകമ്പി സമ്പവേധി.

> പാസാണാ സക്ഖരാ ചേവ, കഠലാ ഖാണുകണ്ടകാ;
> സബ്ബേ മഗ്ഗാ വിവജ്ജേന്തി, ഗച്ഛന്തേ ലോകനായകേ.

ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി ഇച്ചാദി.

൩൮൮. ഉപാദ്ധ്യാധികിസ്സരവചനേ.

ദ്വിപദമിദം. അധികത്ഥേ, ഇസ്സരത്ഥേ ച വത്തമാനേഹി **ഉപഅധി**ഇച്ചേതേഹി യോഗേ അധികിസ്സരവചനേ ഗമ്യമാനേ ലിങ്ഗമ്ഹാ സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി.

അധികവചനേ - ഉപ ഖാരിയം ദോണോ, ഖാരിയാ ദോണോ അധികോതി അത്ഥോ. തഥാ ഉപ നിക്ഖേ കഹാപണം, അധി ദേവേസു ബുദ്ധോ, സമ്മുതിഉപപത്തിവിസുദ്ധിദേവസങ്ഖാതേഹി തിവിധേഹിപി ദേവേഹി സബ്ബഞ്ഞൂ ബുദ്ധോവ അധികോതി അത്ഥോ.

ഇസ്സരവചനേ - അധി ബ്രഹ്മദത്തേ പഞ്ചാലാ, ബ്രഹ്മദത്തിസ്സരാ പഞ്ചാലാതി അത്ഥോ.

൩൮൯. മണ്ഡിതുസ്സുക്കേസു തതിയാ ച.

മണ്ഡിതഉസ്സുക്കഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു ഗമ്യമാനേസു ലിങ്ഗമ്ഹാ തതിയാവിഭത്തി ഹോതി, സത്തമീ ച. **മണ്ഡിത**സദ്ദോ പനേത്ഥ പസന്നത്ഥവാചകോ, **ഉസ്സുക്ക**സദ്ദോ സഉഹത്ഥോ. ഞാണേന പസന്നോ, ഞാണസ്മിം പസന്നോ, ഞാണേന ഉസ്സുക്കോ, ഞാണസ്മിം ഉസ്സുക്കോ സപ്പുരിസോ.

> കാരകം ഛബ്ബിധം സഞ്ഞാ-വസാ ഛബ്ബീസതീവിധം;
> പഭേദാ സത്തധാ കമ്മം, കത്താ പഞ്ചവിധോ ഭവേ.

> കരണം ദുവിധം ഹോതി, സമ്പദാനം തിധാ മതം;
> അപാദാനം പഞ്ചവിധം, ആധാരോ തു ചതുബ്ബിധോ.

വിഭത്തിയോ പന പച്ചത്തവചനാദിവസേന അട്ഠവിധാ ഭവന്തി. യഥാഹ

‘‘പച്ചത്തമുപയോഗഞ്ച, കരണം സമ്പദാനിയം;
നിസ്സക്കം സാമിവചനം, ഭുമ്മാലപനമട്ഠമ’’ന്തി.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിയം കാരകകണ്ഡോ

തതിയോ.

൪. സമാസകണ്ഡ

അഥ നാമമേവ അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബന്ധീനം സമാസോതി നാമനിസ്സിതത്താ, സയഞ്ച നാമികത്താ നാമാനന്തരം **സമാസോ** വുച്ചതേ.

സോ ച സഞ്ഞാവസേന ഛബ്ബിധോ അബ്യയീഭാവോ കമ്മധാരയോ ദിഗു തപ്പുരിസോ ബഹുബ്ബീഹി ദ്വന്ദോ ചാതി.

അബ്യയീഭാവസമാസ

തത്ര പഠമം അബ്യയീഭാവസമാസോ വുച്ചതേ;
സോ ച നിച്ചസമാസോതി അസ്സപദവിഗ്ഗഹോ.

''ഉപനഗരം''ഇതീധ - **ഉപ**സദ്ദതോ പഠമേകവചനം **സി,** തസ്സ ഉപസഗ്ഗപരത്താ ''സബ്ബാസമാവുസോപസഗ്ഗനിപാതാദീഹി ചാ''തി ലോപോ, **നഗര**സദ്ദതോ ഛട്ഠേകവചനം **സ,** നഗരസ്സ സമീപന്തി അഞ്ഞപദേന വിഗ്ഗഹേ -

''നാമാനം സമാസോ യുത്തത്ഥോ''തി സമാസവിധാനേ സബ്ബത്ഥ വത്തതേ.

൩൩൦. ഉപസഗ്ഗനിപാതപുബ്ബകോ അബ്യയീഭാവോ.

ഉപസഗ്ഗപുബ്ബകോ, **നിപാത**പുബ്ബകോ ച നാമികോ യുത്തത്ഥോ തേഹേവ അത്ഥപുബ്ബകേഹി ഉപസഗ്ഗനിപാതേഹി സഹ നിച്ചം സമസീയതേ, സോ ച സമാസോ **അബ്യയീഭാവ**സഞ്ഞോ ഹോതി. ഇധ അബ്യയീഭാവാദിസഞ്ഞാവിധായകസുത്താനേവ വാ സഞ്ഞാവിധാനമുഖേന സമാസവിധായകാനീതി ദട്ഠബ്ബാനി.

തത്ഥ **അബ്യയ**മിതി ഉപസഗ്ഗനിപാതാനം സഞ്ഞാ, ലിങ്ഗവചനഭേദേപി ബ്യയരഹിതത്താ, അബ്യയാനം അത്ഥം വിഭാവയതീതി **അബ്യയീഭാവോ** അബ്യയത്ഥപുബ്ബങ്ഗമത്താ, അനബ്യയം അബ്യയം ഭവതീതി വാ അബ്യയീഭാവോ. പുബ്ബപദത്ഥപ്പധാനോ ഹി അബ്യയീഭാവോ, ഏത്ഥ ച ''ഉപസഗ്ഗനിപാതപുബ്ബകോ''തി വുത്തത്താ ഉപസഗ്ഗനിപാതാനമേവ പുബ്ബനിപാതോ.

൩൩൧. നാമാനം സമാസോ യുത്തത്ഥോ.

തേസം നാമാനം പയുജ്ജമാനപദത്ഥാനം യോ യുത്തത്ഥോ, സോ സമാസസഞ്ഞോ ഹോതി, തദഞ്ഞം വാക്യമിതി രുള്ഹം.

നാമാനി **സ്യാ**ദിവിഭത്യന്താനി, സമസ്സതേതി **സമാസോ,** സങ്ഖിപിയതീതി അത്ഥോ.

വുത്തഞ്ഹി

''സമാസോ പദസങ്ഖേപോ, പദപ്പച്ചയസംഹിതം;
തദ്ധിതം നാമ ഹോതേവം, വിഞ്ഞേയ്യം തേസമന്തര''ന്തി.

ദുവിധഞ്ചസ്സ സമസനം സദ്ദസമസനമത്ഥസമസനഞ്ച, തദുഭയമ്പി ലുത്തസമാസേ പരിപുണ്ണമേവ ലബ്ഭതി. അലുത്തസമാസേ പന അത്ഥസമസനമേവ വിഭത്തിലോപാഭാവതോ, തത്ഥാപി വാ ഏകപദത്തൂപഗമനതോ ദുവിധമ്പി ലബ്ഭതേവ. ദ്വേ ഹി സമാസസ്സ പയോജനാനി ഏകപദത്തമേകവിഭത്തിത്തഞ്ചാതി.

യുത്തോ അത്ഥോ **യുത്തത്ഥോ,** അഥ വാ യുത്തോ സങ്ഗതോ, സമ്ബന്ധോ വാ അത്ഥോ യസ്സ സോയം യുത്തത്ഥോ, ഏതേന സങ്ഗതത്ഥേന **യുത്തത്ഥ**വചനേന ഭിന്നത്ഥാനം ഏകത്ഥീഭാവോ സമാസലക്ഖണന്തി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ ച "നാമാന"ന്തി വചനേന "ദേവദത്തോ പചതീ"തിആദീസു ആഖ്യാതേന സമാസോ ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. സമ്ബന്ധത്ഥേന പന **യുത്തത്ഥ**ഗ്ഗഹണേന "ഭടോ രഞ്ഞോ പുത്തോ ദേവദത്തസ്സാ"തിആദീസു അഞ്ഞമഞ്ഞാനപേക്ഖേസു, "ദേവദത്തസ്സ കണ്ഹാ ദന്താ"തിആദീസു ച അഞ്ഞസാപേക്ഖേസു അയുത്തത്ഥതായ സമാസോ ന ഹോതീതി ദീപേതി.

"അത്ഥവസാ വിഭത്തിവിപരിണാമോ"തി വിപരിണാമേന "യുത്തത്ഥാന"ന്തി വത്തതേ.

൩൩൭. തേസം വിഭത്തിയോ ലോപാ ച.

ഇധ പദന്തരേന വാ തദ്ധിതപ്പച്ചയേഹി വാ **ആയാ**ദിപ്പച്ചയേഹി വാ ഏകത്ഥീഭൂതാ യുത്തത്ഥാ നാമ, തേന "തേസം യുത്തത്ഥാനം സമാസാനം, തദ്ധിതാ**യാ**ദിപ്പച്ചയന്താനഞ്ച വിഭത്തിയോ ലോപനീയാ ഹോന്തീ"തി അത്ഥോ. **സമാസ**ഗ്ഗഹണാധികാരേ പന സതി **തേസം**ഗഹണേന വാ തദ്ധിതാ**യാ**ദിപ്പച്ചയന്ത വിഭത്തിലോപോ. **ച**ഗ്ഗഹണം "പഭങ്കരോ"തിആദീസു ലോപനിവത്തനത്ഥം.

വിപരിണാമേന "ലുത്താസു, വിഭത്തീസൂ"തി വത്തതേ, **യുത്തത്ഥ**ഗ്ഗഹണഞ്ച.

൩൩൩. പകതി ചസ്സ സരന്തസ്സ.

ലുത്താസു വിഭത്തീസു സരന്തസ്സ അസ്സ യുത്തത്ഥഭൂതസ്സ തിവിധസ്സപി ലിങ്ഗസ്സ പകതിഭാവോ ഹോതി. **ച**സദ്ദേന **കിംസമുദയ ഇദപ്പച്ചയതാ**ദീസു നിഗ്ഗഹീതന്തസ്സപി. നിമിത്താഭാവേ നേമിത്തകാഭാവസ്സ ഇധ അനിച്ഛിതത്താ അയമതിദേസോ.

സകത്ഥവിരഹേനിധ സമാസസ്സ ച ലിങ്ഗഭാവാഭാവാ വിഭത്തുപ്പത്തിയമസമ്പത്തായം നാമബ്യപദേസാതിദേസമാഹ.

൩൩൪. തദ്ധിതസമാസകിതകാ നാമംവാ'തവേതുനാദീസു ച.

തദ്ധിതന്താ , കിതന്താ, സമാസാ ച നാമമിവ ദട്ഠബ്ബാ **തവേതുന ത്വാന ത്വാ**ദിപ്പച്ചയന്തേ വജ്ജേത്വാ. **ച**ഗ്ഗഹണം കിച്ചപ്പച്ചയ**ആ ഈ ഊ ഇനീ**ഇത്ഥിപ്പച്ചയന്താദിസ്സപി നാമബ്യപദേസത്ഥം. ഇധ **സമാസ**ഗ്ഗഹണം അത്ഥവതം സമുദായാനം നാമബ്യപദേസോ സമാസസ്സേവാതി നിയമത്ഥന്തി അപരേ.

"അബ്യയീഭാവോ"തി വത്തതേ.

൩൩൫. സോ നപുംസകലിങ്ഗോ.

സോ അബ്യയീഭാവസമാസോ നപുംസകലിങ്ഗോവ ദട്ഠബ്ബോതി നപുംസകലിങ്ഗത്തം. ഏത്ഥ ഹി സതിപി ലിങ്ഗാതിദേസേ "അധിപഞ്ഞ"ന്തിആദീസു "അധിഞാണം"ന്തിആദി രൂപപ്പസങ്ഗോ ന ഹോതി സദ്ദന്തരത്താ, "തിപഞ്ഞ"ന്തിആദീസു വിയാതി ദട്ഠബ്ബം, ന ചായം അതിദേസോ, സുത്തേ അതിദേസലിങ്ഗസ്സ **ഇവ**സദ്ദസ്സ അദസ്സനതോ. പുരേ വിയ സ്യാദ്യുപ്പത്തി.

"ക്വചീ"തി വത്തതേ.

൩൩൬. അം വിഭത്തീനമകാരന്താ അബ്യയീഭാവാ.

തസ്മാ അകാരന്താ അബ്യയീഭാവാ പരാസം വിഭത്തീനം ക്വചി **അം** ഹോതി, സേസം നേയ്യം.

തം ഉപനഗരം, നഗരസ്സ സമീപം തിട്ഠതീതി അത്ഥോ. താനി ഉപനഗരം, ആലപനേപേവം, തം ഉപനഗരം പസ്സ, താനി ഉപനഗരം.

> **ന** പഞ്ചമ്യായമമ്ഭാവോ, **ക്വചീ**തി അധികാരതോ;
> തതിയാസത്തമീഛട്ഠീ-നന്തു ഹോതി വികപ്പതോ.

തേന ഉപനഗരം കതം, ഉപനഗരേന വാ, തേഹി ഉപനഗരം, ഉപനഗരേഹി വാ, തസ്സ ഉപനഗരം ദേഹി, തേസം ഉപനഗരം, ഉപനഗരാ ആനയ, ഉപനഗരമ്ഹാ ഉപനഗരസ്മാ, ഉപനഗരേഹി, ഉപനഗരം സന്തകം, ഉപനഗരസ്സ വാ, തേസം ഉപനഗരം, ഉപനഗരാനം വാ , ഉപനഗരം നിധേഹി, ഉപനഗരമ്ഹി ഉപനഗരസ്മിം, ഉപനഗരം ഉപനഗരേസു വാ. ഏവം ഉപകുമ്ഭം.

അഭാവേ - ദരഥാനം അഭാവോ നിദ്ദരഥം, നിമ്മസകം.

പച്ഛാഅത്ഥേ - രഥസ്സ പച്ഛാ അനുരഥം, അനുവാതം.

യോഗ്ഗതായം - യഥാസരൂപം, അനുരൂപം, രൂപയോഗ്ഗന്തി അത്ഥോ.

വിച്ഛായം - അത്താനമത്താനം പതി പച്ചത്തം, അദ്ധമാസം അദ്ധമാസം അനു അന്വദ്ധമാസം.

അനുപുബ്ബിയം - ജേട്ഠാനം അനുപുബ്ബോ അനുജേട്ഠം.

പടിലോമേ - സോതസ്സ പടിലോമം പടിസോതം, പടിപഥം, പതിവാതം, അത്താനം അധികിച്ച പവത്താ അജ്ഝത്തം.

പരിയാദാഭിവിധീസു ആപാണകോടിയാ ആപാണകോടികം, "ക്വചി സമാസന്തഗതാനമകാരന്തോ"തി **ക**പ്പച്ചയോ, ആകുമാരേഹി യസോ കച്ചായനസ്സ ആകുമാരം.

സമിദ്ധിയം - ഭിക്ഖായ സമിദ്ധീതി അത്ഥേ സമാസേവ നപുംസകലിങ്ഗത്തേ ച കതേ -

"സമാസസ്സ, അന്തോ"തി ച വത്തതേ.

൩൩൭. സരോ രസ്സോ നപുംസകേ.

നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ സമാസസ്സ അന്തോ സരോ രസ്സോ ഹോതി. ഏത്ഥ ച **അബ്യയീഭാവ**ഗ്ഗഹണം നാനുവത്തേതബ്ബം, തേന ദിഗുദ്വന്ദബഹുബ്ബീഹീസുപി നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ സമാസന്തസ്സരസ്സ രസ്സത്തം സിദ്ധം ഹോതി. "അം വിഭത്തീന"മിച്ചാദിനാ **അ**മാദേസോ, സുഭിക്ഖം. ഗങ്ഗായ സമീപേ വത്തതീതി ഉപഗങ്ഗം, മണികായ സമീപം ഉപമണികം.

ഇത്ഥീസു അമികിച്ചാതി അത്ഥേ സമാസനപുംസകരസ്സത്താദീസു കതേസു -

"അബ്യയീഭാവാ, വിഭത്തീന"ന്തി ച വത്തതേ.

൩൩൮. അഞ്ഞസ്മാ ലോപോ ച.

അകാരന്തതോ അഞ്ഞസ്മാ അബ്യയീഭാവസമാസാ പരാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ച ഹോതി. അധിത്ഥി, ഇത്ഥീസു അധികിച്ച കഥാ പവത്തതീതി അത്ഥോ. അധിത്ഥി പസ്സ, അധിത്ഥി കതം ഇച്ചാദി, ഏവം അധികുമാരി, വധുയാ സമീപം ഉപവധു, ഗുന്നം സമീപം ഉപഗു, **ഓ**കാരസ്സ രസ്സത്തം **ഉ**കാരോ. ഏവം **ഉപസഗ്ഗപുബ്ബകോ**.

നിപാതപുബ്ബകോ യഥാ - വുഡ്ഢാനം പടിപാടി, യേ യേ വുഡ്ഢാ വാ യഥാവുഡ്ഢം, **പദത്ഥാനതിക്കമേ** - യഥാക്കമം, യഥാസത്തി, യഥാബലം കരോതി, ബലമനതിക്കമിത്വാ കരോതീതി അത്ഥോ. ജീവസ്സ യത്തകോ പരിച്ഛേദോ യാവജീവം, യാവതായുകം, **കപ്പച്ചയോ**. യത്തകേന അത്ഥോ യാവദത്ഥം, പബ്ബതസ്സ പരഭാഗോ തിരോപബ്ബതം, തിരോപാകാരം, തിരോകുട്ടം, പാസാദസ്സ അന്തോ അന്തോപാസാദം, അന്തോനഗരം, അന്തോവസ്സം, നഗരസ്സ ബഹി ബഹിനഗരം, പാസാദസ്സ ഉപരി ഉപരിപാസാദം, ഉപരിമഞ്ചം, മഞ്ചസ്സ ഹേട്ഠാ ഹേട്ഠാമഞ്ചം, ഹേട്ഠാപാസാദം, ഭത്തസ്സ പുരേ പുരേഭത്തം, ഏവം പച്ഛാഭത്തം.

സാകല്യത്ഥേ - സഹ മക്ഖികായ സമക്ഖികം ഭുഞ്ജതി, ന കിഞ്ചി പരിവജ്ജേതീതി അത്ഥോ. "തേസു വുദ്ധി"തിആദിനാ **സഹ**സദ്ദസ്സ **സാ**ദേസോ. ഗങ്ഗായ ഓരം ഓരഗങ്ഗമിച്ചാദി.

അബ്യയീഭാവസമാസോ നിട്ഠിതോ.

കമ്മധാരയസമാസ

അഥ കമ്മധാരയസമാസോ വുച്ചതേ.

സോ ച നവവിധോ വിസേസനപുബ്ബപദോ വിസേസനുത്തരപദോ വിസേസനോഭയപദോ ഉപമാനുത്തരപദോ സമ്ഭാവനാപുബ്ബപദോ

അവധാരണപുബ്ബപദോ **ന**നിപാതപുബ്ബപദോ **കു**പുബ്ബപദോ **പാ**ദിപുബ്ബപദോ ചാതി.

തത്ഥ **വിസേസനപുബ്ബപദോ** താവ - "മഹന്ത പുരിസ"ഇതീധ ഉഭയത്ഥ പഠമേകവചനം **സി,** തുല്യാധികരണഭാവപ്പസിദ്ധത്ഥം **ച**സദ്ദ **ത**സദ്ദപ്പയോഗോ, മഹന്തോ ച സോ പുരിസോ ചാതി വിഗ്ഗഹേ -

ഇതോ പരം "വിഭാസാ രുക്ഖതിണ"ഇച്ചാദിതോ "വിഭാസാ"തി സമാസവിധാനേ സബ്ബത്ഥ വത്തതേ.

൩൩൯. ദ്വിപദേ തുല്യാധികരണേ കമ്മധാരയോ.

ദ്വേ പദാനി നാമികാനി തുല്യാധികരണാനി അഞ്ഞമഞ്ഞേന സഹ വിഭാസാ സമസ്യന്തേ, തസ്മിം ദ്വിപദേ തുല്യാധികരണേ സതി സോ സമാസോ കമ്മധാരയസഞ്ഞോ ച ഹോതി.

ദ്വേ പദാനി **ദ്വിപദം,** തുല്യം സമാനം അധികരണം അത്ഥോ യസ്സ പദദ്വയസ്സ തം **തുല്യാധികരണം,** തസ്മിം ദ്വിപദേ തുല്യാധികരണേ. ഭിന്നപ്പവത്തിനിമിത്താനം ദ്വിന്നം പദാനം വിസേസനവിസേസിതബ്ബഭാവേന ഏകസ്മിം അത്ഥേ പവത്തി **തുല്യാധികരണതാ**. കമ്മമിവ ദ്വയം ധാരയതീതി **കമ്മധാരയോ**. യഥാ ഹി കമ്മം ക്രിയഞ്ച പയോജനഞ്ച ദ്വയം ധാരയതി, കമ്മേ സതി ക്രിയായ, പയോജനസ്സ ച സമ്ഭവതോ, തഥാ അയം സമാസോ ഏകസ്സ അത്ഥസ്സ ദ്വേ നാമാനി ധാരയതി, തസ്മിം സമാസേ സതി **ഏ**കത്ഥജോതകസ്സ നാമദ്വയസ്സ സമ്ഭവതോ.

പുരേ വിയ സമാസസഞ്ഞാവിഭത്തിലോപപകതിഭാവാ, സമാസേനേവ തുല്യാധികരണഭാവസ്സ വുത്തത്താ "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി **ച**സദ്ദ **ത**സദ്ദാനമപ്പയോഗോ.

൩൪൦. മഹതം മഹാ തുല്യാധികരണേ പദേ.

മഹന്ത സദ്ദസ്സ **മഹാ** ഹോതി തുല്യാധികരണേ ഉത്തരപദേ പരേ. **മഹത**ന്തി ബഹുവചനഗ്ഗഹണേന ക്വചി **മഹ**ആദേസോ ച, ഏത്ഥ ച വിസേസനസ്സ പുബ്ബനിപാതോ വിസേസനഭൂതസ്സ പുബ്ബപദസ്സ **മഹാ**ദേസവിധാനതോവ വിഞ്ഞായതി.

"കമ്മധാരയോ, ദിഗൂ"തി ച വത്തതേ.

൩൪൧. ഉഭേ തപ്പുരിസാ.

ഉഭേ കമ്മധാരയദിഗുസമാസാ തപ്പുരിസസഞ്ഞാ ഹോന്തി.

തസ്സ പുരിസോ തപ്പുരിസോ, തപ്പുരിസസദിസത്താ അയമ്പി സമാസോ അന്വത്ഥസഞ്ഞായ **തപ്പുരിസോ**തി വുത്തോ. യഥാ ഹി **തപ്പുരിസ**സദ്ദോ ഗുണമതിവത്തോ, തഥാ അയം സമാസോപി. ഉത്തരപദത്ഥപ്പധാനോ ഹി തപ്പുരിസോതി. തതോ നാമബ്യപദേസോ സ്യാദ്യുപ്പത്തി. അയം പന തപ്പുരിസോ അഭിധേയ്യവചനോ, പരലിങ്ഗോ ച.

മഹാപുരിസോ, മഹാപുരിസാ ഇച്ചാദി **പുരിസ**സദ്ദസമം, ഏവം മഹാവീരോ, മഹാമുനി, മഹന്തഞ്ച തം ബലഞ്ചാതി മഹാബലം, മഹബ്ഭയം, **മഹ**ആദേസോ. സന്തോ ച സോ പുരിസോ ചാതി സപ്പുരിസോ, "സന്തസദ്ദസ്സ സോ ഭേ ബോ ചന്തേ"തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദേന **സന്ത**സദ്ദസ്സ സമാസേ അഭകാരേപി **സാ**ദേസോ, തഥാ പുബ്ബപുരിസോ, പരപുരിസോ, പഠമപുരിസോ, മജ്ഝിമപുരിസോ, ഉത്തമപുരിസോ, ദന്തപുരിസോ, പരമപുരിസോ, വീരപുരിസോ, സേതഹത്ഥീ, കണ്ഹസപ്പോ, നീലുപ്പലം, ലോഹിതചന്ദനം.

കചി വിഭാസാധികാരതോ ന ഭവതി, യഥാ - പുണ്ണോ മന്താനിപുത്തോ, ചിത്തോ ഗഹപതി, സക്കോ ദേവരാജാതി.

പുമാ ച സോ കോകിലോ ചാതി അത്ഥേ സമാസേ കതേ -

"ലോപ"ന്തി വത്തതേ.

൩൪൨. പുമസ്സ ലിങ്ഗാദീസു സമാസേസു.

പുമഇച്ചേതസ്സ അന്തോ **അ**കാരോ ലോപമാപജ്ജതേ **ലിങ്ഗാദീസു** പരപദേസു സമാസേസു, "അംമോ നിഗ്ഗഹീതം ഝലപേഹീ"തി **മ**കാരസ്സ നിഗ്ഗഹീതം. പുങ്കോകിലോ. ഏവം പുന്നാഗോ.

ഖത്തിയാ ച സാ കഞ്ഞാ ചാതി വിഗ്ഗയ്ഹ സമാസേ കതേ -

"തുല്യാധികരണേ, പദേ, ഇത്ഥിയം ഭാസിതപുമിത്ഥീ പുമാവ ചേ"തി ച വത്തതേ.

൩൪൩. കമ്മധാരയസഞ്ഞേ ച.

കമ്മധാരയസഞ്ഞേ ച സമാസേ ഇത്ഥിയം വത്തമാനേ തുല്യാധികരണേ ഉത്തരപദേ പരേ പുബ്ബഭൂതോ ഇത്ഥിവാചകോ സദ്ദോ പുബ്ബേ ഭാസിതപുമാ ചേ, സോ പുമാ ഇവ ദട്ഠബ്ബോതി പുബ്ബപദേ ഇത്ഥിപ്പച്ചയസ്സ നിവത്തി ഹോതി.

ഖത്തിയകഞ്ഞാ, ഖത്തിയകഞ്ഞായോ ഇച്ചാദി. ഏവം രത്തലതാ, ദുതിയഭിക്ഖാ, ബ്രാഹ്മണീ ച സാ ദാരികാ ചാതി ബ്രാഹ്മണദാരികാ, നാഗമാണവികാ.

പുബ്ബപദസ്സേവായം പുമ്ഭാവാതിദേസോ, തേന "ഖത്തിയകുമാരീ കുമാരസമണീ തരുണബ്രാഹ്മണീ"തിആദീസു ഉത്തരപദേസു ഇത്ഥിപ്പച്ചയസ്സ ന നിവത്തി ഹോതി.

ഇത്ഥിയമിച്ചേവ കിം? കുമാരീരതനം, സമണീപദുമം.

ഭാസിതപുമാതി കിം? ഗങ്ഗാനദീ, തണ്ഹാനദീ, പഥവീധാതു. "നന്ദാപോക്ഖരണീ, നന്ദാദേവീ"തിആദീസു പന സഞ്ഞാസദ്ദത്താ ന ഹോതി.

തഥാ പുരത്ഥിമോ ച സോ കായോ ചാതി പുരത്ഥിമകായോ, എത്ഥ ച കായേകദേസോ **കായ**സദ്ദോ. ഏവം പച്ഛിമകായോ, ഹേട്ഠിമകായോ, ഉപരിമകായോ, സബ്ബകായോ, പുരാണവിഹാരോ, നവാവാസോ, കതരനികായോ, കതമനികായോ, ഹേതുപ്പച്ചയോ, അബഹുലം ബഹുലം കതന്തി ബഹുലീകതം, ജീവിതപ്പധാനം നവകം ജീവിതനവകം ഇച്ചാദി.

വിസേസനുത്തരപദേ ജിനവചനാനുപരോധതോ ഥേരാചരിയപണ്ഡിതാദി വിസേസനം പരഞ്ച ഭവതി. യഥാ - സാരിപുത്തോ ച സോ ഥേരോ ചാതി സാരിപുത്തത്ഥേരോ. ഏവം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ, മഹാകസ്സപത്ഥേരോ, ബുദ്ധഘോസാചരിയോ, ധമ്മപാലാചരിയോ, ആചരിയഗുത്തിലോതി വാ, മഹോസധോ ച സോ പണ്ഡിതോ ചാതി മഹോസധപണ്ഡിതോ. ഏവം വിധുരപണ്ഡിതോ, വത്ഥുവിസേസോ.

വിസേസനോഭയപദോ യഥാ - സീതഞ്ച തം ഉണ്ഹഞ്ചാതി സീതുണ്ഹം, സിനിദ്ധോ ച സോ ഉണ്ഹോ ചാതി സിനിദ്ധുണ്ഹോ, മാസോ. ഖഞ്ജോ ച സോ ഖുജ്ജോ ചാതി ഖഞ്ജഖുജ്ജോ. ഏവം അന്ധബധിരോ, കതാകതം, ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം, ഉച്ചാവചം, ഛിന്നഭിന്നം, സിത്തസമ്മട്ഠം, ഗതപച്ചാഗതം.

ഉപമാനുത്തരപദേ അഭിധാനാനുരോധതോ ഉപമാനഭൂതം വിസേസനം പരം ഭവതി. യഥാ - സീഹോ വിയ സീഹോ, മുനി ച സോ സീഹോ ചാതി മുനിസീഹോ. ഏവം മുനിവസഭോ, മുനിപുങ്ഗവോ, ബുദ്ധനാഗോ, ബുദ്ധാദിച്ചോ, രംസി വിയ രംസി, സദ്ധമ്മോ ച സോ രംസി ചാതി സദ്ധമ്മരംസി. ഏവം വിനയസാഗരോ, പുണ്ഡരീകമിവ പുണ്ഡരീകോ, സമണോ ച സോ പുണ്ഡരീകോ ചാതി സമണപുണ്ഡരീകോ, സമണപദുമോ. ചന്ദോ വിയ ചന്ദോ, മുഖഞ്ച തം ചന്ദോ ചാതി മുഖചന്ദോ. ഏവം മുഖപദുമം ഇച്ചാദി.

സമ്ഭാവനാപുബ്ബപദോ യഥാ - ധമ്മോ ഇതി ബുദ്ധി ധമ്മബുദ്ധി. ഏവം ധമ്മസഞ്ഞാ, ധമ്മസങ്ഖാതോ, ധമ്മസമ്മതോ, പാണസഞ്ഞിതാ, അസുഭസഞ്ഞാ, അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനത്തസഞ്ഞാ, ധാതുസഞ്ഞാ, ധീതുസഞ്ഞാ, അത്തസഞ്ഞാ, അത്ഥിസഞ്ഞാ, അത്തദിട്ഠി ഇച്ചാദി.

അവധാരണപുബ്ബപദോ യഥാ - ഗുണോ ഏവ ധനം ഗുണധനം. ഏവം സദ്ധാധനം, സീലധനം, പഞ്ഞാധനം, ചക്ഖു ഏവ ഇന്ദ്രിയം ചക്ഖുന്ദ്രിയം. ഏവം ചക്ഖായതനം, ചക്ഖുധാതു, ചക്ഖുദ്വാരം, രൂപാരമ്മണമിച്ചാദി.

നനിപാതപുബ്ബപദോ യഥാ - ന ബ്രാഹ്മണോതി അത്ഥേ കമ്മധാരയസമാസേ, വിഭത്തിലോപാദിമ്ഹി ച കതേ -

“ഉഭേ തപ്പുരിസാ”തി തപ്പുരിസസഞ്ഞാ.

൩൪൪. അത്തം നസ്സ തപ്പുരിസേ.

നസ്സ നിപാതപദസ്സ തപ്പുരിസേ ഉത്തരപദേ പരേ സബ്ബസ്സേവ **അത്തം** ഹോതി. തപ്പുരിസേകദേസത്താ തപ്പുരിസോ, അബ്രാഹ്മണോ.

ന നിസേധോ സതോ യുത്തോ,
ദേസാദിനിയമം വിനാ;

അസതോ ചാഫലോ തസ്മാ,
കഥമബ്രാഹ്മണോതി ചേ?

നിസേധത്ഥാനുവാദേന, പടിസേധവിധി ക്വചി;
പരസ്സ മിച്ഛാഞാണത്താ-ഖ്യാപനായോപപജ്ജതേ.

ദുവിധോ ചസ്സത്ഥോ പസജ്ജപ്പടിസേധപരിയുദാസവസേന.

തത്ഥ യോ "അസൂരിയപസ്സാ രാജദാരാ"തിആദീസു വിയ ഉത്തരപദത്ഥസ്സ സബ്ബഥാ അഭാവം ദീപേതി, സോ **പസജ്ജപ്പടിസേധവാചീ** നാമ. യോ പന "അബ്രാഹ്മണ അമനുസ്സാ"തിആദീസു വിയ ഉത്തരപദത്ഥം പരിയുദാസിത്വാ തംസദിസേ വത്ഥുമ്ഹി കാരിയം പടിപാദയതി, സോ **പരിയുദാസവാചീ** നാമ.

വുത്തഞ്ച

"പസജ്ജപ്പടിസേധസ്സ, ലക്ഖണം വത്ഥുനത്ഥിതാ;
വത്ഥുതോ അഞ്ഞത്ര വുത്തി, പരിയുദാസലക്ഖണ"ന്തി.

നനേവം സന്തേപി "അബ്രാഹ്മണോ"തിആദീസു കഥമുത്തരപദത്ഥപ്പധാനതാ സിയാതി?

വുച്ചതേ - **ബ്രാഹ്മണാ**ദിസദ്ദാനം ബ്രാഹ്മണാദിഅത്ഥസ്സേവ തംസദിസാദിഅത്ഥസ്സാപി വാചകത്താ, **ബ്രാഹ്മണാ**ദിസദ്ദാ ഹി കേവലാബ്രാഹ്മണാദിഅത്ഥേസ്വേവ പാകടാ, **ഭൂ**സദ്ദോ വിയസത്തായം, യദാ തേ പന അഞ്ഞേന സദിസാദിവാചകേന **ന**ഇതി നിപാതേന യുജ്ജന്തി, തദാ തംസദിസതദഞ്ഞതബ്ബിരുദ്ധതദഭാവേസുപി വത്തന്തി, **ഭൂ**സദ്ദോ വിയ **അനുഭി**യാദിയോഗേ അനുഭവനഅഭിഭവനാദീസു, തസ്മാ ഉത്തരപദത്ഥജോതകോയേവേത്ഥ **ന**ഇതി നിപാതോതി ന ദോസോ, തേന അബ്രാഹ്മണോതി ബ്രാഹ്മണസദിസോതി വുത്തം ഹോതി. ഏവം അമനുസ്സോ, അസ്സമണോ.

അഞ്ഞത്ഥേ - ന ബ്യാകതാ അബ്യാകതാ, അസംകിലിട്ഠാ, അപരിയാപന്നാ.

വിരുദ്ധത്ഥേ - ന കുസലാ അകുസലാ, കുസലപടിപക്ഖാതി അത്ഥോ. ഏവം അലോഭോ, അമിത്തോ.

പസജ്ജപ്പടിസേധേ - ന കത്വാ അകത്വാ, അകാതുന പുഞ്ഞം അകരോന്തോ.

"നസ്സ, തപ്പുരിസേ"തി ച വത്തതേ.

൩൪൭. സരേ അന.

നഇച്ചേതസ്സ പദസ്സ തപ്പുരിസേ ഉത്തരപദേ **അന** ഹോതി സരേ പരേ.

ന അസ്സോ അനസ്സോ, ന അരിയോ അനരിയോ. ഏവം അനിസ്സരോ, അനിട്ഠോ, അനുപവാദോ, ന ആദായ അനാദായ, അനോലോകേത്വാ ഇച്ചാദി.

കുപുബ്ബപദോ യഥാ - കുച്ഛിതമന്നന്തി നിച്ചസമാസത്താ അഞ്ഞപദേന വിഗ്ഗഹോ, കമ്മധാരയസമാസേ കതേ -

“തപ്പുരിസേ, സരേ”തി ച വത്തതേ.

൩൪൫. കദദ കുസ്സ.

കുഇച്ചേതസ്സ നിപാതസ്സ തപ്പുരിസേ ഉത്തരപദേ **കദ** ഹോതി സരേ പരേ. കദന്നം. ഏവം കദസനം.

സരേതി കിം? കുദാരാ, കുപുത്താ, കുദാസാ, കുദിട്ഠി.

“കുസ്സാ”തി വത്തതേ.

൩൪൬. കാപ്പത്ഥേസു ച.

കുഇച്ചേതസ്സ അപ്പത്ഥേ വത്തമാനസ്സ **കാ** ഹോതി തപ്പുരിസേ ഉത്തരപദേ പരേ. ബഹുവചനുച്ചാരണതോ കുച്ഛിതത്ഥേ ച കചി തപ്പുരിസേ. അപ്പകം ലവണം കാലവണം. ഏവം കാപുപ്ഫം, കുച്ഛിതോ പുരിസോ കാപുരിസോ, കുപുരിസോ വാ.

പാദിപുബ്ബപദോ ച നിച്ചസമാസോവ, പധാനം വചനം പാവചനം, ഭുസം വഡ്ഢം പവഡ്ഢം, സരീരം, സമം, സമ്മാ വാ ആധാനം സമാധാനം, വിവിധാ മതി വിമതി, വിവിധോ കപ്പോ വികപ്പോ, വിസിട്ഠോ വാ കപ്പോ വികപ്പോ, അധികോ ദേവോ അതിദേവോ. ഏവം അധിദേവോ, അധിസീലം, സുന്ദരോ ഗന്ധോ സുഗന്ധോ, കുച്ഛിതോ ഗന്ധോ ദുഗ്ഗന്ധോ, സോഭനം കതം സുകതം, അസോഭനം കതം ദുക്കടം ഇച്ചാദി.

യേ ഇധ അവിഹിതലക്ഖണാ നാമനിപാതോപസഗ്ഗാ, തേസം “നാമാനം സമാസോ”തി യോഗവിഭാഗേന സമാസോ ദട്ഠബ്ബോ. യഥാ - അപുനഗേയ്യാ ഗാഥാ, അചന്ദമുല്ലോകികാനി മുഖാനി, അസ്സദ്ധഭോജീ, അലവണഭോജീതിആദീസു അയുത്തത്ഥത്താ നാഞ്ഞേന സമാസോ.

തഥാ ദിട്ഠോ പുബ്ബന്തി ദിട്ഠപുബ്ബോ തഥാഗതം. ഏവം സുതപുബ്ബോ ധമ്മം, ഗതപുബ്ബോ മഗ്ഗം, **കമ്മനി** ദിട്ഠാ പുബ്ബന്തി ദിട്ഠപുബ്ബാ ദേവാ തേന. ഏവം സുതപുബ്ബാ ധമ്മാ, ഗതപുബ്ബാ ദിസാ, പഹാരോ, പരാഭവോ, വിഹാരോ, ആഹാരോ, ഉപഹാരോ ഇച്ചാദി.

കമ്മധാരയസമാസോ.

ദിഗുസമാസ

അഥ ദിഗുസമാസോ വുച്ചതേ.

തയോ ലോകാ സമാഹടാ ചിത്തേന സമ്പിണ്ഡിതാ, തിണ്ണം ലോകാനം സമാഹാരോതി വാ അത്ഥേ -

“നാമാനം സമാസോ യുത്തത്ഥോ”തി വത്തമാനേ “ദ്വിപദേ”തിആദിനാ കമ്മധാരയസമാസോ, തതോ സമാസസഞ്ഞായം, വിഭത്തിലോപേ, പകതിഭാവേ ച കതേ -

“കമ്മധാരയോ”തി വത്തതേ.

൩൪൮. സങ്ഖ്യാപുബ്ബോ ദിഗു.

സങ്ഖ്യാപുബ്ബോ കമ്മധാരയസമാസോ ദിഗുസഞ്ഞോ ഹോതി.

ദ്വേ ഗാവോ ദിഗു, ദിഗുസദിസത്താ അയമ്പി സമാസോ **ദിഗൂ**തി വുത്തോ. അഥ വാ സങ്ഖ്യാപുബ്ബത്തനപുംസകേകത്തസങ്ഖാതേഹി ദ്വീഹി ലക്ഖണേഹി ഗതോ അവഗതോതി ദിഗൂതി വുച്ചതി, ദ്വീഹി വാ ലക്ഖണേഹി ഗച്ഛതി പവത്തതീതി ദിഗു. ഏത്ഥ ച “സങ്ഖ്യാപുബ്ബോ”തി വുത്തത്താ സങ്ഖ്യാസദ്ദസ്സേവ പുബ്ബനിപാതോ, “ഉഭേ തപ്പുരിസാ”തി തപ്പുരിസസഞ്ഞാ.

“നപുംസകലിങ്ഗോ”തി വത്തതേ.

൩൪൯. ദിഗുസ്സേകത്തം.

ദിഗുസ്സ സമാസസ്സ ഏകത്തം ഹോതി, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച.

സമാഹാരദിഗുസ്സേതം ഗഹണം, തത്ഥ സബ്ബത്ഥേകവചനമേവ ഹോതി, അഞ്ഞത്ര പന ബഹുവചനമ്പി, നാമബ്യപദേസസ്യാദ്യുപ്പത്തി **അ**മാദേസാദി.

തിലോകം, ഹേ തിലോക, തിലോകം, തിലോകേന, തിലോകസ്സ, തിലോകാ തിലോകസ്മാ തിലോകമ്ഹാ, തിലോകസ്സ, തിലോകേ തിലോകമ്ഹി തിലോകസ്മിം.

ഏവം തയോ ദണ്ഡാ തിദണ്ഡം, തീണി മലാനി സമാഹടാനി, തിണ്ണം മലാനം സമാഹാരോതി വാ തിമലം, തിലക്ഖണം, ചതുസ്സച്ചം, ചതസ്സോ ദിസാ ചതുദ്ദിസം, “സരോ രസ്സോ നപുംസകേ”തി രസ്സത്തം, പഞ്ചസിക്ഖാപദം, സളായതനം, സത്താഹം, അട്ഠസീലം, നവലോകുത്തരം, ദസസീലം, സതയോജനം.

തഥാ - ദ്വേ രത്തിയോ ദ്വിരത്തം, തിസ്സോ രത്തിയോ തിരത്തം, ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ ദ്വങ്ഗുലം, സത്ത ഗോദാവരിയോ, താസം സമാഹാരോതി വാ സത്തഗോദാവരം.

ഏത്ഥ ച രത്തി അങ്ഗുലി ഗോദാവരീനമന്തസ്സ -

൩൫൦. ക്വചി സമാസന്തഗതാനമകാരന്തോ.

രാജാദിഗണസ്സേതം ഗഹണം, തേന സമാസന്തഗതാനം **രാജാദീ**നം നാമാനം അന്തോ ക്വചി **അ**കാരോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **കാര**ഗ്ഗഹണേന ബഹുബ്ബീഹാദിമ്ഹി സമാസന്തേ ക്വചി **ക**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **സുരഭി സു ദു പൂതീഹി ഗന്ധ**ന്തസ്സികാരോ ച.

അഥ വാ **അ** ച **കോ** ച അകാ, **ര**കാരോ പദസന്ധികരോ, തേന ക്വചി സമാസന്തഗതാനമന്തോ ഹുത്വാ **അ ക** ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. തേന പഞ്ച ഗാവോ സമാഹടാതി അത്ഥേ സമാസാദിം കത്വാ സമാസന്തേ **അ**പ്പച്ചയേ, "ഓ സരേ ചാ"തി **അവാ**ദേസേ ച കതേ "പഞ്ചഗവ"ന്തിആദി ച സിജ്ഝതി. "ദ്വിരത്ത"ന്തിആദീസു പന **അ**പ്പച്ചയേ കതേ പുബ്ബസരസ്സ "സരലോപോ"തിആദിനാ ലോപോ.

അസമാഹാരദിഗു യഥാ - ഏകോ ച സോ പുഗ്ഗലോ ചാതി ഏകപുഗ്ഗലോ. ഏവം ഏകധമ്മോ, ഏകപുത്തോ, തയോ ഭവാ തിഭവോ, ചതസ്സോ ദിസാ ചതുദ്ദിസാ, ദസസഹസ്സചക്കവാളാനി ഇച്ചാദി.

ദിഗുസമാസോ.

തപ്പുരിസസമാസ

അഥ തപ്പുരിസസമാസോ വുച്ചതേ.

സോ പന ദുതിയാദീസു ഛസു വിഭത്തീസു ഭാവതോ ഛബ്ബിധോ. തത്ഥ ദുതിയാതപ്പുരിസോ ഗതനിസ്സിതാതീതാതിക്കന്തപ്പത്താപന്നാദീഹി ഭവതി.

സരണം ഗതോതി വിഗ്ഗഹേ -

"തപ്പുരിസോ"തി വത്തതേ.

൩൫൦. അമാദയോ പരപദേഭി.

അമാദിവിഭത്യന്താനി യുത്തത്ഥാനി പുബ്ബപദാനി നാമേഹി പരപദേഭി സഹ വിഭാസാ സമസ്യന്തേ, സോ സമാസോ തപ്പുരിസസഞ്ഞോ ഹോതി. അയഞ്ച തപ്പുരിസോ അഭിധേയ്യവചനലിങ്ഗോ.

ഗതാദിസദ്ദാ കിതന്തത്താ തിലിങ്ഗാ, വിഭത്തിലോപാദി സബ്ബം പുബ്ബസമം. സോ സരണഗതോ, തേ സരണഗതാ. സാ സരണഗതാ, താ സരണഗതായോ. തം കുലം സരണഗതം, താനി കുലാനി സരണഗതാനി ഇച്ചാദി.

ഏവം അരഞ്ഞഗതോ, ഭൂമിഗതോ, ധമ്മം നിസ്സിതോ ധമ്മനിസ്സിതോ, അത്ഥനിസ്സിതോ, ഭവം അതീതോ ഭവാതീതോ, കാലാതീതോ, പമാണം അതിക്കന്തം പമാണാതിക്കന്തം. ലോകാതിക്കന്തം, സുഖം പത്തോ സുഖപ്പത്തോ, ദുക്ഖപ്പത്തോ, സോതം ആപന്നോ സോതാപന്നോ, നിരോധസമാപന്നോ, രഥം ആരുള്ഹോ രഥാരുള്ഹോ, സബ്ബരത്തിം സോഭനോ സബ്ബരത്തിസോഭനോ, മുഹുത്തസുഖം.

ഉപപദസമാസേ പന വുത്തിയേവ തസ്സ നിച്ചത്താ. യഥാ - കമ്മം കരോതീതി കമ്മകാരോ, കുമ്ഭകാരോ, അത്ഥം കാമേതീതി അത്ഥകാമോ, ധമ്മകാമോ, ധമ്മം ധാരേതീതി ധമ്മധരോ, വിനയധരോ, സച്ചം വദിതും സീലമസ്സാതി സച്ചവാദീ ഇച്ചാദി.

തവന്തുമാനന്താദികിതന്തേഹി വാക്യമേവ വവത്ഥിതവിഭാസാധികാരതോ. യഥാ - ഓദനം ഭുത്തവാ, ധമ്മം സുണമാനോ, ധമ്മം സുണന്തോ, കടം കരാനോ, അനഭിധാനതോ വാ, അഭിധാനലക്ഖണാ ഹി തദ്ധിതസമാസകിതകാതി.

ദുതിയാതപ്പുരിസോ.

തതിയാ കിതക പുബ്ബ സദിസ സമൂനത്ഥ കലഹ നിപുണ മിസ്സസഖിലാദീഹി.

ബുദ്ധേന ഭാസിതോ ബുദ്ധഭാസിതോ, ധമ്മോ. ഏവം ജിനദേസിതോ, സത്ഥാരാ വണ്ണിതോ സത്ഥുവണ്ണിതോ, വിഞ്ഞൂഹി ഗരഹിതോ വിഞ്ഞുഗരഹിതോ, വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥോ, ഇസ്സരകതം, സയംകതം, സുകേഹി ആഹടം സുകാഹതം, രഞ്ഞാ ഹതോ രാജഹതോ, രോഗപീളിതോ, അഗ്ഗിദഡ്ഢോ, സപ്പദട്ഠോ, സല്ലേന വിദ്ധോ സല്ലവിദ്ധോ, ഇച്ഛായ അപകതോ ഇച്ഛാപകതോ, സീലേന സമ്പന്നോ സീലസമ്പന്നോ. ഏവം സുഖസഹഗതം, ഞാണസമ്പയുത്തം, മിത്തസംസഗ്ഗോ, പിയവിപ്പയോഗോ, ജാതിത്ഥദ്ധോ, ഗുണഹീനോ, ഗുണവുഡ്ഢോ, ചതുവഗ്ഗകരണീയം, ചതുവഗ്ഗാദികത്തബ്ബം, കാകേഹി പേയ്യാ കാകപേയ്യാ, നദീ.

ക്വചി വുത്തിയേവ, ഉരേന ഗച്ഛതീതി ഉരഗോ, പാദേന പിവതീതി പാദപോ. ക്വചി വാക്യമേവ, പരസുനാ ഛിന്നവാ, കാകേഹി പാതബ്ബാ, ദസ്സനേന പഹാതബ്ബാ.

പുബ്ബാദിയോഗേ - മാസേന പുബ്ബോ മാസപുബ്ബോ. ഏവം മാതുസദിസോ, പിതുസമോ, ഏകൂനവീസതി, സീലവികലോ, അസികലഹോ, വാചാനിപുണോ, യാവകാലികസംമിസ്സം, വാചാസഖിലോ, സത്ഥാരാ സദിസോ സത്ഥുകപ്പോ, പുഞ്ഞേന അത്ഥികോ പുഞ്ഞത്ഥികോ, ഗുണാധികോ, ഗുളേന സംസട്ഠോ ഓദനോ ഗുളോദനോ, ഖീരോദനോ, അസ്സേന യുത്തോ രഥോ അസ്സരഥോ, മഗ്ഗചിത്തം, ജമ്ബുയാ പഞ്ഞാതോ ലക്ഖിതോ ദീപോ ജമ്ബുദീപോ, ഏകേന അധികാ ദസ ഏകാദസ, ജാതിയാ അന്ധോ ജച്ചന്ധോ, പകതിയാ മേധാവീ പകതിമേധാവീ ഇച്ചാദി.

തതിയാതപ്പുരിസോ.

ചതുത്ഥീ തദത്ഥഅത്ഥഹിതദേയ്യാദീഹി.

തദത്ഥേ - കഥിനസ്സ ദുസ്സം കഥിനദുസ്സം, കഥിനചീവരത്ഥായാതി അത്ഥോ. ഏവം ചീവരദുസ്സം, ചീവരമൂല്യം, യാഗുയാ അത്ഥായ തണ്ഡുലാ യാഗുതണ്ഡുലാ, ഭത്തതണ്ഡുലാ, സങ്ഘസ്സത്ഥായ ഭത്തം സങ്ഘഭത്തം, ആഗന്തുകാനമത്ഥായ ഭത്തം ആഗന്തുകഭത്തം. ഏവം ഗമികഭത്തം, പാസാദായ ദബ്ബം പാസാദദബ്ബം.

അത്ഥേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സത്ഥായ വിഹാരോ ഭിക്ഖുസങ്ഘത്ഥോ വിഹാരോ, ഭിക്ഖുസങ്ഘത്ഥാ യാഗു, ഭിക്ഖുസങ്ഘത്ഥം ചീവരം. യസ്സത്ഥായ യദത്ഥോ, യദത്ഥാ, യദത്ഥം. ഏവം തദത്ഥോ, തദത്ഥാ. തദത്ഥം. ഏതദത്ഥോ വായാമോ, ഏതദത്ഥാ കഥാ, ഏതദത്ഥം സോതാവധാനം. കിമത്ഥം, അത്തത്ഥം, പരത്ഥം, വിനയോ സംവരത്ഥായ, സുഖം സമാധത്ഥായ, നിബ്ബിദാ വിരാഗത്ഥായ,

വിരാഗോ വിമുത്തത്ഥായ. തഥാ ലോകസ്സ ഹിതോ ലോകഹിതോ, ബുദ്ധസ്സ ദേയ്യം ബുദ്ധദേയ്യം, പുപ്ഫം. സങ്ഘദേയ്യം, ചീവരം. ഇധ ന ഭവതി, സങ്ഘസ്സ ദാതബ്ബം, സങ്ഘസ്സ ദാതും ഇച്ചാദി.

ചതുത്ഥീതപ്പുരിസോ.

പഞ്ചമീ അപഗമന ഭയ വിരതി മോചനത്ഥാദീഹി.

മേഥുനസ്മാ അപേതോ മേഥുനാപേതോ. ഏവം പലാപാപഗതോ, നഗരനിഗ്ഗതോ, പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ. ഗാമതോ നിക്ഖന്തം ഗാമനിക്ഖന്തം, രുക്ഖഗ്ഗാ പതിതോ രുക്ഖഗ്ഗപതിതോ, സാസനചുതോ, ആപത്തിവുട്ഠാനം, ധരണിതലുഗ്ഗതോ, സബ്ബഭവേഹി നിസ്സടോ സബ്ബഭവനിസ്സടോ.

ഭയത്ഥാദിയോഗേ യഥാ - രാജതോ ഭയം രാജഭയം, ചോരേഹി ഭയം ചോരഭയം, അമനുസ്സേഹി ഭയം അമനുസ്സഭയം, അഗ്ഗിതോ ഭയം അഗ്ഗിഭയം. പാപതോ ഭീതോ പാപഭീതോ , പാപഭീരുകോ, അകത്തബ്ബതോ വിരതി അകത്തബ്ബവിരതി. ഏവം കായദുച്ചരിതവിരതി, വചീദുച്ചരിതവിരതി, ബന്ധനാ മുത്തോ ബന്ധനമുത്തോ, വനമുത്തോ, ബന്ധനമോക്ഖോ, കമ്മതോ സമുട്ഠിതം കമ്മസമുട്ഠിതം, ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠം, ഓമകോമകം.

കചി വുത്തിയേവ, കമ്മതോ ജാതം കമ്മജം. ഏവം ചിത്തജം, ഉതുജം, ആഹാരജം. ഇധ ന ഭവതി, പാസാദാ പതിതോ.

പഞ്ചമീതപ്പുരിസോ.

ഛട്ഠീ രഞ്ഞോ പുത്തോ രാജപുത്തോ. ഏവം രാജപുരിസോ, ആചരിയപൂജകോ, ബുദ്ധസാവകോ, ബുദ്ധരൂപം, ജിനവചനം, സമുദ്ദഘോസോ, ധഞ്ഞാനം രാസി ധഞ്ഞരാസി, പുപ്ഫഗന്ധോ, ഫലരസോ, കായസ്സ ലഹുതാ കായലഹുതാ, മരണസ്സതി, രുക്ഖമൂലം, അയസ്സ പത്തോ അയോപത്തോ, ഏവം സുവണ്ണകടാഹം, പാനീയഥാലകം, സപ്പികുമ്ഭോ.

''ദേവാനം രാജാ''തി അത്ഥേ സമാസാദിമ്ഹി കതേ ''കചി സമാസന്തഗതാനമകാരന്തോ''തി **അ**കാരോ, തതോ ''സ്യാ ചാ''തി **ആത്തം ന** ഭവതി. ദേവരാജോ, ദേവരാജാ, ദേവരാജം, ദേവരാജേ ഇച്ചാദി **പുരിസ**സദ്ദസമം. **അ**ത്താഭാവേ സോ ദേവരാജാ, തേ ദേവരാജാനോ ഇച്ചാദി **രാജ**സദ്ദസമം. തഥാ ദേവാനം സഖാ ദേവസഖോ, ദേവസഖാ, സോ ദേവസഖാ, തേ ദേവസഖാനോ ഇച്ചാദി.

പുമസ്സ ലിങ്ഗം പുല്ലിങ്ഗം. ഏവം പുമ്ഭാവോ, പുമന്തലോപാദി.

ഹത്ഥിപദം, ഇത്ഥിരൂപം, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ, ജമ്ബുസാഖാ, ഏത്ഥ ച ''കചാദിമജ്ഝുത്തരാന''ന്തിആദിനാ മജ്ഝേ **ഈ**കാരൂകാരാനം രസ്സത്തം.

വിഭാസാധികാരതോ കചി വാക്യമേവ, സഹസാ കമ്മസ്സ കത്താരോ, ഭിന്നാനം സന്ധാതാ, കപ്പസ്സ തതിയോ ഭാഗോ, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ, മനുസ്സാനം ഖത്തിയോ സൂരതമോ.

യുത്തത്ഥോ ഇച്ചേവ? "ഭടോ രഞ്ഞോ പുരിസോ ദേവദത്തസ്സാ"തി എത്ഥ "ഭടസമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞാനപേക്ഖതായ അയുത്തത്ഥഭാവതോ സമാസോ ന ഭവതി, "കോസലസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തോ"തിആദീസു പന സാപേക്ഖതായ അസമത്ഥത്താ ന ഭവതി, **സമ്ബന്ധീ**സദ്ദാനം പന നിച്ചം സാപേക്ഖത്തേപി ഗമകത്താ സമാസോ, യഥാ - ദേവദത്തസ്സ ഗുരുകുലം, ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോതിആദി.

ഛട്ഠീതപ്പുരിസോ.

സത്തമീ രൂപേ സഞ്ഞാ രൂപസഞ്ഞാ, ഏവം രൂപസഞ്ചേതനാ, സംസാരദുക്ഖം, ചക്ഖുമ്ഹി സന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, ധമ്മേ രതോ ധമ്മരതോ, ധമ്മാഭിരതി, ധമ്മരുചി, ധമ്മഗാരവോ, ധമ്മേസു നിരുത്തി ധമ്മനിരുത്തി, ദാനാധിമുത്തി, ഭവന്തരകതം, ദസ്സനേ അസ്സാദോ ദസ്സനസ്സാദോ, അരഞ്ഞേ വാസോ അരഞ്ഞവാസോ, വികാലേ ഭോജനം വികാലഭോജനം, കാലേ വസ്സം കാലവസ്സം, വനേ പുപ്ഫം വനപുപ്ഫം. ഏവം വനമഹിസോ, ഗാമസൂകരോ, സമുദ്ദമച്ഛോ, ആവാടകച്ഛപോ, ആവാടമണ്ഡൂകോ, കൂപമണ്ഡൂകോ, തിത്ഥനാവാ, ഇത്ഥീസു ധുത്തോ ഇത്ഥിധുത്തോ ഛായായ സുക്ഖോ ഛായാസുക്ഖോ, അങ്ഗാരപക്കം, ചാരകബദ്ധോ.

ഇധ വുത്തിയേവ, യഥാ - വനേ ചരതീതി വനചരോ, കുച്ഛിമ്ഹി സയതീതി കുച്ഛിസയോ, ഥലേ തിട്ഠതീതി ഥലട്ഠോ. ഏവം ജലട്ഠോ, പബ്ബതട്ഠോ, മഗ്ഗട്ഠോ, പങ്കേ ജാതം പങ്കജം, സിരേ രുഹതീതി സിരോരുഹം ഇച്ചാദി.

ഇധ ന ഭവതി, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ആസനേ നിസിന്നോ, ആസനേ നിസീദിതബ്ബം.

സത്തമീതപ്പുരിസോ.

"തദനുപരോധേനാ"തി വുത്തത്താ യഥാഭിധാനം തപ്പുരിസേ ക്വചി **അച്ചന്താ**ദീസു **അ**മാദിവിഭത്യന്തം പുബ്ബപദം പരം സമ്ഭവതി.

യഥാ - അന്തം അതിക്കന്തം അച്ചന്തം, അച്ചന്താനി, വേലം അതിക്കന്തോ അതിവേലോ, രസ്സത്തം. ഏവം മാലം അതീതോ അതിമാലോ, പത്തജീവികോ, ആപന്നജീവികോ, അക്ഖം പതിഗതം നിസ്സിതന്തി പച്ചക്ഖം ദസ്സനം, പച്ചക്ഖോ അത്തഭാവോ, പച്ചക്ഖാ ബുദ്ധി, അത്ഥം അനുഗതം അന്വത്ഥം, കോകിലായ അവകുട്ഠം അവകോകിലം വനം, പരിച്ചത്തന്തി അത്ഥോ. അവമയൂരം, അജ്ഝയനായ പരിഗിലാനോ പരിയജ്ഝയനോ, കമ്മസ്സ അലം സമത്ഥോതി അലംകമ്മോ, വചനായ അലന്തി അലംവചനോ, വാനതോ നിക്ഖന്തം നിബ്ബാനം, കിലേസേഹി നിക്ഖന്തോ നിക്കിലേസോ, നിരങ്ഗണോ, കോസമ്ബിയാ നിക്ഖന്തോ നിക്കോസമ്ബീ, വനതോ നിയ്യാതോ നിബ്ബനോ, ആചരിയതോ പരോ പാചരിയോ. ഏവം പയ്യകോ, പരഹിയ്യോ, ഗങ്ഗായ ഉപരി ഉപരിഗങ്ഗം. ഏവം ഹേട്ഠാനദീ, അന്തോസമാപത്തി, ഹംസാനം രാജാ രാജഹംസോ, ഹംസരാജാ വാ, മാസസ്സ അദ്ധം അദ്ധമാസം, മാസദ്ധം വാ, ആമലകസ്സ അദ്ധം അദ്ധാമലകം, ആമലകദ്ധം വാ, കഹാപണസ്സ അഡ്ഢം

അഡ്ഢകഹാപണം, അഡ്ഢമാസകം, രത്തിയാ അഡ്ഢം അഡ്ഢരത്തം, രത്തിയാ പുബ്ബം പുബ്ബരത്തം, രത്തിയാ പച്ഛാ പച്ഛാരത്തം. ഏത്ഥ ച "ക്വചി സമാസന്തഗതാനമകാരന്തോ"തി **രത്തി**സദ്ദന്തസ്സ **അ**ത്തം, അഹസ്സ പുബ്ബം പുബ്ബന്ഹം. ഏവം സായന്ഹം, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **അഹ**സ്സ **അന്ഹാ**ദേസോ.

അമാദിപരതപ്പുരിസോ.

ക്വചി തപ്പുരിസേ "പഭങ്കരാ"ദീസു വിഭത്തിലോപോ ന ഭവതി.

യഥാ - പഭം കരോതീതി അത്ഥേ "അമാദയോ പരപദേഭീ"തി സമാസോ, "നാമാനം സമാസോ യുത്തത്ഥോ"തി സമാസസഞ്ഞാ, തതോ "തേസം വിഭത്തിയോ ലോപാ ചാ"തി വിഭത്തിലോപേ സമ്പത്തേ തത്ഥേവ **ച**ഗ്ഗഹണേന പുബ്ബപദേ വിഭത്തിലോപാഭാവോ. സേസം സമം. പഭങ്കരോ, അമതം ദദാതീതി അമതന്ദദോ, രണം ജഹാതീതി രണഞ്ജഹോ, ജുതിം ധാരേതീതി ജുതിന്ധരോ, തഥാ സഹസാകതം, പരസ്സപദം. അത്തനോപദം, ഭയതോ ഉപട്ഠാനം ഭയതൂപട്ഠാനം, പരതോഘോസോ, ഗവംപതിത്ഥേരോ, മനസികാരോ, പുബ്ബേനിവാസോ, പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതി, മജ്ഝേകല്യാണം, അന്തേവാസീ, അന്തേവാസികോ, ജനേസുതോ, ഉരസിലോമോ, കണ്ഠേകാളോ, സരസിജമിച്ചാദി.

അലോപതപ്പുരിസോ.

തപ്പുരിസസമാസോ നിട്ഠിതോ.

ബഹുബ്ബീഹിസമാസ

അഥ ബഹുബ്ബീഹിസമാസോ വുച്ചതേ.

സോ ച നവവിധോ ദ്വിപദോ തുല്യാധികരണോ, ദ്വിപദോ ഭിന്നാധികരണോ, തിപദോ **ന**നിപാതപുബ്ബപദോ, **സഹ**പുബ്ബപദോ ഉപമാനപുബ്ബപദോ സങ്ഖ്യോഭയപദോ ദിസന്തരാളത്ഥോ ബ്യതിഹാരലക്ഖണോ ചാതി.

തത്ഥ **ദ്വിപദോ തുല്യാധികരണോ** ബഹുബ്ബീഹി കമ്മാദീസു ഛസു വിഭത്യത്ഥേസു ഭവതി.

തത്ഥ **ദുതിയത്ഥേ** താവ - "ആഗതാ സമണാ ഇമം സങ്ഘാരാമ"ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൨൭. അഞ്ഞപദത്ഥേസു ബഹുബ്ബീഹി.

സമസ്യമാനപദതോ അഞ്ഞേസം പഠമദുതിയാദിവിഭത്യന്താനം പദാനമത്ഥേസു യുത്തത്ഥാനി നാമാനി വിഭാസാ സമസ്യന്തേ, സോ സമാസോ ബഹുബ്ബീഹിസഞ്ഞോ ച ഹോതി.

ബഹവോ വീഹയോ യസ്സ സോ ബഹുബ്ബീഹി, ബഹുബ്ബീഹിസദിസത്താ അയമ്പിസമാസോ അന്വത്ഥസഞ്ഞാവസേന **ബഹുബ്ബീഹീ**തി വുത്തോ, അഞ്ഞപദത്ഥപ്പധാനോ ഹി ബഹുബ്ബീഹി.

ദുവിധോ ചായം ബഹുബ്ബീഹി തഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണാതഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണവസേന, തേസു യത്ഥ വിസേസനഭൂതോ അത്ഥോ **അഞ്ഞപദത്ഥ**ഗ്ഗഹണേന ഗയ്ഹതി, സോ **തഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണോ,** യഥാ - ലമ്ബകണ്ണമാനയാതി.

യത്ഥ പന ന ഗയ്ഹതി, സോ **അതഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണോ,** യഥാ - ബഹുധനമാനയാതി.

ഇധ **ബഹുബ്ബീഹി**സദ്ദേ വിയ വിസേസനസ്സ പുബ്ബനിപാതോ, സേസം പുബ്ബസമം.

ആഗതസമണോ സങ്ഘാരാമോ. ഏത്ഥ ച **ആഗത**സദ്ദോ, **സമണ**സദ്ദോ ച അത്തനോ അത്ഥേ അട്ഠത്വാ ദുതിയാവിഭത്യത്ഥഭൂതേ സങ്ഘാരാമസങ്ഖാതേ അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്തന്തി, തദത്ഥജോതനത്ഥമേവ തദനന്തരം ''സങ്ഘാരാമോ''തി പദന്തരം പയുജ്ജതി, തതോ സമാസേനേവ കമ്മത്ഥസ്സ അഭിഹിതത്താ പുന ദുതിയാ ന ഹോതി. **ഇദം**സദ്ദസ്സ ച അപ്പയോഗോ, ഏവം സബ്ബത്ഥ. ബഹുബ്ബീഹി ചായം അഭിധേയ്യലിങ്ഗവചനോ.

തഥാ ആഗതസമണാ സാവത്ഥി, ആഗതസമണം ജേതവനം, പടിപന്നാ അദ്ധികാ യം പഥം സോയം പടിപന്നദ്ധികോ പഥോ , അഭിരുള്ഹാ വാണിജാ യം നാവം സാ അഭിരുള്ഹവാണിജാ നാവാ. ഏവം കമ്മത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി.

തതിയത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി യഥാ - ജിതാനി ഇന്ദ്രിയാനി യേന സമണേന സോയം ജിതിന്ദ്രിയോ സമണോ. ഏവം ദിട്ഠധമ്മോ, പത്തധമ്മോ, കതകിച്ചോ, ജിതാ മാരാ അനേനാതി ജിതമാരോ ഭഗവാ, പടിവിദ്ധസബ്ബധമ്മോ.

ചതുത്ഥിയത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി യഥാ - ദിന്നോ സുങ്കോ യസ്സ രഞ്ഞോ സോയം ദിന്നസുങ്കോ രാജാ, ഉപനീതം ഭോജനം അസ്സ സമണസ്സാതി ഉപനീതഭോജനോ സമണോ, ഉപഹടോ ബലി അസ്സാതി ഉപഹടബലി യക്ഖോ.

പഞ്ചമിയത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി യഥാ - നിഗ്ഗതാ ജനാ അസ്മാ ഗാമാ സോയം നിഗ്ഗതജനോ ഗാമോ, നിഗ്ഗതോ അയോ അസ്മാതി നിരയോ, നിഗ്ഗതാ കിലേസാ ഏതസ്മാതി നിക്കിലേസോ, അപേതം വിഞ്ഞാണം അസ്മാതി അപേതവിഞ്ഞാണോ മതകായോ, അപഗതം ഭയഭേരവം അസ്മാതി അപഗതഭയഭേരവോ അരഹാ.

ഛട്ഠിയത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി യഥാ - ഛിന്നാ ഹത്ഥാ യസ്സ പുരിസസ്സ സോയം ഛിന്നഹത്ഥോ പുരിസോ. ഏവം പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ, ഖീണാസവോ, വീതോ രാഗോ അസ്സാതി വീതരാഗോ, ദ്വേ പദാനി അസ്സാതി ദ്വിപദോ, ദ്വിഹത്ഥോ പടോ, തേവിജ്ജോ, ചതുപ്പദോ, പഞ്ച ചക്ഖൂനി അസ്സാതി പഞ്ചചക്ഖു ഭഗവാ, ഛളഭിഞ്ഞോ, രസ്സത്തം, നവങ്ഗം സത്ഥുസാസനം, ദസബലോ, അനന്തഞാണോ, തീണി ദസ പരിമാണമേതേസന്തി തിദസാ ദേവാ, സമാസന്തസ്സ **അത്തം**, ഇധ **പരിമാണ**സദ്ദസ്സ സന്നിധാനതോ **ദസ**സദ്ദോ സങ്ഖ്യാനേ വത്തതേ, അയം പച്ചയോ ഏതേസന്തി ഇദപ്പച്ചയാ, കോ പഭവോ അസ്സാതി കിംപഭവോ അയം കായോ, വിഗതം മലമസ്സാതി വിമലോ, സുന്ദരോ ഗന്ധോ അസ്സാതി സുഗന്ധം ചന്ദനം. ഏവം സുസീലോ, സുമുഖോ, കുച്ഛിതോ ഗന്ധോ അസ്സാതി

ദുഗ്ഗന്ധം കുണപം, ദുട്ഠു മനോ അസ്സാതി ദുമ്മനോ. ഏവം ദുസ്സീലോ, ദുമ്മുഖോ, തപോ ഏവ ധനം അസ്സാതി തപോധനോ, ഖന്തിസങ്ഖാതം ബലം അസ്സാതി ഖന്തിബലോ, ഇന്ദോതി നാമം ഏതസ്സാതി ഇന്ദനാമോ.

ഛന്ദജാതാദീസു വിസേസനവിസേസിതബ്ബാനം യഥിച്ഛിതത്താ ഉഭയം പുബ്ബം നിപതതി, യഥാ - ഛന്ദോ ജാതോ അസ്സാതി ഛന്ദജാതോ, ജാതോ ഛന്ദോ അസ്സാതിപി ജാതഛന്ദോ. ഏവം സഞ്ജാതപീതിസോമനസ്സോ, പീതിസോമനസ്സസഞ്ജാതോ, മാസജാതോ, ജാതമാസോ, ഛിന്നഹത്ഥോ, ഹത്ഥച്ഛിന്നോ.

"ദീഘാ ജങ്ഘായസ്സാ"തി വിഗ്ഗയ്ഹ സമാസാദിമ്ഹി കതേ -

"തുല്യാധികരണേ, പദേ"തി ച വത്തതേ.

൩൬൩. ഇത്ഥിയം ഭാസിതപുമിത്ഥീ പുമാവ ചേ.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനേ തുല്യാധികരണേ പദേ പരേ പുബ്ബേ ഭാസിതപുമാ ഇത്ഥിവാചകോ സദ്ദോ അത്ഥി ചേ, സോ പുമാ ഇവ ദട്ഠബ്ബോതി പുബ്ബപദേ ഇത്ഥിപ്പച്ചയാഭാവോ, ബഹുബ്ബീഹിവിസയോയം, ഉപരി "കമ്മധാരയസഞ്ഞേ ചാ"തി വക്ഖമാനത്താ.

൩൬൪. ക്വചാദിമജ്ഝുത്തരാനം ദീഘരസ്സാപച്ചയേസു ച.

ക്വചി തദ്ധിതസമാസനാമോപസഗ്ഗാദീസു പദേസു ആദിമജ്ഝുത്തരഭൂതാനം സരാനം ജിനവചനാനുപരോധേന ദീഘരസ്സാ ഹോന്തി പച്ചയേസു, അപച്ചയേസു പരേസു, അപരഭൂതേസു ച.

തത്ഥ

ദീഘത്തം പാകടാനൂപ- ഘാതാദോ മധുവാദിസു;
രസ്സത്തം അജ്ജവേ ഇത്ഥി- രൂപാദോ ച ക, താദിസൂതി.

ബഹുബ്ബീഹിസമാസേ സതി പുല്ലിങ്ഗേ ഉത്തരപദന്തസ്സ രസ്സത്തം. ദീഘജങ്ഘോ പുരിസോ, തഥാ പഹൂതാ ജിവ്ഹാ അസ്സാതി പഹൂതജിവ്ഹോ ഭഗവാ. മഹതീ പഞ്ഞാ അസ്സാതി മഹാപഞ്ഞോ. "മഹതം മഹാ തുല്യാധികരണേ പദേ"തി **മഹാ**ദേസോ.

ഇത്ഥിയമിതി കിം? ഖമാധനോ. **ഭാസിതപുമാ**തി കിം? സദ്ധാധുരോ, സദ്ധാപകതികോ, പഞ്ഞാപകതികോ, പഞ്ഞാവിസുദ്ധികോ, ഏത്ഥ ച "ക്വചി സമാസന്തഗതാനമകാരന്തോ"തി **കപ്പച്ചയോ**. **തുല്യാധികരണേ** ഇച്ചേവ? സമണിഭത്തികോ, കുമാരിഭത്തികോ, കുമാരിഭത്തി.

പുബ്ബപദസ്സേവായം പുമ്ഭാവാതിദേസോ, തേന ഇധ ന ഭവതി. ബഹുദാസികോ പുരിസോ. ബഹുകുമാരികം കുലം.

"ഗാണ്ഠിവോ ധനു അസ്സാ"തി വിഗ്ഗയ്ഹ സമാസാദിമ്ഹി കതേ -

൩൭. ധനുമ്ഹാ ച.

തിപദമിദം. കാചിസമാസന്തഗതാ **ധനു**സദ്ദാ **ആ**പച്ചയോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന **ധമ്മാ**ദിതോ ച, "വമോദുദന്താന"ന്തി **വ**കാരോ, ഗാണ്ഠിവധന്വാ. ഏവം പച്ചക്ഖധമ്മാ.

കാചീതി കിം? സഹസ്സഥാമധനു, പച്ചക്ഖധമ്മോ, വിദിതധമ്മോ.

നാനാദുമപതിതപുപ്ഫവാസിതസാനു ഇച്ചത്ര - നാനപ്പകാരാ ദുമാ നാനാദുമാ, നാനാദുമേഹി പതിതാനി നാനാദുമപതിതാനി, നാനാദുമപതിതാനി ച താനി പുപ്ഫാനി ചാതി നാനാദുമപതിതപുപ്ഫാനി, തേഹി വാസിതാ നാനാദുമപതിതപുപ്ഫവാസിതാ, നാനാദുമപതിതപുപ്ഫവാസിതാ സാനൂ യസ്സ പബ്ബതസ്സ സോയം നാനാദുമപതിതപുപ്ഫവാസിതസാനു പബ്ബതോ. അയം പന കമ്മധാരയതപ്പുരിസഗബ്ഭോ തുല്യാധികരണബഹുബ്ബീഹി.

തഥാ ബ്യാലമ്ബോ അമ്ബുധരോ ബ്യാലമ്ബമ്ബുധരോ, തസ്സ ബിന്ദൂനി ബ്യാലമ്ബമ്ബുധരബിന്ദൂനി, തേഹി ചുമ്ബിതോ ബ്യാലമ്ബമ്ബുധരബിന്ദുചുമ്ബിതോ, താദിസോ കൂടോ യസ്സ സോയം **ബ്യാലമ്ബമ്ബുധരബിന്ദുചുമ്ബിതകൂടോ** ഇച്ചാദി.

സത്തമിയത്ഥേ ബഹുബ്ബീഹി യഥാ - സമ്പന്നാനി സസ്സാനി യസ്മിം ജനപദേ സോയം സമ്പന്നസസ്സോ ജനപദോ, സുലഭോ പിണ്ഡോ ഇമസ്മിന്തി സുലഭപിണ്ഡോ ദേസോ. ആകിണ്ണാ മനുസ്സാ യസ്സം രാജധാനിയം സാ ആകിണ്ണമനുസ്സാ രാജധാനീ, ബഹവോ താപസാ ഏതസ്മിന്തി ബഹുതാപസോ അസ്സമോ, ഉപചിതം മംസലോഹിതം അസ്മിന്തി ഉപചിതമംസലോഹിതം സരീരം, ബഹവോ സാമിനോ അസ്മിന്തി ബഹുസ്സാമികം നഗരം.

"ബഹൂ നദിയോ അസ്മി"ന്തി അത്ഥേ സമാസാദിമ്ഹി കതേ -

സമാസന്തഗ്ഗഹണം, **കപ്പച്ച**യോ ച വത്തതേ.

൩൮. നദിമ്ഹാ ച.

സമാസന്തഗതാ **നദി**മ്ഹാ **കപ്പച്ച**യോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന തുഅന്താ ച. നിച്ചത്ഥം വചനം. **നദീ**തി ചേത്ഥ ഇത്ഥിവാചകാനം **ഈ**കാരൂകാരാനം പരസമഞ്ഞാ, തതോ "കാചാദിമജ്ഝുത്തരാന"ന്തിആദിനാ നദിസഞ്ഞസ്സ **കപ്പച്ച**യേ രസ്സത്തം, ബഹുനദികോ ജനപദോ. ഏവം ബഹുജമ്ബുകം വനം. ബഹുനാരികോതി ഛട്ഠീബഹുബ്ബീഹിനാ സിദ്ധം. ബഹവോ കത്താരോ അസ്മിം, അസ്സാതി വാ ബഹുകത്തുകോ ദേസോ. ഏവം ബഹുഭത്തുകോ.

ഭിന്നാധികരണോ യഥാ - ഏകരത്തിം വാസോ അസ്സാതി ഏകരത്തിവാസോ, സമാനേന ജനേന സദ്ധിം വാസോ അസ്സാതി സമാനവാസോ പുരിസോ. ഉഭതോ ബ്യഞ്ജനമസ്സ അത്ഥീതി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ, ഛത്തം പാണിമ്ഹി അസ്സാതി ഛത്തപാണി പുരിസോ. ഏവം ദണ്ഡപാണി, സത്ഥപാണി, വജിരപാണി, ഖഗ്ഗഹത്ഥോ, സത്ഥഹത്ഥോ, ദാനേ അജ്ഝാസയോ അസ്സാതി ദാനജ്ഝാസയോ, ദാനാധിമുത്തികോ, ബുദ്ധഭത്തികോ, സദ്ധമ്മഗാരവോ ഇച്ചാദി.

തിപദോ യഥാ - പരക്കമേനാധിഗതാ സമ്പദാ യേഹി തേ ഭവന്തി പരക്കമാധിഗതസമ്പദാ മഹാപുരിസാ. ഏവം ധമ്മാധിഗതഭോഗാ, ഓണീതോ പത്തതോ പാണി യേന സോയം ഓണീതപത്തപാണി, സീഹസ്സ പുബ്ബദ്ധം വിയ കായോ അസ്സാതി സീഹപുബ്ബദ്ധകായോ, മത്താ ബഹവോ മാതങ്ഗാ അസ്മിന്തി മത്തബഹുമാതങ്ഗം വനം ഇച്ചാദി.

നനിപാതപുബ്ബപദോ യഥാ - നത്ഥി ഏതസ്സ സമോതി അസമോ ഭഗവാ. ഇധ "അത്തം നസ്സ തപ്പുരിസേ"തി സുത്തേ "അത്തം നസ്സാ"തി യോഗവിഭാഗേന **നസ്സ അത്തം**. ഏവം അപ്പടിപുഗ്ഗലോ, അപുത്തകോ, അഹേതുകോ, "കചി സമാസന്ത"ഇച്ചാദിനാ **കപ്പച്ചയോ**, നത്ഥി സംവാസോ ഏതേസന്തി അസംവാസാ, **ന** വിജ്ജതേ വുട്ഠി ഏത്ഥാതി അവുട്ഠികോ ജനപദോ, അഭിക്ഖുകോ വിഹാരോ, നത്ഥി ഏതസ്സ ഉത്തരോതി അനുത്തരോ, "സരേ അന"തി **അന, തപ്പുരിസ**ഗ്ഗഹണമുപലക്ഖണം, അഥവാ "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **നസ്സ അന**. ഏവം നത്ഥി അന്തോ അസ്സാതി അനന്തം, ന വിജ്ജന്തി ആസവാ ഏതേസന്തി അനാസവാ ഇച്ചാദി.

പഠമായത്ഥേ സഹപുബ്ബപദോ യഥാ - സഹ ഹേതുനാ യോ വത്തതേതി സഹേതുകോ, സഹേതു വാ, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **സഹ**സദ്ദസ്സ **സാ**ദേസോ, "കചി സമാസന്ത"ഇച്ചാദിനാ **കപ്പച്ചയോ** ച, സഹ പീതിയാ ഇമേ വത്തന്തീതി സപ്പീതികാ. ഏവം സഹ പച്ചയേഹി വത്തന്തീതി സപ്പച്ചയാ, സകിലേസോ, സഉപാദാനോ, സപരിവാരോ, സഹ മൂലേന ഉദ്ധതോ സമൂലുദ്ധതോ രുക്ഖോ.

ഉപമാനപുബ്ബപദോ പഠമായത്ഥേ താവ - ഉപമാനോപമേയ്യഭാവപ്പസിദ്ധത്ഥം **ഇവ**സദ്ദപ്പയോഗോ, കായബ്യാമാനം സമപ്പമാണതായ നിഗ്രോധോ ഇവ പരിമണ്ഡലോ യോ രാജകുമാരോ സോയംനിഗ്രോധപരിമണ്ഡലോ രാജകുമാരോ. "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി **ഇവ**സദ്ദസ്സ അപ്പയോഗോ, സങ്ഖോ വിയ പണ്ഡരോ അയന്തി സങ്ഖപണ്ഡരോ, കാകോ വിയ സൂരോ അയന്തി കാകസൂരോ, ചക്ഖു ഇവ ഭൂതോ അയം പരമത്ഥദസ്സനതോതി ചക്ഖുഭൂതോ ഭഗവാ. ഏവം അത്ഥഭൂതോ. ധമ്മഭൂതോ, ബ്രഹ്മഭൂതോ, അന്ധോ വിയ ഭൂതോ അയന്തി അന്ധഭൂതോ ബാലോ. മുഞ്ജപബ്ബജമിവ ഭൂതാ അയന്തി മുഞ്ജപബ്ബജഭൂതാ കുദിട്ഠി. തന്താകുലകമിവ ജാതാ അയന്തി തന്താകുലകജാതാ.

ഛട്ഠിയത്ഥേ - സുവണ്ണവണ്ണോ വിയ വണ്ണോ യസ്സ സോയം സുവണ്ണവണ്ണോ ഭഗവാ. ഉത്തരപദലോപോ, നാഗസ്സ വിയ അസ്സ ഗതീതി നാഗഗതി. ഏവം സീഹഗതി, നാഗവിക്കമോ, സീഹവിക്കമോ, സീഹഹനു, ഏണിസ്സ വിയ അസ്സ ജങ്ഘാതി ഏണിജങ്ഘോ, സീഹസ്സ പുബ്ബദ്ധം വിയ അസ്സ കായോതി സീഹപുബ്ബദ്ധകായോ, ബ്രഹ്മുനോ വിയ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സരോ അസ്സാതി ബ്രഹ്മസ്സരോ.

വാസദ്ദത്ഥേ സങ്ഖ്യോഭയപദോ യഥാ - ദ്വേ വാ തയോ വാ പത്താ ദ്വത്തിപത്താ, "ദ്വേകട്ഠാനമാകാരോ വാ"തി **ദ്വി**സദ്ദന്തസ്സ **ആ**ത്തം, രസ്സത്തം, ദ്വീഹം വാ തീഹം വാ ദ്വീഹതീഹം, ഛ വാ പഞ്ച വാ വാചാ ഛപ്പഞ്ചവാചാ. ഏവം സത്തട്ഠമാസാ, ഏകയോജനദ്വിയോജനാനി.

ദിസന്തരാളത്ഥോ യഥാ - പുബ്ബസ്സാ ച ദക്ഖിണസ്സാ ച ദിസായ യദന്തരാളം സായം പുബ്ബദക്ഖിണാ വിദിസാ. എത്ഥ തുല്യാധികരണപദപരത്താഭാവാ ന പുമ്ഭാവാതിദേസോ, ''കചാദിമജ്ഝുത്തരാന''ന്തിആദിനാ ദിസന്തരാളത്ഥേ പുബ്ബപദസ്സ രസ്സത്തം. എവം പുബ്ബുത്തരാ, അപരദക്ഖിണാ, പച്ഛിമുത്തരാ. യദാ പന ദക്ഖിണാ ച സാ പുബ്ബാ ചാതി കമ്മധാരയസമാസോ ഹോതി, തദാ പുമ്ഭാവാതിദേസോ ഉത്തരപദത്ഥപ്പധാനത്താ, സബ്ബനാമികവിധാനമ്പി നിച്ചം ഭവതിയേവ, യഥാ - ദക്ഖിണപുബ്ബസ്സാ, ദക്ഖിണപുബ്ബസ്സമിതി.

ബ്യതിഹാരലക്ഖണോ യഥാ - കേസേസു ച കേസേസു ച ഗഹേത്വാ ഇദം യുദ്ധം പവത്തതീതി കേസാകേസി, ദണ്ഡേഹി ച ദണ്ഡേഹി ച പഹരിത്വാ ഇദം യുദ്ധം പവത്തതീതി ദണ്ഡാദണ്ഡി, ''കചാദിമജ്ഝുത്തരാന''ന്തിആദിനാ മജ്ഝേദീഘോ, ''തേസു വുദ്ധീ''തിആദിനാ അന്തസ്സികാരോ.

പഠമാവിഭത്യത്ഥബഹുബ്ബീഹി.

ബഹുബ്ബീഹിസമാസോ നിട്ഠിതോ.

ദ്വന്ദസമാസ

അഥ ദ്വന്ദസമാസോ വുച്ചതേ.

സോ ച ദുവിധോ ഇതരീതരയോഗ സമാഹാരത്ഥഭേദേന.

തത്ഥ **ഇതരീതരയോഗേ** താവ - ''സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാന''ഇതീധ ഉഭയത്ഥാപി പഠമേകവചനം, സമുച്ചയജോതനത്ഥം **ച**സദ്ദപ്പയോഗോ ച.

''സാരിപുത്തോ ച മോഗ്ഗല്ലാനോ ചാ''തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൭. നാമാനം സമുച്ചയോ ദ്വന്ദോ.

നാനാനാമാനമേവ എകവിഭത്തികാനം യുത്തത്ഥാനം യോ സമുച്ചയോ, സോ വിഭാസാ സമാസോ ഭവതി, ദ്വന്ദസഞ്ഞോ ച.

എത്ഥ ച **സമുച്ചയോ** നാമ സമ്പിണ്ഡനം, സോ പന അത്ഥവസേന കേവലസമുച്ചയോ അന്വാചയോ ഇതരീതരയോഗോ സമാഹാരോ ചാതി ചതുബ്ബിധോ.

തത്ഥ കേവലസമുച്ചയേ, അന്വാചയേ ച സമാസോ ന ഭവതി, ക്രിയാസാപേക്ഖതായ നാമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം അയുത്തത്ഥഭാവതോ, യഥാ - ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച പച്ചയം സയനാസനം അദാസി, ദാനഞ്ച ദേഹി, സീലഞ്ച രക്ഖാഹി. ഇതരീതരയോഗേ, സമാഹാരേ ച സമാസോ ഭവതി, തത്ഥ നാമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം യുത്തത്ഥഭാവതോ.

ദ്വേ ദ്വേ പദാനി ദ്വന്ദാ, ദ്വന്ദട്ഠാ വാ ദ്വന്ദാ, ദ്വന്ദസദിസത്താ അയം സമാസോപി അന്വത്ഥസഞ്ഞായ **ദ്വന്ദോ**തി വുച്ചതി, ഉഭയപദത്ഥപ്പധാനോ ഹി ദ്വന്ദോ.

നനു ച ഉഭയപദത്ഥപ്പധാനത്തേ സതി ദ്വന്ദേ കഥമേകത്ഥീഭാവോ സിയാതി? വുച്ചതേ - സദിസാദിഅത്ഥേപി സദ്ദപ്പവത്തിസമ്ഭവേനഭിന്നം പദാനം ഏകക്ഖണേയേവ അത്ഥദ്വയദീപകത്താ ന വിരോധോ, തഞ്ച ദ്വന്ദവിസയമേവ, തേസമത്ഥദ്വയദീപകത്താ. യഥാ ഹി **ഭൂ**സദ്ദോ അനുഭവഅഭിഭവാദികേ അത്ഥേ **അനുഭി**ആദിഉപസഗ്ഗസഹിതോവ ദീപേതി, ന കേവലോ, ഏവം "ഗവസ്സക"ന്തിആദീസു ഗവാദീനം **അസ്സാ**ദിസദ്ദന്തരസഹിതാനമേവ അത്ഥദ്വയദീപനം, ന കേവലാനന്തി തഞ്ച ദ്വന്ദവിസയമേവ, ന സബ്ബത്ഥാതി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ ഭിന്നമ്പി യഥാവുത്തസമുച്ചയദീപകത്താ അത്ഥി ദ്വന്ദേപേകത്ഥിതാതി ന കോചി വിരോധോ, തതോ സമാസസഞ്ഞാവിഭത്തിലോപാദി വുത്തനയമേവ, സമാസേനേവ ചത്ഥസ്സ വുത്തത്താ "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി **ച**സദ്ദസ്സ അപ്പയോഗോ.

ഇധ ദ്വന്ദേ അച്ചിതതരം പുബ്ബം നിപതതി, പരസ്സേവ ലിങ്ഗഞ്ച. ഇതരീതരയോഗസ്സ അവയവപ്പധാനത്താ സബ്ബത്ഥ ബഹുവചനമേവ.

സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേഹി ഇച്ചാദി, സമണോ ച ബ്രാഹ്മണോ ച സമണബ്രാഹ്മണാ. ഏവം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ, ഖത്തിയബ്രാഹ്മണാ, ദേവമനുസ്സാ, ചന്ദിമസൂരിയാ, മാതാ ച പിതാ ച മാതാപിതരോ, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ ദ്വന്ദേ **മാതു**ആദിപുബ്ബപദ**ു**കാരസ്സ **ആ**കാരോ. ഏവം പിതാപുത്താ.

"ജായാ ച പതി ചാതി ജായാപതി"ഇതീധ -

"ക്വചീ"തി വത്തതേ.

൩൩൭. ജായായ തുദം ജാനി പതിമ്ഹി.

ജായാസദ്ദസ്സ **തുദം ജാനി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി **പതി**സദ്ദേ പരേ ക്വചി. തുദംപതി, ജാനിപതി, ജയമ്പതികാ. **ഏ**ത്ഥ നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, "ക്വചാ"ദിനാ രസ്സത്തഞ്ച.

ക്വചി അപ്പസരം പുബ്ബം നിപതതി, യഥാ - ചന്ദോ ച സൂരിയോ ച ചന്ദസൂരിയാ, നിഗമാ ച ജനപദാ ച നിഗമജനപദാ, സുരാ ച അസുരാ ച ഗരുളാ ച മനുജാ ച ഭുജഗാ ച ഗന്ധബ്ബാ ച സുരാസുരഗരുളമനുജഭുജഗഗന്ധബ്ബാ.

ക്വചി **ഇവണ്ണു**വണ്ണന്താനം പുബ്ബനിപാതോ, യഥാ - അഗ്ഗി ച ധൂമോ ച അഗ്ഗിധൂമാ. ഏവം ഗതിബുദ്ധിഭുജപഠഹരകരസയാ, ധാതവോ ച ലിങ്ഗാനി ച ധാതുലിങ്ഗാനി.

ക്വചി സരാദി**അ**കാരന്താനം പുബ്ബനിപാതോ, യഥാ - അത്ഥോ ച ധമ്മോ ച അത്ഥധമ്മാ. ഏവം അത്ഥസദ്ദാ, സദ്ദത്ഥാ വാ.

സമാഹാരേ പന - "ചക്ഖു ച സോതഞ്ചാ"തി അത്ഥേ "നാമാനം സമുച്ചയോ ദ്വന്ദോ"തി ദ്വന്ദസമാസം കത്വാ വിഭത്തിലോപാദിമ്ഹി കതേ -

"നപുംസകലിങ്ഗം, ഏകത്തഞ്ചാ"തി വത്തതേ.

൩൬൯. തഥാ ദ്വന്ദേ പാണി തൂരിയ യോഗ്ഗ സേനങ്ഗ ഖുദ്ദജന്തുക വിവിധ വിരുദ്ധ വിസഭാഗത്ഥാദീനഞ്ച.

യഥാ ദിഗുസമാസേ, തഥാ സമാഹാരദ്വന്ദസമാസേപി പാണി തൂരിയ യോഗ്ഗ സേനങ്ഗത്ഥാനം, ഖുദ്ദജന്തുകവിവിധ വിരുദ്ധവിസഭാഗത്ഥഇച്ചേവമാദീനഞ്ച ഏകത്തം ഹോതി, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച.

പാണിനോ ച തൂരിയാനി ച യോഗ്ഗാനി ച സേനാ ചാതി പാണിതൂരിയ യോഗ്ഗസേനാ, താസമങ്ഗാനി **പാണിതൂരിയയോഗ്ഗസേനങ്ഗാനി,** ദ്വന്ദതോ പരത്താ **അങ്ഗ**സദ്ദോ പച്ചേകമഭിസമ്ബജ്ഝതേ. ഖുദ്ദാ ച തേ ജന്തുകാ ചേതി **ഖുദ്ദജന്തുകാ,** വിവിധേനാകാരേന വിരുദ്ധാ **വിവിധവിരുദ്ധാ,** നിച്ചവിരോധിനോ. സമാനോ ഭാഗോ യേസം തേ സഭാഗാ, ''തേസു വുദ്ധീ''തിആദിനാ **സമാനസ്സ സ**ആദേസോ, വിവിധാ ച തേ ലക്ഖണതോ സഭാഗാ ച കിച്ചതോതി **വിസഭാഗാ**. പാണിതൂരിയയോഗ്ഗസേനങ്ഗാനി ച ഖുദ്ദജന്തുകാ ച വിവിധവിരുദ്ധാ ച വിസഭാഗാ ചാതി ദ്വന്ദോ, ഇധ ബഹുത്താ പുബ്ബനിപാതസ്സ അനിയമോ, തേ അത്ഥാ യേസം തേ പാണിതൂരിയയോഗ്ഗസേനങ്ഗഖുദ്ദജന്തുകവിവിധവിരുദ്ധവിസഭാഗത്ഥാ, തേ ആദയോ യേസം തേ തദാദയോ.

ആദിഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞോഞ്ഞലിങ്ഗവിസേസിത സങ്ഖ്യാപരിമാണത്ഥ പചനചണ്ഡാലത്ഥ ദിസത്ഥാദീനഞ്ച ദ്വന്ദേ ഏകത്തം, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച, ഇതി പാണ്യങ്ഗത്ഥഭാവതോ ചക്ഖുസോതസദ്ദാനം ഇമിനാ ഏകത്തം, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച കത്വാ സമാസത്താ നാമബ്യപദേസേ കതേ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി അമാ**ദേസാദി.

ചക്ഖുസോതം, ഹേ ചക്ഖുസോത, ചക്ഖുസോതം, ചക്ഖുസോതേന. ഏവം സബ്ബത്ഥേകവചനമേവ. മുഖഞ്ച നാസികാ ച മുഖനാസികം, ''സരോ രസ്സോ നപുംസകേ''തി അന്തസ്സ രസ്സത്തം, ഹനു ച ഗീവാ ച ഹനുഗീവം. ഏവം കണ്ണനാസം, പാണിപാദം, ഛവിമംസലോഹിതം. ഹത്ഥപാദാ മംസലോഹിതാനീതിആദീനം പന ഇതരീതരയോഗേന സിദ്ധം. ഏവം **പാണ്യങ്ഗത്ഥേ**.

തൂരിയങ്ഗത്ഥേ ഗീതഞ്ച വാദിതഞ്ച ഗീതവാദിതം, സമ്മഞ്ച താളഞ്ച സമ്മതാളം, **സമ്മ**ന്തി കംസതാളം. **താള**ന്തി ഹത്ഥതാളം. സങ്ഖോ ച പണവോ ച ഡിണ്ഡിമോ ച, സങ്ഖാ ച പണവാ ച ഡംണ്ഡിമാ ചാതി വാ സങ്ഖപണവഡിണ്ഡിമം, പണവാദയോ ദ്വേപി ഭേരിവിസേസോ.

യോഗ്ഗങ്ഗത്ഥേ യഥാ - ഫാലോ ച പാചനഞ്ച ഫാലപാചനം, യുഗഞ്ച നങ്ഗലഞ്ച യുഗനങ്ഗലം.

സേനങ്ഗത്ഥേ ഹത്ഥിനോ ച അസ്സാ ച ഹത്ഥിഅസ്സം, രഥാ ച പത്തികാ ച രഥപത്തികം, അസി ച ചമ്മഞ്ച അസിചമ്മം, **ചമ്മ**ന്തി സരവാരണഫലകം. ധനു ച കലാപോ ച ധനുകലാപം, **കലാപോ**തി തൂണീരം.

ഖുദ്ദജന്തുകത്ഥേ ഡംസാ ച മകസാ ച ഡംസമകസം. ഏവം കുന്ഥകിപില്ലികം, കീടപടങ്ഗം, കീടസരീസപം. തത്ഥ **കുന്ഥാ** സുഖുമകിപില്ലികാ,

കീടാ കപാലപിട്ഠികപാണാ.

വിവിധവിരുദ്ധത്ഥേ അഹി ച നകുലോ ച, അഹീ ച നകുലാ ചാതി വാ അഹിനകുലം. ഏവം ബിളാരമൂസികം, അന്തസ്സ രസ്സത്തം, കാകോലൂകം, സപ്പമണ്ഡൂകം, ഗരുളസപ്പം.

വിസഭാഗത്ഥേ സീലഞ്ച പഞ്ഞാണഞ്ച സീലപഞ്ഞാണം, സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച സമഥവിപസ്സനം. ഏവം നാമരൂപം, ഹിരോത്തപ്പം. സതിസമ്പജഞ്ഞം, ലോഭമോഹം, ദോസമോഹം, അഹിരികാനോത്തപ്പം, ഥിനമിദ്ധം, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചമിച്ചാദി. "അംമോ നിഗ്ഗഹീതം ഝലപേഹീ"തി ഏത്ഥ "അംമോ"തി നിദ്ദേസദസ്സനതോ കത്ഥചി നപുംസകലിങ്ഗത്തം ന ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം, തേന ആധിപച്ചപരിവാരോ ഛന്ദപാരിസുദ്ധി പടിസന്ധിപ്പവത്തിയന്തിആദി സിജ്ഝതി.

അഞ്ഞോഞ്ഞലിങ്ഗവിസേസിതാനം ദ്വന്ദേ ദാസീ ച ദാസോ ച ദാസിദാസം, "കചാദീ"തിആദിനാ മജ്ഝേ രസ്സത്തം. ഏവം ഇത്ഥിപുമം, പത്തചീവരം, സാഖാപലാസമിച്ചാദി.

സങ്ഖ്യാപരിമാണത്ഥാനം ദ്വന്ദേ ഏകകഞ്ച ദുകഞ്ച ഏകകദുകം, സങ്ഖ്യാദ്വന്ദേ അപ്പസങ്ഖ്യാ പുബ്ബം നിപതതി. ഏവം ദുകതികം, തികചതുക്കം, ചതുക്കപഞ്ചകം, ദീഘോ ച മജ്ഝിമോ ച ദീഘമജ്ഝിമം.

പചനചണ്ഡാലത്ഥാനം ദ്വന്ദേ ഓരബ്ഭികാ ച സൂകരികാ ച ഓരബ്ഭികസൂകരികം. ഏവം സാകുണികമാഗവികം, സപാകോ ച ചണ്ഡാലോ ച സപാകചണ്ഡാലം, പുക്കുസഛവഡാഹകം, വേനരഥകാരം. തത്ഥ **വേനാ** തച്ഛകാ, **രഥകാരാ** ചമ്മകാരാ.

ദിസത്ഥാനം ദ്വന്ദേ പുബ്ബാ ച അപരാ ചാതി അത്ഥേ ദ്വന്ദസമാസം, വിഭത്തിലോപഞ്ച കത്വാ ഇധാദിഗ്ഗഹണേന ഏകത്തേ, നപുംസകലിങ്ഗത്തേ ച കതേ "സരോ രസ്സോ നപുംസകേ"തി രസ്സത്തം, പുബ്ബാപരം , ഹേ പുബ്ബാപര, പുബ്ബാപരം, പുബ്ബാപരേന, പുബ്ബാപരസ്സ ഇച്ചാദി. ഏവം പുരത്ഥിമപച്ഛിമം, ദക്ഖിണുത്തരം, അധരുത്തരം.

"നപുംസകലിങ്ഗം, ഏകത്തം, ദ്വന്ദേ"തി ച വത്തതേ.

൩൩൯. വിഭാസാ രുക്ഖ തിണ പസു ധന ധഞ്ഞ ജനപദാദീനഞ്ച.

രുക്ഖ തിണ പസു ധന ധഞ്ഞ ജനപദാദീനമേകത്തം, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച വിഭാസാ ഹോതി ദ്വന്ദേ സമാസേ. ഏകത്താഭാവേ ബഹുവചനം, പരസ്സേവ ലിങ്ഗഞ്ച.

തത്ഥ **രുക്ഖാനം ദ്വന്ദേ** അസ്സത്ഥാ ച കപിത്ഥാ ചാതി അത്ഥേ സമാഹാരേ ദ്വന്ദസമാസാദിമ്ഹി കതേ ഇമിനാ വികപ്പേനേകത്തം, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച. അസ്സത്ഥകപിത്ഥം, അസ്സത്ഥകപിത്ഥാ വാ. ഏവം അമ്ബപനസം, അമ്ബപനസാ വാ, ഖദിരപലാസം, ഖദിരപലാസാ വാ, ധവസ്സകണ്ണകം, ധവസ്സകണ്ണകാ വാ.

തിണാനം ദ്വന്ദേ ഉസീരാനി ച ബീരണാനി ച ഉസീരബീരണം, ഉസീരബീരണാനി വാ. ഏവം മുഞ്ജപബ്ബജം, മുഞ്ജപബ്ബജാ വാ, കാസകുസം, കാസകുസാ വാ.

പസൂനം ദ്വന്ദേ അജാ ച ഏളകാ ച അജേളകം, അജേളകാ വാ, ഹത്ഥീ ച ഗാവോ ച അസ്സാ ച വളവാ ച ഹത്ഥിഗവസ്സവളവം, ഹത്ഥിഗവസ്സവളവാ വാ, "ക്വചാ"തിആദിനാ രസ്സത്തം, "ഓസരേ ചാ"തി **അവാ**ദേസോ ച, ഗോമഹിംസം, ഗോമഹിംസാ വാ, ഏണേയ്യവരാഹം, ഏണേയ്യവരാഹാ വാ, സീഹബ്യഗ്ഘതരച്ഛം, സീഹബ്യഗ്ഘതരച്ഛാ വാ.

ധനാനം ദ്വന്ദേ ഹിരഞ്ഞഞ്ച സുവണ്ണഞ്ച ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം, ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാനി വാ. ഏവം ജാതരൂപരജതം, ജാതരൂപരജതാനി വാ, മണിമുത്തസങ്ഖവേളുരിയം, മണിമുത്തസങ്ഖവേളുരിയാ വാ.

ധഞ്ഞാനം ദ്വന്ദേ സാലീ ച യവാ ച സാലിയവം, സാലിയവാ വാ. ഏവം തിലമുഗ്ഗമാസം, തിലമുഗ്ഗമാസാ വാ.

ജനപദാനം ദ്വന്ദേ കാസീ ച കോസലാ ച കാസികോസലം, കാസികോസലാ വാ, വജ്ജീ ച മല്ലാ ച വജ്ജിമല്ലം, വജ്ജിമല്ലാ വാ, അങ്ഗാ ച മഗധാ ച അങ്ഗമഗധം, അങ്ഗമഗധാ വാ.

ആദിഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞോഞ്ഞപ്പടിപക്ഖധമ്മാനം, സകുണത്ഥാനഞ്ച ദ്വന്ദേ വിഭാസാ ഏകത്തം ഹോതി, നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച. കുസലഞ്ച അകുസലഞ്ച കുസലാകുസലം, കുസലാകുസലാ വാ, ഏവം സാവജ്ജാനവജ്ജം, സാവജ്ജാനവജ്ജാ വാ, ഹീനപ്പണീതം, ഹീനപ്പണീതാ വാ, കണ്ഹസുക്കം, കണ്ഹസുക്കാ വാ, സുഖദുക്ഖം, സുഖദുക്ഖാനി വാ, പടിഘാനുനയം, പടിഘാനുനയാ വാ, ഛായാതപം, ഛായാതപാ വാ, ആലോകന്ധകാരം, ആലോകന്ധകാരാ വാ, രത്തി ച ദിവാ ച രത്തിന്ദിവം, രത്തിന്ദിവാ വാ, അഹഞ്ച രത്തി ച അഹോരത്തം, അഹോരത്താ വാ, "ക്വചി സമാസന്ത"ഇച്ചാദിനാ **ആ**കാരികാരാനമത്തം.

സകുണാനം ദ്വന്ദേ ഹംസാ ച ബകാ ച ഹംസബകം, ഹംസബകാ വാ. ഏവം കാരണ്ഡവചക്കവാകം, കാരണ്ഡവചക്കവാകാ വാ, മയൂരകോഞ്ചം, മയൂരകോഞ്ചാ വാ, സുകസാലികം, സുകസാലികാ വാ.

സമാഹാരദ്വന്ദോ.

യേഭുയ്യേന ചേത്ഥ -

അച്ഛിതപ്പസരം പുബ്ബം, ഇവണ്ണുവണ്ണകം ക്വചി;
ദ്വന്ദേ സരാദ്യകാരന്തം, ബഹൂസ്വനിയമോ ഭവേ.

ദ്വന്ദസമാസോ നിട്ഠിതോ.

പുബ്ബുത്തരുഭയഞ്ഞത്ഥ-പ്പധാനത്താ ചതുബ്ബിധോ;
സമാസോയം ദിഗു കമ്മ-ധാരയേഹി ച ഛബ്ബിധോ.

ദുവിധോ അബ്യയീഭാവോ, നവധാ കമ്മധാരയോ;
ദിഗു ദുധാ തപ്പുരിസോ, അട്ഠധാ നവധാ ഭവേ;
ബഹുബ്ബീഹി ദ്വിധാ ദ്വന്ദോ, സമാസോ ചതുരട്ഠധാതി.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിയം സമാസകണ്ഡോ

ചതുത്ഥോ.

๖. തദ്ധിതകണ്ഡ

അപച്ചതദ്ധിത

അഥ നാമതോ ഏവ വിഭത്യന്താ അപച്ചാദിഅത്ഥവിസേസേ തദ്ധിതുപ്പത്തീതി നാമതോ പരം തദ്ധിതവിധാനമാരഭീയതേ.

തത്ഥ തസ്മാ തിവിധലിങ്ഗതോ പരം ഹുത്വാ ഹിതാ സഹിതാതി **തദ്ധിതാ, ണാ**ദിപച്ചയാനമേതം അധിവചനം, തേസം വാ നാമികാനം ഹിതാ ഉപകാരാ തദ്ധിതാതി അന്വത്ഥഭൂതപരസമഞ്ഞാവസേനാപി **ണാ**ദിപ്പച്ചയാവ തദ്ധിതാ നാമ.

"വസിട്ഠസ്സ അപച്ച"ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

"ലിങ്ഗഞ്ച നിപച്ചതേ"തി ഇതോ **ലിങ്ഗ**ഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ.

൩൬൧. വാ ണ'പച്ചേ.

ഛട്ഠിയന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി വികപ്പേന "തസ്സ അപച്ച"മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ.

സോ ച -

൩൬൨. ധാതുലിങ്ഗേഹി പരാ പച്ചയാ.

ധാതൂഹി, ലിങ്ഗേഹി ച പച്ചയാ പരാവ ഹോന്തീതി പരിഭാസതോ അപച്ചത്ഥസമ്ബന്ധിലിങ്ഗതോ ഛട്ഠിയന്തായേവ പരോ ഹോതി. പടിച്ച ഏതസ്മാ അത്ഥോ ഏതീതി **പച്ചയോ,** പതീയന്തി അനേന അത്ഥാതി വാ പച്ചയോ, "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി **അപച്ച**സദ്ദസ്സ അപ്പയോഗോ, "തേസം വിഭത്തിയോ ലോപാ ചേ"തി വിഭത്തിലോപോ ച.

൩൬൩. തേസം ണോ ലോപം.

തേസം തദ്ധിതപ്പച്ചയാനം **ണാ**നുബന്ധാനം **ണ**കാരോ ലോപമാപജ്ജതേ.

൩൬൪. വുദ്ധാദിസരസ്സ വാസംയോഗന്തസ്സ സണേ ച.

ആദിസരസ്സ വാ ആദിബ്യഞ്ജനസ്സ വാ അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി ഹോതി **സണ**കാരപ്പച്ചയേ പരേ. സംയോഗോ അന്തോ അസ്സാതി സംയോഗന്തോ, തദഞ്ഞോ **അസംയോഗന്തോ**. അഥ വാ വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, തദാ ച പകതിഭൂതേ ലിങ്ഗേ സരാനമാദിസരസ്സ അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി ഹോതി **സണ**കാരേ തദ്ധിതപ്പച്ചയേ പരേതി അത്ഥോ.

തേന -

വാസിട്ഠാദീസു നിച്ചായം, അനിച്ചോളുമ്പികാദിസു;
ന വുദ്ധി നീലപീതാദോ, വവത്ഥിതവിഭാസതോ.

ചസദ്ദഗ്ഗഹണമവധാരണത്ഥം.

തസ്സാ വുദ്ധിയാ അനിയമപ്പസങ്ഗേ നിയമത്ഥം പരിഭാസമാഹ.

൩൬൭. അയുവണ്ണാനഞ്ചായോ വുദ്ധീ.

തേസം **അ**കാര**ഇവണ്ണുവ**ണ്ണാനമേവ യഥാക്കമം **ആ ഏഓ**ഇച്ചേതേ വുദ്ധിയോ ഹോന്തി. **ച**സദ്ദഗ്ഗഹണമവുദ്ധിസമ്പിണ്ഡനത്ഥം, അവധാരണത്ഥം വാ. ഇ ച ഉ ച യു, യു ഏവ വണ്ണാ യുവണ്ണാ, അ ച യുവണ്ണാ ച **അയുവണ്ണാ**. ആ ച ഏ ച ഓ ച **ആയോ**. പുന **വുദ്ധി**ഗ്ഗഹണം "നേഗമജാനപദാ"തിആദീസു ഉത്തരപദവുദ്ധിഭാവത്ഥം, ഏത്ഥ ച "അയുവണ്ണാന"ന്തി ഠാനനിയമവചനം ആയോനം വുദ്ധിഭാവപ്പസങ്ഗനിവത്തനത്ഥം.

> യഥാ ഹി കതവുദ്ധീനം, പുന വുദ്ധി ന ഹോതിഹ;
> തഥാ സഭാവവുദ്ധീനം, ആയോനം പുന വുദ്ധി ന.

തതോ **അ**കാരസ്സ **ആ**കാരോ വുദ്ധി, "സരലോപോമാദേസപ്പച്ചയാദിമ്ഹി സരലോപേ തു പകതീ"തി സരലോപപകതിഭാവാ, "നയേ പരം യുത്തേ"തി പരനയനം കത്വാ തദ്ധിതത്താ "തദ്ധിതസമാസ"ഇച്ചാദിനാ നാമബ്യപദേസേ കതേ പുരേ വിയ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**.

വാസിട്ഠോ, വസിട്ഠസ്സ പുത്തോ വാ, വാസിട്ഠാ ഇച്ചാദി **പുരിസ**സദ്ദസമം. തസ്സ നത്തുപനത്താദയോപി തദുപചാരതോ വാസിട്ഠായേവ. ഏവം സബ്ബത്ഥ ഗോത്തതദ്ധിതേ പഠമപ്പകതിതോയേവ പച്ചയോ ഹോതി.

ഇത്ഥിയം ണപ്പച്ചയന്തത്താ "ണവ ണിക ണേയ്യ ണ ന്തൂഹീ"തി **വാസിട്ഠ**സദ്ദതോ ഈപച്ചയോ. സരലോപാദിം കത്വാ ഇത്ഥിപ്പച്ചയന്തത്താ "തദ്ധിതസമാസ"ഇച്ചാദിസുത്തേ **ച**ഗ്ഗഹണേന നാമബ്യപദേസേ കതേ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**, വാസിട്ഠീ കഞ്ഞാ, വാസിട്ഠീ, വാസിട്ഠിയോ ഇച്ചാദി **ഇത്ഥി**സദ്ദസമം.

നപുംസകേ വാസിട്ഠം അപച്ചം, വാസിട്ഠാനി അപച്ചാനി ഇച്ചാദി **ചിത്ത**സദ്ദസമം. ഏവം ഉപരിപി തദ്ധിതന്തസ്സ തിലിങ്ഗതാ വേദിതബ്ബാ.

ഭാരദ്വാജസ്സ പുത്തോ ഭാരദ്വാജോ, വേസാമിത്തസ്സ പുത്തോ വേസാമിത്തോ, ഗോതമസ്സ പുത്തോ ഗോതമോ. ഏത്ഥ ച അയുവണ്ണത്താഭാവാ **ആ**കാരാദീനം ന വുദ്ധി ഹോതി. വസുദേവസ്സ അപച്ചം വാസുദേവോ, ബലദേവോ. "ചിത്തകോ"തിആദീസു പന സംയോഗന്തത്താ വുദ്ധി ന ഭവതി.

"വച്ഛസ്സ അപച്ച"ന്തി വിഗ്ഗഹേ **ണ**മ്ഹി സമ്പത്തേ "വാ ണ'പച്ചേ"തി ഇതോ **വാ**തി തദ്ധിതവിധാനേ സബ്ബത്ഥ വത്തതേ, തേന സബ്ബത്ഥ വാക്യവുത്തിയോ ഭവന്തി. "അപച്ചേ"തി പദം യാവ **സംസട്ഠ**ഗ്ഗഹണാവ വത്തതേ.

൩൬൮. ണായന ണാന വച്ഛാദിതോ.

വച്ഛ കച്ചഇച്ചേവമാദിതോ ഛട്ഠിയന്തതോ ഗോത്തഗണതോ **ണായന ണാന**ഇച്ചതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ "തസ്സാപച്ച"മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. സബ്ബത്ഥ

ണകാരാനുബന്ധോ വുദ്ധത്ഥോ, സേസം പുബ്ബസമം, സംയോഗന്തത്താ വുദ്ധിഅഭാവോവ വിസേസോ.

വച്ഛായനോ വച്ഛാനോ വച്ഛസ്സ പുത്തോ വാ. ഏവം കച്ചസ്സ പുത്തോ കച്ചായനോ കച്ചാനോ, മോഗ്ഗല്ലസ്സ പുത്തോ മോഗ്ഗല്ലായനോ മോഗ്ഗല്ലാനോ. ഏവം അഗ്ഗിവേസ്സായനോ അഗ്ഗിവേസ്സാനോ, കണ്ഹായനോ കണ്ഹാനോ, സാകടായനോ സാകടാനോ, മുഞ്ചായനോ മുഞ്ചാനോ, കുഞ്ജായനോ കുഞ്ജാനോ ഇച്ചാദി. ആകതിഗണോ'യം.

''കത്തികായ അപച്ച''ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൬൭. ണേയ്യോ കത്തികാദീഹി.

ആദിസദ്ദോയം പകാരേ വത്തതേ. **കത്തികാ വിനതാരോഹിണീ**ഇച്ചേവമാദീഹി ഇത്ഥിയം വത്തമാനേഹി ലിങ്ഗേഹി **ണേയ്യ**പ്പച്ചയോ ഹോതി വാ ''തസ്സാപച്ച''മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ.

വിഭത്തിലോപേ ''പകതി ചസ്സ സരന്തസ്സാ''തി പകതിഭാവോ. കത്തികേയ്യോ, കത്തികായ പുത്തോ വാ. ഏവം വിനതായ അപച്ചം വേനതേയ്യോ, **ഇ**കാരസ്സേകാരോ വുദ്ധി, രോഹിണിയാ പുത്തോ രോഹിണേയ്യോ, ഗങ്ഗായ അപച്ചം ഗങ്ഗേയ്യോ, ഭഗിനിയാ പുത്തോ ഭാഗിനേയ്യോ, നദിയാപുത്തോ നാദേയ്യോ. ഏവം അന്തേയ്യോ, ആഹേയ്യോ, കാമേയ്യോ. സുചിയാ അപച്ചം സോചേയ്യോ, ഏത്ഥ **ഉ**കാരസ്സോ**കാരോ വുദ്ധി, ബാലായ അപച്ചം ബാലേയ്യോ ഇച്ചാദി.

''ദക്ഖസ്സാപച്ച''ന്തി വിഗ്ഗഹേ ണമ്ഹി സമ്പത്തേ -

൩൬൮. അതോ ണി വാ.

അകാരന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ **ണി**പച്ചയോ ഹോതി വാ ''തസ്സാപച്ച''മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. ദക്ഖി, ദക്ഖീ, ദക്ഖയോ, ദോണസ്സ അപച്ചം ദോണി. ഏവം വാസവി, സക്യപുത്തി, നാടപുത്തി, ദാസപുത്തി, ദാസരഥി. വാരുണി, കണ്ഡി, ബാലദേവി, പാവകി, ജിനദത്തസ്സ അപച്ചം ജേനദത്തി, സുദ്ധോദനി, അനുരുദ്ധി ഇച്ചാദി.

പുന **വാ**ഗ്ഗഹണേന അപച്ചത്ഥേ **ണിക**പ്പച്ചയോ, **അദിതി**ആദിതോ **ണ്യ**പ്പച്ചയോ ച. യഥാ - സക്യപുത്തസ്സ പുത്തോ സക്യപുത്തികോ, ''തേസു വുദ്ധീ''തിആദിനാ **ക**കാരസ്സ **യ**കാരോ, സക്യപുത്തിയോ. ഏവം നാടപുത്തികോ, ജേനദത്തികോ, വിമാതുയാ പുത്തോ വേമാതികോ.

''അദിതിയാ പുത്തോ''തി അത്ഥേ **ണ്യ**പ്പച്ചയോ, വുദ്ധി ച.

൩൬൯. അവണ്ണോ യേ ലോപഞ്ച.

അവണ്ണോ തദ്ധിതഭൂതേ **യ**പ്പച്ചയേ പരേ ലോപമാപജ്ജതേ. **ച**സദ്ദേന ഇവണ്ണോപീതി **ഇ**കാരലോപോ, ''യവതം തലനദകാരാനം ബ്യഞ്ജനാനി ച ല

ഞ ജകാരത്ത''ന്തി **ത്യകാരസംയോഗസ്സ ചകാരോ**, ''പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ''തി ദ്വിത്തം, ആദിച്ചോ. ഏവം ദിതിയാ പുത്തോ ദേച്ചോ.

''കുണ്ഡനിയാ പുത്തോ''തി അത്ഥേ **ണ്യപ്പച്ചയേ** കതേ -

''ക്വചാദിമജ്ഝുത്തരേസൂ''തി വത്തതേ.

ൻ൭൦. തേസു വുദ്ധിലോപാഗമവികാരവിപരീതാദേസാ ച.

തേസു ആദിമജ്ഝുത്തരേസു അവിഹിതലക്ഖണേസു ജിനവചനാനുപരോധേന ക്വചി വുദ്ധി ലോപ ആഗമ വികാര വിപരീതആദേസാ ഹോന്തീതി സംയോഗന്തത്തേപി ആദിവുദ്ധി, **ഇ**കാരലോപേ **ന്യസ്സ ഞാ**ദേസോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ, കുരുനോ പുത്തോ കോരബ്യോ, ഏത്ഥാപി തേനേവ **ഉകാരസ്സ അവാ**ദേസോ, ഭാതുനോ പുത്തോ ഭാതബ്യോ.

''ഉപഗുസ്സ അപച്ച''ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

ൻ൭൧. ണവോപഗ്വാദീഹി.

ഉപഗു മനുഇച്ചേവമാദീഹി **ഉ**കാരന്തേഹി ഗോത്തഗണേഹി **ണവ**പ്പച്ചയോ ഹോതി വാ ''തസ്സാപച്ച''മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. **ആദി**സദ്ദസ്സ ചേത്ഥ പകാരവാചകത്താ **ഉ**കാരന്തതോയേവായം. ഓപഗവോ, ഓപഗവീ, ഓപഗവം, മനുനോ അപച്ചം മാനവോ, ''മാനുസോ''തി **ണ**പ്പച്ചയേ, **സാ**ഗമേ ച കതേ രൂപം, ഭഗ്ഗുനോ അപച്ചം ഭഗ്ഗവോ, പണ്ഡുനോ അപച്ചം പണ്ഡവോ, ഉപവിന്ദുസ്സ അപച്ചം ഓപവിന്ദവോ ഇച്ചാദി.

''വിധവായ അപച്ച''ന്തി അത്ഥേ -

ൻ൭൨. ണേര വിധവാദിതോ.

വിധവാദിതോ **ണേര**പ്പച്ചയോ ഹോതി വാ അപച്ചത്ഥേ. വിഗതോ ധവോ പതി ഏതിസ്സാതി വിധവാ, വേധവേരോ, ബന്ധുകിയാ അഭിസാരിണിയാ പുത്തോ ബന്ധുകേരോ, സമണസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സ പുത്തോ പുത്തട്ഠാനിയത്താതി സാമണേരോ, നാളികേരോ ഇച്ചാദി.

അപച്ചതദ്ധിതം.

സംസട്ഠാദിഅനേകത്ഥതദ്ധിത

''തിലേന സംസട്ഠ''ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

ൻ൭൩. യേന വാ സംസട്ഠം തരതി ചരതി വഹതി ണികോ.

യേന വാ സംസട്ഠം, യേന വാ തരതി, യേന വാ ചരതി, യേന വാ വഹതി, തതോ തതിയന്തതോ ലിങ്ഗമ്ഹാ തേസു സംസട്ഠാദീസ്വത്ഥേസു **ണിക**പ്പച്ചയോ ഹോതി വാ. തേലികം ഭോജനം, തിലേന അഭിസങ്ഖതന്തി അത്ഥോ. തേലികീ യാഗു. ഗുളേന സംസട്ഠം ഏഗാളികം. ഏവം ഘാതികം, ദാധികം, മാരിചികം, ലോണികം.

നാവായ തരതീതി നാവികോ, ഉളുമ്പേന തരതീതി ഓളുമ്പികോ, വുദ്ധിഅഭാവപക്ഖേ ഉളുമ്പികോ. ഏവം കുല്ലികോ, ഗോപുച്ഛികോ. സകടേന ചരതീതി സാകടികോ. ഏവം പാദികോ, ദണ്ഡികോ, ധമ്മേന ചരതി പവത്തതീതി ധമ്മികോ. സീസേന വഹതീതി സീസികോ, **വാ**ഗ്ഗഹണേന **ഈ**കാരസ്സ വുദ്ധി ന ഹോതി. ഏവം അംസികോ, ഖന്ധികോ, ഹത്ഥികോ, അങ്ഗുലികോ.

പുന **വാ**ഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞത്ഥേസുപി **ണികപ്പച്ചയോ**, പരദാരം ഗച്ഛതീതി പാരദാരികോ, പഥം ഗച്ഛതീതി പഥികോ.

"വിനയമധീതേ, അവേച്ചാധീതേ"തി വാ വിഗ്ഗഹേ -

"ണികോ"തി വത്തതേ.

൩൭൪. തമധീതേ തേനകതാദിസന്നിധാനനിയോഗസിപ്പഭണ്ഡജീവികത്ഥേസു ച.

ചതുപ്പദമിദം. തമധീതേതി അത്ഥേ, തേന കതാദീസ്വത്ഥേസു ച തമ്ഹി സന്നിധാനോ, തത്ഥ നിയുത്തോ, തമസ്സ സിപ്പം, തമസ്സ ഭണ്ഡം , തമസ്സ ജീവികാ ഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു ച ദുതിയാദിവിഭത്യന്തേഹി ലിങ്ഗേഹി **ണികപ്പച്ചയോ** ഹോതി വാ. വേനയികോ. ഏവം സുത്തന്തികോ, ആഭിധമ്മികോ.

"ബ്യാകരണമധീതേ"തി അത്ഥേ **ണികപ്പച്ചയാദിമ്ഹി** കതേ -

"വുദ്ധാദിസരസ്സ വാസംയോഗന്തസ്സ സണേ ചാ"തി വത്തമാനേ -

൩൭൫. മായൂനമാഗമോ ഠാനേ.

ഇ ഉഇച്ചേതേസം ആദിസരാനം അസംയോഗന്താനം മാ വുദ്ധി ഹോതി സണേ, തത്രേവ വുദ്ധി ആഗമോ ഹോതി ച ഠാനേതി ഏകാരവുദ്ധാഗമോ.

"ഠാനേ"തി വചനാ ചേത്ഥ, **യൂ**നമാദേസഭൂതതോ;
യവേഹി പുബ്ബേവ ഏഓ-വുദ്ധിയോ ഹോന്തി ആഗമാ.

യകാരസ്സ ദ്വിഭാവോ.

വേയ്യാകരണികോ, ന്യായമധീതേതി നേയ്യായികോ. ഏവം തക്കികോ, വേദികോ, നേമിത്തികോ, കായേന കതോ പയോഗോ കായികോ, കായേന കതം കമ്മം കായികം, വചസാ കതം കമ്മം വാചസികം. ഏവം മാനസികം, ഏത്ഥ ച "സസരേ വാഗമോ"തി സുത്തേ വവത്ഥിത**വാ**സദ്ദേന പച്ചയേ പരേപി **സാ**ഗമോ, ഥേരേഹി കതാ സങ്ഗീതി ഥേരികാ. ഏവം പഞ്ചസതികാ, സത്തസതികാ, ഏത്ഥ "ണവണികാ"ദിസുത്തേ അനുവത്തിത**വാ**ഗ്ഗഹണേന ഈപച്ചയോ ന ഹോതി.

സന്നിധാനത്ഥേ സരീരേ സന്നിധാനാ വേദനാ സാരീരികാ, സാരീരികം ദുക്ഖം. ഏവം മാനസികാ, മാനസികം.

നിയുത്തത്ഥേ ദ്വാരേ നിയുത്തോ ദോവാരികോ, എത്ഥ “മായൂനമാഗമോ ഠാനേ”തി **വ**കാരതോ പുബ്ബേഓകാരാഗമോ. ഏവം ഭണ്ഡാഗാരികോ, നാഗരികോ, നവകമ്മികോ, വനകമ്മികോ, ആദികമ്മികോ, ഓദരികോ, രഥികോ, പഥികോ, ഉപായേ നിയുത്തോ ഓപായികോ, ചേതസി നിയുത്താ ചേതസികാ.

സിപ്പത്ഥേ വീണാവാദനം വീണാ, വീണാ അസ്സ സിപ്പം വേണികോ. **ഏ**വം പാണവികോ, മോദിങ്ഗികോ, വംസികോ.

ഭണ്ഡത്ഥേ ഗന്ധോ അസ്സ ഭണ്ഡന്തി ഗന്ധികോ. ഏവം തേലികോ, ഗോളികോ, പൂവികോ, പണ്ണികോ, തമ്ബൂലികോ, ലോണികോ.

ജീവികത്ഥേ ഉരബ്ഭം ഹന്ത്വാ ജീവതി, ഉരബ്ഭമസ്സ ജീവികാതി വാ ഓരബ്ഭികോ. ഏവം മാഗവികോ, എത്ഥ **വ**കാരാഗമോ. സൂകരികോ, സാകുണികോ, മച്ഛികോ ഇച്ചാദി.

“തേന കതാദീ”തി എത്ഥ **ആദി**ഗ്ഗഹണേന തേന ഹതം, തേന ബദ്ധം, തേന കീതം, തേന ദിബ്ബതി, സോ അസ്സ ആവുധോ, സോ അസ്സ ആബാധോ, തത്ഥ പസന്നോ, തസ്സ സന്തകം, തമസ്സ പരിമാണം, തസ്സ രാസി, തം അരഹതി, തമസ്സ സീലം, തത്ഥ ജാതോ, തത്ഥ വസതി, തത്ര വിദിതോ, തദത്ഥായ സംവത്തതി, തതോ ആഗതോ, തതോ സമ്ഭൂതോ, തദസ്സ പയോജനന്തി ഏവമാദിഅത്ഥേ ച **ണികപ്പച്ച**യോ ഹോതി. യഥാ - ജാലേന ഹതോ, ഹനതീതി വാ ജാലികോ. ഏവം ബാളിസികോ, വാകരികോ, സുത്തേന ബദ്ധോ സുത്തികോ, വരത്തായ ബദ്ധോ വാരത്തികോ നാഗോ.

വത്ഥേന കീതം ഭണ്ഡം വത്ഥികം. ഏവം കുമ്ഭികം, ഫാലികം, സോവണ്ണികം, സാതികം. അക്ഖേന ദിബ്ബതീതി അക്ഖികോ. ഏവം സാലാകികോ, തിന്ദുകികോ, അമ്ബഫലികോ. ചാപോ അസ്സ ആവുധോതി ചാപികോ. ഏവം തോമരികോ, മുഗ്ഗരികോ, മോസലികോ.

വാതോ അസ്സ ആബാധോതി വാതികോ. ഏവം സേമ്ഹികോ, പിത്തികോ.

ബുദ്ധേ പസന്നോ ബുദ്ധികോ. ഏവം ധമ്മികോ, സങ്ഘികോ. ബുദ്ധസ്സ സന്തകോ ബുദ്ധികോ. ഏവം ധമ്മികോ, സങ്ഘികോ വിഹാരോ, സങ്ഘികാ ഭൂമി, സങ്ഘികം ചീവരം, പുഗ്ഗലികം.

കുമ്ഭോ അസ്സ പരിമാണന്തി കുമ്ഭികം. ഏവം ഖാരികം, ദോണികം. കുമ്ഭസ്സ രാസി കുമ്ഭികോ. കുമ്ഭം അരഹതീതി കുമ്ഭികോ. ഏവം ദോണികോ, അട്ഠമാസികോ, കഹാപണികോ, ആസീതികാ ഗാഥാ, നാവുതികാ, സാതികം, സാഹസ്സികം. സന്ദിട്ഠമരഹതീതി സന്ദിട്ഠികോ, “ഏഹി പസ്സാ”തി ഇമം വിധിം അരഹതീതി ഏഹിപസ്സികോ.

സീലത്ഥേ പംസുകൂലധാരണം പംസുകൂലം, തം സീലമസ്സാതി പംസുകൂലികോ. ഏവം തേചീവരികോ, ഏകാസനേ ഭോജനസീലോ ഏകാസനികോ, രുക്ഖമൂലേ വസനസീലോ രുക്ഖമൂലികോ, തഥാ ആരഞ്ഞികോ, സോസാനികോ.

ജാതത്ഥേ അപായേ ജാതോ ആപായികോ. ഏവം നേരയികോ, സാമുദ്ദികോ മച്ഛോ, വസ്സേസു ജാതോ വസ്സികോ, വസ്സികാ, വസ്സികം പുപ്ഫം, സാരദികോ, ഹേമന്തികോ, വാസന്തികോ, ചാതുദ്ദസികോ, രാജഗഹേ ജാതോ, രാജഗഹേ വസതീതി വാ രാജഗഹികോ ജനോ, മഗധേസു ജാതോ, വസതീതി വാ മാഗധികോ, മാഗധികാ, മാഗധികം, സാവത്ഥിയം ജാതോ, വസതീതി വാ സാവത്ഥികോ, കാപിലവത്ഥികോ, വേസാലികോ.

ലോകേ വിദിതോ ലോകികോ, ലോകായ സംവത്തതീതിപി ലോകികോ. തഥാ മാതിതോ ആഗതം മാതികം, പിതിതോ ആഗതം പേത്തികം നാമം.

സമ്ഭൂതത്ഥേ മാതിതോ സമ്ഭൂതം മത്തികം. ഏവം പേത്തികം. ഉപധിതസ്സ പയോജനം ഓപധികം.

സകത്ഥേപി അസങ്ഖാരോയേവ അസങ്ഖാരികം. ഏവം സസങ്ഖാരികം, നാമമേവ നാമികം. ഏവം ആഖ്യാതികം, ഓപസഗ്ഗികം, നേപാതികം, ചതുമഹാരാജേ ഭത്തി ഏതേസന്തി ചാതുമഹാരാജികാ. ഏവം അഞ്ഞത്ഥേപി യോജേതബ്ബം.

‘‘കസാവേന രത്ത’’ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൭൫. ണ രാഗാ തേനരത്തം തസ്സേദമഞ്ഞത്ഥേസു ച.

രാഗത്ഥവാചകാ ലിങ്ഗമ്ഹാ ‘‘തേന രത്ത’’മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ, ‘‘തസ്സേ’’തി ഛട്ഠിയന്തതോ ‘‘ഇദ’’മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ ച അഞ്ഞത്ഥേസു ച **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി വാ.

കാസാവം വത്ഥം. ഏവം കാസായം, കുസുമ്ഭേന രത്തം കോസുമ്ഭം, ഹലിദ്ദിയാ രത്തം ഹാലിദ്ദം, പത്തങ്ഗം, മഞ്ജിട്ഠം, കുങ്കുമം, നീലേന രത്തം നീലം. ഏവം പീതം.

ഇദമത്ഥേ മഹിംസസ്സ ഇദം മാഹിംസം മംസം, ദധി സപ്പി ചമ്മാദികം വാ, സൂകരസ്സ ഇദം സൂകരം, കച്ചായനസ്സ ഇദം കച്ചായനം ബ്യാകരണം. ഏവം സോഗതം സാസനം.

‘‘ഇസിസ്സ ഇദ’’ന്തി അത്ഥേ **ണ**പ്പച്ചയേ കതേ വുദ്ധിമ്ഹി സമ്പത്തേ -

‘‘സണേ, യൂനമാഗമോ ഠാനേ’’തി ച വത്തതേ.

൩൭൭. ആത്തഞ്ച.

ഇ ഉഇച്ചേതേസം ആദിസരാനം **ആത്തഞ്ച** ഹോതി **സണ**കാരപ്പച്ചയേ പരേ, ചസദ്ദേന **രി**കാരാഗമോ ച ഠാനേതി **ഇ**കാരസ്സ **ആ**ത്തം.

ഠാനാധികാരതോ ആത്തം, ഇസൂസഭഉജാദിനം;
ഇസിസ്സ തു രികാരാഗ-മോ ചാത്താനന്തരേ ഭവേ.

ആരിസ്യം, ഉസഭസ്സ ഇദം ആസഭം ഠാനം, ആസഭീ വാചാ.

അഞ്ഞത്ഥഗ്ഗഹണേന പന അവിദൂരഭവോ, തത്ര ഭവോ, തത്ര ജാതോ, തതോ ആഗതോ, സോ അസ്സ നിവാസോ, തസ്സ ഇസ്സരോ, കത്തികാദീഹി നിയുത്തോ മാസോ, സാസ്സ ദേവതാ, തമവേച്ചാധീതേ, തസ്സ വിസയോ ദേസോ, തസ്മിം ദേസേ അത്ഥി, തേന നിബ്ബത്തം, തം അരഹതി, തസ്സ വികാരോ, തമസ്സ പരിമാണന്തി ഇച്ചേവമാദീസ്വത്ഥേസു ച **ണ**പ്പച്ചയോ. യഥാ - വിദിസായ അവിദൂരേ ഭവോ വേദിസോ ഗാമോ, ഉദുമ്ബരസ്സ അവിദൂരേ ഭവം ഓദുമ്ബരം വിമാനം.

ഭവത്ഥേ മനസി ഭവം മാനസം സുഖം, സാഗമോ. സരേ ഭവോ സാരസോ സകുണോ, സാരസാ സകുണീ, സാരസം പുപ്ഫം , ഉരസി ഭവോ ഓരസോ പുത്തോ, ഉരസി സംവഡ്ഢിതത്താ, മിത്തേ ഭവാ മേത്താ, മേത്തീ വാ, പുരേ ഭവാ പോരീ വാചാ.

ജാതാദീസു പാവുസേ ജാതോ പാവുസോ മേഘോ, പാവുസാ രത്തി, പാവുസം അബ്ഭം, സരദേ ജാതോ സാരദോ മാസോ, സാരദാ രത്തി, സാരദം പുപ്ഫം. ഏവം സിസിരോ, ഹേമന്തോ, വസന്തോ, വിമ്ഹോ, മഥുരായം ജാതോ മാഥുരോ ജനോ, മാഥുരാ ഗണികാ, മാഥുരം വത്ഥം. മഥുരായ ആഗതോ മാഥുരോ, മഥുരാ അസ്സ നിവാസോതി മാഥുരോ, മഥുരായ ഇസ്സരോ മാഥുരോ രാജാ. ''സബ്ബതോ കോ''തി ഏത്ഥ പുന **സബ്ബതോ**ഗ്ഗഹണേന തദ്ധിതതോപി ക്വചി സസരകകാരാഗമോ, മാഥുരകോ വാ, രാജഗഹേ ജാതോ, രാജഗഹാ ആഗതോ, രാജഗഹോ അസ്സ നിവാസോതി വാ, രാജഗഹസ്സ ഇസ്സരോതി വാ രാജഗഹോ, രാജഗഹകോ വാ. ഏവം സാഗലോ, സാഗലകോ വാ, പാടലിപുത്തോ, പാടലിപുത്തകോ വാ, വേസാലിയം ജാതോതിആദിഅത്ഥേ വേസാലോ, വേസാലകോ വാ, കുസിനാരേ ജാതോ കോസിനാരോ, കോസിനാരകോ വാ. ഏവം സാകേതോ, സാകേതകോ വാ, കോസമ്ബോ, കോസമ്ബകോ വാ, ഇന്ദപത്തോ, ഇന്ദപത്തകോ വാ, കപില്ലോ, കപില്ലകോ വാ, ഭാരുകച്ഛോ, ഭാരുകച്ഛകോ വാ, നഗരേ ജാതോ, നഗരാ ആഗതോ, നഗരേ വസതീതി വാ നാഗരോ, നാഗരകോ വാ. ഏവം ജാനപദോ.

ജനപദനാമേസു പന സബ്ബത്ഥ ബഹുവചനമേവ ഭവതി. യഥാ - അങ്ഗേസു ജാതോ, അങ്ഗേഹി ആഗതോ, അങ്ഗാ അസ്സ നിവാസോ, അങ്ഗാനം ഇസ്സരോ വാ അങ്ഗോ, അങ്ഗകോ വാ, മാഗധോ, മാഗധകോ വാ, കോസലോ, കോസലകോ വാ , വേദേഹോ, വേദേഹകോ വാ, കമ്ബോജോ, കമ്ബോജകോ വാ, ഗന്ധാരോ, ഗന്ധാരകോ വാ, സോവീരോ, സോവീരകോ വാ, സിന്ധവോ, സിന്ധവകോ വാ, അസ്സകോ, കാലിങ്ഗോ, പഞ്ചാലോ, സക്കോ, തഥാ സുരട്ഠേ ജാതോ, സുരട്ഠസ്സ ഇസ്സരോ വാ സോരട്ഠോ, സോരട്ഠകോ വാ. ഏവം മഹാരട്ഠോ, മഹാരട്ഠകോ വാ ഇച്ചാദി.

നക്ഖത്തയോഗേ കത്തികായ പുണ്ണചന്ദയുത്തായ യുത്തോ മാസോ കത്തികോ, മഗസിരേന ചന്ദയുത്തേന നക്ഖത്തേന യുത്തോ മാസോ മാഗസിരോ. ഏവം ഫുസ്സേന യുത്തോ മാസോ ഫുസ്സോ, മഘായ യുത്തോ മാസോ മാഘോ, ഫഗ്ഗുനിയാ യുത്തോ മാസോ ഫഗ്ഗുനോ, ചിത്തായ യുത്തോ മാസോ ചിത്തോ, വിസാഖായ യുത്തോ മാസോ വേസാഖോ, ജേട്ഠായ യുത്തോ മാസോ ജേട്ഠോ, ഉത്തരാസാള്ഹായ യുത്തോ മാസോ ആസാള്ഹോ, ആസാള്ഹീ വാ, സവണേന യുത്തോ മാസോ സാവണോ, സാവണീ. ഭദ്ദേന

യുത്തോ മാസോ ഭദ്ദോ, അസ്സയുജേന യുത്തോ മാസോ അസ്സയുജോ, ബുദ്ധോ അസ്സ ദേവതാതി ബുദ്ധോ. ഏവം സോഗതോ, മാഹിന്ദോ, യാമോ, സോമോ.

ബ്യാകരണം അവേച്ചാധീതേ വേയ്യാകരണോ. ഏവം മോഹുത്തോ, നേമിത്തോ, അങ്ഗവിജ്ജോ, വത്ഥുവിജ്ജോ. വസാതീനം വിസയോ ദേസോ വാസാതോ, ഉദുമ്ബരാ അസ്മിം പദേസേ സന്തീതി ഓദുമ്ബരോ ദേസോ.

സഹസ്സേന നിബ്ബത്താ സാഹസ്സീ പരിഖാ, പയസാ നിബ്ബത്തം പായാസം, സഹസ്സം അരഹതീതി സാഹസ്സീ ഗാഥാ, അയസോ വികാരോ ആയസോ. ഏവം സോവണ്ണോ, പുരിസോ പരിമാണമസ്സാതി പോരിസം ഉദകം.

ചഗ്ഗഹണേന തത്ഥ ജാതോ, തത്ഥ വസതി, തസ്സ ഹിതം, തം അരഹതീതിആദീസു **ണേയ്യ**പ്പച്ചയോ. ബാരാണസിയം ജാതോ, വസതീതി വാ ബാരാണസേയ്യകോ, പുരേ വിയ **ക**കാരാഗമോ. ഏവം ചമ്പേയ്യകോ, സാഗലേയ്യകോ, മിഥിലേയ്യകോ ജനോ, ഗങ്ഗേയ്യോ മച്ഛോ, സിലായ ജാതം സേലേയ്യകം, കുലേ ജാതോ കോലേയ്യകോ സുനഖോ, വനേ ജാതം വാനേയ്യം പുപ്ഫം. ഏവം പബ്ബതേയ്യോ മാനുസോ, പബ്ബതേയ്യാ നദീ, പബ്ബതേയ്യം ഓസധം, പഥസ്സ ഹിതം പാഥേയ്യം, സപതിസ്സ ഹിതം സാപതേയ്യം ധനം, പദീപേയ്യം തേലം, മാതു ഹിതം മത്തേയ്യം. ഏവം പേത്തേയ്യം. ദക്ഖിണമരഹതീതി ദക്ഖിണേയ്യോ ഇച്ചാദി.

൩൭൮. ജാതാദീനമിമിയാ ച.

ജാതഇച്ചേവമാദീനം സദ്ദാനം അത്ഥേ **ഇമ ഇയ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ.

പച്ഛാ ജാതോ പച്ഛിമോ, പച്ഛിമാ ജനതാ, പച്ഛിമം ചിത്തം, അന്തേ ജാതോ അന്തിമോ, അന്തിമാ, അന്തിമം. ഏവം മജ്ഝിമോ, പുരിമോ, ഉപരിമോ, ഹേട്ഠിമോ, പച്ചന്തിമോ, ഗോപ്ഫിമോ, ഗന്ഥിമോ.

തഥാ **ഇയ**പ്പച്ചയേ മനുസ്സജാതിയാ ജാതോ മനുസ്സജാതിയോ, മനുസ്സജാതിയാ, മനുസ്സജാതിയം. ഏവം അസ്സജാതിയോ, ഹത്ഥിജാതിയോ, ബോധിസത്തജാതിയോ, **ദബ്ബ**ജാതിയോ, സമാനജാതിയോ, ലോകിയോ ഇച്ചാദി.

ആദിഗ്ഗഹണേന തത്ഥ നിയുത്തോ, തദസ്സ അത്ഥി, തത്ഥ ഭവോതിആദീസ്വപി **ഇമ ഇയ**പ്പച്ചയാ ഹോന്തി, **ച**സദ്ദേന **ഇക**പ്പച്ചയോ ച. അന്തേ നിയുത്തോ അന്തിമോ, അന്തിയോ, അന്തികോ, പുത്തോ അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീതി പുത്തിമോ, പുത്തിയോ, വുത്തികോ, കപ്പോ അസ്സ അത്ഥീതി കപ്പിയോ, ജടാ അസ്സ അത്ഥീതി ജടിയോ, ഹാനഭാഗോ അസ്സ അത്ഥീതി ഹാനഭാഗിയോ. ഏവം ഠിതിഭാഗിയോ, ബോധിസ്സ പക്ഖേ ഭവാ ബോധിപക്ഖിയാ, പഞ്ചവഗ്ഗേ ഭവാ പഞ്ചവഗ്ഗിയാ. ഏവം ഛബ്ബഗ്ഗിയാ, ഉദരിയം, അത്തനോ ഇദന്തി അത്തനിയം, നകാരാഗമോ.

ചസദ്ദഗ്ഗഹണേന **കിയ യണ്യ**പ്പച്ചയാ ച. ജാതിയാ നിയുത്തോ ജാതികിയോ. ഏവം അന്ധകിയോ, ജച്ചന്ധേ നിയുത്തോ ജച്ചന്ധകിയോ. സസ്സ അയന്തി സകിയോ. ഏവം പരകിയോ.

യപ്പച്ചയോ സാധുഹിതഭവജാതാദിഅത്ഥേസു. യഥാ - കമ്മനി സാധു കമ്മഞ്ഞം. സഭായം സാധു സബ്ഭം, "യവതം തലനാ"ദിനാ **ഉ**കാരാദി. ഏവം മേധായ ഹിതം മേജ്ഝം ഘടം. പാദാനം ഹിതം പജ്ജം തേലം, രഥസ്സ ഹിതാ രച്ഛാ, ഗാമേ ഭവോ ഗമ്മോ , ഗവേ ഭവം ഗബ്യം, "ഓസരേ ചാ"തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **യ**പ്പച്ചയേ പരേപി **അവാ**ദേസോ. കവിമ്ഹി ഭവം കബ്യം, ദിവി ഭവാ ദിബ്യാ, **ഥ**നതോ ജാതം ഥഞ്ഞം, ധനായ സംവത്തതീതി ധഞ്ഞം.

ണ്യപ്പച്ചയോ പരിസായം സാധു പാരിസജ്ജോ, ദകാരാഗമോ, സമണാനം ഹിതാ സാമഞ്ഞാ ജനാ, ബ്രാഹ്മണാനം ഹിതാ ബ്രാഹ്മഞ്ഞാ, അരൂപേ ഭവാ ആരുപ്പാ ഇച്ചാദി.

"രാജപുത്താനം സമൂഹോ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൭൯. സമൂഹത്ഥേ കണണാ.

ഛട്ഠിയന്തതോ "തേസം സമൂഹോ"തി അത്ഥേ **കണണ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. രാജപുത്തകോ, രാജപുത്തകം വാ, രാജപുത്തോ. ഏവം മാനുസ്സകോ, മാനുസ്സോ, മാഥുരകോ, മാഥുരോ, പോരിസകോ, പോരിസോ, വുദ്ധാനം സമൂഹോ വുദ്ധകോ, വുദ്ധോ. ഏവം മായൂരകോ, മായൂരോ, കാപോതോ, കോകിലോ, മാഹിംസകോ, മാഹിംസോ, ഓട്ഠകോ, ഓരബ്ഭകോ, അട്ഠന്നം സമൂഹോ അട്ഠകോ, രാജാനം സമൂഹോ രാജകോ, ഭിക്ഖാനം സമൂഹോ ഭിക്ഖോ, സിക്ഖാനം സമൂഹോ സിക്ഖോ, ദ്വിന്നം സമൂഹോ ദ്വയം, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ഇ**കാരസ്സ **അയാ**ദേസോ. ഏവം തിണ്ണം സമൂഹോ തയം ഇച്ചാദി.

"സമൂഹത്ഥേ"തി വത്തതേ.

൩൮൦. ഗാമജനബന്ധുസഹായാദീഹി താ.

ഗാമജനബന്ധുസഹായഇച്ചേവമാദീഹി **താ**പച്ചയോ ഹോതി സമൂഹത്ഥേ. ഗാമാനം സമൂഹോ ഗാമതാ. ഏവം ജനതാ, ബന്ധുതാ, സഹായതാ, നാഗരതാ. "താ"തി യോഗവിഭാഗേന **സകത്ഥേപി** ദേവോയേവ ദേവതാ, **താ**പച്ചയന്തസ്സ നിച്ചമിത്ഥിലിങ്ഗതാ.

൩൮൧. തദസ്സ ഠാനമിയോ ച.

"തദസ്സ ഠാന"മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ ഛട്ഠിയന്തതോ **ഇയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി. മദനസ്സ ഠാനം മദനിയോ, മദനിയാ, മദനിയം, ബന്ധനസ്സ ഠാനം ബന്ധനിയം. ഏവം മുച്ഛനിയം. രജനിയം, ഗമനിയം, ദസ്സനിയം, ഉപാദാനിയം, പസാദനിയം. **ച**സദ്ദേന **ഹിതാദിഅത്ഥേ**പി ഉപാദാനാനം ഹിതാ ഉപാദാനിയാ ഇച്ചാദി.

൩൮൨. ഉപമത്ഥായിതത്തം.

ഉപമത്ഥേ ഉപമാവാചിലിങ്ഗതോ **ആയിതത്ത**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ധൂമോ വിയ ദിസ്സതീതി ധൂമായിതത്തം. ഏവം തിമിരായിതത്തം.

"തദസ്സ ഠാന"ന്തി വത്തതേ.

൩൮൬. തന്നിസ്സിതത്ഥേ ലോ.

"തന്നിസ്സിത"ന്തി അത്ഥേ, "തദസ്സഠാന"ന്തി അത്ഥേ ച **ല**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ദുട്ഠു നിസ്സിതം, ദുട്ഠു ഠാനം വാ ദുട്ഠുല്ലം, ദുട്ഠുല്ലാ വാചാ, **ലസ്സ** ദ്വിഭാവോ. ഏവം വേദല്ലം.

"അഭിജ്ഝാ അസ്സ പകതി, അഭിജ്ഝാ അസ്സ ബഹുലാ"തി വാ വിഗ്ഗഹേ -

൩൮൭. ആലു തബ്ബഹുലേ.

പഠമാവിഭത്യന്തതോ **ആലു**പ്പച്ചയോ ഹോതി "തദസ്സ ബഹുല"മിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. അഭിജ്ഝാലു, അഭിജ്ഝാലൂ, അഭിജ്ഝാലവോ. ഏവം സീതാലു, ധജാലു, ദയാലു. "സബ്ബതോ കോ"തി ഏത്ഥ പുന **സബ്ബതോ**ഗ്ഗഹണേന **ക**കാരാഗമോ, അഭിജ്ഝാലുകോ, അഭിജ്ഝാലുകാ, അഭിജ്ഝാലുകം. ഏവം സീതാലുകോ, ദയാലുകോ, തഥാ ഹീനോവ ഹീനകോ. ഏവം പോതകോ, കുമാരകോ, മാണവകോ, മുദുകോ, ഉജുകോ, അപ്പമത്തകം, ഓരമത്തകം, സീലമത്തകം ഇച്ചാദി.

"യദനുപപന്നാ നിപാതനാ സിജ്ഝന്തീ"തി ഇമിനാ പടിഭാഗകുച്ഛിതസഞ്ഞാനുകമ്പാദിഅത്ഥേസു **ക**പ്പച്ചയോ. **പടിഭാഗത്ഥേ** ഹത്ഥിനോ ഇവ ഹത്ഥികാ. ഏവം അസ്സകാ. **കുച്ഛിതത്ഥേ** കുച്ഛിതോ സമണോ സമണകോ. ഏവം ബ്രാഹ്മണകോ, മുണ്ഡകോ, പണ്ഡിതകോ, വേയ്യാകരണകോ. **സഞ്ഞായം** കതകോ, ഭടകോ. **അനുകമ്പായം** പുത്തകോ.

തഥാ **കിംയതേത**തോ പരിമാണത്ഥേ **ത്തകവന്തു**പ്പച്ചയാ. കിം പരിമാണമസ്സാതി കിത്തകം. ഏവം യത്തകം, തത്തകം, ഏത്തകം. **വന്തുമ്ഹി ആ**ത്തഞ്ച, യം പരിമാണമസ്സാതി യാവാ, യാവന്തോ , ഗുണവന്തുസമം. ഏവം താവാ, താവന്തോ. ഏതാവാ, ഏതാവന്തോ ഇച്ചാദി.

"സുവണ്ണേന പകത"ന്തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൮൮. തപ്പകതിവചനേ മയോ.

തപ്പകതിവചനത്ഥേ **മയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, പകരീയതീതി പകതി, തേന പകതി തപ്പകതി, തപ്പകതിയാ വചനം കഥനം **തപ്പകതിവചനം**. സുവണ്ണമയോ രഥോ, സോവണ്ണമയോ വാ, സുവണ്ണമയാ ഭാജനവികതി, സുവണ്ണമയം ഭാജനം. ഏവം രൂപിയമയം, രജതമയം, ജതുമയം, ദാരുമയം, മത്തികാമയം, ഇദ്ധിയാ നിബ്ബത്തം ഇദ്ധിമയം.

മനതോ നിപ്ഫന്നാ മനോമയാ, അയസാപകതം അയോമയം. ഏത്ഥ ച "മനോഗണാദീന"ന്തി വത്തമാനേ -

൩൮൯. ഏതേസമോ ലോപേ.

ഏതേസം മനോഗണാദീനം അന്തോ ഓത്തമാപജ്ജതേ വിഭത്തിലോപേ കതേതി ഓകാരോ.

ഗവേന പകതം കരീസം, ഗോതോ നിബ്ബത്തന്തി വാ ഗോമയം. "മയോ"തിയോഗവിഭാഗേന **സകത്ഥേപി** ദാനമേവ ദാനമയം, സീലമയം ഇച്ചാദി.

സംസട്ഠാദിഅനേകത്ഥതദ്ധിതം.

ഭാവതദ്ധിത

"അലസസ്സ ഭാവോ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൭൭. ണ്യത്തതാ ഭാവേ തു.

ഛട്ഠിയന്തതോ **ണ്യത്തതാ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി "തസ്സ ഭാവോ" ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ, **തു**സദ്ദഗ്ഗഹണേന **ത്തനണേയ്യാ**ദിപ്പച്ചയാ ച. ഭവന്തി ഏതസ്മാ ബുദ്ധിസദ്ദാ ഇതി **ഭാവോ,** സദ്ദപ്പവത്തിനിമിത്തം വുച്ചതി, വുത്തഞ്ച - "യസ്സ ഗുണസ്സ ഹി ഭാവാ ദബ്ബേ സദ്ദനിവേസോ തദഭിധാനേണ്യത്തതാദയോ"തി. **ണ്യത്തത്തന**ന്താനം നിച്ചം നപുംസകത്തം, **താ**പച്ചയന്തസ്സ സഭാവതോ നിച്ചമിത്ഥിലിങ്ഗതാ. **ണ്യ**പ്പച്ചയോയം ഗുണവചനേ **ബ്രാഹ്മണാ**ദീഹി, തഥ "അവണ്ണോ യേ ലോപഞ്ചാ"തി **അവണ്ണ**ലോപോ, ആദിവുദ്ധി.

ആലസ്യം. ഏവം ആരോഗ്യം, ഉദഗ്ഗസ്സ ഭാവോ ഓദഗ്യം, സഖിനോ ഭാവോ സഖ്യം, അണണസ്സ ഭാവോ ആണണ്യം, വിധവായ ഭാവോ വേധബ്യം, ദുബ്ബലസ്സ ഭാവോ ദുബ്ബല്യം, ചപലസ്സ ഭാവോ ചാപല്യം.

വിയത്തസ്സ ഭാവോ വേയ്യത്തിയം, മച്ഛരസ്സ ഭാവോ മച്ഛരിയം. ഏവം ഇസ്സരിയം, ആലസിയം, മുണ്ഡിയം, മൂള്ഹിയം. ഏത്ഥ "വേയ്യത്തിയ"ന്തിആദീസു "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **യമ്ഹി ഇ**കാരാഗമോ.

"പണ്ഡിതസ്സ ഭാവോ പണ്ഡിത്യ"ന്തിആദീസു "യവതം തലനദകാരാനം ബ്യഞ്ജനാനി ചലഞജകാരത്ത"ന്തി **ത്യ**കാരസംയോഗാദീനം **ചലഞജ**കാരാദേസാ , ദ്വിത്തം. പണ്ഡിച്ചം, ബഹുസ്സുതസ്സ ഭാവോ ബാഹുസ്സച്ചം, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ഉ**കാരസ്സ **അ**കാരോ, ഏവം പോരോഹിച്ചം, അധിപതിസ്സ ഭാവോ ആധിപച്ചം, മുട്ഠസ്സതിസ്സ ഭാവോ മുട്ഠസ്സച്ചം, **ഇവണ്ണ**ലോപോ. കുസലസ്സ ഭാവോ കോസല്ലം. ഏവം വേപുല്ലം, സമാനാനം ഭാവോ സാമഞ്ഞം, ഗിലാനസ്സ ഭാവോ ഗേലഞ്ഞം, "ക്വചാദിമജ്ഝുത്തരാ"ദിസുത്തേന സംയോഗേ പരേ രസ്സത്തം.

സുഹദസ്സ ഭാവോസോഹജ്ജം. ഏവം വേസാരജ്ജം, കുസീദസ്സഭാവോകോസജ്ജം, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ ഈകാരസ്സ **അ**കാരോ. തഥാ "പുരിസസ്സ ഭാവോ പോരിസ"ന്തിആദീസു "യവതം തലനാ"ദിസുത്തേ **കാര**ഗ്ഗഹണേന യവതം **സ**കാര**കചടപ**വഗ്ഗാനം **സ**കാര**കചടപ**വഗ്ഗാദേസാ. സുമനസ്സ ഭാവോ സോമനസ്സം. ഏവം ദോമനസ്സം, സോവചസ്സം, ദോവചസ്സം, ഏത്ഥ **സ**കാരാഗമോ. തഥാ നിപകസ്സ ഭാവോ നേപക്കം, ദ്വിത്തം. ഏവം ആധിക്കം, ദുഭഗസ്സ ഭാവോ ദോഭഗ്ഗം, വാണിജസ്സ ഭാവോ വാണിജ്ജം, രാജിനോ ഭാവോ രജ്ജം, "ക്വചാ"ദിനാ രസ്സത്തം. സരൂപസ്സ ഭാവോ സാരുപ്പം. ഏവം ഓപമ്മം, സോഖുമ്മം.

തഥസ്സ ഭാവോ തച്ഛം, ദുമ്മേധസ്സ ഭാവോ ദുമ്മേജ്ഝം, സമണസ്സ ഭാവോ സാമഞ്ഞം. ഏവം ബ്രാഹ്മഞ്ഞം, നിപുണസ്സ ഭാവോ നേപുഞ്ഞം. "തച്ഛ"ന്തിആദീസുപി **കാര**ഗ്ഗഹണേനേവ യവതം **ഥധണ**കാരാനം **ഛഝഞ**കാരാദേസാ.

ത്തതാപച്ചയേസു - പംസുകൂലികസ്സ ഭാവോ പംസുകൂലികത്തം, പംസുകൂലികതാ. ഏവം തേചീവരികത്തം, തേചീവരികതാ, ഓദരികത്തം, ഓദരികതാ, മനുസ്സത്തം, മനുസ്സതാ ജാതി, നീലത്തം, നീലതാ ഗുണോ, യാചകത്തം, യാചകതാ ക്രിയാ, ദണ്ഡിത്തം, ദണ്ഡിതാ ദബ്ബം, സച്ചവാദിതാ, പാരമിതാ, കതഞ്ഞുതാ, സബ്ബഞ്ഞുതാ, "കചാ"ദിനാ **താ**പച്ചയേ രസ്സത്തം, അപ്പിച്ഛതാ, അസംസഗ്ഗതാ, ഭസ്സാരാമതാ, നിദ്ദാരാമതാ, ലഹുതാ ഇച്ചാദി.

ത്തനപച്ചയേ - പുഥുജ്ജനസ്സ ഭാവോ പുഥുജ്ജനത്തനം, വേദനത്തനം, ജായത്തനം.

ണേയ്യേ - സുചിസ്സ ഭാവോ സോചേയ്യം. ഏവം ആധിപഭേയ്യം, കവിസ്സ ഭാവോകാവേയ്യം, ഥേനസ്സ ഭാവോ ഥേയ്യം, മഹാവുത്തിനാ **ന**കാരസ്സ ലോപോ.

"ണ്യത്തതാ"തി യോഗവിഭാഗേന കമ്മനി, സകത്ഥേ ച **ണ്യാ**ദയോ, വീരാനം ഭാവോ, കമ്മം വാ വീരിയം, പരിഭടസ്സ കമ്മം പാരിഭട്യം, പാരിഭട്യസ്സ ഭാവോ പാരിഭട്യതാ. ഏവം സോവചസ്സതാ, ഭിസഗ്ഗസ്സ കമ്മം ഭേസജ്ജം, ബ്യാവടസ്സ കമ്മം വേയ്യാവച്ചം, സഠസ്സ ഭാവോ, കമ്മം വാ സാഠേയ്യം.

സകത്ഥേ പന - യഥാഭൂതമേവ യഥാഭുച്ചം, കരുണായേവ കാരുഞ്ഞം, പത്തകാലമേവ പത്തകല്ലം, ആകാസാനന്തമേവ ആകാസാനഞ്ചം, കായപാഗുഞ്ഞമേവ കായപാഗുഞ്ഞതാ ഇച്ചാദി.

"വിസമസ്സ ഭാവോ"തി വിഗ്ഗഹേ -

"ത്തതാ, ഭാവേ"തി ച വത്തതേ.

൩൭൭. ണ വിസമാദീഹി.

വിസമഇച്ചേവമാദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **ത്ത താ** ച "തസ്സ ഭാവോ" ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. ആകതിഗണോയം. വേസമം, വിസമത്തം, വിസമതാ. സുചിസ്സ ഭാവോ സോചം, സുചിത്തം, സുചിതാ, ഗരുനോ ഭാവോ ഗാരവോ, ആദിവുദ്ധി, "ഓ സരേ ചാ"തി സുത്തേ **ച**സദ്ദഗ്ഗഹണേന **ഉ**കാരസ്സ ച **അവാ**ദേസോ. പടുനോ ഭാവോ പാടവം, പടുത്തം, പടുതാ.

ഉജുനോ ഭാവോ അജ്ജവം, മുദുനോ ഭാവോ മദ്ദവം ഇച്ചത്ര "ആത്തഞ്ചാ"തി **ണ**മ്ഹി **ഇ**കാരുകാരാനം **ആത്തം**, **ദ്വി**ഭാവോ, സംയോഗേ ആദിരസ്സത്തഞ്ച. ഉജുതാ, മുദുതാ. ഏവം ഇസിസ്സ ഭാവോ ആരിസ്യം, ആസഭം, കുമാരസ്സ ഭാവോകോമാരം, യുവസ്സ ഭാവോ യോബ്ബനം, മഹാവുത്തിനാ **ന**കാരാഗമോ, പരമാനം ഭാവോ, കമ്മം വാ പാരമീ ദാനാദിക്രിയാ, "ണവണികാ"ദിസുത്തേന **ഈ**പച്ചയോ, സമഗ്ഗാനം ഭാവോ സാമഗ്ഗീ.

൩൭൮. രമണീയാദിതോ കണ.

രമണീയഇച്ചേവമാദിതോ **കണ**പച്ചയോ ഹോതി, **ത്ത താ** ച ഭാവത്ഥേ. രമണീയസ്സ ഭാവോ രാമണീയകം, രമണീയത്തം, രമണീയതാ . ഏവം മാനുഞ്ഞകം, മനുഞ്ഞത്തം, മനുഞ്ഞതാ, പിയരൂപകം, പിയരൂപത്തം, പിയരൂപതാ, കല്യാണകം, കല്യാണത്തം, കല്യാണതാ, ചോരകം, ചോരികാ വാ, ചോരത്തം, ചോരതാ, അഡ്ഢകം, അഡ്ഢത്തം, അഡ്ഢതാ ഇച്ചാദി.

ഭാവതദ്ധിതം.

വിസേസതദ്ധിത

"സബ്ബേ ഇമേ പാപാ അയമിമേസം വിസേസേന പാപോ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൯൦. വിസേസേ തരതമിസികിയിട്ഠാ.

വിസേസത്ഥേ **തര തമ ഇസിക ഇയ ഇട്ഠ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. പാപതരോ, പാപതരാ, പാപതരം. തതോപി അധികോ പാപതമോ, പാപതമാ, പാപതമം. പാപിസികോ, പാപിസികാ, പാപിസികം. പാപിയോ, പാപിയാ, പാപിയം. പാപിട്ഠോ, പാപിട്ഠാ, പാപിട്ഠം. അതിസയേന പാപിട്ഠോ, പാപിട്ഠതരോ. ഏവം പടുതരോ, പടുതമോ, പടിസികോ, പടിയോ, പടിട്ഠോ. സബ്ബേസം അതിസയേന വരോ വരതരോ, വരതമോ, വരിസികോ, വരിയോ, വരിട്ഠോ. ഏവം പണീതതരോ, പണീതതമോ.

"സബ്ബേ ഇമേ വുഡ്ഢാ അയമിമേസം വിസേസേന വുഡ്ഢോ"തി അത്ഥേ **ഇയഇട്ഠ**പ്പച്ചയാ ഹോന്തി.

൩൯൧. വുഡ്ഢസ്സ ജോ ഇയിട്ഠേസു.

സബ്ബസ്സേവ **വുഡ്ഢ**സദ്ദസ്സ **ജോ** ഹോതി **ഇയ ഇട്ഠ**ഇച്ചേതേസു പച്ചയേസു. ജേയ്യോ, ജേട്ഠോ, ഏത്ഥ ച "സരലോപാദി"സുത്തേ **തു**ഗ്ഗഹണേന ലോപമകത്വാ "സരാ സരേ ലോപ"ന്തി പുബ്ബസരേ ലുത്തേ "കച്ചാസവണ്ണം ലുത്തേ"തി **ഏ**കാരോ.

"ഇയിട്ഠേസൂ"തി അധികാരോ, "ജോ"തി ച വത്തതേ.

൩൯൨. പസത്ഥസ്സ സോ ച.

സബ്ബസ്സേവ **പസത്ഥ**സദ്ദസ്സ **സാ**ദേസോ ഹോതി, **ജോ** ച ഇയിട്ഠേസു. അയഞ്ച പസത്ഥോ അയഞ്ച പസത്ഥോ സബ്ബേ ഇമേ പസത്ഥാ അയമിമേസം വിസേസേന പസത്ഥോതി സേയ്യോ, സേട്ഠോ, ജേയ്യോ, ജേട്ഠോ.

൩൯൩. അന്തികസ്സ നേദോ.

സബ്ബസ്സേവ **അന്തിക**സദ്ദസ്സ **നേദാ**ദേസോ ഹോതി ഇയിട്ഠേസു. വിസേസേന അന്തികോതി നേദിയോ, നേദിട്ഠോ.

൩൯൪. ബാള്ഹസ്സ സാധോ.

സബ്ബസ്സേവ **ബാള്ഹസദ്ദസ്സ** **സാധാദേസോ** ഹോതി ഇയിട്ഠേസു. വിസേസേന ബാള്ഹോതി സാധിയോ, സാധിട്ഠോ.

൩൯൭. അപ്പസ്സ കണ.

സബ്ബസ്സ **അപ്പസദ്ദസ്സ** **കണ** ഹോതി ഇയിട്ഠേസു. വിസേസേന അപ്പോതി കണിയോ, കണിട്ഠോ.

"വിസേസേന യുവാ"തി അത്ഥേ "കണ"ഇതി വത്തതേ.

൩൯൮. യുവാനഞ്ച .

സബ്ബസ്സ **യുവസദ്ദസ്സ** **കണ** ഹോതി ഇയിട്ഠേസു. "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ണകാരസ്സ** **നകാരോ**. കനിയോ, കനിട്ഠോ.

൩൯൯. വന്തു മന്തു വീനഞ്ച ലോപോ.

വന്തുമന്തുവീ ഇച്ചേതേസം പച്ചയാനം ലോപോ ഹോതി ഇയിട്ഠേസു. സബ്ബേ ഇമേ ഗുണവന്തോ അയമിമേസം വിസേസേന ഗുണവാതി ഗുണിയോ, ഗുണിട്ഠോ, വിസേസേന സതിമാതി സതിയോ, സതിട്ഠോ, വിസേസേന മേധാവീതി മേധിയോ, മേധിട്ഠോ ഇച്ചാദി.

വിസേസതദ്ധിതം.

അസ്സത്ഥിതദ്ധിത

"മേധാ യസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൩൯൯. തദസ്സത്ഥീതി വീ ച.

പഠമാവിഭത്യന്താ "തദസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതി" ഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു **വീപച്ചയോ** ഹോതി. **മേധാമായാ** സദ്ദേഹി ചായം. മേധാവീ, മേധാവിനോ. ഇത്ഥിയം **ഈകാരന്തത്താ** "പതിഭിക്ഖുരാജീകാരന്തേഹി ഇനീ"തി **ഇനീ,** മേധാവിനീ, മേധാവിനിയോ. നപുംസകേ മേധാവി കുലം. ഏവം മായാവീ, മായാവിനീ, മായാവി ചിത്തം.

ചഗ്ഗഹണേന **സോ ഇ ലവ ആലാ**ദിപ്പച്ചയാ ച. യഥാ - സുമേധാ യസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീതി സുമേധസോ, രസ്സത്തം. ഏവം ലോമസോ. പിച്ഛം അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീതി പിച്ഛിലോ. ഏവം ഫേനിലോ, തുണ്ഡിലോ, ജടിലോ. കേസാ അസ്സ അത്ഥീതി കേസവോ, വാചാലോ ഇച്ചാദി.

"തപോ അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

"തദസ്സത്ഥീ"തി അധികാരോ.

൩൯൯. തപാദിതോ സീ.

തപഇച്ചേവമാദിതോ **സീ**പച്ചയോ ഹോതി "തദസ്സത്ഥി" ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. സസ്സ ദ്വിഭാവോ. തപസ്സീ, തപസ്സിനോ, തപസ്സിനീ, തപസ്സി. ഏവം തേജസ്സീ, യസസ്സീ, മനസ്സീ, പയസ്സീ.

"ദണ്ഡോ അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൪൦൦. ദണ്ഡാദിതോ ഇകഈ.

ആദിസദ്ദോയം പകാരത്ഥോ, **ദണ്ഡ**ഇച്ചേവമാദിതോ അവണ്ണന്താ **ഇക ഈ** ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി "തദസ്സത്ഥി" ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. ദണ്ഡികോ, ദണ്ഡീ, ദണ്ഡിനോ, ദണ്ഡിനീ. ഏവം മാലികോ, മാലീ, മാലിനീ, ഛത്തികോ, ഛത്തീ, രൂപികോ, രൂപീ, കേസികോ, കേസീ, സങ്ഘീ, ഞാണീ, ഹത്ഥീ ഇച്ചാദി.

൪൦൧. മധ്വാദിതോ രോ.

മധുആദിതോ **ര**പ്പച്ചയോ ഹോതി "തദസ്സത്ഥീ"തി അത്ഥേ. മധു അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീതി മധുരോ ഗുളോ, മധുരാ സക്ഖരാ, മധുരം ഖീരം, കുഞ്ജാ ഹനൂ ഏതസ്സ സന്തീതി കുഞ്ജരോ, സബ്ബസ്മിം വത്തബ്ബേ മുഖമസ്സ അത്ഥീതി മുഖരോ, സുസി അസ്സ അത്ഥീതി സുസിരോ. ഏവം രുചിരോ, നഗരോ.

"ഗുണോ അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൪൦൨. ഗുണാദിതോവന്തു.

ഗുണഇച്ചേവമാദിതോ **വന്തു**പ്പച്ചയോ ഹോതി "തദസ്സ അത്ഥീ"തി അത്ഥേ. വിഭത്തിലോപേ, നാമബ്യപദേസേ ച കതേ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**. ഗുണവന്തു **സി,** "സവിഭത്തിസ്സ, ന്തുസ്സാ"തി അധികിച്ച "ആ സിമ്ഹീ"തി **ആ**ത്തം, ഗുണവാ പുരിസോ, സേസം ഞേയ്യം. ഏവം ഗണവാ, കുലവാ ഇച്ചാദയോ. ഇത്ഥിയം "ണവ ണിക ണേയ്യണന്തൂഹീ"തി ഈപച്ചയോ, "വാ"തി വത്തമാനേ "ന്തുസ്സ തമീകാരേ"തി **ത**കാരോ, ഗുണവതീ, ഗുണവന്തീ ഇച്ചാദി. നപുംസകേ "അം നപുംസകേ"തി സവിഭത്തിസ്സ ന്തുസ്സ **അ**മാദേസോ, ഗുണവം ഇച്ചാദി.

"സതി അസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

"തദസ്സത്ഥീ"തി വത്തതേ.

൪൦൩. സത്യാദീഹി മന്തു.

സതിഇച്ചേവമാദീഹി അവണ്ണന്തരഹിതേഹി പഠമാവിഭത്യന്തേഹി ലിങ്ഗേഹി **മന്തു**പ്പച്ചയോ ഹോതി "തദസ്സത്ഥീ"തി അത്ഥേ. സേസം **ഗുണവന്തു**സമം. സതിമാ, സതിമതീ, സതിമന്തീ, സതിമം. ഏവം ധിതിമാ, ഗതിമാ ഇച്ചാദയോ.

തഥാ "ആയു അസ്സ അത്ഥീതി **ആയു മന്തു"**ഇച്ചത്ര -

ർ൦ർ. ആയുസ്സുകാരാസമന്തുമ്ഹി .

ആയുസ്സ ഉകാരോ **അസ** ഹോതി **മന്തു**മ്ഹീതി അസാദേസോ. ആയസ്മാ, സേസം സമം. ഗാവോ അസ്സ സന്തീതി ഗോമാ, ഗോമന്തോ, ഗോമതീ, ഗോമന്തീ, ഗോമം കുലം ഇച്ചാദി.

"സദ്ധാ അസ്സ അത്ഥീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

ർ൦൪. സദ്ധാദിതോ ണ.

സദ്ധാ പഞ്ഞാഇച്ചേവമാദിതോ **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി "തദസ്സത്ഥി"ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ. സദ്ധോ പുരിസോ, സദ്ധാ കഞ്ഞാ, സദ്ധം കുലം. ഏവം പഞ്ഞോ, അമച്ഛരോ, തഥാ ബുദ്ധം, ബുദ്ധി അസ്സ അത്ഥീതി ബുദ്ധോ ഇച്ചാദി.

അസ്സത്ഥിതദ്ധിതം.

സങ്ഖ്യാതദ്ധിത

"പഞ്ചന്നം പൂരണോ"തി വിഗ്ഗഹേ -

ർ൦൫. സങ്ഖ്യാപൂരണേ മോ.

പൂരയതി സങ്ഖ്യാ അനേനാതി പൂരണോ, സങ്ഖ്യായ പൂരണോ **സങ്ഖ്യാപൂരണോ,** തസ്മിം സങ്ഖ്യാപൂരണത്ഥേ ഛട്ഠിയന്തതോ **മ**പ്പച്ചയോ ഹോതി. പഞ്ചമോ, പഞ്ചന്നം പൂരണീ പഞ്ചമീ, "നദാദിതോ വാ ഈ"തി ഈപച്ചയോ. "ഇത്ഥിയമതോ ആപച്ചയോ"തി **ആ**പച്ചയോ, പഞ്ചമാ വീരിയപാരമീ, പഞ്ചമം ഝാനം. ഏവം സത്തമോ, സത്തമീ, സത്തമാ, സത്തമം, അട്ഠമോ, അട്ഠമീ, അട്ഠമാ, അട്ഠമം, നവമോ , നവമീ, നവമാ, നവമം, ദസമോ, ദസമീ, ദസമാ, ദസമം ഇച്ചാദി.

"സങ്ഖ്യാപൂരണേ"തി അധികാരോ.

ർ൦൬. ചതുച്ഛേഹി ഥഠാ.

ചതുഛഇച്ചേതേഹി **ഥഠ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി സങ്ഖ്യാപൂരണത്ഥേ. ചതുന്നം പൂരണോ ചതുത്ഥോ, ദ്വിത്തം, ചതുത്ഥീ, ചതുത്ഥാ, ചതുത്ഥം, ഛന്നം പൂരണോ ഛട്ഠോ, ഛട്ഠീ, ഛട്ഠാ, ഛട്ഠം, ഛട്ഠോ ഏവ ഛട്ഠമോ.

ഛാഹം, ഛളായതനം ഇച്ചത്ര -

ർ൦൭. സ ഛസ്സ വാ.

ഛസ്സ **സ**കാരാദേസോ ഹോതി വാ സങ്ഖ്യാനേ. ഛാഹമസ്സ ജീവിതം സാഹം, ഛാഹം വാ, സളായതനം.

"ദ്വിന്നം പൂരണോ"തി വിഗ്ഗഹേ -

ർ൦൮. ദ്വിതീഹി തിയോ.

ദ്വിതിഇച്ചേതേഹി **തിയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി സങ്ഖ്യാപൂരണത്ഥേ. വിപരിണാമേന "ദ്വി തിണ്ണ"ന്തി വത്തമാനേ -

൪൬൦. തിയേ ദുതാപി ച.

ദ്വിതിഇച്ചേതേസം **ദുത**ഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി **തിയ**പ്പച്ചയേ പരേ. ദുതിയോ പുരിസോ, ദുതിയാ, ദുതിയം. ഏവം തിണ്ണം പൂരണോ തതിയോ, തതിയാ, തതിയം. **അപി**ഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞത്ഥാപി **ദ്വി**സദ്ദസ്സ **ദു**ആദേസോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന **ദി** ച. ദ്വേ രത്തിയോ ദുരത്തം, ദുവിധം, ദുവങ്ഗം, ദിരത്തം, ദിഗുണം, ദിഗു.

൪൬൧. തേസമഡ്ഢൂപപദേന അഡ്ഢുഡ്ഢദിവഡ്ഢദിയഡ്ഢഡ്ഢതിയാ.

തേസം ചതുത്ഥദുതിയതതിയാനം അഡ്ഢൂപപദാനം അഡ്ഢൂപപദേന സഹ **അഡ്ഢുഡ്ഢദിവഡ്ഢദിയഡ്ഢഅഡ്ഢതിയാ**ദേസാ ഹോന്തി.

ഏത്ഥ ച -

അഡ്ഢൂപപദപാദാന-സാമത്ഥാ അഡ്ഢപുബ്ബകാ;
തേസംസദ്ദേന ഗയ്ഹന്തേ, ചതുത്ഥദുതിയാദയോ.

അഡ്ഢേന ചതുത്ഥോ അഡ്ഢുഡ്ഢോ, അഡ്ഢേന ദുതിയോ ദിവഡ്ഢോ, ദിയഡ്ഢോ, അഡ്ഢേന തതിയോ അഡ്ഢതിയോ.

"ഏകഞ്ച ദസ ചാ"തി അത്ഥേ ദ്വന്ദസമാസേ, "ഏകേന അധികാ ദസാ"തി അത്ഥേ തപ്പുരിസസമാസേ വാ കതേ "സങ്ഖ്യാനേ"തി വത്തമാനേ "ദ്വേകട്ഠാനമാകാരോ വാ"തി **ആ**ത്തം. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

തേന ചേത്ഥ -

ദ്വേകട്ഠാനം ദസേ നിച്ചം, ദ്വിസ്സാ'നവുതിയാ നവാ;
ഇതരേസ'മസന്തഞ്ച, ആത്തം ദീപേതി **വാ**സുതി.

"ഏകാദിതോ ദസര സങ്ഖ്യാനേ"തി രത്തം.

രാദേസോ വണ്ണമത്തത്താ, വണ്ണമത്തപ്പസങ്ഗിപി;
സിയാ ദസസ്സ ദസ്സേവ, നിമിത്താസന്നഭാവതോ.

തതോ ബഹുവചനം യോ, "പഞ്ചാദീനമകാരോ"തി സവിഭത്തിസ്സ അന്തസ്സ **അ**ത്തം. ഏകാരസ, ഏകാദസ, ലിങ്ഗത്തയേപി സമാനം.

"വാ"തി വത്തതേ.

൪൬൨. ഏകാദിതോ ദസസ്സീ.

ഏകാദിതോ പരസ്സ **ദസ**സ്സ അന്തേ ഈപച്ചയോ ഹോതി വാ പൂരണത്ഥേ.

ദസസ്സ പച്ചയായോഗാ, ലദ്ധമന്തേതി അത്ഥതോ;

തദന്തസ്സ സഭാവേന, ഇത്ഥിയംയേവ സമ്ഭവോ.

ഏകാദസന്നം പൂരണീ **ഏ**കാദസീ, അഞ്ഞത്ര ഏകാദസമോ, ഏകാദസമം.

ദ്വേ ച ദസ ച, ദ്വീഹി വാ അധികാ ദസാതി "ദ്വി ദസ"ഇച്ചത്ര "വാ"തി വത്തതേ.

"വീസതി ദസേസു ബാ ദ്വിസ്സ തൂ"തി **ബാ**ദേസോ, **ദ**സ്സ **രാ**ദേസോ. ബാരസ, അഞ്ഞത്ര **ആ**ത്തം, ദ്വാദസ. ദ്വാദസന്നം പൂരണോ ബാരസമോ, ദ്വാദസമോ, ദ്വാദസീ.

തയോ ച ദസ ച, തീഹി വാ അധികാ ദസാതി തേരസ, "തേസു വുദ്ധി ലോപാ"ദിനാ **തിസ്സ തേ**ആദസോ ആനവുതിയാ, തേരസമോ, തേരസീ.

ചത്താരോ ച ദസ ച, ചതൂഹി വാ അധികാ ദസാതി ചതുദ്ദസ ഇച്ചത്ര "ഗണനേ ദസസ്സാ"തി ച വത്തമാനേ "ചതൂപപദസ്സ ലോപോ തുത്തരപദാദി ചസ്സ ചുചോപി നവാ"തി **തു**ലോപോ, **ചുചോ** ച. ചുദ്ദസ, ചോദ്ദസ, ചതുദ്ദസ. ചുദ്ദസമോ, ചതുദ്ദസമോ, ചകുദ്ദസീ, ചാതുദ്ദസീ വാ.

പഞ്ച ച ദസ ച, പഞ്ചഹി വാ അധികാ ദസാതി പഞ്ചദസ, "തേസു വുദ്ധി ലോപാ"ദിനാ പഞ്ചസദ്ദസ്സ ദസ വീസേസു **പന്നപണ്ണ**ആദേസാപി, "അട്ഠാദിതോ ചാ"തി രത്തം. പന്നരസ, പഞ്ചദസ. പന്നരസമോ, പഞ്ചദസമോ, പന്നരസീ, പഞ്ചദസീ.

"ഛ ച ദസ ച, ഛഹി വാ അധികാ ദസാ"തി സമാസേ കതേ "ഛസ്സാ"തി വത്തമാനേ "ദസേ സോ നിച്ചഞ്ചാ"തി **സോ,** "സങ്ഖ്യാനം, വാ"തി ച വത്തതേ, "ല ദരാന"ന്തി ലത്തം, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

ളോ നിച്ചം സോളസേ ദസ്സ, ചത്താലീസേ ച തേരസേ;
അഞ്ഞത്ര ന ച ഹോതായം, വവത്ഥിതവിഭാസതോ.

ലളാനമവിസേസോ ക്വചി, സോളസ. തേളസ, ചത്താലീസം, ചത്താരീസം. സോളസമോ, സോളസീ.

"വാ, ദസര സങ്ഖ്യാനേ"തി അധികിച്ച "അട്ഠാദിതോ ചാ"തി രത്തം. അട്ഠാരസ, അട്ഠാദസ, **ആ**ത്തം. അട്ഠാരസന്നം പൂരണോ അട്ഠാരസമോ, അട്ഠാദസമോ. ഏവം സത്തരസ, സത്തദസ. സത്തരസമോ, സത്തദസമോ.

അട്ഠാദിതോതി കിമത്ഥം? ചതുദ്ദസ.

ഏകേന ഊനാ വീസതീതി തപ്പുരിസോ, ഏകൂനവീസതി. ഏകൂനവീസതാദയോ ആനവുതിയാ **ഏ**കവചനന്താ, ഇത്ഥിലിങ്ഗാ ച ദട്ഠബ്ബാ, തേ ച സങ്ഖ്യാനേ, സങ്ഖ്യേയ്യേ ച വത്തന്തേ, യദാ **സങ്ഖ്യാനേ** വത്തന്തേ, തദാ ഭിക്ഖൂനമേകൂനവീസതി തിട്ഠതി, ഭോതി ഭിക്ഖൂനമേകൂനവീസതി തിട്ഠതു, ഭിക്ഖൂനമേകൂനവീസതിം പസ്സ, ഭിക്ഖൂനമേകൂനവീസതിയാ കതം ഇച്ചാദി.

സങ്ഖ്യേയ്യേ പന ഏകൂനവീസതി ഭിക്ഖവോ തിട്ഠന്തി, ഭോന്തോ ഏകൂനവീസതി ഭിക്ഖവോ തിട്ഠഥ, ഏകൂനവീസതിം ഭിക്ഖൂ പസ്സ, ഏകൂനവീസതിയാ ഭിക്ഖൂഹി കതം ഇച്ചാദി. ഏവം വീസതാദീസുപി യോജേതബ്ബം, ഏകൂനവീസതിയാ പൂരണോ ഏകൂനവീസതിമോ.

ദസ ച ദസ ചാതി അത്ഥേ ദ്വന്ദസമാസം കത്വാ "ദസദസാ"തി വത്തബ്ബേ "സരൂപാനമേകസേസ്വസകി"ന്തി ഏകസേസേ കതേ **ദസ**സദ്ദതോ പഠമാബഹുവചനം **യോ**. "ദസ യോ"ഇതീധ -

൪൩൩. ഗണനേ ദസസ്സ ദ്വിതി ചതു പഞ്ച ഛ സത്ത അട്ഠനവകാനം വീതി ചത്താര പഞ്ഞാ ഛ സത്താസ നവാ യോസു യോനഞ്ചീ സമാസം ഠിരി തീതുതി.

ഗണനേ ദസസ്സ സമ്ബന്ധീനം **ദ്വിക തിക ചതുക്ക പഞ്ചക ഛക്കസത്തക അട്ഠക നവകാനം** കതേകസേസാനം യഥാക്കമം **വീതി ചത്താര പഞ്ഞാ ഛ സത്ത അസ നവ** ഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി **യോസു** പരേസു, യോനഞ്ച **ഈസം ആസം ഠി രിതി ഈതി ഉതി**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തീതി ദ്വിദസത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ വീ**ആദേസോ ഹോതി, **യോ**വചനസ്സ **ഈസ**ഞ്ച, സരലോപാദി.

"സങ്ഖ്യാനം, വാ, അന്തേ"തി ച വത്തതേ.

൪൩൪. തി ച.

താസം സങ്ഖ്യാനമന്തേ **തി**കാരാഗമോ ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

> വിഭാസാ വീസ തിംസാന-മന്തേ ഹോതി തിആഗമോ;
> അഞ്ഞത്ഥ ന ച ഹോതേവ, വവത്ഥിതവിഭാസതോ.

"ബ്യഞ്ജനേ ചാ"തി നിഗ്ഗഹീതലോപോ, പുന തദ്ധിതത്താ നാമബ്യപദേസേ **സ്യാദ്യുപ്പത്തി**. ഭിക്ഖൂനം വീസതി, വീസം വാ, വീസതി ഭിക്ഖൂ, വീസം വാ ഇച്ചാദി. വീസതിമോ. തഥാ ഏകവീസതി കുസലചിത്താനി, ഏകവീസം വാ. ഏകവീസതിമോ. ബാവീസതി, ബാവീസം വാ. ബാവീസതിമോ. ദ്വാവീസതി, ദ്വാവീസം വാ. ദ്വാവീസതിമോ. തേവീസതി, തേവീസം വാ. തേവീസതിമോ. ചതുവീസതി, ചതുവീസം വാ. ചതുവീസതിമോ. പണ്ണവീസതി, പണ്ണവീസം വാ. പണ്ണവീസതിമോ. പഞ്ചവീസതി, പഞ്ചവീസം വാ. പഞ്ചവീസതിമോ. ഛബ്ബീസതി , ഛബ്ബീസം വാ. ഛബ്ബീസതിമോ. സത്തവീസതി, സത്തവീസം വാ. സത്തവീസതിമോ. അട്ഠവീസതി, അട്ഠവീസം വാ. അട്ഠവീസതിമോ. ഏകൂനതിംസതി, ഏകൂനതിംസംവാ. ഏകൂനതിംസതിമോ.

ദസ ച ദസ ച ദസ ചാതി "ദസ ദസ ദസാ"തി വത്തബ്ബേ ഏകസേസേ കതേ "ഗണനേ ദസസ്സാ"തിആദിനാ **തിഈസ**മാദേസാ, "ക്വചാ"ദിനാ രസ്സത്തം, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ ച, സേസം വീസതിസമം. തിംസതി, തിംസം, തിംസ വസ്സാനി, നിഗ്ഗഹീതലോപോ, തിംസം, തിംസായ ഇച്ചാദി. ഏകതിംസതി, ഏകതിംസം വാ, ബാത്തിംസം, ദ്വത്തിംസം, തേത്തിംസം ഇച്ചാദി.

ചതുദസത്ഥവാചകസ്സ കതേകസേസസ്സ ദസസ്സ **ചത്താര, യോ**വചനസ്സ **ഈസം,** ചത്താലീസം, "ല ദരാന"ന്തി രസ്സ **ലത്തം**, താലീസം വാ. ചത്താലീസതിമോ.

ഏകചത്താലീസം, ദ്വാചത്താലീസം, ദ്വിചത്താലീസം, തേചത്താലീസം, തിചത്താലീസം ഇച്ചാദി.

പഞ്ചദസത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ പഞ്ഞാ, യോ**വചനസ്സ **ആസ**ഞ്ച. പഞ്ഞാസം, "തേസു വുദ്ധി ലോപാ"ദിനാ **പണ്ണാ**ദേസോ, പണ്ണാസം വാ. ഏകപഞ്ഞാസം, ദ്വേപഞ്ഞാസം, ദ്വിപഞ്ഞാസം.

ഛദസത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ ഛ, യോ**വചനസ്സ **ഠി**ആദേസോ, "സ ഛസ്സ വാ"തി **സ**കാരാദേസോ, സട്ഠി, ദ്വാസട്ഠി, ദ്വേസട്ഠി, ദ്വിസട്ഠി, തേസട്ഠി, തിസട്ഠി.

സത്തദസത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ സത്ത, യോ**വചനസ്സ രി, **തി** ച. സത്തരി, സത്തതി, ദ്വാസത്തരി, ദ്വാസത്തതി, ദ്വിസത്തരി, ദിസത്തതി, തേസത്തതി, തിസത്തതി ഇച്ചാദി.

അട്ഠദസത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ അസ, യോ**വചനസ്സ **ഈതി**ആദേസോ ച. അസീതി, ഏകാസീതി, ദ്വേഅസീതി, തേഅസീതി, ചതുരാസീതി, "ക്വചാ"ദിനാ ദീഘോ.

നവദസത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ നവ, യോ**വചനസ്സ **ഉതി** ച, നവുതി, ദ്വാനവുതി, ദ്വേനവുതി, ദ്വിനവുതി, തേനവുതി, തിനവുതി, ചതുനവുതി, ഛന്നവുതിയാ, ഛന്നവുതീനം പാസണ്ഡാനം.

"ഗണനേ, ദസസ്സാ"തി ച വത്തതേ.

൪൭൭. ദസദസകം സതം ദസകാനം സതം സഹസ്സഞ്ച യോമ്ഹി.

ഗണനേ പരിയാപന്നസ്സ ദസദസകത്ഥവാചകസ്സ **ദസ**സദ്ദസ്സ **സതം** ഹോതി, സതദസകത്ഥവാചകസ്സ **ദസസ്സ സഹസ്സം** ഹോതി **യോമ്ഹി**. ഇമിനാ നിപാതനേന **യോ**ലോപോ, തദ്ധിതത്താ പുന നാമബ്യപദേസേ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, നിഗ്ഗഹീതസ്സ ലോപോ, "സി"ന്തി **അം**മാദേസോ, യോജനാനം സതം, സഹസ്സം. സതം നപുംസകമേകവചനന്തഞ്ച, തഥാ സഹസ്സം, വഗ്ഗഭേദേ സബ്ബത്ഥ ബഹുവചനമ്പി ഭവതി. ദ്വേ വീസതിയോ. ഏവം തിംസാദീസുപി, ദ്വേ സതാനി, ബഹൂനി സതാനി, ദ്വേ സഹസ്സാനി, ബഹൂനി സഹസ്സാനി.

സതസ്സ ദ്വികന്തി അത്ഥേ ഛട്ഠീതപ്പുരിസം കത്വാ "സതം ദ്വിക"ന്തി വത്തബ്ബേ "ദ്വികാദീനം തദുത്തരപദാനഞ്ച നിപച്ചന്തേ"തി വുത്തിയം വചനതോ ഇമിനാ നിപാതനേന ഉത്തരപദസ്സ പുബ്ബനിപാതോ, **ക**കാരലോപോ ച ഹോതി. ദ്വിസതം. ഏവം സതസ്സ തികം തിസതം, തഥാ ചതുസതം, പഞ്ചസതം, ഛസതം, സത്തസതം, അട്ഠസതം, നവസതം, ദസസതം സഹസ്സം ഹോതി. അഥ വാ ദ്വേ സതാനി ദ്വിസതന്തി ദിഗുസമാസോ. ഏവം തിസതം, ചതുസതം ഇച്ചാദി.

൪൭൮. യാവ തദുത്തരി ദസഗുണിതഞ്ച.

യാവ താസം സങ്ഖ്യാനമുത്തരി, താവ ദസഗുണിതഞ്ച കാതബ്ബം, ഏത്ഥ **ദ**കാരോ സന്ധിജോ. യഥാ - ദസസ്സ ഗണനസ്സ ദസഗുണിതം സതം ഹോതി, സതസ്സ ദസഗുണിതം സഹസ്സം, സഹസ്സസ്സ ദസഗുണിതം ദസസഹസ്സം, ഇദം

നഹുതന്തിപി വുച്ചതി, ദസസഹസ്സസ്സ ദസഗുണിതം സതസഹസ്സം, തം **ലക്ഖ**ന്തിപി വുച്ചതി, സതസഹസ്സസ്സ ദസഗുണിതം ദസസതസഹസ്സം.

"യദനുപപന്നാ നിപാതനാ സിജ്ഝന്തീ"തി വത്തതേ.

൪൧൭. സകനാമേഹി.

യാസം പന സങ്ഖ്യാനം അനിദ്ദിട്ഠനാമധേയ്യാനം യാനി രൂപാനി, താനി സകേഹി നാമേഹി നിപച്ചന്തേ. സതസഹസ്സാനം സതം കോടി, ഇത്ഥിലിങ്ഗാ, ഏകവചനന്താ ച, വഗ്ഗഭേദേ ബഹുവചനഞ്ച ഭവതി, കോടിസതസഹസ്സാനം സതം പകോടി, പകോടിസതസഹസ്സാനം സതം കോടിപ്പകോടി. ഏവം നഹുതം, നിന്നഹുതം, അക്ഖോഭിനീ, ബിന്ദു, അബ്ബുദം, നിരബ്ബുദം, അഹഹം, അബബം, അടടം, സോഗന്ധികം, ഉപ്പലം, കുമുദം, പുണ്ഡരീകം, പദുമം, കഥാനം, മഹാകഥാനം, അസങ്ഖ്യേയ്യന്തി.

> ഇച്ചേവം ഠാനതോ ഠാനം, സതലക്ഖഗുണം മതം;
> കോടിപ്പഭുതിനം വീസ-സങ്ഖ്യാനഞ്ച യഥാക്കമം.

"ദ്വേ പരിമാണാനി ഏതസ്സാ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൪൧൮. ദ്വാദിതോ കോനേകത്ഥേ ച.

ദ്വിഇച്ചേവമാദിതോ ഗണനതോ **ക**പ്പച്ചയോ ഹോതി അനേകത്ഥേ. ദ്വികോ രാസി ദ്വികം. ഏവം തികം, ചതുക്കം, പഞ്ചകം, ഛക്കം, സത്തകം, അട്ഠകം, നവകം, ദസകം, പണ്ണാസകം, സതകം, സഹസ്സകം ഇച്ചാദി.

സങ്ഖ്യാതദ്ധിതം.

അബ്യയതദ്ധിത

"ഏകസ്മിം വാരേ ഭുഞ്ജതി, ദ്വിവാരേ ഭുഞ്ജതീ"തി വിഗ്ഗഹേ -

൪൧൯. ഏകാദിതോ സകിസ്സ ക്ഖത്തും.

ഏകദ്വിതിഇച്ചേവമാദിതോ ഗണനതോ സകിസ്സ ഠാനേ വാരത്ഥേ **ക്ഖത്തും**പച്ചയോ ഹോതി. ഏകക്ഖത്തും, ദ്വിക്ഖത്തും ഭുഞ്ജതി, "സബ്ബാസമാവുസോ"തിആദിനാ **സി**ലോപോ. ഏവം തിക്ഖത്തും, ചതുക്ഖത്തും, പഞ്ചക്ഖത്തും, ഛക്ഖത്തും, സത്തക്ഖത്തും, അട്ഠക്ഖത്തും, നവക്ഖത്തും, ദസക്ഖത്തും, സതക്ഖത്തും, സഹസ്സക്ഖത്തും, ബഹുക്ഖത്തും, കതിക്ഖത്തും.

"ഏകേന വിഭാഗേനാ"തി വിഗ്ഗഹേ -

മണ്ഡൂകഗതിയാ **സങ്ഖ്യാഗ്ഗഹണ**മനുവത്തതേ.

൪൨൦. വിഭാഗേ ധാ ച.

വിഭാഗത്ഥേ ഏകാദിസങ്ഖ്യാതോ **ധാ**പച്ചയോ ഹോതി. **ച**സദ്ദേന **ഏകദ്വിതോ ജ്ഝ** ച, **സുത്താദിതോ സോ** ച. ഏകധാ. ദ്വീഹി വിഭാഗേഹി

ദ്വിധാ, ദ്വുധാ വാ, ദ്വേധാ. തീഹി വിഭാഗേഹി തിധാ, തേധാ വാ, “തേസു വുദ്ധീ”തിആദിനാ ഇകാരസ്സേകാരോ. ഏവം ചതുധാ, പഞ്ചധാ, ഛധാ, സത്തധാ, അട്ഠധാ, നവധാ, ദസധാ, സതധാ, സഹസ്സധാ, കതിധാ, ബഹുധാ.

ജ്ഝപ്പച്ചയേ ഏകധാ കരോതീതി ഏകജ്ഝം. ഏവം ദ്വേജ്ഝം.

സോപച്ചയേ സുത്തേന വിഭാഗേന സുത്തസോ. ഏവം ബ്യഞ്ജനസോ, പദസോ, അത്ഥസോ, ബഹുസോ, സബ്ബാകാരേന സബ്ബസോ , ഉപായസോ, ഹേതുസോ, ഠാനസോ, യോനിസോ.

൪൨൭. സബ്ബനാമേഹി പകാരവചനേ തു ഥാ.

സബ്ബനാമേഹി പകാരവചനത്ഥേ **ഥാ**പച്ചയോ ഹോതി, **തു**സദ്ദേന **ഥത്താ**പച്ചയോ ച. സാമഞ്ഞസ്സ ഭേദകോ വിസേസോ പകാരോ, തസ്സാഭിധാനേതി അത്ഥോ, സോ പകാരോ തഥാ, തം പകാരം തഥാ, തേന പകാരേന തഥാ, യേന പകാരേന യഥാ. ഏവം സബ്ബഥാ, അഞ്ഞഥാ, ഇതരഥാ, ഉഭയഥാ, **ഥത്താ**പച്ചയേ തേന പകാരേന തഥത്താ. ഏവം യഥത്താ, അഞ്ഞഥത്താ.

കോ പകാരോതി അത്ഥേ -

൪൨൮. കിമിമേഹി ഥം.

കിംഇമഇച്ചേതേഹി **ഥം**പച്ചയോ ഹോതി പകാരവചനത്ഥേ. “കിസ്സ ക വേ ചാ”തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദേന **കിസ്സ കാ**ദേസോ. കഥം, കം പകാരം കഥം, കേന പകാരേന കഥം, അയം പകാരോ ഇത്ഥം, ഇമം പകാരം ഇത്ഥം. അനേന പകാരേന ഇത്ഥം, “ഇമസ്സി ഥം ദാനിഹ തോ ധേസു ചാ”തി **ഇമ**സദ്ദസ്സ **ഇ**കാരോ, ദ്വിത്തം. ഏത്ഥ ഹി **ക്വത്തും** ആദി**ഥം**പരിയോസാനപ്പച്ചയന്താനം അബ്യയതദ്ധിതത്താ നാമബ്യപദേസം കത്വാ വിഭത്തിമ്ഹി കതേ “സബ്ബാസമാവുസോ”തിആദിനാ വിഭത്തിലോപോ, “ക്വചി തോ പഞ്ചമ്യത്ഥേ”തിആദിനാ വുത്ത**തോ**ആദിപ്പച്ചയന്താ ച ഇധേവ **അ**ബ്യയതദ്ധിതേ സങ്ഗയ്ഹന്തി.

൪൨൯. യദനുപപന്നാ നിപാതനാ സിജ്ഝന്തി.

യേ സദ്ദാ ലക്ഖണേന അനുപപന്നാ **അ**നിദ്ദിട്ഠലക്ഖണാ അക്ഖരാദിതോ, നാമോപസഗ്ഗനിപാതതോ വാ സമാസതദ്ധിതാദിതോ വാ, തേ നിപാതനാ സിജ്ഝന്തി.

തദ്ധിതതോ താവ -

> ഇമസ്മാ ജ്ജ സിയാ കാലേ, സമാനാപരതോ ജ്ജു ച;
> ഇമസദ്ദസ്സ’കാരോ ച, സമാനസ്സ ച സോ സിയാ.

ഇമസ്മിം കാലേ, ഇമസ്മിം ദിവസേ വാ അജ്ജ, സമാനേ കാലേ സജ്ജു, അപരസ്മിംദിവസേ അപരജ്ജു. നിപാതേഹി **ഭവത്ഥേ തന**പ്പച്ചയോ. അജ്ജ ഭവം അജ്ജതനം, അജ്ജ ഭവാ അജ്ജതനീ, സ്വേ ഭവം സ്വാതനം. ഏവം പുരാതനം, ഹിയ്യോ ഭവം ഹിയ്യത്തനം, ഹിയ്യോ ഭവാ ഹിയ്യത്തനീ ഇച്ചാദി.

അബ്യയതദ്ധിതം.

സാമഞ്ഞവുത്തിഭാവത്ഥാ-ബ്യയതോ തദ്ധിതം തിധാ;
തത്രാദി ചതുധാപച്ചാ-നേകത്ഥസ്സത്ഥിസങ്ഖ്യാതോ.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിയം തദ്ധിതകണ്ഡോ

പഞ്ചമോ.

൫. ആഖ്യാതകണ്ഡ

ഭൂവാദിഗണ

വിഭത്തിവിധാന

അഥ ആഖ്യാതവിഭത്തിയോ ക്രിയാവാചീഹി ധാതൂഹി പരാ വുച്ചന്തേ.

തത്ഥ ക്രിയം ആചിക്ഖതീതി **ആഖ്യാതം,** ക്രിയാപദം. വുത്തഞ്ഹി "കാലകാരകപുരിസപരിദീപകം ക്രിയാലക്ഖണമാഖ്യാതിക"ന്തി. തത്ഥ **കാലോ**തി അതീതാദയോ, **കാരക**മിതി കമ്മകത്തുഭാവാ, **പുരിസാ**തി പഠമമജ്ഝിമുത്തമാ, **ക്രിയാ**തി ഗമനപചനാദികോ ധാത്വത്ഥോ, ക്രിയാലക്ഖണം സഞ്ഞാണം ഏതസ്സാതി **ക്രിയാലക്ഖണം,** അതിലിങ്ഗഞ്ച.

വുത്തമ്പി ചേതം -

> "യം തികാലം തിപുരിസം, ക്രിയാവാചി തികാരകം;
> അതിലിങ്ഗം ദ്വിവചനം, തദാഖ്യാതന്തി വുച്ചതീ"തി.

കാലാദിവസേന ധാത്വത്ഥം വിഭജന്തീതി **വിഭത്തിയോ,** ത്യാദയോ, താ പന വത്തമാനാ പഞ്ചമീ സത്തമീ പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനീ അജ്ജതനീ ഭവിസ്സന്തീ കാലാതിപത്തി ചാതി അട്ഠവിധാ ഭവന്തി.

ക്രിയം ധാരേന്തീതി **ധാതവോ,** ഭൂവാദയോ, ഖാദിധാതുപ്പച്ചയന്താ ച, തേ പന അത്ഥവസാ ദ്വിധാ ഭവന്തി സകമ്മകാ, അകമ്മകാ ചാതി. തത്ര **സകമ്മകാ** യേ ധാതവോകമ്മാപേക്ഖം ക്രിയം വദന്തി, യഥാ - കടം കരോതി, ഗാമം ഗച്ഛതി, ഓദനം പചതീതിആദയോ, **അകമ്മകാ** യേ കമ്മനിരപേക്ഖം ക്രിയം വദന്തി, യഥാ - അച്ഛതി, സേതി, തിട്ഠതീതിആദയോ.

തേ പന സത്തവിധാ ഭവന്തി വികരണപ്പച്ചയഭേദേന, കഥം? **അ**വികരണാ ഭൂവാദയോ. നിഗ്ഗഹീതപുബ്ബക**അ**വികരണാ രുധാദയോ, **യ**വികരണാ ദിവാദയോ, **ണു**ണാ **ഉണാ**വികരണാ സ്വാദയോ, **നാപ്പണ്ഹാ**വികരണാ കിയാദയോ, **ഓയിര**വികരണാ തനാദയോ, സകത്ഥേ **ണേ ണയ**ന്താ ചുരാദയോതി.

തത്ഥ പഠമം **അ**വികരണേസു ഭൂവാദീസു ധാതൂസു പഠമഭൂതാ അകമ്മകാ **ഭൂ**ഇച്ചേതസ്മാ ധാതുതോ **ത്യാ**ദയോ പരാ യോജീയന്തേ.

ഭൂസത്തായം, "ഭൂ"ഇച്ചയം ധാതു സത്തായമത്ഥേ വത്തതേ, ക്രിയാസാമഞ്ഞഭൂതേ ഭവനേ വത്തതേതി അത്ഥോ.

"ഭൂ"ഇതി ഠിതേ -

൪൨൪. ഭൂവാദയോ ധാതവോ.

ഭൂഇച്ചേവമാദയോ യേ ക്രിയാവാചിനോ സദ്ദഗണാ, തേ **ധാതു**സഞ്ഞാ ഹോന്തി. ഭൂ ആദി യേസം തേ **ഭൂവാദയോ,** അഥ വാ ഭൂവാ ആദീ പകാരാ

യേസം തേ **ഭൂവാദയോ**.

ഭൂവാദീസു വകാരോയം, ഞേയ്യോ ആഗമസന്ധിജോ;
ഭൂവാപ്പകാരാ വാ ധാതൂ, സകമ്മാകമ്മകത്ഥതോ.

"ക്വചി ധാതൂ"തിആദിതോ "ക്വചീ"തി വത്തതേ.

൪൨൭. ധാതുസ്സന്തോ ലോപോനേകസ്സരസ്സ.

അനേകസ്സരസ്സ ധാതുസ്സ അന്തോ ക്വചി ലോപോ ഹോതി.

ക്വചിഗ്ഗഹണം "മഹീയതി സമഥോ"തിആദീസു നിവത്തനത്ഥം, ഇതി അനേകസ്സരത്താഭാവാ ഇധ ധാത്വന്തലോപോ ന ഹോതി.

തതോ ധാത്വാധികാരവിഹിതാനേകപ്പച്ചയപ്പസങ്ഗേ "വത്തിച്ഛാനുപുബ്ബികാ സദ്ദപ്പടിപത്തീ"തി കത്വാ വത്തമാനവചനിച്ഛായം -

൪൨൮. വത്തമാനാ തിഅന്തി, സിഥ, മിമ, തേഅന്തേ, സേവ്ഹേ, ഏമ്ഹേ.

ത്യാദയോ ദ്വാദസ വത്തമാനാസഞ്ഞാ ഹോന്തീതി **ത്യാദീനം** വത്തമാനത്ഥവിസയത്താ **വത്തമാനാ**സഞ്ഞാ.

൪൨൯. കാലേ.

അയമധികാരോ.

ഇതോ പരം **ത്യാ**ദിവിഭത്തിവിധാനേ സബ്ബത്ഥ വത്തതേ.

൪൩൦. വത്തമാനാ പച്ചുപ്പന്നേ.

പച്ചുപ്പന്നേ കാലേ ഗമ്യമാനേ വത്തമാനാവിഭത്തി ഹോതി, **കാലോ**തി ചേത്ഥ ക്രിയാ, കരണം കാരോ, **ര**കാരസ്സ **ല**കാരോ, കാലോ.

തസ്മാ -

ക്രിയായ ഗമ്യമാനായ, വിഭത്തീനം വിധാനതോ;
ധാതൂഹേവ ഭവന്തീതി, സിദ്ധം ത്യാദിവിഭത്തിയോ.

ഇധ പന കാലസ്സ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാണത്തിപരികപ്പകാലാഭിപത്തിവസേന ഛധാ ഭിന്നത്താ "പച്ചുപ്പന്നേ"തി വിസേസേതി. തം തം കാരണം പടിച്ച ഉപ്പന്നോ **പച്ചുപ്പന്നോ,** പടിലദ്ധസഭാവോ, ന താവ അതീതോതി അത്ഥോ.

പച്ചുപ്പന്നസമീപേപി, തബ്ബോഹാരൂപചാരതോ;
വത്തമാനാ അതീതേപി, തംകാലവചനിച്ഛയാതി.

തസ്മിം പച്ചുപ്പന്നേ വത്തമാനാവിഭത്തിം കത്വാ, തസ്സാ ഠാനാനിയമേ "ധാതുലിങ്ഗേഹി പരാ പച്ചയാ"തി പരിഭാസതോ ധാതുതോ പരം

വത്തമാനപ്പച്ചയേ കത്വാ, തേസമനിയമപ്പസങ്ഗേസതി “വത്തിച്ഛാനുപുബ്ബികാ സദ്ദപ്പടിപത്തീ”തി പരസ്സപദവചനിച്ഛായം -

ർ൨ൻ. അഥ പുബ്ബാനി വിഭത്തീനം ഛ പരസ്സപദാനി.

അഥ തദ്ധിതാനന്തരം വുച്ചമാനാനം സബ്ബാസം വത്തമാനാദീനം അട്ഠവിധാനം വിഭത്തീനം യാനി യാനി പുബ്ബകാനി **ഛ** പദാനി, താനി താനി അത്ഥതോ അട്ഠചത്താലീസമത്താനി **പരസ്സപദ**സഞ്ഞാനി ഹോന്തീതിആദിമ്ഹി ഛന്നം പരസ്സപദസഞ്ഞാ, പരസ്സത്ഥാനി പദാനി **പരസ്സപദാനി,** തബ്ബാഹുല്ലതോ തബ്ബോഹാരോ.

“ധാതൂഹി ണേ ണയ”ഇച്ചാദിതോ “ധാതൂഹീ”തി വത്തമാനേ -

ർ൩ം. കത്തരി പരസ്സപദം.

കത്തരികാരകേ അഭിധേയ്യേ സബ്ബധാതൂഹി **പരസ്സപദം** ഹോതീതി പരസ്സപദം കത്വാ, തസ്സാപ്യനിയമപ്പസങ്ഗേ വത്തിച്ഛാവസാ -

വിപരിണാമേന “പരസ്സപദാനം, അത്തനോപദാന”ന്തി ച വത്തതേ.

ർ൩൧. ദ്വേ ദ്വേ പഠമമജ്ഝിമുത്തമപുരിസാ.

താസം വിഭത്തീനം പരസ്സപദാന’മത്തനോപദാനഞ്ച **ദ്വേ ദ്വേ** വചനാനി യഥാക്കമം **പഠമമജ്ഝിമുത്തമപുരിസ**സഞ്ഞാനി ഹോന്തി. തം യഥാ? **തി അന്തി**ഇതി പഠമപുരിസാ, **സി ഥ**ഇതി മജ്ഝിമപുരിസാ, **മി മ**ഇതി ഉത്തമപുരിസാ. അത്തനോപദേസുപി **തേ അന്തേ**ഇതി പഠമപുരിസാ, **സേ വ്ഹേ**ഇതി മജ്ഝിമപുരിസാ, **ഏ മ്ഹേ**ഇതി ഉത്തമപുരിസാ. ഏവം സേസാസു സത്തസു വിഭത്തീസുപി യോജേതബ്ബന്തി . ഏവം അട്ഠവിഭത്തിവസേന ഛന്നവുതിവിധേ ആഖ്യാതപദേ ദ്വത്തിംസ ദ്വത്തിംസ പഠമമജ്ഝിമഉത്തമപുരിസാ ഹോന്തീതി വത്തമാനപരസ്സപദാദിമ്ഹി ദ്വിന്നം പഠമപുരിസസഞ്ഞാ.

ർ൩൨. നാമമ്ഹി പയുജ്ജമാനേപി തുല്യാധികരണേ പഠമോ.

തുമ്ഹാമ്ഹസദ്ദവജ്ജിതേ തുല്യാധികരണഭൂതേ സാധകവാചകേ നാമമ്ഹി പയുജ്ജമാനേപി അപ്പയുജ്ജമാനേപി ധാതൂഹി പഠമപുരിസോ ഹോതീതി പഠമപുരിസം കത്വാ, തസ്സാപ്യനിയമപ്പസങ്ഗേ ക്രിയാസാധകസ്സ കത്തുനോ ഏകത്തേ വത്തുമിച്ഛിതേ “ഏകമ്ഹി വത്തബ്ബേ ഏകവചന”ന്തി വത്തമാനപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം **തി**.

“പരോ, പച്ചയോ, ധാതൂ”തി ച അധികാരോ, “യഥാ കത്തരി ചാ”തി ഇതോ “കത്തരീ”തി വികരണപ്പച്ചയവിധാനേ സബ്ബത്ഥ വത്തതേ.

ർ൩൩. ഭൂവാദിതോ അ.

ഭൂഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുഗണതോ പരോ **അ**പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി വിഹിതേസു വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു പരേസു. സബ്ബധാതുകമ്ഹിയേവായമിസ്സതേ.

“അസംയോഗന്തസ്സ, വുദ്ധീ”തി ച വത്തതേ.

൪൩൪. അഞ്ഞേസു ച.

കാരിതതോ അഞ്ഞേസു പച്ചയേസു അസംയോഗന്താനം ധാതൂനം വുദ്ധി ഹോതി. ചഗ്ഗഹണേന **ണു**പ്പച്ചയസ്സാപി വുദ്ധി ഹോതി. എത്ഥ ച “ഘടാദീനം വാ”തി ഇതോ **വാ**സദ്ദോ അനുവത്തേതബ്ബോ, സോ ച വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോ. തേന -

ഇവണ്ണുവണ്ണന്താനഞ്ച, ലഹൂപന്താന ധാതുനം;
ഇവണ്ണുവണ്ണാനമേവ, വുദ്ധി ഹോതി പരസ്സ ന.

യുവണ്ണാനമ്പി യ ണു ണാ-നാനിട്ഠാദീസു വുദ്ധി ന;
തുദാദിസ്സാവികരണേ, ന ഛേത്വാദീസു വാ സിയാ.

തസ്സാപ്യനിയമപ്പസങ്ഗേ - “അയുവണ്ണാനഞ്ചായോ വുദ്ധീ”തി പരിഭാസതോ **ഊ**കാരസ്സോകാരോ വുദ്ധി.

വിപരിണാമേന “ധാതൂന”ന്തി വത്തതേ.

൪൩൫. ഓ അവ സരേ.

ഓകാരസ്സ ധാത്വന്തസ്സ സരേ പരേ **അവാ**ദേസോ ഹോതി. “സരലോപോ മാദേസ”ഇച്ചാദിനാ സരലോപാദിമ്ഹി കതേ “നയേ പരം യുത്തേ”തി പരനയനം കാതബ്ബം.

സോ പുരിസോ സാധു ഭവതി, സാ കഞ്ഞാ സാധു ഭവതി, തം ചിത്തം സാധു ഭവതി.

എത്ഥ ഹി -

കത്തുനോഭിഹിതത്താവ, ആഖ്യാതേന ന കത്തരി;
തതിയാ പഠമാ ഹോതി, ലിങ്ഗത്ഥം പനപേക്ഖിയ.

സതിപി ക്രിയായേകത്തേ കത്തൂനം ബഹുത്താ “ബഹുമ്ഹി വത്തബ്ബേ ബഹുവചന”ന്തി വത്തമാനപരസ്സപദപഠമപുരിസബഹുവചനം **അന്തി,** പുരേ വിയ അപ്പച്ചയവുദ്ധിഅവാദേസാ, സരലോപാദി. തേ പുരിസാ ഭവന്തി, അപ്പയുജ്ജമാനേപി ഭവതി, ഭവന്തി.

“പയുജ്ജമാനേപി, തുല്യാധികരണേ”തി ച വത്തതേ.

൪൩൬. തുമ്ഹേ മജ്ഝിമോ.

തുല്യാധികരണഭൂതേ **തുമ്ഹ**സദ്ദേ പയുജ്ജമാനേപി അപ്പയുജ്ജമാനേപി ധാതൂഹി **മജ്ഝിമ**പുരിസോ ഹോതീതി വത്തമാനപരസ്സപദമജ്ഝിമപുരിസേകവചനം**സി,** സേസം പുരിമസമം. ത്വം ഭവസി, തുമ്ഹേ ഭവഥ, അപ്പയുജ്ജമാനേപി ഭവസി, ഭവഥ.

തുല്യാധികരണേതി കിമത്ഥം? തയാ പച്ചതേ ഓദനോ.

തസ്മിംയേവാധികാരേ -

൪൩൭. അമ്ഹേ ഉത്തമോ.

തുല്യാധികരണഭൂതേ **അമ്ഹ**സദ്ദേ പയുജ്ജമാനേപി അപ്പയുജ്ജമാനേപി ധാതൂഹി **ഉത്തമ**പുരിസോ ഹോതീതി വത്തമാനപരസ്സപദഉത്തമപുരിസേകവചനം **മി, അ**പ്പച്ചയവുദ്ധി**അവാ**ദേസാ.

൪൩൮. അകാരോ ദീഘം ഹിമിമേസു.

അകാരോ **ദീഘ**മാപജ്ജതേ **ഹിമിമ**ഇച്ചേതാസു വിഭത്തീസു. അഹം ഭവാമി, മയം ഭവാമ. ഭവാമി, ഭവാമ.

"വിഭത്തീനം, ഛഠാ"തി ച വത്തതേ.

൪൩൯. പരാണ്യത്തനോപദാനി.

സബ്ബാസം വത്തമാനാനം അട്ഠവിധാനം വിഭത്തീനം യാനി യാനി പരാനി ഛ പദാനി, താനി താനി **അത്തനോപദ**സഞ്ഞാനി ഹോന്തീതി **തേ**ആദീനം അത്തനോപദസഞ്ഞാ.

"ധാതൂഹി, അത്തനോപദാനീ"തി ച വത്തതേ.

൪൪൦. കത്തരി ച.

കത്തരി ച കാരകേ അഭിധേയ്യേ ധാതൂഹി അത്തനോപദാനി ഹോന്തി. **ച**ഗ്ഗഹണം കത്ഥചി നിവത്തനത്ഥം, സേസം പരസ്സപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഭവതേ, ഭവന്തേ, ഭവസേ, ഭവവ്ഹേ, ഭവേ, ഭവാമ്ഹേ.

പച പാകേ, ധാതുസഞ്ഞായം ധാത്വന്തലോപോ, വുത്തനയേനേവ **ത്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, ഇവണ്ണുവണ്ണാനമഭാവാ വുദ്ധിഅഭാവോവേത്ഥ വിസേസോ. സോ ദേവദത്തോ ഓദനം പചതി, പചന്തി, പചസി , പചഥ, പചാമി, പചാമ, സോ ഓദനം പചതേ, തേ പചന്തേ, ത്വം പചസേ, തുമ്ഹേ പചവ്ഹേ, അഹം പചേ, മയം പചാമ്ഹേ.

പഠമപുരിസാദീനമേകജ്ഝപ്പവത്തിപ്പസങ്ഗേ പരിഭാസമാഹ -

൪൪൧. സബ്ബേസമേകാഭിധാനേ പരോ പുരിസോ.

സബ്ബേസം പഠമമജ്ഝിമാനം, പഠമുത്തമാനം, മജ്ഝിമുത്തമാനം തിണ്ണം വാ പുരിസാനം ഏകതോഭിധാനേ കാതബ്ബേ പരോ പുരിസോ യോജേതബ്ബോ. ഏകകാലാനമേവാഭിധാനേ ചായം. സോ ച പചതി, ത്വഞ്ച പചസീതി പരിയായപ്പസങ്ഗേ **തുമ്ഹേ പചഥാ**തി ഭവതി. ഏവം സോ ച പചതി, അഹഞ്ച പചാമീതി **മയം പചാമ,** തഥാ ത്വഞ്ച പചസി, അഹഞ്ച പചാമി, **മയം പചാമ,** സോ ച പചതി, ത്വഞ്ച പചസി, അഹഞ്ച പചാമി, **മയം പചാമ**. ഏവം സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബം.

ഏകാഭിധാനേതി കിമത്ഥം? ‘‘സോ ച പചതി, ത്വഞ്ച പചിസ്സസി, അഹം പചിം’’ ഏത്ഥ ഭിന്നകാലത്താ ‘‘മയം പചിമ്ഹാ’’തി ന ഭവതി.

ഗമു സപ്പ ഗതിമ്ഹി, പുരേ വിയ ധാതുസഞ്ഞായം ധാത്വന്തലോപോ.

കത്തരി **ത്യാദ്യുപ്പത്തി**.

ർർ൨. ഗമിസ്സന്തോ ച്ഛോ വാ സബ്ബാസു.

ഗമുഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സന്തോ **മ**കാരോ **ച്ഛോ** ഹോതി വാ സബ്ബാസു വിഭത്തീസു, **സബ്ബ**ഗ്ഗഹണേന **മാനന്ത യ** കാരിതപ്പച്ചയേസു ച. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. തേനായം -

> വിധിം നിച്ചഞ്ച വാസദ്ദോ, മാന’ന്തേസു തു കത്തരി;
> ദീപേതാനിച്ചമഞ്ഞത്ഥ, പരോക്ഖായമസന്തകം.

അപ്പച്ചയപരനയനാനി , സോ പുരിസോ ഗാമം ഗച്ഛതി, തേ ഗച്ഛന്തി, ‘‘ക്വചി ധാതൂ’’തിആദിനാ ഗരുപുബ്ബരസ്സതോ പരസ്സ പഠമപുരിസബഹുവചനസ്സ **രേ** വാ ഹോതി, ഗച്ഛരേ. ത്വം ഗച്ഛസി, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ. അഹം ഗച്ഛാമി, മയം ഗച്ഛാമ.

ച്ഛാദേസാഭാവേ ‘‘ലോപഞ്ചേത്തമകാരോ’’തി **അ**പ്പച്ചയസ്സ **ഏ**കാരോ. ഗമേതി, ഗമേന്തി, സരലോപോ. ഗമേസി, ഗമേഥ. ഗമേമി, ഗമേമ.

അത്തനോപദേപി സോ ഗാമം ഗച്ഛതേ, ഗച്ഛന്തേ, ഗച്ഛരേ. ഗച്ഛസേ, ഗച്ഛവ്ഹേ. ഗച്ഛേ, ഗച്ഛാമ്ഹേ.

‘‘കുതോ നു ത്വം ആഗച്ഛസി, രാജഗഹതോ ആഗച്ഛാമീ’’തിആദീസു പന പച്ചുപ്പന്നസമീപേ വത്തമാനവചനം.

‘‘വാ’’തി വത്തതേ.

ർർ൩. ഗമിസ്സ ഘമ്മം.

ഗമുഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സബ്ബസ്സ **ഘമ്മാ**ദേസോ ഹോതി വാ. ഘമ്മതി, ഘമ്മന്തി ഇച്ചാദി.

ഭാവകമ്മേസു പന -

ർർർ. അത്തനോപദാനി ഭാവേ ച കമ്മനി.

ഭാവേ ച കമ്മനി ച കാരകേ അഭിധേയ്യേ അത്തനോപദാനി ഹോന്തി, **ച**സദ്ദേന കമ്മകത്തരിപി. ഭവനം **ഭാവോ,** സോ ച കാരകന്തരേന അസംസട്ഠോ കേവലോ ഭവനലവനാദികോ ധാത്വത്ഥോ. കരീയതീതി **കമ്മം**. അകമ്മകാപി ധാതവോ സോപസഗ്ഗാ സകമ്മകാപി ഭവന്തി, തസ്മാ കമ്മനി അനുപുബ്ബാ ഭൂധാതുതോ വത്തമാനത്തനോപദപഠമപുരിസേകവചനം **തേ**.

‘‘ധാതൂഹി ണേ ണയ’’ഇച്ചാദിതോ ‘‘ധാതൂഹീ’’തി വത്തമാനേ -

ർർ൭. ഭാവകമ്മേസു യോ.

സബ്ബധാതൂഹി പരോ ഭാവകമ്മേസു **യ**പ്പച്ചയോ ഹോതി. അത്തനോപദവിസയേവായമിസ്സതേ, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി സുത്തേ അനുവത്തിതവാഗ്ഗഹണേന **യ**പ്പച്ചയേ വുദ്ധി ന ഭവതി, അനുഭൂയതേ സുഖം ദേവദത്തേന.

ആഖ്യാതേന അവുത്തത്താ, തതിയാ ഹോതി കത്തരി;
കമ്മസ്സാഭിഹിതത്താ ന, ദുതിയാ പഠമാവിധ.

അനുഭൂയന്തേ സമ്പത്തിയോ തയാ. അനുഭൂയസേ ത്വം ദേവദത്തേന, അനുഭൂയവ്ഹേ തുമ്ഹേ. അഹം അനുഭൂയേ തയാ, മയം അനുഭൂയാമ്ഹേ.

"ക്വചി ധാതു"ഇച്ചാദിതോ "ക്വചീ"തി വത്തമാനേ -

ർർ൬. അത്തനോപദാനി പരസ്സപദത്തം.

അത്തനോപദാനി ക്വചി പരസ്സപദത്തമാപജ്ജന്തേ, അകത്തരിയേവേതം. **യ**കാരസ്സ ദ്വിത്തം, അനുഭൂയ്യതി മയാ സുഖം, അനുഭൂയ്യതേ വാ, അനുഭൂയ്യന്തി. അനുഭൂയ്യസി, അനുഭൂയ്യഥ. അനുഭൂയ്യാമി, അനുഭൂയ്യാമ. ദ്വിത്താഭാവേ - അനുഭൂയതി, അനുഭൂയന്തി.

ക്വചീതി കിം? അനുഭൂയതേ.

ഭാവേ അദബ്ബവുത്തിനോ ഭാവസ്സേകത്താ **ഏ**കവചനമേവ, തഞ്ച പഠമപുരിസസ്സേവ, ഭൂയതേ ദേവദത്തേന, ദേവദത്തേന സമ്പതി ഭവനന്തി അത്ഥോ.

പചധാതുതോ കമ്മനി അത്തനോപദേ യപ്പച്ചയേ ച കതേ -

വിപരിണാമേന "യസ്സാ"തി വത്തമാനേ -

ർർ൭. തസ്സ ചവഗ്ഗയകാരവകാരത്തം സധാത്വന്തസ്സ.

തസ്സ ഭാവകമ്മവിസയസ്സ **യ**പ്പച്ചയസ്സ **ച**വഗ്ഗ**യ**കാര**വ**കാരത്തം ഹോതി ധാത്വന്തേന സഹ യഥാസമ്ഭവം. ഏത്ഥ **ച** "ഇവണ്ണാഗമോ വാ"തി ഇതോ സീഹഗതിയാ **വാ**സദ്ദോ അനുവത്തേതബ്ബോ, സോ **ച** വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോ. തേന -

ചവഗ്ഗോ ച ത വഗ്ഗാനം, ധാത്വന്താനം യവത്തനം;
രവാനഞ്ച സയപ്പച്ച-യാനം ഹോതി യഥാക്കമന്തി.

ധാത്വന്തസ്സ ചവഗ്ഗാദിത്താ **ച**കാരേ കതേ "പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ"തി **ച**കാരസ്സ ദ്വിത്തം. പച്ചതേ ഓദനോ ദേവദത്തേന, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ഗരുപുബ്ബരസ്സതോ പരസ്സ പഠമപുരിസബഹുവചനസ്സ ക്വചി **രേ** ഹോതി. പച്ചരേ, പച്ചന്തേ. പച്ചസേ, പച്ചവ്ഹേ. പച്ചേ, പച്ചാമ്ഹേ.

പരസ്സപദാദേസേ പച്ചതി, പച്ചന്തി. പച്ചസി, പച്ചഥ. പച്ചാമി, പച്ചാമ. തഥാ കമ്മകത്തരി പച്ചതേ ഓദനോ സയമേവ, പച്ചന്തേ. പച്ചതി, പച്ചന്തി വാ ഇച്ചാദി.

ഗമിതോ കമ്മനി അത്തനോപദേ, **യ**പ്പച്ചയേ ച കതേ -

"ധാതൂഹി, തസ്മിം, യേ"തി ച വത്തതേ.

ർർവ്വ. ഇവണ്ണാഗമോ വാ.

സബ്ബേഹി ധാതൂഹി തസ്മിം ഭാവകമ്മവിസയേ **യ**പ്പച്ചയേ പരേ ഇവണ്ണാഗമോ ഹോതി വാതി ഈകാരാഗമോ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. **ച്ഛാ**ദേസോ, ഗച്ഛീയതേ ഗാമോ ദേവദത്തേന , ഗച്ഛീയന്തേ. ഗച്ഛീയസേ, ഗച്ഛീയവ്ഹേ. ഗച്ഛീയേ, ഗച്ഛീയാമ്ഹേ.

ച്ഛാദേസാഭാവേ -

"ധാതൂഹി, യോ, വാ"തി ച വത്തതേ.

ർർൻ. പുബ്ബരൂപഞ്ച.

ഹേട്ഠാനുത്തേഹി പരസ്സേവേദം, തേന **കടപവഗ്ഗയ**കാര**ലസ**ന്തേഹേവ ധാതൂഹി പരോ **യ**പ്പച്ചയോ പുബ്ബരൂപമാപജ്ജതേ വാതി **മ**കാരാ പരസ്സ **യ**കാരസ്സ **മ**കാരോ. ഗമ്മതേ, ഗമീയതേ, ഗമ്മന്തേ, ഗമീയന്തേ. ഗമ്മസേ, ഗമീയസേ, ഗമ്മവ്ഹേ, ഗമീയവ്ഹേ. ഗമ്മേ, ഗമീയേ, ഗമ്മാമ്ഹേ, ഗമീയാമ്ഹേ.

പരസ്സപദത്തേ - ഗച്ഛീയ്യതി, ഗച്ഛീയ്യന്തി. ഗച്ഛീയതി, ഗച്ഛീയന്തി വാ. ഗമ്മതി, ഗമ്മന്തി. ഗമീയതി, ഗമീയന്തി. **ഇ**കാരാഗമേ ഗമിയ്യതി, ഗമിയ്യന്തി. തഥാ ഘമ്മീയതി, ഘമ്മീയന്തി ഇച്ചാദി.

വത്തമാനാവിഭത്തി.

ർഀം. പഞ്ചമീ തു അന്തു, ഹി ഥ, മി മ, തം അന്തം, സ്സു വ്ഹോ, ഏ ആമസേ.

തു ആദയോ ദ്വാദസ **പഞ്ചമീ**സഞ്ഞാ ഹോന്തി.

ർഀൡ. ആണത്യാസിട്ഠേനുത്തകാലേ പഞ്ചമീ.

ആണത്യത്ഥേ ച ആസീസത്ഥേ അനുത്തകാലേ **പഞ്ചമീ**വിഭത്തി ഹോതി.

സതിപി കാലാധികാരേ പുന **കാലഗ്ഗഹണേന** **വിധിനിമന്തനാജ്ഝേസനാനുമതിപത്ഥനാപത്തകാലാ**ദീസു ച പഞ്ചമീ. ആണാപന**മാണത്തി,** ആസീസന**മാസിട്ഠോ,** സോ ച ഇട്ഠസ്സ അസമ്പത്തസ്സ അത്ഥസ്സ പത്ഥനം, തസ്മിം **ആണത്യാസിട്ഠേ**. അനു സമീപേ ഉത്തകാലോ **അനുത്തകാലോ,** പച്ചുപ്പന്നകാലോതി അത്ഥോ, ന ഉത്തകാലോതി വാ അനുത്തകാലോ, തസ്മിം അനുത്തകാലേ, കാലമനാമസിത്വാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

തത്ഥ **ആസീസനത്ഥേ** ഭൂധാതുതോ പഞ്ചമീപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം **തു, അ**പ്പച്ചയവുദ്ധി**അവാ**ദേസാ. സോ സുഖീ ഭവതു, തേ സുഖിതാ ഭവന്തു.

വിപരിണാമേന "അകാരതോ"തി വത്തതേ.

൪൨. ഹിലോപം വാ.

അകാരതോ പരോ **ഹി**വിഭത്തി **ലോപ**മാപജ്ജതേ വാ. ത്വം സുഖീ ഭവ, ഭവാഹി വാ, ഹിമ്ഹി ദീഘോ. തുമ്ഹേ സുഖിതാ ഭവഥ. അഹം സുഖീ ഭവാമി, മയം സുഖിനോ ഭവാമ.

അത്തനോപദേ സോ സുഖീ ഭവതം, തേ സുഖിതാ ഭവന്തം. ത്വം സുഖീ ഭവസ്സു, തുമ്ഹേ സുഖിതാ ഭവവ്ഹോ. അഹം സുഖീ ഭവേ, മയം സുഖിതാ ഭവാമസേ.

കമ്മനി അനുഭൂയതം തയാ, അനുഭൂയന്തം. അനുഭൂയസ്സു, അനുഭൂയവ്ഹോ. അനുഭൂയേ, അനുഭൂയാമസേ. **പരസ്സപദത്തേ** അനുഭൂയ്യതു, അനുഭൂയ്യന്തു. അനുഭൂയതു, അനുഭൂയന്തു വാ, അനുഭൂയ്യാഹി ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** ഭൂയതം.

ആണത്തിയം കത്തരി ദേവദത്തോ ദാനി ഓദനം പചതു, പചന്തു. പച, പചാഹി, പചഥ. പചാമി, പചാമ. പചതം, പചന്തം. പചസ്സു, പചവ്ഹോ. പചേ, പചാമസേ.

കമ്മനി യപ്പച്ചയചവഗ്ഗാദി, പച്ചതം ഓദനോ ദേവദത്തേന, പച്ചന്തം. പച്ചസ്സു, പച്ചവ്ഹോ. പച്ചേ, പച്ചാമസേ. **പരസ്സപദത്തേ** പച്ചതു, പച്ചന്തു. പച്ച, പച്ചാഹി, പച്ചഥ. പച്ചാമി, പച്ചാമ.

തഥാ സോ ഗാമം ഗച്ഛതു, ഗച്ഛന്തു. ഗച്ഛ, ഗച്ഛാഹി, ഗച്ഛഥ. ഗച്ഛാമി, ഗച്ഛാമ. ഗമേതു, ഗമേന്തു. ഗമ, ഗമാഹി, ഗമേഥ. ഗമേമി, ഗമേമ. ഗച്ഛതം, ഗച്ഛന്തം. ഗച്ഛസ്സു, ഗച്ഛവ്ഹോ. ഗച്ഛേ, ഗച്ഛാമസേ. **ഘമ്മാ**ദേസേ ഘമ്മതു, ഘമ്മന്തു ഇച്ചാദി.

കമ്മനി ഗച്ഛീയതം, ഗച്ഛീയതു, ഗമീയതം, ഗമീയതു, ഗമ്മതം, ഗമ്മതു ഇച്ചാദി.

വിധിമ്ഹി ഇധ പബ്ബതോ ഹോതു, അയം പാസാദോ സുവണ്ണമയോ ഹോതൂതിആദി.

നിമന്തനേ അധിവാസേതു മേ ഭന്തേ ഭഗവാ ഭോജനം, ഇധ നിസീദതു ഭവം.

അജ്ഝേസനേ ദേസേതു ഭന്തേ ഭഗവാ ധമ്മം.

അനുമതിയം പുച്ഛതു ഭവം പഞ്ഹം, പവിസതു ഭവം, ഏത്ഥ നിസീദതു.

പത്ഥനാ യാചനാ, ദദാഹി മേ ഗാമവരാനി പഞ്ച, ഏകം മേ നയനം ദേഹി.

പത്തകാലേ സമ്പത്തോ തേ കാലോ കടകരണേ, കടം കരോതു ഭവം ഇച്ചാദി.

൪൬. സത്തമീ ഏയ്യ ഏയ്യും, ഏയ്യാസി ഏയ്യാഥ, ഏയ്യാമിഏയ്യാമ, ഏഥ ഏരം, ഏഥോ ഏയ്യാവ്ഹോ, ഏയ്യംഏയ്യാമ്ഹേ.

ഏയ്യാദയോ ദ്വാദസ **സത്തമീ**സഞ്ഞാ ഹോന്തി.

“അനുത്തകാലേ”തി വത്തതേ.

൪൭. അനുമതിപരികപ്പത്ഥേസു സത്തമീ.

അനുമത്യത്ഥേ ച പരികപ്പത്ഥേ ച അനുത്തകാലേ **സത്തമീ**വിഭത്തി ഹോതി.

അത്ഥഗ്ഗഹണേന **വിധിനിമന്തനാ**ദീസു ച സത്തമീ. കത്തുമിച്ഛതോ പരസ്സ അനുജാനനം **അനുമതി,** പരികപ്പനം **പരികപ്പോ,** “യദി നാമ ഭവേയ്യാ”തി സല്ലക്ഖണം നിരൂപനം, ഹേതുക്രിയായ സമ്ഭവേ ഫലക്രിയായ സമ്ഭവപരികപ്പോ ച.

തത്ഥ **പരികപ്പേ** സത്തമീപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം **ഏയ്യ,** അപ്പച്ചയവുദ്ധാദി പുരിമസമം, “ക്വചി ധാതു വിഭത്തീ”തിആദിനാ ഏയ്യ ഏയ്യാസി ഏയ്യാമി ഏയ്യംഇച്ചേതേസം വികപ്പേന ഏകാരാദേസോ. സോ ദാനി കിം നു ഖോ ഭവേ, യദി സോ പഠമവയേ പബ്ബജേയ്യ, അരഹാ ഭവേയ്യ, സചേ സങ്ഖാരാ നിച്ചാ ഭവേയ്യും, ന നിരുജ്ഝേയ്യും. യദി ത്വം ഭവേയ്യാസി, തുമ്ഹേ ഭവേയ്യാഥ. കഥമഹം ദേവോ ഭവേയ്യാമി, കിം നു ഖോ മയം ഭവേയ്യാമ. തഥാ ഭവേഥ, ഭവേരം. ഭവേഥോ, ഭവേയ്യാവ്ഹോ.

പത്ഥനേ തു അഹം സുഖീ ഭവേ, ബുദ്ധോ ഭവേയ്യം, ഭവേയ്യാമ്ഹേ.

കമ്മനി സുഖം തയാ അനുഭൂയേഥ, അനുഭൂയേരം. അനുഭൂയേഥോ, അനുഭൂയേയ്യാവ്ഹോ. അനുഭൂയേ, അനുഭൂയേയ്യം, അനുഭൂയേയ്യാമ്ഹേ. **പരസ്സപദത്തേ** അനുഭൂയേയ്യ, അനുഭൂയേയ്യും. അനുഭൂയേയ്യാസി ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** ഭൂയേഥ.

വിധിമ്ഹി സോ ഓദനം പചേ, പചേയ്യ, പചേയ്യും. ത്വം പചേ, പചേയ്യാസി, തുമ്ഹേ പചേയ്യാഥ. അഹം പചേ, പചേയ്യാമി, മയം പചേയ്യാമ. പചേഥ, പചേരം. പചേഥോ, പചേയ്യാവ്ഹോ. പചേ, പചേയ്യം, പചേയ്യാമ്ഹേ.

കമ്മനി പച്ചേഥ, പച്ചേരം. പച്ചേഥോ, പച്ചേയ്യാവ്ഹോ. പച്ചേ, പച്ചേയ്യം, പച്ചേയ്യാമ്ഹേ. **പരസ്സപദത്തേ** പച്ചേ, പച്ചേയ്യ, പച്ചേയ്യും. പച്ചേയ്യാസി ഇച്ചാദി.

അനുമതിയം സോ ഗാമം ഗച്ഛേ, ഗച്ഛേയ്യ, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ **ഏയ്യുസ്സ** ഉം വാ, ഗച്ഛും, ഗച്ഛേയ്യും. ത്വം ഗച്ഛേ, ഗച്ഛേയ്യാസി, ഗച്ഛേയ്യാഥ. ഗച്ഛേ, ഗച്ഛേയ്യാമി, ഗച്ഛേയ്യാമ. ഗമേ, ഗമേയ്യ, ഗമും, ഗമേയ്യും. ഗമേ, ഗമേയ്യാസി, ഗമേയ്യാഥ. ഗമേ, ഗമേയ്യാമി, ഗമേയ്യാമ. ഗച്ഛേഥ, ഗച്ഛേരം.

ഗച്ഛേഥോ, ഗച്ഛേയ്യാവ്ഹോ. ഗച്ഛേ, ഗച്ഛേയ്യം, ഗച്ഛേയ്യാമ്ഹേ. ഗമേഥ, ഗമേരം ഇച്ചാദി.

കമ്മനി ഗച്ഛീയേഥ, ഗമീയേഥ, ഗച്ഛീയേരം, ഗമീയേരം ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** ഗച്ഛീയേയ്യ, ഗമീയേയ്യ, ഗമ്മേയ്യ, ഗമ്മേയ്യും ഇച്ചാദി. തഥാ ഘമ്മേ, ഘമ്മേയ്യ, ഘമ്മേയ്യും ഇച്ചാദി.

സത്തമീവിഭത്തി.

പച്ചുപ്പന്നാണത്തിപരികപ്പകാലികവിഭത്തിനയോ.

൪൭. ഹിയ്യത്തനീ ആഊ, ഓത്ഥ, അംമ്ഹാ, ത്ഥത്ഥും, സേവ്ഹം, ഇംമ്ഹസേ.

ആആദയോ ദ്വാദസ **ഹിയ്യത്തനീ**സഞ്ഞാ ഹോന്തി.

"അപ്പച്ചക്ഖേ, അതീതേ"തി ച വത്തതേ.

൪൮. ഹിയ്യോപഭുതി പച്ചക്ഖേ ഹിയ്യത്തനീ.

ഹിയ്യോപഭുതി അതീതേ കാലേ പച്ചക്ഖേ വാ അപ്പച്ചക്ഖേ വാ **ഹിയ്യത്തനീ**വിഭത്തി ഹോതീതി ഹിയ്യത്തനീപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം **ആ**.

"ക്വചി ധാതു"ഇച്ചാദിതോ "ക്വചി, ധാതൂന"ന്തി ച വത്തതേ.

൪൯. അകാരാഗമോ ഹിയ്യത്തനീ അജ്ജതനീകാലാതിപത്തീസു.

ക്വചി ധാതൂനമാദിമ്ഹി **അ**കാരാഗമോ ഹോതി **ഹിയ്യത്തനീഅജ്ജതനീകാലാതിപത്തി**ഇച്ചേതാസു തീസു വിഭത്തീസു. കഥമയമകാരാഗമോ ധാത്വാദിമ്ഹീതി ചേ?

സതിസ്സരേപി ധാത്വന്തേ, പുനകാരാഗമസ്സിധ;
നിരത്ഥത്താ പയോഗാനു രോധാ ധാത്വാദിതോ അയം.

അപ്പച്ചയവുദ്ധിഅവാദേസസരലോപാദി വുത്തനയമേവ.

അഭവാ, അഭവൂ. അഭവോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഓ**കാരസ്സ **അ**ആദേസോ വാ, അഭവ, അഭവത്ഥ. അഭവം, അഭവമ്ഹാ. അഭവത്ഥ, അഭവത്ഥും. അഭവസേ, അഭവവ്ഹം. അഭവിം, അഭവമ്ഹസേ.

കമ്മനി യപ്പച്ചയോ, തയാ സുഖമനുഭൂയത്ഥ, **അ**കാരാഗമാഭാവേ അനുഭൂയത്ഥ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ത്ഥ**സ്സ **ഥ**ാദേസോ, അനുഭൂയഥ, അനുഭൂയഥ, അനുഭൂയത്ഥും, അനുഭൂയത്ഥും. അനുഭൂയസേ, അനുഭൂയസേ, അനുഭൂയവ്ഹം, അനുഭൂയവ്ഹം. അനുഭൂയിം, അനുഭൂയിം, അനുഭൂയമ്ഹസേ, അനുഭൂയമ്ഹസേ. **പരസ്സപദത്തേ** അനുഭൂയാ, അനുഭൂയാ ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** അനുഭൂയത്ഥ.

തഥാ സോ ഓദനം അപചാ, പചാ, അപചൂ, പചൂ. അപചോ, പചോ, അപചത്ഥ, പചത്ഥ. അപചം, പചം, അപചമ്ഹാ, പചമ്ഹാ.

അപചത്ഥ, പചത്ഥ, അപചത്ഥു, പചത്ഥും. അപചസേ, പചസേ, അപചവ്ഹം, പചവ്ഹം. അപചിം, പചിം, അപചമ്ഹസേ, പചമ്ഹസേ.

കമ്മനി അപച്ചഥ, അപച്ചത്ഥ, അപച്ചത്ഥും. അപച്ചസേ, അപച്ചവ്ഹം. അപച്ചിം, അപച്ചമ്ഹസേ. അപച്ചാ, അപച്ചൂ ഇച്ചാദി.

തഥാ അഗച്ഛാ, അഗച്ഛൂ. അഗച്ഛോ, അഗച്ഛ, അഗച്ഛത്ഥ. അഗച്ഛം, അഗച്ഛമ്ഹാ. അഗച്ഛത്ഥ, അഗച്ഛത്ഥും. അഗച്ഛസേ, അഗച്ഛവ്ഹം. അഗച്ഛിം, അഗച്ഛമ്ഹസേ. അഗമാ, അഗമൂ. അഗമോ, അഗമ, അഗമത്ഥ. അഗമം, അഗമമ്ഹാ. അഗമത്ഥ, അഗമത്ഥും. അഗമസേ, അഗമവ്ഹം. അഗമിം, അഗമമ്ഹസേ.

കമ്മനി അഗച്ഛീയത്ഥ, ഗച്ഛീയത്ഥ, അഗമീയത്ഥ, ഗമീയത്ഥ, അഗച്ഛീയത്ഥും, ഗച്ഛീയത്ഥും, അഗമീയത്ഥും, ഗമീയത്ഥും ഇച്ചാദി. തഥാ അഘമ്മാ, അഘമ്മൂ ഇച്ചാദി.

ഹിയ്യത്തനീവിഭത്തി.

൪൯൭. ഹിയ്യത്തനീ സത്തമീ പഞ്ചമീ വത്തമാനാ സബ്ബധാതുകം.

ഹിയ്യത്തനാദയോ ചതസ്സോ വിഭത്തിയോ **സബ്ബധാതുക**സഞ്ഞാ ഹോന്തീതി ഹിയ്യത്തനാദീനം സബ്ബധാതുകസഞ്ഞത്താ ''ഇകാരാഗമോ അസബ്ബധാതുകമ്ഹീ''തി വുത്തോ **ഇകാരാഗമോ** ന ഭവതി.

സബ്ബധാതുകം.

൪൯൮. പരോക്ഖാ അ ഉ, ഏ ത്ഥ, അം മ്ഹ, ത്ഥ രേ, ഥോ വ്ഹോ, ഇം മ്ഹേ.

അആദയോ ദ്വാദസ **പരോക്ഖാ**സഞ്ഞാ ഹോന്തി. അക്ഖാനം ഇന്ദ്രിയാനം പരം പരോക്ഖാ, തദ്ദീപകത്താ അയം വിഭത്തി **പരോക്ഖാ**തി വുച്ചതി.

൪൯൯. അപച്ചക്ഖേ പരോക്ഖാതീതേ.

അപച്ചക്ഖേ വത്തുനോ ഇന്ദ്രിയാവിസയഭൂതേ അതീതേ കാലേ **പരോക്ഖാ**വിഭത്തി ഹോതി. അതിക്കമ്മ ഇതോതി **അതീതോ,** ഹുത്വാ അതിക്കന്തോതി അത്ഥോ.

ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന പരോക്ഖാപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം **അ**. ''ഭൂ അ''ഇതീധ -

വിപരിണാമേന ''ധാതൂന''ന്തി വത്തതേ.

൫൦൦. ക്വചാദിവണ്ണാനമേകസ്സരാനം ദ്വേഭാവോ.

ധാതൂനമാദിഭൂതാനം വണ്ണാനമേകസ്സരാനം ക്വചി ദ്വേഭാവോ ഹോതി. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **ക്വചി**സദ്ദോ, തേന -

ഖ ഛ സേസു പരോക്ഖായം, ദേഭാവോ സബ്ബധാതുനം;
അപ്പച്ചയേ ജുഹോത്യാദി-സ്സപി കിച്ചാദികേ ക്വചി.

“ഭൂ ഭൂ അ”ഇതീധ -

ർന്നവ. പുബ്ബോബ്ഭാസോ.

ദേഭൂതസ്സ ധാതുസ്സ യോ പുബ്ബോ അവയവോ, സോ **അബ്ഭാസ**സഞ്ഞോ ഹോതീതി അബ്ഭാസസഞ്ഞാ.

അബ്ഭാസഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ.

ർന്നന. അന്തസ്സിവണ്ണാകാരോ വാ.

അബ്ഭാസസ്സ അന്തസ്സ ഇവണ്ണോ ഹോതി വാ, **അ**കാരോ ച. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. തേന -

ഖ ഛ സേസു അവണ്ണസ്സ,
ഇകാരോ സഗുപുസ്സ ഈ;
വാസ്സ ഭൂസ്സ പരോക്ഖായം,
അകാരോ നാപരസ്സിമേതി.

ഊകാരസ്സ **അ**കാരോ.

ർന്നർ. ദുതിയചതുത്ഥാനം പഠമതതിയാ.

അബ്ഭാസഗതാനം ദുതിയചതുത്ഥാനം വഗ്ഗബ്യഞ്ജനാനം യഥാക്കമം പഠമതതിയാ ഹോന്തീതി **ഭ**കാരസ്സ **ബ**കാരോ.

ർന്നമ. ബ്രൂഭൂനമാഹഭൂവാ പരോക്ഖായം.

ബ്രൂഭൂഇച്ചേതേസം ധാതൂനം **ആഹഭൂവ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി പരോക്ഖാവിഭത്തിയന്തി **ഭൂ**സദ്ദസ്സ **ഭൂവ**ആദേസോ, “സരലോപോ മാദേസപ്പച്ചയാദിമ്ഹീ”തിആദിനാ സരലോപാദി, സോ കിര രാജാ ബഭൂവ, തേ കിര ബഭൂവു. ത്വം കിര ബഭൂവേ.

“ധാതൂഹീ”തി വത്തതേ, സീഹഗതിയാ **ക്വചി**ഗ്ഗഹണഞ്ച.

ർന്നന്ന. ഇകാരാഗമോ അസബ്ബധാതുകമ്ഹി.

സബ്ബസ്മിം അസബ്ബധാതുകമ്ഹി പരേ ക്വചി ധാതൂഹി പരോ **ഇ**കാരാഗമോ ഹോതി.

അസബ്ബധാതുകേ ബ്യഞ്ജ-നാദിമ്ഹേ വായമാഗമോ;
ക്വചാധികാരതോ ബ്യഞ്ജ-നാദോപി ക്വചി നോ സിയാ.

ഏത്ഥ ച “ന സബ്ബധാതുകം അസബ്ബധാതുക”മിതി കത്വാ “ഹിയ്യത്തനീ സത്തമീ പഞ്ചമീ വത്തമാനാ സബ്ബധാതുക”ന്തി ഹിയ്യത്തനീആദീനം

സബ്ബധാതുകസഞ്ഞായ വുത്തത്താ തദഞ്ഞാ ചതസ്സോ വിഭത്തിയോ അസബ്ബധാതുകന്തി വുച്ചതി.

തുമ്ഹേ കിര ബഭൂവിത്ഥ. അഹം കിര ബഭൂവം, മയം കിര ബഭൂവിമ്ഹ. **അത്തനോപദേ** സോ ബഭൂവിത്ഥ, ബഭൂവിരേ. ബഭൂവിത്ഥോ, ബഭൂവിവ്ഹോ. ബഭൂവിം, ബഭൂവിമ്ഹേ.

കമ്മനി അത്തനോപദേ **ഈ**കാരാഗമ**യ**പ്പച്ചയ**ി**കാരാഗമാ, അനുബഭൂവീയിത്ഥ, **യ**പ്പച്ചയസ്സ അസബ്ബധാതുകമ്ഹി "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ലോപേ കതേ ഇവണ്ണാഗമോ ന ഭവതി, തയാ കിര അനുബഭൂവിത്ഥ, അനുബഭൂവിരേ ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** ബഭൂവീയിത്ഥ, ബഭൂവിത്ഥ വാ.

തഥാ പപച, പപചൂ. പപചേ, പപചിത്ഥ. പപചം, പപചിമ്ഹ. പപചിത്ഥ, പപചിരേ. പപചിത്ഥോ, പപചിവ്ഹോ. പപചിം, പപചിമ്ഹേ.

കമ്മനി പപച്ചിത്ഥ, പപച്ചിരേ ഇച്ചാദി. തഥാ അപച്ച, അപച്ചൂ ഇച്ചാദി.

ഗമിമ്ഹി "ക്വചാദിവണ്ണാന"ന്തിആദിനാ ദ്വേഭാവോ, "പുബ്ബോബ്ഭാസോ"തി അബ്ഭാസസഞ്ഞാ.

"അബ്ഭാസേ"തി വത്തതേ.

൪൬൭. കവഗ്ഗസ്സ ചവഗ്ഗോ.

അബ്ഭാസേ വത്തമാനസ്സ **കവഗ്ഗസ്സ ചവഗ്ഗോ** ഹോതീതി **ഗ**കാരസ്സ **ജ**കാരോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ അനബ്ഭാസസ്സ പഠമപുരിസേകവചനമ്ഹി ദീഘോ. സോ ഗാമം ജഗാമ കിര, ജഗമ വാ, ജഗമു. ജഗമേ, ജഗമിത്ഥ. ജഗമം, ജഗമിമ്ഹ. ജഗമിത്ഥ, ജഗമിരേ. ജഗമിത്ഥോ, ജഗമിവ്ഹോ. ജഗമിം, ജഗമിമ്ഹേ.

കമ്മനി ജഗമീയിത്ഥ, ജഗമിത്ഥ വാ ഇച്ചാദി.

പരോക്ഖാവിഭത്തി.

൪൬൮. അജ്ജതനീ ഈ ഉം, **ഓ ത്ഥ, ഇം മ്ഹാ, ആ ഊ, സേ വ്ഹം, അമ്ഹേ**.

ഈആദയോ ദ്വാദസ **അജ്ജതനീ**സഞ്ഞാ ഹോന്തി. അജ്ജ ഭവോ അജ്ജതനോ, തദ്ദീപകത്താ അയം വിഭത്തി **അജ്ജതനീ**തി വുച്ചതി.

"അപച്ചക്ഖേ, അതീതേ, പച്ചക്ഖേ"തി ച വത്തതേ.

൪൬൯. സമീപേജ്ജതനീ.

സമീപേ സമീപതോ പട്ഠായ അജ്ജപ്പഭുതി അതീതേ കാലേ പച്ചക്ഖേ ച അപച്ചക്ഖേ ച **അജ്ജതനീ**വിഭത്തി ഹോതീതി അജ്ജതനീപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം ഈ.

പുരേ വിയ **അ**കാരാഗമോ, വുദ്ധാദി ച, "ക്വചി ധാതുവിഭത്തീ"തിആദിനാ **ഈമ്ഹാ**ദിവിഭത്തീനം ക്വചി രസ്സത്തം, **ഓആഅ**വചനാനം **ഇത്ഥഅ**മാദേസാ ച,

സരലോപാദി, സോ അഭവി, അഭവീ വാ, **അ**കാരാഗമാഭാവേ ഭവി.

മണ്ഡൂകഗതിയാ ‘‘വാ’’തി വത്തതേ.

൪൩൦. സബ്ബതോ ഉം ഇം സു.

സബ്ബേഹി ധാതൂഹി ഉംവിഭത്തിസ്സ **ഇംസ്വാ**ദേസോ ഹോതി വാ.

തേ അഭവിംസു, ഭവിംസു വാ, അഭവും, ഭവും വാ. ത്വം അഭവി, ഭവി വാ, അഭവോ, ഭവോ വാ, തുമ്ഹേ അഭവിത്ഥ, ഭവിത്ഥ വാ, **ഇ**കാരാഗമോ. അഹം അഭവിം, ഭവിം വാ, മയം അഭവിമ്ഹ, ഭവിമ്ഹ വാ, അഭവിമ്ഹാ, ഭവിമ്ഹാ വാ. സോ അഭവിത്ഥ, ഭവിത്ഥ വാ, അഭവാ, ഭവാ വാ, അഭവൂ, ഭവൂ വാ. അഭവിസേ, ഭവിസേ വാ, അഭവിവ്ഹം, ഭവിവ്ഹം വാ. അഭവം , ഭവം വാ, അഭവ, ഭവ വാ, അഭവിമ്ഹേ, ഭവിമ്ഹേ വാ.

കമ്മനി യപ്പച്ചയലോപേ വുദ്ധിഅവാദേസാദി, സുഖം തയാ അനുഭവിത്ഥ, അന്വഭൂയിത്ഥ, അനുഭൂയിത്ഥ വാ ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** തയാ അന്വഭൂയി, അനുഭൂയി, അന്വഭൂയീ, അനുഭൂയീ വാ, അന്വഭൂയിംസു, അനുഭൂയിംസു, അന്വഭൂയും, അനുഭൂയും. ത്വം അന്വഭൂയി, അനുഭൂയി, തുമ്ഹേ അന്വഭൂയിത്ഥ, അനുഭൂയിത്ഥ. അഹം അന്വഭൂയിം, അനുഭൂയിം, മയം അന്വഭൂയിമ്ഹ, അനുഭൂയിമ്ഹ, അന്വഭൂയിമ്ഹാ, അനുഭൂയിമ്ഹാ വാ. **ഭാവേ** അഭവിത്ഥ, അഭൂയിത്ഥ തയാ.

സോ അപചി, പചി, അപചീ, പചീ വാ, തേ അപചിംസു, പചിംസു, അപചും, പചും. ത്വം അപചി, പചി, അപചോ, പചോ വാ, തുമ്ഹേ അപചിത്ഥ, പചിത്ഥ. അഹം അപചിം, പചിം, മയം അപചിമ്ഹ, പചിമ്ഹ, അപചിമ്ഹാ, പചിമ്ഹാ വാ. സോ അപചിത്ഥ, പചിത്ഥ, അപചാ, പചാ വാ, അപചൂ, പചൂ. അപചിസേ, അപചിവ്ഹം. അപചം, പചം, അപച, പച വാ, അപചിമ്ഹേ, പചിമ്ഹേ.

കമ്മനി അപച്ചിത്ഥ, പച്ചിത്ഥ ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** അപച്ചി, പച്ചി, അപച്ചീ, പച്ചീ വാ, അപച്ചിംസു, പച്ചിംസു, അപച്ചും, പച്ചും. അപച്ചി, പച്ചി, അപച്ചോ, പച്ചോ വാ, അപച്ചിത്ഥ, പച്ചിത്ഥ. അപച്ചിം, പച്ചിം, അപച്ചിമ്ഹ, പച്ചിമ്ഹ, അപച്ചിമ്ഹാ, പച്ചിമ്ഹാ വാ.

സോ ഗാമം അഗച്ഛീ, ഗച്ഛീ, അഗച്ഛി, ഗച്ഛി വാ, തേ അഗച്ഛിംസു, ഗച്ഛിംസു, അഗച്ഛും, ഗച്ഛും. ത്വം അഗച്ഛി, ഗച്ഛി, അഗച്ഛോ, ഗച്ഛോ വാ, തുമ്ഹേ അഗച്ഛിത്ഥ, ഗച്ഛിത്ഥ. അഹം അഗച്ഛിം, ഗച്ഛിം, മയം അഗച്ഛിമ്ഹ, ഗച്ഛിമ്ഹ, അഗച്ഛിമ്ഹാ, ഗച്ഛിമ്ഹാ വാ.

‘‘ക്വചി ധാതൂ’’തിആദിനാ അജ്ജതനിമ്ഹി ഗമിസ്സ ച്ഛസ്സ ക്വചി **ഞ്ഛാ**ദേസോ, അഗഞ്ഛി, ഗഞ്ഛി, അഗഞ്ഛീ, ഗഞ്ഛീ വാ, തേ അഗഞ്ഛിംസു , ഗഞ്ഛിംസു, അഗഞ്ഛും, ഗഞ്ഛും. ത്വം അഗഞ്ഛി, ഗഞ്ഛി, അഗഞ്ഛോ, ഗഞ്ഛോ വാ, തുമ്ഹേ അഗഞ്ഛിത്ഥ,

ഗഞ്ഛരിത്ഥ. അഹം അഗഞ്ഛരിം, ഗഞ്ഛരിം, മയം അഗഞ്ഛരിമ്ഹ, ഗഞ്ഛരിമ്ഹ, അഗഞ്ഛരിമ്ഹാ, ഗഞ്ഛരിമ്ഹാ വാ.

ച്ഛാദേസാഭാവേ സോ അഗമി, ഗമി, അഗമീ, ഗമീ വാ, ''കരസ്സ കാസത്തമജ്ജതനിമ്ഹീ''തി എത്ഥ **ഭാവ**നിദ്ദേസേന, ''സത്തമജ്ജതനിമ്ഹീ''തി യോഗവിഭാഗേന വാ **സാ**ഗമേ ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ ബ്യഞ്ജനതോ **ആ**കാരാഗമോ, അഗമാസി, ഉംവചനസ്സ ക്വചി **അംസ്വാ**ദേസോ, **ഉ**ചാഗമോ **ത്ഥമ്ഹേ**സു ക്വചി, അഗമിംസു, ഗമിംസു, അഗമംസു, ഗമംസു, അഗമും, ഗമും, ത്വം അഗമി, ഗമി, അഗമോ, ഗമോ വാ, അഗമിത്ഥ, ഗമിത്ഥ, അഗമുത്ഥ, ഗമുത്ഥ. അഹം അഗമിം, ഗമിം, അഗമിമ്ഹ, ഗമിമ്ഹ, അഗമുമ്ഹ, ഗമുമ്ഹ, അഗമിമ്ഹാ, ഗമിമ്ഹാ വാ.

''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ ഗമിസ്സ അജ്ജതനിമ്ഹി **ഗാ**ദേസോ ച, സോ അജ്ഝഗാ, പരലോപോ, തേ അജ്ഝഗും. ത്വം അജ്ഝഗോ, തുമ്ഹേ അജ്ഝഗുത്ഥ. അഹം അജ്ഝഗിം, മയം അജ്ഝഗുമ്ഹ.

അത്തനോപദേ സോ അഗച്ഛിത്ഥ, ഗച്ഛിത്ഥ, അഗഞ്ഛരിത്ഥ, ഗഞ്ഛരിത്ഥ ഇച്ചാദി. **ച്ഛാ**ദേസാഭാവേ സോ അഗമിത്ഥ, ഗമിത്ഥ, അഗമാ, ഗമാ, തേ അഗമൂ, ഗമൂ, അജ്ഝഗൂ, അഗൂ. ത്വം അഗമിസേ, ഗമിസേ, അഗമിവ്ഹം, ഗമിവ്ഹം. അഹം അഗമം, ഗമം, അഗമ, ഗമ, അജ്ഝഗം വാ, അഗമിമ്ഹേ, ഗമിമ്ഹേ.

കമ്മേ ഗാമോ അഗച്ഛീയിത്ഥ തേന, ഗച്ഛീയിത്ഥ, അഗഞ്ഛരിയിത്ഥ, ഗഞ്ഛരിയിത്ഥ, അഗമീയിത്ഥ, ഗമീയിത്ഥ, അഗമിത്ഥ, ഗമിത്ഥ ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** അഗച്ഛീയി, ഗച്ഛീയി വാ, അഗമീയി, ഗമീയി വാ, അഗച്ഛീയും, അഗമീയും വാ. തഥാ അഘമ്മീയി, അഘമ്മീയിംസു ഇച്ചാദി.

''ഹിയ്യത്തനീ, അജ്ജതനീ''തി ച വത്തതേ.

൪൭൪. മായോഗേ സബ്ബകാലേ ച.

യദാ**മാ**യോഗോ, തദാ **ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീ**വിഭത്തിയോ സബ്ബകാലേപി ഹോന്തി, **ച**സദ്ദേന **പഞ്ചമീ** ച. മാ ഭവതി, മാ ഭവാ, മാ ഭവിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീപഞ്ചമീ വിഭത്തിയോ, സേസം നേയ്യം, സോ മാ ഭവാ, മാ ഭവീ, മാ തേ ഭവന്ത്വന്തരായാ. മാ പചാ, മാ പചീ, മാ പചതു. മാ ഗച്ഛാ, മാ ഗച്ഛീ, മാ ഗച്ഛതു. മാ കഞ്ചി പാപമാഗമാ, മാ അഗമി, മാ ഗമാ, മാ ഗമീ, മാ ഗമേതു. ത്വം മാ ഗച്ഛോ, മാ ഗച്ഛി, മാ ഗച്ഛാഹി ഇച്ചാദി.

അതീതകാലികവിഭത്തി.

൪൭൫. ഭവിസ്സന്തീ സ്സതി സ്സന്തി, സ്സസി സ്സഥ, സ്സാമിസ്സാമ, സ്സതേ സ്സന്തേ, സ്സസേ സ്സവ്ഹേ, സ്സംസ്സാമ്ഹേ.

സ്സത്യാദീനം ദ്വാദസന്നം വചനാനം **ഭവിസ്സന്തീ**സഞ്ഞാ ഹോതി. ഭവിസ്സതീതി ഭവിസ്സന്തോ, തംകാലദീപകത്താ അയം വിഭത്തി **ഭവിസ്സന്തീ**തി വുച്ചതി.

൪൭൬. അനാഗതേ ഭവിസ്സന്തീ.

അനാഗതേ കാലേ **ഭവിസ്സന്തീ**വിഭത്തി ഹോതി.

അതീതേപി ഭവിസ്സന്തീ, തംകാലവചനിച്ഛയാ;
"അനേകജാതിസംസാരം, സന്ധാവിസ്സ"ന്തിആദിസു.

ന ആഗതോ **അനാഗതോ,** പച്ചയസാമഗ്ഗിയം സതി ആയതിം ഉപ്പജ്ജനാരഹോതി അത്ഥോ, **ഇ**കാരാഗമോ, വുദ്ധി**അവാ**ദേസോ, സരലോപാദി ച.

ഭവിസ്സതി, ഭവിസ്സന്തി. ഭവിസ്സസി, ഭവിസ്സഥ. ഭവിസ്സാമി, ഭവിസ്സാമ. ഭവിസ്സതേ, ഭവിസ്സന്തേ. ഭവിസ്സസേ, ഭവിസ്സവ്ഹേ. ഭവിസ്സം, ഭവിസ്സാമ്ഹേ.

കമ്മേ **യ**പ്പച്ചയലോപോ, സുഖം തയാ അനുഭവിസ്സതേ, അനുഭവിസ്സന്തേ. അനുഭവിസ്സസേ, അനുഭവിസ്സവ്ഹേ. അനുഭവിസ്സം, അനുഭവിസ്സാമ്ഹേ. **പരസ്സപദത്തേ** അനുഭവിസ്സതി ദേവദത്തേന, അനുഭവിസ്സന്തി ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** ഭവിസ്സതേ തേന, **യ**പ്പച്ചയലോപാഭാവേ അനുഭൂയിസ്സതേ, അനുഭൂയിസ്സന്തേ ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** ഭൂയിസ്സതേ.

തഥാ പചിസ്സതി, പചിസ്സന്തി. പചിസ്സസി, പചിസ്സഥ. പചിസ്സാമി, പചിസ്സാമ. പചിസ്സതേ, പചിസ്സന്തേ. പചിസ്സസേ, പചിസ്സവ്ഹേ. പചിസ്സം, പചിസ്സാമ്ഹേ.

കമ്മേ പച്ചിസ്സതേ ഓദനോ ദേവദത്തേന, പച്ചിസ്സന്തേ ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** പച്ചിസ്സതി, പച്ചിസ്സന്തി. പച്ചിസ്സസി, പച്ചിസ്സഥ. പച്ചിസ്സാമി, പച്ചിസ്സാമ.

ഗച്ഛിസ്സതി, ഗച്ഛിസ്സന്തി. ഗച്ഛിസ്സസി, ഗച്ഛിസ്സഥ. ഗച്ഛിസ്സാമി, ഗച്ഛിസ്സാമ. ഗച്ഛിസ്സതേ, ഗച്ഛിസ്സന്തേ. ഗച്ഛിസ്സസേ, ഗച്ഛിസ്സവ്ഹേ. ഗച്ഛിസ്സം, ഗച്ഛിസ്സാമ്ഹേ. സോ സഗ്ഗം ഗമിസ്സതി, ഗമിസ്സന്തി. ഗമിസ്സസി, ഗമിസ്സഥ. ഗമിസ്സാമി, ഗമിസ്സാമ ഇച്ചാദി.

കമ്മേ ഗച്ഛീയിസ്സതേ, ഗച്ഛീയിസ്സന്തേ. ഗച്ഛീയിസ്സതി, ഗച്ഛീയിസ്സന്തി വാ, ഗമീയിസ്സതേ, ഗമീയിസ്സന്തേ. ഗമീയിസ്സതി, ഗമീയിസ്സന്തി വാ ഇച്ചാദി. **യ**പ്പച്ചയലോപേ ഗമിസ്സതേ , ഗമിസ്സന്തേ. ഗമിസ്സതി, ഗമിസ്സന്തി വാ. തഥാ ഘമ്മിസ്സതി, ഘമ്മിസ്സന്തി ഇച്ചാദി.

ഭവിസ്സന്തീവിഭത്തി.

൪൨൪. **കാലാതിപത്തി സ്സാ സ്സംസു, സ്സേ സ്സഥ, സ്സംസ്സാമ്ഹാ, സ്സഥ സ്സിസു, സ്സസേ സ്സവ്ഹേ, സ്സിംസ്സാമ്ഹസേ.**

സ്സാദീനം ദ്വാദസന്നം **കാലാതിപത്തി**സഞ്ഞാ ഹോതി. കാലസ്സ അതിപതനം കാലാതിപത്തി, സാ പന വിരുദ്ധപച്ചയൂപനിപാതതോ, കാരണവേകല്ലതോ വാ ക്രിയായ അനഭിനിബ്ബത്തി, തദ്ദീപകത്താ അയം വിഭത്തി **കാലാതിപത്തീ**തി വുച്ചതി.

൪൨൫. **ക്രിയാതിപന്നേതീതേ കാലാതിപത്തി.**

ക്രിയാതിപന്നമത്തേ അതീതേ കാലേ **കാലാതിപത്തി**വിഭത്തി ഹോതി. ക്രിയായ അതിപതനം **ക്രിയാതിപന്നം,** തം പന സാധകസത്തിവിരഹേന ക്രിയായ അച്ചന്താനുപ്പത്തി. എത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ന ക്രിയാ അതീതസദ്ദേന വോഹരിതബ്ബാ, തഥാപി തക്കിരിയുപ്പത്തിപ്പടിബന്ധകരക്രിയായ കാലഭേദേന അതീതവോഹാരോ ലബ്ഭതേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

കാലാതിപത്തിപരസ്സപദപഠമപുരിസേകവചനം **സ്സാ, അ**കാരികാരാഗമാ, വുദ്ധി**അവാ**ദേസാ ച, "കചി ധാതൂ"തിആദിനാ **സ്സാ സ്സാമ്ഹാ**വിഭത്തീനം കചി രസ്സത്തം, **സ്സേ**വചനസ്സ ച **അ**ത്തം.

സോ ചേ പഠമവയേ പബ്ബജ്ജം അലഭിസ്സ, അരഹാ അഭവിസ്സ, ഭവിസ്സ, അഭവിസ്സാ, ഭവിസ്സാവാ, തേ ചേ തം അലഭിസ്സംസു, അരഹന്തോ അഭവിസ്സംസു, ഭവിസ്സംസു. ഏവം ത്വം അഭവിസ്സ, ഭവിസ്സ, അഭവിസ്സേ വാ, തുമ്ഹേ അഭവിസ്സഥ, ഭവിസ്സഥ. അഹം അഭവിസ്സം, ഭവിസ്സം, മയം അഭവിസ്സമ്ഹ, ഭവിസ്സമ്ഹ, അഭവിസ്സാമ്ഹാ, ഭവിസ്സാമ്ഹാ വാ. സോ അഭവിസ്സഥ, അഭവിസ്സിസു. അഭവിസ്സസേ, അഭവിസ്സവ്ഹേ. അഭവിസ്സിം, അഭവിസ്സാമ്ഹസേ.

കമ്മേ അനുഭവിസ്സഥ, അനുഭവിസ്സിസു. അനുഭൂയിസ്സഥ വാ ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** അനുഭവിസ്സ, അനുഭവിസ്സംസു. അനുഭൂയിസ്സ വാ ഇച്ചാദി. **ഭാവേ** അഭവിസ്സഥ ദേവദത്തേന, അഭൂയിസ്സഥ.

തഥാ സോ ചേ തം ധനം അലഭിസ്സ, ഓദനം അപചിസ്സ, പചിസ്സ, അപചിസ്സാ, പചിസ്സാ വാ, അപചിസ്സംസു, പചിസ്സംസു. അപചിസ്സ, പചിസ്സ, അപചിസ്സേ, പചിസ്സേ വാ, അപചിസ്സഥ, പചിസ്സഥ. അപചിസ്സം, പചിസ്സം, അപചിസ്സമ്ഹ, പചിസ്സമ്ഹ, അപചിസ്സാമ്ഹാ, പചിസ്സാമ്ഹാ വാ. അപചിസ്സഥ, പചിസ്സഥ, അപചിസ്സിസു, പചിസ്സിസു. അപചിസ്സസേ, പചിസ്സസേ, അപചിസ്സവ്ഹേ, പചിസ്സവ്ഹേ. അപചിസ്സിം, പചിസ്സിം, അപചിസ്സാമ്ഹസേ, പചിസ്സാമ്ഹസേ.

കമ്മേ അപചിസ്സഥ ഓദനോ ദേവദത്തേന, അപചിസ്സിസു. **യ**പ്പച്ചയലോപാഭാവേ അപചീയിസ്സഥ ഇച്ചാദി. **പരസ്സപദത്തേ** അപച്ചിസ്സ തേന, പച്ചിസ്സ, അപച്ചിസ്സാ, പച്ചിസ്സാ വാ, അപച്ചിസ്സംസു, പച്ചിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

സോ അഗച്ഛിസ്സ, ഗച്ഛിസ്സ, അഗച്ഛിസ്സാ, ഗച്ഛിസ്സാവാ, അഗച്ഛിസ്സംസു, ഗച്ഛിസ്സംസു. ത്വം അഗച്ഛിസ്സ, ഗച്ഛിസ്സ, അഗച്ഛിസ്സേ, ഗച്ഛിസ്സേ വാ, അഗച്ഛിസ്സഥ, ഗച്ഛിസ്സഥ. അഗച്ഛിസ്സം, ഗച്ഛിസ്സം, അഗച്ഛിസ്സമ്ഹ, ഗച്ഛിസ്സമ്ഹ, അഗച്ഛിസ്സാമ്ഹാ, ഗച്ഛിസ്സാമ്ഹാ വാ. അഗമിസ്സ, ഗമിസ്സ, അഗമിസ്സാ, ഗമിസ്സാ വാ, അഗമിസ്സംസു, ഗമിസ്സംസു. അഗമിസ്സ, ഗമിസ്സ, അഗമിസ്സേ വാ, അഗമിസ്സഥ, ഗമിസ്സഥ. അഗമിസ്സം , ഗമിസ്സം, അഗമിസ്സമ്ഹ, ഗമിസ്സമ്ഹ, അഗമിസ്സാമ്ഹാ, ഗമിസ്സാമ്ഹാ വാ. അഗച്ഛിസ്സഥ, ഗച്ഛിസ്സഥ വാ ഇച്ചാദി.

കമ്മേ അഗച്ഛീയിസ്സഥ, അഗമീയിസ്സഥ, അഗച്ഛീയിസ്സ, അഗമീയിസ്സഇച്ചാദി. തഥാ അഘമ്മിസ്സാ, അഘമ്മിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

കാലാതിപത്തിവിഭത്തി.

പഞ്ചമീ സത്തമീ വത്ത-മാനാ സമ്പതിനാഗതേ;
ഭവിസ്സന്തി പരോക്ഖാദീ, ചതസ്സോതീതകാലികാ.

ഛകാലികവിഭത്തിവിധാനം.

വികരണവിധാന

ഇസു ഇച്ഛാകന്തീസു, പുരേ വിയ ധാത്വന്തലോപോ, **ത്യാദ്യുപ്പത്തി**, **അ**പ്പച്ചയോ ച.

''ധാതൂന''ന്തി വത്തമാനേ -

൪൭൯. ഇസുയമൂനമന്തോ ച്ഛോ വാ.

ഇസുയമുഇച്ചേതേസം ധാതൂനം അന്തോ **ച്ഛോ** ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, ''അന്തോ ച്ഛോ വാ''തി യോഗവിഭാഗേന **ആസ**സ്സപി. സോ സഗ്ഗം ഇച്ഛതി, ഇച്ഛന്തി. ഇച്ഛസി, ഇച്ഛഥ. ഇച്ഛാമി, ഇച്ഛാമ. **ച്ഛാ**ദേസാഭാവേ അസംയോഗന്തത്താ ''അഞ്ഞേസു ചാ''തി വുദ്ധി, ഏസതി, ഏസന്തി ഇച്ചാദി.

കമ്മേ അത്തനോപദസ്സ യേഭുയ്യേന പരസ്സപദത്തമേവ പയോജീയതി, തേന ചേത്ഥ അത്തനോപദേ രൂപാനി സങ്ഖിപിസ്സാമ. സോ ഇച്ഛീയതി, ഏസീയതി, ഇസ്സതേ, ഇസ്സതി, **യ**കാരസ്സ പുബ്ബരൂപത്തം. തഥാ ഇച്ഛതു, ഏസതു. ഇച്ഛേയ്യ, ഏസേയ്യ. പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനീസു പന രൂപാനി സബ്ബത്ഥ പയോഗമനുഗമ്മ പയോജേതബ്ബാനി, ഇച്ഛി, ഏസി. ഇച്ഛിസ്സതി, ഏസിസ്സതി. ഇച്ഛിസ്സാ, ഏസിസ്സാ ഇച്ചാദി.

യമു ഉപരമേ, **നി**പുബ്ബോ, **ച്ഛാ**ദേസോ ച. നിയച്ഛതി, നിയച്ഛന്തി. നിയമതി, നിയമന്തി. **സം**പുബ്ബോ ''സയേ ചാ''തി **ഞ**ത്തം, ദ്വിത്തഞ്ച. സഞ്ഞമതി, സഞ്ഞമന്തി.

കമ്മേ നിയച്ഛീയതി, നിയമീയതി, നിയമ്മതി, സഞ്ഞമീയതി വാ. തഥാ നിയച്ഛതു, സഞ്ഞമതു. നിയച്ഛേയ്യ, സഞ്ഞമേയ്യ. നിയച്ഛീ, സഞ്ഞമീ. നിയച്ഛിസ്സതി, സഞ്ഞമിസ്സതി. നിയച്ഛിസ്സ, സഞ്ഞമിസ്സ ഇച്ചാദി.

ആസ ഉപവേസനേ, യോഗവിഭാഗേന **ച്ഛാ**ദേസോ, രസ്സത്തം. അച്ഛതി, അച്ഛന്തി. അച്ഛസി, അച്ഛഥ. അച്ഛാമി, അച്ഛാമ. അഞ്ഞത്ര **ഉപ**പുബ്ബോ ഉപാസതി, ഉപാസന്തി. അച്ഛീയതി, ഉപാസീയതി. അച്ഛതു, ഉപാസതു. അച്ഛേയ്യ, ഉപാസേയ്യ. അച്ഛീ, ഉപാസീ. അച്ഛിസ്സതി, ഉപാസിസ്സതി. അച്ഛിസ്സ, ഉപാസിസ്സ ഇച്ചാദി.

ലഭ ലാഭേ, ലഭതി, ലഭന്തി. ലഭസി, ലഭഥ. ലഭാമി, ലഭാമ. ലഭതേ, ലഭന്തേ. ലഭസേ, ലഭവ്ഹേ. ലഭേ, ലഭാമ്ഹേ.

കമ്മേ യകാരസ്സ പുബ്ബരൂപത്തേ കതേ ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ പുരിമഭകാരസ്സ **ബ**കാരോ, ലബ്ഭതേ, ലബ്ഭന്തേ. ലബ്ഭതി, ലബ്ഭന്തി. ലബ്ഭതം,

ലബ്ഭതു. ലബ്ഭേ, ലബ്ഭേയ്യ.

അജ്ജതനിമ്ഹി ''വാ, അന്തലോപോ''തി ച വത്തമാനേ -

ര്൩൭. ലഭസ്മാ ഈ ഇംനം ത്ഥത്ഥം.

ലഭഇച്ചേതസ്മാ ധാതുതോ പരേസം ഈഇംനം വിഭത്തീനം **ത്ഥ ത്ഥം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, ധാതന്തസ്സ ലോപോ ച. അലത്ഥ, അലഭി, ലഭി, അലഭിംസു, ലഭിംസു. അലഭോ, ലഭോ, അലഭി, ലഭി, അലഭിത്ഥ, ലഭിത്ഥ. അലത്ഥം, അലഭിം, ലഭിം, അലഭിമ്ഹ, ലഭിമ്ഹ ഇച്ചാദി.

ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി ''കരസ്സ സപ്പച്ചയസ്സ കാഹോ''തി ഏത്ഥ **സപ്പച്ചയ**ഗ്ഗഹണേന **വച മുച ഭുജാ**ദിതോ **സ്സസ്സഖാ**ദേസോ, **വസ ഛിദ ലഭാ**ദിതോ **ഛാ**ദേസോ ച വാ ഹോതീതി **സ്സസ്സ ഛാ**ദേസോ, ''ബ്യഞ്ജനന്തസ്സ ചോ ഛപ്പച്ചയേസു ചാ''തി ധാതന്തസ്സ **ച**കാരോ, ലച്ഛതി, ലച്ഛന്തി. ലച്ഛസി, ലച്ഛഥ. ലച്ഛാമി, ലച്ഛാമ. **ഛാ**ദേസാഭാവേ ലഭിസ്സതി, ലഭിസ്സന്തി. ലഭിസ്സസി, ലഭിസ്സഥ. ലഭിസ്സാമി, ലഭിസ്സാമ ഇച്ചാദി. അലഭിസ്സ, അലഭിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

വച വിയത്തിയം വാചായം, വചതി, വചന്തി. വചസി, വചഥ. വചാമി, വചാമ.

കമ്മേ അത്തനോപദേ, **യ**പ്പച്ചയേ ച കതേ -

ര്൩൮. വച വസ വഹാദീനമുകാരോ വസ്സ യേ.

വച വസ വഹഇച്ചേവമാദീനം ധാതൂനം **വ**കാരസ്സ **ഉ**കാരോ ഹോതി **യ**പ്പച്ചയേ പരേ, **ആദി**സദ്ദേന **വഡ്ഢ**സ്സ ച. ''വസ്സ അ വ''ഇതി സമാസേന ദുതിയഞ്ചേത്ഥ **വ**ഗ്ഗഹണം ഇച്ഛിതബ്ബം, തേന **അ**കാരസ്സപി **ഉ**കാരോ ഹോതി, പുരിമപക്ഖേ പരലോപോ. ''തസ്സ ചവഗ്ഗ''ഇച്ചാദിനാ സധാതന്തസ്സ **യ**കാരസ്സ **ച**കാരോ, ദ്വിത്തം. ഉച്ചതേ, ഉച്ചന്തേ. വുച്ചതേ, വുച്ചന്തേ. വുച്ചതി, വുച്ചന്തി വാ ഇച്ചാദി. തഥാ വചതു, വുച്ചതു. വചേയ്യ, വുച്ചേയ്യ. അവചാ, അവച്ചാ, അവചൂ, അവച്ചൂ. അവച, അവചോ, അവചുത്ഥ. അവച, അവചം, അവചമ്ഹാ. അവചുത്ഥ ഇച്ചാദി.

ര്൩൯. വചസ്സജ്ജതനിമ്ഹി മകാരോ ഓ.

വചഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **അ**കാരോ **ഓ**ത്തമാപജ്ജതേ അജ്ജതനിമ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി. അവോചി, അവോചും. അവോചോ, അവോചുത്ഥ. അവോചിം, അവോചുമ്ഹ, **ഉ**കാരാഗമോ. അവോച, രസ്സത്തം, അവോചു ഇച്ചാദി. അവുച്ചിത്ഥ.

ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി **സപ്പച്ചയ**ഗ്ഗഹണേന **സ്സസ്സ ഖാ**ദേസോ, ''ബ്യഞ്ജനന്തസ്സാ''തി വത്തമാനേ ''കോ ഖേ ചാ''തി ധാതന്തസ്സ **കാ**ദേസോ, വക്ഖതി, വക്ഖന്തി. വക്ഖസി, വക്ഖഥ. വക്ഖാമി, വക്ഖാമ ഇച്ചാദി.

വസ നിവാസേ, വസതി, വസന്തി.

കമ്മേ ഉത്തം, പുബ്ബരൂപത്തഞ്ച വുസ്സതി, വുസ്സന്തി ഇച്ചാദി. വസതു. വസേയ്യ. അവസി, വസി.

ഭവിസ്സന്തിയം **സ്സസ്സ ഛാ**ദേസോ, ധാതന്തസ്സ **ച**കാരോ ച, വച്ഛതി, വച്ഛന്തി. വച്ഛസി, വച്ഛഥ. വച്ഛാമി, വച്ഛാമ. വസിസ്സതി, വസിസ്സന്തി. അവസിസ്സ, അവസിസ്സംസു.

തഥാ **രുദ** അസ്സുവിമോചനേ, രോദതി, രുച്ഛതി. രോദിസ്സതി ഇച്ചാദി.

കുസ അക്കോസേ, **ആ**പുബ്ബോ ദിത്തരസ്സത്താനി, **അ**പ്പച്ചയവുദ്ധിയോ ച. അക്കോസതി. അക്കോസതു. അക്കോസേയ്യ.

''അന്തലോപോ''തി വത്തതേ, മണ്ഡൂകഗതിയാ ''വാ''തി ച.

൪൮൫. കുസസ്മാ ദീ ച്ഛി.

കുസ ഇച്ചേതസ്മാ ധാതുതോ ഈവിഭത്തിസ്സ **ച്ഛി**ആദേസോ ഹോതി, ധാതന്തസ്സ ലോപോ ച. അക്കോച്ഛി മം, അക്കോസി വാ. അക്കോസിസ്സതി. അക്കോസിസ്സ ഇച്ചാദി.

വഹ പാപുണനേ, വഹതി, വഹന്തി.

കമ്മേ അത്തനോപദേ, **യ**പ്പച്ചയേ ച കതേ -

''യേ''തി വത്തതേ.

൪൮൬. ഹ വിപരിയയോ ലോ വാ.

ഹകാരസ്സ വിപരിയയോ ഹോതി **യ**പ്പച്ചയേ പരേ, **യ**പ്പച്ചയസ്സ ച **ല**കാരോ ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, തേന ''ഗയ്ഹതീ''തിആദീസു **ല**ത്തം ന ഹോതി, നിമിത്തഭൂതസ്സ **യ**കാരസ്സേവേതം **ല**ത്തം, ''വചവസ''ഇച്ചാദിനാ ഉത്തം. വുയ്ഹതി, വുല്ഹതി, **വു**യ്ഹന്തി. വഹതു, വുയ്ഹതു. വഹേയ്യ, വുയ്ഹേയ്യ. അവഹീ, അവുയ്ഹിത്ഥ, അവഹിത്ഥ. അവഹിസ്സതി, വുയ്ഹിസ്സതി. അവഹിസ്സ, അവുയ്ഹിസ്സ ഇച്ചാദി.

ജര വയോഹാനിമ്ഹി.

൪൮൭. ജരമരാനം ജീരജീയ്യമീയ്യാ വാ.

ജരമര ഇച്ചേതേസം ധാതൂനം **ജീരജീയ്യമീയ്യാ**ദേസാ ഹോന്തി വാ, സരലോപാദി. ജീരതി, ജീരന്തി. ജീയ്യതി, ജീയ്യന്തി. ''ക്വചാ''ദിസുത്തേന ഏകയകാരസ്സ ക്വചി ലോപോ ഹോതി. ജീയതി, ജീയന്തി.

കമ്മേ ജീരീയതി, ജീരീയന്തി. ജീയിയ്യതി, ജീയിയ്യന്തി. ജീരതു, ജീയ്യതു. ജീരേയ്യ, ജീയ്യേയ്യ. അജീരി, ജീരി, ജീയ്യി. ജീരിസ്സതി, ജീയ്യിസ്സതി. അജീരിസ്സ, അജീയ്യിസ്സ.

മര പാണചാഗേ, **മീയ്യാ**ദേസോ, മീയ്യതി, മീയ്യന്തി. മീയതി, മീയന്തി വാ. മരതി, മരന്തി ഇച്ചാദി.

ദിസ പേക്ഖണേ.

൪൯൩. ദിസസ്സ പസ്സ ദിസ്സ ദക്ഖാ വാ.

ദിസഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **പസ്സ ദിസ്സ ദക്ഖ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, തേന **ദിസ്സാ**ദേസോ കമ്മനി സബ്ബധാതുകേ ഏവ. പസ്സതി, പസ്സന്തി. ദക്ഖതി, ദക്ഖന്തി.

കമ്മനി യകാരലോപോ, ദിസ്സതേ, ദിസ്സന്തേ. ദിസ്സതി, ദിസ്സന്തി. വിപസ്സീയതി, ദക്ഖീയതി. പസ്സതു, ദക്ഖതു, ദിസ്സതു. പസ്സേയ്യ, ദക്ഖേയ്യ, ദിസ്സേയ്യ.

ഹിയ്യത്തനിയം "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാതുഇകാരസ്സ **അ**ത്തം, അദ്ദസാ, അദ്ദസ. **കമ്മനി** അദിസ്സ.

തഥാ അപസ്സി, പസ്സി, അപസ്സിംസു, പസ്സിംസു. അപസ്സി, പസ്സി, അപസ്സിത്ഥ, പസ്സിത്ഥ. അപസ്സിം, പസ്സിം, അപസ്സിമ്ഹ, പസ്സിമ്ഹ. അദ്ദസി, ദസി, അദ്ദസംസു, ദസംസു. **കമ്മനി** അദിസ്സംസു. അദ്ദക്ഖി, അദ്ദക്ഖിംസു.

പസ്സിസ്സതി, പസ്സിസ്സന്തി. "ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി സ്സസ്സ ചാ"തി യോഗവിഭാഗേന **സ്സസ്സ** ലോപോ, **ഇ**കാരാഗമോ ച, ദക്ഖിതി, ദക്ഖിന്തി. ലോപാഭാവേ ദക്ഖിസ്സതി, ദക്ഖിസ്സന്തി. അപസ്സിസ്സ, അദക്ഖിസ്സ ഇച്ചാദി.

സദ വിസരണഗത്യാവസാനേസു.

"സബ്ബത്ഥാ"തി വത്തതേ, മണ്ഡൂകഗതിയാ "ക്വചീ"തി ച.

൪൯൪. സദസ്സ സീദത്തം.

സദഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **സീദാ**ദേസോ ഹോതി സബ്ബത്ഥ വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു ക്വചി. സേസം നേയ്യം. നിസീദതി, നിസീദന്തി. **ഭാവേ** നിസജ്ജതേ, ഇധ ക്വചാധികാരേന **സീദാ**-ദേസോ ന ഭവതി. നിസീദതു. നിസീദേ. നിസീദി. നിസീദിസ്സതി. നിസീദിസ്സ ഇച്ചാദി.

യജ ദേവപൂജാസങ്ഗതികരണദാനേസു. യജതി, യജന്തി.

കമ്മനി "യമ്ഹീ"തി വത്തതേ.

൪൯൫. യജസ്സാദിസ്സി.

യജഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ ആദിസ്സ **യ**കാരസ്സ **ഇ**കാരാദേസോ ഹോതി **യ**പ്പച്ചയേ പരേ, സരലോപോ. ഇജ്ജതേ മയാ ബുദ്ധോ. തഥാ യജതു, ഇജ്ജതം. യജേ, ഇജ്ജേഥ. യജി, ഇജ്ജിത്ഥ. യജിസ്സതി, ഇജ്ജിസ്സതേ. യജിസ്സ, ഇജ്ജിസ്സഥ ഇച്ചാദി.

വദ വിയത്തിയം വാചായം, **ത്യാദ്യു**പ്പത്തി, **അ**പ്പച്ചയോ ച.

"വാ"തി വത്തതേ.

൪൯൬. വദസ്സ വജ്ജം.

വദഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സബ്ബസ്സ **വജ്ജാ**ദേസോ ഹോതി വാ സബ്ബാസു വിഭത്തീസു. വിഭത്യാധികാരത്താ ചേത്ഥ സബ്ബാസൂതി അത്ഥതോ സിദ്ധം.

"വാ"തി വത്തതേ.

ർവ്വ൦. ലോപഞ്ചേത്തമകാരോ.

ഭൂവാദിതോ പരോ **അപ്പച്ചയോ ഏത്ത**മാപജ്ജതേ, ലോപഞ്ച വാ. വികരണകാരിയവിധിപ്പകരണതോ ചേത്ഥ **അ**കാരോതി **അ**പ്പച്ചയോ ഗയ്ഹതി.

ഭൂവാദിതോ ജുഹോത്യാദി-തോ ച **അ**പ്പച്ചയോ പരോ;
ലോപമാപജ്ജതേ നാഞ്ഞോ, വവത്ഥിതവിഭാസതോതി.

അപ്പച്ചയസ്സ **ഏ**കാരോ, സരലോപാദി, വജ്ജേതി, വദേതി, വദതി, **അന്തി**മ്ഹി -

ർവ്വ്വ. ക്വചി ധാതുവിഭത്തിപ്പച്ചയാനം ദീഘവിപരീതാദേസലോപാഗമാ ച.

ഇധ ധാത്വാധികാരേ ആഖ്യാതേ, കിതകേ ച അവിഹിതലക്ഖണേസു പയോഗേസു ക്വചി ധാതൂനം, ത്യാദിവിഭത്തീനം, ധാതുവിഹിതപ്പച്ചയാനഞ്ച ദീഘതബ്ബിപരീതആദേസലോപാഗമഇച്ചേതാനി കാരിയാനി ജിനവചനാനുരൂപതോ ഭവന്തി. തത്ഥ -

നാമ്ഹി രസ്സോ കിയാദീനം, സംയോഗേ ചഞ്ഞധാതുനം;
ആയൂനം വാ വിഭത്തീനം, മ്ഹാ, സ്സാന്തസ്സ ച രസ്സതാ.

ഗമിതോ ച്ഛസ്സ ഞ്ഛോ വാസ്സ, ഗമിസ്സജ്ജതനിമ്ഹി ഗാ;
ഉചാഗമോ വാ ത്ഥമ്ഹേസു, ധാതൂനം യമ്ഹി ദീഘതാ.

ഏയ്യേയ്യാസേയ്യാമേത്തഞ്ച, വാ സ്സേസ്സേത്തഞ്ച പാപുണേ;
ഓകാരാ അത്തമിത്തഞ്ച, ആത്ഥാ പപ്പോന്തി വാ ത്ഥഥേ.

തഥാ ബ്രൂതോതി അന്തീനം, അഉ വാഹ ച ധാതുയാ;
പരോക്ഖായ വിഭത്തിമ്ഹി, അനബ്ഭാസസ്സ ദീഘതാ.

സംയോഗന്തോ അകാരേത്ഥ, വിഭത്തിപ്പച്ചയാദി തു;
ലോപ മാപജ്ജതേ നിച്ച-മേകാരോകാരതോ പരോതി.

ഏകാരതോ പരസ്സ **അന്തിഅ**കാരസ്സ ലോപോ, വജ്ജേന്തി, വദേന്തി, വദന്തി. വജ്ജേസി, വദേസി, വദസി, വജ്ജേഥ, വദേഥ, വദഥ. വജ്ജേമി, വജ്ജാമി, വദേമി, വദാമി, വജ്ജേമ, വദേമ, വജ്ജാമ, വദാമ.

കമ്മനി വജ്ജീയതി, വജ്ജീയന്തി. വജ്ജതി, വജ്ജന്തി. വദീയതി വാ. വജ്ജേതു, വദേതു, വദതു. വജ്ജേ, വജ്ജേയ്യ, വദേ, വദേയ്യ, വജ്ജേയ്യും, വദേയ്യും. വജ്ജേയ്യാസി, വജ്ജേസി, വദേയ്യാസി. അവദി, വദി, വദിംസു. വദിസ്സതി, വദിസ്സന്തി. അവദിസ്സ ഇച്ചാദി.

കമു പദവിക്ഖേപേ, **അപ്പച്ചയേ** കതേ "കചാദിവണ്ണാനമേകസ്സരാനം ദ്വേഭാവോ"തി ദ്വിത്തം, **കവഗ്ഗസ്സ ചവഗ്ഗോ.**

അബ്ഭാസഗ്ഗഹണമന്തഗ്ഗഹണം, **വാ**ഗ്ഗഹണഞ്ച വത്തതേ.

ൎവ്വന്. നിഗ്ഗഹീതഞ്ച.

അബ്ഭാസന്തേ **നിഗ്ഗഹീത**ഞ്ചാഗമോ ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം വാസദ്ദോ, തേന **കമാ**ദീനമേവേതം. ചങ്കമതി, ചങ്കമന്തി ഇച്ചാദി. കമതി, കമന്തി ഇച്ചാദി.

ചല കമ്പനേ, ചഞ്ചലതി, ചലതി.

ചല ദലനേ, ദദ്ദല്ലതി.

ഝേചിന്തായം, **അപ്പച്ചയേ** "ഓ, സരേ, ഏ"തി ച അധികിച്ച "തേ ആവായാ"തി യോഗവിഭാഗേന അകാരിതേപി **ഏ**കാരസ്സ **ആയാ**ദേസോ, ഝായതി, ഝായന്തി ഇച്ചാദി, വിസേസവിധാനം.

അവുദ്ധികഭൂവാദിനയോ.

തുദ ബ്യഥനേ, **ത്യാദ്യുപ്പത്തി അപ്പച്ചയോ,** "അഞ്ഞേസു ചാ"തി **ഏ**ത്ഥാനുവത്തിത **വാ**ഗ്ഗഹണേന **തുദാ**ദീനം വുദ്ധിഅഭാവോവ വിസേസോ, തുദതി, തുദന്തി. തുദസി, തുദഥ. തുദാമി, തുദാമ.

കമ്മേ "തസ്സ ചവഗ്ഗ"ഇച്ചാദിനാ സദകാരസ്സ **യ**പ്പച്ചയസ്സ **ജ**കാരോ ദ്വിത്തം, തുജ്ജതേ, തുജ്ജന്തേ. തുജ്ജതി, തുജ്ജന്തി, തുജ്ജരേ വാ. തഥാ തുദതു, തുദന്തു. തുദേ, തുദേയ്യ, തുദേയ്യും. അതുദി, തുദിംസു. അതുദി, അതുദിത്ഥ. അതുദിം, അതുദിമ്ഹ. അതുജ്ജിത്ഥ, അതുജ്ജി. തുദിസ്സതി. അതുദിസ്സ ഇച്ചാദി.

വിസ പവേസനേ **പ**പുബ്ബോ, സോ ഗാമം പവിസതി, പവിസന്തി. പവിസസി, പവിസഥ. പവിസാമി, പവിസാമ.

കമ്മേ പവിസിയ്യതേ, പവിസിയ്യന്തേ. പവിസിയ്യതി, പവിസിയ്യന്തി. പവിസ്സതേ വാ. തഥാ പവിസതു, പവിസന്തു. പവിസേയ്യ. പാവിസി, പവിസി, പാവേക്ഖി പഥവിം, "കചി ധാതൂ"തിആദിനാ അജ്ജതനിമ്ഹി **വിസസ്സ** വേക്ഖാദേസോ ച. പാവിസിംസു, പവിസിംസു.

കമ്മേ പാവിസീയിത്ഥ, പവിസീയിത്ഥ, പാവിസീയി, പവിസീയി. പവിസിസ്സതി, പവിസിസ്സന്തി. പവിസീയിസ്സതേ, പവിസിസ്സതേ. പാവിസിസ്സ. പാവിസീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

നുദ ഖേപേ, നുദതി, നുദന്തി.

ദിസ അതിസജ്ജനേ, ഉദ്ദിസതി, ഉദ്ദിസന്തി.

ലിഖ ലേഖനേ, ലിഖതി, ലിഖന്തി.

ഫുസ സമ്ഫസ്സേ, ഫുസതി, ഫുസന്തി ഇച്ചാദി.

തുദാദിനയോ.

ഹൂ, ഭൂ സത്തായം, **ത്യാദ്യുപ്പത്തി** "ഭൂവാദിതോ അ"ഇതി **അപ്പച്ചയോ**, "വാ"തി അധികിച്ച "ലോപഞ്ചേത്തമകാരോ"തി ഭൂവാദിതോ പരസ്സ അപ്പച്ചയസ്സ ലോപോ, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി വുദ്ധി. സോ ഹോതി, തേ ഹോന്തി, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ പരസരസ്സ ലോപോ. ഹോസി, ഹോഥ. ഹോമി, ഹോമ. **ഭാവേ** ഹൂയതേ.

തഥാ ഹോതു, ഹോന്തു. ഹോഹി, അനകാരപരത്താ **ഹി**ലോപോ ന ഭവതി, ഹോഥ. ഹോമി, ഹോമ. **ഭാവേ** ഹൂയതം.

സത്തമിയം സരലോപാദി, ഹേയ്യ, ഹേയ്യും. ഹേയ്യാസി, ഹേയ്യാഥ. ഹേയ്യാമി, ഹേയ്യാമ. ഹേയ്യം വാ. **ഭാവേ** ഹൂയേഥ.

ഹിയ്യത്തനിയം അപ്പച്ചയലോപേ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഹൂ**ധാതുസ്സ **ഊ**കാരസ്സ **ഉ**വാദേസോ. അഹുവാ, അഹുവു, അഹുവൂ. അഹുവ, അഹുവോ, അഹുവത്ഥ. അഹുവം, അഹുവമ്ഹ. അഹുവത്ഥ, അഹുവത്ഥും. അഹുവസേ, അഹുവവ്ഹം. അഹുവിം, അഹുവമ്ഹസേ. **ഭാവേ** അഹൂയത്ഥ.

അജ്ജതനിമ്ഹി "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഹൂ**തോ ഈവിഭത്തിസ്സ ലോപോ രസ്സത്തം, സോ അഹു, ലോപാഭാവേ "കരസ്സ കാസത്തമജ്ജതനിമ്ഹീ"തി എത്ഥ "സത്തമജ്ജതനിമ്ഹീ"തി യോഗവിഭാഗേന **സാ**ഗമോ, വുദ്ധി, അഹോസി, അഹേസും, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ഓകാര**സ്സേ**കാരോ. അഹവും വാ. അഹോസി, അഹോസിത്ഥ. അഹോസിം, അഹും, പരസരസ്സ ലോപോ, രസ്സത്തഞ്ച, അഹോസിമ്ഹ, അഹുമ്ഹ, രസ്സത്തം. **ഭാവേ** അഹൂയിത്ഥ.

"ഹി ലോപം വാ"തി ഇതോ "ലോപോ, വാ"തി ച വത്തതേ.

ർ൯ം. ഹോതിസ്സരേ'ഹോഹേ ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി സ്സസ്സ ച.

ഹൂഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സരോ **ഏഹ ഓഹ ഏത്ത**മാപജ്ജതേ ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി, **സ്സ**സ്സ ച ലോപോ ഹോതി വാ. **ഇ**കാരാഗമോ, സരലോപാദി.

> ഹേഹിതി, ഹേഹിന്തി. ഹേഹിസി, ഹേഹിഥ. ഹേഹാമി, ഹേഹാമ. ലോപാഭാവേ - ഹേഹിസ്സതി, ഹേഹിസ്സന്തി. ഹേഹിസ്സസി, ഹേഹിസ്സഥ. ഹേഹിസ്സാമി, ഹേഹിസ്സാമ. **ഓഹാദേസേ** - ഹോഹിതി, ഹോഹിന്തി. ഹോഹിസി, ഹോഹിഥ. ഹോഹാമി, ഹോഹാമ. തഥാ ഹോഹിസ്സതി, ഹോഹിസ്സന്തി. ഹോഹിസ്സസി, ഹോഹിസ്സഥ. ഹോഹിസ്സാമി, ഹോഹിസ്സാമ. **ഏകാരാദേസേ** - ഹേതി, ഹേന്തി. ഹേസി, ഹേഥ. ഹേമി , ഹേമ. ഹേസ്സതി, ഹേസ്സന്തി. ഹേസ്സസി, ഹേസ്സഥ. ഹേസ്സാമി, ഹേസ്സാമ. **ഭാവേ** ഹൂയിസ്സതേ.

കാലാതിപത്തിയം അഹവിസ്സ, അഹവിസ്സംസു. അഹുയിസ്സഥ ഇച്ചാദി.

ഹൂ, ഭൂ സത്തായം, ഭൂ ഇതീധ **അനുപുബ്ബോ, ത്യാദ്യുപ്പത്തി അപ്പച്ചയസ്സ** ലോപവുദ്ധിയോ, അനുഭോതി, അനുഭോന്തി. അനുഭോസി, അനുഭോഥ. അനുഭോമി, അനുഭോമ.

കമ്മേ അനുഭൂയതി, അനുഭൂയന്തി. തഥാ അനുഭോതു, അനുഭോന്തു. അനുഭോഹി, അനുഭോഥ. അനുഭോമി, അനുഭോമ. അനുഭൂയതു, അനുഭൂയന്തു. അനുഭവേ, അനുഭവേയ്യ. അനുഭൂയേയ്യ. അനുഭോസി, അനുഭവി. അനുഭോസ്സതി, അനുഭോസ്സന്തി. അനുഭോസ്സസി, അനുഭോസ്സഥ. അനുഭോസ്സാമി, അനുഭോസ്സാമ. അനുഭവിസ്സതി വാ. അനുഭോസ്സ, അനുഭവിസ്സ വാ ഇച്ചാദി.

സീ സയേ **അപ്പച്ചയ**ലോപോ, വുദ്ധി ച, സേതി, സേന്തി. സേസി, സേഥ. സേമി, സേമ. സേതേ, സേന്തേ ഇച്ചാദി.

അപ്പച്ചയലോപാഭാവേ -

''സരേ''തി വത്തതേ, **ധാതുഗ്ഗഹണഞ്ച.**

ർ൯൧. ഏ അയ.

ഏകാരസ്സ ധാത്വന്തസ്സ സരേ പരേ **അയാ**ദേസോ ഹോതി, സരലോപാദി. സയതി, സയന്തി. സയസി, സയഥ. സയാമി, സയാമ.

കമ്മേ അതിപുബ്ബോ, ''ക്വചി ധാത്വാ''ദിനാ യമ്ഹി രസ്സസരസ്സ ധാത്വന്തസ്സ ദീഘോ, അതിസീയതേ, അതിസീയന്തേ. അതിസീയതി, അതിസീയന്തി. **ഭാവേ** സീയതേ.

തഥാ സേതു, സേന്തു. സേഹി, സേഥ. സേമി, സേമ. സയതു, സയന്തു. സയ, സയാഹി, സയഥ. സയാമി, സയാമ. സയതം, സയന്തം. സയസ്സു, സയവ്ഹോ. സയേ, സയാമസേ. അതിസീയതം, അതിസീയന്തം. അതിസീയതു, അതിസീയന്തു. **ഭാവേ** സീയതം.

സയേ, സയേയ്യ, സയേയ്യും. അതിസീയേയ്യ. **ഭാവേ** സീയേഥ.

അസയി, സയി, അസയിംസു, സയിംസു, അസയും. സാഗമേ അതിസേസി, അതിസേസും. **കമ്മേ** അച്ചസീയിത്ഥ, അച്ചസീയി, അതിസീയി. **ഭാവേ** സീയിത്ഥ.

സയിസ്സതി, സയിസ്സന്തി. **ഇ**കാരാഗമാഭാവേ സേസ്സതി, സേസ്സന്തി. **കമ്മേ** അതിസീയിസ്സഥ, അതിസീയിസ്സതി. **ഭാവേ** സീയിസ്സതേ.

അസയിസ്സാ, അസയിസ്സംസു. **കമ്മേ** അച്ചസീയിസ്സഥ ഇച്ചാദി.

നീ പാപുണനേ, **ദ്വികമ്മകോ**യം, അജം ഗാമം നേതി, നേന്തി. നേസി, നേഥ. നേമി, നേമ. ലോപാഭാവേ നയതി, നയന്തി ഇച്ചാദി. **കമ്മേ** നീയതേ ഗാമം അജോ ദേവദത്തേന, നീയരേ, നീയന്തേ. നീയതി, നീയന്തി.

തഥാ നേതു, നയതു. നീയതം, നീയന്തം. നയേ, നയേയ്യ. നീയേഥ, നീയേയ്യ. അനയി, നയി, അനയിംസു, നയിംസു. വിനേസി, വിനേസും. അനീയിത്ഥ, നീയിത്ഥ. നയിസ്സതി , നേസ്സതി. നയിസ്സതേ, നീയിസ്സതേ, നീയിസ്സതി. അനയിസ്സ, അനീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഠാ ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, ''വാ''തി വത്തതേ.

ർൻ൨. ഠാ തിട്ഠോ.

ഠാഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **തിട്ഠാ**ദേസോ ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, **അ**പ്പച്ചയലോപോ. തിട്ഠതി, തിട്ഠന്തി. ഠാതി, ഠന്തി. ലോപാഭാവേ ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ **ഠാ**തോ **ഹ**കാരാഗമോ ച രസ്സത്തം, **സം**പുബ്ബോ സണ്ഠഹതി, സണ്ഠഹന്തി. **ഏ**ത്തേ അധിട്ഠേതി, അധിട്ഠേന്തി.

കമ്മേ -

ർൻ൩. യമ്ഹി ദാധാ മാ ഠാ ഹാ പാ മഹ മഥാദീനമീ.

ഭാവകമ്മവിസയേ **യ**മ്ഹി പച്ചയേ പരേ **ദാ ധാ മാ ഠാ ഹാ**പാ **മഹ മഥ** ഇച്ചേവമാദീനം ധാതൂനം അന്തോ ഈകാരമാപജ്ജതേ, നിച്ചത്ഥോയമാരമ്ഭോ. ഉപട്ഠീയതി, ഉപട്ഠീയന്തി. **ഹ**കാരാഗമേ രസ്സത്തം, ഈകാരാഗമോ ച, പതിട്ഠഹീയതി, പതിട്ഠഹീയന്തി. **ഭാവേ** ഠീയതേ.

തഥാ തിട്ഠതു, തിട്ഠന്തു. ഠാതു, ഠന്തു. സണ്ഠഹതു, സണ്ഠഹന്തു. തിട്ഠേ, തിട്ഠേയ്യ. സണ്ഠേ, സണ്ഠേയ്യ, സണ്ഠേയ്യും. സണ്ഠഹേ, സണ്ഠഹേയ്യും. അട്ഠാസി, അട്ഠംസു. സണ്ഠഹി, സണ്ഠഹിംസു. പകിട്ഠിസ്സതി, പതിട്ഠിസ്സന്തി. ഠസ്സതി, ഠസ്സന്തി. പതിട്ഠഹിസ്സതി, പതിട്ഠഹിസ്സന്തി. പതിട്ഠിസ്സ, പതിട്ഠിസ്സംസു. പതിട്ഠഹിസ്സ, പതിട്ഠഹിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

പാ പാനേ, ''വാ''തി വത്തതേ.

ർൻർ. പാ പിബോ.

പാഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **പിബാ**ദേസോ ഹോതി വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

പിബതി. പിബതു. പിബേയ്യ. ''ക്വചി ധാത്വാ''ദിനാ **ബ**കാരസ്സ **വ**കാരോ, പിവതി, പിവന്തി. പാതി, പാന്തി, പന്തി വാ. പീയതേ, പീയന്തേ. പീയതി, പീയന്തി. പിവതു. പിവേയ്യ. അപായി, പിവി. പിവിസ്സതി. അപിവിസ്സ ഇച്ചാദി.

അസ ഭുവി, വിഭത്തുപ്പത്തി, **അ**പ്പച്ചയലോപോ, അസ ഇതീധ -

''അസസ്മാ, അന്തലോപോ''തി ച വത്തതേ.

൪൯൭. തിസ്സ ത്ഥിത്തം.

അസഋച്ചേതസ്മാ ധാതുമ്ഹാ പരസ്സ **തിസ്സ** വിഭത്തിസ്സ **ത്ഥി**ത്തം ഹോതി, ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ച. അത്ഥി.

‘‘വാ’’തി വത്തതേ.

൪൯൮. സബ്ബത്ഥാസസ്സാദി ലോപോ ച.

സബ്ബത്ഥ വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു ച **അസ**ഋച്ചേതായ ധാതുയാ ആദിസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. സന്തി.

‘‘അസസ്മാ, അന്തലോപോ’’തി ച അധികാരോ.

൪൯൯. സിമ്ഹി ച.

അസധാതുസ്സ അന്തലോപോ ഹോതി **സിമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി ച. ത്വം അസി.

൪൯൬. ഥസ്സ ത്ഥത്തം.

അസഋച്ചേതായ ധാതുയാ പരസ്സ **ഥസ്സ** വിഭത്തിസ്സ **ത്ഥ**ത്തം ഹോതി, ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ച. തുമ്ഹേ അത്ഥ.

‘‘വാ’’തി വത്തതേ.

൪൯൯. അസസ്മാ മിമാനം മ്ഹിമ്ഹാന്തലോപോ ച.

അസഋച്ചേതായ ധാതുയാ പരാസം **മി മ**ഋച്ചേതാസം വിഭത്തീനം **മ്ഹിമ്ഹ**ഋച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ച. അമ്ഹി, അമ്ഹ. അസ്മി, അസ്മ.

൫൦൦. തുസ്സ ത്ഥുത്തം.

അസഋച്ചേതായ ധാതുയാ പരസ്സ **തുസ്സ** വിഭത്തിസ്സ **ത്ഥു**ത്തം ഹോതി, ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ച. അത്ഥു. **അസ**സ്സാദിലോപോ ച, സന്തു. ആഹി, അത്ഥ. അസ്മി, അസ്മ.

സത്തമിയം അസസ്സാദിലോപോ, ‘‘കചി ധാതൂ’’തിആദിനാ **അസ**തോ **ഏയ്യഏയ്യും** വിഭത്തീനം **ഇയാഇയു**ഞ്ച ഹോന്തി. സിയാ, സിയും.

ലോപാഭാവേ ‘‘കചി ധാത്വാ’’ദിനാ **അസ**തോ **ഏയ്യാ**ദീനം സധാത്വന്താനം **സ്സ സ്സു സ്സ സ്സഥ സ്സം സ്സാമ**ആദേസാ ഹോന്തി.

ഏവമസ്സ വചനീയോ, അസ്സു. അസ്സ, അസ്സഥ. അസ്സം, അസ്സാമ.

അജ്ജതനിയം അകാരാഗമോ, ദീഘോ ച, ആസി, ആസിംസു, ആസും. ആസി, ആസിത്ഥ. ആസിം, ആസിമ്ഹ.

“വാ , അസസ്സാ”തി ച വത്തതേ.

൫൦൭. അസബ്ബധാതുകേ ഭൂ.

അസസ്സേവ ധാതുസ്സ **ഭൂആദേസോ** ഹോതി വാ അസബ്ബധാതുകേ. ഭവിസ്സതി, ഭവിസ്സന്തി. അഭവിസ്സ, അഭവിസ്സംസു.

വാതി കിമത്ഥം? ആസും.

ബ്രൂ വിയത്തിയം വാചായം, **ത്യാദ്യുപ്പത്തി, അപ്പച്ചയലോപോ** ച.

“കചീ”തി വത്തതേ.

൫൦൮. ബ്രൂതോ ഈ തിമ്ഹി.

ബ്രൂഇച്ചേതായ ധാതുയാ പരോ ഈകാരാഗമോ ഹോതി **തിമ്ഹി** വിഭത്തിമ്ഹി കചി, വുദ്ധി**അവാ**ദേസാ, സരലോപാദി. ബ്രവീതി, ബ്രൂതി, “അഞ്ഞേസു ചാ”തി സുത്താനുവത്തിതവാഗ്ഗഹണേന **ബ്രൂ**ധാതുസ്സ ബ്യഞ്ജനേ വുദ്ധി ന ഹോതി, **ബഹുവചനേ** “ഝലാനമിയുവാ സരേ വാ”തി ഊകാരസ്സ സരേ **ഉവാ**ദേസോ, ബ്രുവന്തി. “കചി ധാത്വാ”ദിനാ **ബ്രൂ**തോ **തിഅന്തീനം** വാ **അ ഉ** ആദേസാ **ബ്രൂ**സ്സ **ആഹാ**ദേസോ ച.

> ആഹ, ആഹു. ബ്രൂസി, ബ്രൂഥ. ബ്രൂമി, ബ്രൂമ. ബ്രൂതേ, ബ്രുവന്തേ. ബ്രൂസേ, ബ്രുവവ്ഹേ. ബ്രുവേ, ബ്രൂമ്ഹേ. ബ്രൂതു, ബ്രുവന്തു. ബ്രൂഹി, ബ്രൂഥ. ബ്രൂമി, ബ്രൂമ. ബ്രൂതം, ബ്രുവന്തം. ബ്രുവേ, ബ്രുവേയ്യ, ബ്രുവേയ്യും. ബ്രുവേയ്യാസി, ബ്രുവേയ്യാഥ. ബ്രുവേയ്യാമി, ബ്രുവേയ്യാമ. ബ്രുവേഥ, ബ്രുവേരം. അബ്രുവാ, അബ്രുവൂ.

പരോക്ഖായം “ബ്രൂഭൂനമാഹഭൂവാ പരോക്ഖായ”ന്തി **ബ്രൂ**ധാതുസ്സ **ആഹ**ആദേസോ, സരലോപാദി, സുപിനേ കിര മാഹ, തേനാഹു പോരാണാ, ആഹംസു വാ ഇച്ചാദി.

അജ്ജതനിയം അബ്രവി, അബ്രുവി, അബ്രവും. ബ്രവിസ്സതി. അബ്രവിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഹന ഹിംസാഗതീസു, **തിമ്ഹി** കചി **അപ്പച്ചയലോപോ**, ഹന്തി, ഹനതി, ഹനന്തി. ഹനസി, ഹനഥ. ഹനാമി, ഹനാമ.

കമ്മേ “തസ്സ ചവഗ്ഗ”ഇച്ചാദിനാ **ഞത്തം**, ദ്വിത്തഞ്ച, ഹഞ്ഞതേ, ഹഞ്ഞന്തേ, ഹഞ്ഞരേ. ഹഞ്ഞതി, ഹഞ്ഞന്തി. ഹനതു, ഹനന്തു. ഹനേയ്യ.

“ഹനസ്സാ”തി വത്തതേ.

൫൦൯. വധോ വാ സബ്ബത്ഥ.

ഹനഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **വധാ**ദേസോ ഹോതി വാ സബ്ബത്ഥ വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. വധേതി. വധീയതി. വധേതു. വധീയതു. വധേയ്യ. അവധി, അവധിംസു. അഹനി, അഹനിംസു.

വധിസ്സതി, ഹനിസ്സതി. **ഖാദേസേ** പടിഹങ്ഖാമി, പടിഹനിസ്സാമി. അവധിസ്സ, അഹനിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഹൂവാദിനയോ.

ഹു ദാനാദനഹബ്യപ്പദാനേസു, **ത്യാദ്യുപ്പത്തി**, **അപ്പച്ചയോ** ച, "ക്വചാദിവണ്ണാനമേകസ്സരാനം ദ്വേഭാവോ"തി ദ്വിത്തം, "പുബ്ബോബ്ഭാസോ"തി അബ്ഭാസസഞ്ഞാ.

"അബ്ഭാസേ"തി വത്തതേ.

൫൪. ഹസ്സ ജോ.

ഹകാരസ്സ അബ്ഭാസേ വത്തമാനസ്സ **ജോ** ഹോതി. "ലോപഞ്ചേത്ത മകാരോ"തി **അപ്പച്ചയ**ലോപോ, വുദ്ധി. ജുഹോതി.

ലോപാഭാവേ "ഝലാനം, സരേ"തി ച വത്തമാനേ -

൫൫. യവകാരാ ച.

ഝലസഞ്ഞാനം ഇവണ്ണുവണ്ണാനം **യ**കാരവകാരാദേസാ ഹോന്തി സരേ പരേതി അപദന്തസ്സ **ഉ**കാരസ്സ **വ**കാരോ.

ജുഹ്വതി, ജുഹോതി, ജുഹ്വന്തി, ജുഹോന്തി. ജുഹ്വസി, ജുഹോസി, ജുഹ്വഥ, ജുഹോഥ. ജുഹ്വാമി, ജുഹോമി, ജുഹ്വാമ, ജുഹോമ.

കമ്മേ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ദീഘോ, ഹൂയതേ, ഹൂയന്തേ. ഹൂയതി, ഹൂയന്തി.

തഥാ ജുഹോതു, ജുഹോന്തു, ജുഹ്വന്തു വാ. ജുഹേ, ജുഹേയ്യ, ജുഹേയ്യും. അജുഹവി, അജുഹവും. അജുഹോസി, അജുഹോസും. അഹൂയിത്ഥ അഗ്ഗി. ജുഹിസ്സതി, ജുഹിസ്സന്തി. ജുഹോസ്സതി, ജുഹോസ്സന്തി വാ. അജുഹിസ്സ, അജുഹിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

ഹാ ചാഗേ, പുരേ വിയ **ദ്വേഭാവജാദേസ** **അപ്പച്ചയ**ലോപാ.

"അബ്ഭാസേ"തി വത്തതേ.

൫൬. രസ്സോ.

അബ്ഭാസേ വത്തമാനസ്സ സരസ്സ രസ്സോ ഹോതി.

ജഹാതി, ജഹന്തി. ജഹാസി, ജഹാഥ. ജഹാമി, ജഹാമ.

കമ്മേ "യമ്ഹി ദാധാമാഠാഹാപാമഹമഥാദീനമീ"തി ധാത്വന്തസ്സ **ഈ**കാരോ. ഹീയതേ, ഹീയന്തേ, ഹീയരേ. ഹീയതി, ഹീയന്തി.

തഥാ ജഹാതു, ജഹന്തു. ജഹേ, ജഹേയ്യ, ജഹേയ്യും. ഹീയേഥ, ഹീയേയ്യ. അജഹാസി, അജഹിംസു, അജഹാസും. പജഹി, പജഹിംസു, പജഹംസു, പജഹും. **കമ്മേ** പജഹീയിത്ഥ, പജഹീയി. പജഹിസ്സതി, പജഹിസ്സന്തി. ഹീയിസ്സതി, ഹീയിസ്സന്തി. പജഹിസ്സ, പജഹിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

ദാ ദാനേ, **ത്യാദ്യുപ്പത്തി**, ദ്വേഭാവരസ്സത്താനി, **അപ്പച്ചയസ്സ** ലോപോ, ദദാതി, ദദന്തി. ദദാസി, ദദാഥ. ദദാമി, ദദാമ.

ദ്വിത്താഭാവേ മണ്ഡൂകഗതിയാ "വാ"തി വത്തതേ.

൭൦൭. ദാധാതുസ്സ ദജ്ജം.

ദാഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സബ്ബസ്സ **ദജ്ജാ**ദേസോ ഹോതി വാ, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, **അപ്പച്ചയ**ലോപോ. ദജ്ജതി, ദജ്ജന്തി. ദജ്ജസി, ദജ്ജഥ. ദജ്ജാമി, ദജ്ജാമ. **ദജ്ജാ**ദേസാഭാവേ "ലോപഞ്ചേത്തമകാരോ"തി **അപ്പച്ചയസ്സ ഏ**കാരോ, ദാനം ദേതി, ദേന്തി. ദേസി, ദേഥ.

"വാ"തി വത്തതേ.

൭൦൮. ദാദന്തസ്സം മിമേസു.

ദാഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ അന്തസ്സ **അം** ഹോതി വാ **മിമ**ഇച്ചേതേസു പരേസു, നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം. ദമ്മി, ദമ്മ. ദേമി, ദേമ.

കമ്മേ "യമ്ഹി ദാധാ"ഇച്ചാദിനാ **ഈ**കാരോ, ദീയതേ, ദീയന്തേ. ദീയതി, ദീയന്തി. ദീയ്യതേ, ദീയ്യന്തേ. ദീയ്യതി, ദീയ്യന്തി വാ ഇച്ചാദി.

ദദാതു , ദദന്തു. ദദാഹി, ദദാഥ. ദദാമി, ദദാമ. ദദതം, ദദന്തം. ദദസ്സു, ദദവ്ഹോ. ദദേ, ദദാമസേ. ദജ്ജതു, ദജ്ജന്തു ഇച്ചാദി. ദേതു, ദേന്തു. ദേഹി, ദേഥ. ദേമി, ദേമ. **കമ്മേ** ദീയതം, ദീയന്തം. ദീയതു, ദീയന്തു.

സത്തമിയം ദദേ, ദദേയ്യ, ദദേയ്യും. ദദേയ്യാസി, ദദേയ്യാഥ. ദദേയ്യാമി, ദദേയ്യാമ. ദദേഥ, ദദേരം. ദദേഥോ, ദദേയ്യാവ്ഹോ. ദദേയ്യം, ദദേയ്യാമ്ഹേ. ദജ്ജേ, ദജ്ജേയ്യ.

"ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ഏയ്യസ്സാത്തഞ്ച, ദജ്ജാ, ദജ്ജും, ദജ്ജേയ്യും. ദജ്ജേയ്യാസി, ദജ്ജേയ്യാഥ. ദജ്ജം, ഏയ്യാമിസ്സ അമാദേസോ ച, ദജ്ജേയ്യാമി, ദജ്ജേയ്യാമ. ദ്വിത്താഭാവേ ദേയ്യ, ദേയ്യും. ദേയ്യാസി, ദേയ്യാഥ. ദീയേഥ, ദീയേയ്യ.

ഹിയ്യത്തനിയം അദദാ, അദദൂ. അദദോ, അദദത്ഥ. അദദം, അദദമ്ഹ. അദദത്ഥ, അദദമ്ഹസേ. **കമ്മേ** അദീയിത്ഥ.

അജ്ജതനിമ്ഹി അദദി, അദദിംസു, അദദും. അദജ്ജി, അദജ്ജിംസു. അദാസി, അദംസു. അദാസി, അദോ, അദിത്ഥ. അദാസിം, അദാസിമ്ഹ, അദമ്ഹ. അദാദാനം പുരിന്ദദോ. **കമ്മേ** അദീയിത്ഥ, അദീയ്യി.

ഭവിസ്സന്തിയം ഇകാരാഗമോ, സരലോപാദി, ദദിസ്സതി, ദദിസ്സന്തി. ദജ്ജിസ്സതി, ദജ്ജിസ്സന്തി. രസ്സത്തം, ദസ്സതി, ദസ്സന്തി. ദസ്സസി, ദസ്സഥ. ദസ്സാമി, ദസ്സാമ. ദസ്സതേ. ദീയിസ്സതേ, ദീയിസ്സതി.

കാലാതിപത്തിയം അദദിസ്സ, അദജ്ജിസ്സ, അദജ്ജിസ്സാ, അദസ്സ, അദസ്സാ, അദസ്സംസു. അദീയിസ്സഥ, അദീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

ധാ ധാരണേ, പുരേ വിയ വിഭത്തുപ്പത്തി, ദ്വിത്തരസ്സത്താനി, അപ്പച്ചയലോപോ ച, "ദുതിയചതുത്ഥാനം പഠമതതിയാ"തി **ധ**കാരസ്സ **ദ**കാരോ, ദധാതി, ദധന്തി. അപിപുബ്ബോ തസ്സ "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ അകാരലോപോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ധ**കാരസ്സ **ഹ**കാരോ, രസ്സത്തഞ്ച, ദ്വാരം പിദഹതി, പിദഹന്തി. ദ്വേഭാവാഭാവേ നിധിം നിധേതി, നിധേന്തി.

കമ്മേ ധീയതേ, ധീയതി, പിധീയതേ, പിധീയതി.

തഥാ ദധാതു, പിദഹതു, നിധേതു, നിധേന്തു. ദധേ, ദധേയ്യ, പിദഹേ, പിദഹേയ്യ, നിധേ, നിധേയ്യ. ദധാസി, പിദഹി. ധസ്സതി, പിദഹിസ്സതി, പരിദഹേസ്സതി. അധസ്സ, പിദഹിസ്സ ഇച്ചാദി.

ജുഹോത്യാദിനയോ.

അവുദ്ധികാ തുദാദീ ച, ഹൂവാദി ച തഥാപരോ;
ജുഹോത്യാദി ചതുദ്ധേവം, ഞേയ്യാ ഭൂവാദയോ ഇധ.

ഭൂവാദിഗണോ.

രുധാദിഗണ

രുധ ആവരണേ, പുരേ വിയ ധാതുസഞ്ഞാദിമ്ഹി കതേ വിഭത്തുപ്പത്തി.

"അ"ഇതി വത്തതേ.

൪൬. രുധാദിതോ നിഗ്ഗഹീതപുബ്ബഞ്ച.

ചതുപ്പദമിദം. **രുധ**ഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുഗണതോ **അ**പ്പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു, നിഗ്ഗഹീതഞ്ച തതോ പുബ്ബം ഹുത്വാ ആഗമോ ഹോതി, തഞ്ച നിഗ്ഗഹീതം പകതിയാ സരാനുഗതത്താ ധാതുസ്സരതോ പരം ഹോതി. **ച**സദ്ദേന **ഇഈഏഓ**പച്ചയാ ച, നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം. ഇധ സംയോഗന്തത്താ ന വുദ്ധി ഹോതി, തദാഗമസ്സ തഗ്ഗഹണേന ഗഹണതോ.

സോ മഗ്ഗം രുന്ധതി, രുന്ധന്തി. രുന്ധസി, രുന്ധഥ. രുന്ധാമി, രുന്ധാമ. രുന്ധതേ, രുന്ധന്തേ ഇച്ചാദി, **ഇ**കാരാദിപ്പച്ചയേസു പന രുന്ധിതി, രുന്ധീതി, രുന്ധേതി, രുന്ധോതീതിപി ഹോതി.

കമ്മേ നിപുബ്ബോ യപ്പച്ചയസ്സ "തസ്സ ചവഗ്ഗ"ഇച്ചാദിനാ സധാത്വന്തസ്സ ഝകാരേ കതേ "വഗ്ഗേ ഘോസാ"തിആദിനാ ദ്വിത്തം, മഗ്ഗോ നിരുജ്ഝതേ

തേന, നിരുജ്ഝന്തേ. **പരസ്സപദത്തേ** നിരുജ്ഝതി, നിരുജ്ഝന്തി. നിരുജ്ഝസി, നിരുജ്ഝഥ. നിരുജ്ഝാമി, നിരുജ്ഝാമ.

രുന്ധതു, രുന്ധന്തു. രുന്ധാഹി, രുന്ധഥ. രുന്ധാമി, രുന്ധാമ. രുന്ധതം, രുന്ധന്തം. രുന്ധസ്സു, രുന്ധവ്ഹോ. രുന്ധേ, രുന്ധാമസേ. നിരുജ്ഝതം, നിരുജ്ഝന്തം. നിരുജ്ഝതു, നിരുജ്ഝന്തു. രുന്ധേ, രുന്ധേയ്യ, രുന്ധേയ്യും. രുന്ധേഥ, രുന്ധേരം. നിരുജ്ഝേഥ, നിരുജ്ഝേയ്യ ഇച്ചാദി. രുന്ധി, രുന്ധിംസു. അരുന്ധി, നിരുജ്ഝിത്ഥ. നിരുജ്ഝി, നിരുജ്ഝിംസു. രുന്ധിസ്സതി, രുന്ധിസ്സന്തി. നിരുജ്ഝിസ്സതേ, നിരുജ്ഝിസ്സന്തേ. നിരുജ്ഝിസ്സതി, നിരുജ്ഝിസ്സന്തി. അരുന്ധിസ്സ, അരുന്ധിസ്സംസു. നിരുജ്ഝിസ്സഥ, നിരുജ്ഝിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഛിദി ദ്വിധാകരണേ, ഛിന്ദതി, ഛിന്ദന്തി. **കമ്മേ** ഛിജ്ജതേ, ഛിജ്ജന്തേ. ഛിജ്ജതി, ഛിജ്ജന്തി. തഥാ ഛിന്ദതു, ഛിന്ദന്തു. ഛിജ്ജതു, ഛിജ്ജന്തു. ഛിന്ദേ, ഛിന്ദേയ്യ. ഛിജ്ജേയ്യ. അഛിന്ദി, ഛിന്ദി, ഛിന്ദിംസു. അഛിജ്ജിത്ഥ, ഛിജ്ജി. ഛിന്ദിസ്സതി, ഛിന്ദിസ്സന്തി. സ്സസ്സ ഛാദേസേ - ഛേച്ഛതി, ഛേച്ഛന്തി. ഛേച്ഛിതി വാ. **കമ്മേ** ഛിജ്ജിസ്സതേ, ഛിജ്ജിസ്സന്തേ. ഛിജ്ജിസ്സതി, ഛിജ്ജിസ്സന്തി. അഛിന്ദിസ്സ. അഛിജ്ജിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഭിദി വിദാരണേ, ഭിന്ദതി, ഭിന്ദന്തി ഇച്ചാദി.

യുജ യോഗേ, യുഞ്ജതി, യുഞ്ജന്തി. യുജ്ജതേ, യുജ്ജന്തേ. യുജ്ജതി, യുജ്ജന്തി. യുഞ്ജതു. യുജ്ജതം. യുഞ്ജേ. യുജ്ജേഥ. അയുഞ്ജി, അയുഞ്ജിംസു. അയുജ്ജിത്ഥ, അയുജ്ജി. യുഞ്ജിസ്സതി, യുഞ്ജിസ്സന്തി. യുജ്ജിസ്സതേ, യുജ്ജിസ്സന്തേ. യുജ്ജിസ്സതി, യുജ്ജിസ്സന്തി. അയുഞ്ജിസ്സ. അയുജ്ജിസ്സഥ, അയുജ്ജിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഭുജ പാലനബ്യവഹരണേസു, ഭുഞ്ജതി, ഭുഞ്ജന്തി ഇച്ചാദി.

ഭവിസ്സന്തിയം "കരസ്സ സപ്പച്ചയസ്സ കാഹോ"തി സുത്തേ **സപ്പച്ചയ**ഗ്ഗഹണേന ഭുജതോ സ്സസ്സ ഖാദേസോ, "കോ ഖേ ചാ"തി ധാതന്തസ്സ കകാരോ, വുദ്ധി, ഭോക്ഖതി, ഭോക്ഖന്തി. ഭോക്ഖസി, ഭോക്ഖഥ. ഭോക്ഖാമി, ഭോക്ഖാമ. ഖാദേസാഭാവേ ഭുഞ്ജിസ്സതി, ഭുഞ്ജിസ്സന്തി ഇച്ചാദി.

മുച മോചനേ, മുഞ്ചതി, മുഞ്ചന്തി. മുച്ചതേ, മുച്ചന്തേ. മുഞ്ചതു, മുഞ്ചന്തു. മുച്ചതം, മുച്ചന്തം. മുഞ്ചേ, മുഞ്ചേയ്യ, മുഞ്ചേയ്യും. മുച്ചേഥ, മുച്ചേരം. അമുഞ്ചി, അമുഞ്ചിംസു. അമുച്ചിത്ഥ. മോക്ഖതി, മോക്ഖന്തി. മുഞ്ചിസ്സതി, മുഞ്ചിസ്സന്തി. മുച്ചിസ്സതേ, മുച്ചിസ്സന്തേ. അമുഞ്ചിസ്സ, അമുച്ചിസ്സഥ ഇച്ചാദി.

രുധാദിഗണോ.

ദിവാദിഗണ

ദിവു കീളാവിജിഗീസാബ്യവഹാരജുതിഥുതികന്തിഗതീസു. പുരേ വിയ ധാതന്തലോപവിഭത്തുപ്പത്തിയോ.

൫൬൦. ദിവാദിതോ യോ.

ദിവാദിതോ ധാതുഗണതോ **യ**പ്പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി വിഹിതേസു വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു.

"യഗ്ഗഹണം, ചവഗ്ഗ യകാര വകാരത്തം സധാത്വന്തസ്സ, പുബ്ബരൂപ"ന്തി ച വത്തതേ.

൫൬൧. തഥാ കത്തരി ച.

യഥാ ഭാവകമ്മേസു യപ്പച്ചയസ്സാദേസോ ഹോതി, തഥാ കത്തരിപി **യ**പ്പച്ചയസ്സ സധാത്വന്തസ്സ **ച**വഗ്ഗ **യ**കാര**വ**കാരാദേസോ, പുബ്ബരൂപഞ്ച കാതബ്ബാനീതി ധാത്വന്തസ്സ **വ**കാരത്താ സഹ തേന **യ**കാരസ്സ **വ**കാരേ കതേ ദ്വിഭാവോ, "ദോ ധസ്സ ചാ"തി എത്ഥ **ച**ഗ്ഗഹണേന "ബോ വസ്സാ"തി വുത്തത്താ **വ**കാരദ്വയസ്സ **ബ**കാരദ്വയം, ദിബ്ബതി, ദിബ്ബന്തി. ദിബ്ബസി, ദിബ്ബഥ. ദിബ്ബാമി, ദിബ്ബാമ.

> **കമ്മേ** ദിബ്ബതേ, ദിബ്ബന്തേ. ദിബ്ബതി, ദിബ്ബന്തി. ദിബ്ബതു. ദിബ്ബതം. ദിബ്ബേ. ദിബ്ബേഥ. അദിബ്ബി. അദിബ്ബിത്ഥ. ദിബ്ബിസ്സതി. ദിബ്ബിസ്സതേ. അദിബ്ബിസ്സ ഇച്ചാദി.

സിവു തന്തസന്താനേ, സിബ്ബതി, സിബ്ബന്തി. സിബ്ബതു. സിബ്ബേയ്യ. അസിബ്ബി, സിബ്ബി. സിബ്ബിസ്സതി. അസിബ്ബിസ്സ ഇച്ചാദി.

പദ ഗതിമ്ഹി, **ഉ**പുബ്ബോ ദ്വിത്തം, "തഥാ കത്തരി ചാ"തി സധാത്വന്തസ്സ **യ**കാരസ്സ **ജ**കാരോ, ദ്വിത്തഞ്ച.

> ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പജ്ജന്തി. ഉപ്പജ്ജതേ, ഉപ്പജ്ജന്തേ, ഉപ്പജ്ജരേ.

> **കമ്മേ** പടിപജ്ജതേ, പടിപജ്ജന്തേ. പടിപജ്ജതി, പടിപജ്ജന്തി. **ഭാവേ** ഉപ്പജ്ജതേ തയാ.

> തഥാ ഉപ്പജ്ജതു. ഉപ്പജ്ജേയ്യ. ഉദപജ്ജാ. ഉദപജ്ജഥ. ഉദപാദി, ഉപ്പജ്ജീ. ഉപ്പജ്ജിത്ഥ. ഉപ്പജ്ജിസ്സതി. ഉപ്പജ്ജിസ്സ, ഉപ്പജ്ജിസ്സാ ഇച്ചാദി.

ബുധ അവഗമനേ, യപ്പച്ചയപരത്താ ന വുദ്ധി, ഝകാരാദേസോവ വിസേസോ, ധമ്മം ബുജ്ഝതി, ബുജ്ഝന്തി. ബുജ്ഝതേ, ബുജ്ഝന്തേ, ബുജ്ഝരേ വാ.

> **കമ്മേ** ബുജ്ഝതേ മയാ ധമ്മോ, ബുജ്ഝന്തേ. ബുജ്ഝതി, ബുജ്ഝന്തി. ബുജ്ഝതു. ബുജ്ഝേയ്യ. അബുജ്ഝി. അബുജ്ഝിത്ഥ. ബുജ്ഝിസ്സതി. അബുജ്ഝിസ്സ.

യുധ സമ്പഹാരേ, യുജ്ഝതി, യുജ്ഝന്തി.

കുധ കോപേ, കുജ്ഝതി, കുജ്ഝന്തി.

വിധ താളനേ, വിജ്ഝതി, വിജ്ഝന്തി ഇച്ചാദി.

നഹ ബന്ധനേ, “ഹ വിപരിയയോ”തി യോഗവിഭാഗേന വിപരിയയോ. സന്നയ്ഹതി, സന്നയ്ഹന്തി ഇച്ചാദി.

മന ഞാണേ, ഞാദേസോവ വിസേസോ, മഞ്ഞതി, മഞ്ഞന്തി ഇച്ചാദി.

ദാ ആദാനേ, **സംആ**പുബ്ബോ “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ **യമ്**ഹി ധാത്വന്തസ്സ **ഇ**കാരോ, സീലം സമാദിയതി, സമാദിയന്തി ഇച്ചാദി.

തുസ പീതിമ്ഹി, യപ്പച്ചയസ്സ പുബ്ബരൂപത്തം, തുസ്സതി, തുസ്സന്തി ഇച്ചാദി.

തഥാ **സമു** ഉപസമേ, സമ്മതി, സമ്മന്തി.

കുപ കോപേ, കുപ്പതി, കുപ്പന്തി.

ജനജനനേ, “ജനാദീനമാ തിമ്ഹി ചാ”തി ഏത്ഥ “ജനാദീനമാ”തി യോഗവിഭാഗേന **യമ്**ഹി ധാത്വന്തസ്സ **ആ**കാരോ. ജായതി, ജായന്തി. ജായതേ, ജായന്തേ.

കമ്മേ ജനീയതി, ജനീയന്തി. ജായതു. ജായേയ്യ. അജായി, അജനി. ജായിസ്സതി, ജനിസ്സതി. അജായിസ്സ, അജനിസ്സ ഇച്ചാദി.

ദിവാദിഗണോ.

സ്വാദിഗണ

സു സവണേ, പുരേ വിയ വിഭത്തുപ്പത്തി.

൫൧൨. സ്വാദിതോ ണുണാഉണാ ച.

സുഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുഗണതോ **ണു ണാഉണാ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി വിഹിതേസു വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു. “അഞ്ഞേസു ചാ”തി ഏത്ഥ ചഗ്ഗഹണേന **ണു**പ്പച്ചയസ്സ വുദ്ധി. തത്ഥേവാനുവത്തിത**വാ**ഗ്ഗഹണേന സ്വാദീനം ണുണാദീസു ന വുദ്ധി.

ധമ്മം സുണോതി, സരലോപാദി, സുണന്തി. സുണോസി, സുണോഥ. സുണോമി, സുണോമ. **ണാ**പച്ചയേ സുണാതി, സുണന്തി. സുണാസി, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ രസ്സത്തം, സുണസി, സുണാഥ, സുണഥ. സുണാമി, സുണാമ.

കമ്മേ യപ്പച്ചയേ “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ ദീഘോ, സൂയതേ, സൂയന്തേ. സൂയതി, സൂയന്തി. ദ്വിത്തേ രസ്സത്തം, സുയ്യതി, സുയ്യന്തി. സൂയ്യതി, സൂയ്യന്തി വാ.

സുണോതു, സുണന്തു. സുണോഹി, സുണോഥ. സുണോമി, സുണോമ. സുണാതു, സുണന്തു. സുണ, സുണാഹി, സുണാഥ. സുണാമി, സുണാമ. സുണതം, സുണന്തം . സുണസ്സു, സുണവ്ഹോ. സുണേ, സുണാമസേ. **കമ്മേ** സൂയതം, സൂയന്തം. സൂയതു, സൂയന്തു.

സുണേ, സുണേയ്യ, സുണേയ്യും. സുണേയ്യാസി, സുണേയ്യാഥ. സുണേയ്യാമി, സുണേയ്യാമ. സുണേഥ, സുണേരം. സുണേഥോ, സുണേയ്യാവ്ഹോ. സുണേയ്യം, സുണേയ്യാമ്ഹേ. സൂയേഥ, സൂയേയ്യ.

അസുണി, സുണി, അസുണിംസു, സുണിംസു. അസുണി, അസുണിത്ഥ. അസുണിം, സുണിം, അസുണിമ്ഹ, സുണിമ്ഹ. അസുണിത്ഥ, സുണിത്ഥ. ണാപച്ചയലോപോ, വുദ്ധി, സസ്സ ദ്വിഭാവോ, സാഗമോ, അസ്സോസി, അസ്സോസിംസു, പച്ചസ്സോസും. അസ്സോസി, അസ്സോസിത്ഥ. അസ്സോസിം, അസ്സോസിമ്ഹ, അസ്സോസിമ്ഹാ വാ, അസ്സോസിത്ഥ. അസൂയിത്ഥ, അസ്സൂയി.

സരലോപാദി, സുണിസ്സതി, സുണിസ്സന്തി. സുണിസ്സസി, സുണിസ്സഥ. സുണിസ്സാമി, സുണിസ്സാമ. സുണിസ്സതേ, സുണിസ്സന്തേ. സുണിസ്സസേ, സുണിസ്സവ്ഹേ. സുണിസ്സം, സുണിസ്സാമ്ഹേ. ണാപച്ചയലോപോ, വുദ്ധി, സോസ്സതി, സോസ്സന്തി. സോസ്സസി, സോസ്സഥ. സോസ്സാമി, സോസ്സാമ. സോസ്സതേ. സൂയിസ്സതേ, സൂയിസ്സതി. അസുണിസ്സ. അസൂയിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഹി ഗതിമ്ഹി, **പപുബ്ബോ** ണാപച്ചയോ, പഹിണാതി, പഹിണതി വാ, പഹിണന്തി. പഹിണാതു, പഹിണന്തു. പഹിണേയ്യ. പഹിണി, ദൂതം പാഹേസി. പഹിണിസ്സതി. പഹിണിസ്സ ഇച്ചാദി.

വു സംവരണേ, ആവുണാതി, ആവുണന്തി ഇച്ചാദി.

മി പക്ഖേപേ, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ **ണസ്സ** **ന**ത്തം, മിനോതി, മിനന്തി ഇച്ചാദി.

അപ പാപുണനേ, **പപുബ്ബോ** സരലോപേ ''ദീഘ''ന്തി ദീഘോ, ഉണാപച്ചയോ, സമ്പത്തിം പാപുണാതി, പാപുണന്തി. പാപുണാസി, പാപുണാഥ. പാപുണാമി, പാപുണാമ.

കമ്മേ പാപീയതി, പാപീയന്തി. തഥാ പാപുണാതു. പാപീയതു. പാപുണേ, പാപുണേയ്യ. പാപീയേയ്യ. പാപുണി, പാപുണിംസു. പാപീയി. പാപുണിസ്സതി. പാപീയിസ്സതി. പാപുണിസ്സ. പാപീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

സക സത്തിമ്ഹി, ദ്വിഭാവോ, സക്കുണാതി, സക്കുണന്തി. **ഭാവേ** ''പുബ്ബരൂപഞ്ചാ''തി പുബ്ബരൂപത്തം, സക്കതേ തയാ, സക്കതി വാ, സക്കുണാതു. സക്കുണേയ്യ. ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ സകന്തസ്സ ഖാദേസോ അജ്ജതനാദിമ്ഹി, അസക്ഖി, സക്ഖി, അസക്ഖിംസു, സക്ഖിംസു. സക്ഖിസ്സതി, സക്ഖിസ്സന്തി. അസക്ഖിസ്സ, അസക്ഖിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

സ്വാദിഗണോ.

കിയാദിഗണ

കീ ദബ്ബവിനിമയേ, **വിപുബ്ബോ** ദ്വിത്തം, പുരേ വിയ വിഭത്തുപ്പത്തി.

൫൧൩. കിയാദിതോ നാ.

കീഇച്ചേവ മാദിതോ ധാതുഗണതോ **നാ**പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി. **നാ**പരത്താ ന വുദ്ധി, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ കിയാദീനം **നാ**മ്ഹി രസ്സത്തം, കീതോ **നാ**പച്ചയ**ന**കാരസ്സ **ണ**ത്തഞ്ച.

ഭണ്ഡം വിക്കിണാതി, വിക്കിണന്തി. വിക്കീയതി, വിക്കീയന്തി. വിക്കിണാതു, വിക്കിണന്തു. വിക്കീയതു, വിക്കീയന്തു. വിക്കിണേ, വിക്കിണേയ്യ . വിക്കീയേയ്യ, വിക്കീയേയ്യും. അവിക്കിണി, വിക്കിണി. വിക്കീയിത്ഥ, വിക്കീയി. വിക്കിണിസ്സതി, വിക്കിണിസ്സന്തി. വിക്കീയിസ്സതി, വിക്കീയിസ്സന്തി. അവിക്കിണിസ്സ, അവിക്കിണിസ്സംസു. വിക്കീയിസ്സ, വിക്കീയിസ്സംസു ഇച്ചാദി.

ജി ജയേ, കിലേസേ ജിനാതി, ജിനന്തി. ജീയതി, ജീയന്തി. ഏവം ജിനാതു. ജീയതു. ജിനേയ്യ. ജീയേയ്യ. അജിനി, ജിനി, അജിനിംസു, ജിനിംസു. അജേസി, അജേസും. അജിനിത്ഥ. അജീയിത്ഥ, അജീയി. ജിനിസ്സതി, ജിനിസ്സന്തി. വിജേസ്സതി, വിജേസ്സന്തി. ജീയിസ്സതി, ജീയിസ്സന്തി. അജിനിസ്സ. അജീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

തഥാ **ചി** ചയേ, ചിനാതി, ചിനന്തി ഇച്ചാദി.

ഞാ അവബോധനേ നാപച്ചയോ.

"വാ"തി വത്തതേ.

൫൪. ഞാസ്സ ജാ ജം നാ.

ഞാഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ജാ ജം നാ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ.

ജാദേസോ നാമ്ഹി ജം ഞാമ്ഹി, നാഭാവോ തിമ്ഹി ഏവിധ;
വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥ-വാസദ്ദസ്സാനുവത്തനാ;
ധമ്മം വിജാനാതി, വിനായതി വാ, വിജാനന്തി.

കമ്മേ വിഞ്ഞായതി, വിഞ്ഞായന്തി. ഇവണ്ണാഗമേ പുബ്ബലോപോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ഏകാരോ, ദ്വിത്തഞ്ച, ഞേയ്യതി, ഞേയ്യന്തി. വിജാനാതു, വിജാനന്തു, രസ്സത്തം. വിജാന, വിജാനാഹി, വിജാനാഥ. വിജാനാമി, വിജാനാമ. വിജാനതം, വിജാനന്തം. വിജാനസ്സു. വിഞ്ഞായതു, വിഞ്ഞായന്തു.

൫൫. ഏയ്യസ്സ ഞാതോ ഇയാ ഞാ വാ.

ഏയ്യസ്സ വിഭത്തിസ്സ **ഞാ**ഇച്ചേതായ ധാതുയാ പരസ്സ **ഇയാ ഞാ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, സരലോപാദി. വിജാനിയാ.

ഞാദേസേ **ഞാസ്സ ജം**ആദേസോ.

"ഞാതോ, വാ"തി ച വത്തതേ.

൫൬. നാസ്സ ലോപോ യകാരത്തം.

ഞാഇച്ചേതായ ധാതുയാ പരസ്സ **നാ**പച്ചയസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ, **യ**കാരത്തഞ്ച, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. തേന -

ഞാമ്ഹി നിച്ചഞ്ച നാലോപോ,
വിഭാസാജ്ജതനാദിസു;
അഞ്ഞത്ഥ ന ച ഹോതായം,
നാതോ തിമ്ഹി യകാരതാ.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം, വിജഞ്ഞാ, വിജാനേയ്യ, വിജാനേയ്യും. വിജാനേയ്യാസി, വിജാനേയ്യാഥ. വിജാനേയ്യാമി, വിജാനേയ്യാമ, വിജാനേമു വാ. വിജാനേഥ. വിഞ്ഞായേയ്യ, വിഞ്ഞായേയ്യും.

സമജാനി, സഞ്ജാനി, സഞ്ജാനിംസു. **നാ**ലോപേ അഞ്ഞാസി, അഞ്ഞാസും. വിജാനിത്ഥ. വിഞ്ഞായിത്ഥ. പഞ്ഞായി, പഞ്ഞായിംസു. വിജാനിസ്സതി, വിജാനിസ്സന്തി. ഞസ്സതി, ഞസ്സന്തി. വിഞ്ഞായിസ്സതേ, വിഞ്ഞായിസ്സന്തേ. പഞ്ഞായിസ്സതി, പഞ്ഞായിസ്സന്തി. ''കചി ധാതൂ''തിആദിനാ **സ്സസ്സ ഹി** ച, പഞ്ഞായിഹിതി, പഞ്ഞായിഹിന്തി. അജാനിസ്സ. അജാനിസ്സഥ. അഞ്ഞായിസ്സഥ, അഞ്ഞായിസ്സ ഇച്ചാദി.

മാ മാനേ, ''കചി ധാതൂ''തിആദിനാ **മാ**ന്തസ്സ **ഇ**കാരോ, മിനാതി, മിനന്തി. **കമ്മേ** മീയതി, മീയന്തി ഇച്ചാദി.

ലൂ ഛേദനേ, നാമ്ഹി രസ്സത്തം, ലുനാതി, ലുനന്തി. ലൂയതി, ലൂയന്തി ഇച്ചാദി.

ധൂ കമ്പനേ, ധുനാതി, ധുനന്തി. ധൂയതി, ധൂയന്തി ഇച്ചാദി.

ഗഹ ഉപാദാനേ, **നാ**മ്ഹി സമ്പത്തേ -

൫൩. ഗഹാദിതോപ്പണ്ഹാ.

ഗഹഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുതോ **പ്പ ണ്ഹാ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി. **ആദി**സദ്ദോയം പകാരോ.

''ഗഹസ്സാ''തി വത്തതേ.

൫൪. ഹലോപോ ണ്ഹാമ്ഹി.

ഗഹഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഹ**കാരസ്സ ലോപോ ഹോതി **ണ്ഹാ**മ്ഹി പച്ചയേ പരേ. സീലം ഗണ്ഹാതി, രസ്സത്തേ ഗണ്ഹതി വാ, ഗണ്ഹന്തി. ഗണ്ഹാസി, ഗണ്ഹാഥ. ഗണ്ഹാമി, ഗണ്ഹാമ.

കമ്മേ ''യേ''തി വത്തമാനേ ''ഹവിപരിയയോ ലോ വാ''തി **ഹ**കാരസ്സ **യ**കാരേന വിപരിയയോ ഹോതി. ഗയ്ഹതി, ഗയ്ഹന്തി.

ഗണ്ഹാതു, ഗണ്ഹന്തു. ഗണ്ഹ, ഗണ്ഹാഹി, ഗണ്ഹാഥ. ഗണ്ഹാമി, ഗണ്ഹാമ. ഗണ്ഹതം, ഗണ്ഹന്തം. ഗയ്ഹതം, ഗയ്ഹന്തം. ഗയ്ഹതു,

ഗയ്ഹന്തു. ഗണ്ഹേ, ഗണ്ഹേയ്യ, ഗണ്ഹേയ്യും. ഗയ്ഹേയ്യ, ഗയ്ഹേയ്യും. അഗ്ഗണ്ഹി, ഗണ്ഹി, അഗ്ഗണ്ഹിംസു, ഗണ്ഹിംസു.

യദാ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ അസബ്ബധാതുകേ വികരണപച്ചയസ്സ ലോപോ, ഇകാരാഗമസ്സ ഏകാരോ ച, തദാ സാഗമോ.

അഗ്ഗഹേസി, അഗ്ഗഹേസും. അഗ്ഗഹി, അഗ്ഗഹിംസു, അഗ്ഗഹും. അഗ്ഗയ്ഹിത്ഥ, അഗ്ഗയ്ഹി. ഗണ്ഹിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സന്തി. ഗഹേസ്സതി, ഗഹേസ്സന്തി. ഗഹീയിസ്സതേ, ഗഹീയിസ്സന്തേ. ഗയ്ഹിസ്സതി, ഗയ്ഹിസ്സന്തി. അഗ്ഗണ്ഹിസ്സ, അഗ്ഗഹിസ്സ. അഗ്ഗണ്ഹിസ്സഥ, അഗ്ഗഹിസ്സഥ. അഗ്ഗയ്ഹിസ്സഥ, അഗ്ഗയ്ഹിസ്സ ഇച്ചാദി.

പ്പപച്ചയേ -

൫൯. ഗഹസ്സ ഘേ പ്പേ.

ഗഹഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സബ്ബസ്സ **ഘേ**ആദേസോ ഹോതി **പ്പ**പച്ചയേ പരേ. ഘേപ്പതി ഇച്ചാദി.

കിയാദിഗണോ.

തനാദിഗണ

തനു വിത്ഥാരേ, പുരേ വിയ ധാത്വന്തലോപവിഭത്തുപ്പത്തിയോ.

൬൦. തനാദിതോ ഓയിരാ.

തനുഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുഗണതോ **ഓയിര**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി. കരതോവായം **യിര**പ്പച്ചയോ.

ധമ്മം തനോതി, തനോന്തി. തനോസി, തനോഥ. തനോമി, തനോമ.

"വാ"തി വത്തതേ.

൬൧. ഉത്തമോകാരോ .

തനാദിതോ **ഓ**കാരപ്പച്ചയോ **ഉത്തമ**ാപജ്ജതേ വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. ഏത്ഥ ച വികരണകാരിയവിധിപ്പകരണതോ "ഓകാരോ"തി **ഓ**വികരണം ഗയ്ഹതി. തനുതേ, ബഹുവചനേ "യവകാരാ ചാ"തി **വ**ത്തം, തന്വന്തേ. തനുസേ, തനുവ്ഹേ. തന്വേ, തനുമ്ഹേ.

കമ്മേ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **തനു**ധാത്വന്തസ്സ **യ**മ്ഹി **ആ**കാരോ, പതായതേ, പതായന്തേ. പതായതി, പതായന്തി. ആകാരാഭാവേ പതഞ്ഞതി, പതഞ്ഞന്തി. തനോതു, തനോന്തു. തനേയ്യ, തനേയ്യും. അതനി, അതനിംസു. അതായിത്ഥ, പതായി. തനിസ്സതി, തനിസ്സന്തി. പതായിസ്സതി, പതായിസ്സന്തി. അതനിസ്സ. പതായിസ്സ ഇച്ചാദി.

കര കരണേ, പുഞ്ഞം കരോതി.

ബഹുവചനേ "വാ"തി വത്തമാനേ, "ഉത്തമോകാരോ"തി ഉത്തേ കതേ -

"വാ, ഉത്ത"ന്തി ച വത്തതേ.

൫൨൨. കരസ്സാകാരോ ച.

കരഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **അ**കാരോ **ഉ**ത്തമാപജ്ജതേ വാ. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, "യവകാരാ ചാ"തി അപദന്തസ്സ പര**ഉ**കാരസ്സ **വ**കാരോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാതു**ര**കാരസ്സ **വ**കാരസ്മിം ലോപോ, **വ**കാരസ്സ **ദ്വി**ത്തേ തസ്സ "ബ്ബോ വ്വസ്സാ"തി **ബ**കാരദ്വയം, കുബ്ബന്തി, കരോന്തി. കരോസി, കരോഥ. കരോമി, കരോമ. തഥാ കുരുതേ, കുബ്ബന്തേ. കുരുസേ, കുരുവ്ഹേ. കുബ്ബേ, കുരുമ്ഹേ. **യിര**പ്പച്ചയേ **ര**കാരലോപോ, കയിരതി, കയിരന്തി ഇച്ചാദി.

കമ്മേ യപ്പച്ചയേ "ഈവണ്ണാഗമോ വാ"തി ഈകാരാഗമോ, **യ**കാരസ്സ ദ്വിത്തം, കരീയ്യതേ കടോ തേന, കരീയ്യതി, കരീയ്യന്തി. കരീയതി, കരീയന്തി വാ. **ഈ**കാരാഭാവേ "തസ്സ ചവഗ്ഗ"ഇച്ചാദിനാ സധാത്വന്തസ്സ **യ**കാരത്തം, ദ്വിത്തഞ്ച. കയ്യതി, കയ്യന്തി. **ഇ**കാരാഗമേ "ക്വചി ധാതു"ഇച്ചാദിസുത്തേ **ച**ഗ്ഗഹണേന **രയാനം** വിപരിയയോ, കയിരതി കടോ തേന, കയിരന്തി ഇച്ചാദി.

തഥാ കുസലം കരോതു, കുരുതു വാ, കുബ്ബന്തു, കരോന്തു. കരോഹി, കരോഥ. കരോമി, കരോമ. കുരുതം, കുബ്ബന്തം. കുരുസ്സു, കുരസ്സു വാ, കുരുവ്ഹോ. കുബ്ബേ, കുബ്ബാമസേ.

കമ്മേ കരീയതു, കരീയന്തു, കയ്യതം, കയിരതം, കയിരതു.

സത്തമിയം കരേ, കരേയ്യ, കരേയ്യും. കരേയ്യാസി, കരേയ്യാഥ. കരേയ്യാമി, കരേയ്യാമ. **ഉ**ത്തേ കുബ്ബേ, കുബ്ബേയ്യ.

യിരപ്പച്ചയേ -

യിരതോ ആത്തമേയ്യസ്സ, ഏഥാദിസ്സേയ്യുമാദിസു;
ഏയ്യസദ്ദസ്സ ലോപോ ച, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ.

സരലോപാദി, കയിരാ, കയിരും. കയിരാസി, കയിരാഥ. കയിരാമി, കയിരാമ. **അത്തനോപദേ** കയിരാഥ ധീരോ, കുബ്ബേഥ, കരേഥ വാ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ കുസ്സ ക്രു ച, ക്രുബ്ബേഥ, ക്രുബ്ബേരം. ക്രുബ്ബേഥോ, ക്രുബ്ബേയ്യാവ്ഹോ. ക്രുബ്ബേയ്യം, ക്രുബ്ബേയ്യാമ്ഹേ. **കമ്മേ** കരീയേയ്യ, കരീയേയ്യും.

ഹിയ്യത്തനിയം "കരസ്സ കാ"തി യോഗവിഭാഗേന **കാ** ഹോതി, സരലോപാദി.

അകാ, അകരാ, അകരൂ. അകരോ, അകത്ഥ, അകരോത്ഥ. അകം, അകരം, അകമ്ഹ, അകരമ്ഹ. അകത്ഥ. അകരിം, അകരമ്ഹസേ.

"വാ"തി വത്തതേ.

൫൨൩. കരസ്സ കാസത്തമജ്ജതനിമ്ഹി.

കര ഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സബ്ബസ്സേവ **കാസത്തം** ഹോതി വാ അജ്ജതനിമ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി പരേ. "കാസത്ത"മിതി ഭാവനിദ്ദേസേന അഞ്ഞസ്മാപി ധാതുതോ **സാ**ഗമോ. അഥ വാ യദാ **കരസ്സ കാ** ഹോതി, **സത്ത**ഞ്ചാഗമോ അജ്ജതനിമ്ഹി വാതി അത്ഥോ, തദാ "സത്തമജ്ജതനിമ്ഹീ"തി യോഗവിഭാഗേന അഞ്ഞസ്മാപി ധാതുതോ **സാ**ഗമോപി സിജ്ഝതി, "യോഗവിഭാഗതോ ഇട്ഠപ്പസിദ്ധീ"തി യേഭുയ്യേന ദീഘതോവ ഹോതി, "കരസ്സ കാ"തി യോഗവിഭാഗേന **കാ**ഭാവോ ച ഹിയ്യത്തനിയം സിദ്ധോ ഹോതി.

അകാസി, അകാസും. അകാസി, അകാസിത്ഥ. അകാസിം, അകാസിമ്ഹ. അകാസിത്ഥ. **കാസ**ത്താഭാവേ അകരി, കരി, അകരിംസു, കരിംസു, അകംസു, അകരും. അകരി, അകരിത്ഥ. അകരിം, കരിം, അകരിമ്ഹ, കരിമ്ഹ. അകരിത്ഥ. അകരീയിത്ഥ, അകരീയി വാ.

"വാ, ലോപോ, ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി സ്സസ്സ ചാ"തി ച വത്തതേ.

൫൨൪. കരസ്സ സപ്പച്ചയസ്സ കാഹോ.

കരഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സപ്പച്ചയസ്സ **കാഹാ**ദേസോ ഹോതി വാ ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി, സ്സസ്സ ച ലോപോ ഹോതി. അധികഭൂത**സപ്പച്ചയ**ഗ്ഗഹണേന **വചമുചഭുജാ**ദിതോ **സ്സസ്സ ഖാ**ദേസോ, **വസ ഛിദി ലഭാ**ദിതോ **ഛാ**ദേസോ ച ഹോതി.

കാഹതി, കാഹന്തി. കാഹസി, കാഹഥ. കാഹാമി, കാഹാമ. ഇകാരാഗമേ കാഹിതി, കാഹിന്തി ഇച്ചാദി. **കാഹാ**ഭാവേ കരിസ്സതി, കരിസ്സന്തി. കരിസ്സസി, കരിസ്സഥ. കരിസ്സാമി, കരിസ്സാമ. കരിസ്സതേ, കരിസ്സന്തേ. കരിസ്സസേ, കരിസ്സവ്ഹേ. കരിസ്സം, കരിസ്സാമ്ഹേ. കരീയിസ്സതി, കരീയിസ്സന്തി. അകരിസ്സ. അകരീയിസ്സാ ഇച്ചാദി.

യദാ **സംപുബ്ബോ**, തദാ "പുരസമുപപരീഹി കരോതിസ്സ ഖ ഖരാ വാ"തി യോഗവിഭാഗേന ത്യാദിവിഭത്തീസുപി **സംപുബ്ബകരോതി**സ്സ **ഖരാ**ദേസോ.

അഭിസങ്ഖരോതി, അഭിസങ്ഖരോന്തി. അഭിസങ്ഖരീയതി, അഭിസങ്ഖരീയന്തി. അഭിസങ്ഖരോതു. അഭിസങ്ഖരേയ്യ. അഭിസങ്ഖരി, **ഖാ**ദേസേ അഭിസങ്ഖാസി വാ. അഭിസങ്ഖരിസ്സതി. അഭിസങ്ഖരിസ്സ ഇച്ചാദി.

സക സത്തിമ്ഹി, **ഓ**പച്ചയോ, സക്കോതി, സക്കോന്തി. സക്കോസി, സക്കോഥ. സക്കോമി, സക്കോമ ഇച്ചാദി.

അപ പാപുണനേ, **പ**പുബ്ബോ, പപ്പോതി, പപ്പോന്തി. പപ്പോസി, പപ്പോഥ. പപ്പോമി, പപ്പോമ. പപ്പോതു, പപ്പോന്തു ഇച്ചാദി.

തനാദിഗണോ.

ചുരാദിഗണ

ധുര ഥേയ്യേ, പുരേ വിയ ധാത്വന്തലോപോ, വിഭത്തുപ്പത്തി.

"തഥാ കത്തരി ചാ"തി ഇതോ "കത്തരീ"തി ച സീഹവിലോകനേന **ഭാവകമ്മ**ഗ്ഗഹണാനി ച വത്തന്തേ, മണ്ഡൂകഗതിയാ **കാരിത**ഗ്ഗഹണഞ്ച.

൪൨൭. ചുരാദിതോ ണേണയാ.

ചുരഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുഗണതോ **ണേ ണയ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി, ഭാവേ ച കമ്മനി, വിഭത്തിപ്പച്ചയേസു. "കാരിതം വിയ ണാനുബന്ധോ"തി **ണേ ണയാനം** കാരിതബ്യപദേസോ.

൪൨൮. കാരിതാനം ണോ ലോപം.

കാരിതപ്പച്ചയാനം **ണ**കാരോ ലോപമാപജ്ജതേ.

൪൨൯. അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി കാരിതേ.

അസംയോഗന്തസ്സ ധാതുസ്സ കാരിതേ പരേ വുദ്ധി ഹോതീതി ഉകാരസ്സോകാരോ വുദ്ധി.

ധനം ചോരേതി, ചോരേന്തി. ചോരേസി, ചോരേഥ. ചോരേമി, ചോരേമ. **ണയ**പ്പച്ചയേ - ചോരയതി, ചോരയന്തി. ചോരയസി, ചോരയഥ. ചോരയാമി, ചോരയാമ. ചോരയതേ, ചോരയന്തേ. ചോരയസേ, ചോരയവ്ഹേ. ചോരയേ, ചോരയാമ്ഹേ.

കമ്മേ യപ്പച്ചയേ **ഈ**കാരാഗമോ, സരലോപാദി ച, ചോരീയതേ ദേവദത്തേന, ചോരീയതി, ചോരീയന്തി ഇച്ചാദി.

ചോരേതു , ചോരേന്തു. ചോരേഹി. ചോരയതു, ചോരയന്തു. ചോരയ, ചോരയാഹി.

ചോരേയ്യ, ചോരേയ്യും. ചോരയേ, ചോരയേയ്യും. അചോരേസി, ചോരേസി, അചോരേസും, ചോരേസും. അചോരയി, ചോരയി, അചോരയിംസു, ചോരയിംസു, അചോരയും, ചോരയും. അചോരേസി, അചോരേസിത്ഥ. ത്വം അചോരയി, അചോരയിത്ഥ. അചോരേസിം, അചോരേസിമ്ഹ. അചോരയിം, അചോരയിമ്ഹ. അചോരയിത്ഥ. അചോരീയിത്ഥ, അചോരീയി.

ചോരിസ്സതി, ചോരിസ്സന്തി. ചോരയിസ്സതി, ചോരയിസ്സന്തി. ചോരീയിസ്സതേ, ചോരീയിസ്സന്തേ. ചോരീയിസ്സതി, ചോരീയിസ്സന്തി. അചോരിസ്സ, അചോരയിസ്സ. അചോരീയിസ്സഥ, അചോരീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

തഥാ **ചിന്ത** ചിന്തായം, സംയോഗന്തത്താ വുദ്ധിഅഭാവോവ വിസേസോ.

ചിന്തേതി, ചിന്തയതി, ചിന്തേന്തി, ചിന്തയന്തി. ചിന്തേതു, ചിന്തയതു. ചിന്തേയ്യ, ചിന്തയേയ്യ. അചിന്തേസി, ചിന്തേസി, അചിന്തയി, ചിന്തയി. ചിന്തേസ്സതി, ചിന്തയിസ്സതി. അചിന്തിസ്സ, അചിന്തയിസ്സ ഇച്ചാദി.

മന്ത ഗുത്തഭാസനേ, മന്തേതി, മന്തയതി **ഇച്ചാദി** പുരിമസമം.

പാല രക്ഖണേ, ധമ്മം പാലേതി, പാലയതി. പാലീയതി. പാലേതു, പാലയതു ഇച്ചാദി.

ഘട ഘടനേ, ഘാടേതി, ഘാടയതി, ഘടേതി, ഘടയതി, ഘടാദിത്താ വികപ്പേന വുദ്ധി.

വിദ ഞാണേ, വേദേതി, വേദയതി.

ഗണ സങ്ഖ്യാനേ, "ഘടാദീനം വാ"തി ന വുദ്ധി, ഗണേതി, ഗണയതി ഇച്ചാദി, സബ്ബത്ഥ സുബോധം.

ചുരാദിഗണോ.

ഭൂവാദീ ച രുധാദീ ച, ദിവാദീ സ്വാദയോ ഗണാ;
കിയാദീ ച തനാദീ ച, ചുരാദീ ചിധ സത്തധാ.

വികരണവിധാനം സമത്തം.

ധാതുപ്പച്ചയന്തനയ

അഥ ധാതുപ്പച്ചയന്താ വുച്ചന്തേ.

തത്ഥ ധാത്വത്ഥേ നിദ്ദിട്ഠാ **ഖാദികാരിത**ന്താ പച്ചയാ **ധാതുപ്പച്ചയാ** നാമ.

തിജ നിസാന ബന്ധനഖമാസു, ധാതുസഞ്ഞാദി.

"ധാതുലിങ്ഗേഹി പരാ പച്ചയാ"തി ഇതോ **ധാതുഗ്ഗഹണം** അനുവത്തതേ, "പരാ, പച്ചയാ"തി ച അധികാരോ.

൫൨൭. തിജ ഗുപ കിത മാനേഹി ഖ ഛ സാ വാ.

തിജ ഗുപ കിത മാന ഇച്ചേതേഹി ധാതൂഹി **ഖ ഛ സ** ഇച്ചേതേ പച്ചയാ പരാ ഹോന്തി വാ.

തിജതോ ഖന്തിയം ഖോവ, നിന്ദായം ഗുപതോ തു ഛോ;
കിതാ ഛോ സോവ മാനമ്ഹാ, വവത്ഥിതവിഭാസതോ.

"കചാദിവണ്ണാനമേകസ്സരാനം ദ്വേഭാവോ"തി ധാത്വാദിസ്സ ദ്വിഭാവോ.

"ബ്യഞ്ജനന്തസ്സാ"തി വത്തമാനേ -

൫൨൮. കോ ഖേ ച.

ധാത്വന്തസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ **ക**കാരാദേസോ ഹോതി **ഖ**പ്പച്ചയേ പരേ.

തിതിക്ഖ ഇതി ഠിതേ -

ധാതുവിഹിതാനം **ത്യാദിവിഭത്തീനം** അധാതുതോ അപ്പവത്തിയമാഹ.

൫൩൦. ധാതുപ്പച്ചയേഹി വിഭത്തിയോ.

ധാത്വത്ഥേ നിദ്ദിട്ഠേഹി **ഖാദികാരിതന്തേ**ഹി പച്ചയേഹി **ത്യാദ**യോ വിഭത്തിയോ ഹോന്തീതി പുരേ വിയ വത്തമാനാദയോ യോജേതബ്ബാ.

അതിവാക്യം തിതിക്ഖതി, തിതിക്ഖന്തി. **കമ്മേ** തിതിക്ഖീയതി. തഥാ തിതിക്ഖതു, തിതിക്ഖന്തു. തിതിക്ഖേയ്യ, തിതിക്ഖേയ്യും. അതിതിക്ഖി, അതിതിക്ഖിംസു. തിതിക്ഖിസ്സതി. അതിതിക്ഖിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഖപ്പച്ചയാഭാവേ **അ**പ്പച്ചയസ്സ **ഏ**കാരോ, തേജേതി, തേജതി വാ, തേജന്തി ഇച്ചാദി.

ഗുപ ഗോപനേ, **ഛ**പ്പച്ചയേ ദ്വിഭാവോ, ''പുബ്ബോബ്ഭാസോ''തി അബ്ഭാസസഞ്ഞാ, ''അബ്ഭാസസ്സാ''തി വത്തമാനേ ''അന്തസ്സിവണ്ണാകാരോ വാ''തി അബ്ഭാസന്തസ്സികാരോ, ''കവഗ്ഗസ്സ ചവഗ്ഗോ''തി അബ്ഭാസ**ഗ**കാരസ്സ **ജ**കാരോ ച.

൫൩൧. ബ്യഞ്ജനന്തസ്സ ചോ ഛപ്പച്ചയേസു ച.

ധാത്വന്തസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ **ച**കാരാദേസോ ഹോതി **ഛ**പ്പച്ചയേസു പരേസു. തതോ വിഭത്തിയോ, കായം ജിഗുച്ഛതി, ജിഗുച്ഛന്തി. സേസം പുരിമസമം. **ഛാ**ഭാവേ ഗോപേതി, ഗോപേന്തി ഇച്ചാദി.

കിത രോഗാപനയനേ, ഛപ്പച്ചയോ, ദ്വിത്തഞ്ച.

അബ്ഭാസഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ .

൫൩൨. മാനകിതാനം വതത്തം വാ.

അബ്ഭാസഗതാനം **മാന കിത**ഇച്ചേതേസം ധാതൂനം **വ**കാര**ത**കാരത്തം ഹോതി വാ യഥാക്കമന്തി **ത**കാരോ, ധാത്വന്തസ്സ **ച**കാരോ, സേസം സമം. രോഗം തികിച്ഛതി, തികിച്ഛന്തി ഇച്ചാദി. **ത**കാരാഭാവേ ''കവഗ്ഗസ്സ ചവഗ്ഗോ''തി **ച**കാരോ, വിചികിച്ഛതി, വിചികിച്ഛന്തി ഇച്ചാദി.

മാന വീമംസപൂജാസു, സപ്പച്ചയദ്വിഭാവ**ഈ**കാര**വ**കാരാ.

൫൩൩. തതോ പാമാനാനം വാ മം സേസു.

തതോ അബ്ഭാസതോ പരാസം **പാമാനാനം** ധാതൂനം **വാമം**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി യഥാക്കമം **സ**പ്പച്ചയേ പരേ. **സേസൂ**തി ബഹുവചനനിദ്ദേസോ പയോഗേപി വചനവിപല്ലാസഞാപനത്ഥം. അത്ഥം വീമംസതി, വീമംസന്തി ഇച്ചാദി.

അഞ്ഞത്ഥ ''ലോപഞ്ചേത്തമകാരോ''തി **അ**പ്പച്ചയ**സ്സേ**കാരോ, മാനേതി, മാനേന്തി.

ഭുജ പാലനബ്യവഹരണേസു, ഭോത്തുമിച്ഛതീതി അത്ഥേ -

"ഖ ഛ സാ, വാ"തി ച വത്തതേ.

൬൮൪. ഭുജ ഘസ ഹര സു പാദീഹി തുമിച്ഛത്ഥേസു.

ഭുജ ഘസ ഹര സു പാ ഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **തുമിച്ഛത്ഥേസു** ച **ഖ ഛ സ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ. തുമിച്ഛാനം, തുമന്തയുത്തഇച്ഛായ വാ അത്ഥാ **തുമിച്ഛത്ഥാ,** തേന തുമന്തരഹിതേസു "ഭോജനമിച്ഛതീ"തിആദീസു ന ഹോന്തി, "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി വാക്യസ്സ അപ്പയോഗോ, ധാത്വാദിസ്സ ദ്വേഭാവേ കതേ "ദുതിയചതുത്ഥാനം പഠമതതിയാ"തി അബ്ഭാസഭകാരസ്സ **ബ**കാരോ, ധാത്വന്തസ്സ "കോ ഖേ ചാ"തി **ക**കാരോ, ബുഭുക്ഖതി, ബുഭുക്ഖന്തി ഇച്ചാദി.

വാതി കിമത്ഥം? ഭോത്തുമിച്ഛതി, **ഇച്ഛത്ഥേസൂ**തി കിമത്ഥം? ഭോത്തും ഗച്ഛതി.

ഘസ അദനേ, ഘസിതുമിച്ഛതീതി അത്ഥേ ഛപച്ചയോ, ദ്വിത്തം, തതിയ **ച**വഗ്ഗ ഇകാര **ച**കാരാദേസാ, ജിഘച്ഛതി, ജിഘച്ഛന്തി.

ഹര ഹരണേ, ഹരിതുമിച്ഛതീതി അത്ഥേ **സ**പച്ചയോ.

൬൮൫. ഹരസ്സ ഗീ സേ.

ഹരഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സബ്ബസ്സ **ഗീ** ഹോതി **സേ** പച്ചയേ പരേ. "ഗീസേ"തി യോഗവിഭാഗേന ജിസ്സപി, ഠാനൂപചാരേനാദേസസ്സാപി ധാതുവോഹാരത്താ ദ്വിത്തം, ഭിക്ഖം ജിഗീസതി, ജിഗീസന്തി.

സു സവണേ, സോതുമിച്ഛതി സുസ്സൂസതി, സുസ്സൂസന്തി, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ദീഘോ.

പാ പാനേ, പാതുമിച്ഛതീതി അത്ഥേ **സ**പച്ചയദ്വിത്തരസ്സത്ത**ഇ**കാരാദേസാ, "തതോ പാമാനാനം വാമം സേസൂ"തി **വാ**ദേസോ, പിവാസതി, പിവാസന്തി ഇച്ചാദി.

ജി ജയേ, വിജേതുമിച്ഛതി വിജിഗീസതി ഇച്ചാദി.

സങ്ഘോ പബ്ബതമിവ അത്താനമാചരതി, പബ്ബതോ ഇവ ആചരതീതി വാ അത്ഥേ -

൬൮൬. ആയ നാമതോ കത്തുപമാനാദാചാരേ.

ആചരണക്രിയായ കത്തുനോ ഉപമാനഭൂതമ്ഹാ നാമതോ **ആയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി ആചാരത്ഥേ. ഉപമീയതി ഏതേനാതി ഉപമാനം, കത്തുനോ ഉപമാനം **കത്തുപമാനം,** "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി **ഇവ**സദ്ദനിവത്തി, ധാതുപ്പച്ചയന്തത്താ "തേസം വിഭത്തിയോ ലോപാ ചാ"തി സുത്തേ **തേസം**ഗഹണേന വിഭത്തിലോപോ, "പകതി ചസ്സ സരന്തസ്സാ"തി പകതിഭാവോ,

സരലോപാദി, “ധാതുപ്പച്ചയേഹി വിഭത്തിയോ”തി വിഭത്തുപ്പത്തി, പബ്ബതായതി സങ്ഘോ, ഏവം സമുദ്ദമിവ അത്താനമാചരതി സമുദ്ദായതി, ചിച്ചിടമിവ അത്താനമാചരതി ചിച്ചിടായതി സദ്ദോ. ഏവം ധൂമായതി.

“നാമതോ, ആചാരേ”തി ച വത്തതേ.

൫൩൭. ഈയൂപമാനാ ച.

ഉപമാനഭൂതാ നാമതോ **ഈയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി ആചാരത്ഥേ. പുന **ഉപമാന**ഗ്ഗഹണം **കത്തു**ഗ്ഗഹണനിവത്തനത്ഥം, തേന കമ്മതോപി സിജ്ഝതി, സേസം സമം. അഛത്തം ഛത്തമിവാചരതി ഛത്തീയതി, അപുത്തം പുത്തമിവാചരതി പുത്തീയതി സിസ്സമാചരിയോ.

ഉപമാനാതി കിം? ധമ്മമാചരതി, **ആചാരേ**തി കിം? അഛത്തം ഛത്തമിവ രക്ഖതി.

“ഈയോ”തി വത്തതേ.

൫൩൮. നാമമ്ഹാത്തിച്ഛത്ഥേ.

നാമമ്ഹാ അത്തനോ ഇച്ഛത്ഥേ **ഈയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി. അത്തനോ പത്തമിച്ഛതി പത്തീയതി, ഏവം വത്ഥീയതി, പരിക്ഖാരീയതി, ചീവരീയതി, പടീയതി, ധനീയതി, പുത്തീയതി.

അത്തിച്ഛത്ഥേതി കിമത്ഥം? അഞ്ഞസ്സ പത്തമിച്ഛതി.

ദള്ഹം കരോതി വീരിയന്തി അത്ഥേ -

കാരിതഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ.

൫൩൯. ധാതുരൂപേ നാമസ്മാ ണയോ ച.

ധാതുയാ രൂപേ നിപ്ഫാദേതബ്ബേ, “തം കരോതി, തേന അതിക്കമതി”ഇച്ചാദികേ പയുജ്ജിതബ്ബേ വാ സതി നാമമ്ഹാ **ണയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, കാരിതസഞ്ഞാ ച. ണലോപേ, വിഭത്തിലോപസരലോപാദീസു കതേസു വിഭത്തുപ്പത്തി, ദള്ഹയതി വീരിയം, ഏവം പമാണയതി, അമിസ്സയതി, തഥാ ഹത്ഥിനാ അതിക്കമതി അതിഹത്ഥയതി, വീണായ ഉപഗായതി ഉപവീണയതി, വിസുദ്ധാ ഹോതി രത്തി വിസുദ്ധയതി, കുസലം പുച്ഛതി കുസലയതി ഇച്ചാദി.

൫൪൦. ധാതൂഹി ണേ ണയ ണാപേ ണാപയാ കാരിതാനി ഹേത്വത്ഥേ.

സബ്ബേഹി ധാതൂഹി ഹേത്വത്ഥേ അഭിധേയ്യേ **ണേ ണയണാപേ ണാപയ** ഇച്ചേതേ പച്ചയാ പരാ ഹോന്തി, തേ കാരിതസഞ്ഞാ ച ഹോന്തി. ഹേതുയേവ അത്ഥോ **ഹേത്വത്ഥോ,** സോ ച “യോ കാരേതി സ ഹേതൂ”തി ലദ്ധഹേതുസഞ്ഞോ സുദ്ധകത്തുനോ പയോജകോ ഹേതുകത്താ, അത്ഥതോ പേസനജ്ഝേസനാദികോ പയോജകബ്യാപാരോ ഇധ ഹേതു നാമ.

ഏത്ഥ ച -

ണേ ണയാവ ഉവണ്ണന്താ, ആതോ ദ്വേ പച്ഛിമാ സിയും;
സേസതോ ചതുരോ ദ്വേ വാ, വാസദ്ദസ്സാനുവത്തിതോ.

അകമ്മാ ധാതവോ ഹോന്തി, കാരിതേ തു സകമ്മകാ;
സകമ്മകാ ദ്വികമ്മാസ്സു, ദ്വികമ്മാ തു തികമ്മകാ.

തസ്മാ കത്തരി കമ്മേ ച, കാരിതാഖ്യാതസമ്ഭവോ;
ന ഭാവേ സുദ്ധകത്താ ച, കാരിതേ കമ്മസഞ്ഞിതോ.

നിയാദീനം പധാനഞ്ച, അപ്പധാനം ദുഹാദിനം;
കാരിതേ സുദ്ധകത്താ ച, കമ്മമാഖ്യാതഗോചരന്തി.

തത്ഥ യോ കോചി ഭവതി, തമഞ്ഞോ "ഭവാഹി ഭവാഹി" ഇച്ചേവം ബ്രവീതി, അഥ വാ ഭവന്തം ഭവിതും സമത്ഥം പയോജയതി, ഭവിതും പയോജേതീതി വാ അത്ഥേ ഇമിനാ **ണേണയ**പ്പച്ചയാ, കാരിതസഞ്ഞാ ച, "വുത്തത്ഥാനമപ്പയോഗോ"തി വാക്യസ്സ അപ്പയോഗോ, "കാരിതാനം ണോ ലോപ"ന്തി **ണ**ലോപോ, "അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി കാരിതേ"തി **ഊ**കാരസ്സോകാരോ വുദ്ധി.

"ഓ, ഏ"തി ച വത്തതേ, **ധാതു**ഗ്ഗഹണഞ്ച.

൫൧൧. തേ ആവായാ കാരിതേ.

തേ ധാത്വന്തഭൂതാ ഓകാ**രേ**കാരാ **ആവആയാ**ദേസേ പാപുണന്തി കാരിതേ പരേ. "തേ ആവായാ"തി യോഗവിഭാഗേന **ഝേആ**ദീനം അകാരിതേപി ഹോന്തീതി **ഓ**കാരസ്സ **ആവാ**ദേസോ, സരലോപാദി, "ധാതുപ്പച്ചയേഹി വിഭത്തിയോ"തി **ത്യാ**ദയോ.

സോ സമാധിം ഭാവേതി, ഭാവയതി, ഭാവേന്തി, ഭാവയന്തി. ഭാവേസി, ഭാവയസി, ഭാവേഥ, ഭാവയഥ. ഭാവേമി, ഭാവയാമി, ഭാവേമ, ഭാവയാമ. ഭാവയതേ, ഭാവയന്തേ.

കമ്മേ അത്തനോപദയപ്പച്ചയഈകാരാഗമാ, സരലോപാദി ച, തേന ഭാവീയതേ സമാധി, ഭാവീയന്തേ. ഭാവീയതി, ഭാവീയന്തി.

തഥാ ഭാവേതു, ഭാവയതു, ഭാവേന്തു, ഭാവയന്തു. ഭാവേഹി, ഭാവയ, ഭാവയാഹി, ഭാവേഥ, ഭാവയഥ . ഭാവേമി, ഭാവയാമി, ഭാവേമ, ഭാവയാമ. ഭാവയതം, ഭാവയന്തം.

കമ്മേ ഭാവീയതം, ഭാവീയതു, ഭാവീയന്തു.

ഭാവേയ്യ, ഭാവയേ, ഭാവയേയ്യ, ഭാവേയ്യും, ഭാവയേയ്യും. ഭാവേയ്യാസി, ഭാവയേയ്യാസി, ഭാവേയ്യാഥ, ഭാവയേയ്യാഥ. ഭാവേയ്യാമി, ഭാവയേയ്യാമി, ഭാവേയ്യാമ, ഭാവയേയ്യാമ. ഭാവേഥ, ഭാവയേഥ, ഭാവേരം, ഭാവയേരം.

കമ്മേ ഭാവീയേയ്യ, ഭാവീയേയ്യും.

അജ്ജതനിയം ‘‘സത്തമജ്ജതനിമ്ഹീ’’തി യോഗവിഭാഗേന കാരിതന്താപി ദീഘതോ സകാരാഗമോ.

അഭാവേസി, ഭാവേസി, അഭാവയി, ഭാവയി, അഭാവേസും, ഭാവേസും, അഭാവയിംസു, ഭാവയിംസു, അഭാവയും, ഭാവയും. അഭാവേസി, അഭാവയസി, അഭാവിത്ഥ, അഭാവയിത്ഥ. അഭാവേസിം, ഭാവേസിം, അഭാവയിം, ഭാവയിം, അഭാവിമ്ഹ, അഭാവയിമ്ഹ.

കമ്മേ അഭാവീയിത്ഥ, അഭാവീയി.

ഭാവേസ്സതി, ഭാവയിസ്സതി, ഭാവേസ്സന്തി, ഭാവയിസ്സന്തി. ഭാവേസ്സസി, ഭാവയിസ്സസി, ഭാവിസ്സഥ, ഭാവയിസ്സഥ. ഭാവേസ്സാമി, ഭാവയിസ്സാമി, ഭാവേസ്സാമ, ഭാവയിസ്സാമ.

കമ്മേ ഭാവീയിസ്സതേ, ഭാവീയിസ്സന്തേ. ഭാവീയിസ്സതി, ഭാവീയിസ്സന്തി.

അഭാവിസ്സ, അഭാവയിസ്സ, അഭാവിസ്സംസു, അഭാവയിസ്സംസു. **കമ്മേ** അഭാവീയിസ്സഥ, അഭാവീയിസ്സ ഇച്ചാദി.

തഥാ യോ കോചി പചതി, തമഞ്ഞോ ‘‘പചാഹി പചാഹി’’ ഇച്ചേവം ബ്രവീതി, അഥ വാ പചന്തം പയോജേതി, പചിതും വാ പയോജേതീതി അത്ഥേ വുത്തനയേന **ണേ ണയാ**ദയോ, **അകാരസ്സാ**കാരോ വുദ്ധി, സേസം നേയ്യം.

സോ ദേവദത്തം ഓദനം പാചേതി, പാചേന്തി. പാചേസി, പാചേഥ. പാചേമി, പാചേമ. പാചയതി, പാചയന്തി. പാചയസി, പാചയഥ. പാചയാമി, പാചയാമ. **ണാപേണാപയേസു** പന സോ പുരിസോ തം പുരിസം ഓദനം പാചാപേതി, പാചാപേന്തി. പാചാപയതി, പാചാപയന്തി.

കമ്മേ സോ ഓദനം പാചീയതി തേന, പാചയീയതി, പാചാപീയതി, പാചാപയീയതി.

തഥാ പാചേതു, പാചയതു, പാചാപേതു, പാചാപയതു. പാചീയതം, പാചീയതു, പാചയീയതം, പാചയീയതു, പാചാപീയതം, പാചാപീയതു, പാചാപയീയതം, പാചാപയീയതു. പാചേയ്യ, പാചയേയ്യ, പാചാപേയ്യ, പാചാപയേയ്യ. പാചീയേയ്യ, പാചീയേയ്യും. അപാചേസി, അപാചയി, അപാചാപേസി, അപാചാപയി. പാചേസ്സതി, പാചയിസ്സതി, പാചാപേസ്സതി, പാചാപയിസ്സതി. അപാചിസ്സ, അപാചയിസ്സ, അപാചാപിസ്സ, അപാചാപയിസ്സ ഇച്ചാദി.

ഗച്ഛന്തം, ഗന്തും വാ പയോജേതീതി അത്ഥേ **ണേ ണയാ**ദയോ, വുദ്ധിയം സമ്പത്തായം -

‘‘അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി കാരിതേ’’തി വത്തതേ.

൪൮൨. ഘടാദീനം വാ.

ഘടാദീനം ധാതൂനം അസംയോഗന്താനം വുദ്ധി ഹോതി വാ കാരിതേതി ഏത്ഥ **വാ**ഗ്ഗഹണേന വുദ്ധി ന ഹോതി, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

സോ തം പുരിസം ഗാമം ഗമേതി, ഗമയതി, ഗച്ഛാപേതി, ഗച്ഛാപയതി. സോ ഗാമം ഗമീയതി തേന, ഗമയീയതി, ഗച്ഛാപീയതി, ഗച്ഛാപയീയതി ഇച്ചാദി. സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബം. ഏവം ഉപരിപി.

ഘട ഈഹായം, ഘടന്തം പയോജയതി, ഘടേതി, ഘടാദീനം വാതി ന വുദ്ധി, ഘടയതി, ഘടാപേതി, ഘടാപയതി.

''കാരിതേ''തി വത്തതേ.

൫൩൩. ഗുഹ ദുസാനം ദീഘം.

ഗുഹദുസഇച്ചേതേസം ധാതൂനം സരോ **ദീഘ**മാപജ്ജതേ കാരിതേ പരേ, വുദ്ധാപവാദോയം.

ഗുഹ സംവരണേ, ഗുഹിതും പയോജയതി ഗൂഹയതി, ഗൂഹയന്തി. **ദുസ** അപ്പീതിമ്ഹി, ദുസ്സന്തം പയോജയതി ദൂസയതി, ദൂസയന്തി ഇച്ചാദി.

തഥാ ഇച്ഛന്തം പയോജയതി ഇച്ഛാപേതി, ഇച്ഛാപയതി, ഏസേതി, ഏസയതി. നിയച്ഛന്തം പയോജയതി നിയാമേതി, നിയാമയതി. ആസന്തം പയോജയതി ആസേതി, ആസയതി, അച്ഛാപേതി, അച്ഛാപയതി. ലഭന്തം പയോജയതി ലാഭേതി, ലാഭയതി. വചന്തം പയോജയതി വാചേതി, വാചയതി, വാചാപേതി, വാചാപയതി. ഏവം വാസേതി, വാസയതി, വാസാപേതി, വാസാപയതി. വാഹേതി, വാഹയതി, വാഹാപേതി, വാഹാപയതി. ജീരേതി, ജീരയതി, ജീരാപേതി, ജീരാപയതി. മാരേതി, മാരയതി, മാരാപേതി, മാരാപയതി. ദസ്സേതി, ദസ്സയതി ഇച്ചാദി.

തഥാ തുദന്തം പയോജയതി തോദേതി, തോദയതി, തോദാപേതി, തോദാപയതി. പവിസന്തം പയോജയതി, പവിസിതും വാ പവേസേതി, പവേസയതി, പവേസാപേതി , പവേസാപയതി. ഉദ്ദിസന്തം പയോജയതി ഉദ്ദിസാപേതി, ഉദ്ദിസാപയതി. പഹോന്തം പയോജയതി പഹാവേതി, പഹാവയതി. സയന്തം പയോജയതി സായേതി, സായയതി, സായാപേതി, സായാപയതി. ഏത്ഥ **ഏ**കാരസ്സ **ആയാ**ദേസോ, സയാപേതി, സയാപയതി, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ ണാപേണാപയേസു **ആയാ**ദേസസ്സ രസ്സത്തം. നയന്തം പയോജയതി നയാപേതി, നയാപയതി. പതിട്ഠന്തം പയോജയതി പതിട്ഠാപേതി, പതിട്ഠാപയതി, പതിട്ഠപേതി വാ.

ഹനന്തം പയോജയതീതി അത്ഥേ **ണേണയാ**ദയോ.

''ണമ്ഹീ''തി വത്തതേ.

൫൩൪. ഹനസ്സ ഘാതോ.

ഹനഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഘാതാ**ദേസോ ഹോതി **ണ**കാരവതി കാരിതപ്പച്ചയേ പരേ. ഘാതേതി, ഘാതയതി, ഘാതാപേതി, ഘാതാപയതി, ''വധോ വാ

സബ്ബത്ഥാ”തി വധാദേസേ വധേതി, വധാപേതി.

ജുഹോന്തം പയോജയതി ജുഹാവേതി, ജുഹാവയതി. ജഹന്തം പയോജയതി ജഹാപേതി, ജഹാപയതി, ഹാപേതി, ഹാപയതി. ദദന്തം പയോജയതി ദാപേതി, ദാപയതി. പിദഹന്തം പയോജയതി പിധാപേതി, പിധാപയതി, പിദഹാപേതി, പിദഹാപയതി.

രുന്ധന്തം പയോജയതി രോധേതി, രോധയതി, രോധാപേതി, രോധാപയതി. ഛിന്ദന്തം പയോജയതി ഛേദേതി, ഛേദയതി, ഛേദാപേതി, ഛേദാപയതി. യുഞ്ജന്തം പയോജയതി യോജേതി, യോജയതി, യോജാപേതി, യോജാപയതി. ഭുഞ്ജന്തം പയോജയതി ഭോജേതി, ഭോജയതി, ഭോജാപേതി, ഭോജാപയതി. മുഞ്ചന്തം പയോജയതി മോചേതി, മോചയതി, മോചാപേതി, മോചാപയതി.

ദിബ്ബന്തം പയോജയതി ദേവേതി, ദേവയതി. ഉപ്പജ്ജന്തം പയോജയതി ഉപ്പാദേതി, ഉപ്പാദയതി. ബുജ്ഝന്തം പയോജയതി ബോധേതി, ബോധയതി. “ദാധാന്തതോ യോ ക്വചീ”തി **യ**കാരാഗമോ, ബുജ്ഝാപേതി, ബുജ്ഝാപയതി. തുസ്സന്തം പയോജയതി തോസേതി, തോസയതി, തോസാപേതി, തോസാപയതി. സമ്മന്തം പയോജയതി സമേതി, സമയതി, ഘടാദിത്താ ന വുദ്ധി. കുപ്പന്തം പയോജയതി കോപേതി, കോപയതി. ജായന്തം പയോജയതി ജനേതി, ജനയതി, ഘടാദിത്താ ന വുദ്ധി.

സുണന്തം പയോജയതി ധമ്മം സാവേതി, സാവയതി. പാപുണന്തം പയോജയതി പാപേതി, പാപയതി.

വിക്കിണന്തം പയോജയതി വിക്കായാപേതി, വിക്കായാപയതി. ജിനന്തം പയോജയതി ജയാപേതി, ജയാപയതി. ജാനന്തം പയോജയതി ഞാപേതി, ഞാപയതി. ഗണ്ഹന്തം പയോജയതി ഗാഹേതി, ഗാഹയതി, ഗാഹാപേതി, ഗാഹാപയതി, ഗണ്ഹാപേതി, ഗണ്ഹാപയതി.

വിതനന്തം പയോജയതി വിതാനേതി, വിതാനയതി. യോ കോചി കരോതി, തമഞ്ഞോ “കരോഹി കരോഹി”ഇച്ചേവം ബ്രവീതി, കരോന്തം പയോജയതി, കാതും വാ കാരേതി, കാരയതി, കാരാപേതി, കാരാപയതി ഇച്ചാദി.

ചോരേന്തം പയോജയതി ചോരാപേതി, ചോരാപയതി. ചിന്തേന്തം പയോജയതി ചിന്താപേതി, ചിന്താപയതി , പൂജേന്തം പയോജയതി പൂജാപേതി, പൂജാപയതി ഇച്ചാദി. സബ്ബത്ഥ സുബോധം.

ധാതുപ്പച്ചയതോ ചാപി, കാരിതപ്പച്ചയാ സിയും;
സകാരിതേഹി യുണ്വൂനം, ദസ്സനഞ്ചേത്ഥ ഞാപകം.

തേന തിതിക്ഖന്തം പയോജയതി തിതിക്ഖേതി, തിതിക്ഖാപേതി. തികിച്ഛന്തം പയോജയതി തികിച്ഛേതി, തികിച്ഛയതി, തികിച്ഛാപേതി, തികിച്ഛാപയതി. ഏവം ബുഭുക്ഖേതി, ബുഭുക്ഖയതി, ബുഭുക്ഖാപേതി, ബുഭുക്ഖാപയതി, പബ്ബതായന്തം പയോജയതി പബ്ബതായയതി. പുത്തീയയതി ഇച്ചാദിപി സിദ്ധം ഭവതി.

ധാതുപ്പച്ചയന്തനയോ.

സാസനത്ഥം സമുദ്ദിട്ഠം, ആഖ്യാതം സകബുദ്ധിയാ;
ബാഹുസച്ചബലേനീദം, ചിന്തയന്തു വിചക്ഖണാ.

ഭവതി തിട്ഠതി സേതി, അഹോസി ഏവമാദയോ;
അകമ്മകാതി വിഞ്ഞേയ്യാ, കമ്മലക്ഖണവിഞ്ഞുനാ.

അകമ്മകാപി ഹേത്വത്ഥ-പ്പച്ചയന്താ സകമ്മകാ;
തം യഥാ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, മഗ്ഗം രാഗാദിദൂസകന്തി.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിയം ആഖ്യാതകണ്ഡോ

ഛട്ഠോ.

൭. കിബ്ബിധാനകണ്ഡ

തേകാലിക

കിച്ചപ്പച്ചയന്തനയ

അഥ ധാതൂഹിയേവ ഭാവകമ്മകത്തുകരണാദിസാധനസഹിതം കിബ്ബിധാനമാരഭീയതേ.

തത്ഥ കിച്ചകിതകവസേന ദുവിധാ ഹി പച്ചയാ, തേസു കിച്ചസഞ്ഞായ പഠമം വുത്തത്താ, കിച്ചാനമപ്പകത്താ ച കിച്ചപ്പച്ചയാ താവ വുച്ചന്തേ.

ഭൂ സത്തായം, ''ഭൂയതേ, അഭവിത്ഥ, ഭവിസ്സതേ വാ ദേവദത്തേനാ''തി വിഗ്ഗഹേ -

''ധാതുയാ കമ്മാദിമ്ഹി ണോ''തി ഇതോ ''ധാതുയാ''തി സബ്ബത്ഥ പച്ചയാദിവിധാനേ വത്തതേ, ''പരാ, പച്ചയാ''തി ച അധികാരോ.

൫൪൩. ഭാവകമ്മേസു തബ്ബാനീയാ.

ഭാവകമ്മഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു സബ്ബധാതൂഹി **തബ്ബ അനീയ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ പരാ ഹോന്തി. യോഗവിഭാഗേന അഞ്ഞത്ഥാപി.

തത്ഥ -

അകമ്മകേഹി ധാതൂഹി, ഭാവേ കിച്ചാ ഭവന്തി തേ;
സകമ്മകേഹി കമ്മത്ഥേ, അരഹസക്കത്ഥദീപകാ.

തേ ച -

൫൪൪. ണാദയോ തേകാലികാ.

തികാലേ നിയുത്താ **തേകാലികാ,** യേ ഇധ തതിയേ ധാത്വാധികാരേ വിഹിതാ അനിദ്ദിട്ഠകാലാ **ണാദയോ** പച്ചയാ, തേ തേകാലികാ ഹോന്തീതി പരിഭാസതോ കാലത്തയേപി ഹോന്തി.

സീഹഗതിയാ ''ക്വചീ''തി വത്തതേ.

൫൪൫. യഥാഗമമികാരോ.

യഥാഗമം യഥാപയോഗം ജിനവചനാനുപരോധേന ധാതൂഹി പരോ ഇകാരാഗമോ ഹോതി ക്വചി ബ്യഞ്ജനാദികേസു **കിച്ചകിതക**പ്പച്ചയേസു, ''അഞ്ഞേസു ചാ''തി വുദ്ധി, ''ഓ അവ സരേ''തി അവാദേസോ, ''നയേ പരം യുത്തേ''തി പരം നേതബ്ബം.

൫൪൬. തേ കിച്ചാ.

യേ ഇധ വുത്താ **തബ്ബാനീയണ്യ തേയ്യ രിച്ച**പ്പച്ചയാ, തേ **കിച്ച**സഞ്ഞാ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാ. തതോ "അഞ്ഞേ കിതി"തി വചനതോ കിച്ചപ്പച്ചയാനമകിതകത്താ നാമബ്യപദേസേ അസമ്പത്തേ "തദ്ധിതസമാസകിതകാ നാമംവാതവേതുനാദീസു ചാ"തി ഏത്ഥ **ച**ഗ്ഗഹണേന നാമബ്യപദേസോ, തതോ **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി. **ഭാവേ** ഭാവസ്സേകത്താ ഏകവചനമേവ, "സി"ന്തി അമാദേസോ. ഭവിതബ്ബം ഭവതാ പഞ്ഞേന, ഭവനീയം.

ഇധ ബ്യഞ്ജനാദിത്താഭാവാ അനുവത്തിത**കചാചി**ഗ്ഗഹണേന ഇകാരാഗമാഭാവോ. **ഭാവേ** കിച്ചപ്പച്ചയന്താ നപുംസകാ. **കമ്മേ** തിലിങ്ഗാ.

കമ്മനി അഭിപുബ്ബോ, അഭിഭൂയതേ, അഭിഭൂയിത്ഥ, അഭിഭൂയിസ്സതേതി അഭിഭവിതബ്ബോ കോധോ പണ്ഡിതേന, അഭിഭവിതബ്ബാ തണ്ഹാ, അഭിഭവിതബ്ബം ദുക്ഖം, ഏവം അഭിഭവനീയോ, അഭിഭവനീയാ, അഭിഭവനീയം, **പുരിസ കഞ്ഞാ ചിത്ത**സദ്ദനയേന നേതബ്ബം, ഏവം സബ്ബത്ഥ.

ഏത്ഥ ഹി -

> തബ്ബാദീഹേവ കമ്മസ്സ, വുത്തത്താവ പുനത്തനാ;
> വത്തബ്ബസ്സ അഭാവാ ന, ദുതിയാ പഠമാ തതോ.

ആസ ഉപവേസനേ, ആസീയിത്ഥ, ആസീയതേ, ആസീയിസ്സതേതി ആസിതബ്ബം തയാ, ആസനീയം. **കമ്മേ** ഉപാസിതബ്ബോ ഗരു, ഉപാസനീയോ.

സീ സയേ, അസീയിത്ഥ, സീയതേ, സീയിസ്സതേതി സയിതബ്ബം ഭവതാ, സയനീയം, **"ഏ** അയാ"തി **അയാ**ദേസോ, അതിസയിതബ്ബോ പരോ, അതിസയനീയോ.

പദ ഗതിമ്ഹി, ഉപ്പജ്ജിത്ഥ, ഉപ്പജ്ജതേ, ഉപ്പജ്ജിസ്സതേതി ഉപ്പജ്ജിതബ്ബം തേന, ഉപ്പജ്ജനീയം, ഏത്ഥ ച "കത്തരീ"തി അധികാരം വിനാ "ദിവാദിതോ യോ"തി വിനാധികാരയോഗവിഭാഗേന **യ**പ്പച്ചയോ, "തസ്സ ചവഗ്ഗയകാര"ഇച്ചാദിനാ **ച**വഗ്ഗോ, "പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ"തി ദ്വിഭാവോ, പടിപജ്ജിതബ്ബോ മഗ്ഗോ, പടിപജ്ജനീയോ.

ബുധ അവഗമനേ, അബുജ്ഝിത്ഥ, ബുജ്ഝതേ, ബുജ്ഝിസ്സതേതി ബുജ്ഝിതബ്ബോ ധമ്മോ, ബുജ്ഝനീയോ.

സു സവണേ, അസൂയിത്ഥ, സൂയതേ, സൂയിസ്സതേതി സോതബ്ബോ ധമ്മോ, ഇധ **യഥാഗമ**ഗ്ഗഹണേന **ഇ**കാരാഗമാഭാവോ, സുണിതബ്ബോ, "സ്വാദിതോ ണു ണാ ഉണാ ചാ"തി വിനാധികാരയോഗവിഭാഗേന **ണാ**പച്ചയോ, സവണീയോ.

കര കരണേ, കരീയിത്ഥ, കരീയതി, കരീയിസ്സതീതി അത്ഥേ **തബ്ബാ'നീയാ**.

"അന്തസ്സ, കരസ്സ, ച, തത്ത"ന്തി ച വത്തതേ.

൫൬൯. തും തു ന തബ്ബേസു വാ.

കരഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ അന്തഭൂതസ്സ **ര**കാരസ്സ **ത**കാരത്തം ഹോതി വാ തും **തു ന തബ്ബ**ഇച്ചേതേസു പച്ചയേസു പരേസു. കത്തബ്ബോ ഭവതാ ധമ്മോ, കത്തബ്ബാ പൂജാ, കത്തബ്ബം കുസലം, **ത**ത്താഭാവേ ''കരോതിസ്സാ''തി വത്തമാനേ ''തവേതുനാദീസു കാ''തി എത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന **തബ്ബേ**പി **കാ**ദേസോ, കാതബ്ബം ഹിതം.

൭൦. രഹാദിതോ ണ.

രകാര ഹഹാരാദ്യന്തേഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **അനാനീയാ**ദിനകാരസ്സ **ണ**കാരോ ഹോതി. **ആദി**സദ്ദേന **രമു അപ ഞാതാ**ദിതോപി.

> രഹാദിതോ പരസ്സേത്ഥ, നകാരസ്സ അസമ്ഭവാ;
> അനാനീയാദിനസ്സേവ, സാമത്ഥ്യായം ണകാരതാ.

കരണീയോ ധമ്മോ, കരണാരഹോതി അത്ഥോ, കരണീയാ, കരണീയം.

ഭര ഭരണേ, ഭരീയതീതി ഭരിതബ്ബോ, ഭരണീയോ.

ഗഹ ഉപാദാനേ, അഗയ്ഹിത്ഥ, ഗയ്ഹതി, ഗയ്ഹിസ്സതീതി ഗഹേതബ്ബോ, ''തേസു വുദ്ധീ''തിആദിനാ **ഇ**കാര**സ്സേ**കാരോ, സങ്ഗണ്ഹിതബ്ബോ, ''ഗഹാദിതോ പ്പണ്ഹാ''തി വിനാധികാരയോഗവിഭാഗേന **ണ്ഹാ**പച്ചയോ, **ഹ**ലോപസരലോപാദി, സങ്ഗണ്ഹണീയോ, ഗഹണീയോ.

ആദിഗ്ഗഹണേന **രമു** കീളായം, രമീയിത്ഥ, രമീയതി, രമീയിസ്സതീതി രമിതബ്ബോ, രമണീയോ വിഹാരോ.

അപ പാപുണനേ, **ണാ**പച്ചയോ, പാപീയതീതി പാപുണിതബ്ബോ, ''ഗുപാദീനഞ്ചാ''തി ധാതന്തസ്സ ലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച, പത്തബ്ബോ, പത്തേയ്യോ, പാപുണണീയോ, പാപണീയോ.

''അന്തസ്സ, വാ''തി ച വത്തതേ.

൭൧. ഗമ ഖന ഹനാദീനം തുംതബ്ബാദീസു ന.

ഗമ ഖന ഹനഇച്ചേവമാദീനം **മ**കാര **ന**കാരന്താനം ധാതൂനമന്തസ്സ **ന**കാരോ ഹോതി വാ **തും തബ്ബ തവേ തുന ത്വാനത്വാ**ഇച്ചേവമാദീസു **ത**കാരാദിപ്പച്ചയേസു പരേസു. അഗച്ഛീയിത്ഥ, ഗച്ഛീയതി, ഗച്ഛീയിസ്സതീതി ഗന്തബ്ബോ മഗ്ഗോ, ഗമിതബ്ബം, ഗമനീയം.

ഖനു അവദാരണേ, അഖഞ്ഞിത്ഥ, ഖഞ്ഞതി, ഖഞ്ഞിസ്സതീതി ഖന്തബ്ബം ആവാടം, ഖനിതബ്ബം, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ **ഖനന്തസ്സ ണ**ത്തഞ്ച, ഖണിതബ്ബം, ഖണണീയം, ഖനനീയം വാ.

ഹന ഹിംസാ ഗതീസു, അഹഞ്ഞിത്ഥ, ഹഞ്ഞതേ, ഹഞ്ഞിസ്സതേതി ഹന്തബ്ബം, ഹനിതബ്ബം, ഹനനീയം.

മന ഞാണേ, അമഞ്ഞിത്ഥ, മഞ്ഞതേ, മഞ്ഞിസ്സതേതി മന്തബ്ബോ, മനിതബ്ബോ, **യ**പ്പച്ചയേ **ച**വഗ്ഗാദി, മഞ്ഞിതബ്ബം, മഞ്ഞനീയം.

പൂജ പൂജായം, അപൂജിയിത്ഥ, പൂജീയതി, പൂജിയിസ്സതീതി അത്ഥേ **തബ്ബാനീയാ**. ''ചുരാദിതോ ണേ ണയാ''തി അകത്തരിപി **ണേണയാ, ഇ**കാരാഗമാ**നീയേ**സു ''സരലോപോ''തിആദിനാ കാരിതസരസ്സ ലോപോ, പൂജേതബ്ബോ, പൂജയിതബ്ബോ, പൂജനീയോ ഭഗവാ.

''തബ്ബാനീയാ''തി യോഗവിഭാഗേന കത്തുകരണേസുപി, **യാ** പാപുണനേ, നിയ്യാതീതി നിയ്യാനികോ മഗ്ഗോ. ഗച്ഛന്തീതി ഗമനീയാ ഭോഗാ. **നഹ** സോചേ, നഹായതി ഏതേനാതി നഹാനീയം ചുണ്ണം.

''ഭാവകമ്മേസൂ''തി അധികാരോ.

൫൨. ണ്യോ ച.

ഭാവകമ്മേസു സബ്ബധാതൂഹി **ണ്യ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **ച**ഗ്ഗഹണേന ''ഞാതേയ്യ''ന്തിആദീസു **തേയ്യ**പ്പച്ചയോ ച.

൫൩. കാരിതം വിയ ണാനുബന്ധോ.

അനുബന്ധോ അപ്പയോഗീ, **ണ**കാരാനുബന്ധോ പച്ചയോ കാരിതം വിയ ദട്ഠബ്ബോതി കാരിതബ്യപദേസോ, ''കാരിതാനം ണോ ലോപ''ന്തി **ണ**ലോപോ, ''അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി കാരിതേ''തി വുദ്ധി, **ഇ**കാരാഗമോ, കത്തബ്ബം കാരിയം.

ഹര ഹരണേ, അഹരീയിത്ഥ, ഹരീയതി, ഹരീയിസ്സതീതി വാ ഹരിതബ്ബം ഹാരിയം.

ഭര ഭരണേ, ഭരിതബ്ബം ഭാരിയം.

ലഭ ലാഭേ, ലഭിതബ്ബം ലബ്ഭം, ''യവതം തലന''ഇച്ചാദിസുത്തേ **കാര**ഗ്ഗഹണേന **യ**വതോ **ഭ**കാരസ്സ **ഭ**കാരോ, ദ്വിത്തം.

സാസ അനുസിട്ഠിമ്ഹി, സാസിതബ്ബോ സിസ്സോ, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ **ആ**കാരസ്സികാരോ.

വച വിയത്തിയം വാചായം, **ണ്യ**പ്പച്ചയാദിമ്ഹി കതേ ''അന്താനം, ണാനുബന്ധേ''തി ച വത്തതേ.

൫൪. കഗാ ചജാനം.

ചജഇച്ചേതേസം ധാത്വന്താനം **ക**കാര **ഗ**കാരാദേസാ ഹോന്തി **ണ**കാരാനുബന്ധേ പച്ചയേ പരേതി **ചസ്സ കാ**ദേസോ. വചനീയം വാക്യം.

ഭജ സേവായം, ഭജനീയം ഭാഗ്യം, **ജസ്സ ഗാ**ദേസോ.

ചി ചയേ, അചീയിത്ഥ, ചീയതി, ചീയിസ്സതീതി ചേതബ്ബം ചേയ്യം, **ഇ**കാരസ്സേകാരോ വുദ്ധി, **യ**കാരസ്സ ദ്വിത്തം, **വിനി**പുബ്ബോ "ദോ ധസ്സ ചാ"തി സുത്തേ **ച**ഗ്ഗഹണേന **ച**കാരസ്സ **ഛ**കാരോ, വിനിച്ഛേയ്യം, വിനിച്ഛിതബ്ബം, വിനിച്ഛനീയം. "കിയാദിതോ നാ"തി വിനാധികാരയോഗവിഭാഗേന **തബ്ബാനീയ തും തുനാ** ദീസു ച **നാ**പച്ചയോ, വിനിച്ഛിനിതബ്ബം, വിനിച്ഛിനനീയം.

നീ പാപുണനേ, അനീയിത്ഥ, നീയതി, നീയിസ്സതീതി നേയ്യോ, നേയ്യാ, നേയ്യം. നേതബ്ബം.

ണ്യഗ്ഗഹണം ഛട്ഠീയന്തവസേനാനുവത്തതേ, മണ്ഡൂകഗതിയാ **അന്ത**ഗ്ഗഹണഞ്ച തതിയന്തവസേന.

൫൫൫. ഭൂതോബ്ബ.

ഭൂ ഇച്ചേതസ്മാ പരസ്സ **ണ്യ**പ്പച്ചയസ്സ സഹ ധാത്വന്തേന **അബ്ബാ**ദേസോ ഹോതി. ഭവിതബ്ബോ ഭബ്ബോ, ഭബ്ബാ, ഭബ്ബം.

"ണ്യസ്സ, അന്തേനാ"തി ച വത്തതേ.

൫൫൬. വദ മദ ഗമു യുജ ഗരഹാകാരാദീഹി ജ്ജമ്മഗ്ഗയ്ഹേയ്യാഗാരോ വാ.

വദ മദ ഗമു യുജ ഗരഹഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി, **ആ**കാരന്തേഹി ച പരസ്സ **ണ്യ**പ്പച്ചയസ്സ ധാത്വന്തേന സഹ യഥാക്കമം **ജ്ജ മ്മ ഗ്ഗ യ്ഹ ഏയ്യ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, **ഗരസ്സ** ച **ഗാരാ**ദേസോ, **ഗരഹസ്സ ഗരസ്സേ**വായം **ഗാരോ**. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ.

വദ വിയത്തിയം വാചായം, അവജ്ജിത്ഥ, വജ്ജതി, വജ്ജിസ്സതീതി വാ വജ്ജം വദനീയം, രസ്സത്തം. വജ്ജം ദോസോ.

മദ ഉമ്മാദേ, അമജ്ജിത്ഥ, മജ്ജതേ, മജ്ജിസ്സതി ഏതേനാതി മജ്ജം മദനീയം. **മദ**ഗ്ഗഹണേന കരണേപി **ണ്യ**പ്പച്ചയോ. **ഗമു സപ്പ** ഗതിമ്ഹി, ഗന്തബ്ബം ഗമ്മം.

യുജ യോഗേ, അയുജ്ജിത്ഥ, യുജ്ജതേ, യുജ്ജിസ്സതീതി യോഗ്ഗം, നിയോജ്ജോ വാ.

ഗരഹ നിന്ദായം, അഗരയ്ഹിത്ഥ, ഗരഹീയതി, ഗരഹീയിസ്സതീതി അത്ഥേ **ണ്യ**പ്പച്ചയോ, തസ്സിമിനാ ധാത്വന്തേന സഹ **യ്ഹാ**ദേസോ, **ഗരസ്സ ഗാരാ**ദേസോ ച, ഗാരയ്ഹോ, ഗാരയ്ഹാ, ഗാരയ്ഹം, ഗരഹണീയം.

ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞേപി **ദമജഹ**ന്താ ഗയ്ഹന്തേ. ഗദ വിയത്തിയം വാചായം, ഗജ്ജതേ, ഗദനീയം വാ ഗജ്ജം. **പദ** ഗതിമ്ഹി, പജ്ജനീയം പജ്ജം ഗാഥാ. **ഖാദ** ഭക്ഖണേ, ഖജ്ജതേതി ഖജ്ജം ഖാദനീയം. **ദമു** ദമനേ, അദമ്മിത്ഥ, ദമ്മതേ, ദമീയിസ്സതീതി ദമ്മോ ദമനീയോ. **ഭുജ** പാലനബ്യവഹരണേസു, അഭുജ്ജിത്ഥ, ഭുജ്ജതി, ഭുജ്ജിസ്സതീതി ഭോഗ്ഗം, ഭോജ്ജം വാ, **കാര**ഗ്ഗഹണേന **യസ്സ ജ**കാരോ. ഗഹേതബ്ബം ഗയ്ഹമിച്ചാദി.

ആകാരന്തതോ പന ദാ ദാനേ, അദീയിത്ഥ, ദീയതി, ദീയിസ്സതീതി അത്ഥേ **ണ്യ**പ്പച്ചയോ, തസ്സിമിനാ ധാത്വന്തേന **ആ**കാരേന സഹ **ഏയ്യാ**ദേസോ, ദേയ്യം, ദാതബ്ബം. **അനീയേ** "സരലോപോ"തിആദിനാ പുബ്ബസരസ്സ ലോപേ സമ്പത്തേ തത്ഥേവ **തു**ഗ്ഗഹണേന നിസേധേത്വാ "സരാ സരേ ലോപ"ന്തി **ആ**കാരേ ലുത്തേ പരസരസ്സ **ദീഘോ,** ദാനീയം.

പാ പാനേ, അപീയിത്ഥ, പീയതി, പീയിസ്സതീതി പേയ്യം, പാതബ്ബം, പാനീയം. **ഹാ** ചാഗേ, അഹീയിത്ഥ, ഹീയതി, ഹീയിസ്സതീതി ഹേയ്യം, ഹാതബ്ബം, ഹാനീയം. **മാ** മാനേ, അമീയിത്ഥ, മീയതി, മീയിസ്സതീതി മേയ്യം, മാതബ്ബം, മിനിതബ്ബം, മേതബ്ബം വാ. **ഞാ** അവബോധനേ, അഞ്ഞായിത്ഥ, ഞായതി, ഞായിസ്സതീതി ഞേയ്യം, ഞാതബ്ബം, ഞാതേയ്യം. "ഞാസ്സ ജാ ജം നാ"തി **ജാ**ദേസേ "കിയാദിതോ നാ"തി വിനാധികാരയോഗവിഭാഗേന **നാ**പച്ചയോ, ഇകാരാഗമോ ച, ജാനിതബ്ബം, വിജാനനീയം. **ഖ്യാ**പകഥനേ, സങ്ഖ്യാതബ്ബം, സങ്ഖ്യേയ്യം ഇച്ചാദി.

൫൭. കരമ്ഹാ രിച്ച.

കരധാതുതോ **രിച്ച**പ്പച്ചയോ ഹോതി ഭാവകമ്മേസു.

൫൮. രമ്ഹി രന്തോ രാദി നോ.

രകാരാനുബന്ധേ പച്ചയേ പരേ സബ്ബോ ധാത്വന്തോ **രാദി** പച്ചയരകാരമരിയാദോ **നോ** ഹോതി, ലോപമാപജ്ജതേതി അത്ഥോ. **രന്തോ**തി ഏത്ഥ **ര**കാരോ സന്ധിജോ, കത്തബ്ബം കിച്ചം. "രിച്ചാ"തി യോഗവിഭാഗേന ഭരാദിതോപി **രിച്ച**പ്പച്ചയോ, യഥാ, ഭരീയതീതി ഭച്ചോ, സരലോപോ. ഇ ഗതിമ്ഹി, പതി ഏതബ്ബോ പടിച്ചോ.

൫൯. പേസാതിസഗ്ഗപത്തകാലേസു കിച്ചാ.

പേസ അതിസഗ്ഗ പത്തകാലഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു **കിച്ച**പ്പച്ചയാ ഹോന്തി. **പേസനം നാമ** "കത്തബ്ബമിദം ഭവതാ"തി ആണാപനം, അജ്ഝേസനഞ്ച. **അതിസഗ്ഗോനാമ** "കിമിദം മയാ കത്തബ്ബ"ന്തി പുട്ഠസ്സ വാ "പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ"തിആദിനാ പടിപത്തിദസ്സനമുഖേന വാ കത്തബ്ബസ്സ അനുഞ്ഞാ. **പത്തകാലോ നാമ** സമ്പത്തസമയോ യോ **അ**ത്തനോ കിച്ചകരണസമയമനുപപരിക്ഖിത്വാ ന കരോതി, തസ്സ സമയാരോചനം, ന തത്ഥ അജ്ഝേസനമത്ഥീതി. തേ ച "ഭാവകമ്മേസു കിച്ചത്തക്ഖത്ഥാ"തി വുത്തത്താ ഭാവകമ്മേസ്വേവ ഭവന്തി.

പേസനേ താവ - കരീയതു ഭവതാ കമ്മന്തി അത്ഥേ ഇമിനാ **തബ്ബാനീയാ,** സേസം വുത്തനയമേവ, കത്തബ്ബം കമ്മം ഭവതാ, കരണീയം കിച്ചം ഭവതാ.

അതിസഗ്ഗേ ഭുജ്ജതു ഭവതാതി അത്ഥേ **തബ്ബാ**ദി, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി വുദ്ധി.

"തസ്സാ"തി വത്തതേ.

൬൦. ഭുജാദീനമന്തോ നോ ദ്വി ച.

ഭുജഇച്ചേവമാദീനം **ജ**കാരാദിഅന്താനം ധാതൂനമന്തോ **നോ** ഹോതി, പരസ്സ കിച്ചകിതകപ്പച്ചയ**ത**കാരസ്സ ച **ദ്വേ**ഭാവോ ഹോതി. ഭോത്തബ്ബം ഭോജനം ഭവതാ, ഭോജനീയം ഭോജ്ജം ഭവതാ.

ഇകാരാഗമയുത്തതകാരേ പന - "നമകരാനമന്താനം നിയുത്തതമ്ഹീ"തി എത്ഥ "അന്താനം നിയുത്തതമ്ഹീ"തി യോഗവിഭാഗേന ധാത്വന്തലോപാദിനിസേധോ, "രുധാദിതോ നിഗ്ഗഹീതപുബ്ബ"ന്തി വിനാധികാരയോഗവിഭാഗേന, "നിഗ്ഗഹീതഞ്ചാ"തി വാ നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, ഭുഞ്ജിതബ്ബം തയാ, യുഞ്ജിതബ്ബം.

സമയാരോചനേ പന - **ഇ** അജ്ഝയനേ **അധി**പുബ്ബോ, അധീയതം ഭവതാതി അത്ഥേ **തബ്ബാനീയ**ാദി, **ഇ**കാരാഗമവുദ്ധി**അയാ**ദേസ**അജ്ഝാ**ദേസാ ച, **ണ്യ**പ്പച്ചയേ തു വുദ്ധി, **യ**കാരസ്സ ദ്വിത്തഞ്ച, അജ്ഝയിതബ്ബം, അജ്ഝേയ്യം ഭവതാ, അജ്ഝയനീയം ഭവതാ, അവസ്സം കത്തബ്ബന്തി വാക്യേ പന "കിച്ചാ"തി അധികിച്ച "അവസ്സകാധമിണേസു ണീ ചാ"തി അവസ്സകാധമിണത്ഥേ ച **തബ്ബാ**ദയോ, കത്തബ്ബം മേ ഭവതാ ഗേഹം, കരണീയം, കാരിയം. എവം ദാതബ്ബം മേ ഭവതാ സതം, ദാനീയം, ദേയ്യം.

ധര ധാരണേ, ചുരാദിത്താ **ണേണയാ,** വുദ്ധി, ഇകാരാഗമോ ച, ധാരേതബ്ബം, ധാരയിതബ്ബം ഇച്ചാദി.

"നുദാദീഹി യുണ്വൂനമനാനനാകാനനകാ സകാരിതേഹി ചാ"തി സകാരിതേഹിപി **യുണ്വൂ**നമാദേസവിധാനതോയേവ ധാതുപ്പച്ചയന്തതോപി കിച്ചകിതകപ്പച്ചയാ ഭവന്തീതി ദട്ഠബ്ബോ. തേന തിതിക്ഖാപീയതീതി തിതിക്ഖാപേതബ്ബോ. എവം തികിച്ഛാപേതബ്ബോ തികിച്ഛാപനീയോ. **അ**ഭാവീയിത്ഥ, ഭാവീയതി, ഭാവീയിസ്സതീതി ഭാവേതബ്ബോ മഗ്ഗോ. ഭാവയിതബ്ബോ, ഭാവനീയോ, ഭാവനീയം, ഭാവനീയാ, അകാരീയിത്ഥ, കാരീയതി, കാരീയിസ്സതീതി കാരേതബ്ബം, കാരയിതബ്ബം, കാരാപേതബ്ബം, കാരാപയിതബ്ബം, കാരാപനീ**യ**മിച്ചാദി **ച** സിദ്ധം ഭവതി.

> കത്തബ്ബം കരണീയഞ്ച, കാരിയം കിച്ചമിച്ചപി;
> കാരേതബ്ബം തഥാ കാരാ-പേതബ്ബം കിച്ചസങ്ഗഹോ.

കിച്ചപ്പച്ചയന്ത**ന**യോ.

തേകാലിക

കിതകപ്പച്ചയന്തനയ

ഇദാനി കിതകപ്പച്ചയാ വുച്ചന്തേ.

കര കരണേ, പുരേ വിയ ധാതുസഞ്ഞാദി.

കുമ്ഭഇച്ചുപപദം, തതോ ദുതിയാ.

"കുമ്ഭം കരോതി, അകാസി, കരിസ്സതീ"തി വാ വിഗ്ഗഹേ -

“പരാ, പച്ചയാ”തി ച വത്തതേ.

൬൯൧. ധാതുയാ കമ്മാദിമ്ഹി ണോ.

കമ്മസ്മിം ആദിമ്ഹി സതി ധാതുയാ പരോ **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി.

സോ ച -

൬൯൨. അഞ്ഞേ കിത.

തതിയേ ധാത്വാധികാരേ വിഹിതാ കിച്ചേഹി അഞ്ഞേ പച്ചയാ കിതിച്ചേവ സഞ്ഞാ ഹോന്തീതി **കിത**സഞ്ഞാ കതാ.

൬൯൩. കത്തരി കിത.

കത്തരി കാരകേ **കിത**പച്ചയോ ഹോതീതി നിയമതോ കത്തരി ഭവതി, സോ ച “ണാദയോ തേകാലികാ”തി വുത്തത്താ കാലത്തയേ ച ഹോതി. പുരേ വിയ കാരിതബ്യപദേസണലോപവുദ്ധിയോ, പച്ചയന്തസ്സാലിങ്ഗത്താ **സ്യാ**ദിമ്ഹി അസമ്പത്തേ “തദ്ധിതസമാസകിതകാ നാമംവാതവേതുനാദീസു ചാ”തി കിതകന്തത്താ നാമംവ കതേ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, തതോ കുമ്ഭം കരോതീതി അത്ഥേ “അമാദയോ പരപദേഭീ”തി ദുതിയാതപ്പുരിസസമാസോ, “നാമാന”ന്തിആദിനാ സമാസസഞ്ഞാ, “തേസം വിഭത്തിയോ ലോപാ ചാ”തി വിഭത്തിലോപോ, “പകതി ചസ്സ സരന്തസ്സാ”തി പകതിഭാവോ, പുന സമാസത്താ നാമമിവ കതേ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി.

സോ കുമ്ഭകാരോ, തേ കുമ്ഭകാരാ ഇച്ചാദി. **ഇത്ഥിയം** കുമ്ഭകാരീ, കുമ്ഭകാരിയോ ഇച്ചാദി, തഥാ കമ്മം കരോതീതി കമ്മകാരോ. ഏവം മാലാകാരോ, കട്ഠകാരോ, രഥകാരോ, സുവണ്ണകാരോ, സുത്തകാരോ, വുത്തികാരോ, ടീകാകാരോ.

ഗഹ ഉപാദാനേ, പത്തം അഗണ്ഹി, ഗണ്ഹാതി, ഗണ്ഹിസ്സതീതി വാ പത്തഗ്ഗാഹോ. ഏവം രസ്മിഗ്ഗാഹോ, രജ്ജുഗ്ഗാഹോ.

വേ തന്തസന്താനേ, തന്തം അവായി, വായതി, വായിസ്സതീതി വാ തന്തവായോ, “തേ ആവായാ കാരിതേ”തി **ആയാ**ദേസോ, വാക്യേ പനേത്ഥ “തേ ആവായാ”തി യോഗവിഭാഗേന **ആയാ**ദേസോ. ഏവം തുന്നവായോ.

മാ പരിമാണേ, ധഞ്ഞം അമിനി, മിനാതി, മിനിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ **ണ**പ്പച്ചയേ കതേ -

“ണമ്ഹീ”തി വത്തതേ.

൬൯൪. ആകാരന്താനമായോ.

ആകാരന്താനം ധാതൂനം അന്തസ്സ **ആയാ**ദേസോ ഹോതി **ണ**കാരാനുബന്ധേ പച്ചയേ പരേ, സരലോപാദി. ധഞ്ഞമായോ. ഏവം ദാനം ദദാതീതി ദാനദായോ.

കമു കന്തിമ്ഹി, ധമ്മം അകാമയി, കാമയതി, കാമയിസ്സതീതി വാ ധമ്മകാമോ പുരിസോ, ധമ്മകാമാ കഞ്ഞാ, ധമ്മകാമം ചിത്തം. ഏവം അത്ഥകാമോ, ഹിതകാമോ, സുഖകാമോ, ധമ്മം പാലേതീതി ധമ്മപാലോ ഇച്ചാദി.

ദമു ദമനേ, "അരിം അദമി, ദമേതി, ദമിസ്സതീ"തി വിഗ്ഗഹേ "ധാതുയാ"തി അധികാരോ, "കമ്മാദിമ്ഹീ"തി ച വത്തതേ.

൬൨൭. സഞ്ഞായമനു.

കമ്മൂപപദേ ആദിമ്ഹി സതി സഞ്ഞായം ഗമ്യമാനായം ധാതുയാ **അ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, ഉപപദന്തേ **നു**കാരാഗമോ ച. ഏത്ഥ ച "നു നിഗ്ഗഹീതം പദന്തേ"തി സുത്തേ "പദന്തേ"തി വചനതോ ഉപപദന്തേയേവ **നു**കാരാഗമോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **ഉ**കാരലോപോ. അയം പന **നാ**ഗമോ സമാസം കത്വാ ഉപപദവിഭത്തിലോപേ കതേയേവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

൬൨൮. നു നിഗ്ഗഹീതം പദന്തേ.

ഉപപദഭൂതനാമപദന്തേ വത്തമാനോ **നു**കാരാഗമോ **നിഗ്ഗഹീത**മാപജ്ജതേ, നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം, സേസം സമം, വുദ്ധാഭാവോവ വിസേസോ, അരിന്ദമോ രാജാ.

തഥാ **തര** തരണേ, വേസ്സം തരതീതി വേസ്സന്തരോ, തണ്ഹം കരോതി ഹിംസതീതി തണ്ഹങ്കരോ ഭഗവാ. ഏവം മേധങ്കരോ, സരണങ്കരോ, ദീപങ്കരോ.

"ആദിമ്ഹി, അ"ഇതി ച വത്തതേ.

൬൨൯. പുരേ ദദാ ച ഇം.

പുരസദ്ദേ ആദിമ്ഹി സതി **"ദദ** ദാനേ"ഇച്ചേതായ ധാതുയാ **അ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **പുര**സദ്ദേ **അ**കാരസ്സ **ഇ**ഞ്ച ഹോതി. ഏത്ഥ ച "തദനുപരോധേനാ"തി പരിഭാസതോ **പുര**സദ്ദന്തസ്സേവ **ഇം** ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ണാ**ദീനം തേകാലികത്തേപി ഉപപദത്ഥവിസേസേന അതീതേയേവായമപ്പച്ചയോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. പുരേ ദാനം അദദീതി പുരിന്ദദോ സക്കോ. ഇധാപി വിഭത്തിലോപേ കതേയേവ **ഇം**ആദേസോ.

"കമ്മാദിമ്ഹി, അ"ഇതി ച വത്തതേ.

൬൩൦. സബ്ബതോ ണ്വു ത്വാവീ വാ.

സബ്ബതോ ധാതുതോ കമ്മാദിമ്ഹി വാ അകമ്മാദിമ്ഹി വാ സതി **അ ണ്വു തു ആവീ** ഇച്ചേതേ ചത്താരോ പച്ചയാ ഹോന്തി. **വാ**ഗ്ഗഹണം "അകമ്മാദിമ്ഹി വാ"തി വികപ്പനത്ഥം.

അപ്പച്ചയേ താവ - **ധര** ധാരണേ, ധമ്മം അധരി, ധരതി, ധരിസ്സതീതി വാ ധമ്മധരോ. ഏവം വിനയധരോ. തഥാ തം കരോതീതി തക്കരോ, ദ്വിത്തം. ഏവം

ഹിതകരോ, ദിവസകരോ, ദിനകരോ, ദിവാകരോ, നിസാകരോ, ധനും ഗണ്ഹാതീതി ധനുഗ്ഗഹോ. ഏവം കടഗ്ഗഹോ, സബ്ബകാമം ദദാതീതി സബ്ബകാമദദോ, സബ്ബദദോ.

ആതോ പന - അന്നം അദാസി, ദദാതി, ദദിസ്സതീതി അന്നദോ. ഏവം ധനദോ, സച്ചം സന്ദഹതീതി സച്ചസന്ധോ. **പാ** പാനേ, മജ്ജം പിവതീതി മജ്ജപോ. **താ** പാലനേ, ഗവം സദ്ദം തായതീതി ഗോത്തം. ഏവം കത്തരി.

അകമ്മാദിമ്ഹി പന "യസ്മാ ദപേതീ"തി സുത്തേ **ഭയ**ഗ്ഗഹണേന സേസസാധനേപി **അപ്പച്ചയോ**.

നീ പാപുണനേ **വി**പുബ്ബോ, വിനേസി, വിനേതി, വിനേസ്സതി ഏതേന, ഏത്ഥാതി വാ വിനയോ, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി വുദ്ധി, **അയാ**ദേസോ ച, നയനം നയോ. **സി** സേവായം **നി**പുബ്ബോ, നിസ്സീയിത്ഥ, നിസ്സീയതി, നിസ്സീയിസ്സതീതി വാ നിസ്സയോ. **സി** സയേ, അനുസയി, അനുസേതി, അനുസേസ്സതീതി വാ അനുസയോ.

ഇ ഗതിമ്ഹി **പതി**പുബ്ബോ, പടിച്ച ഏകസ്മാ ഫലമേതീതി പച്ചയോ, സമുദയോ. **ചി** ചയേ, വിനിച്ഛീയതേ അനേന, വിനിച്ഛയനം വാ വിനിച്ഛയോ, ഉച്ചയനം ഉച്ചയോ, സഞ്ചയോ, ധമ്മം വിചിനാതീതി ധമ്മവിചയോ. **ഖീ** ഖയേ, ഖയനം ഖയോ. **ജി** ജയേ, വിജയനം വിജയോ, ജയോ. **കീ** ദബ്ബവിനിമയേ, വിക്കയനം വിക്കയോ, കയോ. **ലീ** സിലേസനേ, അല്ലീയതി ഏത്ഥാതി ആലയോ, ലയോ. ഏവം **ഇവണ്ണന്ത**തോ.

ആസുണന്തീതി അസ്സവാ, അവാദേസോ, പടിസ്സവനം പടിസ്സവോ. **സു** ഗതിമ്ഹി, ആഭവഗ്ഗാ സവന്തീതി ആസവാ. **രു** സദ്ദേ, രവതീതി രവോ. ഭവതീതി ഭവോ. പഭവതി ഏതസ്മാതി പഭവോ. **ലൂ** ഛേദനേ, ലവനം ലവോ. ഏവം **ഉവണ്ണന്ത**തോ.

നിഗ്ഗണ്ഹാതി, നിഗ്ഗഹണം വാ നിഗ്ഗഹോ, പഗ്ഗഹോ, സങ്ഗണ്ഹാതി തേന, സങ്ഗഹണം വാ സങ്ഗഹോ. **വര** വരണേ, സംവരണം സംവരോ. **ദര** ആദരേ, ആദരണം ആദരോ. ആഗച്ഛതി, ആഗമനന്തി വാ ആഗമോ, ആഗമീയന്തി ഏത്ഥ, ഏതേന വാ അത്ഥാതി ആഗമോ പരിയത്തി. സപ്പതീതി സപ്പോ. ദിബ്ബതീതി ദേവോ. **കമു** പദവിക്ഖേപേ, പക്കമനം, പക്കമതീതി വാ പക്കമോ. ഏവം വിക്കമോ.

ചര ചരണേ, വനേ ചരതീതി വനചരോ, കാമോ അവചരതി ഏത്ഥാതി കാമാവചരോ ലോകോ, കാമാവചരാ സഞ്ഞാ, കാമാവചരം ചിത്തം. ഗാവോ ചരന്തി ഏത്ഥാതി ഗോചരോ, ഛട്ഠീതപ്പുരിസോ.

പാദേന പിവതീതി പാദപോ. ഏവം കച്ഛപോ, തതിയാതപ്പുരിസോ.

രുഹ ജനനേ, സിരസ്മിം രുഹതീതി സിരോരുഹോ, ഗുഹായം സയതീതി ഗുഹാസയം ചിത്തം. ഏവം കുച്ഛിസയാ വാതാ. **ഠാ** ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, പബ്ബതേ അട്ഠാസി, തിട്ഠതി, ഠസ്സതീതി വാ പബ്ബതട്ഠോ പുരിസോ, പബ്ബതട്ഠാ നദീ, പ**ബ്ബ**തട്ഠം ഓസധം. ഏവം ഥലട്ഠം, ജലട്ഠം, സത്തമീതപ്പുരിസോ.

൫൯൯. ഗഹസ്സുപധസ്സേ വാ.

ഗഹഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഉപധസ്സ ഏ**ത്തം ഹോതി വാ, **ഉപധാ**തി അന്തക്ഖരതോ പുബ്ബക്ഖരസ്സ പരസമഞ്ഞാ, ഗയ്ഹതീതി ഗേഹം, ഗഹം വാ.

ണ്വുപ്പച്ചയേ രഥം കരോതീതി അത്ഥേ ണ്വുപ്പച്ചയോ, സോ ച "അഞ്ഞേ കിത"തി **കിത**സഞ്ഞത്താ "കത്തരി കിത"തി കത്തരിയേവ ഭവതി, തതോ കാരിതബ്യപദേസ **ണ**ലോപവുദ്ധിയോ.

൬൦൦. അനകാ യുണ്വൂനം.

യുണ്വുഇച്ചേതേസം പച്ചയാനം **അന അക**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തീതി **അകാ**ദേസോ. സേസം കുമ്ഭകാരസദ്ദസമം, രഥകാരകോ. തഥാ അന്നം ദദാതീതി അന്നദായകോ, "ആകാരന്താനമായോ"തി **ആയാ**ദേസോ, "ഇത്ഥിയമതോ ആപച്ചയോ"തി **ആ**പച്ചയോ, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ **അ**കാരസ്സ **ഇ**കാരോ, അന്നദായികാ കഞ്ഞാ, അന്നദായകം കുലം. ലോകം നേതീതി ലോകനായകോ, വിനേതി സത്തേതി വിനായകോ, "തേ ആവായാ കാരിതേ"തി **ആയാ**ദേസോ.

അകമ്മൂപപദേ കരോതീതി കാരകോ, കാരികാ, കാരകം. ദദാതീതി ദായകോ, ദായികാ, ദായകം. നേതീതി നായകോ, നായികാ, നായകം. ഭഗവതോ ഓവാദാനുസാസനിം അസുണി, സുണാതി, സുണിസ്സതീതി വാ സാവകോ, സാവികാ, **ആവാ**ദേസോ. ലുനാതീതി ലാവകോ. **പു** പവനേ, പുനാതീതി പാവകോ, ഭവതീതി ഭാവകോ, ഉപാസതീതി ഉപാസകോ, ഉപാസികാ. ഗണ്ഹാതീതി ഗാഹകോ.

പചതീതി പാചകോ. അയജി, യജതി, യജിസ്സതീതി വാ യാജകോ. ഏത്ഥ ഹി "കഗാ ചജാന"ന്തി **ചജാനം കഗത്തേ** സമ്പത്തേ -

൬൦൧. ന കഗത്തം ചജാ ണ്വുമ്ഹി.

ധാത്വന്തഭൂതാ **ച**കാര**ജ**കാരാ **ക**കാര **ഗ**കാരത്തം നാപജ്ജന്തേ **ണ്വു**പ്പച്ചയേ പരേതി പടിസിദ്ധത്താ ന ഭവതി.

ജന ജനനേ, ജനേതീതി ജനകോ, ജനികാ, "ഘടാദീനം വാ"തി ഏത്ഥ **വാ**ഗ്ഗഹണേന വുദ്ധി ന ഹോതി. ഏവം ഖനതീതി ഖനകോ, സമേതീതി സമകോ, ഗമേതീതി ഗമകോ, ദമേതീതി ദമകോ, അഹനി, ഹന്തി, ഹനിസ്സതീതി വാ വധകോ, "വധോ വാ സബ്ബത്ഥാ"തി **ഹനസ്സ വധാ**ദേസോ, ഹന്തീതി യാതകോ, "ഹനസ്സ ഘാതോ"തി **ണ്വുമ്ഹി ഘാതാ**ദേസോ, ഗാവോ ഹനതീതി ഗോഘാതകോ, രുന്ധതീതി രുന്ധകോ, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, സംയോഗന്തത്താ ന വുദ്ധി ഹോതി. ഏവം ഭുഞ്ജതീതി ഭുഞ്ജകോ, കിണാതീതി കായകോ, പാലേതീതി പാലകോ, പൂജേതീതി പൂജകോ.

൬൦൨. നുദാദീഹി യുണ്വൂനമനാനനാകാനനകാ സകാരിതേഹി ച.

നുദാദീഹി ധാതൂഹി, സകാരിതേഹി ച ധാതൂഹി പരേസം **യുണ്വു**പ്പച്ചയാനം യഥാക്കമം **അന ആനന അക ആനനക**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി.

ഏത്ഥ ഹി -

> സകാരിതേഹി യുണ്വൂനം, കാരിയസ്സ വിധാനതോ;
> കിച്ചകിത്ഥമ്ഭവോ ധാതു-പ്പച്ചയേഹിപി വേദിയോ.

നുദ ഖേപേ **പ**പുബ്ബോ, പനുദി, പനുദതി, പനുദിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ **ണ്വു**പ്പച്ചയോ, തസ്സിമിനാ **അകാ**ദേസോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ നുദിസ്സ ദീഘോ, പനൂദകോ.

സൂദ പഗ്ഘരണേ, സൂദതീതി സൂദകോ. **ഞാ** അവബോധനേ, അഞ്ഞാസി, ജാനാതി, ജാനിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ **ണ്വു**പ്പച്ചയോ, തസ്സാനേന **ആനനകാ**ദേസോ, "ഞാസ്സ ജാജംനാ"തി **ജാ**ദേസോ, സരലോപാദി, ജാനനകോ.

സകാരിതേഹി പന **ആണ** പേസനേ, ആണാപേസി, ആണാപേതി, ആണാപേസ്സതീതി വാ അത്ഥേ "സബ്ബതോ ണ്വുത്വാവീ വാ"തി **ണ്വു**പ്പച്ചയോ, തസ്സിമിനാ **അകാ**ദേസോ, സരലോപാദി, ആണാപകോ, സഞ്ഞാപേതീതി സഞ്ഞാപകോ, സഞ്ജാനനകോ, ഏത്ഥ **ആനനകാ**ദേസോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ കാരിതലോപോ. തഥാ ദാപേതീതി ദാപകോ, "അനകാ യുണ്വൂന"ന്തി **അകാ**ദേസോ, പതിട്ഠാപേതീതി പതിട്ഠാപകോ, നിബ്ബാനം സമ്പാപേതീതി നിബ്ബാനസമ്പാപകോ, കാരാപേതീതി കാരാപകോ, കാരാപികാ ഇച്ചാദി.

തുപ്പച്ചയേ അകാസി, കരോതി, കരിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ "സബ്ബതോ ണ്വുത്വാവീ വാ"തി **തു**പ്പച്ചയോ, സോ ച **കിത**സഞ്ഞത്താ ണ്വുപ്പച്ചയോ വിയ സബ്ബത്ഥ കത്തരിയേവ ഭവതി.

"അന്തസ്സാ"തി വത്തതേ.

൫൩൩. കരസ്സ ച തത്തം തുസ്മിം.

കരഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ അന്തസ്സ **ര**കാരസ്സ **ത**കാരത്തം ഹോതി **തു**പ്പച്ചയേ പരേ. **ച**സദ്ദേന ഭരാദീനഞ്ച, തതോ നാമമിവ കതേ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, "സത്ഥുപിതാദീനമാ സിസ്മിം സിലോപോ ചാ"തി **ആ**ത്തം, **സി**ലോപോ, തസ്സ കത്താ തക്കത്താ, ഛട്ഠീസമാസോ. തഥാ ഭരതീതി ഭത്താ.

ഹര ഹരണേ, ഹരതീതി ഹത്താ, ഭിന്ദതീതി ഭേത്താ, ഭേദിതാ വാ, ഛിന്ദതീതി ഛേത്താ, ദദാതീതി ദാതാ, ഭോജനസ്സ ദാഭാ ഭോജനദാതാ, സന്ദഹതീതി സന്ധാതാ, അവചി, വചതി , വക്ഖതീതി വാ വത്താ, "ഭുജാദീനമന്തോ നോ ദ്വി ചാ"തി ധാത്വന്തലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച, ഭുഞ്ജതീതി ഭോത്താ, അബുജ്ഝി, ബുജ്ഝതി, ബുജ്ഝിസ്സതീതി വാ ബുജ്ഝിതാ, **യ**കാ**രി**കാരാഗമാ, ജാനാതീതി ഞാതാ, ജിനാതീതി ജേതാ, സുണാതീതി സോതാ, ഗണ്ഹാതീതി ഗഹേതാ, ഭവതീതി ഭവിതാ, സരതീതി സരിതാ, ഗച്ഛതീതി ഗന്താ. "ഗമ ഖന ഹനാദീനം തും തബ്ബാദീസു ന"ഇതി ധാത്വന്തസ്സ നത്തം. ഏവം ഖനതീതി ഖന്താ, ഹനതീതി ഹന്താ, മഞ്ഞതീതി മന്താ, പാലേതീതി പാലേതാ, പാലയിതാ.

കാരിതേ ഭാവേതീതി ഭാവേതാ, ഭാവയിതാ. ഏവം സാരേതാ, സാരയിതാ, ദാപേതാ, ദാപയിതാ, ഹാപേതാ, ഹാപയിതാ, നിരോധേതാ, നിരോധയിതാ, ബോധേതാ, ബോധയിതാ, ഞാപേതാ, ഞാപയിതാ, സാവേതാ, സാവയിതാ, ഗാഹേഭാ, ഗാഹയിതാ, കാരേതാ, കാരയിതാ, കാരാപേതാ, കാരാപയിതാ ഇച്ചാദി.

ആവീപച്ചയേ **ദിസ** പേക്ഖനേ, ഭയം അപസ്സി, പസ്സതി, പസ്സിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ **ആവീ**പച്ചയോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ദിസസ്സ ദസ്സാ**ദേസോ, ഭയദസ്സാവീ, ഭയദസ്സാവിനോ ഇച്ചാദി ദണ്ഡീവ നേയ്യം. **ഇത്ഥിയം** ഭയദസ്സാവിനീ. **നപുംസകേ** ഭയദസ്സാവി ചിത്തം.

സാസ അനുസിട്ഠിമ്ഹി, സദേവകം ലോകം ദിട്ഠധമ്മികാദിവസേന സാസതീതി അത്ഥേ -

൬൩൪. സാസാദീഹി രത്ഥു.

സാസഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **രത്ഥു**പ്പച്ചയോ ഹോതി.

"രമ്ഹി രന്തോ രാദി നോ"തി **രാ**ദിലോപോ, സരലോപാദി, നാമബ്യപദേസോ, **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി, **ആ**ത്തം, **സി**ലോപോ. സത്ഥാ, സത്ഥാരോ.

പാ രക്ഖണേ, പുത്തം പാതീതി അത്ഥേ -

൬൩൫. പാദിതോ രിതു.

പാഇച്ചേവമാദിതോ ധാതുഗ്ഗണതോ **രിതു**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **രാ**ദിലോപോ സരലോപാദി. പിതാ. **ധര** ധാരണേ, മാതാപിതൂഹി ധരീയതീതി ധീതാ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഇ**കാരസ്സ ദീഘോ.

മാന പൂജായം, ധമ്മേന പുത്തം മാനേതീതി അത്ഥേ -

൬൩൬. മാനാദീഹി രാതു.

മാന ഭാസഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **രാതു**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **രാ**ദിലോപോ, മാതാ. **ഭാസ** വിയത്തിയം വാചായം, പുബ്ബേ ഭാസതീതി ഭാതാ ഇച്ചാദി.

വിസ പവേസനേ **പ**പുബ്ബോ, പാവിസി, പവിസതി, പവിസിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ -

൬൩൭. വിസ രുജ പദാദിതോ ണ.

വിസ രുജ പദഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി പരോ **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതീതി **ണ**പ്പച്ചയോ. സോ ച **കിത**സഞ്ഞത്താ കത്തരി ഭവതി, കാരിതബ്യപദേസ**ണ**ലോപ വുദ്ധിയോ, പവേസോ.

തഥാ **രുജ** രോഗേ, അരുജി, രുജതി, രുജിസ്സതീതി വാ രോഗോ, "കഗാചജാന"ന്തി **ജ**കാരസ്സ **ഗ**കാരോ, ഉപ്പജ്ജതീതി ഉപ്പാദോ. **ഫുസ** ഫുസനേ, അഫുസി, ഫുസതി, ഫുസിസ്സതി, ഫുസന്തി വാ തേന സമ്പയുത്താതി ഫസ്സോ,

“കചി ധാതൂ”തിആദിനാ **ഘുസസ്സ ഘസ്സോ,** സംയോഗന്തത്താ ന വുദ്ധി. ഭവതീതി ഭാവോ. **ഉച** സമവായേ, ഉചതീതി ഓകോ, **ച**കാരസ്സ **ക**കാരോ. **അയ** ഗതിമ്ഹി, അയി, അയതി, അയിസ്സതി, അയതി വാ ഇതോതി ആയോ. **ബുധ** അവഗമനേ, സമ്മാ ബുജ്ഝതീതി സമ്ബോധോ, ആഹരതീതി ആഹാരോ, ഉപഹനതീതി ഉപഘാതോ, “ഹനസ്സ ഘാതോ”തി **ഘാതാ**ദേസോ.

രന്ജ രാഗേ, രന്ജതീതി അത്ഥേ **ണ**പ്പച്ചയോ.

൫൭൮. നിഗ്ഗഹീത സംയോഗാദി നോ.

സംയോഗസ്മിം ആദിഭൂതോ **ന**കാരോ നിഗ്ഗഹീതമാപജ്ജതേ. നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം, **ജ**കാരസ്സ ഗത്തം, രങ്ഗോ.

൫൭൯. ണമ്ഹി രന്ജസ്സ ജോ ഭാവകരണേസു.

രന്ജഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ അന്തഭൂതസ്സ ന്ജസ്സ **ജ**കാരാദേസോ ഹോതി ഭാവകരണഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു വിഹിതേ **ണ**കാരവതിപ്പച്ചയേ പരേ.

ഏത്ഥ ഹി -

> ണമ്ഹി രന്ജസ്സ കരണേ, ജാദേസസ്സ വിധാനതോ;
> അകത്തരിപി വിഞ്ഞേയ്യോ, കാരകേ ണസ്സ സമ്ഭവോതി.

രന്ജന്തി അനേനാതി രാഗോ, രഞ്ജീയതി അനേനാതി വാ രാഗോ, സയം രഞ്ജതീതിപി രാഗോ. “ണമ്ഹി രന്ജസ്സ ജോ”തി യോഗവിഭാഗേന **ജ**കാരോ. പജ്ജതേ അനേനാതി പാദോ, പതുജ്ജതേ അനേനാതി പതോദോ, ജരീയതി അനേനാതി ജാരോ. ഏവം ദാരോ. തഥാ **കമ്മാദീസു,** ഭുജ്ജതീതി ഭോഗോ. ഏവം ഭാഗോ, ഭാരോ, ലബ്ഭതീതി ലാഭോ, വോഹരീയതീതി വോഹാരോ, ദീയതീതി ദായോ, വിഹഞ്ഞതി ഏതസ്മാതി വിഘാതോ, വിഹരന്തി ഏത്ഥാതി വിഹാരോ, ആരമന്തി ഏതസ്മിന്തി ആരാമോ. ഏവം പപാതോ ഇച്ചാദി.

“ണ”ഇതി വത്തതേ.

൫൮൦. ഭാവേ ച.

ഭാവത്ഥേ ഭാവാഭിധേയ്യേ ധാതൂഹി **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ഭൂയതേ, ഭവനം വാ ഭാവോ, പച്ചതേ, പചനം വാ പാകോ, “കഗാ ചജാന”ന്തി **കാ**ദേസോ.

സിച പഗ്ഘരണേ, സേചനം സേകോ. **സുച** സോകേ, സോചനം സോകോ. **ചജ** ഹാനിമ്ഹി, അചജ്ജിത്ഥ, ചജ്ജതേ, ചജ്ജിസ്സതേ, ചജനം വാ ചാഗോ. **യജ** ദേവപൂജാസങ്ഗതികരണദാനേസു, ഇജ്ജിത്ഥ, ഇജ്ജതേ, ഇജ്ജിസ്സതേ, യജനം വാ യാഗോ, യുഞ്ജനം യോഗോ. **ഭജ** സേവായം, അഭജ്ജിത്ഥ, ഭജ്ജതേ, ഭജ്ജിസ്സതേ, ഭജനം വാ ഭാഗോ, അരജ്ജിത്ഥ, രജ്ജതേ, രജ്ജിസ്സതേ, രജനം വാ രാഗോ, **ജ**സ്സ **ഗ**കാരോ.

ദഹ ഭസ്മീകരണേ, പരിഡയ്ഹിത്ഥ, പരിഡയ്ഹതി, പരിഡയ്ഹിസ്സതി, പരിഡയ്ഹനം വാതി അത്ഥേ **ണ**പ്പച്ചയോ.

“ണമ്ഹി, വാ”തി ച വത്തതേ.

൬൮൪. ദഹസ്സ ദോ ലം.

ദഹഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ ദകാരോ **ല**ത്തമാപജ്ജതേ **ണ**പ്പച്ചയേ പരേ വാ. പരിളാഹോ, പരിദാഹോ. **ഭന്ജ** അവമദ്ദനേ, ഭഞ്ജനം ഭങ്ഗോ. **സന്ജ** സങ്ഗേ, സഞ്ജനം സങ്ഗോ, നസ്സ നിഗ്ഗഹീതം.

പച്ചയേഹി സങ്ഗമ്മ കരീയതി, സങ്ഖരീയതി തേന വാതി അത്ഥേ **വിസരുജപദാ**ദിനാ, സങ്ഖരണന്തി അത്ഥേ “ഭാവേ ചാ”തി വാ **ണ**പ്പച്ചയോ.

“ണമ്ഹീ”തി വത്തതേ.

൬൮൫. പുരസമുപപരീഹി കരോതിസ്സ ഖഖരാ വാ തപ്പച്ചയേസു ച.

പുര സം ഉപ പരിഇച്ചേതേഹി പരസ്സ **കരോതി**സ്സ ധാതുസ്സ **ഖ ഖര**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ **ത**പ്പച്ചയേ, **ണ**പ്പച്ചയേ ച പരേ. “തപ്പച്ചയേസൂ”തി ബഹുവചനനിദ്ദേസേന **തും ത്വാ**ദീസുപി. ധാത്വാദേസസ്സാപി ഠാനോപചാരേന ധാതുവോഹാരതോ “അസംയോഗന്തസ്സ വുദ്ധി കാരിതേ”തി വുദ്ധി, സങ്ഖാരോ. ഏവം പരിക്ഖാരോ, പുരേക്ഖാരോ.

വാതി കിം? ഉപകാരോ.

ലുഭ ഗിദ്ധിമ്ഹി, ലുബ്ഭന്തി തേന, സയം വാ ലുബ്ഭതി, ലുബ്ഭനമത്തമേവ വാ തന്തി ലോഭോ. **ദുസ** അപ്പീതിമ്ഹി, ദുസ്സന്തി തേന, സയം വാ ദുസ്സതി, ദുസ്സനമത്തമേവ വാ തന്തി ദോസോ. **മുഹ** വേചിത്തേ, മുയ്ഹന്തി തേന, സയം വാ മുയ്ഹതി, മുയ്ഹനമത്തമേവ വാ തന്തി മോഹോ ഇച്ചാദി കത്തുകരണഭാവേസു യഥാരഹം യോജേതബ്ബം.

ഗഹ ഉപാദാനേ, ഗയ്ഹതീതി അത്ഥേ **വിസരുജപദാ**ദിനാ കമ്മനി **ണ**പ്പച്ചയോ.

൬൮൬. ഗഹസ്സ ഘര ണേ വാ.

ഗഹഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഘരാ**ദേസോ ഹോതി വാ **ണ**പ്പച്ചയേ പരേ, സരലോപാദി, ഘരം, ഘരാനി.

വാതി കിം? ഗണ്ഹാതി, ഗഹണം വാ ഗാഹോ.

സമ്ഭവതീതി അത്ഥേ -

൬൮൭. ക്വി ച.

സബ്ബധാതൂഹി ക്വിപച്ചയോ ഹോതി, സോ ച **കിത**സഞ്ഞത്താ കത്തരി ഭവതി.

൬൮൮. ക്വിലോപോ ച.

ക്വിനോ സബ്ബസ്സ ലോപോ ഹോതി. കിതന്തത്താ നാമമിവ കത്വാ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, **സി**ലോപോ, സമ്ഭൂ. ഏവം വിഭവതീതി വിഭൂ, അഭിഭൂ, സയമ്ഭൂ.

തഥാ **ധൂ** കമ്പനേ, സന്ധുനാതീതി സന്ധൂ. **ഭാ** ദിത്തിമ്ഹി, വിഭാതീതി വിഭാ, പഭാതീതി പഭാ, സഹ, സങ്ഗമ്മ വാ ഭന്തി, ഭാസന്തി വാ ഏത്ഥാതി സഭാ, **സഹസ്സ സാ**ദേസോ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ ച.

ഭുജേന ഗച്ഛതീതി അത്ഥേ **ക്വി**പ്പച്ചയോ.

൬൨൩. ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ക്വിമ്ഹി.

ധാത്വന്തസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ ലോപോ ഹോതി **ക്വി**പ്പച്ചയേ പരേ. ക്വിലോപോ, ഭുജഗോ. ഏവം ഉരസാ ഗച്ഛതീതി ഉരഗോ, തുരം സീഘം തുരിതതുരിതോ ഗച്ഛതീതി തുരഗോ, ഖേ ഗച്ഛതീതി ഖഗോ, വിഹായസേ ഗച്ഛതീതി വിഹഗോ, വിഹാദേസോ, ന ഗച്ഛതീതി അഗോ, നഗോ.

ഖനു അവധാരണേ **സം**പുബ്ബോ, സങ്ഖനി, സങ്ഖനതി, സങ്ഖനിസ്സതീതി വാ സങ്ഖോ. **രമു** കീളായം, കുഞ്ജേ രമതീതി കുഞ്ജരോ. **ജന** ജനനേ, കമ്മതോ ജാതോതി അത്ഥേ **ക്വി**പ്പച്ചയോ, ധാത്വന്തസ്സ ലോപാദി പുരിമസമം, പഞ്ചമീതപ്പുരിസോവ വിസേസോ. കമ്മജോ വിപാകോ, കമ്മജാ പടിസന്ധി, കമ്മജം രൂപം . ഏവം ചിത്തജം, ഉതുജം, ആഹാരജം, അത്തജോ പുത്തോ. വാരിമ്ഹി ജാതോ വാരിജോ. ഏവം ഥലജോ, പങ്കജം, ജലജം, അണ്ഡജം, സിരജം, സത്തമീസമാസോ. ദ്വിക്ഖത്തും ജാതോ ദ്വിജോ, പച്ഛാ ജാതോ അനുജോ ഇച്ചാദി.

വിദ ഞാണേ, ലോകം അവേദീതി അത്ഥേ **ക്വി**പ്പച്ചയോ.

''ക്വിമ്ഹീ''തി വത്തതേ.

൬൨൪. വിദന്തേ ഊ.

വിദധാതുനോ അന്തേ **ഊ**കാരാഗമോ ഹോതി **ക്വി**മ്ഹി, ക്വിലോപോ. ലോകവിദൂ.

ദിസ പേക്ഖണേ, ഇമമിവ നം അപസ്സി, പസ്സതി, പസ്സിസ്സതീതി, അയമിവ ദിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ **ക്വി**പ്പച്ചയോ.

''ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ക്വിമ്ഹീ''തി ധാത്വന്തലോപേ സമ്പത്തേ -

൬൨൫. ഇയതമകിഏസാനമന്തസ്സരോ ദീഘം ക്വചി ദിസസ്സ ഗുണം ദോ രം സക്ഖീ ച.

ഇമ യ ത അമ്ഹ കിം ഏത സമാനഇച്ചേതേസം സബ്ബനാമാനം ഉപമാനുപപദഭാവേന **ദിസ**സ്സ ധാതുസ്സ ഗുണഭൂതാനം അന്തോ സരോ **ദീഘ**മാപജ്ജതേ, **ദിസ**ഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ അന്തസ്സ **സ ക്ഖ ഈ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ച ഹോന്തി. **ദി**സസ്സ ദകാരോ **ര**കാരമാപജ്ജതേതി ക്വിമ്ഹി ധാത്വന്തസ്സ

സസദ്ദാദേസം കത്വാ കചിലോപാദിമ്ഹി ച കതേ **ഇ**ഇതി നിപാതനേന **ഇമ**സദ്ദസ്സ**ി**കാരേ, തസ്സിമിനാ ദീഘേ ച കതേ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി.

ഈദിസോ പുരിസോ, ഈദിസാ കഞ്ഞാ, ഈദിസീ വാ, ഈദിസം ചിത്തം. തഥാ യമിവ നം പസ്സതി, യോ വിയ ദിസ്സതീതി വാ യാദിസോ, യാദിസാ, യാദിസീ, യാദിസം. തമിവ നം പസ്സതി, സോ വിയ ദിസ്സതീതി വാ താദിസോ, താദിസാ, താദിസീ, താദിസം. മമിവ നം പസ്സതി, അഹം വിയ സോ ദിസ്സതീതി വാ മാദിസോ, മാദിസാ, മാദിസീ, മാദിസം, **മ**ഇതി നിപാതനേന **അമ്ഹ**സദ്ദസ്സ **മ**സദ്ദാദേസോ. കിമിവ നം പസ്സതി, കോ വിയ ദിസ്സതീതി വാ കീദിസോ, കീദിസാ, കീദിസീ, കീദിസം. ഏതമിവ നം പസ്സതി, ഏസോ വിയ ദിസ്സതീതി വാ ഏദിസോ, ഏതാദിസോ വാ, ഏദിസാ, ഏദിസീ, ഏദിസം, **ഏ**ഇതി നിപാതനേന **ഏത**സദ്ദസ്സ **ഏ**കാരോ. സമാനം കത്വാ നം പസ്സതി, സമാനോ വിയ ദിസ്സതീതി സാദിസോ, സദിസോ, **സ**ഇതി നിപാതനേന **സമാന**സ്സ **സാ**ദേസോ, തദന്തസ്സ വാ ദീഘോ, സാദിസാ, സാദിസീ, സദിസാ, സദിസീ, സാദിസം, സദിസം.

ദകാരസ്സ **ര**കാരാദേസേ പന ഈരിസോ, യാരിസോ, താരിസോ, മാരിസോ, കീരിസോ, ഏരിസോ, സാരിസോ, സരിസോ. **ക്ഖാ**ദേസേ ഈദിക്ഖോ, യാദിക്ഖോ, താദിക്ഖോ, മാദിക്ഖോ, കീദിക്ഖോ, ഏദിക്ഖോ, സാദിക്ഖോ, സദിക്ഖോ. **ര**കാരാദേസേ സാരിക്ഖോ, സരിക്ഖോ, ഈകാരാദേസേ ഈദീ, യാദീ, താദീ, മാദീ, കീദീ, ഏദീ, സാദീ.

ചസദ്ദേന **തുമ്ഹാ**ദിഉപപദേപി തുമ്ഹേ വിയ ദിസ്സതീതി തുമ്ഹാദിസോ, തുമ്ഹാദിസീ, ഖന്ധാ വിയ ദിസ്സന്തീതി ഖന്ധാദിസാ ഇച്ചാദി.

ധര ധാരണേ, അപായേസ്വപതമാനേ അധിഗതമഗ്ഗാദികേ സത്തേ ധാരേതി, ധരന്തി തേനാതി വാ, സലക്ഖണം ധാരേതി വാ, പച്ചയേഹി ധരീയതി വാതി അത്ഥേ -

൭൫൯. ധരാദീഹി രമ്മോ.

ധരഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **രമ്മ**പ്പച്ചയോ ഹോതി.

സോ ച -

കമ്മഗ്ഗഹണതോ ഭാവ- കമ്മേസ്വത്ഥേ വേദിയോ;
അകത്തരിപി ഹോതീതി, കാരകേ രമ്മപ്പച്ചയോ.

രാദിലോപോ, ധമ്മോ, ഏവം കരീയതീതി കമ്മം. **വര** വരണേ, വമ്മം.

സംസ പസംസനേ **പ**പുബ്ബോ, പിയഇച്ചുപപദം, പിയം പസംസിതും സീലം യസ്സാതി വാ പിയം പസംസനസീലോ, പിയം പസംസനധമ്മോ, പിയം പസംസനേ സാധുകാരീതി വാ അത്ഥേ -

൭൬൦. തസ്സീലാദീസു ണീത്വാവീ ച.

സീലം പകതി, തസ്സീല തദ്ധമ്മ തസ്സാധുകാരീസ്വത്ഥേസു ഗമ്യമാനേസു സബ്ബധാതൂഹി **ണീ തു ആവീ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തീതി കത്തരി **ണീ**പച്ചയോ,

സംയോഗന്തത്താന വുദ്ധി. സേസം നേയ്യം.

പിയപസംസീ രാജാ. അഥ വാ പിയം പസംസി, പസംസതി, പസംസിസ്സതി വാ സീലേന വാ ധമ്മേന വാ സാധു വാതി പിയപസംസീ, പിയപസംസിനീ, പിയപസംസി കുലം. ബ്രഹ്മം ചരിതും സീലം യസ്സാതി വാ ബ്രഹ്മം ചരതി സീലേന, ധമ്മേന, സാധു വാതി ബ്രഹ്മചാരീ, ബ്രഹ്മചാരിനീ, ബ്രഹ്മചാരി. ഏവം സച്ചവാദീ, ധമ്മവാദീ, സീഘയായീ, പാപകാരീ, മാലാകാരീ ഇച്ചാദി.

ചസദ്ദേന അത്തമാനേപി **ണീ,** പണ്ഡിതം അത്താനം മഞ്ഞതീതി പണ്ഡിതമാനീ ബാലോ, ബഹുസ്സുതമാനീ ഇച്ചാദി.

വതു വത്തനേ **പ**പുബ്ബോ, പസയ്ഹ പവത്തിതും സീലം യസ്സാതി അത്ഥേ ഇമിനാ **തു**പ്പച്ചയോ, പസയ്ഹപവത്താ. അഥ വാ **വച** വിയത്തിയം വാചായം, പസയ്ഹ പവത്തിതും സീലമസ്സാതി പസയ്ഹപവത്താ, പസയ്ഹപവത്താരോ, ഭുജാദിത്താ ധാത്വന്തലോപദ്വിത്താനി, സേസം കത്തുസമം.

ഭയം പസ്സിതും സീലം യസ്സാതി വാ ഭയം ദസ്സനസീലോ, ഭയം ദസ്സനധമ്മോ, ഭയം ദസ്സനേ സാധുകാരീതി വാ ഭയദസ്സാവീ, ഭയദസ്സാവിനീ, ഭയദസ്സാവി ചിത്തം. ഏവം ആദീനവദസ്സാവീ.

"തസ്സീലാദീസൂ"തി അധികാരോ.

൫൯. സദ്ദ കു ധ ച ല മ ണ്ഡ ത്ഥ രുചാദീഹി യു.

സദ്ദ കു ധ ച ല മണ്ഡത്ഥേഹി ധാതൂഹി, **രുചാ**ദീഹി ച **യു**പ്പച്ചയോ ഹോതി തസ്സീലാദീസ്വത്ഥേസു.

ഘുസ സദ്ദേ, ഘോസിതും സീലം അസ്സാതി വാ ഘോസനസീലോതി വാ അഘോസയി, ഘോസയതി, ഘോസയിസ്സതി സീലേന, ധമ്മേന, സാധു വാതി അത്ഥേ ഇമിനാ **യു**പ്പച്ചയോ, തസ്സ "അനകാ യുണ്വൂന"ന്തി **അനാ**ദേസോ, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി വുദ്ധി, സോ ഘോസനോ, സാ ഘോസനാ. **ഭാസ** വിയത്തിയം വാചായം, ഭാസിതും സീലമസ്സാതി വാ ഭാസനസീലോ, ഭാസനധമ്മോ, ഭാസനേ സാധുകാരീതി വാ ഭാസനോ.

കുധ കോപേ, കുജ്ഝിതും സീലമസ്സാതി വാ കുജ്ഝനസീലോതി വാ കോധനോ, കോധനാ, കോധനം.

രുസ രോസേ, രോസിതും സീലമസ്സാതി വാ രോസനസീലോതി വാ രോസനോ.

ചല കമ്പനേ, ചലിതും സീലം യസ്സാതി വാ ചലതി സീലേനാതി വാ ചലനോ. **കപി**ചലനേ, കമ്പിതും സീലം യസ്സാതി വാ അകമ്പി, കമ്പതി, കമ്പിസ്സതി സീലേനാതി വാ കമ്പനോ, **ഇ**കാരാനുബന്ധധാതുസരതോ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ, "നിഗ്ഗഹീതഞ്ചാ"തി വാ നിഗ്ഗഹീതാഗമോ. **ഫദി** കിഞ്ചിചലനേ, ഫന്ദിതും സീലം യസ്സാതി വാ ഫന്ദതി സീലേനാതി വാ ഫന്ദനോ.

മഢി ഭൂസായം, മണ്ഡയിതും സീലം യസ്സാതി വാ മണ്ഡയതി സീലേനാതി വാ മണ്ഡനോ. **ഭൂസ** അലങ്കാരേ, ഭൂസനസീലോതി വാ അഭൂസയി, ഭൂസയതി, ഭൂയയിസ്സതി സീലേനാതി വാ ഭൂസനോ, ഭൂസനാ, ഭൂസനം.

രുച ദിത്തിമ്ഹി, അരുച്ചി, രുച്ചതി, രുച്ചിസ്സതി സീലേനാതി വാ രോചനോ. **ജുത** ദിത്തിമ്ഹി, അജോതി, ജോതതി, ജോതിസ്സതി സീലേനാതി വാ ജോതനോ. **വഡ്ഢ** വഡ്ഢനേ, വഡ്ഢിതും സീലമസ്സാതി വഡ്ഢനോ ഇച്ചാദി.

൬൯൨. പാരാദിഗമിമ്ഹാ രൂ.

പാരാദിഉപപദേഹി പരസ്മാ **ഗമി**ഇച്ചേതസ്മാ ധാതുമ്ഹാ പരോ **രൂ**പച്ചയോ ഹോതി തസ്സീലാദീസ്വത്ഥേസു കത്തരിയേവ. പാരോ ആദി യേസം തേ പാരാദയോ, പാരാദീഹി ഗമി **പാരാദിഗമി**. **രാ**ദിലോപോ, ഭവപാരം ഗന്തും സീലം യസ്സാതി വാ ഭവപാരം ഗമനസീലോ, ഭവപാരം ഗമനധമ്മോ, ഭവപാരം ഗമനേ സാധുകാരീതി വാ ഭവപാരഗൂ, ഭവപാരഗുനോ. അന്തം ഗമനസീലോ അന്തഗൂ. ഏവം വേദഗൂ, അദ്ധഗൂ.

''രൂ''തി വത്തതേ.

൬൯൩. ഭിക്ഖാദിതോ ച.

ഭിക്ഖഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **രൂ**പച്ചയോ ഹോതി തസ്സീലാദീസ്വത്ഥേസു. **ഭിക്ഖ** യാചനേ, ഭിക്ഖിതും സീലം യസ്സാതി വാ അഭിക്ഖി, ഭിക്ഖതി, ഭിക്ഖിസ്സതി സീലേനാതി വാ ഭിക്ഖനധമ്മോതി വാ ഭിക്ഖനേ സാധുകാരീതി വാ ഭിക്ഖു, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ രസ്സത്തം. **ഇക്ഖ** ദസ്സനങ്കേസു, സംസാരേ ഭയം ഇക്ഖതീതിപി ഭിക്ഖു, വിജാനിതും സീലം യസ്സ, വിജാനനസീലോതി വാ വിഞ്ഞൂ, സബ്ബം ജാനാതീതി സബ്ബഞ്ഞൂ. ഏവം മത്തഞ്ഞൂ, ധമ്മഞ്ഞൂ, അത്ഥഞ്ഞൂ, കാലഞ്ഞൂ, കതഞ്ഞൂ ഇച്ചാദയോ.

൬൯൪. ഹനത്യാദീനം ണുകോ.

ഹനത്യാദീനം ധാതൂനമന്തേ **ണുക**പ്പച്ചയോ ഹോതി തസ്സീലാദീസ്വത്ഥേസു കത്തരി, അന്താപേക്ഖായം ഛട്ഠീ, **ണ**കാരോ വുദ്ധത്ഥോ. ആഹനനസീലോ ആഘാതുകോ, ഘാതാദേസോ, സരലോപാദി, കരണസീലോ കാരുകോ സിപ്പീ. **ഭീ** ഭയേ, ഭായനസീലോ ഭീരുകോ, **ര**കാരാഗമോ. **അവ** രക്ഖണേ, ആവുകോ പിതാ.

൬൯൫. സംഹനഞ്ഞായ വാ രോ ഘോ.

സംപുബ്ബായ ഹനഇച്ചേതായ ധാതുയാ, അഞ്ഞായ ച ധാതുയാ പരോ **ര**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **ഹനസ്സ ഘോ** ച. **വാ**ഗ്ഗഹണം സമ്പിണ്ഡനത്ഥം, വികപ്പനത്ഥം വാ, തേന സങ്ഘാതോതിപി സിദ്ധം ഹോതി.

> ഹനസ്സേവായം ഘോ ഹോതി, അഭിധാനാനുരൂപതോ;
> അസംപുബ്ബാ ച രോ തേന, പടിഘോതിപി സിജ്ഝതി.

ഹന ഹിംസാഗതീസു **സം** പുബ്ബോ, സംഹനതി സമഗ്ഗം കമ്മം സമുപഗച്ഛതി, സമ്മദേവ കിലേസദരഥേ ഹനതീതി വാ സങ്ഘോ, **രാ**ദിലോപോ , സമന്തതോ നഗരസ്സ ബാഹിയേ ഖഞ്ഞതീതി പരിഖാ, ഇത്ഥിയം **ആ**പച്ചയോ, അന്തം കരോതീതി അന്തകോ മച്ചു.

''ഭാവകമ്മേസൂ''തി വത്തതേ.

൬൩൩. നന്ദാദീഹി യു.

നന്ദഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി പരോ **യു**പ്പച്ചയോ ഹോതി ഭാവകമ്മേസു. ''അനകാ യുണ്വൂന''ന്തി **യു**പ്പച്ചയസ്സ **അനാ**ദേസോ, **നന്ദ** സമിദ്ധിമ്ഹി, **നന്ദ** നന്ദനേ വാ. **ഭാവേ** - നന്ദീയതേ നന്ദനം. **കമ്മേ** - അനന്ദീയിത്ഥ, നന്ദീയതി, നന്ദീയിസ്സതി, നന്ദിതബ്ബന്തി വാ നന്ദനം വനം, ഗയ്ഹതി, ഗഹണീയം വാ ഗഹണം, ഗണ്ഹനം വാ, ചരിതബ്ബം ചരണം, ഭൂയതേ ഭവനം, ഹൂയതേ ഹവനം. രുന്ധിതബ്ബം രുന്ധനം, രോധനം വാ, ഭുഞ്ജിതബ്ബം ഭുഞ്ജനം, ഭോജനം വാ. ബുജ്ഝിതബ്ബം ബുജ്ഝനം, ബോധനം വാ. സൂയതി, സുതി വാ സവണം, പാപീയതീതി പാപുണനം, പാപനം വാ, പാലീയതീതി പാലനം ഇച്ചാദി.

''യൂ''തി വത്തതേ.

൬൩൪. കത്തുകരണപദേസേസു ച.

കത്തുകരണപദേസഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു ച സബ്ബധാതൂഹി **യു**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ഏത്ഥ ച **പദേസോ**തി അധികരണകാരകം വുച്ചതി. **കത്തരി** താവ - രജം ഹരതീതി രജോഹരണം തോയം. ആരമണം വിജാനാതീതി വിഞ്ഞാണം, വിജാനനം വാ, **ആനനജാ**ദേസോ. **ഘാ** ഗന്ധോപാദാനേ, ഘായതീതി ഘാനം, **ഝേ** ചിന്തായം, ഝായതീതി ഝാനം, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ **ആ**ത്തം.

കരണേ - കര കരണേ, കരോതി തേനാതി കരണം, യഥാസരൂപം സദ്ദാ ബ്യാകരീയന്തി ഏതേനാതി ബ്യാകരണം. **പൂര** പൂരണേ, പൂരയതി തേനാതി പൂരണം. ദീയതി അനേനാതി ദാനം, പമീയതി അനേനാതി പമാനം, വുച്ചതി അനേനാതി വചനം, പനുദതി, പനുജ്ജതേ അനേനാതി വാ പനൂദനോ. **സൂദ** പഗ്ഘരണേ, സൂദതി, സുജ്ജതേ അനേനാതി വാ സൂദനോ, സുണാതി, സൂയതി ഏതേനാതി വാ സവണം. **ലൂ** ഛേദനേ, ലുനാതി, ലൂയതി അനേനാതി വാ ലവനം, ലവണം, ലോണം വാ. നയതി, നീയതി ഏതേനാതി വാ നയനം. **പൂ** പവനേ, പുനാതി, പൂയതേ അനേനാതി വാ പവനോ, സമേതി, സമീയതി വാ പാപം അനേനാതി സമണോ, സമണം വാ. തഥാ ഭാവേതി, ഭാവീയതി ഏകായാതി വാ ഭാവനാ. ഏവം പാചനം, പാചാപനം ഇച്ചാദി.

അധികരണേ - ഠാ ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, തിട്ഠതി തസ്മിന്തി ഠാനം. ഏവം സയനം, സേനം വാ, ആസനം, അധികരീയതി ഏത്ഥാതി അധികരണം.

ചസദ്ദേന **സമ്പദാനാപാദാനേ**സുപി - സമ്മാ പകാരേന ദദാതി അസ്സാതി സമ്പദാനം, അപേച്ച ഏതസ്മാ ആദദാതീതി അപാദാനം.

൬൩൫. സഞ്ഞായം ദാധാതോ ഇ.

സഞ്ഞായം ഗമ്യമാനായം **ദാധാ**ഇച്ചേതേഹി ധാതൂഹി **ഇപ്പച്ചയോ** ഹോതി, ഭാവകമ്മാദിഅധികാരേവായം, സരലോപാദി. **ദാ** ദാനേ **ആ**പുബ്ബോ, ആദീയതീതിആദി. ഏവം ഉപാദി. **ധാ** ധാരണേ , ഉദകം ദധാതീതി ഉദധി, **തേസു വുദ്ധിലോപാ**ദിനാ സഞ്ഞായം **ഉദകസ്സ ഉദാ**ദേസോ. ജലം ധീയതേ അസ്മിന്തി ജലധി, വാലാനി ദധാതി തസ്മിന്തി വാലധി, സന്ധീയതി, സന്ദധാതീതി വാ സന്ധി, നിധീയതീതി നിധി. ഏവം വിധീയതി, വിദധാതി, വിധാനം വാ വിധി, സമ്മാ, സമം വാ ചിത്തം ആദധാതീതി സമാധി.

൬൪൯. ഇത്ഥിയമതിയവോ വാ.

ഇത്ഥിയം അഭിധേയ്യായം സബ്ബധാതൂഹി **അകാരതിയു**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ ഭാവകമ്മാദീസു. **അ**പ്പച്ചയേ താവ **ജര** വയോഹാനിമ്ഹി, ജീരതി, ജീരണന്തി വാ ജരാ, "ഇത്ഥിയമതോ ആപച്ചയോ"തി **ആ**പച്ചയോ, പടിസമ്ഭിജ്ജതീതി പടിസമ്ഭിദാ. പടിപജ്ജതി ഏതായാതി പടിപദാ. ഏവം സമ്പദാ, ആപദാ. ഉപാദീയതീതി ഉപാദാ. സഞ്ജാനാതീതി സഞ്ഞാ, പജാനാതീതി പഞ്ഞാ. ഉപേക്ഖതീതി ഉപേക്ഖാ. ചിന്തനം ചിന്താ. പതിട്ഠാനം പതിട്ഠാ. **സിക്ഖ** വിജ്ജോപാദാനേ, സിക്ഖനം, സിക്ഖീയതീതി വാ സിക്ഖാ. ഏവം ഭിക്ഖാ. **ഝേ** ചിന്തായം, പരസമ്പത്തിം അഭിമുഖം ഝായതീതി അഭിജ്ഝാ, ഹിതേസിതം ഉപട്ഠപേത്വാ ഝായതീതി ഉപജ്ഝാ, ഉപജ്ഝായോ, സമ്മാ ഝായതി ഏത്ഥാതി സജ്ഝാ.

ഇസു ഇച്ഛായം, ഏസനന്തി അത്ഥേ **അ**പ്പച്ചയോ, "ഇസു യമൂനമന്തോ ച്ഛോ വാ"തി **ച്ഛാ**ദേസോ, ഇച്ഛാ. **പുച്ഛ** പുച്ഛനേ, പുച്ഛനം പുച്ഛാ, തികിച്ഛനം തികിച്ഛാ, ഘസിതുമിച്ഛാ ജിഘച്ഛാ, തിതിക്ഖാ, ബുഭുക്ഖാ, പാതുമിച്ഛാ പിപാസാ, മണ്ഡൂകഗതിയാ **വാ**ധികാരതോ **വാ**ദേസാഭാവോ. ബ്യാപിതുമിച്ഛാ വിച്ഛാ ഇച്ചാദി.

തിപ്പച്ചയേ സമ്ഭവനം സമ്ഭൂതി. **വാ**ധികാരതോ **തി**പ്പച്ചയമ്ഹി ന വുദ്ധി, സവണം സുതി, നയനം, നീയതി **ഏ**തായാതി വാ നീതി. **മന** ഞാണേ, മഞ്ഞതീതി മതി.

"തേ, നോ, തിമ്ഹീ"തി ച വത്തതേ.

൬൫൦. ഗമഖനഹനരമാദീനമന്തോ.

ഗമ ഖന ഹന രമഇച്ചേവമാദീനം **മ**കാര**ന**കാരന്താനം ധാതൂനം അന്തോ ബ്യഞ്ജനോ **നോ** ഹോതി **ത**പ്പച്ചയേ, **തി**മ്ഹി ചാതി ധാത്വന്തലോപോ. ഗമനം, ഗന്തബ്ബാതി വാ ഗതി, ഉപഹനനം ഉപഹതി, രമന്തി തായ, രമണം വാ രതി. **തനു** വിത്ഥാരേ, തനനം തതി. **യമു** ഉപരമേ, നിയമനം നിയതി. "രമതോ, രമതീ"തിആദീസു പന അകാരബ്യവഹിതത്താ ന ധാത്വന്തലോപോ, ഭുഞ്ജനം ഭുത്തി, യുഞ്ജനം യുത്തി, "ഭുജാദീനമന്തോ നോ ദ്വി ചാ"തി ധാത്വന്തലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച. സമാപജ്ജനം, സമാപജ്ജതേതി വാ സമാപത്തി, സമ്പത്തി, "ഗുപാദീനഞ്ചാ"തി ധാത്വന്തലോപദ്വിത്താനി. "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഹാ**ദിതോ **തിസ്സ നി** ഹോതി. ഹാനി, ജാനി ഇച്ചാദി.

യുപ്പച്ചയേ **ചിത** സഞ്ചേതനേ, ചേതയതീതി അത്ഥേ **യുപ്പച്ചയോ**, **അനാ**ദേസവുദ്ധീ, **ആ**പച്ചയോ, ചേതനാ. **വിദ** അനുഭവനേ , വേദയതീതി വേദനാ. **ദിസീ** ഉച്ചാരണേ, ദേസീയതീതി ദേസനാ, ഭാവീയതീതി ഭാവനാ ഇച്ചാദി.

''ഇത്ഥിയം, വാ''തി ച വത്തതേ.

൬൦൯. കരതോ രിരിയ.

കരധാതുതോ ഇത്ഥിയമനിത്ഥിയം വാ അഭിധേയ്യായം **രിരിയ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **രാ**ദിലോപോ. കത്തബ്ബാ കിരിയാ. കരണീയം കിരിയം.

''കത്തരീ''തി വത്തതേ.

൬൧൦. ജിതോ ഇന സബ്ബത്ഥ.

ജിഇച്ചേതായ ധാതുയാ പരോ **ഇന**പ്പച്ചയോ ഹോതി സബ്ബകാലേ കത്തരി. **ജി** ജയേ, പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ അജിനി, ജിനാതി, ജിനിസ്സതീതി വാ ജിനോ.

''ഇനാ''തി വത്തതേ.

൬൧൧. സുപതോ ച.

സുപഇച്ചേതായ ധാതുയാ ച പരോ **ഇന**പ്പച്ചയോ ഹോതി. **സുപ** സയേ, സുപതി, സുപനന്തി വാ സുപിനോ, സുപിനം.

സീ സയേ, ''ഈസം''ഇതി ഉപപദം, ഈസം സീയതി ഭവതാതി അത്ഥേ -

൬൧൨. ഈസംദുസൂഹി ഖ.

ഈസംദുസുഇച്ചേതേഹി ഉപപദേഹി പരേഹി ധാതൂഹി **ഖ**പ്പച്ചയോ ഹോതി.

സോ ച -

൬൧൩. ഭാവകമ്മേസു കിച്ചക്തക്ഖത്ഥാ.

ഭാവകമ്മഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു **കിച്ചക്തക്ഖത്ഥ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തീതി നിയമതോ ഭാവകമ്മേസ്വേവ ഹോതി. ''ക്വചി ധാതൂ''തി **ക്ഖ**കാരാനുബന്ധസ്സ ലോപോ, വുദ്ധി, **അയാ**ദേസദ്വിത്താനി, ഈസസ്സയോ ഭവതാ, ദുക്ഖേന സീയതി ദുസ്സയോ, സുഖേന സീയതി സുസ്സയോ.

കമ്മേ - ഈസം കരീയതീതി ഈസക്കരം കമ്മം ഭവതാ. ഏവം ദുക്ഖേന കരീയതീതി ദുക്കരം ഹിതം ഭവതാ, സുകരം പാപം ബാലേന, ദുക്ഖേന ഭരീയതീതി ദുബ്ഭരോ മഹിച്ഛോ. സുഖേന ഭരീയതീതി സുഭരോ അപ്പിച്ഛോ. ദുക്ഖേന രക്ഖിതബ്ബന്തി ദുരക്ഖം ചിത്തം. ദുക്ഖേന പസ്സിതബ്ബോതി ദുദ്ദസോ ധമ്മോ. സുഖേന പസ്സിതബ്ബന്തി സുദസ്സം പരവജ്ജം. ദുക്ഖേന

അനുബുജ്ഝിതബ്ബോതി ദുരനുബോധോ ധമ്മോ. സുഖേന ബുജ്ഝിതബ്ബന്തി സുബോധമിച്ചാദി.

ബുധ അവഗമനേ, സബ്ബേ സങ്ഖതാസങ്ഖതസമ്മുതിഭേദേ ധമ്മേ അബുജ്ഝി, ബുജ്ഝതി, ബുജ്ഝിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ -

''ത''ഇതി വത്തതേ.

൫൦൬. ബുധഗമാദിത്ഥേ കത്തരി.

ബുധഗമുഇച്ചേഗമാദീഹി ധാതൂഹി തദത്ഥേ ഗമ്യമാനേ കത്തരി **ത**പ്പച്ചയോ ഹോതി സബ്ബകാലേ.

''തസ്സാ''തി വത്തതേ.

൫൦൭. ധഢഭഹേഹി ധ ഢാ ച.

ധഢന്ത **ഭഹ**ന്തേഹി ധാതൂഹി പരസ്സ പച്ചയ**ത**കാരസ്സ യഥാക്കമം **ധ**കാര**ഢ**കാരാദേസാ ഹോന്തീതി **ധഭ**തോ **ത**കാരസ്സ **ധ**കാരോ, ''ഹചതുത്ഥാന''ന്തി ഏത്ഥ **ഹ**കാരഗ്ഗഹണതോ **ഹ**കാരതോപി ക്വചി **ധ**ത്തം, അബ്യവധാനേ ചായം, തേന ''രുന്ധതി, ആരാധിതോ, വഡ്ഢിതോ, ലഭിത്വാ, ഗഹിതോ''തിആദീസു പച്ചയാഗമബ്യവഹിതത്താ **ന** ഭവതി.

൫൦൮. ഹചതുത്ഥാനമന്താനം ദോ ധേ.

ഹകാരവഗ്ഗചതുത്ഥാനം ധാത്വന്തഭൂതാനം **ദ**കാരാദേസോ ഹോതി **ധ**കാരേ പരേ. ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സരണം അഗച്ഛി, ഗച്ഛതി, ഗച്ഛിസ്സതീതി വാ സരണങ്ഗതോ ഉപാസകോ, ''ഗമഖനഹനരമാദീനമന്തോ''തി ധാത്വന്തലോപോ. ഏവം ജാനാതീതി ഞാതോ. **ഇ** ഗതിമ്ഹി, ഉപേതീതി ഉപേതോ. **ചിന്ത** ചിന്തായം, ചിന്തേതീതി ചിത്തം, ''ഗുപാദീനഞ്ചാ''തി ധാത്വന്തലോപദ്വിത്താനി. **സന്ജ** സങ്ഗേ, രൂപാദീസു അസജ്ജി, സജ്ജതി, സജ്ജിസ്സതീതി വാ സത്തോ, ''ഭുജാദീനമന്തോ നോ ദ്വി ചാ''തി ധാത്വന്തലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച.

''സഞ്ഞായ''മിതി വത്തതേ.

൫൦൯. തികിച്ചാസിട്ഠേ.

സഞ്ഞായമഭിധേയ്യായം ആസിട്ഠേ ഗമ്യമാനേ ധാതൂഹി **തി**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **കിത**പച്ചയോ ച. ജിനോ ഏനം ബുജ്ഝതൂതി ജിനബുദ്ധി, **ധ**കാര**ദ**കാരാദേസാ, ധനമസ്സ ഭവതൂതി ധനഭൂതി.

കിതപച്ചയേ ഭവതൂതി ഭൂതോ, ധമ്മോ ഏനം ദദാതൂതി ധമ്മദിന്നോ, ''ഭിദാദിതോ ഇന്ന അന്ന ഈണാ വാ''തി **ത**പ്പച്ചയസ്സ **ഇന്നാ**ദേസോ. വഡ്ഢതൂതി വഡ്ഢമാനോ, ''ഭൂവാദിതോ അ''ഇതി **മാനന്തേസു അ**പ്പച്ചയോ, നന്ദതൂതി നന്ദകോ, ജീവതൂതി ജീവകോ ഇച്ചാദി.

൫൧൦. ആഗമാ തുകോ.

ആപുബ്ബാ ഗമിതോ തുകപ്പച്ചയോ ഹോതി, കിതകത്താ കത്തരി. ആഗച്ഛതീതി ആഗന്തുകോ.

"ഗമാ"തി വത്തതേ.

൬൧൧. ഭബ്ബേ ഇക.

ഗമിതോ **ഇക**പ്പച്ചയോ ഹോതി ഭബ്ബത്ഥേ. ഗന്തും ഭബ്ബോതി ഗമികോ ഭിക്ഖു.

തേകാലികപ്പച്ചയന്തനയോ.

അതീതപ്പച്ചയന്തനയ

൬൧൨. അതീതേ ത തവന്തു താവീ.

അതീതേ കാലേ സബ്ബേഹി ധാതൂഹി **ത തവന്തു താവീ** ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. ഏതേ ഏവ പരസമഞ്ഞായ **നിട്ഠ**സഞ്ഞകാപി, തേ ച **കിത**സഞ്ഞത്താ കത്തരി ഭവന്തി. അഭവീതി ഭൂതോ, ഭൂതാ, ഭൂതം, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി ഏത്ഥാനുവത്തിത**വാ**ഗ്ഗഹണേന **ത തവന്തുതാവീ**സു വുദ്ധി ന ഹോതി. **ഹു** ദാനാദനഹബ്യപ്പദാനേസു, അഹവീതി ഹുതോ അഗ്ഗിം.

തവന്തുപ്പച്ചയേ - "ആ സിമ്ഹീ"തി **ആ**കാരോ, അഗ്ഗിം ഹുതവാ, ഹുതവന്തോ ഇച്ചാദി ഗുണവന്തുസമം. **താവീമ്ഹി** - അഗ്ഗിം ഹുതാവീ, അഗ്ഗിം ഹുതാവിനോ ഇച്ചാദി ദണ്ഡീസമം. ഇത്ഥിയം **ഇനീ**പച്ചയോ - ഹുതാവിനീ, നപുംസകേ - രസ്സത്തം ഹുതാവി.

വസ നിവാസേ, വസ്സം അവസീതി അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ, **സ**കാരന്തത്താ "സാദിസന്ത"ഇച്ചാദിനാ **ഠാ**ദേസേ സമ്പത്തേ -

"തസ്സാ"തി അധികാരോ, "സാദീ"തി ച.

൬൧൩. വസതോ ഉത്ഥ.

വസഇച്ചേതസ്മാ ധാതുമ്ഹാ പരസ്സ **ത**കാരസ്സ സഹാദിബ്യഞ്ജനേന **ഉത്ഥാ**ദേസോ ഹോതി, സരലോപാദി. വസ്സം വുത്ഥോ, വുത്ഥാ സാ, "സരലോപോ"തിആദിസുത്തേ **തു**ഗ്ഗഹണതോ പുബ്ബലോപാഭാവേ "അധിവത്ഥാ ദേവതാ, വത്ഥബ്ബ"ന്തിആദീസു പരലോപോ.

"വസസ്സാ"തി വിപരിണാമേന വത്തതേ.

൬൧൪. വസ്സ വാ വു.

വസഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **വ**കാരസ്സ **ത**കാരേ പരേ **ഉ**കാരോ ഹോതി, തത്ഥ **വ**കാരാഗമോ ച വാ ഹോതി. നിട്ഠതകാരേ ഏവായം. അഥ വാ "വൂ"തി ഏത്ഥ **വ**കാരോ സന്ധിജോ, തന്തഞായേന ദുതിയഞ്ചേത്ഥ **വാ**ഗ്ഗഹണമിച്ഛിതബ്ബം, തേന **അ**കാരസ്സപി **ഉ**കാരോ സിദ്ധോ ഭവതി, ഉസിതോ ബ്രഹ്മചരിയം, വുസിതോ, തഥാ വുസിതവാ, വുസിതാവീ, **ഇ**കാരാഗമേന ബ്യവഹിതത്താ ഉത്ഥാദേസോ ന ഭവതി.

ഭുജ പാലനബ്യവഹരണേസു, ഓദനം അഭുഞ്ജീതി അത്ഥേ **തതവന്തുതാവീ,** "ഭുജാദീനമന്തോ നോ ദ്വി ചാ"തി ധാത്വന്തലോപോ, **ത**കാരസ്സ ദ്വിത്തഞ്ച, ഭുത്തോ, ഭുത്തവാ, ഭുത്താവീ. തഥാ **രഞ്ജ** രാഗേ, അരഞ്ജീതി രത്തോ, രത്താ, രത്തം. **യുജ** യോഗേ, അയുഞ്ജീതി യുത്തോ, യുത്താ, യുത്തം. **വിച** വിവേചനേ **വി**പുബ്ബോ, വിവിച്ചീതി വിവിത്തോ, വിവിത്താ, വിവിത്തം. **മുച** മോചനേ, അമുച്ചീതി ബന്ധനാ മുത്തോ. തഥാ **തിപ്പച്ചയേ**പി ഇമിനാ ധാത്വന്തലോപദ്വിത്താനി, ആസജ്ജനം ആസത്തി, വിമുച്ചനം, വിമുച്ചതി ഏതായാതി വാ വിമുത്തി.

കുധ കോപേ, അകുജ്ഝീതി അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ, തസ്സ "ധഢഭഹേഹി ധഢാ ചാ"തി **ധ**ത്തം, "ഹചതുത്ഥാനമന്താനം ദോധേ"തി **ധ**കാരസ്സ ദകാരോ, കുദ്ധോ. **യുധ** സമ്പഹാരേ, അയുജ്ഝീതി യുദ്ധോ, യുദ്ധം. **സിധ** സംസിദ്ധിമ്ഹി, അസിജ്ഝീതി സിദ്ധോ. **ആ**പുബ്ബോ **രഭ** രാഭസ്സേ, ആരഭീതി ആരദ്ധോ ഗന്തും. **നഹ** ബന്ധനേ **സം**പുബ്ബോ, സന്നയ്ഹീതി സന്നദ്ധോ, "ധഢഭഹേഹി ധഢാ ചാ"തി **നഹാ**ദിതോ **ത**കാരസ്സ **ധ**കാരോ.

വഡ്ഢ വഡ്ഢനേ, അവഡ്ഢീതി അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ, **ത**സ്സ ഢത്തം, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാത്വാകാരസ്സുത്തം, ഢലോപോ ച.

"ഹചതുത്ഥാനമന്താന"ന്തി വത്തതേ.

൬൨൭. ഡോ ഢകാരേ.

ഹചതുത്ഥാനം ധാത്വന്താനം ഡകാരാദേസോ ഹോതി **ഢ**കാരേ പരേ. വുഡ്ഢോ, വുഡ്ഢാ, "ബോ വസ്സാ"തി ബത്തേ ബുഡ്ഢോ. **തിപ്പച്ചയേ** - ബുജ്ഝനം, ബുജ്ഝതി വാ ഏതായാതി ബുദ്ധി. ഏവം സിദ്ധി, വഡ്ഢി. **തബ്ബപ്പച്ചയേ** - ബോദ്ധബ്ബമിച്ചാദി.

"അന്തോ, നോ"തി ച അധികാരോ.

൬൨൮. തരാദീഹി ഇണ്ണോ.

തരഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **ത**പ്പച്ചയസ്സ **ഇണ്ണാ**ദേസോ ഹോതി, ധാത്വന്തോ ച **നോ** ഹോതി, സരലോപാദി. **തര** തരണേ, സംസാരണ്ണവം അതരീതി തിണ്ണോ താരേയ്യം. ഏവം ഉത്തിണ്ണോ, തിണ്ണം വാ. **പൂര** പൂരണേ, സംപൂരീതി സംപുണ്ണോ, "സരലോപോ"തിആദിസുത്തേ **തുഗ്ഗ**ഹണതോ പുബ്ബലോപാഭാവേ **ഉ**വണ്ണതോ പരസ്സ "വാ പരോ അസരൂപാ"തി ലോപോ, സംയോഗേ രസ്സത്തം. **തുര** വേഗേ, അതുരീതി തുണ്ണം , തുരിതം വാ. **ജര** വയോഹാനിമ്ഹി, പരിജീരീതി പരിജിണ്ണോ. **കിര** വികിരണേ, ആകിരീതി ആകിണ്ണോ ഇച്ചാദി.

൬൨൯. സുസ പച സകതോ ക്ഖക്കാ ച.

സുസ പച സകഇച്ചേതേഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **ത**പ്പച്ചയസ്സ **ക്ഖക്കാ**ദേസാ ഹോന്തി, അന്തോ ച ബ്യഞ്ജനോ **നോ** ഹോതി. **ച**സദ്ദേന **മുചാ**ദിതോ **ക്കാ**ദേസോ. **സുസ** സോസനേ, അസുസ്സീതി സുക്ഖോ രുക്ഖോ. അപച്ചീതി പക്കം ഫലം. **സക** സാമത്ഥേ, അസക്ഖീതി സക്കോ അസ്സ, ഓമുച്ചീതി ഓമുക്കാ

ഉപാഹനാ. "പചിതും, പചിതബ്ബ"ന്തിആദീസു പന ന ഭവതി, ഇകാരേന ബ്യവഹിതത്താ. ഏവം സബ്ബത്ഥ ബ്യവധാനേ ന ഭവതി.

സീഹഗതിയാ **തി**ഗ്ഗഹണമനുവത്തതേ.

൫൭൮. പക്കമാദീഹി ന്തോ ച.

പക്കമഇച്ചേവമാദീഹി **മ**കാരന്തേഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **ത**പ്പച്ചയസ്സ **ന്താ**ദേസോ ഹോതി, ധാത്വന്തോ ച **നോ** ഹോതി. **ച**സദ്ദേന **തി**പ്പച്ചയസ്സ **ന്തി** ച ഹോതി. **കമു** പദവിക്ഖേപേ, പക്കമീതി പക്കന്തോ. ഏവം സങ്കന്തോ, നിക്ഖന്തോ, "ദോ ധസ്സ ചാ"തി സുത്തേ **ച**ഗ്ഗഹണേന **ക**സ്സ **ഖ**ത്തം. **ഭമു** അനവട്ഠാനേ, വിബ്ഭമീതി വിബ്ഭന്തോ, ഭന്തോ. **ഖമു** സഹനേ, അക്ഖമീതി ഖന്തോ. **സമു** ഉപസമേ, അസമീതി സന്തോ. **ദമു** ദമനേ, അദമീതി ദന്തോ.

തിമ്ഹി - സങ്കമനം സങ്കന്തി. ഏവം ഓക്കന്തി, വിബ്ഭന്തി, ഖന്തി, സന്തി ദന്തി ഇച്ചാദി.

൫൭൯. ജനാദീനമാ തിമ്ഹി ച.

ജനഇച്ചേവമാദീനം ധാതൂനമന്തസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ **ആ**ത്തം ഹോതി **ത**പ്പച്ചയേ, **തി**മ്ഹി ച. യോഗവിഭാഗേന അഞ്ഞത്ഥാപി. **ജന** ജനനേ, അജനീതി ജാതോ, വിജായീതി പുത്തം വിജാതാ, ജനനം ജാതി. **ത**പ്പച്ചയേ സതിപി **ത**കാരേ പുന **തി**ഗ്ഗഹണകരണം പച്ചയന്തരതകാരേ **ആ**ത്തനിവത്തനത്ഥം, യഥാ - ജന്തു. "ജനിത്വാ, ജനിതു"ന്തിആദീസു പന **ഇ**കാരേന ബ്യവഹിതത്താ ന ഭവതി.

"ആ, തിമ്ഹി, ചാ"തി ച വത്തതേ.

൫൮൦. ഠാപാനമിഈ ച.

ഠാ പാഇച്ചേതേസം ധാതൂനം അന്തസ്സ **ആ**കാരസ്സ യഥാക്കമം **ഇ**കാര**ഈ**കാരാദേസാ ഹോന്തി **ത**പ്പച്ചയേ, **തി**മ്ഹി ച. **ച**സദ്ദേന അഞ്ഞത്രാപി ക്വചി. **ഠാ** ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, അട്ഠാസീതി ഠിതോ, ഉപട്ഠിതോ ഗരും, ഠിതവാ, അധിട്ഠിത്വാ, ഠാനം ഠിതി. **പാ** പാനേ, അപായീതി പീതാ, യാഗും പീതവാ, പാനം പീതി, പീത്വാ.

൫൮൧. ഹന്തേഹി ഹോ ഹസ്സ ലോ വാ അദഹനഹാനം.

ഹകാരന്തേഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **ത**പ്പച്ചയസ്സ, **തി**സ്സ ച **ഹ**കാരാദേസോ ഹോതി, **ഹ**സ്സ ച ധാത്വന്തസ്സ **ല**കാരോ ഹോതി വാ **ദഹനഹേ** വജ്ജേത്വാ, **ഢ**ത്താപവാദോയം. **രുഹ** ജനനേ, അരുഹീതി ആരുള്ഹോ രുക്ഖം. **ല**ളാനമവിസേസോ, ആരുല്ഹോ വാ, രുഹനം രുള്ഹി. **ഗാഹു** വിലോളനേ, അഗാഹീതി ഗാള്ഹോ, അജ്ഝോഗാള്ഹോ മഹണ്ണവം. **ബഹ** വുദ്ധിമ്ഹി, അബഹീതി ബാള്ഹോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ദീഘോ. **മുഹ** വേചിത്തേ, അമുയ്ഹീതി മൂള്ഹോ. **ഗുഹ** സംവരണേ, അഗുഹീതി ഗൂള്ഹം. **വഹ** പാപുണനേ , ഉപവഹീതി ഉപവുള്ഹോ, "വച വസ വഹാദീനമുകാരോ വസ്സാ"തി യോഗവിഭാഗേന **ഉ**ത്തം.

അദഹനഹാനന്തി കിമത്ഥം? ദഡ്ഢോ, സന്നദ്ധോ. **വാതി** കിം? ദുദ്ധോ, സിനിദ്ധോ. ''ഗഹിതം, മഹിത''ന്തിആദീസു പന **ഇ**കാരാഗമേന ബ്യവഹിതത്താ ന ഭവതി.

ധാതുപ്പച്ചയന്തതോപി ''അതീതേ ത തവന്തുതാവീ''തി **ത**പ്പച്ചയോ, അബുഭുക്ഖീതി ബുഭുക്ഖിതോ. ഏവം ജിഘച്ഛിതോ, പിപാസിതോ ഇച്ചാദി.

ഏവം കത്തരി നിട്ഠനയോ.

''അതീതേ''തി വത്തതേ.

൬൨൨. ഭാവകമ്മേസു ത.

അതീതേ കാലേ ഗമ്യമാനേ സബ്ബധാതൂഹി **ത**പ്പച്ചയോ ഹോതി **ഭാവകമ്മ**ഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു.

ഭാവേ താവ -

ഗേ സദ്ദേ, ഗായനം, അഗായിത്ഥാതി വാ അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ.

൬൨൩. സബ്ബത്ഥ ഗേ ഗീ.

ഗേഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഗീ**ആദേസോ ഹോതി സബ്ബത്ഥ, **ത**പ്പച്ചയ**തി**പച്ചയേസ്വേവായം. തസ്സ ഗീതം, ഗായനം, ഗായിതബ്ബാതി വാ ഗീതി.

ഭാവേ - തപ്പച്ചയന്താ നപുംസകാ. **കമ്മനി** - തിലിങ്ഗാ.

നത ഗത്തവിനാമേ, നച്ചനം, അനച്ചിത്ഥാതി വാ അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ.

൬൨൪. പച്ചയാ ദനിട്ഠാ നിപാതനാ സിജ്ഝന്തി.

യേ ഇധ സപ്പച്ചയാ സദ്ദാ പച്ചയേഹി ന നിട്ഠം ഗതാ, തേ നിപാതനതോ സിജ്ഝന്തീതി ധാത്വന്തേന സഹ **ത**പ്പച്ചയസ്സ **ച്ച ട്ട**ാദേസാ. നച്ചം, നട്ടം. **ഹസ** ഹസനേ, ഹസനം ഹസിതം, **ഇ**കാരാഗമോ. ഗമനം ഗതം. ഏവം ഠിതം, സയിതം, **വാ**ധികാരസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ വുദ്ധി. **രുദ** അസ്സുവിമോചനേ, അരുജ്ഝിത്ഥാതി രോദിതം, രുണ്ണം വാ ഇച്ചാദി.

കമ്മനി -

അഭിഭൂയിത്ഥാതി അഭിഭൂതോ കോധോ ഭവതാ, അഭിഭൂതാ, അഭിഭൂതം. **ഭാസ** ബ്യത്തിയം വാചായം, അഭാസിത്ഥ തേനാതി ഭാസിതോ ധമ്മോ, ഭാസിതാ ഗാഥാ, ഭാസിതം സുത്തം. **ദിസീ** ഉച്ചാരണേ, ചുരാദിത്താ **ണേ**. അദേസീയിത്ഥാതി ദേസിതോ ധമ്മോ ഭഗവതാ, **ഇ**കാരാഗമേ കാരിതസരലോപോ. **ജി** ജയേ, അജീയിത്ഥാതി ജിതോ മാരോ. **നീ** പാപുണനേ, അനീയിംസൂതി നീതാ ഗാമമജാ, സുതോ തയാ ധമ്മോ, ഞാതോ.

സാസ അനുസിട്ഠിമ്ഹി, അനുസാസീയിത്ഥാതി അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ.

൱൨൫. സാസദിസതോ തസ്സ രിട്ഠോ ച.

സാസദിസഇച്ചേതേഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **തപ്പച്ചയസ്സ രിട്ഠാ**ദേസോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന **തിസ്സ രിട്ഠി** ച, **ദിസ**തോ കിച്ച**തകാരതും**ത്വാദീനഞ്ച **രട്ഠ രട്ഠും രട്ഠാ**ദേസാ ച ഹോന്തി, **രാ**ദിലോപോ, അനുസിട്ഠോ സോ മയാ, അനുസിട്ഠാ സാ, അനുസിട്ഠം. **ദിസ** പേക്ഖണേ, അദിസ്സിത്ഥാതി ദിട്ഠം മേ രൂപം.

തിമ്ഹി - അനുസാസനം അനുസിട്ഠി, ദസ്സനം ദിട്ഠി.

കിച്ചാദീസു - ദസ്സനീയം ദട്ഠബ്ബം, ദട്ഠേയ്യം, പസ്സിതുന്തി ദട്ഠും ഗച്ഛതി, പസ്സിത്വാതി നേക്ഖമം ദട്ഠും, ദട്ഠാ, **ഇ**കാരാഗമേന അന്തരികസ്സ ന ഭവതി, യഥാ - അനുസാസിതം, അനുസാസിതബ്ബം, അനുസാസിതും, അനുസാസിത്വാ, ദസ്സിതം ഇച്ചാദി.

തുസ പീതിമ്ഹി, അതുസ്സീതി അത്ഥേ കത്തരി **ത**പ്പച്ചയോ.

''തസ്സാ''തി അധികാരോ.

൱൨൬. സാദി, സന്തപുച്ഛഭന്ജഹന്സാദീഹി ട്ഠോ.

ആദിനാ സഹ വത്തതീതി **സാദി. സ**കാരന്തേഹി, **പുച്ഛ ഭന്ജഹന്സ**ഇച്ചേവമാദീഹി ച ധാതൂഹി പരസ്സ അനന്തരികസ്സ **ത**കാരസ്സ സഹാദിബ്യഞ്ജനേന ധാത്വന്തേന**ട്ഠാ**ദേസോ ഹോതി. **ഹന്സ**സ്സ സതിപി സന്തത്തേ **പുന**ഗ്ഗഹണം ക്വചി **ട്ഠാ**ദേസസ്സ അനിച്ചതാദീപനത്ഥം, തേന ''വിദ്ധസ്തോ ഉത്രസ്തോ''തിആദീസു ന ഹോതി. തുട്ഠോ, സന്തുസിതോ. **ഭസ** ഭസ്സനേ, അഭസ്സീതി ഭട്ഠോ, ഭസ്സിതോ. **നസ** അദസ്സനേ, നസ്സീതി നട്ഠോ. **ദംസ** ദംസനേ, അദംസീയിത്ഥാതി ദട്ഠോ സപ്പേന, ഡംസിതോ വാ, ''ക്വചി ധാതൂ''തിആദിനാ **ദ**സ്സ ഡത്തം. **ഫുസ** ഫസ്സനേ, അഫുസീയിത്ഥാതി ഫുട്ഠോ രോഗേന, ഫുസ്സിതോ വാ. **ഇസു** ഇച്ഛായം, ഏസീയിത്ഥാതി ഇട്ഠോ, ഇച്ഛിതോ, ഏസിതോ. **മസ** ആമസനേ, ആമസീയിത്ഥാതി ആമട്ഠോ. **വസ**സേചനേ, അവസ്സീതി വുട്ഠോ ദേവോ, പവിസീയിത്ഥാതി പവിട്ഠോ, ഉദ്ദിസീയിത്ഥാതി ഉദ്ദിട്ഠോ. **പുച്ഛ** പുച്ഛനേ, അപുച്ഛീയിത്ഥാതി പുട്ഠോ പഞ്ഹം, പുച്ഛിതോ. **ഭന്ജ** അവമദ്ദനേ, അഭഞ്ജീയിത്ഥാതി ഭട്ഠം ധഞ്ഞം. **ഹന്സ** പീതിമ്ഹി, അഹംസീതി ഹട്ഠോ, പഹട്ഠോ, പഹംസിതോ.

ആദിസദ്ദേന **യജ** ദേവപൂജാസങ്ഗതികരണദാനേസു, ഇജ്ജിത്ഥാതി അത്ഥേ **ത**പ്പച്ചയോ, **ത**സ്സ ട്ഠാദേസോ.

൱൨൭. യജസ്സ സരസ്സി ട്ഠേ.

യജഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ സരസ്സ **ഇ**കാരാദേസോ ഹോതി **ട്ഠേ** പരേ. യിട്ഠോ മയാ ജിനോ. **സജ** വിസ്സഗ്ഗേ **സം**പുബ്ബോ, സംസജ്ജിത്ഥാതി സംസട്ഠോ തേന, വിസ്സട്ഠോ. **മജ** സുദ്ധിമ്ഹി, അമജ്ജീതി മട്ഠോ ഇച്ചാദി.

കിച്ച**ത**കാരാദീസു തുസ്സിതബ്ബം തോട്ഠബ്ബം, ഫുസിതബ്ബം ഫോട്ഠബ്ബം, പുച്ഛിതും പുട്ഠും, യജിതും യിട്ഠും, അഭിഹരിതും അഭിഹട്ഠും, തോസനം തുട്ഠി, ഏസനം ഏട്ഠി, വസ്സനം വുട്ഠി, വിസ്സജ്ജനം വിസ്സട്ഠി ഇച്ചാദി.

“തസ്സ, സാദീ”തി ച വത്തതേ.

൬൨൭. ഭന്ജതോ ഗ്ഗോ ച.

ഭന്ജതോ ധാതുമ്ഹാ **തപ്പച്ചയസ്സ** സഹാദിബ്യഞ്ജനേന **ഗ്ഗോ** ആദേസോ ഹോതി. ഭഗ്ഗോ രാഗോ അനേന. **വസ**നിവാസേ, പരിവസീയിത്ഥാതി പരിവുട്ഠോ പരിവാസോ, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, **ഉട്ഠ ഉ**ആദേസാ. **വസ** അച്ഛാദനേ, നിവസീയിത്ഥാതി നിവത്ഥം വത്ഥം, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ **സ്ത**കാരസംയോഗസ്സ **ത്ഥ**ത്തം, ഏവം നിവത്ഥബ്ബം. **സംസ** പസംസനേ, പസംസീയിത്ഥാതി പസത്ഥോ പസംസിതോ, പസംസനം പസത്ഥി. **ബധ** ബന്ധനേ, അബജ്ഝിത്ഥാതി ബദ്ധോ രഞ്ഞാ, അലഭീയിത്ഥാതി ലദ്ധം മേ ധനം, **ധ**ത്തദത്താനി. **രഭ** രാഭസ്സേ, ആരഭീയിത്ഥാതി ആരദ്ധം വീരിയം. **ദഹ** ഭസ്മീകരണേ , അദയ്ഹിത്താതി ദഡ്ഢം വനം, അഭുജ്ജിത്ഥാതി ഭുത്തോ ഓദനോ, ഭുജാദിത്താ ധാത്വന്തലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച. **ചജ** ഹാനിമ്ഹി, പരിച്ചജീയിത്ഥാതി പരിച്ചത്തം ധനം, അമുച്ചിത്ഥാതി മുത്തോ സരോ.

വച വിയത്തിയം വാചായം, അവചീയിത്ഥാതി അത്ഥേ **തപ്പച്ചയോ**.

“അന്തോ, നോ, ദ്വി, ചാ”തി ച അധികാരോ.

൬൨൮. വച വാ വു.

ചതുപ്പദമിദം. **വച**ഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **വ**കാരസ്സ **ഉ**കാരാദേസോ ഹോതി വാ, ധാത്വന്തോ ച **ച**കാരോ നോ ഹോതി, **തപ്പച്ചയസ്സ** ച ദ്വിഭാവോ ഹോതി. **വാ**ഗ്ഗഹണമവധാരണത്ഥം, ധാത്വാദിമ്ഹി **വ**കാരാഗമോ. വുത്തമിദം ഭഗവതാ, ഉത്തം വാ.

൬൨൯. ഗുപാദീനഞ്ച.

ഗുപഇച്ചേവമാദീനം ധാതൂനമന്തോ ച ബ്യഞ്ജനോ നോ ഹോതി, പരസ്സ **ത**കാരസ്സ ച ദ്വിഭാവോ ഹോതി. **ഗുപ** ഗോപനേ, സുഗോപീയിത്ഥാതി സുഗുത്തോ, സുഗോപിതോ, **ഇ**കാരേന ബ്യവഹിതത്താ ന ധാത്വന്തലോപോ, “അഞ്ഞേസു ചാ”തി സുത്തേ **വാ**ധികാരസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ നിട്ഠ**ത**കാരേപി ക്വചി വുദ്ധി. ഗോപനം ഗുത്തി.

ലിപ ലിമ്പനേ, അലിമ്പീയിത്ഥാതി ലിത്തോ സുഗന്ധേന. **തപ** സന്താപേ, സന്തപീയിത്ഥാതി സന്തത്തോ തേജേന. **ദീപ** ദിത്തിമ്ഹി, ആദീപീയിത്ഥാതിആദിത്തോ അഗ്ഗിനാ, രസ്സത്തം, ദീപനം ദിത്തി. **അപ** പാപുണനേ, പാപീയിത്ഥാതി പത്തോ ഗാമോ, പാപുണീതി പത്തോ സുഖം, പാപുണനം പത്തി, പത്തബ്ബം. **മദ** ഉമ്മാദേ, പമജ്ജീതി പമത്തോ. **സുപ** സയനേ, അസുപീതി സുത്തോ ഇച്ചാദി.

ചര ചരണേ, അചരീയിത്ഥാതി ചിണ്ണോ ധമ്മോ, **ഇണ്ണാ**ദേസോ, ചരിതോ വാ. ഏവം പുണ്ണോ, പൂരിതോ.

നുദ ഖേപേ, പനുജ്ജിത്ഥാതി പണുന്നോ, **നസ്സ ണ**ത്തം, പനുദിതോ. **ദാ** ദാനേ, ആദീയിത്ഥാതിആദിന്നോ, അത്തോ വാ, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ

ദാസദ്ദസ്സ **ത**കാരോ, രസ്സത്തം.

൬൩൧. ഭിദാദിതോ ഇന്നഅന്നഈണാ വാ.

ഭിദഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി പരസ്സ **തപ്പച്ചയസ്സ ഇന്ന അന്നഈണ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, അന്തോ ച നോ ഹോതി. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, സരലോപാദി.

ഭിദി വിദാരണേ, അഭിജ്ജിത്ഥാതി ഭിന്നോ ഘടോ ഭവതാ, ഭിജ്ജീതി വാ ഭിന്നോ ദേവദത്തോ. **ഛിദി** ദ്വിധാകരണേ, അഛിജ്ജിത്ഥാതി ഛിന്നോ രുക്ഖോ, അച്ഛിന്നം ചീവരം, ഉച്ഛിജ്ജീതി ഉച്ഛിന്നോ. അദീയിത്ഥാഭി ദിന്നോ സുങ്കോ. **സദ** വിസരണഗത്യാവസാനേസു, നിസീദീതി നിസിന്നോ. **ഖിദ** ഉത്താസനേ, **ഖിദ** ദീനഭാവേ വാ, അഖിജ്ജീതി ഖിന്നോ.

അന്നാദേസേ **ഛദ** അപവാരണേ, അച്ഛാദീയിത്ഥാതി ഛന്നോ, പടിച്ഛന്നം ഗേഹം, പസീദീതി പസന്നോ. **പദ** ഗതിമ്ഹി, ഉപ്പജ്ജീതി ഉപ്പന്നോ, ഝാനം സമാപന്നോ. **രുദി** അസ്സുവിമോചനേ, രുണ്ണോ, പരലോപോ.

ഖീ ഖയേ **ഈണാ**ദേസോ, അഖീയീതി ഖീണോ ദോസോ, ഖീണാ ജാതി, ഖീണം ധനം. **ഹാ** ചാഗേ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഹാ**ദിതോ **ഈണാ**ദേസേ **ണ**കാരസ്സ **ന**ത്തം, പഹീയിത്ഥാതി പഹീനോ കിലേസോ, പരിഹായീതി പരിഹീനോ. **ആസ** ഉപവേസനേ , അച്ഛീതി ആസീനോ. **ലീ** സിലേസനേ, ലീയീതി ലീനോ, നിലീനോ. **ജി** ജയേ, ജീയീതി ജീനോ വിത്തമനുസോചതി, ജിതോ വാ. **ദീ** ഖയേ, ദീനോ. **പീ** തപ്പനേ, പീനോ. **ലൂ** ഛേദനേ, ലൂയിത്ഥാതി ലൂനോ ഇച്ചാദി.

വമു ഉഗ്ഗിരണേ, വമീയിത്ഥാതി വന്തം, വമിതം, "പക്കമാദീഹി ന്തോ"തി **ന്താ**ദേസോ. അഗച്ഛീയിത്ഥാതി ഗതോ ഗാമോ തയാ, ഗാമം ഗതോ വാ, "ഗമഖനഹനരമാദീനമന്തോ"തി ധാത്വന്തലോപോ. അഖഞ്ഞിത്ഥാതി ഖതോ കൂപോ, ഉപഹഞ്ഞിത്ഥാതി ഉപഹതം ചിത്തം, അരമീതി രതോ, അഭിരതോ. **മന** ഞാണേ, അമഞ്ഞിത്ഥാതി മതോ, സമ്മതോ. **തനു** വിത്ഥാരേ, അതനിത്ഥാതി തതം, വിതതം. **യമു** ഉപരമേ, നിയച്ഛീതി നിയതോ.

"നോ, തമ്ഹി, തിമ്ഹീ"തി ച വത്തതേ.

൬൩൨. രകാരോ ച.

രകാരോ ച ധാതൂനമന്തഭൂതോ നോ ഹോതി **തപ്പച്ചയേ, തിപ്പച്ചയേ** ച പരേ. പകരീയിത്ഥാതി പകതോ കടോ ഭവതാ, കതാ മേ രക്ഖാ, കതം മേ പുഞ്ഞം. "ദോ ധസ്സ ചാ"തി എത്ഥ **ച**സദ്ദേന **ടോ** തസ്സ, യഥാ - സുകടം, ദുക്കടം, പുരേ അകരീയിത്ഥാതി പുരക്ഖതോ, "പുരസമുപപരീഹി കരോതിസ്സ ഖഖരാ വാ തപ്പച്ചയേസു ചാ"തി **ഖ**കാരോ, പച്ചയേഹി സങ്ഗമ്മ കരീയിത്ഥാതി സങ്ഖതോ, അഭിസങ്ഖതോ, ഉപകരീയിത്ഥാതി ഉപക്ഖതോ, ഉപക്ഖടോ, പരികരീയിത്ഥാതി പരിക്ഖതോ.

തിപ്പച്ചയേ പകരണ പകതി. **സര** ഗതിചിന്തായം, അസരീതി സതോ, വിസരീതി വിസടോ, സരണം, സരതി എതായാതി വാ സതി, നീഹരീയിത്ഥാതി

നീഹടോ. **ധര** ധാരണേ, ഉദ്ധരീയിത്ഥാതി ഉദ്ധടോ, അഭരീയിത്ഥാതി ഭതോ, ഭരണം, ഭരതി ഏ്വതായാതി വാ ഭതി.

ഇകാരാഗമയുത്തേസു "ഗമിതോ"തിആദീസു ധാത്വന്തലോപേ സമ്പത്തേ -

"ലോപോ"തി വത്തതേ.

൬൩൩. നമകരാനമന്താനം നിയുത്തതമ്ഹി.

നകാര **മ**കാര **ക**കാര **ര**കാരാനം ധാത്വന്താനം ലോപോ ന ഹോതി **ഇ**കാരാഗമയുത്തേ **ത**കാരേ പരേതി ലോപാഭാവോ. അഗച്ഛീ, ഗമീയിത്ഥാതി വാ ഗമിതോ, രമിത്ഥാതി രമിതോ. ഏവം വമിതോ, നമിതോ. **സകി** സങ്കായം, സങ്കിതോ, സരിതോ, ഭരിതോ. തഥാ ഖനിതബ്ബം, ഹനിതബ്ബം, ഗമിതബ്ബം, രമിതബ്ബം ഇച്ചാദി.

നിധീയിത്ഥാതി നിഹിതോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ധിസ്സ ഹി ത**പ്പച്ചയേ. ഏവം വിഹിതോ.

കാരിതേ അഭാവീയിത്ഥാതി അത്ഥേ "ഭാവകമ്മേസു ത"ഇതി **ത**പ്പച്ചയോ, "യഥാഗമമികാരോ"തി **ഇ**കാരാഗമോ, സരലോപാദി, ഭാവിതോ മഗ്ഗോ തേന, ഭാവയിതോ, അപാചീയിത്ഥാതി പാചിതോ ഓദനം യഞ്ഞദത്തോ ദേവദത്തേന, പാചയിതോ, പാചാപിതോ, പാചാപയിതോ, കമ്മം കാരീയിത്ഥാതി കാരിതോ, കാരയിതോ, കാരാപിതോ, കാരാപയിതോ ഇച്ചാദി.

"ഭാവകമ്മേസു ത"ഇതി ഏത്ഥ "ത"ഇതി യോഗവിഭാഗേന **അചലന ഗതി ഭോജന**ത്ഥാദീഹി അധികരണേപി **ത**പ്പച്ചയോ, യഥാ - **ആസ** ഉപവേസനേ, **അധികരണേ** അച്ഛിംസു ഏത്ഥ തേതി ഇദം തേസം ആസിതം ഠാനം. **ഭാവേ** ഇധ തേഹി ആസിതം. **കമ്മനി** അയം തേഹി അജ്ഝാസിതോ ഗാമോ. **കത്തരി** ഇധ തേ ആസിതാ. തഥാ അട്ഠംസു ഏത്ഥാതി ഇദം തേസം ഠിതം ഠാനം, ഇധ തേഹി ഠിതം, അയം തേഹി അധിട്ഠിതോ ഓകാസോ, ഇധ തേ ഠിതാ. നിസീദിംസു ഏത്ഥാതി ഇദം തേസം നിസിന്നം ഠാനം, അയം തേസം നിസിന്നകാലോ, തേ ഇധ നിസിന്നാ. നിപജ്ജിംസു ഏത്ഥാതി ഇദം തേസം നിപന്നം ഠാനം, ഇധ തേ നിപന്നാ.

യാ ഗതിപാപുണനേ. അയാസും തേ ഏത്ഥാതി അയം തേസം യാതോ മഗ്ഗോ, ഇധ തേഹി യാതം, അയം തേഹി യാതോ, മഗ്ഗോ, ഇധ തേ യാതാ. തഥാ ഇദം തേസം ഗതട്ഠാനം, അയം തേസം ഗതകാലോ, ഇധ തേഹി ഗതം, അയം തേഹി ഗതോ ഗാമോ, ഇധ തേ ഗതാ.

ഭുഞ്ജിംസു ഏതസ്മിന്തി ഇദം തേസം ഭുത്തട്ഠാനം, അയം തേസം ഭുത്തകാലോ, ഇധ തേഹി ഭുത്തോ ഓദനോ, ഇധ തേ ഭുത്താ. പിവിംസു തേ ഏത്ഥാതി ഇദം തേസം പീതം ഠാനം, ഇധ തേഹി പീതാ യാഗു, ഇധ തേ പീതാ. ദിസ്സന്തി ഏത്ഥാതി ഇദം തേസം ദിട്ഠട്ഠാനം ഇച്ചാദി.

"കത്തരി കിതി"തി ഇതോ മണ്ഡൂകഗതിയാ "കത്തരീ"തി വത്തതേ.

൬൩൪. കമ്മനി ദുതിയായം ക്തോ.

കമ്മത്ഥേ ദുതിയായം വിഭത്തിയം വിജ്ജമാനായം ധാതൂഹി കത്തരി **ക്ത**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ഇദമേവ വചനം ഞാപകം അഭിഹിതേ കമ്മാദിമ്ഹി ദുതിയാദീനമഭാവസ്സ. ദാനം അദാസീതി അത്ഥേ **ക്ത**പ്പച്ചയോ, "കചി ധാതൂ"തിആദിനാ പച്ചയകകാരസ്സ ലോപോ, **തസ്സ ഇന്നാ**ദേസോ, ദാനം ദിന്നോ ദേവദത്തോ. **രക്ഖ** പാലനേ, സീലം അരക്ഖീതി സീലം രക്ഖിതോ, ഭത്തം അഭുഞ്ജീതി ഭത്തം ഭുത്തോ, ഗരും ഉപാസീതി ഗരുമുപാസിതോ ഇച്ചാദി.

൬൩൭. ഭ്യാദീഹി മതിബുധിപൂജാദീഹി ച ക്തോ.

ഭീഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി, **മതി ബുധി പൂജാ**ദീഹി ച **ക്ത**പ്പച്ചയോ ഹോതി. സോ ച "ഭാവകമ്മേസു കിച്ചത്തക്ഖത്ഥാ"തി വുത്തത്താ ഭാവകമ്മേസ്വേവ ഭവതി.

ഭീ ഭയേ, അഭായിത്ഥാതി ഭീതം ഭവതാ. **സുപ** സയേ, അസുപീയിത്ഥാതി സുത്തം ഭവതാ. ഏവം സയിതം ഭവതാ. **അസ** ഭോജനേ, അസിതം ഭവതാ, പചിതോ ഓദനോ ഭവതാ.

ഇധ **മത്യാ**ദയോ ഇച്ഛത്ഥാ, **ബുധി**ആദയോ ഞാണത്ഥാ.

മന ഞാണേ **സം**പുബ്ബോ, "ബുധഗമാദിത്ഥേ കത്തരീ"തി **ത**പ്പച്ചയേ സമ്പത്തേ ഇമിനാ കമ്മനി **ക്ത**പ്പച്ചയോ, "ഗമ ഖനാ"തിആദിനാ ധാത്വന്തലോപോ, രഞ്ഞാ സമ്മതോ. **കപ്പ** തക്കനേ, സങ്കപ്പിതോ. **ധര** ധാരണേ, ചുരാദിത്താ ണേ, വുദ്ധി, ഇകാരാഗമോ, സരലോപാദി, അവധാരിതോ.

ബുധ അവഗമനേ, അവബുജ്ഝിത്ഥാതി ബുദ്ധോ ഭഗവാ മഹേസക്ഖേഹി ദേവമനുസ്സേഹി. **ഇ** അജ്ഝയനേ, അധീയിത്ഥാതി അധീതോ.

ഇ ഗതിമ്ഹി, അഭിസമിതോ. **വിദ** ഞാണേ, അവേദീയിത്ഥാതി വിദിതോ. **ഞാ** അവബോധനേ, അഞ്ഞായിത്ഥാതി ഞാതോ. **വിധ** വേധനേ, പടിവിജ്ഝിത്ഥാതി പടിവിദ്ധോ ധമ്മോ. **തക്ക** വിതക്കേ, തക്കിതോ.

പൂജനത്ഥേസു -

പൂജ പൂജായം, അപൂജീയിത്ഥാതി പൂജിതോ ഭഗവാ. **ചായ** സന്താനപൂജനേസു **അപ**പുബ്ബോ, അപചായിതോ. **മാന** പൂജായം, മാനിതോ. **ചി** ചയേ, അപചിതോ. **വന്ദ** അഭിവന്ദനേ, വന്ദിതോ. **കര** കരണേ, സക്കതോ. **സക്കാര** പൂജായം, സക്കാരിതോ ഇച്ചാദി.

ഹുതോ ഹുതാവീ ഹുതവാ, വുട്ഠോ വുസിത ജിണ്ണകോ;
പക്കം പക്കന്തകോ ജാതോ, ഠിതോ രുള്ഹോ ബുഭുക്ഖിതോ.

ഗീതം നച്ചം ജിതോ ദിട്ഠോ, തുട്ഠോ യിട്ഠോ ച ഭഗ്ഗവാ;
വുത്തഞ്ച ഗുത്തോ അച്ഛിന്നോ, പഹീനോ ഗമിതോ ഗതോ.

കതോഭിസങ്ഖതോ ഭുത്തം, ഠാനം ഗരുമുപാസിതോ;
ഭീതഞ്ച സമ്മതോ ബുദ്ധോ, പൂജിതോതീതകാലികാ.

അതീതപ്പച്ചയന്തനയോ.

തവേതുനാദിപ്പച്ചയന്തനയ

“പുഞ്ഞാനി കാതുമിച്ഛി, ഇച്ഛതി, ഇച്ഛിസ്സതി വാ”തി വിഗ്ഗഹേ -

൫൩൫. ഇച്ഛത്ഥേസു സമാന കത്തു കേസു ത വേ തും വാ.

ഇച്ഛാ അത്ഥോ യേസം തേ **ഇച്ഛത്ഥാ,** തേസു ഇച്ഛത്ഥേസു ധാതൂസു സമാനകത്തുകേസു സന്തേസു സബ്ബധാതൂഹി **തവേതും**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ, “തവേതും വാ”തി യോഗവിഭാഗേന തദത്ഥക്രിയായഞ്ച, തേ ച കിതകത്താ കത്തരി ഹോന്തി.

“കരോതിസ്സ, വാ”തി ച വത്തതേ.

൫൩൭. തവേതുനാദീസു കാ.

തവേതുനഇച്ചേവമാദീസു പച്ചയേസു പരേസു കരോതിസ്സ ധാതുസ്സ **കാ**ദേസോ ഹോതി വാ, **ആദി**സദ്ദേന **തും**ത്വാന ത്വാ തബ്ബേസു ച.

“തദ്ധിതസമാസകിതകാ നാമംവാതവേതുനാദീസു ചാ”തി എത്ഥ “അതവേ തുനാദീസൂ”തി നാമബ്യപദേസസ്സ നിസേധനതോ തദന്താനം നിപാതത്തം സിദ്ധം ഭവതി, തതോ നിപാതത്താ **തവേതുന**മന്തതോ “സബ്ബാസമാവുസോ”തിആദിനാ വിഭത്തിലോപോ. സോ പുഞ്ഞാനി കാതവേ ഇച്ഛതി, കാതുമിച്ഛതി.

കാദേസാഭാവേ “തുംതുനതബ്ബേസു വാ”തി **ര**കാരസ്സ **ത**ത്തം. കത്തും കാമേതീതി കത്തുകാമോ, അഭിസങ്ഖരിതുമാകങ്ഖതി. തഥാ സദ്ധമ്മം സോതവേ, സോതും, സുണിതും വാ പത്ഥേതി. എവം അനുഭവിതും, പചിതും, ഗന്തും, ഗമിതും, ഖന്തും, ഖനിതും, ഹന്തും, ഹനിതും, മന്തും, മനിതും, ഹരിതും, അനുസ്സരിതുമിച്ഛതി, എത്ഥ **ഇ**കാരയുത്തത്ത്ഹി “നമകരാന”മിച്ചാദിനാ പടിസിദ്ധത്താ ന ധാത്വന്തലോപോ.

തഥാ **തു**ദബ്യഥനേ, തുദിതും, പവിസിതും, ഉദ്ദിസിതും, ഹോതും, സയിതും, നേതും, ജുഹോതും, പജഹിതും, പഹാതും, ദാതും. രോദ്ധും, രുന്ധിതും, **തുംതുനാ**ദീസുപി യോഗവിഭാഗേന കത്തരി വികരണപ്പച്ചയാ, സരലോപാദി ച. ഭോത്തും, ഭുഞ്ജിതും, ഛേത്തും, ഛിന്ദിതും. സിബ്ബിതും, ബോദ്ധും, ബുജ്ഝിതും. ജായിതും, ജനിതും. പത്തും, പാപുണിതും. ജേതും, ജിനിതും, കേതും, കിണിതും, വിനിച്ഛേതും, വിനിച്ഛിനിതും, ഞാതും, ജാനിതും, ഗഹേതും, ഗണ്ഹിതും. ചോരേതും, ചോരയിതും, പാലേതും, പാലയിതും.

കാരിതേ ഭാവേതും, ഭാവയിതും, കാരേതും, കാരയിതും, കാരാപേതും, കാരാപയിതുമിച്ഛതി ഇച്ചാദി.

“തവേതും വാ”തി യോഗവിഭാഗേന ക്രിയത്ഥക്രിയായഞ്ച ഗമ്മമാനായം **തും**പച്ചയോ. യഥാ - സുബുദ്ധും വക്ഖാമി, ഭോത്തും വജതി, ഭോജനായ വജതീതി അത്ഥോ. എവം ദട്ഠും ഗച്ഛതി, ഗന്തുമാരഭതി, ഗന്തും പയോജയതി, ദസ്സേതുമാഹ ഇച്ചാദി.

“തു”മിതി വത്തതേ.

൬൩൭. അരഹസക്കാദീസു ച.

അരഹസക്കഭബ്ബാനുച്ഛവികാനുരൂപഇച്ചേവമാദീസ്വത്ഥേസു പയുജ്ജമാനേസു സബ്ബധാതൂഹി **തും**പച്ചയോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന **കാലസമയവേലാ**ദീസുപി. **നിന്ദ** ഗരഹായം, കോ തം നിന്ദിതുമരഹതി , രാജാ അരഹസി ഭവിതും, അരഹോ ഭവം വത്തും. സക്കാ ജേതും ധനേന വാ, സക്കാ ലദ്ധും, കാതും സക്ഖിസ്സതി. ഭബ്ബോ നിയാമം ഓക്കമിതും, അഭബ്ബോ കാതും. അനുച്ഛവികോ ഭവം ദാനം പടിഗ്ഗഹേതും. ഇദം കാതും അനുരൂപം. ദാനം ദാതും യുത്തം, ദാതും വത്തുഞ്ച ലഭതി, ഏവം വട്ടതി ഭാസിതും, ഛിന്ദിതും ന ച കപ്പതി ഇച്ചാദി. തഥാ കാലോ ഭുഞ്ജിതും, സമയോ ഭുഞ്ജിതും, വേലാ ഭുഞ്ജിതും.

“തു”മിതി വത്തതേ.

൬൩൮. പത്തവചനേ അലമത്ഥേസു ച.

അലമത്ഥേസു പത്തവചനേ സതി സബ്ബധാതൂഹി **തും**പച്ചയോ ഹോതി, അലംസദ്ദസ്സ അത്ഥാ **അലമത്ഥാ** ഭൂസനപരിയത്തിനിവാരണാ, തേസു അലമത്ഥേസു. പത്തസ്സ വചനം **പത്തവചനം,** അലമേവ ദാനാനി ദാതും, അലമേവ പുഞ്ഞാനി കാതും, സമ്പത്തമേവ പരിയത്തമേവാതി അത്ഥോ.

കത്വാ കമ്മം അഗച്ഛി, ഗച്ഛതി, ഗച്ഛിസ്സതീതി വാ അത്ഥേ -

൬൪൦. പുബ്ബകാലേകകത്തുകാനം തുന ത്വാന ത്വാ വാ.

പുബ്ബകാലോതി പുബ്ബക്രിയാ, ഏകോ കത്താ യേസം തേ **ഏകകത്തുകാ,** തേസം ഏകകത്തുകാനം സമാനകത്തുകാനം ധാതൂനമന്തരേ പുബ്ബകാലേ വത്തമാനധാതുമ്ഹാ **തുന ത്വാന ത്വാ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ.

വാസദ്ദസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ **തുന**പ്പച്ചയോ കത്ഥചിയേവ ഭവതി. തേ ച **കിത**സഞ്ഞത്താ, “ഏകകത്തുകാന”ന്തി വുത്തത്താ ച കത്തരിയേവ ഭവന്തി. **തുനേ** “തവേതുനാദീസു കാ”തി **കാ**ദേസോ, നിപാതത്താ സിലോപോ. സോ കാതുന കമ്മം ഗച്ഛതി, അകാതുന പുഞ്ഞം കിലമിസ്സന്തി സത്താ.

ത്വാനത്വാസു “രകാരോ ചാ”തി ധാത്വന്തലോപോ, കമ്മം കത്വാന ഭദ്രകം, ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗം ഗച്ഛതി, അഭിസങ്ഖരിത്വാ, കരിത്വാ. തഥാ സിബ്ബിത്വാ, ജായിത്വാ, ജനിത്വാ, ധമ്മം സുത്വാ, സുത്വാന ധമ്മം മോദതി, സുണിത്വാ, പത്വാ, പാപുണിത്വാ. കിണിത്വാ, ജേത്വാ, ജിനിത്വാ, ജിത്വാ. ചോരേത്വാ, ചോരയിത്വാ, പൂജേത്വാ, പൂജയിത്വാ. തഥാ മേത്തം ഭാവേത്വാ, ഭാവയിത്വാ, വിഹാരം കാരേത്വാ, കാരയിത്വാ, കാരാപേത്വാ, കാരാപയിത്വാ സഗ്ഗം ഗമിസ്സന്തി ഇച്ചാദി.

പുബ്ബകാലേതി കിമത്ഥം? പഠതി, പചതി. **ഏകകത്തുകാന**ന്തി കിം? ഭുത്തേ ദേവദത്തേ യഞ്ഞദത്തോ വജതി.

“അപത്വാന നദിം പബ്ബതോ, അതിക്കമ്മ പബ്ബതം നദീ”തിആദീസു പന സബ്ബത്ഥ “ഭവതീ”തി സമ്ബന്ധതോ **ഏ**കകത്തുകതാ, പുബ്ബകാലതാ ച ഗമ്യതേ.

“വാ”തി വത്തതേ.

൬൪൧. സബ്ബേഹി തുനാദീനം യോ.

സബ്ബേഹി സോപസഗ്ഗാനുപസഗ്ഗേഹി ധാതൂഹി പരേസം **തുനാ**ദീനം പച്ചയാനം **യ**സദ്ദാദേസോ ഹോതി വാ. **വന്ദ** അഭിവന്ദനേ **അഭി**പുബ്ബോ, **ത്വാ**പച്ചയസ്സ **യോ,** ഇകാരാഗമോ ച, അഭിവന്ദിയ ഭാസിസ്സം, അഭിവന്ദിത്വാ, വന്ദിയ, വന്ദിത്വാ. തഥാ അഭിഭുയ്യ, ദ്വിത്തരസ്സത്താനി, അഭിഭവിത്വാ, അഭിഭോത്വാ.

സി സേവായം, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ **ഇ**കാരസ്സ **ആ**ത്തം, നിസ്സായ, നിസ്സിത്വാ.

ഭജ സേവായം, “തഥാ കത്തരി ചാ”തി പുബ്ബരൂപത്തം, വിഭജ്ജ, വിഭജിയ, വിഭജിത്വാ.

ദിസ അതിസജ്ജനേ, ഉദ്ദിസ്സ, ഉദ്ദിസിയ, ഉദ്ദിസിത്വാ. പവിസ്സ, പവിസിയ, പവിസിത്വാ.

നീ പാപുണനേ, ഉപനീയ, ഉപനേത്വാ. അതിസേയ്യ, അതിസയിത്വാ. ഓഹായ, ഓഹിത്വാ, ജഹിത്വാ, ഹിത്വാ. ആദായ, ആദിയിത്വാ, “ദിവാദിതോ യോ”തി **യ**പ്പച്ചയോ, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ ധാത്വന്തസ്സ**സ്സി**കാരോ ച, ദത്വാ, ദത്വാന. പിധായ, പിദഹിത്വാ. ഭുഞ്ജിയ, ഭുഞ്ജിത്വാ, ഭോത്വാ. വിചേയ്യ, വിചിനിത്വാ. വിഞ്ഞായ, വിജാനിത്വാ, ഞത്വാ.

“യഥാഗമം, തുനാദീസൂ”തി ച വത്തതേ.

൬൪൨. ദധന്തതോ യോ ക്വചി.

ദകാര**ധ**കാരന്തേഹി ധാതൂഹി യഥാഗമം **യ**കാരാഗമോ ഹോതി ക്വചി **തുനാ**ദീസു പച്ചയേസു. **യ**വതോ ദകാരസ്സ **ജ**കാരോ, സമാപജ്ജിത്വാ, ഉപ്പജ്ജിത്വാ, ഭിജ്ജിത്വാ, ഛിജ്ജിത്വാ ഗതോ. **ബുധ** അവഗമനേ, “തഥാ കത്തരി ചാ”തി സധാത്വന്തസ്സ **യ**കാരസ്സ **ച**വഗ്ഗോ, ബുജ്ഝിയ, ബുജ്ഝിത്വാ. വിരജ്ഝിയ, വിരജ്ഝിത്വാ. രുന്ധിയ, രുന്ധിത്വാ.

“തുനാദീന”ന്തി അധികാരോ, “വാ”തി ച.

൬൪൩. ചനന്തേഹി രച്ചം.

ചകാര**ന**കാരന്തേഹി ധാതൂഹി പരേസം **തുനാ**ദീനം പച്ചയാനം **രച്ചാ**ദേസോ ഹോതി വാ, “രച്ച”ന്തി യോഗവിഭാഗേന അഞ്ഞസ്മാപി, വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ, **രാ**ദിലോപോ. **വിച** വിവേചനേ **വി**പുബ്ബോ, വിവിച്ച, വിവിച്ചിത്വാ, “യോ ക്വചീ”തി യോഗവിഭാഗേന **യ**കാരാഗമോ.

പവ പാകേ, പച്ച, പച്ചിയ, പച്ചിത്വാ. വിമുച്ച, വിമുച്ചിത്വാ.

ഹന ഹിംസാഗതീസു, ആഹച്ച, ഉപഹച്ച, ആഹന്ത്വാ, ഉപഹന്ത്വാ.

വാതി കിം? അവമഞ്ഞ, അവമഞ്ഞിത്വാ, മന്ത്വാ, **ന്യസ്സഞ**കാരോ.

ഇ ഗതിമ്ഹി, യോഗവിഭാഗേന **രച്ചാ**ദേസോ, പടിച്ച, അവേച്ച, ഉപേച്ച ഉപേത്വാ. **കര** കരണേ, സക്കച്ച, അധികിച്ച, **ഇ**കാരാഗമോ, കരിയ.

ദിസ പേക്ഖണേ -

൬൪൪. **ദിസാ സ്വാനസ്വാന്തലോപോ ച.**

ദിസഇച്ചേതായ ധാതുയാ പരേസം **തുനാ**ദീനം പച്ചയാനം **സ്വാന സ്വാ**ഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി വാ, ധാത്വന്തസ്സ ലോപോ ച. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി, ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ.

വാതി കിം? നേക്ഖമ്മം ദട്ഠും, ദട്ഠാ. പസ്സിയ, പസ്സിതുന, പസ്സിത്വാ.

അന്തഗ്ഗഹണം **അന്തലോപ**ഗ്ഗഹണഞ്ചാനുവത്തതേ.

൬൪൫. **മ ഹ ദ ഭേഹി മ്മ യ്ഹ ജ്ജ ബ്ഭ ദ്ധാ ച.**

മ ഹ ദ ഭഇച്ചേവമന്തേഹി ധാതൂഹി പരേസം **തുനാ**ദീനം പച്ചയാനം യഥാക്കമം **മ്മ യ്ഹ ജ്ജ ബ്ഭ ദ്ധാ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി വാ, ധാത്വന്തലോപോ ച. **മ**കാരന്തേഹി താവ ആഗമ്മ, ആഗന്ത്വാ. **കമു** പദവിക്ഖേപേ, ഓക്കമ്മ, ഓക്കമിത്വാ, നിക്ഖമ്മ, നിക്ഖമിത്വാ, അഭിരമ്മ, അഭിരമിത്വാ.

ഹകാരന്തേഹി പഗ്ഗയ്ഹ, പഗ്ഗണ്ഹിത്വാ, പഗ്ഗഹേത്വാ. **മുഹ** വേചിത്തേ, സമ്മുയ്ഹ, സമ്മുയ്ഹിത്വാ, **യ**കാരാഗമോ, ആരുയ്ഹ, ആരുഹിത്വാ, ഓഗയ്ഹ, ഓഗഹേത്വാ.

ദകാരന്തേഹി ഉപ്പജ്ജ, ഉപ്പജ്ജിത്വാ, പമജ്ജ, പമജ്ജിത്വാ, ഉപസമ്പജ്ജ, ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ. **ഛിദി** ദ്വിധാകരണേ, അച്ഛിജ്ജ, ഛിജ്ജ, ഛിജ്ജിത്വാ, ഛിന്ദിയ, ഛിന്ദിത്വാ, ഛേത്വാ.

ഭകാരന്തേഹി **രഭ** രാഭസ്സേ, ആരബ്ഭ കഥേസി, ആരദ്ധാ, ആരഭിത്വാ. **ലഭ** ലാഭേ, ഉപലബ്ഭ, ഉപലദ്ധാ, സദ്ധം പടിലഭിത്വാ പുഞ്ഞാനി കരോന്തി ഇച്ചാദി.

തവേതുനാദിപ്പച്ചയന്തനയോ.

വത്തമാനകാലികമാനന്തപ്പച്ചയന്തനയ

൬൪൬. **വത്തമാനേ മാനന്താ.**

ആരദ്ധോ അപരിസമത്തോ അത്ഥോ **വത്തമാനോ,** തസ്മിം വത്തമാനേ കാലേ ഗമ്മമാനേ സബ്ബധാതൂഹി **മാനഅന്ത**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. തേ ച

കിതസഞ്ഞത്താ "കത്തരി കിത"തി കത്തരി ഭവന്തി.

അന്തമാനപ്പച്ചയാനഞ്ചേത്ഥ "പരസമഞ്ഞാപയോഗേ"തി പരസമഞ്ഞാവസേന പരസ്സപദത്തനോപദസഞ്ഞത്താ **ത്യാദീ**സു വിയ **അന്തമാനേ**സു ച വികരണപ്പച്ചയാ ഭവന്തി.

തേനേവ **മാന**പ്പച്ചയോ "അത്തനോപദാനി ഭാവേ ച കമ്മനീ"തി ഭാവകമ്മേസുപി ഹോതി, തസ്സ ച "അത്തനോപദാനി പരസ്സപദത്ത"ന്തി കച്ചി **അന്ത**പ്പച്ചയാദേസോ ച.

ഗമു, സപ്പ ഗതിമ്ഹി, ഗച്ഛതീതി അത്ഥേ **അന്ത**പ്പച്ചയോ, "ഭൂവാദിതോ അ"ഇതി **അ**പ്പച്ചയോ, "ഗമിസ്സന്തോ ച്ഛോ വാ സബ്ബാസൂ"തി ധാതുവന്തസ്സ **ച്ഛാ**ദേസോ, സരലോപാദി, നാമബ്യപദേസേ **സ്യാദ്യു**പ്പത്തി. ഗച്ഛന്ത സി ഇതീധ "വാ"തി വത്തമാനേ "സിമ്ഹി ഗച്ഛന്താദീനം ന്തസദ്ദോ അം" ഇതി **ന്ത**സ്സ **അ**മാദേസോ.

വാസദ്ദസ്സ വവത്ഥിതവിഭാസത്താ **ഏ**കാ**രോ**കാരപരസ്സ ന ഭവതി, സരലോപാദി, സോ പുരിസോ ഗച്ഛം, ഗച്ഛന്തോ ഗണ്ഹാതി, സേസം ഗുണവന്തുസമം.

ഇത്ഥിയം "നദാദിതോ വാ ഈ"തി **ഈ**പച്ചയോ, "സേസേസു ന്തുവാ"തി **ന്തു**ബ്യപദേസേ "വാ"തി അധികിച്ച "ന്തുസ്സ തമീകാരേ"തി **ത**കാരേ സരലോപസിലോപാ, സാ കഞ്ഞാ ഗച്ഛതീ, ഗച്ഛന്തീ ഇച്ചാദി ഇത്ഥിസമം.

നപുംസകേ പുരേ വിയ **ന്ത**സ്സ **അ**മാദേസോ, തം ചിത്തം ഗച്ഛം, ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്താനി ഇച്ചാദി പുല്ലിങ്ഗസമം.

തഥാ ഗച്ഛതീതി അത്ഥേ **മാന**പ്പച്ചയോ, **ച്ഛാ**ദേസാദി ച, സോ ഗച്ഛമാനോ ഗണ്ഹാതി, തേ ഗച്ഛമാനാ ഇച്ചാദി **പുരിസ**സദ്ദസമം. സാ ഗച്ഛമാനാ, താ ഗച്ഛമാനായോ ഇച്ചാദി **കഞ്ഞാ**സദ്ദസമം. തം ഗച്ഛമാനം, താനി ഗച്ഛമാനാനി ഇച്ചാദി **ചിത്ത**സദ്ദസമം.

ഗച്ഛീയതീതി അത്ഥേ "അത്തനോപദാനി ഭാവേ ച കമ്മനീ"തി കമ്മനി **മാന**പ്പച്ചയോ, "ഭാവകമ്മേസു യോ"തി **യ**പ്പച്ചയോ, "ഇവണ്ണാഗമോ വാ"തി **ഇ**കാരാഗമോ, **ച്ഛാ**ദേസോ, സോ തേന ഗച്ഛിയമാനോ, സാ ഗച്ഛിയമാനാ, തം ഗച്ഛിയമാനം.

ച്ഛാദേസാഭാവേ "പുബ്ബരൂപഞ്ചാ"തി **യ**കാരസ്സ **മ**കാരോ, ധമ്മോ അധിഗമ്മമാനോ ഹിതായ ഭവതി, അധിഗമ്മമാനാ, അധിഗമ്മമാനം.

തഥാ **മഹ** പൂജായം, മഹതീതി മഹം, മഹന്തോ, മഹതീ, മഹന്തീ, മഹം, മഹന്തം, മഹമാനോ, മഹമാനാ, മഹമാനം. **കമ്മനി** "യമ്ഹി ദാധാമാഠാഹാപാ മഹ മഥാദീനമീ"ഇതി ധാതുവന്തസ്സ **അ**കാരസ്സ ഈകാരോ, മഹീയമാനോ, മഹീയമാനാ, മഹീയമാനം.

ഏവം ചരതീതി ചരം, ചരതീ, ചരന്തീ, ചരന്തം, ചരമാനോ, ചരിയമാനോ, പചതീതി പചം, പചതീ, പചന്തീ, പചന്തം, പചമാനോ, പച്ചമാനോ, "തസ്സ

ചവഗ്ഗ”ഇച്ചാദിനാ **ചവഗ്ഗത്തം**, ദ്വിത്തഞ്ച.

ഭൂ സത്തായം, ഭവതീതി അത്ഥേ **അന്ത**പ്പച്ചയോ, **അ**പ്പച്ചയവുദ്ധിഅവാദേസാദി, സോ ഭവം, ഭവന്തോ. **ഇത്ഥിയം** ഈപച്ചയോ, “ഭവതോ ഭോതോ”തി **ഭോതാ**ദേസോ, ഭോതീ, ഭോതീ, ഭോതിയോ. **നപുംസകേ** ഭവം, ഭവന്തം, ഭവന്താനി, അഭിഭവമാനോ. **ഭാവേ** ഭൂയമാനം. **കമ്മനി** അഭിഭൂയമാനോ.

ജര വയോഹാനിമ്ഹി, “ജര മരാന”ന്തിആദിനാ **ജീര ജീയ്യാ**ദേസാ, ജീരതീതി ജീരം, ജീരന്തീ, ജീരന്തം, ജീരമാനോ, ജീരീയമാനോ, ജീയം, ജീയന്തീ, ജീയന്തം, ജീയമാനോ, ജീയ്യമാനോ.

മര പാണചാഗേ, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ ഏകസ്സ **യ**കാരസ്സ ലോപോ, മരതീതി മീയം, മീയന്തീ, മീയന്തം, മീയമാനോ, മീയ്യമാനോ, മരം, മരന്തീ, മരന്തം, മരമാനോ, മരീയമാനോ. ലഭം, ലഭന്തീ, ലഭന്തം, ലഭമാനോ, ലബ്ഭമാനോ. വഹം, വഹന്തീ, വഹന്തം, വഹമാനോ, വുയ്ഹമാനോ. “ഇസുയമൂനമന്തോ ച്ഛോ വാ”തി **ച്ഛാ**ദേസോ, ഇച്ഛതീതി ഇച്ഛം, ഇച്ഛന്തീ, ഇച്ഛന്തം, ഇച്ഛമാനോ, ഇച്ഛീയമാനോ, ഇസ്സമാനോ.

“ദിസസ്സ പസ്സദിസ്സദക്ഖാ വാ”തി **പസ്സ ദിസ്സ ദക്ഖാ**ദേസാ, പസ്സതീതി പസ്സം, പസ്സന്തീ, പസ്സന്തം, പസ്സമാനോ, വിപസ്സീയമാനോ, ദിസ്സമാനോ, ദിസ്സന്തോ, **മാനസ്സ അന്താ**ദേസോ, ദിസ്സം, ദിസ്സന്തീ, ദിസ്സന്തം, ദക്ഖം, ദക്ഖന്തീ, ദക്ഖന്തം, ദക്ഖമാനോ ദക്ഖിയമാനോ ഇച്ചാദി.

തുദ ബ്യഥനേ, തുദതീതി തുദം, തുദന്തീ, തുദന്തം, തുദമാനോ, തുജ്ജമാനോ. പവിസതീതി പവിസം, പവിസന്തീ, പവിസന്തം, പവിസമാനോ, പവിസീയമാനോ ഇച്ചാദി.

ഹൂ, ഭൂ സത്തായം, **അ**പ്പച്ചയലോപോ, പഹോതീതി പഹോന്തോ, പഹോന്തീ, പഹോന്തം, പഹൂയമാനം തേന. സേതീതി സേന്തോ, സേന്തീ, സേന്തം, സേമാനോ, സയം, സയന്തീ, സയന്തം, സയമാനോ, സയാനോ വാ, **മാനസ്സ ആനാ**ദേസോ, അതിസീയമാനോ.

അസ സബ്ഭാവേ, “സബ്ബത്ഥാസസ്സാദിലോപോ ചാ”തി **അ**കാരസ്സ ലോപോ, അത്ഥീതി സം, സന്തോ, സതീ, സന്തീ, സന്തം, സമാനോ, സമാനാ, സമാനം.

ഠാ ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, “വാ”തി വത്തമാനേ “ഠാ തിട്ഠോ”തി **തിട്ഠാ**ദേസോ, തിട്ഠം, തിട്ഠന്തീ, തിട്ഠന്തം, തിട്ഠമാനോ. **തിട്ഠാ**ഭാവേ “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ **ഠാ**തോ **ഹ**കാരാഗമോ, രസ്സത്തഞ്ച, ഉപട്ഠഹം, ഉപട്ഠഹന്തീ, ഉപട്ഠഹന്തം, ഉപട്ഠഹമാനോ. ഠീയമാനം തേന, ഉപട്ഠീയമാനോ, ഉപട്ഠഹീയമാനോ.

പാ പാനേ, “പാ പിബോ”തി **പിബാ**ദേസോ, പിബതീതി പിബം, പിബന്തീ, പിബന്തം, പിബമാനോ, “ക്വചി ധാതൂ”തിആദിനാ **ബ**കാരസ്സ **വ**ത്തം, പിവം, പിവന്തീ, പിവന്തം, പിവമാനോ, പീയമാനോ, പീയമാനാ, പീയമാനം ഇച്ചാദി.

ഹു ദാനാദനഹബ്യപ്പദാനേസു, **അ**പ്പച്ചയേ പുരേ വിയ ദ്വിഭാവാദി, ജുഹോതീതി ജുഹം, ജുഹന്തീ, ജുഹന്തം, ജുഹമാനോ, ഹൂയമാനോ. ഏവം

ജഹം, ജഹന്തീ, ജഹന്തം, ജഹമാനോ, ജഹീയമാനോ. ദദാതീതി ദദം, ദദന്തീ, ദദന്തം, ദദമാനോ, **ദ്വിത്താ**ഭാവേ ദാനം ദേന്തോ, ദേന്തീ, ദേന്തം, ദീയമാനോ.

രുധി ആവരണേ, "രുധാദിതോ നിഗ്ഗഹീതപുബ്ബഞ്ചാ"തി **അ**പ്പച്ചയനിഗ്ഗഹീതാഗമാ, രുന്ധതീതി രുന്ധം, രുന്ധന്തീ, രുന്ധന്തം, രുന്ധമാനോ, രുജ്ഝമാനോ. ഭുഞ്ജതീതി ഭുഞ്ജം, ഭുഞ്ജന്തീ, ഭുഞ്ജന്തം, ഭുഞ്ജമാനോ, ഭുജ്ജമാനോ ഇച്ചാദി.

ദിവു കീളായം, "ദിവാദിതോ യോ"തി **യ**പ്പച്ചയോ, "തഥാ കത്തരി ചാ"തി പുബ്ബരൂപത്തം, **ബ**ത്തഞ്ച, ദിബ്ബതീതി ദിബ്ബം, ദിബ്ബന്തീ, ദിബ്ബന്തം, ദിബ്ബമാനോ. ഏവം ബുജ്ഝതീതി ബുജ്ഝം, ബുജ്ഝന്തോ, ബുജ്ഝമാനോ, **ച**വഗ്ഗാദേസോ. **ജനീ** പാതുഭാവേ, "ജനാദീനമാ"തി യോഗവിഭാഗേന **ആ**ത്തം, ജായതീതി ജായം, ജായമാനോ, ജഞ്ഞമാനോ.

സു സവണേ, "സ്വാദിതോ"തിആദിനാ **ണു ണാ ഉണാ** ച, സുണാതീതി സുണം, സുണന്തോ, സുണമാനോ, സൂയമാനോ, സുയ്യമാനോ. പാപുണാതീതി പാപുണം, പാപുണമാനോ, പാപീയമാനോ.

"കിയാദിതോ നാ"തി **നാ,** രസ്സത്തം, കിണാതീതി കിണം, കീണമാനോ, കീയമാനോ. വിനിച്ഛിനാതീതി വിനിച്ഛിനം, വിനിച്ഛിനമാനോ, വിനിച്ഛീയമാനോ, ചിനം, ചീയമാനോ. ജാനാതീതി ജാനം, ജാനമാനോ, **ജാ**ദേസോ, ഞായമാനോ. ഗണ്ഹാതീതി ഗണ്ഹം, ഗണ്ഹമാനോ, ഗയ്ഹമാനോ.

കര കരണേ, കരോതീതി അത്ഥേ "വത്തമാനേ മാനന്താ"തി **അന്ത**പ്പച്ചയോ, "തനാദിതോ ഓയിരാ"തി **ഓ,** "തസ്സ വാ"തി അധികിച്ച "ഉത്തമോകാരോ"തി **ഉ**ത്തം, "കരസ്സാകാരോ ചാ"തി **അ**കാര**സ്സു**കാരോ. "യവകാരാ ചാ"തി സരേ **ഉ**കാരസ്സ **വ**ത്തം, ദ്വിത്തം, "ബോ വസ്സാ"തി **ബ**കാരദ്വയഞ്ച, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ര**ലോപോ, സോ കുബ്ബം, കുബ്ബന്തോ, കുബ്ബതീ, കുബ്ബന്തീ, കുബ്ബന്തം. **ഉത്താ**ഭാവേ - കമ്മം കരോന്തോ, കരോന്തീ, കരോന്തം. **മാനേ -** **ഉ**ത്തദ്വയം, കുരുമാനോ, കുരുമാനാ, കുരുമാനം, കുബ്ബാനോ വാ. **കമ്മനി** കയിരമാനോ, കരീയമാനോ വാ ഇച്ചാദി.

ചുര ഥേയ്യേ, "ചുരാദിതോ"തിആദിനാ **ണേ ണയാ,** ചോരേതീതി ചോരേന്തോ, ചോരേന്തീ, ചോരേന്തം, ചോരയം, ചോരയതീ, ചോരയന്തം, ചോരയമാനോ, ചോരീയമാനോ. പാലേതീതി പാലേന്തോ, പാലേന്തീ, പാലേന്തം, പാലയം, പാലയന്തീ, പാലയന്തം, പാലയമാനോ, പാലീയമാനോ ഇച്ചാദി.

കാരിതേ ഭാവേതീതി ഭാവേന്തോ, ഭാവേന്തീ, ഭാവേന്തം, ഭാവയം, ഭാവയന്തീ, ഭാവയന്തം, ഭാവയമാനോ, ഭാവീയമാനോ. കാരേതീതി കാരോന്തോ, കാരേന്തീ, കാരേന്തം, കാരയം, കാരയന്തീ, കാരയന്തം, കാരയമാനോ, കാരീയമാനോ, കാരാപേന്തോ, കാരാപേന്തീ, കാരാപേന്തം, കാരാപയം, കാരാപയന്തീ, കാരാപയന്തം, കാരാപയമാനോ, കാരാപീയമാനോ ഇച്ചാദി.

വത്തമാനകാലികമാനന്തപ്പച്ചയന്തനയോ.

അനാഗതകാലികപ്പച്ചയന്തനയ

“കാലേ”തി അധികാരോ.

൹ർ൭. ഭവിസ്സതി ഗമാദീഹി ണീ ഘിണ.

ഭവിസ്സതി കാലേ ഗമ്മമാനേ **ഗമാ**ദീഹി ധാതൂഹി **ണീ ഘിണ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. **ണ**കാരാ വുദ്ധത്ഥാ. ആയതി ഗമനം സീലമസ്സാതി അത്ഥേ **ണീ,** വുദ്ധി**ണ**ലോപാ. ഗാമീ, ഗാമിനോ, ആഗാമീ കാലോ. **ഘിണ**പച്ചയേ - “കചി ധാതൂ”തിആദിനാ **ഘ**ലോപോ, ഗാമം ഗാമി, ഗാമീ, ഗാമയോ.

ഭജ സേവായം, ആയതി ഭജിതും സീലമസ്സാതി ഭാജീ, ഭാജി, “ന കഗത്തം ചജാ”തി യോഗവിഭാഗേന നിസേധനതോ “സചജാനം കഗാ ണാനുബന്ധേ”തി **ഗ**ത്തം ന ഭവതി.

സു ഗതിമ്ഹി, കാരിതേ വുദ്ധി**ആവാ**ദേസാ ച, ആയതി പസ്സവിതും സീലമസ്സാതി പസ്സാവീ, പസ്സാവി. ആയതി പട്ഠാനം സീലമസ്സാതി പട്ഠായീ, പട്ഠായി, “ആകാരന്താനമായോ”തി **ആയാ**ദേസോ.

“ഭവിസ്സതീ”തി അധികാരോ.

൹ർ൮. കിരിയായം ണ്വുതവോ.

കിരിയായം കിരിയത്ഥായം ഗമ്മമാനായം ധാതൂഹി **ണ്വുതു**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി ഭവിസ്സതി കാലേ. **ണ്വു**മ്ഹി - **ണ**ലോപവുദ്ധി**അകാ**ദേസാ, കരിസ്സം വജതീതി കാരകോ വജതി.

തുമ്ഹി - “കരസ്സ ച തത്തം തുസ്മി”ന്തി **ത**കാരോ, സേസം കത്തുസമം, കത്താ വജതി, കത്തും വജതീതി അത്ഥോ. ഏവം പചിസ്സം വജതീതി പാചകോ വജതി, പചിതാ വജതി. ഭുഞ്ജിസ്സം വജതീതി ഭുഞ്ജകോ വജതി, ഭോത്താ വജതി ഇച്ചാദി.

൹ർ൯. കമ്മനി ണോ.

കമ്മസ്മിം ഉപപദേ ധാതൂഹി **ണ**പ്പച്ചയോ ഹോതി ഭവിസ്സതി കാലേ **ണ**ലോപവുദ്ധീ. നഗരം കരിസ്സതീതി നഗരകാരോ വജതി. **ലൂ** ഛേദനേ, സാലിം ലവിസ്സതീതി സാലിലാവോ വജതി. **വപ** ബീജസന്താനേ, ധഞ്ഞം വപിസ്സതീതി ധഞ്ഞവാപോ വജതി. ഭോഗം ദദിസ്സതീതി ഭോഗദായോ വജതി, സിന്ധും പിവിസ്സതീതി സിന്ധുപായോ വജതി ഇച്ചാദി.

“കമ്മനീ”തി വത്തതേ.

൹൰. സേസേ സ്സം ന്തു മാനാനാ.

കമ്മസ്മിം ഉപപദേ **സേസേ** അപരിസമത്തത്ഥേ ധാതൂഹി **സ്സംന്തു മാന ആന**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി ഭവിസ്സതി കാലേ ഗമ്മമാനേ, തേ ച കിതകത്താ കത്തരി ഭവന്തി. കമ്മം കരിസ്സതീതി അത്ഥേ **സ്സം**പച്ചയോ, **ഇ**കാരാഗമോ, **സി**ലോപോ, കമ്മം കരിസ്സം വജതി, സാപേക്ഖത്താ ന

സമാസോ. **ന്തു**പച്ചയേ "തനാദിതോ ഓയിരാ"തി **ഓ,** "സിമ്ഹി വാ"തി ന്തു'ന്തസ്സ **അ**ത്തം, കമ്മം കരിസ്സതീതി കമ്മം കരോന്തോ വജതി ഇച്ചാദി ***ഗുണവന്തു***സമം.

അഥ വാ "ഭവിസ്സതി ഗമാദീഹി ണീ ഘിണ"തി എത്ഥ "ഭവിസ്സതീ"തി വചനതോ "സ്സന്തു"ഇതി എകോവ പച്ചയോ ദട്ഠബ്ബോ, തതോ "സിമ്ഹി വാ"തി **അ**ത്തം, "ന്തസദ്ദോ അ"മിതിയോഗവിഭാഗേന **അ**മാദേസോ, സിലോപോ, കരിസ്സം കരിസ്സന്തോ, കരിസ്സന്താ, കരിസ്സന്തം, കരിസ്സന്തേ, കരിസ്സതാ കരിസ്സന്തേന, കരിസ്സന്തേഹി, കരിസ്സതോ കരിസ്സന്തസ്സ, കരിസ്സതം കരിസ്സന്താനം, കരിസ്സതാ, കരിസ്സന്തേഹി, കരിസ്സതോ കരിസ്സന്തസ്സ, കരിസ്സതം കരിസ്സന്താനം, കരിസ്സതി കരിസ്സന്തേ, കരിസ്സന്തേസൂതിആദി ***ഗുണവന്തു***സദിസം നേയ്യം.

മാനമ്ഹി - ഓകാര**ാ**കാരാനം **ഉ**ത്തം, കമ്മം കരിസ്സതീതി കമ്മം കുരുമാനോ, കമ്മം കരാനോ വജതി. എവം ഭോജനം ഭുഞ്ജിസ്സം വജതി, ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോ, ഭുഞ്ജമാനോ, ഭുഞ്ജാനോ വജതി.

സബ്ബത്ഥ കത്തരി **ന്തുമാനേ**സു സകസകവികരണപ്പച്ചയോ കാതബ്ബോ.

ഖാദനം ഖാദിസ്സതീതി ഖാദനം ഖാദിസ്സം വജതി, ഖാദനം ഖാദന്തോ, ഖാദനം ഖാദമാനോ, ഖാദനം ഖാദാനോ വജതി. മഗ്ഗം ചരിസ്സതീതി മഗ്ഗം ചരിസ്സം, മഗ്ഗം ചരന്തോ, മഗ്ഗം ചരമാനോ, മഗ്ഗം ചരാനോ വജതി. **ഭിക്ഖ** ആയാചനേ, ഭിക്ഖം ഭിക്ഖിസ്സതീതി ഭിക്ഖം ഭിക്ഖിസ്സം ചരതി, ഭിക്ഖം ഭിക്ഖന്തോ, ഭിക്ഖം ഭിക്ഖമാനോ, ഭിക്ഖം ഭിക്ഖാനോ ചരതി ഇച്ചാദി.

അനാഗതകാലികപ്പച്ചയന്തനയോ.

ഉണാദിപ്പച്ചയന്തനയ

അഥ **ഉണാ**ദയോ വുച്ചന്തേ.

"ധാതുയാ"തി അധികാരോ.

൬൫൭. കാലേ വത്തമാനാതീതേ ണ്വാദയോ.

അതീതേ കാലേ, വത്തമാനേ ച ഗമ്മമാനേ ധാതൂഹി ണുപ്പച്ചയോ ഹോതി. **ആദി**സദ്ദേന **യു ക്ത മി**ഇച്ചാദയോ ച ഹോന്തി.

കര കരണേ, അകാസി, കരോതീതി വാ അത്ഥേ ണുപ്പച്ചയോ, **ണ**ലോപോ, വുദ്ധി, കാരു സിപ്പീ, കാരൂ കാരവോ. **വാ** ഗതിഗന്ധനേസു, അവായി, വായതീതി വാ വായു, **ആയാ**ദേസോ. **സദ** അസ്സാദനേ, അസ്സാദീയതീതി സാദു. **രാധ, സാധ** സംസിദ്ധിമ്ഹി, സാധീയതി അനേന ഹിതന്തി സാധു. **ബന്ധ** ബന്ധനേ, അത്തനി പരം ബന്ധതീതി ബന്ധു. **ചക്ഖ** വിയത്തിയം വാചായം, ചക്ഖതീതി ചക്ഖു. **ഇ** ഗതിമ്ഹി, എന്തി ഗച്ഛന്തി പവത്തന്തി സത്താ എതേനാതി ആയു. **ദര** വിദാരണേ, ദരീയതീതി ദാരു കട്ഠം. **സനു** ദാനേ. സനോതീതി സാനു പബ്ബതേകദേസോ. ജനീയതീതി ജാനു ജങ്ഘാസന്ധി. ചരീയതീതി ചാരു ദസ്സനീയോ. **രഹ** ചാഗേ, രഹീയതീതി രാഹു അസുരിന്ദോ. **തര** തരണേ, താലു, **ലോ ര**സ്സ.

മരാദീനം പനേത്ഥ **ണുമ്ഹി** "ഘടാദീനം വാ"തി ഏത്ഥ **വാ**സദ്ദേന ന വുദ്ധി, മരു, തരു, തനു, ധനു, ഹനു, മനു, അസു, വസു, വടു, ഗരു ഇച്ചാദി.

ചദി ഹിലാദനേ, **യുപ്പച്ച**യോ, "നുദാദീഹി യുണ്വൂനമനാനനാകാനനകാ സകാരിതേഹി ചാ"തി **അനാ**ദേസോ, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ ച, ചന്ദനം. ഭവതി ഏത്ഥാതി ഭുവനം, "ഝലാനമിയുവാസരേ വാ"തി **ഉവാ**ദേസോ. **കിര** വിക്ഖേപേ, കിരണോ. വിചക്ഖണോ, കമ്പനം കരോതീതി കരുണാ, **അ**കാര**സ്സു**ത്തം.

ക്തപ്പച്ചയേ - **ക**ലോപോ, അഭവി, ഭവതീതി വാ ഭൂതം യക്ഖാദി, ഭൂതാനി. വായതീതി വാതോ, തായതീതി താതോ. **മിമ്**ഹി - ഭവന്തി ഏത്ഥാതി ഭൂമി, നേതീതി നേമി ഇച്ചാദി.

൬൨൨. ഖ്യാദീഹി മന മ ച തോ വാ.

ഖീ ഭീ സു രു ഹു വാ ധൂ ഹി ലൂ പീ അദഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **മന**പച്ചയോ ഹോതി, **മസ്സ** ച **തോ** ഹോതി വാ.

> അദധാതുപരസ്സേവ, മകാരസ്സ തകാരതാ;
> തദഞ്ഞതോ ന ഹോതായം, വവത്ഥിതവിഭാസതോ.

ഖീ ഖയേ, ഖീയന്തി **ഏത്ഥ** ഉപദ്ദവുപസഗ്ഗാദയോതി അത്ഥേ **മന**പച്ചയോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ന**ലോപോ, "അഞ്ഞേസു ചാ"തി വുദ്ധി, ഖേമോ. തഥാ **ഭീ** ഭയേ, ഭായന്തി ഏതസ്മാതി ഭീമോ, **വാ**ധികാരതോ ന വുദ്ധി. **സു** അഭിസവേ, സവതീതി സോമോ. **രു** ഗതിമ്ഹി, രോമോ. **ഹു** ദാനാദനഹബ്യപ്പദാനേസു, ഹൂയതീതി ഹോമോ. **വാ** ഗതിഗന്ധനേസു, വാമോ. **ധൂ** കമ്പനേ, ധുനാതീതി ധൂമോ. **ഹി** ഗതിമ്ഹി, ഹിനോതീതി ഹേമോ. **ലൂ** ഛേദനേ, ലൂയതീതി ലോമോ. **പീ** തപ്പനേ, പീണനം പേമോ. **അദ** ഭക്ഖണേ, അദതീതി അത്ഥേ **മന, മസ്സ** ച വാ **ത**കാരോ, "തോ ദസ്സാ"തി **ത**കാരോ, അത്താ, ആതുമാ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **അദസ്സ** ദീഘോ, **ഉ**കാരാഗമോ ച. **യാ** പാപണേ, യാമോ.

"വാ"തി വത്തമാനേ -

൬൨൩. സമാദിഹി ഥമാ.

സമദമദര രഹ ലപ വസ യു ദു ഹി സി ദാ സാ ഠാ ഭസ ബഹഉസുഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **ഥ മ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി വാ.

സമ ഉപസമേ, **ക്വചി**ഗ്ഗഹണാധികാരാ ന ധാത്വന്തലോപോ, കിലേസേ സമേതീതി സമഥോ സമാധി. ഏവം ദമനം ദമഥോ. **ദര** ദാഹേ, ദരണം ദരഥോ പരിദാഹോ. **രഹ** ഉപാദാനേ, രഹീയതീതി രഥോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഹ**ലോപോ. **സപ** അക്കോസേ, സപനം സപഥോ. **വസ** നിവാസേ, ആവസന്തി ഏതസ്മിന്തി ആവസഥോ. **യു** മിസ്സനേ, യൂഥോ, ദീഘോ. **ദു** ഗതിവുദ്ധിമ്ഹി, ദവതി വഡ്ഢതീതി ദുമോ. ഹിനോതീതി ഹിമോ ഉസ്സാവോ. **സി** ബന്ധനേ, സീയതീതി സീമാ, ദീഘോ. **ദാ** അവഖണ്ഡനേ, ദാമോ. **സാ** സാമത്ഥേ, സാമോ. **ഠാ** ഗതിനിവത്തിമ്ഹി, ഥാമോ, **ഠ**സ്സ **ഥ**ത്തം. **ഭസ** ഭസ്മീകരണേ, ഭസ്മാ,

ബ്രഹ്മാദിത്താ "സ്യാ ചാ"തി **ആത്തം**. **ബ്രഹ** വുദ്ധിമ്ഹി, ബ്രഹ്മാ, നിപാതനതോ **ബ്രോ ബസ്സ**. **ഉസു** ദാഹേ, ഉസ്മാ ഇച്ചാദി.

൬൨൭. മസുസ്സ സുസ്സ ച്ഛ ര ച്ഛേരാ.

മസുഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **സുസ്സ ച്ഛരച്ഛേര**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി. **മസു** മച്ഛേരേ, **ക്വി**പ്പച്ചയോ, **ച്ഛരച്ഛേരാ**ദേസാ, മച്ഛരോ, മച്ഛേരോ.

"ച്ഛര ച്ഛേരാ"തി വത്തതേ.

൬൨൮. ആപുബ്ബചരസ്സ ച.

ആപുബ്ബസ്സ **ചര**ഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ച്ഛരച്ഛേരാ**ദേസാ ഹോന്തി, **ച**സദ്ദേന **ച്ഛരിയാ**ദേസോ ച. ഭുസോ ചരണന്തി അത്ഥേ **ക്വി**പ്പച്ചയോ, **ച്ഛരിയാ**ദിആദേസോ, രസ്സത്തഞ്ച. അച്ഛരിയം , അച്ഛരം, അച്ഛേരം. അച്ഛരം പഹരിതും യുത്തന്തിപി അച്ഛരിയം.

൬൨൯. അല കല സലേഹി ലയാ.

അല കല സല ഇച്ചേതേഹി ധാതൂഹി **ല യ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. **അല** പരിസമത്തിമ്ഹി, അല്ലം, അല്യം. **കല** സങ്ഖ്യാനേ, കല്ലം, കല്യം. **സല, ഹുല, പദ** ഗതിമ്ഹി, സല്ലം, സല്യം.

"കല സലേഹീ"തി വത്തതേ.

൬൩൦. യാണ ലാണാ.

തേഹി **കല സല**ഇച്ചേതേഹി ധാതൂഹി **യാണ ലാണ**പ്പച്ചയാ ഹോന്തി. കല്യാണം, പടിസല്യാണം, കല്ലാണോ, പടിസല്ലാണോ. യദാ പന **ലീ** സിലേസനേതി ധാതു, തദാ "പടിസല്ലയനം, പടിസല്ലാണ"ന്തി **യു**പ്പച്ചയേന സിദ്ധം, ഉപസഗ്ഗന്തസ്സ നിഗ്ഗഹീതസ്സ **ല**ത്തം, **രഹാ**ദിപരത്താ **നസ്സ ണ**ത്തം, **ഏ**കാരസ്സ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **അ**ത്തഞ്ച.

൬൩൧. മഥിസ്സ ഥസ്സ ലോ ച.

മഥഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഥസ്സ ലാ**ദേസോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന **ല**പ്പച്ചയോ, **മഥ** വിലോളനേ, മല്ലോ, സോ ഏവ മല്ലകോ, യഥാ ഹീനകോ.

"കിച്ചാ"തി വത്തതേ.

൬൩൨. അവസ്സകാധമിണേസു ണീ ച.

അവസ്സക അധമിണഇച്ചേതേസ്വത്ഥേസു, **ണീ**പച്ചയോ ഹോതി, കിച്ചാ ചാതി **ണീ**പച്ചയോ, **ണ**ലോപ വുദ്ധി**സി**ലോപാ, അവസ്സം മേ കമ്മം കാതും യുത്തോസീതി കാരീസി മേ കമ്മം അവസ്സം, കാരിനോ മേ കമ്മം അവസ്സം, ഹാരീസി മേ ഭാരം അവസ്സം.

അധമിണേ - സതം മേ ഇണം ദാതും യുത്തോസീതി ദായീസി മേ സതം ഇണം, ധാരീസി മേ സഹസ്സം ഇണം ഇച്ചാദി, **കിച്ച**പ്പച്ചയാ പന ഹേട്ഠായേവ ദസ്സിതാ.

൬൩൦. വജാദീഹി പബ്ബജ്ജാദയോ നിപച്ചന്തേ.

ആകതിഗണോയം. **വജ**ഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി പച്ചയാദേസലോപാഗമനിസേധലിങ്ഗാദിവിധിനാ യഥാഭിധാനം **പബ്ബജ്ജാ**ദയോ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ.

വജ ഗതിമ്ഹി **പ**പുബ്ബോ, പഠമമേവ വജിതബ്ബന്തി അത്ഥേ "ഭാവകമ്മേസൂ"തി അധികിച്ച "ണ്യോ ചാ"തി **ണ്യ**പ്പച്ചയോ, **ണ**ലോപാദി. "പവ്വജ്യ"ന്തി രൂപേ സമ്പത്തേ ഇമിനാ **ജ്യ**സ്സ **ജ്ജാ**ദേസോ, **വ**കാരദ്വയസ്സ **ബ**കാരദ്വയം, വുദ്ധിനിസേധോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തഞ്ച നിപച്ചന്തേ, പബ്ബജ്ജാ.

തഥാ **ഇഞ്ജ** കമ്പനേ, ഇഞ്ജനം ഇജ്ജാ. **യജ** ദേവപൂജായം, യജനം ഇജ്ജാ, "യജസ്സാദിസ്സി"തി **ഇ**ത്തം. **അഞ്ജ** ബ്യത്തിഗതീസു **സം**പുബ്ബോ, സമഞ്ജനം സമജ്ജാ, ഞ്ജസ്സ **ജ്ജാ**ദേസോ. **സദ** വിസരണഗത്യാവസാനേസു, നിസീദനം നിസജ്ജാ. **വിദ** ഞാണേ, വിജാനനം, വിദതീതി വാ വിജ്ജാ. **സജ** വിസ്സഗ്ഗേ, വിസ്സജ്ജനം വിസ്സജ്ജാ. **പദ** ഗതിമ്ഹി, നിപജ്ജനം നിപജ്ജാ.

ഹന ഹിംസാഗതീസു, ഹന്തബ്ബന്തി അത്ഥേ **ണ്യ**മ്ഹി കതേ "വധോ വാ സബ്ബത്ഥാ"തി **ഹന**സ്സ **വധാ**ദേസോ, **ധ്യ**സ്സിമിനാ **ജ്ഝാ**ദേസോ ച, സോ വജ്ഝോ, സാ വജ്ഝാ. **സീ** സയേ, സയനം, സയന്തി ഏത്ഥാതി വാ സേയ്യാ, വുദ്ധി, **യ**കാരസ്സ ദ്വിത്തഞ്ച . **ധാ** ധാരണേ **സം**പുബ്ബോ, സമ്മാ ചിത്തം നിധേതി ഏതായ, സയം വാ സദ്ദഹതീതി അത്ഥേ "ഇത്ഥിയമതിയവോ വാ"തി **അ**പ്പച്ചയോ, "സന്ധാ"തി രൂപേ സമ്പത്തേ ഇമിനാ **ന**കാരസ്സ ദകാരോ, സദ്ധാ. **ചര** ചരണേ, ചരണന്തി അത്ഥേ ണ്യപ്പച്ചയേ, **ഇ**കാരാഗമേ ച കതേ ഇമിനാ വുദ്ധിനിസേധോ, ചരിയാ.

രുജ രോഗേ, രുജനന്തി അത്ഥേ ഇമിനാ ഛപ്പച്ചയോ, "ബ്യഞ്ജനന്തസ്സ ചോ ഛപ്പച്ചയേസു ചാ"തി ധാത്വന്തസ്സ **ച**കാരോ, രുച്ഛാ, രുജാതി **അ**പ്പച്ചയേന സിദ്ധം. തഥാ **കുച** സങ്കോചനേ, **ഛ**പ്പച്ചയോ, കോചനം കുച്ഛാ. **ലഭ** ലാഭേ, **ഛ**മ്ഹി **ചാ**ദേസോ, ലച്ഛാ. **രദ** വിലേഖനേ, രച്ഛാ. **മുഹ** വേചിത്തേ, മുയ്ഹനം മുച്ഛാ, മുച്ഛനം വാ മുച്ഛാ. **വസ** നിവാസേ, വച്ഛാ. **കച** ദിത്തിമ്ഹി, കച്ഛാ. **കഥ** കഥനേ **സം**പുബ്ബോ, സദ്ധിം കഥനന്തി അത്ഥേ **ണ്യ**പ്പച്ചയോ, ഇമിനാ **ഥ്യ**സ്സ **ച്ഛാ**ദേസോ, **സം**സദ്ദസ്സ **സാ**ദേസോ ച, സാകച്ഛാ. **തുദ** ബ്യഥനേ, തുച്ഛാ. **പദ** ഗതിമ്ഹി, ബ്യാപജ്ജനന്തി അത്ഥേ **ണ്യ**മ്ഹി കതേ "ബ്യാപാദ്യാ"തി രൂപേ സമ്പത്തേ ഇമിനാ നിപാതനേന **ദ്യ**സ്സ **ജ്ജാ**ദേസോ, രസ്സത്തഞ്ച, ബ്യാപജ്ജാ.

മര പാണചാഗേ, മരതി മരണന്തി ച അത്ഥേ ഇമിനാ ത്യത്യുപ്പച്ചയാ, ധാത്വന്തലോപോ ച, തതോ "യവത"മിച്ചാദിനാ **ച**കാരോ, മച്ചോ, മച്ചു. **സത** സാതച്ചേ, ഇമിനാ **യ**പ്പച്ചയോ, ത്യസ്സ **ച**കാരോ, സച്ചം. തഥാ **നത** ഗത്തവിനാമേ, നച്ചം. **നിതി** നിച്ചേ, നിച്ചം. **മാ** മാനേ, മായാ. **ജന** ജനനേ, ജായാ, **കന**

ദിത്തികന്തീസു, ന്യസ്സ **ഞ**ത്തം, ദിത്തഞ്ച, കഞ്ഞാ. **ധന** ധഞ്ഞേ, ധഞ്ഞം. പുനാതീതി പുഞ്ഞം, **ന**കാരാഗമോ ഇച്ചാദി.

൬൬൩. വേ പു സീ ദവവ മു കു ദാ ഭൂഹ്വാദീഹി ഥുത്തിമ ണിമാ നിബ്ബത്തേ.

വേപുസീദവവമുഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി, **കു ദാ ഭൂ**ആദിതോ, **ഹ്വാ**ദിതോ ച യഥാക്കമം **ഥുത്തിമണിമ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി നിബ്ബത്തത്ഥേ. **വേപു** കമ്പനേ, **ഥു**പ്പച്ചയോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ **അ**കാരാഗമോ, അഥ വാ "അഥൂ"തി വത്തബ്ബേ സരലോപം കത്വാ "ഥൂ"തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, വേപേന നിബ്ബത്തോ വേപഥു. **സീ** സയേ, സയനേന നിബ്ബത്തോ സയഥു. **ദവ** ദവനേ, ദവേന നിബ്ബത്തോ ദവഥു. **വമു** ഉഗ്ഗിരണേ, വമേന നിബ്ബത്തോ വമഥു.

കുത്തി കരണം, തേന നിബ്ബത്തം കുത്തിമം, **"കു"**ഇതി നിപാതനതോ **കര**സ്സ **കു**ത്തം. **ദാ** ദാനേ, ദാതി ദാനം, തേന നിബ്ബത്തം ദത്തിമം, രസ്സത്തം. ഭൂതി ഭവനം, തേന നിബ്ബത്തം ഭോത്തിമം. അവഹുതി അവഹനം, തേന നിബ്ബത്തം ഓഹാവിമം, **ണ**ലോപവുദ്ധി**ആവാ**ദേസാ.

൬൬൪. അക്കോസേ നമ്ഹാനി.

അക്കോസേ ഗമ്മമാനേ **നമ്ഹി** നിപാതേ ഉപപദേ സതി ധാതുതോ **ആനി**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ന ഗമിതബ്ബോ തേ ജമ്മ ദേസോതി അത്ഥേ **ആനി**പ്പച്ചയോ, കിതകത്താ നാമമിവ കത്വാ **സിമ്ഹി** കതേ ന ഗമാനീതി അത്ഥേ കമ്മധാരയസമാസോ, **നസ്സ അ**ത്തം, പുന സമാസത്താ നാമമിവ കതേ **സ്യാദ്യുപ്പ**ത്തി, അഗമാനി തേ ജമ്മ ദേസോ. ന കത്തബ്ബം തേ ജമ്മ കമ്മന്തി അകരാനി തേ ജമ്മ കമ്മം.

നമ്ഹീതി കിം? വിപത്തി തേ. **അക്കോസേ**തി കിം? അഗതി തേ.

൬൬൫. സുനസ്സുനസ്സോണവാനുവാനുനുനഖുണാനാ .

സുനഇച്ചേതസ്സ പാടിപദികസ്സ സമ്ബന്ധിനോ **ഉന**സദ്ദസ്സ **ഓണ വാന ഉവാന ഉന ഉനഖ ഉണ ആ ആന**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി. **സുനസ്സുനസ്സ ഓണാ**ദിആദേസേ, പരനയനേ ച കതേ **സ്യാദ്യുപ്പ**ത്തി, സോണോ, സോണാ, സ്വാനോ, സ്വാനാ, സുവാനോ, സുവാനാ, സുനോ, സുനാ, സുനഖോ, സുനഖാ, സുണോ, സുണാ, സാ സാനോ, സാനാ ഇച്ചാദി.

൬൬൬. തരുണസ്സ സുസു ച.

തരുണഇച്ചേതസ്സ സദ്ദസ്സ **സുസു**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി. **ച**സദ്ദോ അനിയമത്ഥോ, സുസു, തരുണോ വാ.

൬൬൭. യുവസ്സുവസ്സുവുവാനുനൂനാ.

യുവഇച്ചേതസ്സ പാടിപദികസ്സ **ഉവ**സദ്ദസ്സ **ഉവഉവാനഉനഊന**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി. യുവാ തിട്ഠതി, യുവാനോ തിട്ഠതി, യുനോ തിട്ഠതി, യൂനോ തിട്ഠതി.

൬൬൬. ഛദാദീഹി തത്രണ.

ഛദഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **തത്രണ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. **ഛദ** അപവാരണേ, "കചാദി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാത്വന്തസ്സ **ത**കാരോ. ആതപം ഛാദേതീതി ഛത്തം, ഛത്രം, ബ്യഞ്ജനത്തയേ സരൂപാനമേകസ്സ ലോപോ.

ചിന്ത ചിന്തായം, ചിന്തേതീതി ചിത്തം, **ന**കാരസ്സ സംയോഗാദിത്താ നിഗ്ഗഹീതം, തസ്സ "ബ്യഞ്ജനേ ചാ"തി ലോപോ, ചിത്രം, "ഘടാദീനം വാ"തി ന വുദ്ധി.

സു അഭിസവേ, "പരദ്വേഭാവോ ഠാനേ"തി **ത**സ്സ ദ്വിത്തം, അത്ഥേ അഭിസവേതീതി സുത്തം, സുത്രം.

സൂദ പഗ്ഘരണേ, അത്ഥേ സൂദേതീതി സുത്തം, രസ്സത്തം, ഭുജാദിത്താ ദലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച. **സു** സവനേ, സുണാതീതി സോതം, സോത്രം, വുദ്ധി.

നി പാപണേ, നേതീതി നേത്തം, നേത്രം. **വിദ** മങ്ഗല്ലേ, **തോ** ദസ്സ, പവിത്തം, പവിത്രം. **പൂ** പവനേ, പുനാതീതി പവിത്തം, പവിത്രം, **ഇ**കാരാഗമോ, വുദ്ധി**അവാ**ദേസാ ച.

പത ഗതിമ്ഹി, പതതീതി പത്തം, പത്രം, പതതോ തായതീതി പത്തോ, പത്രോ. **തനു** വിത്ഥാരേ, തഞ്ഞതീതി തന്തം, തന്ത്രം. **യത** യതനേ, യത്തം, യത്രം. **യാ** പാപണേ, യാപനാ യത്രാ. **യമു** ഉപരമേ, യന്തം, യന്ത്രം. **അദ** ഭക്ഖണേ, അദതീതി അത്തം, **അ**ത്രം. **യുജ** യോഗേ, യുജ്ജതീതി യോത്തം, യോത്രം, ഭുജാദിത്താ ധാത്വന്തലോപദ്വിത്താനി.

വതു വത്തനേ, വത്തം, വത്രം. **മിദ** സിനേഹനേ, മിജ്ജതീതി മിത്തം, മിത്രം. **മാ** പരിമാണേ, മത്താ പരിമാണം, ദ്വിത്തരസ്സത്താനി. ഏവം പുനാതീതി പുത്തോ, പുത്രോ. **കല** സങ്ഖ്യാനേ, കലത്തം, കലത്രം ഭരിയാ. **വര** സംവരണേ, വരത്തം, വരത്രം ചമ്മമയയോത്തം. **വേപു** കമ്പനേ, വേപതീതി വേത്തം, വേത്രം.

ഗുപ സംവരണേ, ഗോത്തം, ഗോത്രം, "ഗുപാദീനഞ്ചാ"തി ധാത്വന്തലോപോ, ദ്വിത്തഞ്ച, ഗത്തം വാ, "കചാദി ധാതൂ"തിആദിനാ **ഉ**കാരസ്സ **അ**കാരോ. **ദാ** അവഖണ്ഡനേ, ദാത്തം, ദാത്രം. **ഹു** ഹവനേ, അഗ്ഗിഹുത്തം. **വഹ** പാപണേ, വഹിത്തം, വഹിത്രം. **ചര** ചരണേ, ചരിത്തം, ചരിത്രം. **മുച** മോചനേ, മുത്തം പസ്സാവോ. **ഭാസ** ദിത്തിമ്ഹി, ഭസ്ത്രാ ഇച്ചാദി.

൬൬൭. വദാദീഹി ണിത്തോ ഗണേ.

വദ ചര വരഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **ണിത്ത**പ്പച്ചയോ ഹോതി ഗണേ ഗമ്മമാനേ. **വദ** വിയത്തിയം വാചായം, വദിതാനം ഗണോ വാദിത്തം. **ചര** ചരണേ, ചരിതാനം ഗണോ ചാരിത്തം. **വര** വരണേ, വരിതാനം ഗണോ വാരിത്തം. അഥ വാ ചരന്തി തസ്മിം പരിപൂരകാരിതായാതി ചാരിത്തം. വാരിതം തായന്തി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ വാരിത്തം.

൬൬൮. മിദാദീഹി ത്തിതിയോ.

മിദ പദ രന്ജ തനു ധാഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി യഥാഭിധാനം **ത്തി തി**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. മിജ്ജതി സിനിയ്ഹതീതി മേത്തി, ധാത്വന്തലോപോ. പജ്ജതീതി പത്തി. **രന്ജ** രാഗേ, രന്ജതി ഏത്ഥാതി രത്തി. വിത്ഥാരീയതീതി തന്തി. ധാരേതീതി ധാതി. **പാ** രക്ഖണേ, പാതി. **വസ** നിവാസേ, വസതി.

൬൬൯. ഉസുരന്ജദംസാനം ദംസസ്സ ദഡ്ഢോ ഢ ഠാ ച.

ഉസു രന്ജ ദംസഇച്ചേതേസം ധാതൂനം അന്തരേ **ദംസസ്സ ദഡ്ഢാ**ദേസോ ഹോതി, സേസേഹി ധാതൂഹി **ഢ ഠ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. **ഉസു** ദാഹേ, **രന്ജ** രാഗേ, **ഢ ഠ**പ്പച്ചയാ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാത്വന്തലോപോ, ദ്വിത്തം, ഉഡ്ഢോ, രട്ഠം. **ദംസ** ദംസനേ, **ക്വി**പ്പച്ചയോ, **ക്വി**ലോപോ, **ദംസസ്സ ദഡ്ഢാ**ദേസോ ച, ദഡ്ഢം.

൬൭൦. സൂവുസാനമൂവുസാനമതോ ഥോ ച.

സൂ വു അസഇച്ചേതേസം ധാതൂനം **ഊ ഉ അസാനം അത**ഇച്ചാദേസോ ഹോതി, അന്തേ **ഥ**പ്പച്ചയോ ച.

സൂ ഹിംസായം, സത്ഥം. **വു** സംവരണേ, വത്ഥം. **അസ** ഭുവി, അത്ഥോ. യദാ പന **സസു** ഹിംസായം, **വസ** അച്ഛാദനേ, **അര** ഗതിമ്ഹീതി ച ധാതു, തദാ "സമാദീഹി ഥ മാ"തി **ഥ**പ്പച്ചയോ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാത്വന്തലോപോ, "വഗ്ഗേ ഘോസാ"തിആദിനാ ദ്വിത്തം, സസതീതി സത്ഥം, വസീയതീതി വത്ഥം, അരീയതീതി അത്ഥോ.

൬൭൧. രന്ജുദാദീഹി ധദിദ്ദകിരാ ക്വചി ജ ദ ലോപോ ച.

രന്ജ ഉദിഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **ധ ദ ഇദ്ദ ക ഇര**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി ക്വചി, ധാത്വന്താനം **ജദാനം** ലോപോ ച ഹോതി.

രന്ജ രാഗേ, **ധ**പ്പച്ചയോ, ജലോപോ ച, രന്ധം. **ഉദി** പസവനക്ലേദനേസു **സം**പുബ്ബോ, **ദ**പ്പച്ചയോ, സമുദ്ദോ, ഉദ്ദോ. **ഖുദ** പിപാസായം, ഖുദ്ദോ. **ഛിദി** ദ്വിധാകരണേ, ഛിദ്ദോ. **രുദി** ഹിംസായം, രുദ്ദോ, ലുദ്ദോ, **ലോ രസ്സ**. **ഭദി** കല്യാണേ, ഭദ്ദോ. **നിദി** കുച്ഛായം, നിദ്ദാ. **മുദ** ഹാസേ, മുദ്ദാ. **ദല** ദുഗ്ഗതിമ്ഹി, **ഇദ്ദ**പ്പച്ചയോ, ദലിദ്ദോ.

സുസ സോസനേ, **സുച** സോകേ വാ, **ക**പ്പച്ചയോ, ധാത്വന്തസ്സ **ക**കാരോ, സുക്കം. **വച** വിയത്തിയം വാചായം, **വക** ആദാനേ വാ, വക്കം. **സക** സത്തിമ്ഹി, സക്കോ. **ഉസു** ദാഹേ, ഉക്കാ.

വജ ഗതിമ്ഹി, **ഇര**പ്പച്ചയോ, അപ്പടിഹതം വജതീതി വജിരം. **മദ** ഉമ്മാദേ, മദിരാ. ഏവം മന്ദിരം, രുധിരം, രുഹിരം, രുചിരം. **ബധ** ബന്ധനേ, ബധിരോ, ബധിരാ, ബധിരം, തിമിരോ, തിമിരം, സിരോ. **സര** ഹിംസായം, സരിരം. "കലിലം, സലില"ന്തിആദീസു **ലോ രസ്സ**. കുടിലോ, കോകിലോ ഇച്ചാദയോ.

൬൭൨. പടിതോ ഹിസ്സ ഹേരണ ഹീരണ.

പടിതോ പരസ്സ **ഹി**ഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **ഹേരണ ഹീരണ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി. **ഹി** ഗതിമ്ഹി **പടി**പുബ്ബോ, പടിപക്ഖേ മട്ടിത്വാ ഗച്ഛതീതി അത്ഥേ "ക്വി ചാ"തി **ക്വി**പ്പച്ചയോ, **ക്വി**ലോപോ, ഇമിനാ **ഹേരണ ഹീരണ**ആദേസാ, **ണ**ലോപോ, "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ പടിസദ്ദാദിസ്സ വുദ്ധി, പാടിഹേരം, പാടിഹീരം, യദാ പന **ഹര** ഹരണേതി ധാതു, തദാ പടിപക്ഖേ ഹരതീതി "പാടിഹാരിയ"മിതി **ണ്യേ**നപി സിദ്ധം.

൬൭൩. കഡ്യാദീഹി കോ.

കഡിഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **കപ്പച്ചയോ** ഹോതി.

കഡി ഛേദനേ, **കപ്പച്ചയേ** കതേ "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ, "നിഗ്ഗഹീതഞ്ചാ"തി വാ **ഇ**കാരാനുബന്ധസ്സ ധാതുസ്സ നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, **ക**ലോപോ ച, നിഗ്ഗഹീതസ്സ വഗ്ഗന്തത്തം, കണ്ഡോ ഉസു, പരിമാണഞ്ച. ഏവം **ഘടി** ഘട്ടനേ, ഘണ്ടോ, ഘണ്ടാ വാ. **വടി** ആവത്തനേ, **വടി** ധാരണബന്ധനസങ്ഘാതേസു വാ, വണ്ടോ. **കരഡി** ഭാജനത്ഥേ, കരണ്ഡോ. **മഡി** മണ്ഡനത്ഥേ, മണ്ഡോ. **സഡി** ഗുമ്ബത്ഥേ, സണ്ഡോ. **ഭഡി** ഭണ്ഡത്ഥേ, ഭണ്ഡം. **പഡി** ലിങ്ഗവേകല്ലത്ഥേ, പണ്ഡോ, സോ ഏവ പണ്ഡകോ. **ദഡി** ആണായം, ദണ്ഡോ. **രഡി** ഹിംസായം, രണ്ഡോ. **തഡി** ചലനത്ഥേ, വിതണ്ഡോ. **ചഡി** ചണ്ഡത്ഥേ, ചണ്ഡോ. **ഗഡി** സന്നിച്ചയേ, ഗണ്ഡോ. **അഡി** അണ്ഡത്ഥേ, അണ്ഡോ. **ലഡി** ജിഗുച്ഛായം, ലണ്ഡം. **മേഡി** കുടിലത്ഥേ, മേണ്ഡോ, മേണ്ഡകോ വാ. **ഏരഡി** ഹിംസായം, ഏരണ്ഡോ. **ഖഡി** ഛേദനത്ഥേ, ഖണ്ഡോ. **മദി** ഹാസേ, മന്ദോ. **ഇദി** പരമിസ്സരിയേ, ഇന്ദോ. **ചദി** ഇച്ഛാകന്തീസു, ചന്ദോ. **ഖുര** ഛേദനേ, ഖുരോ ഇച്ചാദി.

"കോ"തി വത്തതേ.

൬൭൪. ഖാദാമഗമാനം ഖന്ധന്ധഗന്ധാ.

ഖാദ അമ ഗമുഇച്ചേതേസം ധാതൂനം **ഖന്ധ അന്ധ ഗന്ധ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി, **കപ്പച്ചയോ** ച ഹോതി. **ഖാദ** ഭക്ഖനേ, ജാതിജരാമരണാദീഹി സംസാരദുക്ഖേഹി ഖജ്ജതീതി ഖന്ധോ. **അമ** രോഗേ, അന്ധോ. **ഗമു, സപ്പ** ഗതിമ്ഹി, ഗന്ധോ. **ക്വചി**ഗ്ഗഹണേന **ക**ലോപാഭാവേ ഖന്ധകോ, അന്ധകോ, ഗന്ധകോ. അഥ വാ രാസട്ഠേന ഖന്ധോ. **ഗന്ധ** സൂചനേ, അത്തനോ നിസ്സയസ്സ ഗന്ധനതോ സൂചനതോ ഗന്ധോ.

൬൭൫. പടാദീഹ്യലം.

പടഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി, പാടിപദികേഹി ച **അല**പ്പച്ചയോ ഹോതി. **അട, പട** ഗതിമ്ഹി, പടേ അലം സമത്ഥന്തി അത്ഥേ ഇമിനാ **അല**പ്പച്ചയോ, "സി"ന്തി **അമാ**ദേസോ, പടലം, പടലാനി. തഥാ **കല** കലലേ, കലലം. **കുസ** ഛേദനഭൂത ദാന സഞ്ചയേസു, കുസലം, യദാ പന **സല ലൂ ലാ**ഇതി ധാതു, തദാ കുച്ഛിതാനം സലനതോ, കുസാനം ലവനതോ, കുസോ വിയ ലവനതോ വാ കുസേന ലാതബ്ബത്താ കുസലന്തി **അ**പ്പച്ചയേന **ക**പ്പച്ചയേന വാ രൂപസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ.

കദ മദേ, കദലം. **ഭഗന്ദ** സേചനേ, ഭഗന്ദലം. **മേഖ** കടിവിചിത്തേ, മേഖലം, മേഖലാ വാ. **വക്ക** രുക്ഖതചേ, വക്കലം. **തക്ക** രുക്ഖസിലേസേ, തക്കലം.

പല്ല നിന്നട്ഠാനേ, പല്ലലം. **സദ്ദ** ഹരിതേ, സദ്ദലം, പരലോപോ. **മൂല** പതിട്ഠായം, മൂലാലം, രസ്സത്തം. **ബില** നിസ്സയേ, ബിലാലം. **വിദ** സത്തായം, വിദാലം. **ചഡി** ചണ്ഡിക്കേ, ചണ്ഡാലോ, ദീഘത്തം. **വാ** ഗതിഗന്ധനേസു, വാലം. **വസ** അച്ഛാദനേ, വസലോ. **പചി** വിത്ഥാരേ, പചലോ, പഞ്ചാലോ , പഞ്ചന്നം രാജൂനം അലന്തിപി പഞ്ചാലോ. **മച** ചോരേ, മചലോ. **മുസ** ഥേയ്യേ, മുസലോ.

ഗോത്ഥു വംസേ, ഗോത്ഥുലോ. **പുഥു** വിത്ഥാരേ, പുഥുലോ. **ബഹു** സങ്ഖ്യാനേ, ബഹുലം, പരലോപോ. യദാ പന **ലാ** ആദാനേ ഇതി ധാതു, തദാ ഗോത്ഥും ലാതീതി ഗോത്ഥുലോ. ഏവം പുഥുലോ, ബഹുലം.

മങ്ഗ മങ്ഗല്യേ, മങ്ഗലം. **ബഹ** വുദ്ധിമ്ഹി, ബഹലം. **കമ്ബ** സഞ്ചലനേ, കമ്ബലം. **സബി** മണ്ഡലേ, സമ്ബലം, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, സബലോ വാ. **അഗ്ഗ** ഗതികോടില്ലേ, അഗ്ഗലം. **മഡി** ഭൂസായം, മണ്ഡലം. **കുഡി** ദാഹേ, കുണ്ഡലം ഇച്ചാദി.

൬൭൬. പുഥസ്സ പുഥുപഥാമോ വാ.

പുഥഇച്ചേതസ്സ ധാതുസ്സ **പുഥു പഥ**ഇച്ചേതേ ആദേസാ ഹോന്തി, **അമ**പ്പച്ചയോ ച ഹോതി വാ, കാചത്ഥോയം **വാ**സദ്ദോ. **പുഥ** വിത്ഥാരേ, പത്ഥടാതി അത്ഥേ **കി**പ്പച്ചയോ, ഇമിനാ **പുഥസ്സ പുഥുപഥാ**ദേസാ, **കി**ലോപോ. **ഇത്ഥിയം ഈ**പച്ചയോ, **"ഓ സരേ ചാ"**തി സുത്തേ **ച**സദ്ദേന **അവാ**ദേസോ, പുഥവീ, പഥവീ, പധവീ, **ഥസ്സ ധ**ത്തം, **അമ**പ്പച്ചയേ **പഥാ**ദേസോ, പഥമോ.

൬൭൭. സസ്വാദീഹി തുദവോ.

സസുഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **തു ദു**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. **സസു** ഹിംസാഗതീസു, **തു**പ്പച്ചയോ, "കചി ധാതൂ"തിആദിനാ ധാത്വന്തസ്സ **ത**കാരോ, സത്തു. **ജന** ജനനേ, ജത്തു. ദദ ദാനേ, ദദ്ദു കുട്ഠവിസേസോ. **അദ** ഭക്ഖണേ, അദ്ദു. **മദ**ഉമ്മാദേ, മദ്ദു ഇച്ചാദി.

൬൭൮. ഝാദീഹി ഈവരോ.

ചിപാധാഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **ഈവര**പ്പച്ചയോ ഹോതി. ചി ചയേ, ചീയതീതി ചീവരം. **പാ** പാനേ, പാതീതി പീവരോ പീനോ. **ധാ** ധാരണേ, ധീവരോ കേവട്ടോ.

൬൭൯. മുനാദീഹി ചി.

മുനാദീഹി ധാതൂഹി **ഇ**പ്പച്ചയോ ഹോതി, **ച**സദ്ദേന പാടിപദികേഹി ച. **മുന** ഞാണേ, മുനാതീതി മുനി, **വാ**ധികാരാ ന വുദ്ധി. **യത** യതനേ, യതതീതി യതി. **അഗ്ഗ** ഗതികോടില്ലേ, അഗ്ഗി. **പത** ഗതിമ്ഹി, പതി. **സുച** സോചകമ്മനി, സുചി. **രുച** ദിത്തിമ്ഹി, രുചി. **ഇസ** പരിയേസനേ, സീലാദിഗുണേ ഏസതീതി ഇസി. **കു** സദ്ദേ, കവി, വുദ്ധി, **അവാ**ദേസോ ച. **രു** സദ്ദേ, രവി, ദധി, കുടി. **അസു** ഖേപനേ, അസി. **രാജ** ദിത്തിമ്ഹി, രാജി. **ഗപു, സപ്പ** ഗതിമ്ഹി, സപ്പി. **അച്ച** പൂജായം, അച്ചി. **ജുത** ദിത്തിമ്ഹി, ജോതി, നന്ദി, ദീപി, കിമി, **അ**കാരസ്സ **ഇ**ത്തം. **തമു** കങ്ഖായം, തിമി. **ബുധ** ബോധനേ, ബുജ്ഝതീതി ബോധി. **കസ**

വിലേഖനേ, കസി. **കപി** ചലനേ, കപി, കലി, ബലി, മസി, ധനി, ഹരി, അരി, ഗിരി ഇച്ചാദയോ.

പാടിപദികതോ പന മഹാലി, ഭദ്ദാലി, മണി, അരണി, തരണി, ധരണി, സരണി, ധമണി, അവനി, അസനി, വസനി ഇച്ചാദി.

൹൮. വിദാദീഹ്യൂരോ.

വിദഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **ഊര**പ്പച്ചയോ ഹോതി. **വിദ** ലാഭേ, വന്ദിതും അലം അനാസന്നത്താതി അത്ഥേ **ഊര**പ്പച്ചയോ. വിദൂരോ, വിജ്ജൂരോ വാ, വിദൂരേ ജാതോ വേദൂരോ മണി. **വല, വല്ല** സാധാരണബന്ധനേസു, വല്ലൂരോ. **മസ** ആമസനേ, മസൂരോ. **സിദ** സിങ്ഗാരേ, സിന്ദൂരോ, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ. **ദു ഗതി**മ്ഹി, ദൂരോ. **കു** സദ്ദേ, കൂരോ. **കപു** ഹിംസാതക്കലഗന്ധേസു, കപ്പൂരോ, ദിത്തം. **മയ** ഗതിമ്ഹി, മയൂരോ, മഹിയം രവതീതി വാ മയൂരോതി.

> "വണ്ണാഗമോ വണ്ണവിപരിയയോ ച,
> ദ്വേ ചാപരേ വണ്ണവികാരനാസാ;
> ധാതുസ്സ ചത്ഥാതിസയേന യോഗോ,
> തദുച്ചതേ പഞ്ചവിധം നിരുത്ത"ന്തി -

വുത്തനിരുത്തിലക്ഖണാനുസാരേന "തേസു വുദ്ധീ"തിആദിനാ, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ ച രൂപസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ.

ഉദി പസവനക്ലേദനേസു, ഉന്ദിതുമലം സമത്ഥോതി ഉന്ദൂരോ. **ഖജ്ജ** ഭക്ഖണേ, ഖാദിതും അലന്തി ഖജ്ജൂരോ. **കുര** അക്കോസേ, അക്കോസിതുമലന്തി കുരൂരോ. **സു** ഹിംസായം, സൂരോ.

൹൮൧. ഹനാദീഹി ണുനുതവോ.

ഹനഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി **ണു നു തു**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. **ണുപ്പച്ചയേ ഹന** ഹിംസാഗതീസു, ഹനതീതി ഹണു. **ജന** ജനനേ, ജായതീതി ജാണു, ധാത്വന്തലോപോ, ദീഘോ. **ഭാ** ദിത്തിമ്ഹി, ഭാതീതി ഭാണു. **രി** സന്താനേ, രയതീതി രേണു രജോ. **ഖനു** അവദാരണേ, ഖന്തി, ഖഞ്ഞതീതി വാ ഖാണു. **അമ** ഗത്യാദീസു, അമതീതി അണു, ധാത്വന്തലോപോ.

നുപ്പച്ചയേ - **വേ** തന്തസന്താനേ, വായതീതി വേനു, വേണു വാ. **ധേ** പാനേ, ധായതി വച്ഛം പായേതീതി ധേനു, ഭാതീതി ഭാനു.

തുപ്പച്ചയേ - **ധാ** ധാരണേ, ക്രിയം, ലക്ഖണം വാ ധാരേതീതി ധാതു. **സി** ബന്ധനേ, സീയതി ബന്ധീയതീതി സേതു. **കീ** ധനവിയോഗേ, **കി** ഉന്നതിമ്ഹി, ഉദ്ധം ഗച്ഛതീതി കേതു. **ഹി** ഗതിമ്ഹി, ഹിനോതീതി ഹേതു. **ജന** ജനനേ, ജായതീതി ജന്തു. **തനു** വിത്ഥാരേ, തനോതീതി തന്തു. **വസ** നിവാസേ, വസതി ഏത്ഥ ഫലം തദായത്തവുത്തിതായാതി വത്ഥു, "ക്വചി ധാതൂ"തിആദിനാ സതകാരസംയോഗസ്സ **ത്ഥാ**ദേസോ.

൹൮൨. കുടാദീഹിഠോ.

കുടാദീഹി ധാതൂഹി ഠപ്പച്ചയോ ഹോതി. **കുട** ഛേദനേ, കുടതി ഛിന്ദതീതി കുട്ഠോ ബ്യാധി. **കുസ** ഛേദനപൂരണഗന്ധേസു, കുസതീതി കോട്ഠോ ഉദരം, ധാതന്തലോപദ്വിത്താനി. **കട**മദ്ദനേ, കടതി മദ്ദതീതി കട്ഠം. **കണ** നിമീലനേ, കണ്ഠോ.

൬൮൬. മനുപൂരസുണാദീഹി ഉസ്സനുസിസാ.

മനു പൂര സുണഇച്ചേവമാദീഹി ധാതൂഹി, പാടിപദികേഹി ച **ഉസ്സനുസഇസ**ഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി.

മനു ബോധനേ, ഉസ്സ നുസാ, മനതേ ജാനാതീതി മനുസ്സോ, മാനുസോ വാ, ധാതന്തസ്സ **ആ**ത്തം.

പൂര ദാനപൂരണേസു, പൂരതീതി പുരിസോ, രസ്സത്തം, പോസോ, **ര**കാരി**കാരാനം ലോപോ, വുദ്ധി ച, പുരേ ഉച്ചേ ഠാനേ സേതീതി പുരിസോ.

സുണ ഹിംസാകുലസന്ധാനേസു, സുണതി കുലം സന്ദഹതീതി സുണിസാ. **കു** കുച്ഛിതേ, കവീയതീതി കരീസം മലം, **കുസ്സ കര**ത്തം, ദീഘോ ച. **സു** ഹിംസായം, അന്ധകാരവിധമനേന സത്താനം ഭയം ഹിംസതീതി സൂരിയോ, **ര**കാരാഗമോ, **സ**കാരസ്സ **യ**ത്തഞ്ച. **മഹ** പൂജായം, മഹതീതി മഹിസോ, മഹിയം സേതീതിപി മഹിസോ. **സി** ബന്ധനേ, സീയതി ബന്ധീയതീതി സീസം ഇച്ചാദി.

൬൮൭. അക്ഖരേഹി കാര.

അക്ഖരേഹി അക്ഖരവാചകേഹി വണ്ണേഹി **കാര**പ്പച്ചയോ ഹോതി. **തദ്ധിതാ**ദിസുത്തേ ചഗ്ഗഹണേന നാമബ്യപദേസേ **സ്യാ**ദ്യുപ്പത്തി, അകാരോ, അകാരം, അകാരേന ഇച്ചാദി, ആകാരോ, ഓകാരോ, കകാരോ, യകാരോ, ഹകാരോ, ളകാരോ. ഏവകാരാദീസു പന കരീയതി ഉച്ചാരീയതീതി കാരോ സദ്ദോ, ഏവ ച സോ കാരോ ചാതി ഏവകാരോ. ഏവം ധികാരോ, ഹുംകാരോ, സാധുകാരോ.

ഇകാരോ ധാതുനിദ്ദേസേ, വികരണന്ധിതോതി ച;
ഭവന്തേത്ഥ ഗമിസ്സാദി, ഹനത്യാദീതി ഞാപകാ.

ഉണാദിപ്പച്ചയന്തനയോ.

തബ്ബാദീ ണാദയോ നിട്ഠാ, തവേ തുനാദയോ തഥാ;
മാനന്താദി ഉണാദീതി, ഛദ്ധാ കിതകസങ്ഗഹോ.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിയം കിബ്ബിധാനകണ്ഡോ

സത്തമോ.

നിഗമന

സന്ധി നാമം കാരകഞ്ച, സമാസോ തദ്ധിതം തഥാ;

ആഖ്യാതം കിതകം കണ്ഡാ, സത്തിമേ **രൂപസിദ്ധിയം**.

തേധാ സന്ധിം ചതുദ്ധാ പദമപി ചതുധാ പഞ്ചധാ നാമികഞ്ച,
ഖ്യാസാ ഛക്കാരകം ഛസ്സമസനമപി ഛബ്ഭേദതോ തദ്ധിതഞ്ച;
ആഖ്യാതം അട്ഠധാ ഛബ്ബിധമപി കിതകം പച്ചയാനം പഭേദാ,
ദീപേന്തീ രൂപസിദ്ധീ ചിരമിധ ജനതാബുദ്ധിവുഡ്ഢിം കരോതു.

വിഖ്യാതാ**നന്ദഥേര**വ്ഹയവരഗുരുനം തമ്ബപണ്ണിദ്ധജാനം,
സിസ്സോ **ദീപങ്കരാ**ഖ്യദ്ദമിളവസുമതീ ദീപലദ്ധപ്പകാസോ;
ബാലാദിച്ചാദിവാസദ്വിതയമധിവസം സാസനം ജോതയീ യോ,
സോയം **ബുദ്ധപ്പിയ**വ്ഹോ യതി ഇമമുജുകം **രൂപസിദ്ധിം അ**കാസി.

ഇതി പദരൂപസിദ്ധിപകരണം നിട്ഠിതം.